תלמוד בבלי · סדר זרעים

ברכות

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ברכות

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ברכות/
הקובץ נוצר ב־15 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 5
דף ב: 5
דף ג. 7
דף ג: 8
דף ד. 10
דף ד: 11
דף ה. 13
דף ה: 15
דף ו. 17
דף ו: 19
דף ז. 21
דף ז: 24
דף ח. 26
דף ח: 28
דף ט. 30
דף ט: 32
דף י. 34
דף י: 36
דף יא. 39
דף יא: 41
דף יב. 42
דף יב: 44
דף יג. 46
דף יג: 48
דף יד. 50
דף יד: 51
דף טו. 53
דף טו: 55
דף טז. 57
דף טז: 59
דף יז. 61
דף יז: 63
דף יח. 64
דף יח: 65
דף יט. 68
דף יט: 70
דף כ. 71
דף כ: 72
דף כא. 73
דף כא: 74
דף כב. 76
דף כב: 78
דף כג. 80
דף כג: 82
דף כד. 83
דף כד: 85
דף כה. 87
דף כה: 89
דף כו. 91
דף כו: 93
דף כז. 94
דף כז: 95
דף כח. 97
דף כח: 99
דף כט. 102
דף כט: 104
דף ל. 105
דף ל: 107
דף לא. 108
דף לא: 111
דף לב. 113
דף לב: 116

דף לג. 118
דף לג: 120
דף לד. 122
דף לד: 123
דף לה. 126
דף לה: 127
דף לו. 129
דף לו: 131
דף לז. 133
דף לז: 134
דף לח. 136
דף לח: 137
דף לט. 138
דף לט: 140
דף מ. 141
דף מ: 142
דף מא. 144
דף מא: 145
דף מב. 146
דף מב: 147
דף מג. 149
דף מג: 150
דף מד. 152
דף מד: 154
דף מה. 156
דף מה: 157
דף מו. 158
דף מו: 159
דף מז. 161
דף מז: 162
דף מח. 164
דף מח: 165
דף מט. 166
דף מט: 168
דף נ. 170
דף נ: 171
דף נא. 172
דף נא: 174
דף נב. 176
דף נב: 177
דף נג. 179
דף נג: 181
דף נד. 184
דף נד: 186
דף נה. 188
דף נה: 190
דף נו. 192
דף נו: 194
דף נז. 197
דף נז: 199
דף נח. 201
דף נח: 204
דף נט. 206
דף נט: 207
דף ס. 209
דף ס: 211
דף סא. 213
דף סא: 216
דף סב. 217
דף סב: 219
דף סג. 222
דף סג: 224
דף סד. 226

דף ב.

מֵאֵימָתַי קוֹרִין אֶת שְׁמַע בָּעַרְבִין? מִשָּׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים נִכְנָסִים לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָתָן. עַד סוֹף הָאַשְׁמוּרָה הָרִאשׁוֹנָה. דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר.

וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַד חֲצוֹת.

רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר.

מַעֲשֶׂה וּבָאוּ בָנָיו מִבֵּית הַמִּשְׁתֶּה, אָמְרוּ לוֹ: לֹא קָרִינוּ אֶת שְׁמַע, אָמַר לָהֶם: אִם לֹא עָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר חַיָּבִין אַתֶּם לִקְרוֹת. וְלֹא זוֹ בִּלְבַד אָמְרוּ, אֶלָּא כָּל מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמִים "עַד חֲצוֹת", מִצְוָתָן עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר.

הֶקְטֵר חֲלָבִים וְאֵבָרִים, מִצְוָתָן עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר וְכָל הַנֶּאֱכָלִים לְיוֹם אֶחָד, מִצְוָתָן עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר. אִם כֵּן, לָמָּה אָמְרוּ חֲכָמִים "עַד חֲצוֹת" — כְּדֵי לְהַרְחִיק אָדָם מִן הָעֲבֵירָה:

גְּמָ' תַּנָּא הֵיכָא קָאֵי דְּקָתָנֵי "מֵאֵימָתַי"?

וְתוּ: מַאי שְׁנָא דְּתָנֵי בְּעַרְבִית בְּרֵישָׁא? לִתְנֵי דְּשַׁחֲרִית בְּרֵישָׁא!

תַּנָּא אַקְּרָא קָאֵי, דִּכְתִיב: "בְּשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ". וְהָכִי קָתָנֵי: זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע דִּשְׁכִיבָה אֵימַת? — מִשָּׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים נִכְנָסִין לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָתָן.

וְאִי בָּעֵית אֵימָא: יְלִיף מִבְּרִיתוֹ שֶׁל עוֹלָם, דִּכְתִיב: "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹּקֶר יוֹם אֶחָד".

אִי הָכִי, סֵיפָא דְּקָתָנֵי "בַּשַּׁחַר מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם לְפָנֶיהָ וְאַחַת לְאַחֲרֶיהָ, בָּעֶרֶב מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם לְפָנֶיהָ וּשְׁתַּיִם לְאַחֲרֶיהָ", לִתְנֵי דְּעַרְבִית בְּרֵישָׁא!

תַּנָּא פָּתַח בְּעַרְבִית, וַהֲדַר תְּנֵי בְּשַׁחֲרִית, עַד דְּקָאֵי בְּשַׁחֲרִית, פָּרֵישׁ מִילֵּי דְּשַׁחֲרִית, וַהֲדַר פָּרֵישׁ מִילֵּי דְּעַרְבִית.

אָמַר מָר מִשָּׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים נִכְנָסִים לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָתָן. מִכְּדֵי כֹּהֲנִים אֵימַת קָא אָכְלִי תְּרוּמָה? — מִשְּׁעַת צֵאת הַכּוֹכָבִים, לִתְנֵי: "מִשְּׁעַת צֵאת הַכּוֹכָבִים"!

מִלְּתָא אַגַּב אוֹרְחֵיהּ קָמַשְׁמַע לַן — כֹּהֲנִים אֵימַת קָא אָכְלִי בִּתְרוּמָה — מִשְּׁעַת צֵאת הַכּוֹכָבִים. וְהָא קָמַשְׁמַע לַן דְּכַפָּרָה לָא מְעַכְּבָא. כִּדְתַנְיָא: "וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר" — בִּיאַת שִׁמְשׁוֹ מְעַכַּבְתּוֹ מִלֶּאֱכוֹל בִּתְרוּמָה, וְאֵין כַּפָּרָתוֹ מְעַכַּבְתּוֹ מִלֶּאֱכוֹל בִּתְרוּמָה.

וּמַאי דְּהַאי "וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ" בִּיאַת הַשֶּׁמֶשׁ, וְהַאי "וְטָהֵר" — טְהַר יוֹמָא.

דף ב:

דִּילְמָא בִּיאַת אוֹרוֹ הוּא, וּמַאי "וְטָהֵר" — טְהַר גַּבְרָא?!

אָמַר רַבָּה בַּר רַב שֵׁילָא: אִם כֵּן, לֵימָא קְרָא: ״וְיִטְהַר״, מַאי ״וְטָהֵר״ — טָהֵר יוֹמָא, כִּדְאָמְרִי אִינָשֵׁי: ״אִיעֲרַב שִׁמְשָׁא וְאִדַּכִּי יוֹמָא״.

בְּמַעֲרָבָא, הָא דְּרַבָּה בַּר רַב שֵׁילָא לָא שְׁמִיעַ לְהוּ, וּבְעוֹ לַהּ מִיבַּעְיָא: הַאי ״וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ״ בִּיאַת שִׁמְשׁוֹ הוּא, וּמַאי ״וְטָהֵר״ — טָהֵר יוֹמָא, אוֹ דִילְמָא בִּיאַת אוֹרוֹ הוּא, וּמַאי ״וְטָהֵר״ — טָהֵר גַּבְרָא.

וַהֲדַר פָּשְׁטוּ לַהּ מִבָּרַיְיתָא. מִדְּקָתָנֵי בְּבָרַיְיתָא, סִימָן לַדָּבָר — צֵאת הַכּוֹכָבִים. שְׁמַע מִינַּהּ — בִּיאַת שִׁמְשׁוֹ הוּא, וּמַאי ״וְטָהֵר״ — טָהֵר יוֹמָא.

אָמַר מָר מִשָּׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים נִכְנָסִין לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָתָן. וּרְמִינְהוּ: מֵאֵימָתַי קוֹרִין אֶת שְׁמַע בָּעַרְבִין — מִשֶּׁהַכֹּהֲנִי נִכְנָס לֶאֱכוֹל פִּתּוֹ בְּמֶלַח, עַד שָׁעָה שֶׁעוֹמֵד לִיפָּטֵר מִתּוֹךְ סְעוּדָּתוֹ. סֵיפָא, וְדַאי פְּלִיגָא אַמַּתְנִיתִין. רֵישָׁא, מִי לֵימָא פְּלִיגִי אַמַּתְנִיתִין?

לָא, עָנִי וְכֹהֵן חַד שִׁיעוּרָא הוּא.

וּרְמִינְהוּ: מֵאֵימָתַי מַתְחִילִין לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע בְּעַרְבִית — מִשָּׁעָה שֶׁבְּנֵי אָדָם נִכְנָסִין לֶאֱכוֹל פִּתָּן בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מִשָּׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים זָכְאִין לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָתָן. סִימָן לַדָּבָר: צֵאת הַכּוֹכָבִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, זֶכֶר לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַאֲנַחְנוּ עֹשִׂים בַּמְּלָאכָה וְחֶצְיָם מַחֲזִיקִים בָּרְמָחִים מֵעֲלוֹת הַשַּׁחַר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים״, וְאוֹמֵר: ״וְהָיוּ לָנוּ הַלַּיְלָה מִשְׁמָר וְהַיּוֹם מְלָאכָה״.

מַאי ״וְאוֹמֵר״?

וְכִי תֵּימָא מִכְּי עָרְבָא שִׁמְשָׁא, לֵילְיָא הוּא, וְאִינְהוּ דְּמַחְשְׁכִי וּמַקְדְּמִי, תָּא שְׁמַע ״וְהָיוּ לָנוּ הַלַּיְלָה מִשְׁמָר וְהַיּוֹם מְלָאכָה״.

קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּעָנִי וּבְנֵי אָדָם חַד שִׁעוּרָא הוּא. וְאִי אָמְרַתְּ עָנִי וְכֹהֵן חַד שִׁעוּרָא הוּא, חֲכָמִים הַיְינוּ רַבִּי מֵאִיר?

אֶלָּא, שְׁמַע מִינַּהּ עָנִי שִׁעוּרָא לְחוּד וְכֹהֵן שִׁעוּרָא לְחוּד. לָא, עָנִי וְכֹהֵן חַד שִׁעוּרָא הוּא, וְעָנִי וּבְנֵי אָדָם לָאו חַד שִׁעוּרָא הוּא.

וְעָנִי וְכֹהֵן חַד שִׁעוּרָא הוּא? וּרְמִינְהוּ: מֵאֵימָתַי מַתְחִילִין לִקְרוֹת שְׁמַע בָּעַרְבִין — מִשָּׁעָה שֶׁקִּדֵּשׁ הַיּוֹם בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מִשָּׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים מְטוֹהָרִים לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָתָן. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, מִשָּׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים טוֹבְלִין לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָתָן. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: וַהֲלֹא כֹּהֲנִים מְבִעוֹד יוֹם הֵם טוֹבְלִים? רַבִּי חֲנִינָא אוֹמֵר מִשָּׁעָה שֶׁעָנִי נִכְנָס לֶאֱכוֹל פִּתּוֹ בְּמֶלַח. רַבִּי אַחַאי וְאָמְרִי לַהּ רַבִּי אַחָא אוֹמֵר: מִשָּׁעָה שֶׁרוֹב בְּנֵי אָדָם נִכְנָסִין לְהָסֵב.

וְאִי אָמְרַתְּ עָנִי וְכֹהֵן חַד שִׁעוּרָא הוּא, רַבִּי חֲנִינָא הַיְינוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ!

אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינַּהּ שִׁעוּרָא דְּעָנִי לְחוּד וְשִׁעוּרָא דְּכֹהֵן לְחוּד, שְׁמַע מִינַּהּ.
הֵי מִינַּייהוּ מְאוּחָר? מִסְתַּבְרָא דְּעָנִי מְאוּחָר דְּאִי אָמְרַתְּ דְּעָנִי מוּקְדָּם רַבִּי חֲנִינָא הֵיינוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינַּהּ דְּעָנִי מְאוּחָר. שְׁמַע מִינַּהּ.
אָמַר מָר. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה: וַהֲלֹא כֹּהֲנִים מִבְּעוֹד יוֹם הֵם טוֹבְלִים!
שַׁפִּיר קָאָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי מֵאִיר?
וְרַבִּי מֵאִיר הָכִי קָאָמַר לֵיהּ: מִי סָבְרַתְּ דַּאֲנָא אַבֵּין הַשְׁמָשׁוֹת דִּידָךְ קָא אָמֵינָא? אֲנָא אַבֵּין הַשְׁמָשׁוֹת דְּרַבִּי יוֹסֵי קָא אָמֵינָא, דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת כְּהֶרֵף עַיִן, זֶה — נִכְנָס, וְזֶה — יוֹצֵא, וְאִי אֶפְשָׁר לַעֲמוֹד עָלָיו.

דף ג.

קַשְׁיָא דְּרַבִּי מֵאִיר אַדְּרַבִּי מֵאִיר! תְּרֵי תַּנָּאֵי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי מֵאִיר.
קַשְׁיָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אַדְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר!
תְּרֵי תַּנָּאֵי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְאִיבָּעֵית אֵימָא: רֵישָׁא לָאו רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא.
עַד סוֹף הָאַשְׁמוּרָה.
מַאי קָסָבַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר? אִי קָסָבַר שָׁלֹשׁ מִשְׁמָרוֹת הֲוֵי הַלַּיְלָה, לֵימָא "עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת".
וְאִי קָסָבַר אַרְבַּע מִשְׁמָרוֹת הֲוֵי הַלַּיְלָה, לֵימָא "עַד שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת"!
לְעוֹלָם קָסָבַר שָׁלֹשׁ מִשְׁמָרוֹת הֲוֵי הַלַּיְלָה, וְהָא קָמַשְׁמַע לָן: דְּאִיכָּא מִשְׁמָרוֹת בָּרָקִיעַ וְאִיכָּא מִשְׁמָרוֹת בְּאַרְעָא. דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ מִשְׁמָרוֹת הֲוֵי הַלַּיְלָה, וְעַל כָּל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר יוֹשֵׁב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְשׁוֹאֵג כָּאֲרִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "ה' מִמָּרוֹם יִשְׁאָג, וּמִמְּעוֹן קָדְשׁוֹ יִתֵּן קוֹלוֹ שָׁאֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ".
וְסִימָן לַדָּבָר: מִשְׁמָרָה רִאשׁוֹנָה חֲמוֹר נוֹעֵר, שְׁנִיָּה כְּלָבִים צוֹעֲקִים, שְׁלִישִׁית, תִּינוֹק יוֹנֵק מִשְׁדֵי אִמּוֹ, וְאִשָּׁה מְסַפֶּרֶת עִם בַּעֲלָהּ.
מַאי קָא חָשֵׁיב רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אִי תְּחִלַּת מִשְׁמָרוֹת קָא חָשֵׁיב — תְּחִלַּת מִשְׁמָרָה רִאשׁוֹנָה סִימָנָא לָמָּה לִי? אוּרְתָּא הוּא! אִי סוֹף מִשְׁמָרוֹת קָא חָשֵׁיב, סוֹף מִשְׁמָרָה אַחֲרוֹנָה לָמָּה לִי סִימָנָא? יָמָּא הוּא!
אֶלָּא: חָשֵׁיב סוֹף מִשְׁמָרָה רִאשׁוֹנָה, וּתְחִלַּת מִשְׁמָרָה אַחֲרוֹנָה, וְאֶמְצָעִית דְּאֶמְצָעִיתָא.
וְאִיבָּעֵית אֵימָא: כּוּלְּהוּ סוֹף מִשְׁמָרוֹת קָא חָשֵׁיב, וְכִי תֵּימָא אַחֲרוֹנָה לָא צְרִיךְ.
לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ — לְמִיקְרֵי קְרִיאַת שְׁמַע לְמַאן דְּגָנֵי בְּבֵית אָפֵל וְלָא יָדַע זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע אֵימַת. כֵּיוָן דְּאִשָּׁה מְסַפֶּרֶת עִם בַּעֲלָהּ וְתִינוֹק יוֹנֵק מִשְׁדֵי אִמּוֹ, לִיקוּם וְלִיקְרֵי.

אָמַר רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: שָׁלֹשׁ מִשְׁמָרוֹת הֲוֵי הַלַּיְלָה, וְעַל כָּל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר יוֹשֵׁב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְשׁוֹאֵג כַּאֲרִי, וְאוֹמֵר: "אוֹי שֶׁהֶחֱרַבְתִּי אֶת בֵּיתִי וְשָׂרַפְתִּי אֶת הֵיכָלִי וְהִגְלֵיתִי אֶת בָּנַי לְבֵין אוּמּוֹת הָעוֹלָם".

תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ וְנִכְנַסְתִּי לְחוּרְבָּה אַחַת מֵחוּרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם לְהִתְפַּלֵּל. בָּא אֵלִיָּהוּ זָכוּר לַטּוֹב וְעָמַד לִי עַל הַפֶּתַח, (וְהִמְתִּין לִי) עַד שֶׁסִּיַּמְתִּי תְּפִלָּתִי. לְאַחַר שֶׁסִּיַּמְתִּי תְּפִלָּתִי אָמַר לִי: "שָׁלוֹם עָלֶיךָ, רַבִּי". וְאָמַרְתִּי לוֹ: "שָׁלוֹם עָלֶיךָ, רַבִּי וּמוֹרִי". וְאָמַר לִי: בְּנִי, מִפְּנֵי מָה נִכְנַסְתָּ לְחוּרְבָּה זוֹ? אָמַרְתִּי לוֹ: לְהִתְפַּלֵּל. וְאָמַר לִי: הָיָה לְךָ לְהִתְפַּלֵּל בַּדֶּרֶךְ. וְאָמַרְתִּי לוֹ: מִתְיָרֵא הָיִיתִי שֶׁמָּא יַפְסִיקוּ בִּי עוֹבְרֵי דְּרָכִים, וְאָמַר לִי הָיָה לְךָ לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה לָמַדְתִּי מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים: לָמַדְתִּי שֶׁאֵין נִכְנָסִין לְחוּרְבָּה, וְלָמַדְתִּי שֶׁמִּתְפַּלְּלִין בַּדֶּרֶךְ, וְלָמַדְתִּי שֶׁהַמִּתְפַּלֵּל בְּדֶרֶךְ מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה.

וְאָמַר לִי: בְּנִי, מָה קוֹל שָׁמַעְתָּ בְּחוּרְבָּה זוֹ? וְאָמַרְתִּי לוֹ: שָׁמַעְתִּי בַּת קוֹל שֶׁמְּנַהֶמֶת כְּיוֹנָה וְאוֹמֶרֶת: "אוֹי שֶׁהֶחֱרַבְתִּי אֶת בֵּיתִי וְשָׂרַפְתִּי אֶת הֵיכָלִי וְהִגְלֵיתִי אֶת בָּנַי לְבֵין אוּמּוֹת הָעוֹלָם". וְאָמַר לִי: חַיֶּיךָ וְחַיֵּי רֹאשְׁךָ, לֹא שָׁעָה זוֹ בִּלְבַד אוֹמֶרֶת כָּךְ, אֶלָּא בְּכָל יוֹם וָיוֹם, שָׁלֹשׁ פְּעָמִים אוֹמֶרֶת כָּךְ. וְלֹא זוֹ בִּלְבַד אֶלָּא, בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל נִכְנָסִין לְבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּלְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת וְעוֹנִין "יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא מְבוֹרָךְ", הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְנַעְנֵעַ רֹאשׁוֹ, וְאוֹמֵר: אַשְׁרֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁמְּקַלְּסִין אוֹתוֹ בְּבֵיתוֹ כָּךְ, מַה לּוֹ לָאָב שֶׁהִגְלָה אֶת בָּנָיו, וְאוֹי לָהֶם לַבָּנִים שֶׁגָּלוּ מֵעַל שׁוּלְחַן אֲבִיהֶם.

תָּנוּ רַבָּנָן, מִפְּנֵי שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵין נִכְנָסִין לְחוּרְבָּה: מִפְּנֵי חֶשֶׁד, מִפְּנֵי הַמַּפּוֹלֶת, וּמִפְּנֵי הַמַּזִּיקִין. "מִפְּנֵי חֶשֶׁד", וְתִיפּוֹק לֵיהּ "מִשּׁוּם מַפּוֹלֶת"?

דף ג:

בְּחַדְתִּי.

וְתִיפּוֹק לֵיהּ מִשּׁוּם מַזִּיקִין? בִּתְרֵי.

אִי בִּתְרֵי — חֶשֶׁד נָמֵי לֵיכָּא! בִּתְרֵי וּפְרִיצֵי.

"מִפְּנֵי הַמַּפּוֹלֶת", וְתִיפּוֹק לֵיהּ מִשּׁוּם חֶשֶׁד וּמַזִּיקִין!

בִּתְרֵי וּכְשֵׁרֵי.

"מִפְּנֵי הַמַּזִּיקִין", וְתִיפּוֹק לֵיהּ מִפְּנֵי חֶשֶׁד וּמַפּוֹלֶת!

בְּחוּרְבָּה חַדְתִּי, וּבִתְרֵי וּכְשֵׁרֵי.

אִי בִּתְרֵי, מַזִּיקִין נָמֵי לֵיכָּא!

בְּמִקּוֹמָן חָיְישִׁינַן. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: לְעוֹלָם בְּחַד, וּבְחוּרְבָּה חַדְתִּי דְּקָאֵי בְּדַבָּרָא, דְּהָתָם מְשׁוּם חֲשָׁד לֵיכָּא דְּהָא אִשָּׁה בְּדַבָּרָא לָא שְׁכִיחָא, וּמְשׁוּם מַזִּיקִין אֵיכָּא.

תָּנוּ רַבָּנַן: אַרְבַּע מִשְׁמָרוֹת הֲוֵי הַלַּיְלָה, דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ.

מַאי טַעְמֵיהּ דְּרַבִּי נָתָן — דִּכְתִיב: ״וַיָּבֹא גִדְעוֹן וּמֵאָה אִישׁ אֲשֶׁר אִתּוֹ בִּקְצֵה הַמַּחֲנֶה רֹאשׁ הָאַשְׁמֹרֶת הַתִּיכוֹנָה״, תָּנָא: אֵין ״תִּיכוֹנָה״ אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ.

וְרַבִּי, מַאי ״תִּיכוֹנָה״ — אַחַת מִן הַתִּיכוֹנָה שֶׁבַּתִּיכוֹנוֹת.

וְרַבִּי נָתָן מִי כְּתִיב ״תִּיכוֹנָה שֶׁבַּתִּיכוֹנוֹת״? ״תִּיכוֹנָה״ כְּתִיב!

מַאי טַעְמֵיהּ דְּרַבִּי? אָמַר רַבִּי זְרִיקָא, אָמַר רַבִּי אַמִּי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: ״חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ״, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: ״קִדְּמוּ עֵינַי אַשְׁמוּרוֹת״ הָא כֵּיצַד, אַרְבַּע מִשְׁמָרוֹת הֲוֵי הַלַּיְלָה.

וְרַבִּי נָתָן, סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. דִּתְנַן, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: עַד שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ מְלָכִים לַעֲמוֹד בְּשָׁלֹשׁ שָׁעוֹת. שֵׁית דְּלֵילְיָא, וְתַרְתֵּי דִּימָמָא, הָווּ לְהוּ שִׁתֵּי מִשְׁמָרוֹת.

רַב אָשֵׁי אָמַר: מִשְׁמָרָה וּפַלְגָא נָמֵי ״מִשְׁמָרוֹת״ קָרוּ לְהוּ.

וְאָמַר רַבִּי זְרִיקָא, אָמַר רַבִּי אַמִּי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אֵין אוֹמְרִין בִּפְנֵי הַמֵּת אֶלָּא דְּבָרָיו שֶׁל מֵת.

אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר כָּהֲנָא: לֹא אֲמַרַן אֶלָּא בְּדִבְרֵי תוֹרָה, אֲבָל מִילֵּי דְּעָלְמָא לֵית לָן בַּהּ.

וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר כָּהֲנָא לֹא אֲמַרַן אֶלָּא [אֲפִילּוּ] בְּדִבְרֵי תוֹרָה וְכָל שֶׁכֵּן מִילֵּי דְּעָלְמָא.

וְדָוִד בְּפַלְגָא דְּלֵילְיָא הֲוָה קָאֵי? מֵאוּרְתָּא הֲוָה קָאֵי! דִּכְתִיב: ״קִדְּמוּתִי בַּנֶּשֶׁף וָאֲשַׁוֵּעָה״, וּמַמַּאי דְּהַאי ״נֶּשֶׁף״ אוּרְתָּא הוּא? — דִּכְתִיב: ״בְּנֶשֶׁף בְּעֶרֶב יוֹם בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וַאֲפֵלָה״!

אָמַר רַב אוֹשַׁעְיָא, אָמַר רַבִּי אַחָא: הָכִי קָאָמַר (דָּוִד): מֵעוֹלָם לֹא עָבַר עָלַי חֲצוֹת לַיְלָה בְּשֵׁינָה.

רַבִּי זֵירָא אָמַר: עַד חֲצוֹת לַיְלָה הָיָה מִתְנַמְנֵם כְּסוּס, מִכָּאן וְאֵילָךְ הָיָה מִתְגַּבֵּר כַּאֲרִי. רַב אָשֵׁי אָמַר: עַד חֲצוֹת לַיְלָה הָיָה עוֹסֵק בְּדִבְרֵי תוֹרָה, מִכָּאן וְאֵילָךְ בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבְּחוֹת.

וְ״נֶּשֶׁף״ אוּרְתָּא הוּא? הָא ״נֶּשֶׁף״ צַפְרָא הוּא! דִּכְתִיב: ״וַיַּכֵּם דָּוִד מֵהַנֶּשֶׁף וְעַד הָעֶרֶב לְמָחֳרָתָם״. מַאי לָאו — מִצַּפְרָא וְעַד לֵילְיָא?

לָא, מֵאוּרְתָּא וְעַד אוּרְתָּא.

אִי הָכִי, לִכְתּוֹב ״מֵהַנֶּשֶׁף וְעַד הַנֶּשֶׁף״ אוֹ ״מֵהָעֶרֶב וְעַד הָעֶרֶב״!

אֶלָּא אָמַר רָבָא: תְּרֵי נִשְׁפֵי הָווּ — נְשַׁף לֵילְיָא וְאָתֵי יְמָמָא, נְשַׁף יְמָמָא וְאָתֵי לֵילְיָא.

וְדָוִד מִי הֲוָה יָדַע פַּלְגָא דְּלֵילְיָא אֵימַת? הַשְׁתָּא מֹשֶׁה רַבֵּינוּ לָא הֲוָה יָדַע, דִּכְתִיב ״כַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרָיִם״.

מַאי "כַּחֲצוֹת". אִילֵימָא דַּאֲמַר לֵיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא "כַּחֲצוֹת" — מִי אִיכָּא סְפֵיקָא קַמֵּי שְׁמַיָּא?! אֶלָּא: דַּאֲמַר לֵיהּ (לְמָחָר) "בַּחֲצוֹת" (כִּי הַשְׁתָּא), וַאֲתָא אִיהוּ וַאֲמַר "כַּחֲצוֹת", אַלְמָא: מְסַפְּקָא לֵיהּ, וְדָוִד הֲוָה יָדַע?!

דָּוִד, סִימָנָא הֲוָה לֵיהּ, דְּאָמַר רַב אַחָא בַּר בִּיזְנָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן חֲסִידָא: כִּנּוֹר הָיָה תָּלוּי לְמַעְלָה מִמִּטָּתוֹ שֶׁל דָּוִד, וְכֵיוָן שֶׁהִגִּיעַ חֲצוֹת לַיְלָה, בָּא רוּחַ צְפוֹנִית וְנוֹשֶׁבֶת בּוֹ וּמְנַגֵּן מֵאֵלָיו, מִיָּד הָיָה עוֹמֵד וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה עַד שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר. כֵּיוָן שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר נִכְנְסוּ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל אֶצְלוֹ. אָמְרוּ לוֹ: אֲדוֹנֵינוּ הַמֶּלֶךְ, עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין פַּרְנָסָה. אָמַר לָהֶם: לְכוּ וְהִתְפַּרְנְסוּ זֶה מִזֶּה. אָמְרוּ לוֹ: אֵין הַקּוֹמֶץ מַשְׂבִּיעַ אֶת הָאֲרִי, וְאֵין הַבּוֹר מִתְמַלֵּא מֵחוּלְיָתוֹ. אָמַר לָהֶם: לְכוּ וּפְשִׁטוּ יְדֵיכֶם בִּגְדוּד.

מִיָּד יוֹעֲצִים בַּאֲחִיתוֹפֶל, וְנִמְלָכִין בְּסַנְהֶדְרִין, וְשׁוֹאֲלִין בְּאוּרִים וְתוּמִּים.

אָמַר רַב יוֹסֵף: מַאי קְרָא? דִּכְתִיב "וְאַחֲרֵי אֲחִיתֹפֶל בְּנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע וְאֶבְיָתָר וְשַׂר צָבָא לַמֶּלֶךְ יוֹאָב".

אֲחִיתוֹפֶל — זֶה יוֹעֵץ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וַעֲצַת אֲחִיתֹפֶל אֲשֶׁר יָעַץ בַּיָּמִים הָהֵם כַּאֲשֶׁר יִשְׁאַל אִישׁ בִּדְבַר הָאֱלֹהִים".

דף ד.

"בְּנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע" זֶה סַנְהֶדְרִין, "וְאֶבְיָתָר" אֵלּוּ אוּרִים וְתוּמִּים.

וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וּבְנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע עַל הַכְּרֵתִי וְעַל הַפְּלֵתִי". וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָם "כְּרֵתִי" וּ"פְּלֵתִי"? "כְּרֵתִי" שֶׁכּוֹרְתִים דִּבְרֵיהֶם, "פְּלֵתִי" שֶׁמּוּפְלָאִים בְּדִבְרֵיהֶם. וְאַחַר כָּךְ "שַׂר צָבָא לַמֶּלֶךְ יוֹאָב".

אָמַר רַב יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי, וְאָמְרִי לַהּ אָמַר רַב יִצְחָק בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: מַאי קְרָא "עוּרָה כְבוֹדִי עוּרָה הַנֵּבֶל וְכִנּוֹר אָעִירָה שָׁחַר".

רַבִּי זֵירָא אָמַר: מֹשֶׁה לְעוֹלָם הֲוָה יָדַע, וְדָוִד נָמֵי הֲוָה יָדַע.

וְכֵיוָן דְּדָוִד הֲוָה יָדַע, כִּנּוֹר לְמָה לֵיהּ? לְאִתְעוֹרֵי מִשְׁנָתֵיהּ.

וְכֵיוָן דְּמֹשֶׁה הֲוָה יָדַע, לְמָה לֵיהּ לְמֵימַר "כַּחֲצוֹת"? — מֹשֶׁה קָסָבַר: שֶׁמָּא יִטְעוּ אִצְטַגְנִינֵי פַּרְעֹה, וְיֹאמְרוּ "מֹשֶׁה בַּדַּאי הוּא". דְּאָמַר מָר: לַמֵּד לְשׁוֹנְךָ לוֹמַר "אֵינִי יוֹדֵעַ", שֶׁמָּא תִּתְבַּדֶּה וְתֵאָחֵז.

רַב אָשֵׁי אָמַר: בְּפַלְגָא אוּרְתָּא דְּתִלְיסַר נָגְהֵי אַרְבֵּסַר הֲוָה קָאֵי, וְהָכִי קָאָמַר מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: לְמָחָר כַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה כִּי הָאִידָּנָא אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם.

"לְדָוִד, שָׁמְרָה נַפְשִׁי כִּי חָסִיד אָנִי". לֵוִי וְרַבִּי יִצְחָק. חַד אָמַר: כָּךְ אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לֹא חָסִיד אֲנִי? שֶׁכָּל מַלְכֵי מִזְרָח וּמַעֲרָב יְשֵׁנִים עַד שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת, וַאֲנִי "חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ".

וְאִידַּךְ, כָּךְ אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לֹא חָסִיד אֲנִי? שֶׁכָּל מַלְכֵי מִזְרָח וּמַעֲרָב יוֹשְׁבִים אֲגוּדּוֹת אֲגוּדּוֹת בְּכִבּוֹדָם, וַאֲנִי יָדַי מְלוּכְלָכוֹת בְּדָם וּבְשָׁפִיר וּבְשִׁלְיָא כְּדֵי לְטַהֵר אִשָּׁה לְבַעְלָהּ. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא כָּל מָה שֶׁאֲנִי עוֹשֶׂה, אֲנִי נִמְלָךְ בְּמְפִיבֹשֶׁת רַבִּי, וְאוֹמֵר לוֹ: "מְפִיבֹשֶׁת רַבִּי, יָפֶה דַּנְתִּי? יָפֶה חִייַבְתִּי? יָפֶה זִכִּיתִי? יָפֶה טִהַרְתִּי? יָפֶה טִמֵּאתִי?", וְלֹא בּוֹשְׁתִּי.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּרִיהּ דְּרַב אִידִי: מַאי קְרָא — "וַאֲדַבְּרָה בְעֵדֹתֶיךָ נֶגֶד מְלָכִים וְלֹא אֵבוֹשׁ". תָּנָא: לֹא "מְפִיבֹשֶׁת" שְׁמוֹ, אֶלָּא "אִישׁ בּשֶׁת" שְׁמוֹ, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ מְפִיבֹשֶׁת? שֶׁהָיָה מְבַיֵּישׁ פְּנֵי דָּוִד בַּהֲלָכָה, לְפִיכָךְ זָכָה דָּוִד וְיָצָא מִמֶּנּוּ כִּלְאַב.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא "כִּלְאָב" שְׁמוֹ אֶלָּא "דְּנִיאֵל" שְׁמוֹ, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ "כִּלְאָב" — שֶׁהָיָה מַכְלִים פְּנֵי מְפִיבֹשֶׁת בַּהֲלָכָה.

וְעָלָיו אָמַר שְׁלֹמֹה בְּחָכְמָתוֹ "בְּנִי אִם חָכַם לִבְּךָ יִשְׂמַח לִבִּי גַּם אָנִי", וְאוֹמֵר: "חָכַם בְּנִי וְשַׂמַּח לִבִּי וְאָשִׁיבָה חֹרְפִּי דָּבָר".

וְדָוִד מִי קָרֵי לְנַפְשֵׁיהּ "חָסִיד"? וְהָכְתִיב "לוּלֵא הֶאֱמַנְתִּי לִרְאוֹת בְּטוּב ה' בְּאֶרֶץ חַיִּים", וְתָנָא מְשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי: לָמָּה נָקוּד עַל "לוּלֵא"? — אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מוּבְטָח אֲנִי בְּךָ שֶׁאַתָּה מְשַׁלֵּם שָׂכָר טוֹב לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבוֹא, אֲבָל אֵינִי יוֹדֵעַ אִם יֵשׁ לִי חֵלֶק בֵּינֵיהֶם אִם לָאו?!

שֶׁמָּא יְגֵרוֹם הַחֵטְא.

כִּדְרַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי, דְּרַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי רָמֵי, כְּתִיב: "וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ", וּכְתִיב: "וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד" אָמַר: שֶׁמָּא יְגֵרוֹם הַחֵטְא.

כִּדְתַנְיָא "עַד יַעֲבֹר עַמְּךָ ה', עַד יַעֲבֹר עַם זוּ קָנִיתָ".

"עַד יַעֲבֹר עַמְּךָ ה'" — זוֹ בִּיאָה רִאשׁוֹנָה, "עַד יַעֲבֹר עַם זוּ קָנִיתָ" — זוֹ בִּיאָה שְׁנִיָּה. מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים: רְאוּיִם הָיוּ יִשְׂרָאֵל לֵיעָשׂוֹת לָהֶם נֵס בִּימֵי עֶזְרָא כְּדֶרֶךְ שֶׁנַּעֲשָׂה לָהֶם בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן. אֶלָּא שֶׁגָּרַם הַחֵטְא.

וַחֲכָמִים אוֹמְרִים עַד חֲצוֹת: חֲכָמִים כְּמַאן סְבִירָא לְהוּ, אִי כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סְבִירָא לְהוּ — לֵימְרוּ כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר.

דף ד:

וְאִי כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל סְבִירָא לְהוּ — לֵימְרוּ כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל.

לְעוֹלָם כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל סְבִירָא לְהוּ, וְהָא דְּקָא אָמְרִי "עַד חֲצוֹת", כְּדֵי לְהַרְחִיק אֶת הָאָדָם מִן הָעֲבֵירָה. כִּדְתַנְיָא, חֲכָמִים עָשׂוּ סְיָיג לְדִבְרֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא אָדָם בָּא מִן הַשָּׂדֶה בָּעֶרֶב, וְאוֹמֵר: "אֵלֵךְ לְבֵיתִי וְאוֹכַל קִימְעָא וְאֶשְׁתֶּה קִימְעָא, וְאִישַׁן קִימְעָא, וַאֲחַר כָּךְ אֶקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְאֶתְפַּלֵּל", וְחוֹטַפְתּוֹ שֵׁינָה וְנִמְצָא יָשֵׁן כָּל הַלַּיְלָה. אֲבָל אָדָם בָּא מִן הַשָּׂדֶה בָּעֶרֶב, נִכְנָס לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אִם רָגִיל לִקְרוֹת — קוֹרֵא. וְאִם רָגִיל לִשְׁנוֹת — שׁוֹנֶה, וְקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְפַּלֵּל, וְאוֹכֵל פִּתּוֹ וּמְבָרֵךְ.

וְכָל הָעוֹבֵר עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים חַיָּיב מִיתָה.

מַאי שְׁנָא בְּכָל דּוּכְתָּא דְּלָא קָתָנֵי "חַיָּיב מִיתָה", וּמַאי שְׁנָא הָכָא דְּקָתָנֵי "חַיָּיב מִיתָה"? אִיבָּעֵית אֵימָא מִשּׁוּם דְּאִיכָּא אוֹנֶס שֵׁינָה. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: לְאַפּוֹקֵי מִמַּאן דְּאָמַר "תְּפִלַּת עַרְבִית רְשׁוּת", קָא מַשְׁמַע לַן דְּחוֹבָה.

אָמַר מָר, קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְפַּלֵּל. מְסַיֵּיע לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵיזֶהוּ בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא — זֶה הַסּוֹמֵךְ גְּאוּלָּה לִתְפִלָּה שֶׁל עַרְבִית. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אוֹמֵר: תְּפִלּוֹת בָּאֶמְצַע תִּקְּנוּם.

בְּמַאי קָא מִפַּלְגִי?

אִי בָּעֵית אֵימָא קְרָא, אִי בָּעֵית אֵימָא סְבָרָא.

אִי בָּעֵית אֵימָא סְבָרָא.

דְּרַבִּי יוֹחָנָן סָבַר גְּאוּלָּה מֵאוּרְתָּא נָמֵי הָוֵי, אֶלָּא גְּאוּלָּה מְעַלַּיְיתָא לָא הָוְיָא אֶלָּא עַד צַפְרָא. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי סָבַר כֵּיוָן דְּלָא הָוְיָא אֶלָּא מִצַּפְרָא — לָא הָוְיָא גְּאוּלָּה מְעַלַּיְיתָא.

וְאִיבָּעֵית אֵימָא קְרָא, וּשְׁנֵיהֶם מִקְרָא אֶחָד דָּרְשׁוּ, דִּכְתִיב "בְּשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ".

רַבִּי יוֹחָנָן סָבַר: מַקִּישׁ שְׁכִיבָה לְקִימָה, מָה קִימָה — קְרִיאַת שְׁמַע וְאַחַר כָּךְ תְּפִלָּה, אַף שְׁכִיבָה נָמֵי — קְרִיאַת שְׁמַע וְאַחַר כָּךְ תְּפִלָּה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי סָבַר: מַקִּישׁ שְׁכִיבָה לְקִימָה: מָה קִימָה — קְרִיאַת שְׁמַע סָמוּךְ לְמִטָּתוֹ, אַף שְׁכִיבָה נָמֵי — קְרִיאַת שְׁמַע סָמוּךְ לְמִטָּתוֹ.

מֵתִיב מָר בְּרֵיהּ דְּרַבִינָא, בָּעֶרֶב מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם לְפָנֶיהָ וּשְׁתַּיִם לְאַחֲרֶיהָ. וְאִי אָמְרַתְּ בָּעֵי לְסָמוֹךְ, הָא לָא קָא סָמֵךְ גְּאוּלָּה לִתְפִלָּה, דְּהָא בָּעֵי לְמֵימַר "הַשְׁכִּיבֵנוּ"!

אָמְרִי: כֵּיוָן דְּתַקִּינוּ רַבָּנַן "הַשְׁכִּיבֵנוּ" — כִּגְאוּלָּה אֲרִיכְתָּא דָּמְיָא. דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, שַׁחֲרִית הֵיכִי מָצֵי סָמֵיךְ? וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בַּתְּחִלָּה אוֹמֵר: "ה' שְׂפָתַי תִּפְתָּח", וּלְבַסּוֹף הוּא אוֹמֵר: "יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי".

אֶלָּא הָתָם כֵּיוָן דְּתַקִּינוּ רַבָּנַן לְמֵימַר "ה' שְׂפָתַי תִּפְתָּח" — כִּתְפִלָּה אֲרִיכְתָּא דָּמְיָא. הָכָא נָמֵי, כֵּיוָן דְּתַקִּינוּ רַבָּנַן לְמֵימַר "הַשְׁכִּיבֵנוּ" — כִּגְאוּלָּה אֲרִיכְתָּא דָּמְיָא.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר רַבִּי אֶבְינָא: כָּל הָאוֹמֵר "תְּהִלָּה לְדָוִד" בְּכָל יוֹם שָׁלֹשׁ פְּעָמִים — מוּבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא.

מַאי טַעְמָא?

אִילֵימָא מִשּׁוּם דְּאָתְיָא בְּאָלֶ"ף בֵּית, נֵימָא "אַשְׁרֵי תְּמִימֵי דָרֶךְ" דְּאָתְיָא בִּתְמָנְיָא אַפִּין.

אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאִית בֵּיהּ "פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ", נֵימָא "הַלֵּל הַגָּדוֹל" דִּכְתִיב בֵּיהּ "נֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר".

אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאִית בֵּיהּ תַּרְתֵּי.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִפְּנֵי מָה לֹא נֶאֱמַר נוּן בְּ"אַשְׁרֵי" — מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מַפַּלְתָּן שֶׁל שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל, דִּכְתִיב: "נָפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל".

בְּמַעְרָבָא מְתָרְצִי לַהּ הָכִי: "נָפְלָה וְלֹא תּוֹסִיף לִנְפּוֹל עוֹד, קוּם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל". אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: אֶפִּילּוּ הָכִי, חֲזַר דָּוִד וּסְמָכָן בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר "סוֹמֵךְ ה' לְכָל הַנֹּפְלִים".

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר אֶבְינָא: גָּדוֹל מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בְּמִיכָאֵל יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁנֶּאֱמַר בְּגַבְרִיאֵל, דְּאִילּוּ בְּמִיכָאֵל כְּתִיב: "וַיָּעָף אֵלַי אֶחָד מִן הַשְּׂרָפִים". וְאִילּוּ גַּבֵּי גַּבְרִיאֵל כְּתִיב: "וְהָאִישׁ גַּבְרִיאֵל אֲשֶׁר רָאִיתִי בֶחָזוֹן בַּתְּחִלָּה מֻעָף בִּיעָף וְגוֹ'".

מַאי מַשְׁמַע דְּהַאי "אֶחָד" מִיכָאֵל הוּא?

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֹתְיָא "אֶחָד" "אֶחָד". כְּתִיב הָכָא "וַיָּעָף אֵלַי אֶחָד מִן הַשְּׂרָפִים", וּכְתִיב הָתָם: "וְהִנֵּה מִיכָאֵל אֶחָד (מִן) הַשָּׂרִים הָרִאשׁוֹנִים בָּא לְעָזְרֵנִי".

תָּנָא: מִיכָאֵל — בְּאַחַת, גַּבְרִיאֵל — בִּשְׁתַּיִם, אֵלִיָּהוּ — בְּאַרְבַּע, וּמַלְאַךְ הַמָּוֶת — בִּשְׁמֹנֶה. וּבְשָׁעַת הַמַּגֵּפָה, בְּאֶחָת.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אַף עַל פִּי שֶׁקָּרָא אָדָם קְרִיאַת שְׁמַע בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — מִצְוָה לִקְרוֹתוֹ עַל מִטָּתוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַאי קְרָא — "רִגְזוּ וְאַל תֶּחֱטָאוּ אִמְרוּ בִלְבַבְכֶם עַל מִשְׁכַּבְכֶם וְדֹמּוּ סֶלָה".

אָמַר רַב נַחְמָן:

דף ה.

אִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא — אֵין צָרִיךְ. אָמַר אַבָּיֵי: אַף תַּלְמִיד חָכָם מִיבָּעֵי לֵיהּ לְמֵימַר חַד פְּסוּקָא דְּרַחֲמֵי, כְּגוֹן: "בְּיָדְךָ אַפְקִיד רוּחִי, פָּדִיתָה אוֹתִי ה' אֵל אֱמֶת".

אָמַר רַבִּי לֵוִי בַּר חָמָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יִצְרוֹ טוֹב עַל יֵצֶר הָרַע, שֶׁנֶּאֱמַר: "רִגְזוּ וְאַל תֶּחֱטָאוּ" אִם נִצְחוֹ — מוּטָב, וְאִם לָאו — יַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִמְרוּ בִלְבַבְכֶם". אִם נִצְחוֹ — מוּטָב, וְאִם לָאו — יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל מִשְׁכַּבְכֶם". אִם נִצְחוֹ — מוּטָב, וְאִם לָאו — יִזְכּוֹר לוֹ יוֹם הַמִּיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְדֹמּוּ סֶלָה".

וְאָמַר רַבִּי לֵוִי בַּר חָמָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, מַאי דִּכְתִיב "וְאֶתְנָה לְךָ אֶת לֻחֹת הָאֶבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם". "לֻחֹת" — אֵלּוּ עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, "תּוֹרָה" — זֶה מִקְרָא, "וְהַמִּצְוָה" — זוֹ מִשְׁנָה, "אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי" — אֵלּוּ נְבִיאִים וּכְתוּבִים, "לְהוֹרוֹתָם" — זֶה תַּלְמוּד, מְלַמֵּד שֶׁכּוּלָּם נִתְּנוּ לְמֹשֶׁה מִסִּינַי.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק: כָּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע עַל מִטָּתוֹ, כְּאִלּוּ אוֹחֵז חֶרֶב שֶׁל שְׁתֵּי פִּיּוֹת בְּיָדוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: "רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם", מַאי מַשְׁמַע? אָמַר מָר זוּטְרָא וְאִיתֵּימָא רַב אָשֵׁי: מֵרִישָׁא דְּעָנְיָנָא, דִּכְתִיב: "יַעְלְזוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד יְרַנְּנוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם". וּכְתִיב בָּתְרֵיהּ: "רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם".

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: כָּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע עַל מִטָּתוֹ — מַזִּיקִין בְּדֵילִין הֵימֶנּוּ. שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְנֵי רֶשֶׁף יַגְבִּיהוּ עוּף", וְאֵין "עוּף" אֶלָּא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "הֲתַעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינֶנּוּ". וְאֵין "רֶשֶׁף" אֶלָּא מַזִּיקִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "מְזֵי רָעָב וּלְחֻמֵי רֶשֶׁף וְקֶטֶב מְרִירִי".

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה — יְסוּרִין בְּדֵילִין הֵימֶנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְנֵי רֶשֶׁף יַגְבִּיהוּ עוּף". וְאֵין "עוּף" אֶלָּא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "הֲתַעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינֶנּוּ", וְאֵין "רֶשֶׁף" אֶלָּא יְסוּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "מְזֵי רָעָב וּלְחֻמֵי רֶשֶׁף".

אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן: הָא אֲפִילּוּ תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן, יוֹדְעִין אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיֹּאמֶר אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ וְהַיָּשָׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהַאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל חֻקָּיו כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְמִצְרַיִם לֹא אָשִׂים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי ה' רֹפְאֶךָ". אֶלָּא: כָּל שֶׁאֲפִשָׁר לוֹ לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה וְאֵינוֹ עוֹסֵק — הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵבִיא עָלָיו יְסוּרִין מְכוֹעָרִין וְעוֹכְרִין אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "נֶאֱלַמְתִּי דוּמִיָּה הֶחֱשֵׁיתִי מִטּוֹב וּכְאֵבִי נֶעְכָּר", וְאֵין "טוֹב" אֶלָּא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אַל תַּעֲזֹבוּ".

אָמַר רַבִּי זֵירָא וְאִיתֵּימָא רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָא: בֹּא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר וָדָם. מִדַּת בָּשָׂר וָדָם, אָדָם מוֹכֵר חֵפֶץ לַחֲבֵירוֹ, מוֹכֵר עָצֵב, וְלוֹקֵחַ שָׂמֵחַ, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵּן, נָתַן לָהֶם תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל — וְשָׂמַח, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אַל תַּעֲזֹבוּ".

אָמַר רָבָא, וְאִיתֵּימָא רַב חִסְדָּא: אִם רוֹאֶה אָדָם שֶׁיִּסּוּרִין בָּאִין עָלָיו — יְפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "נַחְפְּשָׂה דְרָכֵינוּ וְנַחְקֹרָה וְנָשׁוּבָה עַד ה'". פִּשְׁפֵּשׁ וְלֹא מָצָא — יִתְלֶה בְּבִטּוּל תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר תְּיַסְּרֶנּוּ יָהּ וּמִתּוֹרָתְךָ תְלַמְּדֶנּוּ".

וְאִם תָּלָה וְלֹא מָצָא — בְּיָדוּעַ שֶׁיִּסּוּרִין שֶׁל אַהֲבָה הֵם, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהַב ה' יוֹכִיחַ".

אָמַר רָבָא, אָמַר רַב סְחוֹרָה, אָמַר רַב הוּנָא: כָּל שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָפֵץ בּוֹ — מְדַכְּאוֹ בְּיִסּוּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַה׳ חָפֵץ דַּכְּאוֹ הֶחֱלִי״.

יָכוֹל אֲפִילּוּ לֹא קִבְּלָם מֵאַהֲבָה? — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אִם תָּשִׂים אָשָׁם נַפְשׁוֹ״, מָה אָשָׁם לְדַעַת, אַף יִסּוּרִין — לְדַעַת.

וְאִם קִבְּלָם מַה שְּׂכָרוֹ: ״יִרְאֶה זֶרַע יַאֲרִיךְ יָמִים״. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁתַּלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּים בְּיָדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְחֵפֶץ ה׳ בְּיָדוֹ יִצְלָח״.

פְּלִיגִי בַּהּ רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי וְרַבִּי אַחָא בַּר חֲנִינָא. חַד אָמַר: אֵלּוּ הֵם יִסּוּרִין שֶׁל אַהֲבָה — כָּל שֶׁאֵין בָּהֶן בִּטּוּל תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר תְּיַסְּרֶנּוּ יָהּ וּמִתּוֹרָתְךָ תְלַמְּדֶנּוּ״.

וְחַד אָמַר: אֵלּוּ הֵן יִסּוּרִין שֶׁל אַהֲבָה — כָּל שֶׁאֵין בָּהֶן בִּטּוּל תְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״בָּרוּךְ אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא הֵסִיר תְּפִלָּתִי וְחַסְדּוֹ מֵאִתִּי״.

אָמַר לְהוּ רַבִּי אַבָּא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, הָכִי אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵלּוּ וְאֵלּוּ יִסּוּרִין שֶׁל אַהֲבָה הֵן, שֶׁנֶּאֱמַר ״כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהַב ה׳ יוֹכִיחַ״.

אֶלָּא מַה תַּלְמוּד לוֹמַר ״וּמִתּוֹרָתְךָ תְלַמְּדֶנּוּ״ — אַל תִּקְרֵי ״תְּלַמְּדֶנּוּ״, אֶלָּא תְּלַמְּדֵנוּ. דָּבָר זֶה — מִתּוֹרָתְךָ תְּלַמְּדֵנוּ.

קַל וָחוֹמֶר מִשֵּׁן וְעַיִן. מַה שֵּׁן וְעַיִן שֶׁהֵן אֶחָד מֵאֵבָרָיו שֶׁל אָדָם — עֶבֶד יוֹצֵא בָּהֶן לְחֵרוּת, יִסּוּרִין שֶׁמְּמָרְקִין כָּל גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

וְהַיְינוּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: נֶאֱמַר ״בְּרִית״ בְּמֶלַח, וְנֶאֱמַר ״בְּרִית״ בִּיסּוּרִין, נֶאֱמַר ״בְּרִית״ בְּמֶלַח, דִּכְתִיב: ״וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית״ וְנֶאֱמַר ״בְּרִית״ בִּיסּוּרִין, דִּכְתִיב: ״אֵלֶּה דִּבְרֵי הַבְּרִית״, מַה ״בְּרִית״ הָאֲמוּר בְּמֶלַח — מֶלַח מְמַתֵּק אֶת הַבָּשָׂר, אַף ״בְּרִית״ הָאֲמוּר בִּיסּוּרִין — יִסּוּרִין מְמָרְקִין כָּל עֲוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם.

תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ מַתָּנוֹת טוֹבוֹת נָתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, וְכוּלָּן לֹא נִתְּנָן אֶלָּא עַל יְדֵי יִסּוּרִין, אֵלּוּ הֵן: תּוֹרָה וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהָעוֹלָם הַבָּא.

תּוֹרָה מִנַּיִן — שֶׁנֶּאֱמַר: ״אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר תְּיַסְּרֶנּוּ יָהּ וּמִתּוֹרָתְךָ תְלַמְּדֶנּוּ״.

אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דִּכְתִיב: ״כִּי כַּאֲשֶׁר יְיַסֵּר אִישׁ אֶת בְּנוֹ ה׳ אֱלֹהֶיךָ מְיַסְּרֶךָּ״, וּכְתִיב בָּתְרֵיהּ: ״כִּי ה׳ אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֲךָ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה״.

הָעוֹלָם הַבָּא, דִּכְתִיב: ״כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכְחוֹת מוּסָר״.

תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים

דף ה:

וְקוֹבֵר אֶת בָּנָיו — מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן: בִּשְׁלָמָא תּוֹרָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים, דִּכְתִיב: "בְּחֶסֶד וֶאֱמֶת יְכֻפַּר עָוֹן". "חֶסֶד" — זוֹ גְּמִילוּת חֲסָדִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "רוֹדֵף צְדָקָה וָחֶסֶד יִמְצָא חַיִּים צְדָקָה וְכָבוֹד". "אֱמֶת" — זוֹ תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֱמֶת קְנֵה וְאַל תִּמְכֹּר". אֶלָּא "קוֹבֵר אֶת בָּנָיו" מִנַּיִן?

תְּנָא לֵיהּ הַהוּא סָבָא, מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: אָתְיָא, "עָוֹן" "עָוֹן". כְּתִיב הָכָא "בְּחֶסֶד וֶאֱמֶת יְכֻפַּר עָוֹן", וּכְתִיב הָתָם "וּמְשַׁלֵּם עָוֹן אָבוֹת אֶל חֵיק בְּנֵיהֶם".

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: נְגָעִים וּבָנִים — אֵינָן יְסוּרִין שֶׁל אַהֲבָה.

וּנְגָעִים לָא? וְהָתַנְיָא: כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֶחָד מֵאַרְבָּעָה מַרְאוֹת נְגָעִים הַלָּלוּ — אֵינָן אֶלָּא מִזְבַּח כַּפָּרָה!

מִזְבַּח כַּפָּרָה — הָווּ, יְסוּרִין שֶׁל אַהֲבָה — לָא הָווּ.

וְאִי בָּעֵית אֵימָא: הָא — לְן. וְהָא — לְהוּ.

וְאִי בָּעֵית אֵימָא: הָא — בְּצִנְעָא, הָא — בְּפַרְהֶסְיָא.

וּבָנִים לָא?! הֵיכִי דָּמֵי, אִילֵּימָא דַּהֲווֹ לְהוּ וּמֵתוּ, וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דֵּין גַּרְמָא דַּעֲשִׁירָאָה בִּיר? אֶלָּא הָא — דְּלָא הֲווֹ לֵיהּ כְּלָל. וְהָא — דַּהֲווֹ לֵיהּ וּמֵתוּ.

רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא חָלַשׁ. עַל לְגַבֵּיהּ רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לֵיהּ: חֲבִיבִין עָלֶיךָ יִסּוּרִין? אָמַר לֵיהּ: לֹא הֵן וְלֹא שְׂכָרָן. אָמַר לֵיהּ: הַב לִי יְדָךְ. יְהַב לֵיהּ יְדֵיהּ, וְאוֹקְמֵיהּ.

רַבִּי יוֹחָנָן חָלַשׁ. עַל לְגַבֵּיהּ רַבִּי חֲנִינָא. אָמַר לֵיהּ: חֲבִיבִין עָלֶיךָ יִסּוּרִין? אָמַר לֵיהּ: לֹא הֵן וְלֹא שְׂכָרָן. אָמַר לֵיהּ: הַב לִי יְדָךְ. יְהַב לֵיהּ יְדֵיהּ, וְאוֹקְמֵיהּ.

אַמַּאי, לוֹקִים רַבִּי יוֹחָנָן לְנַפְשֵׁיהּ?

אָמְרִי: אֵין חָבוּשׁ מַתִּיר עַצְמוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים.

רַבִּי אֶלְעָזָר חָלַשׁ. עַל לְגַבֵּיהּ רַבִּי יוֹחָנָן. חָזָא דַּהֲווֹה קָא גָּנֵי בְּבֵית אִפֵּל. גַּלְּייֵהּ לִדְרָעֵיהּ וּנְפַל נְהוֹרָא. חַזְייֵהּ דַּהֲווֹה קָא בָּכֵי רַבִּי אֶלְעָזָר. אֲמַר לֵיהּ: אַמַּאי קָא בָּכֵית? אִי מִשּׁוּם תּוֹרָה דִּלְא אַפֶּשְׁתָּ — שְׁנִינוּ: אֶחָד הַמַּרְבֶּה וְאֶחָד הַמַּמְעִיט, וּבִלְבַד שֶׁיְּכַוֵּין לִבּוֹ לַשָּׁמַיִם. וְאִי מִשּׁוּם מְזוֹנֵי — לֹא כָּל אָדָם זוֹכֶה לִשְׁתֵּי שֻׁלְחָנוֹת. וְאִי מִשּׁוּם בְּנֵי — דֵּין גַּרְמָא דַּעֲשִׁירָאָה בִּיר.

אֲמַר לֵיהּ: לְהַאי שׁוּפְרָא דְּבָלֵי בְּעַפְרָא קָא בָּכֵינָא. אֲמַר לֵיהּ: עַל דָּא וַדַּאי קָא בָּכֵית, וּבְכוֹ תַּרְוַיְיהוּ.

אַדְּהָכִי וְהָכִי אֲמַר לֵיהּ: חֲבִיבִין עָלֶיךָ יִסּוּרִין? אֲמַר לֵיהּ: לֹא הֵן וְלֹא שְׂכָרָן. אָמַר לֵיהּ: הַב לִי יְדָךְ, יְהַב לֵיהּ יְדֵיהּ, וְאוֹקְמֵיהּ.

רַב הוּנָא תְּקִיפוּ לֵיהּ אַרְבַּע מְאָה דֵּנֵי דְּחַמְרָא. עַל לְגַבֵּיהּ רַב יְהוּדָה אָחוּהּ דְּרַב סָלָא חֲסִידָא וְרַבָּנָן, וְאָמְרִי לַהּ רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה וְרַבָּנָן, וַאֲמַרוּ לֵיהּ: לְעַיֵּין מָר בְּמִילֵיהּ. אָמַר לְהוּ: וּמִי חֲשִׁידְנָא בְּעֵינַיְיכוּ? אָמְרוּ לֵיהּ: מִי חֲשִׁיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּעָבֵיד דִּינָא בְּלָא דִּינָא?!

אֲמַר לְהוּ: אִי אִיכָּא מַאן דִּשְׁמִיעַ עֲלַי מִלְּתָא — לֵימָא. אֲמַרוּ לֵיהּ: הָכִי שְׁמִיעַ לָן, דְּלָא יָהֵיב מָר שְׁבִישָׁא לַאֲרִיסֵיהּ.

אֲמַר לְהוּ: מִי קָא שָׁבֵיק לִי מִידֵּי מִינַּיהּ? הָא קָא גָּנֵיב לֵיהּ כּוּלֵּיהּ!

אֲמַרוּ לֵיהּ: הַיְינוּ דְּאָמְרִי אִינָשֵׁי: "בָּתַר גַּנָּבָא גְּנוֹב, וְטַעְמָא טְעֵים". אֲמַר לְהוּ: קַבֵּילְנָא עֲלַי דְּיָהֵיבְנָא לֵיהּ. אִיכָּא דְּאָמְרִי: הֲדַר חַלָּא וַהֲוָה חַמְרָא. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: אִיסָּקַר חַלָּא, וְאִיזְדַּבַּן בִּדְמֵי דְּחַמְרָא.

תַּנְיָא אַבָּא בִּנְיָמִין אוֹמֵר: עַל שְׁנֵי דְּבָרִים הָיִיתִי מִצְטַעֵר כָּל יָמַי — עַל תְּפִלָּתִי שֶׁתְּהֵא לִפְנֵי מִטָּתִי, וְעַל מִטָּתִי שֶׁתְּהֵא נְתוּנָה בֵּין צָפוֹן לָדָרוֹם. "עַל תְּפִלָּתִי שֶׁתְּהֵא לִפְנֵי מִטָּתִי", מַאי "לִפְנֵי מִטָּתִי"? אִילֵּימָא "לִפְנֵי מִטָּתִי" מַמָּשׁ, וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב, וְאִיתֵּימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מְנַיִן לַמִּתְפַּלֵּל שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר חוֹצֵץ בֵּינוֹ לְבֵין הַקִּיר — שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּסֵּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל"? לָא תֵּימָא, "לִפְנֵי מִטָּתִי", אֶלָּא אֵימָא "סָמוּךְ לְמִטָּתִי".

"וְעַל מִטָּתִי שֶׁתְּהֵא נְתוּנָה בֵּין צָפוֹן לַדָּרוֹם".

דְּאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק: כָּל הַנּוֹתֵן מִטָּתוֹ בֵּין צָפוֹן לְדָרוֹם הָוְיִין לֵיהּ בָּנִים זְכָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּצְפוּנְךָ תְּמַלֵּא בִטְנָם יִשְׂבְּעוּ בָנִים".

רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: אַף אֵין אִשְׁתּוֹ מַפֶּלֶת נְפָלִים. כְּתִיב הָכָא: "וּצְפוּנְךָ תְּמַלֵּא בִטְנָם", וּכְתִיב הָתָם: "יַיְמֵלְאוּ יָמֶיהָ לָלֶדֶת וְהִנֵּה תוֹמִים בְּבִטְנָהּ".

תַּנְיָא. אַבָּא בִּנְיָמִין אוֹמֵר: שְׁנַיִם שֶׁנִּכְנְסוּ לְהִתְפַּלֵּל. וְקָדַם אֶחָד מֵהֶם לְהִתְפַּלֵּל, וְלֹא הִמְתִּין אֶת חֲבֵרוֹ. וְיָצָא. טוֹרְפִין לוֹ תְּפִלָּתוֹ בְּפָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "טֹרֵף נַפְשׁוֹ בְּאַפּוֹ הַלְמַעַנְךָ תֵּעָזֵב אָרֶץ". וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁגּוֹרֵם לַשְּׁכִינָה שֶׁתִּסְתַּלֵּק מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיֶעְתַּק צוּר מִמְּקוֹמוֹ". וְאֵין "צוּר" אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: צוּר יְלָדְךָ תֶּשִׁי".

וְאִם הִמְתִּין לוֹ מַה שְׂכָרוֹ?

דף ו.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: זוֹכֶה לִבְרָכוֹת הַלָּלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לוּא הִקְשַׁבְתָּ לְמִצְוֹתָי וַיְהִי כַנָּהָר שְׁלוֹמֶךָ וְצִדְקָתְךָ כְּגַלֵּי הַיָּם. וַיְהִי כַחוֹל זַרְעֶךָ וְצֶאֱצָאֵי מֵעֶיךָ" וְגוֹ'.

תַּנְיָא, אַבָּא בִּנְיָמִין אוֹמֵר: אִלְמָלֵי נִתְּנָה רְשׁוּת לָעַיִן לִרְאוֹת — אֵין כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לַעֲמוֹד מִפְּנֵי הַמַּזִּיקִין.

אָמַר אַבָּיֵי: אֵינָהוּ נְפִישֵׁי מִינַן, וְקָיְימִי עָלַן כִּי כִּסְלָא לְאוּגְיָא.

אָמַר רַב הוּנָא: כֹּל חַד וְחַד מִינַן, אַלְפָא מִשְׂמָאלֵיהּ וּרְבָבְתָא מִימִּינֵיהּ.

אָמַר רָבָא: הַאי דּוּחְקָא דְּהָווֹי בְּכַלָּה — מִנַּיְיהוּ הָווֹי. הָנֵי בְּרֵכֵי דְּשׁוּלְהֵי — מִנַּיְיהוּ. הָנֵי מָאנֵי דְּרַבָּנַן דְּבָלוּ — מֵחוּפְיָא דִּידְהוּ. הָנֵי כַּרְעֵי דְּמִנְקָקָן — מִנַּיְיהוּ.

הַאי מַאן דְּבָעֵי לְמִידַּע לְהוּ לַיְיתֵי קִיטְמָא נְהִילָא, וְנַהֲדַר אַפּוּרְיֵיהּ, וּבְצַפְּרָא חָזֵי כִּי כַּרְעֵי דְּתַרְנְגוֹלָא. הַאי מַאן דְּבָעֵי לְמֶחֱזְינְהוּ, לַיְתֵי שִׁלְיְיתָא דְּשׁוּנָּרְתָּא אוּכַּמְתָּא בַּת אוּכַּמְתָּא בּוּכְרָתָא בַּת בּוּכְרָתָא, וְלִיקְלֵיהּ בְּנוּרָא, וְלִשְׁחֲקֵיהּ, וְלִימְלֵי עֵינֵיהּ מִנֵּיהּ, וְחָזֵי לְהוּ. וְלִשְׁדֵּייהּ בְּגוּבְתָּא דְּפַרְזְלָא, וְלַחְתְּמֵיהּ בְּגוּשְׁפַּנְקָא דְּפַרְזְלָא, דִּילְמָא גָּנְבֵי מִנֵּיהּ, וְלַחְתּוֹם פּוּמֵיהּ, כִּי הֵיכִי דְּלָא לִיתַּזּ. רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי עֲבַד הָכִי, חֲזָא וְאִתַּזּ, בְּעוֹ רַבָּנַן רַחֲמֵי עֲלֵיהּ, וְאִתַּסִּי.

תַּנְיָא, אַבָּא בִּנְיָמִין אוֹמֵר: אֵין תְּפִלָּה שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת אֶלָּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לִשְׁמֹעַ אֶל הָרִנָּה וְאֶל הַתְּפִלָּה״. בְּמָקוֹם רִנָּה — שָׁם תְּהֵא תְּפִלָּה.

אָמַר רָבִין בַּר רַב אַדָּא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מָצוּי בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — שֶׁנֶּאֱמַר: ״אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל״.

וּמִנַּיִן לַעֲשָׂרָה שֶׁמִּתְפַּלְּלִין שֶׁשְּׁכִינָה עִמָּהֶם — שֶׁנֶּאֱמַר: ״אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל״.

וּמִנַּיִן לִשְׁלֹשָׁה שֶׁיּוֹשְׁבִין בַּדִּין שֶׁשְּׁכִינָה עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט״.

וּמִנַּיִן לִשְׁנַיִם שֶׁיּוֹשְׁבִין וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה שֶׁשְּׁכִינָה עִמָּהֶם — שֶׁנֶּאֱמַר: ״אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה׳ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב ה׳״ וְגוֹ׳.

מַאי ״וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ״? אָמַר רַב אֲשִׁי: חָשַׁב אָדָם לַעֲשׂוֹת מִצְוָה, וְנֶאֱנַס, וְלֹא עָשָׂאָהּ — מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ עֲשָׂאָהּ.

וּמִנַּיִן שֶׁאֲפִילּוּ אֶחָד שֶׁיּוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה שֶׁשְּׁכִינָה עִמּוֹ — שֶׁנֶּאֱמַר: ״בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ״.

וְכִי מֵאַחַר דַּאֲפִילּוּ חַד, תְּרֵי מִבַּעְיָא?! תְּרֵי — מִכַּתְבָן מִלַּייהוּ בְּסֵפֶר הַזִּכְרוֹנוֹת, חַד — לָא מִכַּתְבָן מִלַּייהּ בְּסֵפֶר הַזִּכְרוֹנוֹת.

וְכִי מֵאַחַר דַּאֲפִילּוּ תְּרֵי, תְּלָתָא מִבַּעְיָא?! מַהוּ דְּתֵימָא: דִּינָא שְׁלָמָא בָּעָלְמָא הוּא, וְלָא אָתְיָא שְׁכִינָה, קָמַשְׁמַע לָן דְּדִינָא נָמֵי הַיְינוּ תּוֹרָה.

וְכִי מֵאַחַר דַּאֲפִילּוּ תְּלָתָא, עֲשָׂרָה מִבַּעְיָא?! עֲשָׂרָה — קָדְמָה שְׁכִינָה וְאָתְיָא. תְּלָתָא — עַד דְּיָתְבִי.

אָמַר רַבִּי אֶבְיָן בַּר רַב אַדָּא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַנִּיחַ תְּפִילִּין שֶׁנֶּאֱמַר: ״נִשְׁבַּע ה׳ בִּימִינוֹ וּבִזְרוֹעַ עֻזּוֹ״.

״בִּימִינוֹ״ — זוֹ תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ״, ״וּבִזְרוֹעַ עֻזּוֹ״ — אֵלּוּ תְּפִילִּין, שֶׁנֶּאֱמַר: ״ה׳ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן״.

וּמִנַּיִן שֶׁהַתְּפִילִּין עוֹז הֵם לְיִשְׂרָאֵל — דִּכְתִיב: ״וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה׳ נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ״. וְתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר: אֵלּוּ תְּפִילִּין שֶׁבָּרֹאשׁ.

אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרַב חִיָּיא בַּר אָבִין: הֲנֵי תְּפִילִּין דְּמָרֵי עָלְמָא מָה כְּתִיב בְּהוּ? אָמַר לֵיהּ ״וּמִי כְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ״.

וּמִי מִשְׁתַּבַּח קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּשִׁבְחַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל? אִין, דִּכְתִיב: "אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם". וּכְתִיב: "וַה' הֶאֱמִירְךָ הַיּוֹם", אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: אַתֶּם עֲשִׂיתוּנִי חֲטִיבָה אַחַת בָּעוֹלָם, וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶתְכֶם חֲטִיבָה אַחַת בָּעוֹלָם.

אַתֶּם עֲשִׂיתוּנִי חֲטִיבָה אַחַת בָּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד", וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶתְכֶם חֲטִיבָה אַחַת בָּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר "וּמִי כְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ".

אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אָשֵׁי: תִּינַח בְּחַד בֵּיתָא, בִּשְׁאָר בָּתֵּי מַאי?

אָמַר לֵיהּ: "כִּי מִי גּוֹי גָּדוֹל", "וּמִי גּוֹי גָּדוֹל", "אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל", "אוֹ הֲנִסָּה אֱלֹהִים", "וּלְתִתְךָ עֶלְיוֹן".

אִי הָכִי, נְפִישִׁי לְהוּ טוּבֵי בָּתֵּי? אֶלָּא: "כִּי מִי גּוֹי גָּדוֹל" "וּמִי גּוֹי גָּדוֹל" דְּדָמְיָין לַהֲדֵדֵי — בְּחַד בֵּיתָא, "אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל" "וּמִי כְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל" — בְּחַד בֵּיתָא, "אוֹ הֲנִסָּה אֱלֹהִים" — בְּחַד בֵּיתָא, "וּלְתִתְךָ עֶלְיוֹן" — בְּחַד בֵּיתָא.

דף ו:

וְכוּלְּהוּ כְּתִיבִי בְּאַדְרַעְיהּ.

אָמַר רָבִין בַּר רַב אַדָּא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק: כָּל הָרָגִיל לָבֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְלֹא בָּא יוֹם אֶחָד, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְשָׁאֵיל בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִי בָכֶם יְרֵא ה' שֹׁמֵעַ בְּקוֹל עַבְדּוֹ אֲשֶׁר הָלַךְ חֲשֵׁכִים וְאֵין נֹגַהּ לוֹ".

אִם לְדָבָר מִצְוָה הָלַךְ — נוֹגַהּ לוֹ, וְאִם לְדָבָר הָרְשׁוּת הָלַךְ — אֵין נוֹגַהּ לוֹ.

"יִבְטַח בְּשֵׁם ה'" מַאי טַעְמָא? — מִשּׁוּם דַּהֲוָה לֵיהּ לִבְטוֹחַ בְּשֵׁם ה', וְלָא בְּטַח.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְלֹא מָצָא בָּהּ עֲשָׂרָה — מִיָּד הוּא כוֹעֵס, שֶׁנֶּאֱמַר: "מַדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֶה".

אָמַר רַבִּי חֶלְבּוֹ, אָמַר רַב הוּנָא: כָּל הַמְקוֹבֵּעַ מָקוֹם לִתְפִלָּתוֹ — אֱלֹהֵי אַבְרָהָם בְּעֶזְרוֹ.

וּכְשֶׁמֵּת, אוֹמְרִים לוֹ: "אֵי עָנְיו, אֵי חָסִיד, מִתַּלְמִידָיו שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ".

וְאַבְרָהָם אָבִינוּ מְנָא לַן דִּקְבַע מָקוֹם? דִּכְתִיב: "וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם", וְאֵין "עֲמִידָה" אֶלָּא תְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס וַיְפַלֵּל".

אָמַר רַבִּי חֶלְבּוֹ, אָמַר רַב הוּנָא: הַיּוֹצֵא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת אַל יַפְסִיעַ פְּסִיעָה גַּסָּה. אָמַר אַבָּיֵי: לָא אָמְרַן, אֶלָּא לְמִיפַּק. אֲבָל לְמֵיעַל — מִצְוָה לְמִרְהַט, שֶׁנֶּאֱמַר: "נִרְדְּפָה לָדַעַת אֶת ה'".

אָמַר רַבִּי זֵירָא: מֵרֵישׁ כִּי הֲוָה חָזֵינָא לְהוּ לְרַבָּנָן דְּקָא רָהֲטִי לְפִרְקָא בְּשַׁבְּתָא, אֲמִינָא: "קָא מְחַלְּלִין רַבָּנָן שַׁבְּתָא". כֵּיוָן דִּשְׁמַעְנָא לְהָא דְּרַבִּי תַּנְחוּם אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: לְעוֹלָם יָרוּץ אָדָם לְדָבָר הֲלָכָה וַאֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַחֲרֵי ה' יֵלְכוּ כְּאַרְיֵה יִשְׁאָג" וְגוֹ', אֲנָא נָמֵי רָהֵיטְנָא.

אָמַר רַבִּי זֵירָא: אַגְרָא דְּפִרְקָא — רְהַטָא.
אָמַר אַבָּיֵי: אַגְרָא דְּכַלָּה — דּוּחְקָא.
אָמַר רָבָא: אַגְרָא דִּשְׁמַעְתָּא — סְבָרָא.
אָמַר רַב פָּפָּא: אַגְרָא דְּבֵי טַמְיָא — שְׁתִיקוּתָא.
אָמַר מָר זוּטְרָא: אַגְרָא דְּתַעֲנִיתָא — צִדְקָתָא.
אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: אַגְרָא דְּהֶסְפֵּדָא — דַּלּוּיֵי.
אָמַר רַב אָשֵׁי: אַגְרָא דְּבֵי הִלּוּלֵי — מִילֵּי.
אָמַר רַב הוּנָא: כָּל הַמִּתְפַּלֵּל אֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת נִקְרָא "רָשָׁע", שֶׁנֶּאֱמַר: "סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן".
אָמַר אַבָּיֵי: לָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלָא מַהְדַּר אַפֵּיהּ לְבֵי כְּנִישְׁתָּא, אֲבָל מַהְדַּר אַפֵּיהּ לְבֵי כְּנִישְׁתָּא — לֵית לָן בַּהּ.
הַהוּא גַּבְרָא דְּקָא מְצַלֵּי אֲחוֹרֵי בֵּי כְּנִישְׁתָּא, וְלָא מַהְדַּר אַפֵּיהּ לְבֵי כְּנִישְׁתָּא. חֲלַף אֵלִיָּהוּ. חַזְיֵיהּ, אִידְּמִי לֵיהּ כְּטַיְיעָא, אֲמַר לֵיהּ: כְּדוּ בָר קַיְימַתְּ קַמֵּי מָרָךְ?! שְׁלַף סַפְסָרָא וְקָטְלֵיהּ.
אָמַר לֵיהּ הָהוּא מֵרַבָּנַן לְרַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי, וְאָמְרִי לַהּ רַב בִּיבִי לְרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מַאי "כְּרֶם זָלוּת לִבְנֵי אָדָם"?
אָמַר לֵיהּ: אִלּוּ דְּבָרִים שֶׁעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּבְנֵי אָדָם מְזַלְזְלִין בָּהֶן.
רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: כֵּיוָן שֶׁנִּצְטָרֵךְ אָדָם לַבְּרִיּוֹת, פָּנָיו מִשְׁתַּנּוֹת כִּכְרוּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "כֶּרֶם זָלוּת לִבְנֵי אָדָם".
מַאי "כְּרוּם"? כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר: עוֹף אֶחָד יֵשׁ בִּכְרַכֵּי הַיָּם, וּ"כְרוּם" שְׁמוֹ, וְכֵיוָן שֶׁחַמָּה זוֹרַחַת מִתְהַפֵּךְ לְכַמָּה גְּוונִין.
רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: כְּאִלּוּ נִדּוֹן בִּשְׁנֵי דִינִים, אֵשׁ וּמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "הִרְכַּבְתָּ אֱנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ בָּאנוּ בָאֵשׁ וּבַמָּיִם".
וְאָמַר רַבִּי חֶלְבּוֹ, אָמַר רַב הוּנָא: לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם זָהִיר בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה, שֶׁהֲרֵי אֵלִיָּהוּ לֹא נַעֲנָה אֶלָּא בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וַיֹּאמַר וְגוֹ' עֲנֵנִי ה' עֲנֵנִי".
"עֲנֵנִי" — שֶׁתֵּרֵד אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם, וַ"עֲנֵנִי" — שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ מַעֲשֵׂה כְשָׁפִים הֵם.
רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אַף בִּתְפִלַּת עַרְבִית, שֶׁנֶּאֱמַר: "תִּכּוֹן תְּפִלָּתִי קְטֹרֶת לְפָנֶיךָ מַשְׂאַת כַּפַּי מִנְחַת עָרֶב". רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: אַף תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, שֶׁנֶּאֱמַר: "ה' בֹּקֶר תִּשְׁמַע קוֹלִי, בֹּקֶר אֶעֱרָךְ לְךָ וַאֲצַפֶּה".

וְאָמַר רַבִּי חֶלְבּוֹ, אָמַר רַב הוּנָא: כָּל הַנֶּהֱנֶה מִסְּעוּדַת חָתָן וְאֵינוֹ מְשַׂמְּחוֹ עוֹבֵר בַּחֲמִשָּׁה קוֹלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה קוֹל חָתָן וְקוֹל כַּלָּה קוֹל אוֹמְרִים הוֹדוּ אֶת ה' צְבָאוֹת".

וְאִם מְשַׂמְּחוֹ מַה שְּׂכָרוֹ? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: זוֹכֶה לַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה בַּחֲמִשָּׁה קוֹלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹת הַבֹּקֶר וַיְהִי קֹלֹת וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל הָהָר וְקֹל שֹׁפָר וגו'. וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר וגו' וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְקוֹל".

אִינִי? וְהָא כְּתִיב "וְכָל הָעָם רוֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת"!

אוֹתָן קוֹלוֹת, דְּקוֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה הָווּ.

רַבִּי אָבָהוּ אָמַר: כְּאִילּוּ הִקְרִיב תּוֹדָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "מְבִאִים תּוֹדָה בֵּית ה'". רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: כְּאִילּוּ בָּנָה אַחַת מֵחוּרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי אָשִׁיב אֶת שְׁבוּת הָאָרֶץ כְּבָרִאשׁוֹנָה אָמַר ה'".

וְאָמַר רַבִּי חֶלְבּוֹ, אָמַר רַב הוּנָא: כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאַת שָׁמַיִם — דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹהִים יְרָא וְגוֹ'".

מַאי "כִּי זֶה כָּל הָאָדָם"? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ לֹא נִבְרָא אֶלָּא בִּשְׁבִיל זֶה.

רַבִּי אַבָּא בַּר כָּהֲנָא אָמַר: שְׁקוּל זֶה כְּנֶגֶד כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר, וְאָמְרִי לַהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן זוֹמָא אוֹמֵר: כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ לֹא נִבְרָא אֶלָּא לִצְוָוֹת לָזֶה.

וְאָמַר רַבִּי חֶלְבּוֹ, אָמַר רַב הוּנָא: כָּל שֶׁיּוֹדֵעַ בַּחֲבֵרוֹ שֶׁהוּא רָגִיל לִיתֵּן לוֹ שָׁלוֹם, יְקַדְּמֶנּוּ לוֹ שָׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "בַּקֵּשׁ שָׁלוֹם וְרָדְפֵהוּ". וְאִם נָתַן לוֹ וְלֹא הֶחֱזִיר — נִקְרָא "גַּזְלָן", שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַתֶּם בְּעַרְתֶּם הַכֶּרֶם גְּזֵלַת הֶעָנִי בְּבָתֵּיכֶם".

דף ז.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי יוֹסֵי: מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְפַּלֵּל? שֶׁנֶּאֱמַר: "וַהֲבִיאוֹתִים אֶל הַר קָדְשִׁי וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי", "תְּפִלָּתָם" לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא "תְּפִלָּתִי", מִכָּאן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְפַּלֵּל.

מַאי מְצַלֵּי?

אָמַר רַב זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה, אָמַר רַב: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁיִּכְבְּשׁוּ רַחֲמֶיךָ אֶת כַּעְסֶךָ, וְיִגְּולוּ רַחֲמֶיךָ עַל מִדּוֹתֶיךָ, וְאֶתְנַהֵג עִם בָּנֶיךָ בְּמִדַּת רַחֲמִים, וְאֶכָּנֵס לָהֶם לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין".

תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע: פַּעַם אַחַת, נִכְנַסְתִּי לְהַקְטִיר קְטוֹרֶת לִפְנֵי וְלִפְנִים, וְרָאִיתִי אַכְתְּריאֵל יָהּ ה' צְבָאוֹת, שֶׁהוּא יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא, וְאָמַר לִי: "יִשְׁמָעֵאל בְּנִי, בָּרְכֵנִי!" אָמַרְתִּי לוֹ: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, שֶׁיִּכְבְּשׁוּ רַחֲמֶיךָ אֶת כַּעְסֶךָ, וְיִגְּולוּ רַחֲמֶיךָ עַל

מִדּוֹתֶיךָ, וְתִתְנַהֵג עִם בָּנֶיךָ בְּמִדַּת הָרַחֲמִים, וְתִכָּנֵס לָהֶם לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין". וְנִעְנַע לִי בְּרֹאשׁוֹ. וְקַמַשְׁמַע לַן, שֶׁלֹּא תְּהֵא בִּרְכַּת הֶדְיוֹט קַלָּה בְּעֵינֶיךָ.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי: מִנַּיִן שֶׁאֵין מְרַצִּין לוֹ לְאָדָם בִּשְׁעַת כַּעְסוֹ, דִּכְתִיב: "פָּנַי יֵלֵכוּ וַהֲנִחֹתִי לָךְ". אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: הַמְתֵּן לִי עַד שֶׁיַּעַבְרוּ פָּנִים שֶׁל זַעַם וְאָנִיחַ לְךָ.

וּמִי אִיכָּא רִתְחָא קַמֵּיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא?

אִין, דְּתַנְיָא "וְאֵל זוֹעֵם בְּכָל יוֹם".

וְכַמָּה זַעְמוֹ — רֶגַע. וְכַמָּה רֶגַע — אֶחָד מֵחֲמִשֶּׁת רִבּוֹא וּשְׁמוֹנַת אֲלָפִים וּשְׁמֹנָה מֵאוֹת וּשְׁמֹנִים וּשְׁמֹנָה בְּשָׁעָה, וְזוֹ הִיא רֶגַע. וְאֵין כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לְכַוֵּין אוֹתָהּ שָׁעָה, חוּץ מִבִּלְעָם הָרָשָׁע, דִּכְתִיב בֵּיהּ: "וְיוֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן".

הַשְׁתָּא דַּעַת בְּהֶמְתּוֹ לֹא הָוָה יָדַע, דַּעַת עֶלְיוֹן הָוֶה יָדַע?

אֶלָּא, מְלַמֵּד שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ לְכַוֵּין אוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כּוֹעֵס בָּהּ.

וְהַיְינוּ דְּאָמַר לְהוּ נְבִיא לְיִשְׂרָאֵל: "עַמִּי זְכָר נָא מַה יָּעַץ בָּלָק מֶלֶךְ מוֹאָב וְגוֹ'". מַאי "לְמַעַן דַּעַת צִדְקוֹת ה'"?

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: דְּעוּ כַּמָּה צְדָקוֹת עָשִׂיתִי עִמָּכֶם שֶׁלֹּא כָּעַסְתִּי בִּימֵי בִּלְעָם הָרָשָׁע, שֶׁאִלְמְלֵי כָּעַסְתִּי — לֹא נִשְׁתַּיֵּיר מִשּׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שָׂרִיד וּפָלִיט.

וְהַיְינוּ דְּקָאָמַר לֵיהּ בִּלְעָם לְבָלָק: "מָה אָקֹב לֹא קַבֹּה אֵל וּמָה אֶזְעֹם לֹא זָעַם ה'", מְלַמֵּד שֶׁכָּל אוֹתָן הַיָּמִים לֹא זָעַם.

וְכַמָּה זַעְמוֹ — רֶגַע. וְכַמָּה רֶגַע? אָמַר רַבִּי אָבִין וְאִיתֵּימָא רַבִּי אֲבִינָא: רֶגַע כְּמֵימְרֵיהּ.

וּמְנָא לָן דְּרֶגַע רָתַח? — שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי רֶגַע בְּאַפּוֹ חַיִּים בִּרְצוֹנוֹ". וְאִי בָּעֵית אֵימָא מֵהָכָא: "חֲבִי כִמְעַט רֶגַע עַד יַעֲבָר זָעַם".

וְאֵימַת רָתַח? אָמַר אַבַּיֵי: בְּהָנָךְ תְּלָת שָׁעֵי קַמָּיְיתָא כִּי חִיוָּרָא כַּרְבַּלְתָּא דְּתַרְנְגוֹלָא וְקָאֵי אַחַד כְּרַעָא.

כֹּל שַׁעְתָּא וְשַׁעְתָּא נָמֵי קָאֵי הָכִי?

כֹּל שַׁעְתָּא — אִית בֵּיהּ שׁוּרַיְיקֵי סוּמָקֵי, בְּהַהִיא שַׁעְתָּא לֵית בֵּיהּ שׁוּרַיְיקֵי סוּמָקֵי.

הַהוּא מִינָא דַּהֲוָה בְּשִׁבְבוּתֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, הֲוָה קָא מְצַעֵר לֵיהּ טוּבָא בִּקְרָאֵי. יוֹמָא חַד שְׁקַל תַּרְנְגוֹלָא, וְאוֹקְמֵיהּ בֵּין כַּרְעֵיהּ דְּעַרְסָא, וְעַיֵּין בֵּיהּ, סְבַר: כִּי מָטָא הַהִיא שַׁעְתָּא, אֶלְטְיֵיהּ. כִּי מְטָא הַהִיא שַׁעְתָּא — נָיֵים. אֲמַר: שְׁמַע מִינַּהּ, לָאו אוֹרַח אַרְעָא לְמֶעְבַּד הָכִי. "וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו" כְּתִיב.

וּכְתִיב: "גַּם עָנוּשׁ לַצַּדִּיק לֹא טוֹב".

תָּנָא, מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר: בְּשָׁעָה שֶׁהַחַמָּה זוֹרַחַת, וְכָל מַלְכֵי מִזְרָח וּמַעֲרָב מַנִּיחִים כִּתְרֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וּמִשְׁתַּחֲוִים לַחַמָּה, מִיָּד כּוֹעֵס הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי: טוֹבָה מַרְדּוּת אַחַת בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם יוֹתֵר מִכַּמָּה מַלְקִיוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר: "וְרִדְפָה אֶת מְאַהֲבֶיהָ וְגוֹ' וְאָמְרָה אֵלְכָה וְאָשׁוּבָה אֶל אִישִׁי הָרִאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי אָז מֵעָתָּה". וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, יוֹתֵר מִמַּאָה מַלְקִיוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "תַּחַת גְּעָרָה בְּמֵבִין מֵהַכּוֹת כְּסִיל מֵאָה".

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים בִּקֵּשׁ מֹשֶׁה מִלְּפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְנָתַן לוֹ. בִּקֵּשׁ שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה עַל יִשְׂרָאֵל, וְנָתַן לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "הֲלוֹא בְלֶכְתְּךָ עִמָּנוּ".

בִּקֵּשׁ שֶׁלֹּא תִּשְׁרֶה שְׁכִינָה עַל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְנָתַן לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ".

בִּקֵּשׁ לְהוֹדִיעוֹ דְּרָכָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְנָתַן לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "הוֹדִיעֵנִי נָא אֶת דְּרָכֶיךָ", אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! מִפְּנֵי מָה יֵשׁ צַדִּיק וְטוֹב לוֹ, וְיֵשׁ צַדִּיק וְרַע לוֹ, יֵשׁ רָשָׁע וְטוֹב לוֹ, וְיֵשׁ רָשָׁע וְרַע לוֹ? אָמַר לוֹ: מֹשֶׁה, צַדִּיק וְטוֹב לוֹ — צַדִּיק בֶּן צַדִּיק. צַדִּיק וְרַע לוֹ — צַדִּיק בֶּן רָשָׁע. רָשָׁע וְטוֹב לוֹ — רָשָׁע בֶּן צַדִּיק. רָשָׁע וְרַע לוֹ — רָשָׁע בֶּן רָשָׁע.

אָמַר מָר: צַדִּיק וְטוֹב לוֹ — צַדִּיק בֶּן צַדִּיק, צַדִּיק וְרַע לוֹ — צַדִּיק בֶּן רָשָׁע. אִינִי? וְהָא כְּתִיב: "פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים", וּכְתִיב: "וּבָנִים לֹא יוּמְתוּ עַל אָבוֹת", וְרָמֵינַן קְרָאֵי אַהֲדָדֵי, וּמְשַׁנֵּינַן: לָא קַשְׁיָא, הָא — כְּשֶׁאוֹחֲזִין מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם, הָא — כְּשֶׁאֵין אוֹחֲזִין מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם.

אֶלָּא, הָכִי קָאָמַר לֵיהּ: צַדִּיק וְטוֹב לוֹ — צַדִּיק גָּמוּר, צַדִּיק וְרַע לוֹ — צַדִּיק שֶׁאֵינוֹ גָּמוּר, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ — רָשָׁע שֶׁאֵינוֹ גָּמוּר, רָשָׁע וְרַע לוֹ — רָשָׁע גָּמוּר.

וּפְלִיגָא דְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר רַבִּי מֵאִיר: שְׁתַּיִם נָתְנוּ לוֹ וְאַחַת לֹא נָתְנוּ לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחוֹן" — אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, "וְרִחַמְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם" — אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ הָגוּן.

"וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאוֹת אֶת פָּנָי", תָּנָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה, כָּךְ אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: כְּשֶׁרָצִיתִי — לֹא רָצִיתָ, עַכְשָׁיו שֶׁאַתָּה רוֹצֶה — אֵינִי רוֹצֶה.

וּפְלִיגָא דְּרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: בִּשְׁכַר שָׁלֹשׁ זָכָה לְשָׁלֹשׁ.

בִּשְׁכַר "וַיַּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו" — זָכָה לְקָלְסְתֵּר פָּנִים. בִּשְׁכַר "כִּי יָרֵא" — זָכָה לְ"וַיִּירְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו". בִּשְׁכַר "מֵהַבִּיט" — זָכָה לְ"וּתְמֻנַת ה' יַבִּיט".

"וַהֲסִרֹתִי אֶת כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי". אָמַר רַב חָנָא בַּר בִּיזְנָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן חֲסִידָא: מְלַמֵּד שֶׁהֶרְאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִילִּין.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי: כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְטוֹבָה, אֲפִילּוּ עַל תְּנַאי — לֹא חָזַר בּוֹ.

מְנָא לָן — מִמֹּשֶׁה רַבֵּינוּ, שֶׁנֶּאֱמַר ״הֶרֶף מִמֶּנִּי וְאַשְׁמִידֵם וְגוֹ׳ וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי עָצוּם״. אַף עַל גַּב דְּבָעָא מֹשֶׁה רַחֲמֵי עֲלַהּ דְּמִלְּתָא וּבַטְּלַהּ, אֲפִילּוּ הָכִי — אוֹקְמַהּ בְּזַרְעֵיהּ. שֶׁנֶּאֱמַר: ״בְּנֵי מֹשֶׁה גֵּרְשׁוֹם וֶאֱלִיעֶזֶר. וַיִּהְיוּ בְנֵי אֱלִיעֶזֶר רְחַבְיָה הָרֹאשׁ וְגוֹ׳ וּבְנֵי רְחַבְיָה רָבוּ לְמַעְלָה וְגוֹ׳״.

וְתָנֵי רַב יוֹסֵף: ״לְמַעְלָה״ — מִשִּׁשִּׁים רִבּוֹא, אַתְיָא ״רְבִיָּה״ ״רְבִיָּה״. כְּתִיב הָכָא: ״רָבוּ לְמַעְלָה״, וּכְתִיב הָתָם: ״וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ״.

דף ז:

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי: מִיּוֹם שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, לֹא הָיָה אָדָם שֶׁקָּרָאוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא ״אָדוֹן״, עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם וּקְרָאוֹ אָדוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיֹּאמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים בַּמֶּה אֵדַע כִּי אִירָשֶׁנָּה״.

אָמַר רַב: אַף דְּנִיאֵל לֹא נַעֲנָה אֶלָּא בִּשְׁבִיל אַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְעַתָּה שְׁמַע אֱלֹהֵינוּ אֶל תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל תַּחֲנוּנָיו וְהָאֵר פָּנֶיךָ עַל מִקְדָּשְׁךָ הַשָּׁמֵם לְמַעַן אֲדֹנָי״, ״לְמַעַנְךָ״ מִבְּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא — לְמַעַן אַבְרָהָם שֶׁקָּרָאֲךָ ״אָדוֹן״.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי: מִנַּיִן שֶׁאֵין מְרַצִּין לוֹ לָאָדָם בְּשָׁעַת כַּעֲסוֹ — שֶׁנֶּאֱמַר: ״פָּנַי יֵלֵכוּ וַהֲנִחוֹתִי לָךְ״.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי: מִיּוֹם שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ לֹא הָיָה אָדָם שֶׁהוֹדָה לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁבָּאתָה לֵאָה וְהוֹדַתּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת ה׳״.

רְאוּבֵן. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אָמְרָה לֵאָה: רְאוּ מָה בֵּין בְּנֵי לְבֶן חָמִי. דְּאִילּוּ בֶּן חָמִי, אַף עַל גַּב דְּמַדְעָתֵיהּ זַבְנֵיהּ לְבִכֵּירוּתֵיהּ, דִּכְתִיב: ״וַיִּמְכֹּר אֶת בְּכֹרָתוֹ לְיַעֲקֹב״, חָזוֹ מָה כְּתִיב בֵּיהּ: ״וַיִּשְׁטֹם עֵשָׂו אֶת יַעֲקֹב״.

וּכְתִיב: ״וַיֹּאמֶר הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם״ וְגוֹ׳.

וְאִילּוּ בְּנֵי, אַף עַל גַּב דְּעַל כָּרְחֵיהּ שַׁקְלֵיהּ יוֹסֵף לִבְכֵירוּתֵיהּ מִנַּיהּ, דִּכְתִיב: ״וּבְחַלְּלוֹ יְצוּעֵי אָבִיו נִתְּנָה בְכֹרָתוֹ לִבְנֵי יוֹסֵף״, אֲפִילּוּ הָכִי — לָא אִקַּנְּאָ בֵּיהּ, דִּכְתִיב: ״וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצִּלֵהוּ מִיָּדָם״.

רוּת, מַאי ״רוּת״? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁזָּכְתָה וְיָצָא מִמֶּנָּה דָּוִד שֶׁרִיוָּהוּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת.

מָנָא לַן דִּשְׁמָא גָּרִים? אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאָמַר קְרָא: "לְכוּ חֲזוּ מִפְעָלוֹת ה' אֲשֶׁר שָׂם שַׁמּוֹת בָּאָרֶץ", אַל תִּקְרֵי "שַׁמּוֹת" אֶלָּא "שֵׁמוֹת".

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי: קָשָׁה תַּרְבּוּת רָעָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם יוֹתֵר מִמַּלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג. שֶׁנֶּאֱמַר: "מִזְמוֹר לְדָוִד בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם בְּנוֹ", וּכְתִיב בָּתְרֵיהּ: "ה' מָה רַבּוּ צָרַי רַבִּים קָמִים עָלָי", וְאִילּוּ גַּבֵּי מִלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג, כְּתִיב: "לָמָּה רָגְשׁוּ גּוֹיִם וּלְאֻמִּים יֶהְגּוּ רִיק". וְאִילּוּ "מָה רַבּוּ צָרָי" לָא כְּתִיב.

"מִזְמוֹר לְדָוִד בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם בְּנוֹ", "מִזְמוֹר לְדָוִד"?! "קִינָה לְדָוִד" מִיבָּעֵי לֵיהּ!

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֲבִישָׁלוֹם: מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? — לְאָדָם שֶׁיָּצָא עָלָיו שְׁטַר חוֹב. קוֹדֶם שֶׁפָּרְעוֹ הָיָה עָצֵב, לְאַחַר שֶׁפָּרְעוֹ שָׂמֵח.

אַף בֶּן דָּוִד, כֵּיוָן שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: "הִנְנִי מֵקִים עָלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתֶךָ", הָיָה עָצֵב, אָמַר: שָׁמָא עֶבֶד אוֹ מַמְזֵר הוּא, דְּלָא חָיֵיס עָלַי. כֵּיוָן דַּחֲזָא דְּאַבְשָׁלוֹם הוּא — שָׂמַח. מִשּׁוּם הָכִי אָמַר "מִזְמוֹר".

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי: מוּתָּר לְהִתְגָּרוֹת בִּרְשָׁעִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֹזְבֵי תוֹרָה יְהַלְלוּ רָשָׁע וְשֹׁמְרֵי תוֹרָה יִתְגָּרוּ בָם".

תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, רַבִּי דּוֹסְתַּאי בְּרַבִּי מָתוּן אוֹמֵר: מוּתָּר לְהִתְגָּרוֹת בִּרְשָׁעִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֹזְבֵי תוֹרָה יְהַלְלוּ רָשָׁע" וְגוֹ'. וְאִם לְחָשְׁךָ אָדָם לוֹמַר: וְהָא כְּתִיב "אַל תִּתְחַר בַּמְּרֵעִים אַל תְּקַנֵּא בְּעֹשֵׂי עַוְלָה" — אֱמוֹר לוֹ: מִי שֶׁלִּבּוֹ נוֹקְפוֹ אוֹמֵר כֵּן. אֶלָּא: "אַל תִּתְחַר בַּמְּרֵעִים" — לִהְיוֹת כַּמְּרֵעִים, "אַל תְּקַנֵּא בְּעֹשֵׂי עַוְלָה" — לִהְיוֹת כָּעוֹשֵׂי עַוְלָה.

וְאוֹמֵר: "אַל יְקַנֵּא לִבְּךָ בַּחַטָּאִים כִּי אִם בְּיִרְאַת ה' כָּל הַיּוֹם".

אִינִי?! וְהָאָמַר רַבִּי יִצְחָק: אִם רָאִיתָ רָשָׁע שֶׁהַשָּׁעָה מְשַׂחֶקֶת לוֹ אַל תִּתְגָּרֶה בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "יָחִילוּ דְרָכָיו בְּכָל עֵת". וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁזּוֹכֶה בַּדִּין, שֶׁנֶּאֱמַר: "מָרוֹם מִשְׁפָּטֶיךָ מִנֶּגְדּוֹ". וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁרוֹאֶה בְּצָרָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם"!

לָא קַשְׁיָא, הָא בְּמִילֵּי דִידֵיהּ, הָא בְּמִילֵּי דִשְׁמַיָּא.

וְאִיבָּעֵית אֵימָא הָא וְהָא בְּמִילֵּי דִשְׁמַיָּא, וְלָא קַשְׁיָא: הָא בְּרָשָׁע שֶׁהַשָּׁעָה מְשַׂחֶקֶת לוֹ, הָא בְּרָשָׁע שֶׁאֵין הַשָּׁעָה מְשַׂחֶקֶת לוֹ.

וְאִיבָּעֵית אֵימָא: הָא וְהָא, בְּרָשָׁע שֶׁהַשָּׁעָה מְשַׂחֶקֶת לוֹ, וְלָא קַשְׁיָא, הָא, בְּצַדִּיק גָּמוּר, הָא, בְּצַדִּיק שֶׁאֵינוֹ גָּמוּר. דְּאָמַר רַב הוּנָא: מַאי דִּכְתִיב, "לָמָּה תַבִּיט בּוֹגְדִים תַּחֲרִישׁ בְּבַלַּע רָשָׁע צַדִּיק מִמֶּנּוּ", וְכִי רָשָׁע בּוֹלֵעַ צַדִּיק? וְהָא כְּתִיב: ה' לֹא יַעַזְבֶנּוּ בְיָדוֹ, וּכְתִיב: "לֹא יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק כָּל אָוֶן". אֶלָּא: צַדִּיק מִמֶּנּוּ — בּוֹלֵעַ, צַדִּיק גָּמוּר — אֵינוֹ בּוֹלֵעַ.

וְאִיבָּעֵית אֵימָא, שָׁעָה מְשַׂחֶקֶת לוֹ — שְׁאנֵי.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי: כָּל הַקּוֹבֵעַ מָקוֹם לִתְפִלָּתוֹ אוֹיְבָיו נוֹפְלִים תַּחְתָּיו. שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְשַׂמְתִּי מָקוֹם לְעַמִּי לְיִשְׂרָאֵל וּנְטַעְתִּיו וְשָׁכַן תַּחְתָּיו וְלֹא יִרְגַּז עוֹד וְלֹא יֹסִיפוּ בְנֵי עַוְלָה לְעַנּוֹתוֹ כַּאֲשֶׁר בָּרִאשׁוֹנָה״.

רַב הוּנָא רָמֵי כְּתִיב ״לְעַנּוֹתוֹ״, וּכְתִיב: ״לְכַלּוֹתוֹ״.

בַּתְּחִילָּה — לְעַנּוֹתוֹ, וּלְבַסּוֹף — לְכַלּוֹתוֹ.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי: גְּדוֹלָה שִׁמּוּשָׁהּ שֶׁל תּוֹרָה יוֹתֵר מִלִּמּוּדָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״פֹּה אֱלִישָׁע בֶּן שָׁפָט אֲשֶׁר יָצַק מַיִם עַל יְדֵי אֵלִיָּהוּ״. ״לָמַד״ לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא ״יָצַק״ — מְלַמֵּד שֶׁגְּדוֹלָה שִׁמּוּשָׁהּ יוֹתֵר מִלִּמּוּדָהּ.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִצְחָק לְרַב נַחְמָן: מַאי טַעְמָא לָא אָתֵי מָר לְבֵי כְּנִישְׁתָּא לְצַלּוֹיֵי? אָמַר לֵיהּ: לָא יָכֵילְנָא. אָמַר לֵיהּ: לְכַנְפֵי לְמָר עַשְׂרָה וְלִיצַלֵּי. אָמַר לֵיהּ: טָרִיחָא לִי מִלְּתָא. וְלֵימָא לֵיהּ מָר לִשְׁלוּחָא דְצִבּוּרָא, בְּעִידָּנָא דְּמְצַלֵּי צִבּוּרָא לֵיתֵי וְלוֹדְעֵיהּ לְמָר.

אָמַר לֵיהּ מַאי כּוּלֵּי הַאי? אָמַר לֵיהּ דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי:

דף ח.

מַאי דִּכְתִיב ״וַאֲנִי תְּפִלָּתִי לְךָ ה׳ עֵת רָצוֹן״. אֵימָתַי עֵת רָצוֹן — בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין.

רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר מֵהָכָא: ״כֹּה אָמַר ה׳ בְּעֵת רָצוֹן עֲנִיתִיךָ״.

רַבִּי אַחָא בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר מֵהָכָא: ״הֵן אֵל כַּבִּיר וְלֹא יִמְאָס״: וּכְתִיב: ״פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי״.

תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹאֵס בִּתְפִלָּתָן שֶׁל רַבִּים שֶׁנֶּאֱמַר: ״הֵן אֵל כַּבִּיר וְלֹא יִמְאָס״, וּכְתִיב: ״פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי״ וְגוֹ׳, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר — מַעֲלֶה אֲנִי עָלָיו כְּאִילּוּ פְּדָאַנִי, לִי וּלְבָנַי, מִבֵּין אוּמּוֹת הָעוֹלָם.

אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּעִירוֹ, וְאֵינוֹ נִכְנָס שָׁם לְהִתְפַּלֵּל, נִקְרָא ״שָׁכֵן רַע״, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כֹּה אָמַר ה׳ עַל כָּל שְׁכֵנַי הָרָעִים הַנֹּגְעִים בַּנַּחֲלָה אֲשֶׁר הִנְחַלְתִּי אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל״. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁגּוֹרֵם גָּלוּת לוֹ וּלְבָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הִנְנִי נֹתְשָׁם מֵעַל אַדְמָתָם וְאֶת בֵּית יְהוּדָה אֶתּוֹשׁ מִתּוֹכָם״.

אָמְרוּ לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן: אִיכָּא סָבֵי בְּבָבֶל. תְּמַהּ וַאֲמַר: ״לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה״ כְּתִיב, אֲבָל בְּחוּצָה לָאָרֶץ — לָא? כֵּיוָן דְּאָמְרִי לֵיהּ מְקַדְּמִי וּמְחַשְּׁכִי לְבֵי כְּנִישְׁתָּא, אָמַר: הַיְינוּ דְּאַהֲנִי לְהוּ.

דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי לִבְנֵיהּ: קַדִּימוּ וְחַשְּׁכוּ וְעַיְּילוּ לְבֵי כְּנִישְׁתָּא, כִּי הֵיכִי דְּתוֹרְכוּ חַיֵּי.
אָמַר רַבִּי אַחָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: מַאי קְרָא — ״אַשְׁרֵי אָדָם שֹׁמֵעַ לִי לִשְׁקֹד עַל דַּלְתֹתַי יוֹם יוֹם לִשְׁמוֹר מְזוּזוֹת פִּתָחָי״, וּכְתִיב בָּתְרֵיהּ: ״כִּי מֹצְאִי מָצָא חַיִּים״.
אָמַר רַב חִסְדָּא: לְעוֹלָם יִכָּנֵס אָדָם שְׁנֵי פְּתָחִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. שְׁנֵי פְּתָחִים סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אֶלָּא אֵימָא, שִׁיעוּר שְׁנֵי פְּתָחִים, וְאַחַר כָּךְ יִתְפַּלֵּל.
״עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חָסִיד אֵלֶיךָ לְעֵת מְצֹא״, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: ״לְעֵת מְצֹא״ זוֹ אִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב״.
בְּמַעְרָבָא כִּי נָסֵיב אִינָשׁ אִתְּתָא, אָמְרִי לֵיהּ הָכִי: ״מָצָא״ אוֹ ״מוֹצֵא״? ״מָצָא״ דִּכְתִיב: ״מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וַיָּפֶק רָצוֹן מֵה׳״, ״מוֹצֵא״ דִּכְתִיב: ״וּמוֹצֵא אֲנִי מָר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה״ וְגוֹ׳.
רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: ״לְעֵת מְצֹא״ — זוֹ תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כִּי מֹצְאִי מָצָא חַיִּים״ וְגוֹ׳.
רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר — ״לְעֵת מְצֹא״ זוֹ מִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לַמָּוֶת תּוֹצָאוֹת״.
תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: תְּשַׁע מֵאוֹת וּשְׁלֹשָׁה מִינֵי מִיתָה נִבְרְאוּ בָּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לַמָּוֶת תּוֹצָאוֹת״, ״תּוֹצָאוֹת״ בְּגִימַטְרִיָּא הָכִי הָווּ. קָשֶׁה שֶׁבְּכֻלָּן — אַסְכָּרָא, נִיחָא שֶׁבְּכֻלָּן — נְשִׁיקָה. אַסְכָּרָא דְּמְיָא כְּחִיזְרָא בְּגַבָּא דְּעַמְרָא דְּלְאַחוֹרֵי נַשְׁרָא, וְאִיכָּא דְּאָמְרִי כִּפִּיטּוּרֵי בְּפִי וֶשֶׁט, נְשִׁיקָה דְּמְיָא כְּמִשְׁחַל בִּנְיָתָא מֵחֲלָבָא.
רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: ״לְעֵת מְצֹא״ — זוֹ קְבוּרָה. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, מַאי קְרָא ״הַשְּׂמֵחִים אֶלֵּי גִּיל יָשִׂישׂוּ כִּי יִמְצְאוּ קֶבֶר״. אָמַר רָבָה בַּר רַב שֵׁילָא, הַיְינוּ דְּאָמְרִי אִינָשֵׁי: לִיבְעֵי אִינָשׁ רַחֲמֵי אֲפִילּוּ עַד זִיבּוּלָא בָּתְרֵייתָא שְׁלָמָא.
מָר זוּטְרָא אָמַר: ״לְעֵת מְצֹא״ — זֶה בֵּית הַכִּסֵּא. אָמְרִי בְּמַעְרָבָא: הָא דְּמָר זוּטְרָא עָדִיפָא מִכֻּלְּהוּ.
אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַפְרָם בַּר פָּפָּא: לֵימָא לָן מָר מֵהֲנֵי מִילֵּי מְעַלְיָיתָא דְּאָמְרַתְּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא בְּמִילֵּי דְּבֵי כְּנִישְׁתָּא.
אָמַר לֵיהּ, הָכִי אָמַר רַב חִסְדָּא: מַאי דִּכְתִיב, ״אֹהֵב ה׳ שַׁעֲרֵי צִיּוֹן מִכֹּל מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב״: אוֹהֵב ה׳ שְׁעָרִים הַמְצוּיָינִים בַּהֲלָכָה, יוֹתֵר מִבָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּמִבָּתֵּי מִדְרָשׁוֹת.
וְהַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַמֵּי מִשְּׁמֵיהּ דְּעוּלָּא: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל הֲלָכָה בִּלְבַד.
וְאָמַר אַבָּיֵי: מֵרִישׁ הֲוָה גָּרִיסְנָא בְּגוֹ בֵּיתָא וּמְצַלֵּינָא בְּבֵי כְּנִישְׁתָּא. כֵּיוָן דִּשְׁמַעְנָא לְהָא דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַמֵּי מִשְּׁמֵיהּ דְּעוּלָּא — מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל הֲלָכָה בִּלְבַד — לָא הֲוָה מְצַלֵּינָא אֶלָּא הֵיכָא דְּגָרִיסְנָא.

רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי אַף עַל גַּב דַּהֲווֹ לְהוּ תְּלֵיסַר בֵּי כְּנִישְׁתָּא בִּטְבֶרְיָא לָא מְצַלּוּ אֶלָּא בֵּיגֵי עַמּוּדֵי, הֵיכָא דַּהֲווֹ גָּרְסִי.

וְאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַמֵּי מִשְּׁמֵיהּ דְּעוּלָּא: גָּדוֹל הַנַּהֲנֶה מִיגִיעוֹ יוֹתֵר מִירֵא שָׁמַיִם, דְּאִילּוּ גַּבֵּי יְרֵא שָׁמַיִם כְּתִיב "אַשְׁרֶי אִישׁ יָרֵא אֶת ה'", וְאִילּוּ גַּבֵּי נֶהֱנֶה מִיגִיעוֹ כְּתִיב: "יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ". "אַשְׁרֶיךָ" — בָּעוֹלָם הַזֶּה, "וְטוֹב לָךְ" — לָעוֹלָם הַבָּא, וּלְגַבֵּי יְרֵא שָׁמַיִם, "וְטוֹב לָךְ" לָא כְּתִיב בֵּיהּ.

וְאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַמֵּי מִשְּׁמֵיהּ דְּעוּלָּא: לְעוֹלָם יְדוּר אָדָם בְּמָקוֹם רַבּוֹ, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁשִּׁמְעִי בֶּן גֵּרָא קַיָּים, לֹא נָשָׂא שְׁלֹמֹה אֶת בַּת פַּרְעֹה.

וְהָתַנְיָא אַל יָדוּר!

לָא קַשְׁיָא, הָא דְּכַייְיף לֵיהּ, הָא דְּלָא כַּייְיף לֵיהּ.

אָמַר רַב הוּנָא בַּר יְהוּדָה, אָמַר רַבִּי מְנַחֵם, אָמַר רַבִּי אַמֵּי: מַאי דִּכְתִיב, "וְעוֹזְבֵי ה' יִכְלוּ" — זֶה הַמַּנִּיחַ סֵפֶר תּוֹרָה וְיוֹצֵא.

רַבִּי אֲבָהוּ נָפִיק בֵּין גַּבְרָא לְגַבְרָא.

בָּעֵי רַב פָּפָּא: בֵּין פְּסוּקָא לְפְסוּקָא מַהוּ?

תֵּיקוּ.

רַב שֵׁשֶׁת מַהְדַּר אַפֵּיהּ וְגָרִיס. אָמַר: אֲנַן בְּדִידַן וְאִינְהוּ בְּדִידְהוּ.

אָמַר רַב הוּנָא בַּר יְהוּדָה, אָמַר רַבִּי אַמֵּי: לְעוֹלָם יַשְׁלִים אָדָם פָּרָשִׁיוֹתָיו עִם הַצִּבּוּר מַאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו.

רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי סָבַר לְאַשְׁלוֹמֵינְהוּ לְפָרָשְׁיֵיתָא דְּכוֹלָּא שַׁתָּא בְּמַעֲלֵי יוֹמָא דְּכִפּוּרֵי, תְּנָא לֵיהּ חִיָּיא בַּר רַב מְדַפְּתִי: כְּתִיב: "וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב".

וְכִי בְּתִשְׁעָה מִתְעַנִּין?! וַהֲלֹא בַּעֲשָׂרָה מִתְעַנִּין! אֶלָּא לוֹמַר לְךָ כָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה בְּתִשְׁעִי, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ מִתְעַנֶּה תִּשְׁעִי וַעֲשִׂירִי.

סָבַר לְאַקְדּוֹמֵינְהוּ, אָמַר לֵיהּ הָהוּא סָבָא, תְּנֵינָא: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַקְדִּים וְשֶׁלֹּא יְאַחֵר.

כְּדַאָמַר לְהוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי לִבְנֵיהּ: אַשְׁלִימוּ פָּרָשְׁיוֹתַייכוּ עִם הַצִּבּוּר שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם.

וְהִזָּהֲרוּ בְּוָרִידִין כְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּתָנַן: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁיִּשְׁחוֹט אֶת הַוָּרִידִין.

וְהִזָּהֲרוּ בְּזֵקֶן שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ מֵחֲמַת אוֹנְסוֹ. דְּאָמְרִינַן: לוּחוֹת וְשִׁבְרֵי לוּחוֹת מוּנָּחוֹת בָּאָרוֹן.

דף ח:

וַאֲפִילּוּ "עֲטָרוֹת וְדִיבֹן". שֶׁכָּל הַמַּשְׁלִים פָּרָשִׁיוֹתָיו עִם הַצִּבּוּר מַאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו.

רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי סָבַר לְאַשְׁלוֹמֵינְהוּ לְפָרָשְׁיֵיתָא דְּכוֹלָּא שַׁתָּא בְּמַעֲלֵי יוֹמָא דְּכִפּוּרֵי, תְּנָא לֵיהּ חִיָּיא בַּר רַב מְדַפְּתִי: כְּתִיב: "וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב".

וְכִי בְּתִשְׁעָה מִתְעַנִּין?! וַהֲלֹא בַּעֲשָׂרָה מִתְעַנִּין! אֶלָּא לוֹמַר לְךָ כָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה בְּתִשְׁעִי, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ מִתְעַנֶּה תִּשְׁעִי וַעֲשִׂירִי.

סָבַר לְאַקְדּוֹמֵינְהוּ, אָמַר לֵיהּ הָהוּא סָבָא, תְּנֵינָא: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַקְדִּים וְשֶׁלֹּא יְאַחֵר.

כְּדַאָמַר לְהוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי לִבְנֵיהּ: אַשְׁלִימוּ פָּרָשְׁיוֹתַייכוּ עִם הַצִּבּוּר שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם.

וְהִזָּהֲרוּ בְּוָרִידִין כְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּתָנַן: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁיִּשְׁחוֹט אֶת הַוָּרִידִין.

וְהִזָּהֲרוּ בְּזֵקֶן שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ מֵחֲמַת אוֹנְסוֹ. דְּאָמְרִינַן: לוּחוֹת וְשִׁבְרֵי לוּחוֹת מוּנָּחוֹת בָּאָרוֹן.

אָמַר לְהוּ רָבָא לִבְנֵיהּ: כְּשֶׁאַתֶּם חוֹתְכִין בָּשָׂר, אַל תַּחְתְּכוּ עַל גַּב הַיָּד. אִיכָּא דְּאָמְרִי: מִשּׁוּם סַכָּנָה. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: מִשּׁוּם קִלְקוּל סְעוּדָה.

וְאַל תֵּשְׁבוּ עַל מִטַּת אֲרַמִּית, וְאַל תַּעַבְרוּ אֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין. וְאַל תֵּשְׁבוּ עַל מִטַּת אֲרַמִּית, אִיכָּא דְּאָמְרִי לָא תִּגְנוֹ בְּלָא קְרִיאַת שְׁמַע, וְאִיכָּא דְּאָמְרִי דְּלָא תִּנְסְבוּ גִּיּוֹרְתָא. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, אֲרַמִּית מַמָּשׁ.

וּמִשּׁוּם מַעֲשֶׂה דְּרַב פָּפָּא. דְּרַב פָּפָּא אָזַל לְגַבֵּי אֲרַמִּית, הוֹצִיאָה לוֹ מִטָּה. אָמְרָה לוֹ: שֵׁב! אָמַר לָהּ: אֵינִי יוֹשֵׁב, עַד שֶׁתַּגְבִּיהִי אֶת הַמִּטָּה. הִגְבִּיהָה אֶת הַמִּטָּה וּמָצְאוּ שָׁם תִּינוֹק מֵת. מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים: אָסוּר לֵישֵׁב עַל מִטַּת אֲרַמִּית.

וְאַל תַּעַבְרוּ אֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין — מְסַיֵּיע לֵיהּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אָסוּר לוֹ לְאָדָם שֶׁיַּעֲבוֹר אֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין.

אָמַר אַבָּיֵי: וְלָא אָמַרַן אֶלָּא דְּלֵיכָּא פִּתְחָא אַחֲרִינָא, אֲבָל אִיכָּא פִּתְחָא אַחֲרִינָא — לֵית לָן בַּהּ. וְלָא אָמַרַן אֶלָּא דְּלֵיכָּא בֵּי כְּנִישְׁתָּא אַחֲרִינָא, אֲבָל אִיכָּא בֵּי כְּנִישְׁתָּא אַחֲרִינָא — לֵית לָן בַּהּ. וְלָא אָמַרַן אֶלָּא דְּלָא דָּרֵי טוּנָא, וְלָא רָהֵיט, וְלָא מַנַּח תְּפִילִּין, אֲבָל אִיכָּא חַד מֵהָנָךְ — לֵית לַן בַּהּ.

תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים אוֹהֵב אֲנִי אֶת הַמָּדַיִּים, כְּשֶׁחוֹתְכִין אֶת הַבָּשָׂר — אֵין חוֹתְכִין אֶלָּא עַל גַּבֵּי הַשּׁוּלְחָן, כְּשֶׁנּוֹשְׁקִין — אֵין נוֹשְׁקִין אֶלָּא עַל גַּב הַיָּד, וּכְשֶׁיּוֹצְצִין — אֵין יוֹצְצִין אֶלָּא בַּשְּׂדֶה.

אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: מַאי קְרָאָה "וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרָחֵל וּלְלֵאָה הַשָּׂדֶה אֶל צֹאנוֹ".

תַּנְיָא אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל: בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אוֹהֵב אֲנִי אֶת הַפָּרְסִיִּים: הֵן צְנוּעִין בַּאֲכִילָתָן, וּצְנוּעִין בְּבֵית הַכִּסֵּא, וּצְנוּעִין בְּדָבָר אַחֵר.

"אֲנִי צִוִּיתִי לִמְקֻדָּשַׁי", תְּנֵי רַב יוֹסֵף: אֵלּוּ הַפָּרְסִיִּים הַמְקוּדָּשִׁין וּמְזוּמָּנִין לְגֵיהִנֹּם.

רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר וְכוּ': אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל.

תַּנְיָא: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אוֹמֵר פְּעָמִים שֶׁאָדָם קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע שְׁתֵּי פְּעָמִים בַּלַּיְלָה, אַחַת קוֹדֶם שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר וְאַחַת לְאַחַר שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר, וְיוֹצֵא בָּהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ אַחַת שֶׁל יוֹם וְאַחַת שֶׁל לַיְלָה.

הָא גּוּפָא קַשְׁיָא, אָמְרַתְּ: פְּעָמִים שֶׁאָדָם קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע שְׁתֵּי פְּעָמִים בַּלַּיְלָה, אַלְמָא לְאַחַר שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר לֵילְיָא הוּא, וַהֲדַר תָּנֵי: יוֹצֵא בָּהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ אַחַת שֶׁל יוֹם וְאַחַת שֶׁל לַיְלָה, אַלְמָא יְמָמָא הוּא!

לָא — לְעוֹלָם לֵילְיָא הוּא. וְהָא דְּקָרֵי לֵיהּ "יוֹם" — דְּאִיכָּא אִינָשֵׁי דְּקָיְימִי בְּהַהִיא שַׁעְתָּא.

אָמַר רַב אַחָא בַּר חֲנִינָא, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי.
אִיכָּא דְּמַתְנֵי לְהָא דְּרַב אַחָא בַּר חֲנִינָא אַהָא. דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא: פְּעָמִים שֶׁאָדָם קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע שְׁתֵּי פְּעָמִים בַּיּוֹם, אַחַת קוֹדֶם הָנֵץ הַחַמָּה, וְאַחַת לְאַחַר הָנֵץ הַחַמָּה, וְיוֹצֵא בָּהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ, אַחַת שֶׁל יוֹם וְאַחַת שֶׁל לַיְלָה.
הָא גּוּפָא קַשְׁיָא. אָמְרַתְּ פְּעָמִים שֶׁאָדָם קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע שְׁתֵּי פְּעָמִים בַּיּוֹם, אַלְמָא קוֹדֶם הָנֵץ הַחַמָּה יָמְמָא הוּא, וַהֲדַר תְּנֵי יוֹצֵא בָּהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ אַחַת שֶׁל יוֹם וְאַחַת שֶׁל לַיְלָה, אַלְמָא לֵילְיָא הוּא!

דף ט.

לָא, לְעוֹלָם יָמְמָא הוּא, וְהַאי דְּקָרוּ לֵיהּ "לֵילְיָא" — דְּאִיכָּא אִינָשֵׁי דְּגָנוּ בְּהַהִיא שַׁעְתָּא.
אָמַר רַבִּי אַחָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רַבִּי זֵירָא: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֹאמַר "הִשְׁכִּיבֵנוּ".
כִּי אֲתָא רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף, אָמַר: הָא דְּרַבִּי אַחָא בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, לָאו בְּפֵירוּשׁ אִיתְמַר, אֶלָּא מִכְּלָלָא אִיתְמַר.
דְּהָהוּא זוּגָא דְּרַבָּנַן דְּאִשְׁתַּכּוּר בְּהִלּוּלָא דִּבְרִיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אָמַר: כְּדַאי הוּא רַבִּי שִׁמְעוֹן לְסָמוֹךְ עָלָיו בִּשְׁעַת הַדְּחָק.
מַעֲשֶׂה שֶׁבָּאוּ בָּנָיו וְכוּ׳:
וְעַד הַשְׁתָּא לָא שְׁמִיעַ לְהוּ הָא דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל?!
הָכִי קָאָמְרִי לֵיהּ: רַבָּנַן פְּלִיגִי עִילָּוּךְ, וְיָחִיד וְרַבִּים, הֲלָכָה כְּרַבִּים, אוֹ דִּלְמָא רַבָּנַן כְּווֹתָךְ סְבִירָא לְהוּ, וְהַאי דְּקָאָמְרִי "עַד חֲצוֹת" — כְּדֵי לְהַרְחִיק אָדָם מִן הָעֲבֵירָה. אָמַר לְהוּ: רַבָּנַן כְּווֹתִי סְבִירָא לְהוּ, וְחַיָּיבִין אַתֶּם. וְהַאי דְּקָאָמְרִי "עַד חֲצוֹת" — כְּדֵי לְהַרְחִיק אָדָם מִן הָעֲבֵירָה.
וְלֹא זוֹ בִּלְבַד אָמְרוּ, אֶלָּא וְכוּ׳:
וְרַבָּן גַּמְלִיאֵל מִי קָאָמַר "עַד חֲצוֹת" דְּקָתָנֵי "וְלֹא זוֹ בִּלְבַד אָמְרוּ"?
הָכִי קָאָמַר לְהוּ רַבָּן גַּמְלִיאֵל לְבָנָיו: אֲפִילּוּ לְרַבָּנַן דְּקָאָמְרִי "עַד חֲצוֹת", מִצְוָתָהּ עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר. וְהַאי דְּקָא אָמְרִי עַד חֲצוֹת — כְּדֵי לְהַרְחִיק אָדָם מִן הָעֲבֵירָה.
הֶקְטֵר חֲלָבִים וְכוּ׳.
וְאִילּוּ אֲכִילַת פְּסָחִים לָא קָתָנֵי.
וּרְמִינְהִי: קְרִיאַת שְׁמַע עַרְבִית, וְהַלֵּל בְּלֵילֵי פְּסָחִים, וַאֲכִילַת פֶּסַח, מִצְוָתָן עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר!

אָמַר רַב יוֹסֵף: לָא קַשְׁיָא: הָא רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, הָא רַבִּי עֲקִיבָא. דְּתַנְיָא: "וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה", רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: נֶאֱמַר כָּאן "בַּלַּיְלָה הַזֶּה", וְנֶאֱמַר לְהַלָּן: "וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה", מַה לְּהַלָּן עַד חֲצוֹת, אַף כָּאן עַד חֲצוֹת.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי עֲקִיבָא: וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר "בְּחִפָּזוֹן", עַד שְׁעַת חִפָּזוֹן. אִם כֵּן מָה תַּלְמוּד לוֹמַר "בַּלַּיְלָה"?

יָכוֹל יְהֵא נֶאֱכָל כְּקַדָּשִׁים בַּיּוֹם תַּלְמוּד לוֹמַר "בַּלַּיְלָה", בַּלַּיְלָה הוּא נֶאֱכָל, וְלֹא בַּיּוֹם.

בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה דְּאִית לֵיהּ גְּזֵירָה שָׁוָה, אִצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב לֵיהּ "הַזֶּה". אֶלָּא לְרַבִּי עֲקִיבָא הַאי "הַזֶּה" מַאי עָבֵיד לֵיהּ?

לְמַעוֹטֵי לַיְלָה אַחֵר הוּא דַּאֲתָא, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא: הוֹאִיל וּפֶסַח קָדָשִׁים קַלִּים, וּשְׁלָמִים קָדָשִׁים קַלִּים, מָה שְׁלָמִים נֶאֱכָלִין לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד — אַף פֶּסַח נֶאֱכָל שְׁתֵּי לֵילוֹת בְּמָקוֹם שְׁנֵי יָמִים, וְיֵהֵא נֶאֱכָל לִשְׁנֵי לֵילוֹת וְיוֹם אֶחָד. קָמַשְׁמַע לָן "בַּלַּיְלָה הַזֶּה", בַּלַּיְלָה הַזֶּה הוּא נֶאֱכָל וְאֵינוֹ נֶאֱכָל בְּלַיְלָה אַחֵר.

וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה

מ"לֹא תוֹתִירוּ עַד בֹּקֶר" נָפְקָא.

וְרַבִּי עֲקִיבָא — אִי מֵהָתָם, הָווּ אָמֵינָא מַאי "בֹּקֶר" — בֹּקֶר שֵׁנִי.

וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר לְךָ: כָּל "בֹּקֶר" — בֹּקֶר רִאשׁוֹן הוּא.

וְהָנֵי תַּנָּאֵי כְּהָנֵי תַּנָּאֵי. דְּתַנְיָא, "שָׁם תִּזְבַּח אֶת הַפֶּסַח בָּעֶרֶב כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרָיִם".

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: "בָּעֶרֶב" אַתָּה זוֹבֵחַ, ו"כְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ" אַתָּה אוֹכֵל, ו"מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרָיִם" אַתָּה שׂוֹרֵף. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר "בָּעֶרֶב" אַתָּה זוֹבֵחַ "כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ" אַתָּה אוֹכֵל וְעַד מָתַי אַתָּה אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ — עַד "מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרָיִם".

אָמַר רַבִּי אַבָּא: הַכֹּל מוֹדִים כְּשֶׁנִּגְאֲלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, לֹא נִגְאֲלוּ אֶלָּא בָּעֶרֶב, שֶׁנֶּאֱמַר: "הוֹצִיאֲךָ ה' אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לָיְלָה", וּכְשֶׁיָּצְאוּ — לֹא יָצְאוּ אֶלָּא בַּיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיָד רָמָה".

עַל מָה נֶחְלְקוּ — עַל שְׁעַת חִפָּזוֹן, רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה סָבַר: מַאי "חִפָּזוֹן" — חִפָּזוֹן דְּמִצְרַיִם.

וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר: מַאי "חִפָּזוֹן" — חִפָּזוֹן דְּיִשְׂרָאֵל.

תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: "הוֹצִיאֲךָ ה' אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לָיְלָה": וְכִי בַּלַּיְלָה יָצְאוּ? וַהֲלֹא לֹא יָצְאוּ אֶלָּא בַּיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיָד רָמָה"! אֶלָּא, מְלַמֵּד שֶׁהִתְחִילָה לָהֶם גְּאוּלָּה מִבָּעֶרֶב.

”דַּבֶּר נָא בְּאָזְנֵי הָעָם” וְגוֹ’. אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: אֵין ”נָא” אֶלָּא לְשׁוֹן בַּקָּשָׁה, אָמַר לֵיהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: בְּבַקָּשָׁה מִמְּךָ, לֵךְ וֶאֱמוֹר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל: בְּבַקָּשָׁה מִכֶּם, שַׁאֲלוּ מִמִּצְרַיִם כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב, שֶׁלֹּא יֹאמַר

דף ט:

אוֹתוֹ צַדִּיק, ”וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם” — קַיִּים בָּהֶם, ”וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל” — לֹא קַיִּים בָּהֶם.

אָמְרוּ לוֹ: וּלְוַאי שֶׁנֵּצֵא בְּעַצְמֵנוּ! מָשָׁל: לְאָדָם שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים וְהָיוּ אוֹמְרִים לוֹ בְּנֵי אָדָם: מוֹצִיאִין אוֹתְךָ לְמָחָר מִבֵּית הָאֲסוּרִין, וְנוֹתְנִין לְךָ מָמוֹן הַרְבֵּה, וְאוֹמֵר לָהֶם: בְּבַקָּשָׁה מִכֶּם, הוֹצִיאוּנִי הַיּוֹם, וְאֵינִי מְבַקֵּשׁ כְּלוּם.

”וַיַּשְׁאִלוּם”, אָמַר רַבִּי אַמִּי: מְלַמֵּד שֶׁהִשְׁאִילוּם בְּעַל כָּרְחָם. אִיכָּא דְּאָמְרִי בְּעַל כָּרְחָם דְּמִצְרַיִם, וְאִיכָּא דְּאָמְרִי בְּעַל כָּרְחָם דְּיִשְׂרָאֵל.

מַאן דְּאָמַר בְּעַל כָּרְחָם דְּמִצְרַיִם — דִּכְתִיב: ”וּנְוֹת בַּיִת תְּחַלֵּק שָׁלָל”. מַאן דְּאָמַר בְּעַל כָּרְחָם דְּיִשְׂרָאֵל — מִשּׁוּם מַשּׂוֹי.

”וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם”. אָמַר רַבִּי אַמִּי מְלַמֵּד שֶׁעָשָׂאוּהָ כִּמְצוּדָּה שֶׁאֵין בָּהּ דָּגָן, וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, עָשָׂאוּהָ כִּמְצוּלָה שֶׁאֵין בָּהּ דָּגִים.

”אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה”, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, לֵךְ אֱמוֹר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל: אֲנִי הָיִיתִי עִמָּכֶם בְּשִׁעְבּוּד זֶה, וַאֲנִי אֶהְיֶה עִמָּכֶם בְּשִׁעְבּוּד מַלְכֻיּוֹת.

אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, דַּיָּיהּ לַצָּרָה בִּשְׁעָתָהּ. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: לֵךְ אֱמוֹר לָהֶם ”אֶהְיֶה שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם”.

”עֲנֵנִי ה’ עֲנֵנִי”. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: לָמָּה אָמַר אֵלִיָּהוּ עֲנֵנִי שְׁתֵּי פְּעָמִים? מְלַמֵּד שֶׁאָמַר אֵלִיָּהוּ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, ”עֲנֵנִי” — שֶׁתֵּרֵד אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְתֹאכַל כָּל אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ, וַ”עֲנֵנִי” — שֶׁתַּסִּיחַ דַּעְתָּם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ מַעֲשֶׂה כְשָׁפִים הֵם. שֶׁנֶּאֱמַר: ”וְאַתָּה הֶסַבּוֹתָ אֶת לִבָּם אָחוֹרַנִּית”:

מַתְנִי’ מֵאֵימָתַי קוֹרִין אֶת שְׁמַע בְּשַׁחֲרִית? מִשֶּׁיַּכִּיר בֵּין תְּכֵלֶת לְלָבָן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בֵּין תְּכֵלֶת לְכָרְתִּי. וְגוֹמְרָהּ, עַד הָנֵץ הַחַמָּה, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר עַד שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ מְלָכִים לַעֲמוֹד בְּשָׁלֹשׁ שָׁעוֹת.

הַקּוֹרֵא מִכָּאן וְאֵילָךְ — לֹא הִפְסִיד, כְּאָדָם הַקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה.

גְּמָ’ מַאי בֵּין תְּכֵלֶת לְלָבָן? אִילֵּימָא בֵּין גְּבָבָא דְּעַמְרָא חִיוָּרָא לִגְבָבָא דְּעַמְרָא דִּתְכֵלְתָּא — הָא בְּלֵילְיָא נָמֵי מִידָּע יָדְעִי. אֶלָּא, בֵּין תְּכֵלֶת שֶׁבָּהּ לְלָבָן שֶׁבָּהּ.

תַּנְיָא: רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מִשֶּׁיַּכִּיר בֵּין זְאֵב לְכֶלֶב. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: בֵּין חֲמוֹר לְעָרוֹד. וַאֲחֵרִים אוֹמְרִים: מִשֶּׁיִּרְאֶה אֶת חֲבֵרוֹ רָחוֹק אַרְבַּע אַמּוֹת, וַיַּכִּירֶנּוּ.

אָמַר רַב הוּנָא: הֲלָכָה כַּאֲחֵרִים. אָמַר אַבָּיֵי: לִתְפִילִּין כַּאֲחֵרִים. לִקְרִיאַת שְׁמַע כְּוָתִיקִין.

דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן וָתִיקִין הָיוּ גּוֹמְרִין אוֹתָהּ עִם הָנֵץ הַחַמָּה.

תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: וָתִיקִין הָיוּ גּוֹמְרִין אוֹתָהּ עִם הָנֵץ הַחַמָּה, כְּדֵי שֶׁיִּסְמוֹךְ גְּאוּלָּה לִתְפִלָּה, וְנִמְצָא מִתְפַּלֵּל בַּיּוֹם.

אָמַר רַבִּי זֵירָא: מַאי קְרָאָה — ״יִירְאוּךָ עִם שֶׁמֶשׁ וְלִפְנֵי יָרֵחַ דּוֹר דּוֹרִים״.

הֵעִיד רַבִּי יוֹסֵי בֶּן אֶלְיָקִים מִשּׁוּם קְהִלָּא קַדִּישָׁא דְּבִירוּשָׁלַיִם: כָּל הַסּוֹמֵךְ גְּאוּלָּה לִתְפִלָּה אֵינוֹ נִזּוֹק כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ.

אָמַר רַבִּי זֵירָא: אִינִי?! וְהָא אֲנָא סָמְכִי וְאִיתְּזַקְיָ! אָמַר לֵיהּ: בְּמַאי אִיתְּזַקְתְּ — דְּאַמְטֵיֵית אַסָּא לְבֵי מַלְכָּא. הָתָם נָמֵי מְבָעֵי לֵיהּ לְמֵיהַב אַגְרָא לְמַחְזֵי אַפֵּי מַלְכָּא, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְעוֹלָם יִשְׁתַּדֵּל אָדָם לְרוּץ לִקְרַאת מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל. וְלֹא לִקְרַאת מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד, אֶלָּא אֲפִילּוּ לִקְרַאת מַלְכֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם, שֶׁאִם יִזְכֶּה — יַבְחִין בֵּין מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל לְמַלְכֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם!

אָמַר לֵיהּ רַבִּי אִלְעָא לְעוּלָּא: כִּי עָיְילַתְּ לְהָתָם שְׁאֵיל בִּשְׁלָמָא דְּרַב בְּרוֹנָא אֲחִי בְּמַעֲמַד כָּל הַחֲבוּרָה, דְּאָדָם גָּדוֹל הוּא וְשָׁמֵחַ בְּמִצְוֹת. זִימְנָא חָדָא סָמַךְ גְּאוּלָּה לִתְפִלָּה וְלָא פְּסִיק חוּכָא מִפּוּמֵּיהּ כּוּלֵּיהּ יוֹמָא.

הֵיכִי מָצֵי סָמֵיךְ? וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בַּתְּחִלָּה הוּא אוֹמֵר: ״ה׳ שְׂפָתַי תִּפְתָּח״, וּלְבַסּוֹף הוּא אוֹמֵר: ״יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְגוֹ״״!

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: תְּהֵא בִּתְפִלָּה שֶׁל עַרְבִית.

וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵיזֶהוּ בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא — זֶהוּ הַסּוֹמֵךְ גְּאוּלָּה שֶׁל עַרְבִית לִתְפִלָּה שֶׁל עַרְבִית!

אֶלָּא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: תְּהֵא בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה.

רַב אָשֵׁי אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא אַכּוּלְּהוּ, וְכֵיוָן דְּקַבְּעוּהָ רַבָּנַן בִּתְפִלָּה — כִּתְפִלָּה אֲרִיכְתָּא דָּמְיָא.

דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, עַרְבִית הֵיכִי מָצֵי סָמֵיךְ, וְהָא בָּעֵי לְמֵימַר ״הַשְׁכִּיבֵנוּ״! אֶלָּא כֵּיוָן דְּתַקִּינוּ רַבָּנַן הַשְׁכִּיבֵנוּ — כִּגְאוּלָּה אֲרִיכְתָּא דָּמְיָא. הָכִי נָמֵי כֵּיוָן דְּקַבְּעוּהָ רַבָּנַן בִּתְפִלָּה — כִּתְפִלָּה אֲרִיכְתָּא דָּמְיָא.

מִכְּדֵי, הַאי ״יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי״ מַשְׁמַע לְבַסּוֹף, וּמַשְׁמַע מֵעִיקָּרָא דְּבָעֵינָא לְמֵימַר. מַאי טַעְמָא תַּקְּנוּהוּ רַבָּנַן לְאַחַר שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בָּרְכוֹת? לֵימְרוּ מֵעִיקָּרָא!

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי: הוֹאִיל וְלֹא אָמְרוּ דָּוִד אֶלָּא לְאַחַר שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה פָּרָשִׁיוֹת, לְפִיכָךְ תַּקִּינוּ רַבָּנָן לְאַחַר שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת.

הָנֵי שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה?! תְּשַׁע עֶשְׂרֵה הָווֹ!

"אַשְׁרֵי הָאִישׁ" וְ"לָמָּה רָגְשׁוּ גוֹיִם" חֲדָא פָּרָשָׁה הִיא.

דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי: מֵאָה וְשָׁלֹשׁ פָּרָשִׁיוֹת אָמַר דָּוִד, וְלֹא אָמַר "הַלְלוּיָהּ" עַד שֶׁרָאָה בְּמַפַּלְתָּן שֶׁל רְשָׁעִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "יִתַּמּוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ וּרְשָׁעִים עוֹד אֵינָם, בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת ה' הַלְלוּיָהּ".

הָנֵי מֵאָה וְשָׁלֹשׁ? מֵאָה וְאַרְבַּע הָווֹיִין! אֶלָּא שְׁמַע מִינַּהּ "אַשְׁרֵי הָאִישׁ" וְ"לָמָּה רָגְשׁוּ גוֹיִם" חֲדָא פָּרָשָׁה הִיא.

דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

דף י.

כָּל פָּרָשָׁה שֶׁהָיְתָה חֲבִיבָה עַל דָּוִד, פָּתַח בָּהּ בְּ"אַשְׁרֵי" וְסִיֵּים בָּהּ בְּ"אַשְׁרֵי". פָּתַח בְּ"אַשְׁרֵי", דִּכְתִיב: "אַשְׁרֵי הָאִישׁ". וְסִיֵּים בְּ"אַשְׁרֵי", דִּכְתִיב: "אַשְׁרֵי כָּל חוֹסֵי בוֹ".

הָנְהוּ בְּרִיוֹנֵי דַּהֲווֹ בְּשִׁבְבוּתֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר וַהֲווֹ קָא מְצַעֲרוּ לֵיהּ טוּבָא. הֲוָה קָא בָּעֵי רַבִּי מֵאִיר רַחֲמֵי עֲלַוְיְהוּ כִּי הֵיכִי דְּלֵימוּתוּ. אָמְרָה לֵיהּ בְּרוּרְיָא דְּבֵיתְהוּ: מַאי דַּעְתָּךְ — מִשּׁוּם דִּכְתִיב "יִתַּמּוּ חַטָּאִים", מִי כְּתִיב "חוֹטְאִים"? "חַטָּאִים" כְּתִיב.

וְעוֹד, שְׁפֵיל לְסֵיפֵיהּ דִּקְרָא "וּרְשָׁעִים עוֹד אֵינָם", כֵּיוָן דְּ"יִתַּמּוּ חַטָּאִים" "וּרְשָׁעִים עוֹד אֵינָם"? אֶלָּא בְּעֵי רַחֲמֵי עֲלַוְיְהוּ דְּלַהְדְּרוּ בִּתְשׁוּבָה, "וּרְשָׁעִים עוֹד אֵינָם".

בָּעָא רַחֲמֵי עֲלַוְיְהוּ, וַהֲדְרוּ בִּתְשׁוּבָה.

אָמַר לַהּ הַהוּא מִינָא לִבְרוּרְיָא: כְּתִיב "רָנִּי עֲקָרָה לֹא יָלָדָה", מִשּׁוּם דְּלֹא יָלְדָה — רָנִּי?

אָמְרָה לֵיהּ: שָׁטְיָא, שְׁפֵיל לְסֵיפֵיהּ דִּקְרָא, דִּכְתִיב: "כִּי רַבִּים בְּנֵי שׁוֹמֵמָה מִבְּנֵי בְעוּלָה אָמַר ה'".

אֶלָּא מַאי "עֲקָרָה לֹא יָלָדָה" — רָנִּי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁדּוֹמָה לְאִשָּׁה עֲקָרָה שֶׁלֹּא יָלְדָה בָּנִים לְגֵיהִנָּם כְּוָתַיְיכוּ.

אָמַר לֵיהּ הָהוּא מִינָא לְרַבִּי אֲבָהוּ, כְּתִיב: "מִזְמוֹר לְדָוִד בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם בְּנוֹ", וּכְתִיב: "לְדָוִד מִכְתָּם בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי שָׁאוּל בַּמְּעָרָה". הֵי מַעֲשֶׂה הֲוָה בֵּרִישָׁא? מִכְּדֵי מַעֲשֶׂה שָׁאוּל הֲוָה בֵּרִישָׁא, לְכְתוֹב בְּרֵישָׁא.

אָמַר לֵיהּ: אַתּוּן דְּלָא דָּרְשִׁיתוּן סְמוּכִין — קַשְׁיָא לְכוּ, אֲנַן דְּדָרְשִׁינַן סְמוּכִים — לָא קַשְׁיָא לַן.

דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: סְמוּכִין מִן הַתּוֹרָה מִנַּיִן — שֶׁנֶּאֱמַר: "סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בֶּאֱמֶת וְיָשָׁר".

לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת אַבְשָׁלוֹם לְפָרָשַׁת גּוֹג וּמָגוֹג — שֶׁאִם יֹאמַר לְךָ אָדָם: כְּלוּם יֵשׁ עֶבֶד שֶׁמּוֹרֵד בְּרַבּוֹ?! אַף אַתָּה אֱמוֹר לוֹ: כְּלוּם יֵשׁ בֵּן שֶׁמּוֹרֵד בְּאָבִיו? אֶלָּא הֲוָה, הָכָא נָמֵי הֲוָה.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי. מַאי דִּכְתִיב, "פִּיהָ פָּתְחָה בְּחָכְמָה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ". כְּנֶגֶד מִי אָמַר שְׁלֹמֹה מִקְרָא זֶה? — לֹא אָמְרוֹ אֶלָּא כְּנֶגֶד דָּוִד אָבִיו, שֶׁדָּר בַּחֲמִשָּׁה עוֹלָמִים, וְאָמַר שִׁירָה.

דָּר בְּמֹעֵי אִמּוֹ וְאָמַר שִׁירָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת ה' וְכָל קְרָבַי אֶת שֵׁם קָדְשׁוֹ".

יָצָא לַאֲוִיר הָעוֹלָם וְנִסְתַּכֵּל בִּכוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת וְאָמַר שִׁירָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו גִּבּוֹרֵי כֹחַ עוֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ בָּרְכוּ ה' כָּל צְבָאָיו וגו'".

יָנַק מִשְּׁדֵי אִמּוֹ וְנִסְתַּכֵּל בְּדַדֶּיהָ וְאָמַר שִׁירָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת ה' וְאַל תִּשְׁכְּחִי כָּל גְּמוּלָיו".

מַאי "כָּל גְּמוּלָיו". אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: שֶׁעָשָׂה לָהּ דַּדִּים בְּמָקוֹם בֵּינָה.

טַעְמָא מַאי? אָמַר רַב יְהוּדָה: כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל בְּמָקוֹם עֶרְוָה. רַב מַתְנָא אָמַר: כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵינַק מִמָּקוֹם הַטְּנוֹפֶת.

רָאָה בְּמַפַּלְתָּן שֶׁל רְשָׁעִים, וְאָמַר שִׁירָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "יִתַּמּוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ וּרְשָׁעִים עוֹד אֵינָם בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת ה' הַלְלוּיָהּ".

נִסְתַּכֵּל בְּיוֹם הַמִּיתָה, וְאָמַר שִׁירָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת ה', ה' אֱלֹהַי גָּדַלְתָּ מְאֹד הוֹד וְהָדָר לָבָשְׁתָּ".

מַאי מַשְׁמַע דְּעַל יוֹם הַמִּיתָה נֶאֱמַר? אָמַר רַבָּה בַּר רַב שֵׁילָא, מְסֵיפָא דְּעָנְיֵינָא, דִּכְתִיב: "תַּסְתִּיר פָּנֶיךָ יִבָּהֵלוּן תֹּסֵף רוּחָם יִגְוָעוּן וְגו'".

רַב שִׁימִי בַּר עוּקְבָא וְאָמְרִי לַהּ מָר עוּקְבָא, הֲוָה שְׁכִיחַ קַמֵּיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי, וַהֲוָה מְסַדַּר אַגָּדְתָּא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. אֲמַר לֵיהּ: מַאי דִּכְתִיב, "בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת ה' וְכָל קְרָבַי אֶת שֵׁם קָדְשׁוֹ"? אֲמַר לֵיהּ: בֹּא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר וָדָם. מִדַּת בָּשָׂר וָדָם צָר צוּרָה עַל גַּבֵּי הַכּוֹתֶל, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהָטִיל בָּהּ רוּחַ וּנְשָׁמָה קְרָבִים וּבְנֵי מֵעַיִם. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵּן, צָר צוּרָה בְּתוֹךְ צוּרָה וּמֵטִיל בָּהּ רוּחַ וּנְשָׁמָה קְרָבִים וּבְנֵי מֵעַיִם. וְהַיְינוּ דְּאָמְרָה חַנָּה: "אֵין קָדוֹשׁ כַּה' כִּי אֵין בִּלְתֶּךָ וְאֵין צוּר כֵּאלֹהֵינוּ".

מַאי "אֵין צוּר כֵּאלֹהֵינוּ" — אֵין צַיָּיר כֵּאלֹהֵינוּ.

מַאי "כִּי אֵין בִּלְתֶּךָ"? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר מְנַסְיָא: אַל תִּקְרֵי "כִּי אֵין בִּלְתֶּךָ", אֶלָּא "אֵין לְבַלּוֹתֶךָ". שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר וָדָם: מִדַּת בָּשָׂר וָדָם — מַעֲשֵׂה יָדָיו מְבַלִּין אוֹתוֹ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְבַלֶּה מַעֲשָׂיו.

אֲמַר לֵיהּ, אֲנָא הָכִי קָא אָמֵינָא לָךְ: הָנֵי חֲמִשָּׁה "בָּרְכִי נַפְשִׁי" כְּנֶגֶד מִי אֲמָרָן דָּוִד? לֹא אֲמָרָן אֶלָּא כְּנֶגֶד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּכְנֶגֶד נְשָׁמָה.

מָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מָלֵא כָּל הָעוֹלָם — אַף נְשָׁמָה מְלֵאָה אֶת כָּל הַגּוּף. מָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹאֶה וְאֵינוֹ נִרְאֶה — אַף נְשָׁמָה רוֹאָה וְאֵינָהּ נִרְאֵית. מָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זָן אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ — אַף נְשָׁמָה זָנָה אֶת כָּל הַגּוּף. מָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא טָהוֹר — אַף נְשָׁמָה טְהוֹרָה. מָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב בְּחַדְרֵי חֲדָרִים — אַף נְשָׁמָה יוֹשֶׁבֶת בְּחַדְרֵי חֲדָרִים. יָבֹא מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים הַלָּלוּ וְיִשְׁבַּח לְמִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים הַלָּלוּ.

אָמַר רַב הַמְנוּנָא: מַאי דִּכְתִיב "מִי כְהֶחָכָם וּמִי יוֹדֵעַ פֵּשֶׁר דָּבָר" — מִי כְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיּוֹדֵעַ לַעֲשׂוֹת פְּשָׁרָה בֵּין שְׁנֵי צַדִּיקִים, בֵּין חִזְקִיָּהוּ לִישַׁעְיָהוּ. חִזְקִיָּהוּ אָמַר: לֵיתֵי יְשַׁעְיָהוּ גַּבַּאי, דְּהָכֵי אַשְׁכְּחַן בְּאֵלְיָהוּ דַּאֲזַל לְגַבֵּי אַחְאָב, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּלֶךְ אֵלְיָהוּ לְהֵרָאוֹת אֶל אַחְאָב". יְשַׁעְיָהוּ אָמַר: לֵיתֵי חִזְקִיָּהוּ גַּבַּאי דְּהָכֵי אַשְׁכְּחַן בִּיהוֹרָם בֶּן אַחְאָב דַּאֲזַל לְגַבֵּי אֱלִישָׁע.

מָה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא — הֵבִיא יִסּוּרִים עַל חִזְקִיָּהוּ, וְאָמַר לוֹ לִישַׁעְיָהוּ: לֵךְ וּבַקֵּר אֶת הַחוֹלֶה. שֶׁנֶּאֱמַר: "בַּיָּמִים הָהֵם חָלָה חִזְקִיָּהוּ לָמוּת וַיָּבֹא אֵלָיו יְשַׁעְיָהוּ בֶּן אָמוֹץ הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת צַו לְבֵיתֶךָ כִּי מֵת אַתָּה וְלֹא תִחְיֶה וְגוֹ'". מַאי "כִּי מֵת אַתָּה וְלֹא תִחְיֶה": מֵת אַתָּה — בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא תִחְיֶה — לָעוֹלָם הַבָּא.

אֲמַר לֵיהּ: מַאי כּוּלֵּי הַאי? אֲמַר לֵיהּ: מִשּׁוּם דְּלָא עָסַקְתְּ בִּפְרִיָּה וּרְבִיָּה. אֲמַר לֵיהּ: מְשׁוּם דַּחֲזַאי לִי בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ דְּנָפְקֵי מִינַּאי בָּנִין דְּלָא מְעַלּוּ.

אֲמַר לֵיהּ: בַּהֲדֵי כַּבְשֵׁי דְּרַחֲמָנָא לְמָה לָךְ? מַאי דְּמִפַּקְּדַתְּ אִיבְּעִי לָךְ לְמֶעְבַּד, וּמָה דְּנִיחָא קַמֵּיהּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא — לַעֲבִיד.

אֲמַר לֵיהּ: הַשְׁתָּא הַב לִי בַּרְתָּךְ, אֶפְשָׁר דְּגַרְמָא זְכוּתָא דִּידִי וְדִידָךְ, וְנָפְקֵי מִנַּאי בָּנִין דִּמְעַלּוּ.

אֲמַר לֵיהּ: כְּבָר נִגְזְרָה עָלַיִךְ גְּזֵירָה. אֲמַר לֵיהּ: בֶּן אָמוֹץ, כַּלָּה נְבוּאָתְךָ וְצֵא!

כְּךָ מְקוּבָּלַנִי מִבֵּית אֲבִי אַבָּא, אֲפִילּוּ חֶרֶב חַדָּה מוּנַּחַת עַל צַוָּארוֹ שֶׁל אָדָם, אַל יִמְנַע עַצְמוֹ מִן הָרַחֲמִים.

אִתְּמַר נָמֵי, רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: אֲפִילּוּ חֶרֶב חַדָּה מוּנַּחַת עַל צַוָּארוֹ שֶׁל אָדָם, אַל יִמְנַע עַצְמוֹ מִן הָרַחֲמִים. שֶׁנֶּאֱמַר: "הֵן יִקְטְלֵנִי לוֹ אֲיַחֵל".

דף י׳:

אָמַר רַבִּי חָנָן: אֲפִילּוּ בַּעַל הַחֲלוֹמוֹת אוֹמֵר לוֹ לְאָדָם לְמָחָר הוּא מֵת — אַל יִמְנַע עַצְמוֹ מִן הָרַחֲמִים. שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי בְרֹב חֲלֹמוֹת וַהֲבָלִים וּדְבָרִים הַרְבֵּה כִּי אֶת הָאֱלֹהִים יְרָא".

מֵיד "וַיִּסַּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה'".

מַאי "קִיר"? אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: מִקִּירוֹת לִבּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "מֵעַי מֵעַי אוֹחִילָה קִירוֹת לִבִּי וְגוֹ'".

רַבִּי לֵוִי אָמַר: עַל עִסְקֵי הַקִּיר, אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּמָה שׁוּנַמִּית שֶׁלֹּא עָשְׂתָה אֶלָּא קִיר אַחַת קְטַנָּה הֶחֱיֵיתָ אֶת בְּנָהּ, אֲבִי אַבָּא שֶׁחִפָּה אֶת הַהֵיכָל כּוּלּוֹ בְּכֶסֶף וּבְזָהָב עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. "זְכָר נָא אֵת אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ בֶּאֱמֶת וּבְלֵב שָׁלֵם וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי".

מַאי "וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי"? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: שֶׁסָּמַךְ גְּאוּלָּה לִתְפִלָּה. רַבִּי לֵוִי אָמַר: שֶׁגָּנַז סֵפֶר רְפוּאוֹת.

תָּנוּ רַבָּנָן: שִׁשָּׁה דְּבָרִים עָשָׂה חִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ, עַל שִׁלְשָׁה הוֹדוּ לוֹ, וְעַל שִׁלְשָׁה לֹא הוֹדוּ לוֹ.

עַל שִׁלְשָׁה הוֹדוּ לוֹ: גָּנַז סֵפֶר רְפוּאוֹת — וְהוֹדוּ לוֹ. כִּתֵּת נְחַשׁ הַנְּחשֶׁת — וְהוֹדוּ לוֹ. גֵּירַר עֲצָמוֹת אָבִיו עַל מִטָּה שֶׁל חֲבָלִים — וְהוֹדוּ לוֹ.

וְעַל שִׁלְשָׁה לֹא הוֹדוּ לוֹ: סָתַם מֵי גִיחוֹן — וְלֹא הוֹדוּ לוֹ. קִצֵּץ דַּלְתוֹת הֵיכָל וְשִׁגְּרָם לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר — וְלֹא הוֹדוּ לוֹ. עִבֵּר נִיסָן בְּנִיסָן — וְלֹא הוֹדוּ לוֹ.

וּמִי לֵית לֵיהּ לְחִזְקִיָּהוּ, "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים"? זֶה נִיסָן וְאֵין אַחֵר נִיסָן?!

אֶלָּא, טָעָה בְּדִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, אֵין מְעַבְּרִין אֶת הַשָּׁנָה בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים שֶׁל אֲדָר, הוֹאִיל וְרָאוּי לְקוֹבְעוֹ נִיסָן. סָבַר: "הוֹאִיל וְרָאוּי" — לֹא אָמְרִינַן.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן זִמְרָא: כָּל הַתּוֹלֶה בִּזְכוּת עַצְמוֹ — תּוֹלִין לוֹ בִּזְכוּת אֲחֵרִים. וְכָל הַתּוֹלֶה בִּזְכוּת אֲחֵרִים — תּוֹלִין לוֹ בִּזְכוּת עַצְמוֹ.

מֹשֶׁה תָּלָה בִּזְכוּת אֲחֵרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "זְכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ". תָּלוּ לוֹ בִּזְכוּת עַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם לוּלֵי מֹשֶׁה בְחִירוֹ עָמַד בַּפֶּרֶץ לְפָנָיו לְהָשִׁיב חֲמָתוֹ מֵהַשְׁחִית".

חִזְקִיָּהוּ תָּלָה בִּזְכוּת עַצְמוֹ, דִּכְתִיב: "זְכָר נָא אֵת אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ", תָּלוּ לוֹ בִּזְכוּת אֲחֵרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְגַנּוֹתִי אֶל הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ לְמַעֲנִי וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי". וְהֵיינוּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַאי דִּכְתִיב "הִנֵּה לְשָׁלוֹם מָר לִי מָר" — אֲפִילּוּ בְּשָׁעָה שֶׁשִּׁיגֵּר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׁלוֹם, מָר הוּא לוֹ.

"נַעֲשֶׂה נָא עֲלִיַּת קִיר קְטַנָּה".

רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר: עֲלִיָּיה פְּרוּעָה הָיְתָה, וְקֵירוּהָ. וְחַד אָמַר: אַכְסַדְרָה גְּדוֹלָה הָיְתָה וְחִלְקוּהָ לִשְׁנַיִם.

בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר אַכְסַדְרָה, הַיְינוּ דִּכְתִיב "קִיר" אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר עֲלִיָּיה, מַאי "קִיר"? שֶׁקֵּירוּהָ.

בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר עֲלִיָּיה, הַיְינוּ דִּכְתִיב "עֲלִיַּית". אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר אַכְסַדְרָה, מַאי "עֲלִיַּית"?

"מְעוּפָּה" שֶׁבַּבָּתִּים.
"וְנָשִׁים לוֹ שָׁם מִטָּה וְשֻׁלְחָן וְכִסֵּא וּמְנוֹרָה".
אָמַר אַבָּיֵי, וְאִיתֵּימָא רַבִּי יִצְחָק: הָרוֹצֶה לֵהָנוֹת — יֵהָנֶה, כֶּאֱלִישָׁע. וְשֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לֵהָנוֹת — אַל יֵהָנֶה, כִּשְׁמוּאֵל הָרָמָתִי. שֶׁנֶּאֱמַר: "וּתְשׁוּבָתוֹ הָרָמָתָה כִּי שָׁם בֵּיתוֹ", וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁהָלַךְ שָׁם — בֵּיתוֹ עִמּוֹ.
"וַתֹּאמֶר אֶל אִישָׁהּ הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא", אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: מִכָּאן שֶׁהָאִשָּׁה מַכֶּרֶת בְּאוֹרְחִין יוֹתֵר מִן הָאִישׁ.
"קָדוֹשׁ הוּא": מְנָא יָדְעָה? רַב וּשְׁמוּאֵל. חַד אָמַר: שֶׁלֹּא רָאֲתָה זְבוּב עוֹבֵר עַל שֻׁלְחָנוֹ, וְחַד אָמַר: סָדִין שֶׁל פִּשְׁתָּן הִצִּיעָה עַל מִטָּתוֹ וְלֹא רָאֲתָה קֶרִי עָלָיו.
"קָדוֹשׁ הוּא" אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: הוּא קָדוֹשׁ וּמְשָׁרְתוֹ אֵינוֹ קָדוֹשׁ. שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּגַּשׁ גֵּיחֲזִי לְהָדְפָּהּ", אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: שֶׁאָחֲזָהּ בְּהוֹד יָפְיָהּ.
"עוֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד", אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא מְשׁוּם רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: כָּל הַמְאָרֵחַ תַּלְמִיד חָכָם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וּמְהַנֶּהוּ מְנָכְסָיו — מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ מַקְרִיב תְּמִידִין.
וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא מְשׁוּם רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: אַל יַעֲמוֹד אָדָם בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ וְיִתְפַּלֵּל, אֶלָּא בְּמָקוֹם נָמוּךְ וְיִתְפַּלֵּל. שֶׁנֶּאֱמַר: "מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה'".
תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: לֹא יַעֲמוֹד אָדָם לֹא עַל גַּבֵּי כִּסֵּא, וְלֹא עַל גַּבֵּי שְׁרַפְרַף, וְלֹא בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ, וְיִתְפַּלֵּל, אֶלָּא בְּמָקוֹם נָמוּךְ, וְיִתְפַּלֵּל. לְפִי שֶׁאֵין גַּבְהוּת לִפְנֵי הַמָּקוֹם. שֶׁנֶּאֱמַר "מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה'". וּכְתִיב: "תְּפִלָּה לֶעָנִי כִּי יַעֲטֹף".
וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא מְשׁוּם רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּין אֶת רַגְלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה".
(אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן) וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא מְשׁוּם רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: מַאי דִּכְתִיב, "לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם" — לֹא תֹּאכְלוּ קוֹדֶם שֶׁתִּתְפַּלְּלוּ עַל דִּמְכֶם.
אִיכָּא דְּאָמְרִי: אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא מְשׁוּם רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: כָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה, וְאַחַר כָּךְ מִתְפַּלֵּל עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: "וְאֹתִי הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרֵי גַּוֶּךָ", אַל תִּקְרֵי "גַּוֶּיךָ" אֶלָּא "גֵּאֶיךָ". אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: לְאַחַר שֶׁנִּתְגָּאָה זֶה קִבֵּל עָלָיו מַלְכוּת שָׁמַיִם.
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר עַד שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ.
הַקּוֹרֵא מִכָּאן וְאֵילָךְ, לֹא הִפְסִיד.
אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר מָר עוּקְבָא: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֹאמַר יוֹצֵר אוֹר.
מֵיתִיבִי: הַקּוֹרֵא מִכָּאן וְאֵילָךְ לֹא הִפְסִיד, כְּאָדָם שֶׁהוּא קוֹרֵא בַּתּוֹרָה, אֲבָל מְבָרֵךְ הוּא שְׁתַּיִם לְפָנֶיהָ וְאַחַת לְאַחֲרֶיהָ. תִּיובְתָּא דְּרַב חִסְדָּא, תִּיובְתָּא.

אִיכָּא דְּאָמְרִי אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר מָר עוּקְבָא: מַאי ״לֹא הִפְסִיד״ — שֶׁלֹּא הִפְסִיד בְּרָכוֹת.
תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: הַקּוֹרֵא מִכָּאן וְאֵילָךְ לֹא הִפְסִיד כְּאָדָם שֶׁקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה, אֲבָל מְבָרֵךְ הוּא שְׁתַּיִם לְפָנֶיהָ וְאַחַת לְאַחֲרֶיהָ.
אָמַר רַבִּי מָנִי: גָּדוֹל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע בְּעוֹנָתָהּ יוֹתֵר מֵהָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה. מִדְּקָתָנֵי: הַקּוֹרֵא מִכָּאן וְאֵילָךְ לֹא הִפְסִיד כְּאָדָם הַקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה. מִכְּלַל דְּקוֹרֵא בְּעוֹנָתָהּ — עָדִיף.
מַתְנִי' בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: בָּעֶרֶב — כָּל אָדָם יַשֵּׁה וְיִקְרָא. וּבַבֹּקֶר יַעֲמוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ״.
וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: כָּל אָדָם קוֹרֵא כְּדַרְכּוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר ״וּבְלֶכְתְּךָ בַדָּרֶךְ״.
אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר ״וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ״ — בְּשָׁעָה שֶׁבְּנֵי אָדָם שׁוֹכְבִים וּבְשָׁעָה שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹמְדִים.
אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן: אֲנִי הָיִיתִי בָּא בַּדֶּרֶךְ וְהִטֵּיתִי לִקְרוֹת כְּדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. וְסִכַּנְתִּי בְּעַצְמִי מִפְּנֵי הַלִּסְטִים.
אָמְרוּ לוֹ: כְּדַי הָיִיתָ לָחוּב בְּעַצְמְךָ, שֶׁעָבַרְתָּ עַל דִּבְרֵי בֵּית הִלֵּל.

דף יא.

גְּמָ' בִּשְׁלָמָא בֵּית הִלֵּל — קָא מְפָרְשִׁי טַעְמַיְיהוּ וְטַעְמָא דְּבֵית שַׁמַּאי, אֶלָּא בֵּית שַׁמַּאי — מַאי טַעְמָא לָא אָמְרִי כְּבֵית הִלֵּל?
אָמְרִי לָךְ בֵּית שַׁמַּאי: אִם כֵּן, נֵימָא קְרָא ״בַּבֹּקֶר וּבָעֶרֶב״, מַאי ״בְּשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ״? בְּשִׁעַת שְׁכִיבָה — שְׁכִיבָה מַמָּשׁ, וּבְשִׁעַת קִימָה — קִימָה מַמָּשׁ.
וּבֵית שַׁמַּאי: הַאי ״וּבְלֶכְתְּךָ בַדָּרֶךְ״, מַאי עָבִיד לְהוּ?
הָהוּא מְבַעֵי לְהוּ, לְכִדְתַנְיָא: ״בְּשָׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ״ — פָּרַט לְעוֹסֵק בְּמִצְוָה, ״וּבְלֶכְתְּךָ בַדָּרֶךְ״ — פָּרַט לְחָתָן. מִכָּאן, אָמְרוּ: הַכּוֹנֵס אֶת הַבְּתוּלָה — פָּטוּר, וְאֶת הָאַלְמָנָה — חַיָּיב.
מַאי מַשְׁמַע?
אָמַר רַב פָּפָּא: כִּי דָּרֶךְ. מָה דָּרֶךְ רְשׁוּת, אַף כֹּל רְשׁוּת.
מִי לָא עָסְקִינַן דְּקָא אָזֵיל לְדָבָר מִצְוָה, וַאֲפִילּוּ הָכִי אָמַר רַחֲמָנָא: לִקְרֵי. אִם כֵּן לִכְתּוֹב רַחֲמָנָא ״בְּשֶׁבֶת וּבְלֶכֶת״ מַאי ״בְּשָׁבְתְּךָ וּבְלֶכְתְּךָ״? — בְּשֶׁבֶת דִּידְךָ וּבְלֶכֶת דִּידְךָ הוּא דְּמַחַיְיבַתְּ, הָא דְּמִצְוָה פְּטִירַתְּ.
אִי הָכִי אֲפִילּוּ כּוֹנֵס אֶת הָאַלְמָנָה נָמֵי?
הַאי טָרִיד, וְהַאי לָא טָרִיד.

אִי מִשּׁוּם טִרְדָּא, אֲפִילּוּ טָבְעָה סְפִינָתוֹ בַּיָּם נָמֵי! וְכִי תֵּימָא: הָכִי נָמֵי, אַלְמָה אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר זַבְדָּא אָמַר רַב: אָבֵל חַיָּיב בְּכָל הַמִּצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה, חוּץ מִן הַתְּפִילִּין, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בָּהֶם "פְּאֵר", שֶׁנֶּאֱמַר: "פְּאֵרְךָ חֲבוֹשׁ עָלֶיךָ"?!

הָתָם טָרִיד טִרְדָּא דְמִצְוָה, הָכָא טָרִיד טִרְדָּא דִרְשׁוּת.

וּבֵית שַׁמַּאי?

הָהוּא מִבָּעֵי לְהוּ — פָּרַט לִשְׁלוּחֵי מִצְוָה.

וּבֵית הִלֵּל אָמְרִי: מִמֵּילָא שְׁמַע מִינַּהּ דַּאֲפִילּוּ בַּדֶּרֶךְ נָמֵי קָרֵי.

תָּנוּ רַבָּנָן, בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: עוֹמְדִין וְקוֹרִין, יוֹשְׁבִין וְקוֹרִין, וּמַטִּין וְקוֹרִין, הוֹלְכִין בַּדֶּרֶךְ וְקוֹרִין, עוֹשִׂין בִּמְלַאכְתָּן וְקוֹרִין. וּמַעֲשֶׂה בְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, שֶׁהָיוּ מְסוּבִּין בְּמָקוֹם אֶחָד, וְהָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל מוּטֶה, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה זָקוּף. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, הִטָּה רַבִּי אֶלְעָזָר וְזָקַף רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל: יִשְׁמָעֵאל אָחִי, אֲמְשׁוֹל לְךָ מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה — מָשָׁל לְאֶחָד שֶׁאוֹמְרִים לוֹ זָקֵן מְגוּדָּל! אָמַר לָהֶם: יִהְיֶה כְּנֶגֶד הַמִּשְׁחִיתִים. אַף כָּךְ אַתָּה, כָּל זְמַן שֶׁאֲנִי זָקוּף — אַתָּה מוּטֶה, עַכְשָׁיו כְּשֶׁאֲנִי הִטֵּתִי אַתָּה זָקַפְתָּ.

אָמַר לוֹ: אֲנִי עָשִׂיתִי כְּדִבְרֵי בֵּית הִלֵּל, וְאַתָּה עָשִׂיתָ כְּדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמָּא יִרְאוּ הַתַּלְמִידִים וְיִקְבְּעוּ הֲלָכָה לְדוֹרוֹת.

מַאי "וְלֹא עוֹד"?

וְכִי תֵּימָא: בֵּית הִלֵּל נָמֵי אִית לְהוּ מַטִּין, הָנֵי מִילֵּי דְּמַטֶּה וַאֲתָא מֵעִיקָּרָא. אֲבָל הָכָא, כֵּיוָן דְּעַד הַשְׁתָּא הֲוֵית זָקוּף וְהַשְׁתָּא מוּטֶה, אָמְרִי: שְׁמַע מִינַּהּ כְּבֵית שַׁמַּאי סְבִירָא לְהוּ, שֶׁמָּא יִרְאוּ הַתַּלְמִידִים וְיִקְבְּעוּ הֲלָכָה לְדוֹרוֹת.

תָּנֵי רַב יְחֶזְקֵאל: עָשָׂה כְּדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי — עָשָׂה, כְּדִבְרֵי בֵּית הִלֵּל — עָשָׂה.

רַב יוֹסֵף אָמַר: עָשָׂה כְּדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי — לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם. דִּתְנַן: מִי שֶׁהָיָה רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ בַּסּוּכָּה וְשֻׁלְחָנוֹ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, בֵּית שַׁמַּאי פּוֹסְלִין, וּבֵית הִלֵּל מַכְשִׁירִין.

אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי: מַעֲשֶׂה שֶׁהָלְכוּ זְקֵנֵי בֵּית שַׁמַּאי וְזִקְנֵי בֵּית הִלֵּל לְבַקֵּר אֶת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן הַחוֹרָנִית, מְצָאוּהוּ שֶׁהָיָה רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ בַּסּוּכָּה וְשֻׁלְחָנוֹ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וְלֹא אָמְרוּ לוֹ כְּלוּם.

אָמְרוּ לָהֶם: וּמַשָּׁם רְאָיָה?! אַף הֵם אָמְרוּ לוֹ: אִם כֵּן הָיִיתָ נוֹהֵג לֹא קִיַּמְתָּ מִצְוַת סוּכָּה מִיָּמֶיךָ.

רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: עָשָׂה כְּדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי — חַיָּיב מִיתָה. דִּתְנַן, אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן: אֲנִי הָיִיתִי בָּא בַּדֶּרֶךְ וְהִטֵּתִי לִקְרוֹת כְּדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי וְסִכַּנְתִּי בְּעַצְמִי מִפְּנֵי הַלִּסְטִים, אָמְרוּ לוֹ: כְּדַאי הָיִיתָ לָחוּב בְּעַצְמְךָ, שֶׁעָבַרְתָּ עַל דִּבְרֵי בֵּית הִלֵּל.

מַתְנִי' בַּשַּׁחַר מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם לְפָנֶיהָ וְאַחַת לְאַחֲרֶיהָ. וּבָעֶרֶב מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם לְפָנֶיהָ וּשְׁתַּיִם לְאַחֲרֶיהָ. אַחַת אֲרוּכָּה וְאַחַת קְצָרָה.

מָקוֹם שֶׁאָמְרוּ לְהַאֲרִיךְ — אֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַצֵּר, לְקַצֵּר — אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַאֲרִיךְ. לַחְתּוֹם — אֵינוֹ רַשַּׁאי שֶׁלֹּא לַחְתּוֹם, שֶׁלֹּא לַחְתּוֹם — אֵינוֹ רַשַּׁאי לַחְתּוֹם.

גְּמָ' מַאי מְבָרֵךְ?

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא:

דף יא:

"יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ".

לֵימָא: "יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא נוֹגַהּ"!

כְּדְכְתִיב קָאָמְרִינַן.

אֶלָּא מֵעַתָּה "עֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא רָע", מִי קָא אָמְרִינַן כְּדְכְתִיב?! אֶלָּא כְּתִיב "רַע" וְקָרֵינַן "הַכֹּל" לִישָׁנָא מְעַלְיָא, הָכָא נָמֵי לֵימָא "נוֹגַהּ", לִישָׁנָא מְעַלְיָא!

אֶלָּא אָמַר רָבָא: כְּדֵי לְהַזְכִּיר מִדַּת יוֹם בַּלַּיְלָה וּמִדַּת לַיְלָה בַּיּוֹם.

בְּשִׁלְמָא מִדַּת לַיְלָה בַּיּוֹם כְּדְאָמְרִינַן: "יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ", אֶלָּא מִדַּת יוֹם בַּלַּיְלָה, הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ?

אָמַר אַבָּיֵי: "גּוֹלֵל אוֹר מִפְּנֵי חֹשֶׁךְ וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי אוֹר".

וְאִידָךְ מַאי הִיא? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: "אַהֲבָה רַבָּה". וְכֵן אוֹרִי לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר לְרַבִּי פְּדָת בְּרֵיהּ, "אַהֲבָה רַבָּה".

תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: אֵין אוֹמְרִים "אַהֲבַת עוֹלָם", אֶלָּא "אַהֲבָה רַבָּה". וְרַבָּנָן אָמְרִי אַהֲבַת עוֹלָם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְאַהֲבַת עוֹלָם אָהַבְתִּיךְ עַל כֵּן מָשַׁכְתִּיךְ חָסֶד".

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הִשְׁכִּים לִשְׁנוֹת, עַד שֶׁלֹּא קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע — צָרִיךְ לְבָרֵךְ. מִשֶּׁקָּרָא קְרִיאַת שְׁמַע — אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ, שֶׁכְּבָר נִפְטַר בְּ"אַהֲבָה רַבָּה".

אָמַר רַב הוּנָא: לַמִּקְרָא צָרִיךְ לְבָרֵךְ, וְלַמִּדְרָשׁ — אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ.

וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: לַמִּקְרָא וְלַמִּדְרָשׁ צָרִיךְ לְבָרֵךְ, לַמִּשְׁנָה — אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ.

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אַף לַמִּשְׁנָה נָמֵי צָרִיךְ לְבָרֵךְ [אֲבָל לַתַּלְמוּד, אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ].

וְרָבָא אָמַר: אַף לַתַּלְמוּד צָרִיךְ (לְחַזּוֹר וּלְבָרֵךְ) [לְבָרֵךְ].

דְּאָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי: זִימְנִין סַגֵּיאִין הֲוָה קָאֵימְנָא קַמֵּיהּ דְּרַב לְתַנּוֹיֵי פִּרְקִין בְּ"סִפְרָא דְּבֵי רַב", הֲוָה מַקְדֵּים וְקָא מָשֵׁי יְדֵיהּ, וּבָרֵיךְ, וּמַתְנֵי לַן פִּרְקִין.

מַאי מְבָרֵךְ? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לַעֲסוֹק בְּדִבְרֵי תוֹרָה".

וְרַבִּי יוֹחָנָן מְסַיֵּים בַּהּ הָכִי "הַעֲרֶב נָא ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפְיוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְעוֹסְקֵי תוֹרָתְךָ בָּרוּךְ אַתָּה ה' הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל".

וְרַב הַמְנוּנָא אָמַר: "אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה ה' נוֹתֵן הַתּוֹרָה". אָמַר רַב הַמְנוּנָא: זוֹ הִיא מְעוּלָּה שֶׁבִּבְרָכוֹת.

הִלְכָךְ לֵימְרִינְהוּ לְכוּלְּהוּ.

תְּנַן הָתָם: אָמַר לָהֶם הַמְמוּנֶּה: "בָּרְכוּ בְּרָכָה אַחַת!". וְהֵם בֵּרְכוּ. וְקָרְאוּ עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, "שְׁמַע", "וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ", "וַיֹּאמֶר". וּבֵרְכוּ אֶת הָעָם שֶׁלֹּשׁ בְּרָכוֹת, "אֱמֶת וְיַצִּיב", וַעֲבוֹדָה, וּבִרְכַּת כֹּהֲנִים. וּבְשַׁבָּת מוֹסִיפִין בְּרָכָה אַחַת לַמַּשְׁמָר הַיּוֹצֵא.

מַאי "בְּרָכָה אַחַת"? כִּי הָא דְּרַבִּי אַבָּא וְרַבִּי יוֹסֵי בַּר אַבָּא אִקְּלַעוּ לְהָהוּא אַתְרָא, בְּעוֹ מִנַּיְיהוּ: מַאי "בְּרָכָה אַחַת"? לָא הֲוָה בִּידַיְיהוּ. וַאֲתוֹ שַׁיְּילוּהוּ לְרַב מַתְנָה לָא הֲוָה בִּידֵיהּ. אֲתוֹ שַׁיְּילוּהוּ לְרַב יְהוּדָה. אֲמַר לְהוּ: הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל, "אַהֲבָה רַבָּה".

וְאָמַר רַבִּי זְרִיקָא, אָמַר רַבִּי אַמֵּי, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: "יוֹצֵר אוֹר". כִּי אֲתָא רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף, אָמַר, הָא דְּרַבִּי זְרִיקָא לָאו בְּפֵירוּשׁ אִתְּמַר אֶלָּא מִכְּלָלָא אִתְּמַר. דְּאָמַר רַבִּי זְרִיקָא אָמַר רַבִּי אַמֵּי, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: זֹאת אוֹמֶרֶת בְּרָכוֹת אֵין מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ.

אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא "יוֹצֵר אוֹר" הֲוֹו אָמְרִי, הַיְינוּ דִּבְרָכוֹת אֵין מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ, דִּלְמָא קָא אָמְרִי "אַהֲבָה רַבָּה".

דף יב.

אֶלָּא, אִי אָמְרַתְּ "אַהֲבָה רַבָּה" הֲוֹו אָמְרִי, מַאי בְּרָכוֹת אֵין מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ? דִּלְמָא הַאי דִּלָּא אָמְרִי "יוֹצֵר אוֹר" מִשּׁוּם דְּלָא מְטָא זְמַן "יוֹצֵר אוֹר", וְכִי מְטָא זְמַן "יוֹצֵר אוֹר" הֲוֹו אָמְרִי.

וְאִי מִכְּלָלָא מַאי?

דְּאִי מִכְּלָלָא, לְעוֹלָם "אַהֲבָה רַבָּה" הֲוֹו אָמְרִי. וְכִי מְטָא זְמַן "יוֹצֵר אוֹר" הֲוֹו אָמְרִי לֵיהּ. וּמַאי "בְּרָכוֹת אֵין מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ" — סֵדֶר בְּרָכוֹת.

וְקוֹרִין עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת "שְׁמַע", "וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ", "וַיֹּאמֶר", "אֱמֶת וְיַצִּיב", וַעֲבוֹדָה, וּבִרְכַּת כֹּהֲנִים.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: אַף בִּגְבוּלִין בִּקְּשׁוּ לִקְרוֹת כֵּן, אֶלָּא שֶׁכְּבָר בִּטְּלוּם מִפְּנֵי תַּרְעוֹמֶת הַמִּינִין.

תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: בִּגְבוּלִין בִּקְּשׁוּ לִקְרוֹת כֵּן, אֶלָּא שֶׁכְּבָר בִּטְּלוּם מִפְּנֵי תַּרְעוֹמֶת הַמִּינִין.

רַבָּה בַּר בַּר חָנָה סָבַר לְמִקְבְּעִינְהוּ בְּסוּרָא, אֲמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא: כְּבָר בִּטְּלוּם מִפְּנֵי תַּרְעוֹמֶת הַמִּינִין.

אֲמִימַר סָבַר לְמִקְבְּעִינְהוּ בִּנְהַרְדְּעָא, אֲמַר לֵיהּ רַב אָשֵׁי: כְּבָר בִּטְּלוּם מִפְּנֵי תַּרְעוֹמֶת הַמִּינִין. וּבְשַׁבָּת מוֹסִיפִין בְּרָכָה אַחַת לַמִּשְׁמָר הַיּוֹצֵא. מַאי בְּרָכָה אַחַת? אָמַר רַבִּי חֶלְבּוֹ: מְשָׁמֵר הַיּוֹצֵא אוֹמֵר לַמִּשְׁמָר הַנִּכְנָס: "מִי שֶׁשִּׁכֵּן אֶת שְׁמוֹ בַּבַּיִת הַזֶּה, הוּא יַשְׁכִּין בֵּינֵיכֶם אַהֲבָה וְאַחְוָה וְשָׁלוֹם וְרֵיעוּת".

מָקוֹם שֶׁאָמְרוּ לְהַאֲרִיךְ. פְּשִׁיטָא הֵיכָא דְּקָא נָקֵיט כָּסָא דְּחַמְרָא בִּידֵיהּ וְקָסָבַר דְּשַׁכְרָא הוּא, וּפָתַח וּמָבָרֵךְ אַדַּעְתָּא דְּשַׁכְרָא, וְסַיֵּים בִּדְחַמְרָא — יָצָא. דְּאִי נָמֵי אִם אָמַר "שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ" — יָצָא. דְּהָא תְּנַן: עַל כּוּלָּם אִם אָמַר "שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ" — יָצָא.

אֶלָּא הֵיכָא דְּקָא נָקֵיט כָּסָא דְּשַׁכְרָא בִּידֵיהּ וְקָסָבַר דְּחַמְרָא הוּא, פָּתַח וּבָרִיךְ אַדַּעְתָּא דְּחַמְרָא, וְסַיֵּים בִּדְשַׁכְרָא, מַאי?

בָּתַר עִיקַּר בְּרָכָה אָזְלִינַן, אוֹ בָּתַר חֲתִימָה אָזְלִינַן?

תָּא שְׁמַע: שַׁחֲרִית, פָּתַח בְּ"יוֹצֵר אוֹר" וְסַיֵּים בְּ"מַעֲרִיב עֲרָבִים" — לֹא יָצָא. פָּתַח בְּ"מַעֲרִיב עֲרָבִים" וְסַיֵּים בְּ"יוֹצֵר אוֹר" — יָצָא.

עַרְבִית, פָּתַח בְּ"מַעֲרִיב עֲרָבִים" וְסַיֵּים בְּ"יוֹצֵר אוֹר" — לֹא יָצָא. פָּתַח בְּ"יוֹצֵר אוֹר" וְסַיֵּים בְּ"מַעֲרִיב עֲרָבִים" — יָצָא.

כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַחְתִּום.

שָׁאנֵי הָתָם דְּקָאָמַר "בָּרוּךְ יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת".

הָנִיחָא לְרַב דְּאָמַר כָּל בְּרָכָה שֶׁאֵין בָּהּ הַזְכָּרַת הַשֵּׁם אֵינָהּ בְּרָכָה — שַׁפִּיר. אֶלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר כָּל בְּרָכָה שֶׁאֵין בָּהּ מַלְכוּת אֵינָהּ בְּרָכָה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר?

אֶלָּא כֵּיוָן דְּאָמַר רַבָּה בַּר עוּלָּא: כְּדֵי לְהַזְכִּיר מִדַּת יוֹם בַּלַּיְלָה וּמִדַּת לַיְלָה בַּיּוֹם, כִּי קָאָמַר בְּרָכָה וּמַלְכוּת מֵעִיקָּרָא — אַתַּרְוַיְיהוּ קָאָמַר.

תָּא שְׁמַע מִסֵּיפָא: "כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַחְתִּום". כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר לְאֵתוּיֵי מַאי? לְאו לְאֵתוּיֵי הָא דַּאֲמַרַן?

לָא, לְאֵתוּיֵי נַהֲמָא וְתַמְרֵי. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דַּאֲכַל נַהֲמָא, וְקָסָבַר דְּתַמְרֵי אָכַל, וּפָתַח אַדַּעְתָּא דְּתַמְרֵי וְסַיֵּים בִּדְנַהֲמָא — הַיְינוּ בַּעְיָין!

לָא צְרִיכָא: כְּגוֹן דַּאֲכַל תַּמְרֵי, וְקָסָבַר נַהֲמָא אֲכַל, וּפְתַח בִּדְנַהֲמָא, וְסַיֵּים בִּדְתַמְרֵי [— יָצָא].
דַּאֲפִילּוּ סַיֵּים בִּדְנַהֲמָא — נָמֵי יָצָא.
מַאי טַעְמָא — דְּתַמְרֵי נָמֵי מֵיזָן זָיְינִי.
אָמַר רַבָּה בַּר חִינָּנָא סָבָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: כָּל שֶׁלֹּא אָמַר "אֱמֶת וְיַצִּיב" שַׁחֲרִית, וֶ"אֱמֶת וֶאֱמוּנָה" עַרְבִית — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת".
וְאָמַר רַבָּה בַּר חִינָּנָא [סָבָא] מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: הַמִּתְפַּלֵּל, כְּשֶׁהוּא כּוֹרֵעַ כּוֹרֵעַ בְּבָרוּךְ, וּכְשֶׁהוּא זוֹקֵף — זוֹקֵף בַּשֵּׁם
אָמַר שְׁמוּאֵל: מַאי טַעְמָא דְּרַב — דִּכְתִיב: "ה' זוֹקֵף כְּפוּפִים".
מֵתִיבִי: "מִפָּנַי שְׁמִי נֶחַת הוּא".
מִי כְּתִיב "בִּשְׁמִי"? "מִפָּנַי שְׁמִי" כְּתִיב.
אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְחִיָּיא בַּר רַב: בַּר אוֹרְיָאן, תָּא וְאֵימָא לָךְ מִלְּתָא מְעַלְּיָיתָא דְּאָמַר אָבוּךְ.
הָכִי אָמַר אָבוּךְ: כְּשֶׁהוּא כּוֹרֵעַ — כּוֹרֵעַ בְּ"בָרוּךְ", כְּשֶׁהוּא זוֹקֵף — זוֹקֵף בַּשֵּׁם.

דף יב:

רַב שֵׁשֶׁת, כִּי כָּרַע — כָּרַע כְּחִיזְרָא. כִּי קָא זָקֵיף — זָקֵיף כְּחִיוְיָא.
וְאָמַר רַבָּה בַּר חִינָּנָא סָבָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ אָדָם מִתְפַּלֵּל "הָאֵל הַקָּדוֹשׁ", "מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט", חוּץ מֵעֲשָׂרָה יָמִים שֶׁבֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁמִּתְפַּלֵּל "הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ", וְ"הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט".
וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר אֲפִילּוּ אָמַר "הָאֵל הַקָּדוֹשׁ" — יָצָא. שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּגְבַּהּ ה' צְבָאוֹת בַּמִּשְׁפָּט וְהָאֵל הַקָּדוֹשׁ נִקְדַּשׁ בִּצְדָקָה". אֵימָתַי "וַיִּגְבַּהּ ה' צְבָאוֹת בַּמִּשְׁפָּט" — אֵלּוּ עֲשָׂרָה יָמִים שֶׁמֵּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכִּפּוּרִים, וְקָאָמַר "הָאֵל הַקָּדוֹשׁ".
מַאי הֲוָה עֲלַהּ?
אָמַר רַב יוֹסֵף: "הָאֵל הַקָּדוֹשׁ" וּ"מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט". רַבָּה אָמַר: "הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ" וְ"הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט". וְהִלְכְתָא כְּרַבָּה.
וְאָמַר רַבָּה בַּר חִינָּנָא סָבָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: כֹּל שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל חֲבֵירוֹ וְאֵינוֹ מְבַקֵּשׁ — נִקְרָא "חוֹטֵא". שֶׁנֶּאֱמַר: "גַּם אָנֹכִי חָלִילָה לִּי מֵחֲטֹא לַה' מֵחֲדֵל לְהִתְפַּלֵּל בַּעַדְכֶם".
אָמַר רָבָא: אִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא, צָרִיךְ שֶׁיִּחָלֶה עַצְמוֹ עָלָיו.
מַאי טַעְמָא? אִילֵימָא מִשּׁוּם דִּכְתִיב: "וְאֵין חֹלֶה מִכֶּם עָלַי וְאֵין גּוֹלֶה אֶת אָזְנִי" — דִּילְמָא מָלֵךְ שָׁאנֵי. אֶלָּא מֵהָכָא: "וַאֲנִי בַּחֲלוֹתָם לְבוּשִׁי וְגוֹ'".

וְאָמַר רַבָּה בַּר חִינָּנָא סָבָא מִשְׁמֵיהּ דְּרַב: כָּל הָעוֹשֶׂה דְּבַר עֲבֵירָה וּמִתְבַּיֵּישׁ בּוֹ — מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו. שֶׁנֶּאֱמַר: ״לְמַעַן תִּזְכְּרִי וָבֹשְׁתְּ וְלֹא יִהְיֶה לָךְ עוֹד פִּתְחוֹן פֶּה מִפְּנֵי כְּלִמָּתֵךְ בְּכַפְּרִי לָךְ לְכָל אֲשֶׁר עָשִׂית נְאֻם ה׳ אֱלֹהִים״.

דִּילְמָא צִבּוּר שָׁאנֵי. אֶלָּא מֵהָכָא: ״וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל שָׁאוּל לָמָּה הִרְגַּזְתַּנִי לְהַעֲלוֹת אֹתִי וַיֹּאמֶר שָׁאוּל צַר לִי מְאֹד וּפְלִשְׁתִּים נִלְחָמִים בִּי וֵהוֹ׳ סָר מֵעָלַי וְלֹא עָנָנִי עוֹד גַּם בְּיַד הַנְּבִיאִים גַּם בַּחֲלֹמוֹת וָאֶקְרָאֶה לְךָ לְהוֹדִיעֵנִי מָה אֶעֱשֶׂה״. וְאִילּוּ ״אוּרִים וְתֻמִּים״ לָא קָאָמַר.

מְשׁוּם דְּקַטְלֵיהּ לְנוֹב עִיר הַכֹּהֲנִים.

וּמִנַּיִן דְּאַחִילוּ לֵיהּ מִן שְׁמַיָּא — שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל שָׁאוּל (מָחָר) [וּמָחָר] אַתָּה וּבָנֶיךָ עִמִּי״, וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן ״עִמִּי״ — בְּמַחְיַצְתִּי.

וְרַבָּנַן אָמְרִי, מֵהָכָא: ״וְהוֹקַעְנוּם לַה׳ בְּגִבְעַת שָׁאוּל בְּחִיר ה׳״. יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה ״בְּחִיר ה׳״.

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ בֶּן זוּטַרְתִּי אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר זְבִידָא: בִּקְּשׁוּ לְקַבּוֹעַ פָּרָשַׁת בָּלָק בִּקְרִיאַת שְׁמַע, וּמִפְּנֵי מָה לֹא קְבָעוּהָ — מִשּׁוּם טוֹרַח צִבּוּר.

מַאי טַעְמָא? אִילֵּימָא מִשּׁוּם דִּכְתִיב בָּהּ: ״אֵל מֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם״ — לֵימָא פָּרָשַׁת רִבִּית וּפָרָשַׁת מִשְׁקָלוֹת דִּכְתִיב בָּהֶן יְצִיאַת מִצְרַיִם.

אֶלָּא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר אָבִין, מִשּׁוּם דִּכְתִיב בָּהּ הַאי קְרָא: ״כָּרַע שָׁכַב כַּאֲרִי וּכְלָבִיא מִי יְקִימֶנּוּ״.

וְלֵימָא הַאי פְּסוּקָא וְתוּ לָא.

גְּמִירִי: כֹּל פָּרָשָׁה דְּסַסְקָהּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ — פָּסְקִינַן, דְּלָא סַסְקָהּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ — לָא פָּסְקִינַן.

פָּרָשַׁת צִיצִית מִפְּנֵי מָה קְבָעוּהָ?

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר חֲבִיבָא, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים: מִצְוַת צִיצִית, יְצִיאַת מִצְרַיִם, עוֹל מִצְוֹת, וְדַעַת מִינִים, הִרְהוּר עֲבֵירָה, וְהִרְהוּר עֲבוֹדָה זָרָה.

בִּשְׁלָמָא הָנֵי תְּלָת מְפָרְשָׁן. עוֹל מִצְוֹת, דִּכְתִיב: ״וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה׳״. צִיצִית, דִּכְתִיב: ״וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית וְגוֹ׳״. יְצִיאַת מִצְרַיִם, דִּכְתִיב: ״אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי וְגוֹ׳״.

אֶלָּא: דַּעַת מִינִים, הִרְהוּר עֲבֵירָה, וְהִרְהוּר עֲבוֹדָה זָרָה — מְנָלַן?

דְּתַנְיָא: ״אַחֲרֵי לְבַבְכֶם״ — זוֹ מִינוּת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: ״אָמַר נָבָל בְּלִבּוֹ אֵין אֱלֹהִים״.

״אַחֲרֵי עֵינֵיכֶם״ — זֶה הִרְהוּר עֲבֵירָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיֹּאמֶר שִׁמְשׁוֹן אֶל אָבִיו אוֹתָהּ קַח לִי, כִּי הִיא יָשְׁרָה בְעֵינָי״. ״אַתֶּם זוֹנִים״ — זֶה הִרְהוּר עֲבוֹדָה זָרָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר ״וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי הַבְּעָלִים״.

מַתְנִי' מַזְכִּירִין יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: הֲרֵי אֲנִי כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת, עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן זוֹמָא.
שֶׁנֶּאֱמַר "לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ". "יְמֵי חַיֶּיךָ" — הַיָּמִים, "כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" — הַלֵּילוֹת.
וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: "יְמֵי חַיֶּיךָ" — הָעוֹלָם הַזֶּה. "כֹּל" — לְהָבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ.

גְּמָ' תַּנְיָא, אָמַר לָהֶם בֶּן זוֹמָא לַחֲכָמִים: וְכִי מַזְכִּירִין יְצִיאַת מִצְרַיִם לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ! וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר "הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם ה' וְלֹא יֹאמְרוּ עוֹד חַי ה' אֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם כִּי אִם חַי ה' אֲשֶׁר הֶעֱלָה וַאֲשֶׁר הֵבִיא אֶת זֶרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צָפוֹנָה וּמִכֹּל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדַּחְתִּים שָׁם".
אָמְרוּ לוֹ: לֹא שֶׁתַּעֲקֹר יְצִיאַת מִצְרַיִם מִמְּקוֹמָהּ, אֶלָּא שֶׁתְּהֵא שִׁעְבּוּד מַלְכֻיּוֹת עִיקָּר, וִיצִיאַת מִצְרַיִם טָפֵל לוֹ.
כַּיּוֹצֵא בּוֹ אַתָּה אוֹמֵר: "לֹא יִקָּרֵא שִׁמְךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ",

דף יג.

לֹא שֶׁיֵּעָקֵר "יַעֲקֹב" מִמְּקוֹמוֹ, אֶלָּא "יִשְׂרָאֵל" עִיקָּר וְ"יַעֲקֹב" טָפֵל לוֹ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר "אַל תִּזְכְּרוּ רִאשֹׁנוֹת וְקַדְמֹנְיוֹת אַל תְּתְבֹּנָנוּ": אַל תִּזְכְּרוּ רִאשֹׁנוֹת" — זֶה שִׁעְבּוּד מַלְכֻיּוֹת, "וְקַדְמֹנְיוֹת אַל תְּתְבֹּנָנוּ" — זוֹ יְצִיאַת מִצְרַיִם.
"הִנְנִי עֹשֶׂה חֲדָשָׁה עַתָּה תִצְמָח", תָּנֵי רַב יוֹסֵף: זוֹ מִלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג.
מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה — לְאָדָם שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ וּפָגַע בּוֹ זְאֵב וְנִיצַל מִמֶּנּוּ, וְהָיָה מְסַפֵּר וְהוֹלֵךְ מַעֲשֶׂה זְאֵב. פָּגַע בּוֹ אֲרִי וְנִיצַל מִמֶּנּוּ, וְהָיָה מְסַפֵּר וְהוֹלֵךְ מַעֲשֶׂה אֲרִי. פָּגַע בּוֹ נָחָשׁ וְנִיצַל מִמֶּנּוּ, שָׁכַח מַעֲשֶׂה שְׁנֵיהֶם, וְהָיָה מְסַפֵּר וְהוֹלֵךְ מַעֲשֶׂה נָחָשׁ. אַף כָּךְ יִשְׂרָאֵל — צָרוֹת אַחֲרוֹנוֹת מְשַׁכְּחוֹת אֶת הָרִאשׁוֹנוֹת.
"אַבְרָם הוּא אַבְרָהָם":
בַּתְּחִלָּה נַעֲשָׂה אָב לַאֲרָם, וּלְבַסּוֹף נַעֲשָׂה אָב לְכָל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ.
"שָׂרַי הִיא שָׂרָה".
בַּתְּחִלָּה נַעֲשֵׂית שָׂרֵי לְאוּמָּתָהּ, וּלְבַסּוֹף נַעֲשֵׂית שָׂרָה לְכָל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ.
תָּנֵי בַּר קַפָּרָא: כָּל הַקּוֹרֵא לְאַבְרָהָם "אַבְרָם" — עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה. שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה שִׁמְךָ אַבְרָהָם". רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: עוֹבֵר בְּלָאו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִקָּרֵא עוֹד [אֶת] שִׁמְךָ אַבְרָם".
אֶלָּא מַעֲתָּה הַקּוֹרֵא לְשָׂרָה "שָׂרַי" הֲכִי נָמֵי?

הָתָם, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר לְאַבְרָהָם: ״שָׂרַי אִשְׁתְּךָ לֹא תִקָּרֵא אֶת שְׁמָהּ שָׂרָי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ״.

אֶלָּא מֵעַתָּה הַקּוֹרֵא לְיַעֲקֹב ״יַעֲקֹב״ הָכִי נָמֵי?!

שָׁאנֵי הָתָם דַּהֲדַר אַהְדְּרֵיהּ קְרָא, דִּכְתִיב: ״וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמַרְאוֹת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב יַעֲקֹב״.

מֵתִיב רַבִּי יוֹסֵי בַּר אָבִין, וְאִיתֵּימָא רַבִּי יוֹסֵי בַּר זְבִידָא: ״אַתָּה הוּא ה׳ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם״!

אָמַר לֵיהּ הָתָם נָבִיא הוּא דְּקָא מְסַדֵּר לְשִׁבְחֵיהּ דְּרַחֲמָנָא מַאי דַּהֲוָה מֵעִיקָּרָא.

הדרן עלך מאימתי

מַתְנִי׳ **הָיָה קוֹרֵא** בַּתּוֹרָה וְהִגִּיעַ זְמַן הַמִּקְרָא, אִם כִּוֵּון לִבּוֹ — יָצָא.

בַּפְּרָקִים, שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכָּבוֹד וּמֵשִׁיב. וּבְאֶמְצַע, שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַיִּרְאָה וּמֵשִׁיב, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּאֶמְצַע, שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַיִּרְאָה וּמֵשִׁיב מִפְּנֵי הַכָּבוֹד. וּבַפְּרָקִים, שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכָּבוֹד וּמֵשִׁיב שָׁלוֹם לְכָל אָדָם.

אֵלּוּ הֵן בֵּין הַפְּרָקִים: בֵּין בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה לַשְּׁנִיָּה, בֵּין שְׁנִיָּה לִ״שְׁמַע״, בֵּין ״שְׁמַע״ לִ״וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ״, בֵּין ״וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ״ לְ״וַיֹּאמֶר״, בֵּין ״וַיֹּאמֶר״ לֶ״אֱמֶת וְיַצִּיב״.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בֵּין ״וַיֹּאמֶר״ לֶ״אֱמֶת וְיַצִּיב״ — לֹא יַפְסִיק.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה: לְמָה קָדְמָה פָּרָשַׁת ״שְׁמַע״ לִ״וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ״ — כְּדֵי שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ מְקַבֵּל עָלָיו עוֹל מִצְוֹת. ״וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ״ לִ״וַיֹּאמֶר״ — שֶׁ״וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ״ נוֹהֵג בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה, ״וַיֹּאמֶר״ אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בַּיּוֹם בִּלְבַד.

גְּמָ׳ שְׁמַע מִינַּהּ מִצְוֹת צְרִיכוֹת כַּוָּונָה.

מַאי ״אִם כִּוֵּון לִבּוֹ״ — לִקְרוֹת. לִקְרוֹת?! וְהָא קָא קָרֵי!

בְּקוֹרֵא לְהַגִּיהַּ.

תָּנוּ רַבָּנָן: קְרִיאַת שְׁמַע כִּכְתָבָהּ, דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בְּכָל לָשׁוֹן.

מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי? אָמַר קְרָא ״וְהָיוּ״ בַּהֲוָיָיתָן יְהוּ.

וְרַבָּנַן, מַאי טַעְמַיְיהוּ? אָמַר קְרָא: ״שְׁמַע״ — בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ.

וּלְרַבִּי נָמֵי, הָא כְּתִיב ״שְׁמַע״! הַהוּא מִבְּעֵי לֵיהּ: הַשְׁמַע לְאָזְנֶיךָ מַה שֶּׁאַתָּה מוֹצִיא מִפִּיךָ.

וְרַבָּנַן? סָבְרִי לַהּ כְּמַאן דְּאָמַר לֹא הִשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ — יָצָא.
וּלְרַבָּנַן נָמֵי הָא כְּתִיב ״וְהָיוּ״? הַהוּא מִבְּעֵי לְהוּ שֶׁלֹּא יִקְרָא לְמַפְרֵעַ.
וְרַבִּי, שֶׁלֹּא יִקְרָא לְמַפְרֵעַ מְנָא לֵיהּ? נָפְקָא לֵיהּ מִ״דְּבָרִים״ ״הַדְּבָרִים״. וְרַבָּנַן, ״דְּבָרִים״ ״הַדְּבָרִים״ — לָא דָּרְשִׁי.
לְמֵימְרָא דְּסָבַר רַבִּי דְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ בְּכָל לָשׁוֹן נֶאֱמְרָה. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ נֶאֱמְרָה, ״וְהָיוּ״ דִּכְתַב רַחֲמָנָא לְמָה לִי?
אִיצְטְרִיךְ מִשּׁוּם דִּכְתִיב ״שְׁמַע״.
לְמֵימְרָא דְּסָבְרִי רַבָּנַן דְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ נֶאֱמְרָה. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ בְּכָל לָשׁוֹן נֶאֱמְרָה, ״שְׁמַע״ דִּכְתַב רַחֲמָנָא לְמָה לִי?!
אִיצְטְרִיךְ מִשּׁוּם דִּכְתִיב ״וְהָיוּ״.
תָּנוּ רַבָּנַן: ״וְהָיוּ״ שֶׁלֹּא יִקְרָא לְמַפְרֵעַ. ״הַדְּבָרִים ... עַל לְבָבֶךָ״ — יָכוֹל תְּהֵא כָּל הַפָּרָשָׁה צְרִיכָה כַּוָּונָה? — תַּלְמוּד לוֹמַר ״הָאֱלֶּה״. עַד כָּאן צְרִיכָה כַּוָּונָה, מִכָּאן וְאֵילָךְ אֵין צְרִיכָה כַּוָּונָה. דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר.
אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר:

דף יג:

״אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ״. מִכָּאן אַתָּה לָמֵד שֶׁכָּל הַפָּרָשָׁה כּוּלָּהּ צְרִיכָה כַּוָּונָה.
אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא.
אִיכָּא דְּמַתְנֵי לַהּ אַהָא דְּתַנְיָא. הִקְדִּים אֶת שְׁמַע צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּין אֶת לִבּוֹ, רַבִּי אַחָא מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כֵּיוָן שֶׁכִּוַּון לִבּוֹ בְּפֶרֶק רִאשׁוֹן שׁוּב אֵינוֹ צָרִיךְ. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי אַחָא שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה.
תַּנְיָא אִידָךְ. ״וְהָיוּ״ — שֶׁלֹּא יִקְרָא לְמַפְרֵעַ. ״עַל לְבָבֶךָ״ — רַב זוּטְרָא אוֹמֵר עַד כָּאן מִצְוַת כַּוָּונָה, מִכָּאן וְאֵילָךְ מִצְוַת קְרִיאָה. רַבִּי יאשִׁיָּה אוֹמֵר: עַד כָּאן מִצְוַת קְרִיאָה, מִכָּאן וְאֵילָךְ מִצְוַת כַּוָּונָה.
מַאי שְׁנָא מִכָּאן וְאֵילָךְ מִצְוַת קְרִיאָה — דִּכְתִיב: ״לְדַבֵּר בָּם״? הָכָא נָמֵי הָא כְּתִיב ״וְדִבַּרְתָּ בָּם״!
הָכִי קָאָמַר: עַד כָּאן מִצְוַת כַּוָּונָה וּקְרִיאָה, מִכָּאן וְאֵילָךְ — קְרִיאָה בְּלֹא כַּוָּונָה.
וּמַאי שְׁנָא עַד כָּאן מִצְוַת כַּוָּונָה וּקְרִיאָה דִּכְתִיב ״עַל לְבָבֶךָ ... וְדִבַּרְתָּ בָּם״. הָתָם נָמֵי הָא כְּתִיב ״עַל לְבַבְכֶם ... לְדַבֵּר בָּם״.
הַהוּא מִבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי יִצְחָק דְּאָמַר: ״וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה״ — צְרִיכָה שֶׁתְּהֵא שִׂימָה כְּנֶגֶד הַלֵּב.

אָמַר מָר, רַבִּי יֹאשִׁיָּה אוֹמֵר: עַד כָּאן מִצְוַת קְרִיאָה, מִכָּאן וְאֵילָךְ — מִצְוַת כַּוָּונָה. מַאי שְׁנָא מִכָּאן וְאֵילָךְ מִצְוַת כַּוָּונָה — מִשּׁוּם דִּכְתִיב ״עַל לְבַבְכֶם״, הָכָא נָמֵי הָא כְּתִיב ״עַל לְבָבֶךָ״!
הָכִי קָאָמַר: עַד כָּאן, מִצְוַת קְרִיאָה וְכַוָּונָה, מִכָּאן וְאֵילָךְ — כַּוָּונָה בְּלָא קְרִיאָה.
וּמַאי שְׁנָא עַד כָּאן מִצְוַת קְרִיאָה וְכַוָּונָה — דִּכְתִיב ״עַל לְבָבֶךָ״ ״וְדִבַּרְתָּ בָּם״, הָתָם נָמֵי הָא כְּתִיב ״עַל לְבַבְכֶם ... לְדַבֵּר בָּם״!
הַהוּא בְּדִבְרֵי תוֹרָה כְּתִיב. וְהָכִי קָאָמַר רַחֲמָנָא: אַגְמִירוּ בְּנֵיכוּ תּוֹרָה, כִּי הֵיכִי דְּלִיגְרְסוּ בָּהּ.
תָּנוּ רַבָּנַן: ״שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה׳ אֱלֹהֵינוּ ה׳ אֶחָד״ — עַד כָּאן צְרִיכָה כַּוָּונַת הַלֵּב, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. אָמַר רָבָא: הֲלָכָה כְּרַבִּי מֵאִיר.
תַּנְיָא סוֹמְכוֹס אוֹמֵר: כָּל הַמַּאֲרִיךְ בְּ״אֶחָד״, מַאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו. אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: וּבַדְּלִית. אָמַר רַב אַשִׁי: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַחֲטוֹף בַּחֵית.
רַבִּי יִרְמְיָה הֲוָה יָתֵיב קַמֵּיהּ דְּרַבִּי [חִיָּיא בַּר אַבָּא], חַזְיֵיהּ דַּהֲוָה מַאֲרִיךְ טוּבָא, אָמַר לֵיהּ: כֵּיוָן דְּאַמְלִיכְתֵּיהּ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה וּלְאַרְבַּע רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם — תּוּ לָא צְרִיכְתְּ.
אָמַר רַב נָתָן בַּר מָר עוּקְבָא אָמַר רַב יְהוּדָה: ״עַל לְבָבֶךָ״ בַּעֲמִידָה. ״עַל לְבָבֶךָ״ סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אֶלָּא אֵימָא עַד ״עַל לְבָבֶךָ״ בַּעֲמִידָה. מִכָּאן וְאֵילָךְ — לֹא. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר כָּל הַפָּרָשָׁה כּוּלָּהּ בַּעֲמִידָה.
וְאַזְדָּא רַבִּי יוֹחָנָן לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי אַחָא שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה.
תָּנוּ רַבָּנַן: ״שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה׳ אֱלֹהֵינוּ ה׳ אֶחָד״ זוֹ קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא. אֲמַר לֵיהּ רַב לְרַבִּי חִיָּיא: לָא חֲזֵינָא לֵיהּ לְרַבִּי דִּמְקַבֵּל עֲלֵיהּ מַלְכוּת שָׁמַיִם. אֲמַר לֵיהּ: בַּר פַּחֲתֵי, בְּשָׁעָה שֶׁמַּעֲבִיר יָדָיו עַל פָּנָיו, מְקַבֵּל עָלָיו עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם.
חוֹזֵר וְגוֹמֵרָהּ, אוֹ אֵינוֹ חוֹזֵר וְגוֹמֵרָהּ? בַּר קַפָּרָא אוֹמֵר: אֵינוֹ חוֹזֵר וְגוֹמֵרָהּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי אוֹמֵר: חוֹזֵר וְגוֹמֵרָהּ. אָמַר לֵיהּ בַּר קַפָּרָא לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי: בִּשְׁלָמָא לְדִידִי דְּאָמֵינָא ״אֵינוֹ חוֹזֵר וְגוֹמֵרָהּ״, הַיְינוּ דְּמְהַדַּר רַבִּי אַשְׁמַעְתָּא דְּאִית בַּהּ יְצִיאַת מִצְרִים. אֶלָּא לְדִידָךְ דְּאָמְרַתְּ חוֹזֵר וְגוֹמֵרָהּ, לְמָה לֵיהּ לְאַהֲדוּרֵי?
כְּדֵי לְהַזְכִּיר יְצִיאַת מִצְרַיִם בִּזְמַנָּהּ.
אָמַר רַבִּי אֵילָא בְּרֵיהּ דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר מָרְתָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: אָמַר ״שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה׳ אֱלֹהֵינוּ ה׳ אֶחָד״ וְנֶאֱנַס בְּשֵׁינָה — יָצָא. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְדָרוּ עַבְדֵּיהּ: בְּפִסּוּקָא קַמָּא — צַעֲרָן, טְפֵי — לָא תְּצַעֲרָן. אָמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף לְרַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרַבָּה: אֲבוּךְ הֵיכִי הֲוָה עָבֵיד? אֲמַר לֵיהּ: בְּפִסּוּקָא קַמָּא הֲוָה קָא מְצַעַר נַפְשֵׁיהּ, טְפֵי — לָא הֲוָה מְצַעַר נַפְשֵׁיהּ.

אָמַר רַב יוֹסֵף: פְּרַקְדָן, לֹא יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע. מִקְרָא הוּא דְּלָא לִיקְרֵי, הָא מִינְּנָא שַׁפִּיר דָּמֵי? וְהָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי לָייֵט אַמַּאן דְּגָנֵי אַפְּרְקִידְ!
אָמְרִי, מִינְּנָא כִּי מַצְלֵי — שַׁפִּיר דָּמֵי, מִקְרָא אַף עַל גַּב דְּמַצְלֵי נָמֵי — אָסוּר.
וְהָא רַבִּי יוֹחָנָן מַצְלֵי וְקָרֵי!
שָׁאנֵי רַבִּי יוֹחָנָן דְּבַעַל בָּשָׂר הֲוָה.
בַּפְּרָקִים שׁוֹאֵל וְכוּ'.
מֵשִׁיב מֵחֲמַת מַאי? אִילֵימָא מִפְּנֵי הַכָּבוֹד, הַשְׁתָּא מִשְׁאַל שָׁאֵיל, אַהְדּוֹרֵי מִבַּעְיָא?! אֶלָּא: שׁוֹאֵל — מִפְּנֵי הַכָּבוֹד, וּמֵשִׁיב שָׁלוֹם — לְכָל אָדָם. אֵימָא סֵיפָא: "וּבָאֶמְצַע שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַיִּרְאָה, וּמֵשִׁיב".
מֵשִׁיב מֵחֲמַת מַאי? אִילֵימָא מִפְּנֵי הַיִּרְאָה — הַשְׁתָּא מִשְׁאַל שָׁאֵיל, אַהְדּוֹרֵי מִבַּעְיָא? אֶלָּא — מִפְּנֵי הַכָּבוֹד. הֵיינוּ דְּרַבִּי יְהוּדָה! — דִּתְנַן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בָּאֶמְצַע — שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַיִּרְאָה וּמֵשִׁיב מִפְּנֵי הַכָּבוֹד, וּבַפְּרָקִים — שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכָּבוֹד וּמֵשִׁיב שָׁלוֹם לְכָל אָדָם?
חַסּוֹרֵי מְחַסְּרָא, וְהָכִי קָתָנֵי: בַּפְּרָקִים — שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכָּבוֹד, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהוּא מֵשִׁיב. וּבָאֶמְצַע — שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַיִּרְאָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהוּא מֵשִׁיב. דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בָּאֶמְצַע — שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַיִּרְאָה וּמֵשִׁיב מִפְּנֵי הַכָּבוֹד,

דף יד.

וּבַפְּרָקִים — שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכָּבוֹד וּמֵשִׁיב שָׁלוֹם לְכָל אָדָם.
תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע וּפָגַע בּוֹ רַבּוֹ אוֹ גָּדוֹל הֵימֶנּוּ, בַּפְּרָקִים — שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכָּבוֹד וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהוּא מֵשִׁיב, וּבָאֶמְצַע — שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַיִּרְאָה וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהוּא מֵשִׁיב. דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בָּאֶמְצַע — שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַיִּרְאָה וּמֵשִׁיב מִפְּנֵי הַכָּבוֹד, וּבַפְּרָקִים — שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכָּבוֹד וּמֵשִׁיב שָׁלוֹם לְכָל אָדָם.
בָּעָא מִינֵּיהּ אַחַי תַּנָּא דְּבֵי רַבִּי חִיָּיא מֵרַבִּי חִיָּיא: בְּהַלֵּל וּבַמְגִילָּה מַהוּ שֶׁיַּפְסִיק? אָמְרִינַן קַל וָחוֹמֶר: קְרִיאַת שְׁמַע דְּאוֹרָיְיתָא — פּוֹסֵק, הַלֵּל דְּרַבָּנַן מִבַּעְיָא?! אוֹ דִלְמָא פַּרְסוֹמֵי נִיסָּא עֲדִיף.
אָמַר לֵיהּ: פּוֹסֵק, וְאֵין בְּכָךְ כְּלוּם. אָמַר רַבָּה: יָמִים שֶׁהַיָּחִיד גּוֹמֵר בָּהֶן אֶת הַהַלֵּל, בֵּין פֶּרֶק לְפֶרֶק פּוֹסֵק, בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק — אֵינוֹ פּוֹסֵק, וְיָמִים שֶׁאֵין הַיָּחִיד גּוֹמֵר בָּהֶן אֶת הַהַלֵּל — אֲפִילּוּ בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק פּוֹסֵק.
אִינִי?! וְהָא רַב בַּר שְׁבָא אִיקְּלַע לְגַבֵּיהּ דְּרָבִינָא, וְיָמִים שֶׁאֵין הַיָּחִיד גּוֹמֵר אֶת הַהַלֵּל הָוֶה, וְלָא פְּסֵיק לֵיהּ!
שָׁאנֵי רַב בַּר שְׁבָא דְּלָא חָשִׁיב עֲלֵיהּ דְּרָבִינָא.

בְּעָא מִינֵּיהּ אַשְׁיָאן תַּנָּא דְּבֵי רַבִּי אֲמֵי מֵרַבִּי אֲמֵי: הַשָּׁרוּי בְּתַעֲנִית מַהוּ שֶׁיִּטְעוֹם? אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה קַבֵּיל עֲלֵיהּ — וְהָא לֵיכָּא. אוֹ דִילְמָא: הֲנָאָה קַבֵּיל עֲלֵיהּ — וְהָא אִיכָּא.

אָמַר לֵיהּ: טוֹעֵם וְאֵין בָּכָךְ כְּלוּם. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: מַטְעֶמֶת אֵינָהּ טְעוּנָה בְּרָכָה, וְהַשָּׁרוּי בְּתַעֲנִית טוֹעֵם וְאֵין בָּכָךְ כְּלוּם.

עַד כַּמָּה?

רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי טָעֲמִי עַד שִׁיעוּר רְבִיעָתָא.

אָמַר רַב: כָּל הַנּוֹתֵן שָׁלוֹם לַחֲבֵירוֹ קוֹדֶם שֶׁיִּתְפַּלֵּל כְּאִילּוּ עָשָׂאוֹ בָּמָה. שֶׁנֶּאֱמַר: ״חִדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְּאַפּוֹ כִּי בַמֶּה נֶחְשָׁב הוּא״. אַל תִּקְרֵי, ״בַּמֶּה״ אֶלָּא ״בָּמָה״.

וּשְׁמוּאֵל אָמַר: בַּמֶּה חֲשַׁבְתּוֹ לָזֶה וְלֹא לֵאלֹוהַּ?

מֵתִיב רַב שֵׁשֶׁת: בַּפְּרָקִים שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכָּבוֹד וּמֵשִׁיב!

תַּרְגְּמַהּ רַבִּי אַבָּא: בְּמַשְׂכִּים לְפִתְחוֹ.

אָמַר רַבִּי יוֹנָה אָמַר רַבִּי זֵירָא: כָּל הָעוֹשֶׂה חֲפָצָיו קוֹדֶם שֶׁיִּתְפַּלֵּל — כְּאִלּוּ בָּנָה בָּמָה. אָמְרוּ לוֹ ״בָּמָה״ אָמְרַתְּ? אָמַר לְהוּ: לָא, ״אָסוּר״ קָא אָמִינָא.

(וְכִדְרַב אִידִי בַּר אָבִין דְּאָמַר) רַב אִידִי בַּר אָבִין אָמַר רַב יִצְחָק בַּר אַשְׁיָאן: אָסוּר לוֹ לָאָדָם לַעֲשׂוֹת חֲפָצָיו קוֹדֶם שֶׁיִּתְפַּלֵּל, שֶׁנֶּאֱמַר: ״צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְיָשֵׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו״.

וְאָמַר רַב אִידִי בַּר אָבִין אָמַר רַב יִצְחָק בַּר אַשְׁיָאן: כָּל הַמִּתְפַּלֵּל וְאַחַר כָּךְ יוֹצֵא לַדֶּרֶךְ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לוֹ חֲפָצָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: ״צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְיָשֵׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו״.

וְאָמַר רַבִּי יוֹנָה אָמַר רַבִּי זֵירָא: כָּל הַלָּן שִׁבְעַת יָמִים בְּלֹא חֲלוֹם נִקְרָא ״רַע״, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְשָׂבֵעַ יָלִין בַּל יִפָּקֵד רָע״, אַל תִּקְרֵי ״שָׂבֵעַ״ אֶלָּא ״שָׂבַע״.

אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא: הָכִי אָמַר רַבִּי חִיָּיא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמַּשְׁבִּיעַ עַצְמוֹ מִדִּבְרֵי תוֹרָה וְלָן — אֵין מְבַשְּׁרִין אוֹתוֹ בְּשׂוֹרוֹת רָעוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְשָׂבֵעַ יָלִין בַּל יִפָּקֵד רָע״.

אֵלּוּ הֵן בֵּין הַפְּרָקִים וְכוּ׳.

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר בֵּין ״אֱלֹהֵיכֶם״ לֶ״אֱמֶת וְיַצִּיב״ לֹא יַפְסִיק. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי טַעְמֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה — דִּכְתִיב:

דף יד:

״וַה׳ אֱלֹהִים אֱמֶת״.

חוֹזֵר וְאוֹמֵר ״אֱמֶת״, אוֹ אֵינוֹ חוֹזֵר וְאוֹמֵר ״אֱמֶת״?

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: חוֹזֵר וְאוֹמֵר "אֱמֶת". רַבָּה אָמַר: אֵינוֹ חוֹזֵר וְאוֹמֵר "אֱמֶת". הָהוּא דִּנְחֵית קַמֵּיהּ דְּרַבָּה. שַׁמְעֵיהּ רַבָּה דְּאָמַר "אֱמֶת" "אֱמֶת" תְּרֵי זִימְנֵי. אֲמַר רַבָּה: כֹּל "אֱמֶת" "אֱמֶת" תַּפְסֵיהּ לְהַאי.

אָמַר רַב יוֹסֵף: כַּמָּה מְעַלְיָא הָא שְׁמַעְתְּתָא, דְּכִי אֲתָא רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה אָמַר: אָמְרִי בְּמַעְרְבָא עַרְבִית — "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֱמֶת".

אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: מַאי מְעַלְיוּתָא? וְהָא אָמַר רַב כָּהֲנָא אָמַר רַב: לֹא יַתְחִיל, וְאִם הִתְחִיל — גּוֹמֵר. וְכִי תֵּימָא "וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם" לָא הָוֵי הַתְחָלָה — וְהָאָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק אָמַר רַב: "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" לָא הָוֵי הַתְחָלָה, "וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם" הָוֵי הַתְחָלָה.

אָמַר רַב פָּפָּא: קְסָבְרֵי בְּמַעְרְבָא "וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם" נָמֵי לָא הָוְיָא הַתְחָלָה עַד דְּאָמַר "וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית".

אָמַר אַבָּיֵי: הִלְכָךְ, אֲנַן אַתְחוֹלֵי מַתְחָלִינַן, דִּקְא מַתְחָלִי בְּמַעְרְבָא, וְכֵיוָן דְּאִתְחָלִינַן — מִגְמָר נָמֵי גְּמִרְנַן. דְּהָא אָמַר רַב כָּהֲנָא אָמַר רַב לֹא יַתְחִיל, וְאִם הִתְחִיל גּוֹמֵר.

חִיְּיא בַּר רַב אָמַר: אָמַר "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם", צָרִיךְ לוֹמַר "אֱמֶת". לֹא אָמַר "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" — אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר "אֱמֶת".

וְהָא בָּעֵי לְאַדְכּוֹרֵי יְצִיאַת מִצְרַיִם!

דְּאָמַר הָכִי: "מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ ה' אֱלֹהֵינוּ שֶׁהוֹצֵאתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּפְדִיתָנוּ מִבֵּית עֲבָדִים וְעָשִׂיתָ לָנוּ נְסִים וּגְבוּרוֹת עַל הַיָּם וְשִׁבַּחְנוּ לָךְ".

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה: לָמָּה קָדְמָה פָּרָשַׁת "שְׁמַע" וְכוּ'.

תַּנְיָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אוֹמֵר: בַּדִּין הוּא שֶׁיְּקַדִּים "שְׁמַע", לִ"וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ" — שֶׁזֶּה לִלְמוֹד, וְזֶה לְלַמֵּד. "וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ" לִ"יַּיאמֶר" — שֶׁזֶּה לִלְמוֹד, וְזֶה לַעֲשׂוֹת.

אַטּוּ "שְׁמַע" — לִלְמוֹד אִית בֵּיהּ, לְלַמֵּד וְלַעֲשׂוֹת לֵית בֵּיהּ?! וְהָא כְּתִיב: "וְשִׁנַּנְתָּם", "וּקְשַׁרְתָּם", "וּכְתַבְתָּם"! וְתוּ: "וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ" — לְלַמֵּד הוּא דְּאִית בֵּיהּ, וְלַעֲשׂוֹת לֵית בֵּיהּ? וְהָא כְּתִיב: "וּקְשַׁרְתָּם", "וּכְתַבְתָּם"!

אֶלָּא הָכִי קָאָמַר: בַּדִּין הוּא שֶׁתְּקַדֵּם "שְׁמַע" לִ"וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ", שֶׁזֶּה לִלְמוֹד וּלְלַמֵּד וְלַעֲשׂוֹת. "וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ" לִ"יַּיאמֶר", שֶׁזֶּה יֵשׁ בָּהּ לְלַמֵּד וְלַעֲשׂוֹת, "יַּיאמֶר" אֵין בָּהּ אֶלָּא לַעֲשׂוֹת בִּלְבַד.

וְתִיפּוֹק לֵיהּ מִדְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה! חֲדָא וְעוֹד קָאָמַר, חֲדָא: כְּדֵי שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ יְקַבֵּל עָלָיו עוֹל מִצְוֹת, וְעוֹד — מִשּׁוּם דְּאִית בַּהּ הָנֵי מִילֵּי אַחְרָנֵיָתָא.

רַב מְשֵׁי יְדֵיהּ, וּקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע, וְאַנַּח תְּפִילִּין וְצַלִּי. וְהֵיכִי עָבֵיד הָכִי? וְהָתַנְיָא הַחוֹפֵר כּוּךְ לְמֵת בַּקֶּבֶר — פָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע וּמִן הַתְּפִלָּה וּמִן הַתְּפִילִּין וּמִכָּל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת

בַּתּוֹרָה. הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע — עוֹלֶה וְנוֹטֵל יָדָיו, וּמַנִּיחַ תְּפִילִּין, וְקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע, וּמִתְפַּלֵּל.

הָא גּוּפָא קַשְׁיָא, רֵישָׁא אָמַר פָּטוּר, וְסֵיפָא חַיָּיב?!

הָא לָא קַשְׁיָא: סֵיפָא בִּתְרֵי, וְרֵישָׁא בְּחַד.

מִכָּל מָקוֹם קַשְׁיָא לְרַב. רַב כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה סְבִירָא לֵיהּ, דְּאָמַר עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ עוֹל מִצְוֹת.

אֵימַר דַּאֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה — לְהַקְדִּים קְרִיאָה לִקְרִיאָה, קְרִיאָה לַעֲשִׂיָּה מִי שָׁמְעַתְּ לֵיהּ?!

וְתוּ, מִי סָבַר לֵיהּ כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה? וְהָאָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי: זְמָנִין סַגִּיאִין הֲוָה קָאֵימְנָא קַמֵּיהּ דְּרַב, וּמַקְדִּים וּמָשֵׁי יְדֵיהּ, וּמְבָרֵךְ, וּמַתְנֵי לַן פִּרְקִין, וּמַנַּח תְּפִילִּין, וַהֲדַר קָרֵי קְרִיאַת שְׁמַע. וְכִי תֵּימָא: בִּדְלָא מְטָא זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, אִם כֵּן מַאי אַסְהַדְתֵּיהּ דְּרַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי?

לְאַפּוֹקֵי מִמַּאן דְּאָמַר לַמִּשְׁנָה אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ, קָמַשְׁמַע לַן דְּאַף לְמִשְׁנָה נָמֵי צָרִיךְ לְבָרֵךְ.

מִכָּל מָקוֹם קַשְׁיָא לְרַב! שְׁלוּחָא הוּא דְּעַוּית.

אָמַר עוּלָּא: כָּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלֹא תְּפִילִּין, כְּאִילּוּ מֵעִיד עֵדוּת שֶׁקֶר בְּעַצְמוֹ. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כְּאִילּוּ הִקְרִיב עוֹלָה בְּלֹא מִנְחָה, וְזֶבַח בְּלֹא נְסָכִים.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָרוֹצֶה שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם שְׁלֵמָה

דף טו.

יִפָּנֶה, וְיִטּוֹל יָדָיו, וְיַנִּיחַ תְּפִילִּין, וְיִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע, וְיִתְפַּלֵּל, וְזוֹ הִיא מַלְכוּת שָׁמַיִם שְׁלֵמָה.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַנִּפָּנֶה, וְנוֹטֵל יָדָיו, וּמַנִּיחַ תְּפִילִּין, וְקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע, וּמִתְפַּלֵּל — מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ בָּנָה מִזְבֵּחַ וְהִקְרִיב עָלָיו קָרְבָּן, דִּכְתִיב: ”אֶרְחַץ בְּנִקָּיוֹן כַּפַּי וַאֲסוֹבְבָה אֶת מִזְבַּחֲךָ ה׳“. אֲמַר לֵיהּ רָבָא: לָא סָבַר לַהּ מָר כְּאִילּוּ טָבַל, דִּכְתִיב: ”אֶרְחַץ [בְּנִקָּיוֹן]“ — וְלָא כָּתַב ”אַרְחִיץ [כַּפַּי]“.

אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרָבָא: חֲזִי מָר הַאי צוּרְבָּא מֵרַבָּנָן דַּאֲתָא מִמַּעְרְבָא וְאָמַר: מִי שֶׁאֵין לוֹ מַיִם לִרְחוֹץ יָדָיו — מְקַנֵּחַ יָדָיו בְּעָפָר וּבְצְרוֹר וּבְקַסְמִית.

אָמַר לֵיהּ: שַׁפִּיר קָאָמַר, מִי כְּתִיב ”אֶרְחַץ בְּמַיִם“? ”בְּנִקָּיוֹן“ כְּתִיב — כֹּל מִידֵּי דִּמְנַקֵּי, דְּהָא רַב חִסְדָּא לָייֵט אַמַּאן דְּמַהֲדַר אַמַּיָּא בְּעִידָּן צְלוֹתָא.

וְהָנֵי מִילֵּי לִקְרִיאַת שְׁמַע, אֲבָל לִתְפִלָּה מְהַדַּר. וְעַד כַּמָּה? — עַד פַּרְסָה. וְהָנֵי מִילֵּי לְקַמַּיהּ, אֲבָל לַאֲחוֹרֵיהּ — אֲפִילּוּ מִיל אֵינוֹ חוֹזֵר. [וּמִינַּהּ] מִיל הוּא דְּאֵינוֹ חוֹזֵר, הָא פָּחוֹת מִמִּיל — חוֹזֵר.

מַתְנִי' הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע וְלֹא הִשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ — יָצָא. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לֹא יָצָא.

קָרָא וְלֹא דִּקְדֵּק בְּאוֹתִיּוֹתֶיהָ, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: יָצָא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא יָצָא.

הַקּוֹרֵא לְמַפְרֵעַ — לֹא יָצָא. קָרָא וְטָעָה — יַחְזוֹר לְמָקוֹם שֶׁטָּעָה.

גְּמָ' מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי? מְשׁוּם דִּכְתִיב "שְׁמַע" — הַשְׁמַע לְאָזְנָךְ מָה שֶׁאַתָּה מוֹצִיא מִפִּיךָ. וְתַנָּא קַמָּא סָבַר, "שְׁמַע" — בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ.

וְרַבִּי יוֹסֵי, תַּרְתֵּי שְׁמַע מִינַּהּ.

תְּנַן הָתָם: חֵרֵשׁ הַמְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ — לֹא יִתְרוֹם. וְאִם תָּרַם — תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה.

מַאן תְּנָא חֵרֵשׁ הַמְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ דְּיֵעָבַד — אִין, לְכַתְּחִלָּה — לָא?

אָמַר רַב חִסְדָּא: רַבִּי יוֹסֵי הִיא, דְּתַנְיָן: הַקּוֹרֵא אֶת "שְׁמַע" וְלֹא הִשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ — יָצָא, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לֹא יָצָא.

עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי לֹא יָצָא, אֶלָּא גַּבֵּי קְרִיאַת שְׁמַע דְּאוֹרַיְיתָא, אֲבָל תְּרוּמָה — מִשּׁוּם בְּרָכָה הוּא, וּבְרָכָה דְּרַבָּנַן וְלָא בִּבְרָכָה תַּלְיָא מִילְתָא.

וּמִמַּאי דְּרַבִּי יוֹסֵי הִיא, דִּילְמָא רַבִּי יְהוּדָה הִיא? וְאָמַר גַּבֵּי קְרִיאַת שְׁמַע נָמֵי דְּיֵעָבַד — אִין, לְכַתְּחִלָּה — לָא. תֵּדַע, דְּקָתָנֵי: "הַקּוֹרֵא", דְּיֵעָבַד — אִין, לְכַתְּחִלָּה — לָא.

אָמְרִי: הַאי דְּקָתָנֵי "הַקּוֹרֵא", לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר דְּיֵעָבַד נָמֵי לָא. דְּאִי רַבִּי יְהוּדָה, אֲפִילּוּ לְכַתְּחִלָּה נָמֵי יָצָא.

בְּמַאי אוֹקֵימְתָּא — כְּרַבִּי יוֹסֵי? וְאֶלָּא הָא דְּתַנְיָא: לֹא יְבָרֵךְ אָדָם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלִבּוֹ, וְאִם בֵּירַךְ — יָצָא.

מַנִּי? לָא רַבִּי יוֹסֵי וְלָא רַבִּי יְהוּדָה. דְּאִי רַבִּי יְהוּדָה — הָא אָמַר, לְכַתְּחִלָּה נָמֵי יָצָא? אִי רַבִּי יוֹסֵי, דְּיֵעָבַד נָמֵי לָא!

אֶלָּא מַאי, רַבִּי יְהוּדָה. וְדְיֵעָבַד — אִין, לְכַתְּחִלָּה — לָא.

אֶלָּא הָא דְּתָנֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי: חֵרֵשׁ הַמְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ — תּוֹרֵם לְכַתְּחִלָּה, מַנִּי?

לָא רַבִּי יְהוּדָה וְלָא רַבִּי יוֹסֵי. אִי רַבִּי יְהוּדָה — הָא אָמַר דְּיֵעָבַד אִין, לְכַתְּחִלָּה לָא. אִי רַבִּי יוֹסֵי — הָא אָמַר דְּיֵעָבַד נָמֵי לָא?

אֶלָּא, לְעוֹלָם רַבִּי יְהוּדָה, וַאֲפִילּוּ לְכַתְּחִלָּה נָמֵי. וְלָא קַשְׁיָא, הָא — דִּידֵיהּ, הָא — דְּרַבֵּיהּ.

דִּתְנַן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע צָרִיךְ שֶׁיַּשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ,

שֶׁנֶּאֱמַר: ״שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה׳ אֱלֹהֵינוּ ה׳ אֶחָד״. אָמַר לוֹ רַבִּי מֵאִיר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר ״אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ״ — אַחַר כַּוָּנַת הַלֵּב הֵן הֵן הַדְּבָרִים.

הַשְׁתָּא דְּאָתֵית לְהָכִי, אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי יְהוּדָה כְּרַבֵּיהּ סְבִירָא לֵיהּ. וְלָא קַשְׁיָא: הָא רַבִּי מֵאִיר, הָא רַבִּי יְהוּדָה.

תְּנַן הָתָם: הַכֹּל כְּשֵׁרִים לִקְרוֹת אֶת הַמְּגִילָּה, חוּץ מֵחֵרֵשׁ, שׁוֹטֶה וְקָטָן. וְרַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר בְּקָטָן.

מַאן תָּנָא חֵרֵשׁ דְּיֵעָבַד נָמֵי לָא? אָמַר רַב מַתְנָה: רַבִּי יוֹסֵי הִיא. דְּתָנַן: הַקּוֹרֵא אֶת ״שְׁמַע״ וְלֹא הִשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ — יָצָא, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לֹא יָצָא.

מַמַּאי דְּרַבִּי יוֹסֵי הִיא וְדִיעֲבַד נָמֵי לָא,

דף טו:

דִּילְמָא רַבִּי יְהוּדָה הִיא, וּלְכַתְּחִלָּה הוּא דְּלָא, הָא דִּיעֲבַד — שַׁפִּיר דָּמֵי.

לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּקָתָנֵי, חֵרֵשׁ דּוּמְיָא דְּשׁוֹטֶה וְקָטָן. מָה שׁוֹטֶה וְקָטָן דִּיעֲבַד נָמֵי לָא — אַף חֵרֵשׁ דִּיעֲבַד נָמֵי לָא.

וְדִילְמָא הָא כִּדְאִיתָא וְהָא כִּדְאִיתָא.

וּמִי מָצֵית לְאוֹקְמַהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה? וְהָא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא: רַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר בְּקָטָן, מִכְּלָל דְּרֵישָׁא לָאו רַבִּי יְהוּדָה הִיא?!

וְדִילְמָא כּוּלַּהּ רַבִּי יְהוּדָה הִיא וּתְרֵי גַּוְונֵי קָטָן, וְחַסּוֹרֵי מְחַסְּרָא, וְהָכִי קָתָנֵי: הַכֹּל כְּשֵׁרִין לִקְרוֹת אֶת הַמְּגִילָּה, חוּץ מֵחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּקָטָן שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְחִנּוּךְ, אֲבָל קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְחִנּוּךְ — אֲפִילּוּ לְכַתְּחִלָּה כָּשֵׁר, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, שֶׁרַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר בְּקָטָן.

בְּמַאי אוֹקֵימְתָּא, כְּרַבִּי יְהוּדָה — וְדִיעֲבַד אִין, לְכַתְּחִלָּה לָא? אֶלָּא הָא דְּתָנֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי, חֵרֵשׁ הַמְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ — תּוֹרֵם לְכַתְּחִלָּה,

מַנִּי? לָא רַבִּי יְהוּדָה וְלָא רַבִּי יוֹסֵי. אִי רַבִּי יְהוּדָה, דִּיעֲבַד אִין לְכַתְּחִילָּה לָא. אִי רַבִּי יוֹסֵי, דִּיעֲבַד נָמֵי לָא!

אֶלָּא מַאי, רַבִּי יְהוּדָה — וַאֲפִילּוּ לְכַתְּחִלָּה נָמֵי? אֶלָּא הָא דְּתַנְיָא: לֹא יְבָרֵךְ אָדָם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלִבּוֹ, וְאִם בֵּירֵךְ — יָצָא, מַנִּי?

לָא רַבִּי יְהוּדָה וְלָא רַבִּי יוֹסֵי. אִי רַבִּי יְהוּדָה, הָא אָמַר אֲפִילּוּ לְכַתְּחִלָּה נָמֵי, וְאִי רַבִּי יוֹסֵי, הָא אָמַר אֲפִילּוּ דִּיעֲבַד נָמֵי לָא!

לְעוֹלָם רַבִּי יְהוּדָה הִיא, וַאֲפִילּוּ לְכַתְּחִלָּה נָמֵי. וְלָא קַשְׁיָא הָא — דִּידֵיהּ, הָא — דְּרַבֵּיהּ. דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע צָרִיךְ שֶׁיַּשְׁמִיעַ

לְאָזְנוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״שְׁמַע יִשְׂרָאֵל״. אָמַר לוֹ רַבִּי מֵאִיר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: ״אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ״, אַחַר כַּוָּנַת הַלֵּב הֵן הֵן הַדְּבָרִים.

הַשְׁתָּא דְּאָתֵית לְהָכִי, אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי יְהוּדָה כְּרַבִּיהּ סְבִירָא לֵיהּ, וְלָא קַשְׁיָא, הָא — רַבִּי יְהוּדָה, הָא — רַבִּי מֵאִיר.

אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר רַב שֵׁילָא: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה.

וּצְרִיכָא, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, הָווּ אָמִינָא אֲפִילּוּ לְכַתְּחִלָּה, קָמַשְׁמַע לַן הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה.

וְאִי אַשְׁמְעִינַן הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, הָווּ אָמִינָא צָרִיךְ וְאֵין לוֹ תַּקָּנָה. קָמַשְׁמַע לַן הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה.

אָמַר רַב יוֹסֵף: מַחֲלוֹקֶת בְּקְרִיאַת שְׁמַע, אֲבָל בִּשְׁאָר מִצְוֹת — דִּבְרֵי הַכֹּל לֹא יָצָא, דִּכְתִיב: ״הַסְכֵּת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל״.

מֵיתִיבִי: לֹא יְבָרֵךְ אָדָם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּלִבּוֹ, וְאִם בֵּירֵךְ — יָצָא. אֶלָּא אִי אִתְמַר — הָכִי אִתְמַר: אָמַר רַב יוֹסֵף מַחֲלוֹקֶת בְּקְרִיאַת שְׁמַע, דִּכְתִיב ״שְׁמַע יִשְׂרָאֵל״, אֲבָל בִּשְׁאָר מִצְוֹת — דִּבְרֵי הַכֹּל יָצָא.

וְהָכְתִיב ״הַסְכֵּת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל״!

הַהוּא בְּדִבְרֵי תוֹרָה כְּתִיב.

״קָרֵא וְלֹא דִּקְדֵּק בְּאוֹתִיּוֹתֶיהָ״.

אָמַר רַבִּי טָבִי אָמַר רַבִּי יֹאשִׁיָּה: הֲלָכָה כְּדִבְרֵי שְׁנֵיהֶם לְהָקֵל.

וְאָמַר רַבִּי טָבִי אָמַר רַבִּי יֹאשִׁיָּה: מַאי דִּכְתִיב ״שָׁלוֹשׁ הֵנָּה לֹא תִשְׂבַּעְנָה. שְׁאוֹל וְעֹצֶר רָחַם״. וְכִי מָה עִנְיַן שְׁאוֹל אֵצֶל רֶחֶם? אֶלָּא לוֹמַר לָךְ: מָה רֶחֶם מַכְנִיס וּמוֹצִיא, אַף שְׁאוֹל מַכְנִיס וּמוֹצִיא.

וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר: וּמָה רֶחֶם שֶׁמַּכְנִיסִין בּוֹ בַּחֲשַׁאי, מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת. שְׁאוֹל שֶׁמַּכְנִיסִין בּוֹ בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת, אֵינוֹ דִּין שֶׁמּוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת? מִכָּאן תְּשׁוּבָה לָאוֹמְרִים אֵין תְּחִיַּית הַמֵּתִים מִן הַתּוֹרָה.

תָּנֵי רַבִּי אוֹשַׁעְיָא קַמֵּיהּ דְּרָבָא: ״וּכְתַבְתֶּם״ — הַכֹּל בִּכְתָב, אֲפִילּוּ צַוָּאוֹת.

אָמַר לֵיהּ: דַּאֲמַר לָךְ מַנִּי — רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאָמַר גַּבֵּי סוֹטָה — אָלוֹת כּוֹתֵב, צַוָּאוֹת אֵינוֹ כּוֹתֵב. וְהָתָם הוּא דִּכְתִיב: ״וְכָתַב אֶת הָאָלוֹת הָאֵלֶּה״, אֲבָל הָכָא דִּכְתִיב: ״וּכְתַבְתֶּם״ — אֲפִילּוּ צַוָּאוֹת נָמֵי.

אִטּוּ טַעְמֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם דִּכְתִיב ״וְכָתַב״? טַעְמֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם דִּכְתִיב ״אָלוֹת״. אָלוֹת אִין, צַוָּאוֹת — לָא.

אִצְטְרִיךְ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא נֵילַף ״כְּתִיבָה״ ״כְּתִיבָה״ מֵהָתָם: מָה הָתָם — אָלוֹת אִין, צַוָּאוֹת לָא. אַף הָכָא נָמֵי — צַוָּאוֹת לָא. כְּתַב רַחֲמָנָא ״וּכְתַבְתָּם״ — אֲפִילּוּ צַוָּאוֹת.
תָּנֵי רַב עוֹבַדְיָה קַמֵּיהּ דְּרָבָא: ״וְלִמַּדְתֶּם״ שֶׁיְּהֵא לְמוּדְךָ תָּם — שֶׁיִּתֵּן רֶיוַח בֵּין הַדְּבָקִים.
עָנֵי רָבָא בָּתְרֵיהּ: כְּגוֹן ״עַל לְבָבֶךָ״, ״עַל לְבַבְכֶם״, ״בְּכָל לְבָבְךָ״, ״בְּכָל לְבַבְכֶם״, ״עֹשֶׂב בְּשָׂדְךָ״, ״וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה״, ״הַכָּנָף פְּתִיל״, ״אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ״.
אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: כָּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וּמְדַקְדֵּק בְּאוֹתִיּוֹתֶיהָ מְצַנְּנִין לוֹ גֵּיהִנָּם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״בְּפָרֵשׁ שַׁדַּי מְלָכִים בָּהּ תַּשְׁלֵג בְּצַלְמוֹן״ — אַל תִּקְרֵי ״בְּפָרֵשׁ״ אֶלָּא ״בְּפֵרֵשׁ״, אַל תִּקְרֵי ״בְּצַלְמוֹן״ אֶלָּא ״בְּצַלְמָוֶת״.
וְאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: לָמָּה נִסְמְכוּ

דף טז.

אֹהָלִים לִנְחָלִים, דִּכְתִיב: ״כִּנְחָלִים נִטָּיוּ כְּגַנּוֹת עֲלֵי נָהָר כַּאֲהָלִים נָטַע וְגוֹ׳״ — לוֹמַר לְךָ: מָה נְּחָלִים מַעֲלִין אֶת הָאָדָם מִטּוּמְאָה לְטָהֳרָה — אַף אֹהָלִים מַעֲלִין אֶת הָאָדָם מִכַּף חוֹבָה לְכַף זְכוּת.
״הַקּוֹרֵא לְמַפְרֵעַ לֹא יָצָא וְכוּ׳״.
רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי הֲווֹ קָא קָטְרִין לֵיהּ גְּנָנָא לְרַבִּי אֶלְעָזָר. אָמַר לְהוּ: אַדְּהָכִי וְהָכִי אֵיזִיל וְאֶשְׁמַע מִלְּתָא דְּבֵי מִדְרְשָׁא, וְאֵיתֵי וְאֵימָא לְכוּ. אֲזַל אַשְׁכְּחֵיהּ לְתַנָּא דְּקָמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן:
קְרָא וְטָעָה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהֵיכָן טָעָה, בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק — יַחְזוֹר לְרֹאשׁ. בֵּין פֶּרֶק לְפֶרֶק — יַחְזוֹר לְפֶרֶק רִאשׁוֹן. בֵּין כְּתִיבָה לִכְתִיבָה — יַחְזוֹר לִכְתִיבָה רִאשׁוֹנָה.
אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא פָּתַח בִּ״לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם״, אֲבָל פָּתַח בִּ״לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם״ — סָרְכֵיהּ נָקֵט וְאָתֵי.
אֲתָא וַאֲמַר לְהוּ. אֲמַרוּ לֵיהּ: אִלּוּ לֹא בָּאנוּ אֶלָּא לִשְׁמוֹעַ דָּבָר זֶה — דַּיֵּינוּ.
מַתְנִי׳ הָאוּמָנִין — קוֹרִין בְּרֹאשׁ הָאִילָן וּבְרֹאשׁ הַנִּדְבָּךְ. מַה שֶּׁאֵינָן רַשָּׁאִין לַעֲשׂוֹת כֵּן בַּתְּפִלָּה.
חָתָן פָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע לֵילָה הָרִאשׁוֹנָה וְעַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת אִם לֹא עָשָׂה מַעֲשֶׂה. וּמַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה וְקָרָא לַיְלָה הָרִאשׁוֹנָה. אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: לְמַדְתָּנוּ רַבֵּינוּ שֶׁחָתָן פָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע? אָמַר לָהֶם אֵינִי שׁוֹמֵעַ לָכֶם לְבַטֵּל הֵימֶנִּי מַלְכוּת שָׁמַיִם אֲפִילּוּ שָׁעָה אַחַת.

גְּמָ' תְּנוּ רַבָּנַן: הָאוּמָנִין — קוֹרִין בְּרֹאשׁ הָאֵילָן וּבְרֹאשׁ הַנִּדְבָּךְ. וּמִתְפַּלְּלִין בְּרֹאשׁ הַזַּיִת וּבְרֹאשׁ הַתְּאֵנָה. וּשְׁאָר כָּל הָאִילָנוֹת — יוֹרְדִים לְמַטָּה וּמִתְפַּלְּלִין. וּבַעַל הַבַּיִת, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יוֹרֵד לְמַטָּה וּמִתְפַּלֵּל, לְפִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ מְיוּשֶׁבֶת עָלָיו.

רָמֵי לֵיהּ רַב מָרִי בְּרֵהּ דְּרַבָּה שְׁמוּאֵל לְרַבָּא, תְּנַן: הָאוּמָנִין קוֹרִין בְּרֹאשׁ הָאֵילָן וּבְרֹאשׁ הַנִּדְבָּךְ, אַלְמָא לָא בָּעֵי כַּוָּנָה. וּרְמִינְהִי: הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּין אֶת לִבּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל", וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר: "הַסְכֵּת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל". מַה לְהַלָּן בְּ"הַסְכֵּת" אַף כָּאן בְּ"הַסְכֵּת".

אִשְׁתִּיק. אֲמַר לֵיהּ: מִידֵּי שְׁמִיעַ לָךְ בְּהָא? אֲמַר לֵיהּ: הָכִי אָמַר רַב שֵׁשֶׁת — וְהוּא שֶׁבְּטֵלִין מִמְּלַאכְתָּן וְקוֹרִין.

וְהָתַנְיָא: בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים עוֹסְקִים בִּמְלַאכְתָּן וְקוֹרִין!

לָא קַשְׁיָא: הָא בְּפֶרֶק רִאשׁוֹן, הָא בְּפֶרֶק שֵׁנִי.

תָּנוּ רַבָּנַן: הַפּוֹעֲלִים שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין מְלָאכָה אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת, קוֹרִין קְרִיאַת שְׁמַע וּמְבָרְכִין לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ. וְאוֹכְלִין פִּתָּן וּמְבָרְכִין לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ, וּמִתְפַּלְּלִין תְּפִלָּה שֶׁל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. אֲבָל אֵין יוֹרְדִין לִפְנֵי הַתֵּיבָה, וְאֵין נוֹשְׂאִין כַּפַּיִם.

וְהָתַנְיָא מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה! אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: לָא קַשְׁיָא, הָא — רַבָּן גַּמְלִיאֵל, הָא — רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ.

אִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מַאי אִירְיָא פּוֹעֲלִים? אֲפִילּוּ כָּל אָדָם נָמֵי!

אֶלָּא אִידֵּי וְאִידֵּי רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְלָא קַשְׁיָא: כָּאן, בְּעוֹשִׂין בִּשְׂכָרָן. כָּאן, בְּעוֹשִׂין בִּסְעוּדָתָן.

וְהָתַנְיָא: הַפּוֹעֲלִים שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים מְלָאכָה אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת — קוֹרִין קְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְפַּלְּלִין. וְאוֹכְלִין פִּתָּן — וְאֵין מְבָרְכִים לְפָנֶיהָ, אֲבָל מְבָרְכִין לְאַחֲרֶיהָ שְׁתַּיִם. כֵּיצַד? בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה כְּתִקּוּנָהּ, שְׁנִיָּה פּוֹתֵחַ בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ וְכוֹלְלִין "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם" בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ.

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּעוֹשִׂין בִּשְׂכָרָן, אֲבָל עוֹשִׂין בְּסְעוּדָתָן אוֹ שֶׁהָיָה בַּעַל הַבַּיִת מֵיסֵב עִמָּהֶן — מְבָרְכִין כְּתִיקּוּנָהּ.

חָתָן פָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע. תָּנוּ רַבָּנַן: "בְּשָׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ" — פָּרַט לְעוֹסֵק בְּמִצְוָה. "וּבְלֶכְתְּךָ בַדָּרֶךְ" — פָּרַט לְחָתָן. מִכָּאן אָמְרוּ: הַכּוֹנֵס אֶת הַבְּתוּלָה — פָּטוּר, וְאֶת הָאַלְמָנָה — חַיָּיב.

מַאי מַשְׁמַע? אָמַר רַב פָּפָּא: כִּי דָּרֶךְ. מָה דָּרֶךְ רְשׁוּת, אַף הָכָא נָמֵי רְשׁוּת.

מִי לָא עָסְקִינַן דְּקָאָזֵיל לְדָבָר מִצְוָה, וַאֲפִילּוּ הָכִי אָמַר רַחֲמָנָא: לִיקְרֵי.

אִם כֵּן, לֵימָא קְרָא "בְּלֶכְתָּךְ", מַאי "בְּלֶכְתְּךָ" — שְׁמַע מִינַּהּ: בְּלֶכֶת דִּידָךְ הוּא דִּמְחַיְּיבַתְּ, הָא דְּמִצְוָה — פְּטִירָתְּ.

דף טז:

אִי הָכִי מַאי אִירְיָא הַכּוֹנֵס אֶת הַבְּתוּלָה? אֲפִילּוּ כּוֹנֵס אֶת הָאַלְמָנָה נָמֵי.
הָכָא — טָרִיד, וְהָכָא — לָא טָרִיד.
אִי מִשּׁוּם טָרְדָּא, אֲפִילּוּ טָבְעָה סְפִינָתוֹ בַּיָּם נָמֵי, אַלְמָה אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר זַבְדָּא אָמַר רַב:
אָבֵל חַיָּיב בְּכָל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה, חוּץ מִן הַתְּפִילִּין שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בָּהֶן "פְּאֵר", שֶׁנֶּאֱמַר "פְּאֵרְךָ חֲבוֹשׁ עָלֶיךָ וְגוֹ'"!
אָמְרִי הָתָם טָרְדָּא דִּרְשׁוּת הָכָא טָרְדָּא דְּמִצְוָה.
מַתְנִי' רְחַץ לַיְלָה הָרִאשׁוֹן שֶׁמַּתָּה אִשְׁתּוֹ. אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: לְמַדְתָּנוּ רַבֵּינוּ שֶׁאָבֵל אָסוּר לְרָחוֹץ? אָמַר לָהֶם אֵינִי כִּשְׁאָר בְּנֵי אָדָם, אִסְטְנִיס אֲנִי.
וּכְשֶׁמֵּת טָבִי עַבְדּוֹ קִבֵּל עָלָיו תַּנְחוּמִין. אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: לִמַּדְתָּנוּ רַבֵּינוּ שֶׁאֵין מְקַבְּלִין תַּנְחוּמִין עַל הָעֲבָדִים? אָמַר לָהֶם: אֵין טָבִי עַבְדִּי כִּשְׁאָר כָּל הָעֲבָדִים, כָּשֵׁר הָיָה.
חָתָן אִם רוֹצֶה לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע לַיְלָה הָרִאשׁוֹן — קוֹרֵא, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא כָל הָרוֹצֶה לִיטּוֹל אֶת הַשֵּׁם, יִטּוֹל.
גְּמָ' מַאי טַעְמָא דְּרַבָּן (שִׁמְעוֹן בֶּן) גַּמְלִיאֵל? קְסָבַר: אֲנִינוּת לַיְלָה — דְּרַבָּנַן, דִּכְתִיב: "וְאַחֲרִיתָהּ כְּיוֹם מָר". וּבְמָקוֹם אִיסְטְנִיס לָא גְּזַרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן.
וּכְשֶׁמֵּת טָבִי עַבְדּוֹ וְכוּ'.
תָּנוּ רַבָּנַן: עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת אֵין עוֹמְדִין עֲלֵיהֶם בְּשׁוּרָה, וְאֵין אוֹמְרִים עֲלֵיהֶם בִּרְכַּת אֲבֵלִים וְתַנְחוּמֵי אֲבֵלִים.
מַעֲשֶׂה וּמֵתָה שִׁפְחָתוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. נִכְנְסוּ תַּלְמִידָיו לְנַחֲמוֹ. כֵּיוָן שֶׁרָאָה אוֹתָם עָלָה לַעֲלִייָה, וְעָלוּ אַחֲרָיו. נִכְנַס לָאַנְפִּילוֹן, נִכְנְסוּ אַחֲרָיו. נִכְנַס לַטְּרַקְלִין, נִכְנְסוּ אַחֲרָיו. אָמַר לָהֶם: כִּמְדוּמֶּה אֲנִי שֶׁאַתֶּם נְכָרִים בְּפוֹשְׁרִים, עַכְשָׁיו אִי אַתֶּם נְכָרִים אֲפִילּוּ בְּחַמֵּי חַמִּין, לֹא כָּךְ שָׁנִיתִי לָכֶם: עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת אֵין עוֹמְדִים עֲלֵיהֶם בְּשׁוּרָה, וְאֵין אוֹמְרִים עֲלֵיהֶם בִּרְכַּת אֲבֵלִים וְלֹא תַּנְחוּמֵי אֲבֵלִים? אֶלָּא מָה אוֹמְרִים עֲלֵיהֶם? — כְּשֵׁם שֶׁאוֹמְרִים לוֹ לְאָדָם עַל שׁוֹרוֹ וְעַל חֲמוֹרוֹ שֶׁמַּתוּ — "הַמָּקוֹם יְמַלֵּא לְךָ חֶסְרוֹנְךָ", כָּךְ אוֹמְרִים לוֹ עַל עַבְדּוֹ וְעַל שִׁפְחָתוֹ "הַמָּקוֹם יְמַלֵּא לְךָ חֶסְרוֹנְךָ".
תָּנְיָא אִידַּךְ: עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת אֵין מַסְפִּידִין אוֹתָן. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אִם עֶבֶד כָּשֵׁר הוּא — אוֹמְרִים עָלָיו: "הוֹי אִישׁ טוֹב וְנֶאֱמָן וְנֶהֱנָה מִיגִיעוֹ". אָמְרוּ לוֹ: אִם כֵּן, מָה הִנַּחְתָּ לַכְּשֵׁרִים?
תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין קוֹרִין "אָבוֹת" אֶלָּא לִשְׁלֹשָׁה, וְאֵין קוֹרִין "אִמָּהוֹת" אֶלָּא לְאַרְבַּע.

אָבוֹת מַאי טַעְמָא? אֵילֵימָא מִשּׁוּם דְּלָא יָדְעִינַן אִי מֵרְאוּבֵן קָא אָתֵינַן אִי מִשִּׁמְעוֹן קָא אָתֵינַן, אִי הָכִי אִמָּהוֹת נָמֵי לָא יָדְעִינַן אִי מֵרָחֵל קָא אָתֵינַן אִי מִלֵּאָה קָא אָתֵינַן! אֶלָּא, עַד הָכָא חֲשִׁיבִי, טָפֵי לָא חֲשִׁיבִי.

תַּנְיָא אִידָךְ: עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת אֵין קוֹרִין אוֹתָם "אַבָּא פְּלוֹנִי" וְ"אִמָּא פְּלוֹנִית". וְשֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיוּ קוֹרִים אוֹתָם "אַבָּא פְּלוֹנִי" וְ"אִמָּא פְּלוֹנִית".

מַעֲשֶׂה לִסְתּוֹר?! מִשּׁוּם דַּחֲשִׁיבִי.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מַאי דִּכְתִיב, "כֵּן אֲבָרֶכְךָ בְחַיָּי בְּשִׂמְךָ אֶשָּׂא כַפָּי"? "כֵּן אֲבָרֶכְךָ בְחַיָּי" — זוֹ קְרִיאַת שְׁמַע. "בְּשִׂמְךָ אֶשָּׂא כַפָּי" — זוֹ תְּפִלָּה. וְאִם עוֹשֶׂה כֵּן — עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: "כְּמוֹ חֵלֶב וָדֶשֶׁן תִּשְׂבַּע נַפְשִׁי". וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁנּוֹחֵל שְׁנֵי עוֹלָמִים — הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשִׂפְתֵי רְנָנוֹת יְהַלֶּל פִּי".

רַבִּי אֶלְעָזָר בָּתַר דִּמְסַיֵּים צְלוֹתֵיהּ אָמַר הָכִי: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתְּשַׁכֵּן בְּפוּרֵינוּ אַהֲבָה וְאַחְוָה וְשָׁלוֹם וְרֵיעוּת. וְתַרְבֶּה גְּבוּלֵנוּ בְּתַלְמִידִים וְתַצְלִיחַ סוֹפֵנוּ אַחֲרִית וְתִקְוָה. וְתָשִׂים חֶלְקֵנוּ בְּגַן עֵדֶן, וְתַקְּנֵנוּ בְּחָבֵר טוֹב וְיֵצֶר טוֹב בְּעוֹלָמֶךָ. וְנַשְׁכִּים וְנִמְצָא יִחוּד לְבָבֵנוּ לְיִרְאָה אֶת שְׁמֶךָ, וְתָבֹא לְפָנֶיךָ קוֹרַת נַפְשֵׁנוּ לְטוֹבָה".

רַבִּי יוֹחָנָן בָּתַר דִּמְסַיֵּים צְלוֹתֵיהּ אָמַר הָכִי: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתָּצִיץ בְּבָשְׂתֵּנוּ, וְתַבִּיט בְּרָעָתֵנוּ, וְתִתְלַבֵּשׁ בְּרַחֲמֶיךָ, וְתִתְכַּסֶּה בְּעֻזֶּךָ, וְתִתְעַטֵּף בַּחֲסִידוּתֶךָ, וְתִתְאַזֵּר בַּחֲנִינוּתֶךָ, וְתָבֹא לְפָנֶיךָ מִדַּת טוּבְךָ וְעַנְוָתָנוּתֶךָ".

רַבִּי זֵירָא בָּתַר דִּמְסַיֵּים צְלוֹתֵיהּ אָמַר הָכִי: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שֶׁלֹּא נֵחָטָא וְלֹא נֵבוֹשׁ וְלֹא נִכָּלֵם מֵאֲבוֹתֵינוּ".

רַבִּי חִיָּיא בָּתַר דִּמְצַלֵּי אָמַר הָכִי: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתְּהֵא תּוֹרָתְךָ אוּמָּנוּתֵנוּ, וְאַל יִדְוֶה לִבֵּנוּ, וְאַל יֶחְשְׁכוּ עֵינֵינוּ".

רַב בָּתַר צְלוֹתֵיהּ אָמַר הָכִי: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ שֶׁתִּתֵּן לָנוּ חַיִּים אֲרוּכִים, חַיִּים שֶׁל שָׁלוֹם, חַיִּים שֶׁל טוֹבָה, חַיִּים שֶׁל בְּרָכָה, חַיִּים שֶׁל פַּרְנָסָה, חַיִּים שֶׁל חִלּוּץ עֲצָמוֹת, חַיִּים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם יִרְאַת חֵטְא, חַיִּים שֶׁאֵין בָּהֶם בּוּשָׁה וּכְלִימָה, חַיִּים שֶׁל עוֹשֶׁר וְכָבוֹד, חַיִּים שֶׁתְּהֵא בְּנוּ אַהֲבַת תּוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם, חַיִּים שֶׁתְּמַלֵּא לָנוּ אֶת כָּל מִשְׁאֲלוֹת לִבֵּנוּ לְטוֹבָה".

רַבִּי בָּתַר צְלוֹתֵיהּ אָמַר הָכִי: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתַּצִּילֵנוּ מֵעַזֵּי פָנִים וּמֵעַזּוּת פָּנִים, מֵאָדָם רָע, וּמִפֶּגַע רָע, מִיֵּצֶר רָע, מֵחָבֵר רָע, מִשְּׂכֵן רָע, וּמִשָּׂטָן הַמַּשְׁחִית, וּמִדִּין קָשֶׁה וּמִבַּעַל דִּין קָשֶׁה, בֵּין שֶׁהוּא בֶּן בְּרִית בֵּין שֶׁאֵינוֹ בֶּן בְּרִית".

וְאַף עַל גַּב דְּקָיְימִי קָצוֹצֵי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי.

רַב סָפְרָא בָּתַר צְלוֹתֵיהּ אָמַר הָכִי: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתְּשִׂים שָׁלוֹם

דף יז.

בְּפַמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה. וּבְפַמַלְיָא שֶׁל מַטָּה, וּבֵין הַתַּלְמִידִים הָעוֹסְקִים בְּתוֹרָתְךָ בֵּין עוֹסְקִין לִשְׁמָהּ בֵּין עוֹסְקִין שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ. וְכָל הָעוֹסְקִין שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ יְהִי רָצוֹן שֶׁיִּהְיוּ עוֹסְקִין לִשְׁמָהּ". רַבִּי אֶלְכְּסַנְדְּרִי בָּתַר צְלוֹתֵיהּ אָמַר הָכִי: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתַּעֲמִידֵנוּ בְּקֶרֶן אוֹרָה, וְאַל תַּעֲמִידֵנוּ בְּקֶרֶן חֶשְׁכָה, וְאַל יְדַוֶּה לִבֵּנוּ, וְאַל יֶחְשְׁכוּ עֵינֵינוּ". אִיכָּא דְּאָמְרִי, הָא רַב הַמְנוּנָא מְצַלֵּי לַהּ. וְרַבִּי אֶלְכְּסַנְדְּרִי בָּתַר דִּמְצַלֵּי אָמַר הָכִי: "רִבּוֹן הָעוֹלָמִים, גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ שֶׁרְצוֹנֵנוּ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ, וּמִי מְעַכֵּב? — שְׁאוֹר שֶׁבָּעִיסָּה וְשִׁעְבּוּד מַלְכֻיּוֹת. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁתַּצִּילֵנוּ מִיָּדָם, וְנָשׁוּב לַעֲשׂוֹת חוּקֵּי רְצוֹנְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם".

רָבָא בָּתַר צְלוֹתֵיהּ אָמַר הָכִי: "אֱלֹהַי, עַד שֶׁלֹּא נוֹצַרְתִּי אֵינִי כְּדַאי, וְעַכְשָׁיו שֶׁנּוֹצַרְתִּי כְּאִלּוּ לֹא נוֹצַרְתִּי. עָפָר אֲנִי בְּחַיַּי, קַל וָחוֹמֶר בְּמִיתָתִי, הֲרֵי אֲנִי לְפָנֶיךָ כִּכְלִי מָלֵא בּוּשָׁה וּכְלִימָה. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהַי, שֶׁלֹּא אֶחֱטָא עוֹד, וּמַה שֶּׁחָטָאתִי לְפָנֶיךָ מָרֵק בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, אֲבָל לֹא עַל יְדֵי יִסּוּרִין וָחֳלָאִים רָעִים". וְהַיְינוּ וִידּוּי דְּרַב הַמְנוּנָא זוּטֵי בְּיוֹמָא דְּכִפּוּרֵי.

מָר בְּרֵיהּ דְּרָבִינָא כִּי הֲוָה מְסַיֵּים צְלוֹתֵיהּ אָמַר הָכִי: "אֱלֹהַי, נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע וְשִׂפְתוֹתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה, וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדּוֹם, וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה. פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ, וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוֹף נַפְשִׁי. וְתַצִּילֵנִי מִפֶּגַע רָע, מִיֵּצֶר הָרָע, וּמֵאִשָּׁה רָעָה, וּמִכָּל רָעוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת לָבֹא בָּעוֹלָם. וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחְשְׁבוֹתָם. יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ ה' צוּרִי וְגוֹאֲלִי".

רַב שֵׁשֶׁת כִּי הֲוָה יָתֵיב בְּתַעֲנִיתָא, בָּתַר דִּמְצַלֵּי אָמַר הָכִי: "רִבּוֹן הָעוֹלָמִים, גָּלוּי לְפָנֶיךָ בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים, אָדָם חוֹטֵא — וּמַקְרִיב קָרְבָּן. וְאֵין מַקְרִיבִין מִמֶּנּוּ, אֶלָּא חֶלְבּוֹ וְדָמוֹ, וּמִתְכַּפֵּר לוֹ. וַעֲכְשָׁיו יָשַׁבְתִּי בְּתַעֲנִית וְנִתְמַעֵט חֶלְבִּי וְדָמִי, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁיְּהֵא חֶלְבִּי וְדָמִי שֶׁנִּתְמַעֵט כְּאִילּוּ הִקְרַבְתִּיו לְפָנֶיךָ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְתִרְצֵנִי".

רַבִּי יוֹחָנָן כִּי הֲוָה מְסַיֵּים סִפְרָא דְּאִיּוֹב, אָמַר הָכִי: "סוֹף אָדָם לָמוּת וְסוֹף בְּהֵמָה לִשְׁחִיטָה, וְהַכֹּל לְמִיתָה הֵם עוֹמְדִים. אַשְׁרֵי מִי שֶׁגָּדַל בַּתּוֹרָה וַעֲמָלוֹ בַּתּוֹרָה, וְעוֹשֶׂה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרוֹ, וְגָדַל בְּשֵׁם טוֹב וְנִפְטָר בְּשֵׁם טוֹב מִן הָעוֹלָם, וְעָלָיו אָמַר שְׁלֹמֹה: 'טוֹב שֵׁם מִשֶּׁמֶן טוֹב וְיוֹם הַמָּוֶת מִיּוֹם הִוָּלְדוֹ'".

מַרְגְּלָא בְּפוּמֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר: "גְּמוֹר בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לָדַעַת אֶת דְּרָכַי, וְלִשְׁקוֹד עַל דַּלְתֵי תוֹרָתִי. נְצוֹר תּוֹרָתִי בְּלִבֶּךָ, וְנֶגֶד עֵינֶיךָ תִּהְיֶה יִרְאָתִי. שְׁמוֹר פִּיךָ מִכָּל חֵטְא, וְטַהֵר וְקַדֵּשׁ עַצְמְךָ מִכָּל אַשְׁמָה וְעָוֹן. וַאֲנִי אֶהְיֶה עִמְּךָ בְּכָל מָקוֹם".

מַרְגְּלָא בְּפוּמַּיְיהוּ דְּרַבָּנַן דְּיַבְנֶה: "אֲנִי בְּרִיָּה, וַחֲבֵרִי בְּרִיָּה. אֲנִי מְלַאכְתִּי בָּעִיר וְהוּא מְלַאכְתּוֹ בַּשָּׂדֶה. אֲנִי מַשְׁכִּים לְמְלַאכְתִּי, וְהוּא מַשְׁכִּים לְמְלַאכְתּוֹ. כְּשֵׁם שֶׁהוּא אֵינוֹ מִתְגַּדֵּר

בְּמַלַּאכְתִּי, כָּךְ אֲנִי אֵינִי מִתְגַּדֵּר בְּמַלַּאכְתּוֹ. וְשָׁמָּא תֹּאמַר: אֲנִי מַרְבֶּה, וְהוּא מַמְעִיט — שָׁנִינוּ: אֶחָד הַמַּרְבֶּה וְאֶחָד הַמַּמְעִיט וּבִלְבַד שֶׁיְּכַוֵּין לִבּוֹ לַשָּׁמַיִם".

מַרְגְּלָא בְּפוּמֵּיהּ דְּאַבָּיֵי: לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם עָרוּם בְּיִרְאָה. "מַעֲנָה רַךְ מֵשִׁיב חֵמָה". וּמַרְבֶּה שָׁלוֹם עִם אֶחָיו וְעִם קְרוֹבָיו וְעִם כָּל אָדָם וַאֲפִילּוּ עִם גּוֹי בַּשּׁוּק, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא אָהוּב לְמַעְלָה וְנֶחְמָד לְמַטָּה, וִיהֵא מְקוּבָּל עַל הַבְּרִיּוֹת.

אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁלֹּא הִקְדִּימוֹ אָדָם שָׁלוֹם מֵעוֹלָם, וַאֲפִילּוּ גּוֹי בַּשּׁוּק.

מַרְגְּלָא בְּפוּמֵּיהּ דְּרַבָּא: תַּכְלִית חָכְמָה — תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, שֶׁלֹּא יְהֵא אָדָם קוֹרֵא וְשׁוֹנֶה וּבוֹעֵט בְּאָבִיו וּבְאִמּוֹ וּבְרַבּוֹ וּבְמִי שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה וּבְמִנְיָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת ה' שֵׂכֶל טוֹב לְכָל עוֹשֵׂיהֶם". "לְעוֹשֵׂים" לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא "לְעוֹשֵׂיהֶם" — לְעוֹשִׂים לִשְׁמָהּ וְלֹא לְעוֹשִׂים שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ. וְכָל הָעוֹשֶׂה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, נוֹחַ לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא.

מַרְגְּלָא בְּפוּמֵּיהּ דְּרַב: לֹא כָּעוֹלָם הַזֶּה הָעוֹלָם הַבָּא. הָעוֹלָם הַבָּא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִיָּה וְלֹא פְּרִיָּה וּרְבִיָּה וְלֹא מַשָּׂא וּמַתָּן וְלֹא קִנְאָה וְלֹא שִׂנְאָה וְלֹא תַּחֲרוּת, אֶלָּא צַדִּיקִים יוֹשְׁבִין וְעַטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְנֶהֱנִים מִזִּיו הַשְּׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֶּחֱזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ".

גְּדוֹלָה הַבְּטָחָה שֶׁהִבְטִיחָן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָעֲנִיִּים יוֹתֵר מִן הָאֲנָשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר: "נָשִׁים שַׁאֲנַנּוֹת קוּמָנָה שְׁמַעְנָה קוֹלִי בָּנוֹת בִּטְחוֹת הַאֲזֵנָּה אִמְרָתִי".

אֲמַר לֵיהּ רַב לְרַבִּי חִיָּיא: נָשִׁים בְּמַאי זָכְיָין? בְּאַקְרוֹיֵי בְּנֵייהוּ לְבֵי כְּנִישְׁתָּא, וּבְאַתְנוֹיֵי גַּבְרֵייהוּ בֵּי רַבָּנַן, וְנָטְרִין לְגַבְרֵייהוּ עַד דְּאָתוּ מִבֵּי רַבָּנַן.

כִּי הֲווֹ מִפַּטְרֵי רַבָּנַן מִבֵּי רַבִּי אַמֵּי, וְאָמְרִי לַהּ מִבֵּי רַבִּי חֲנִינָא, אָמְרִי לֵיהּ הָכִי: "עוֹלְמָךְ תִּרְאֶה בְּחַיֶּיךָ, וְאַחֲרִיתְךָ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְתִקְוָתְךָ לְדוֹר דּוֹרִים. לִבְּךָ יֶהְגֶּה תְבוּנָה, פִּיךָ יְדַבֵּר חָכְמוֹת וּלְשׁוֹנְךָ יַרְחִישׁ רְנָנוֹת, עַפְעַפֶּיךָ יַיְשִׁירוּ נֶגְדֶּךָ, עֵינֶיךָ יָאִירוּ בְּמְאוֹר תּוֹרָה, וּפָנֶיךָ יַזְהִירוּ כְּזוֹהַר הָרָקִיעַ, שִׂפְתוֹתֶיךָ יַבִּיעוּ דַּעַת, וְכִלְיוֹתֶיךָ תַּעֲלוֹזְנָה מֵישָׁרִים, וּפְעָמֶיךָ יָרוּצוּ לִשְׁמוֹעַ דִּבְרֵי עַתִּיק יוֹמִין".

כִּי הֲווֹ מִפַּטְרֵי רַבָּנַן מִבֵּי רַב חִסְדָּא, וְאָמְרִי לַהּ מִבֵּי רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמְרוּ לֵיהּ הָכִי: "אֲלוּפֵינוּ מְסֻבָּלִים וְגוֹ'".

"אֲלוּפֵינוּ מְסֻבָּלִים" — רַב וּשְׁמוּאֵל, וְאָמְרִי לַהּ רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר, חַד אָמַר: "אֲלוּפֵינוּ" — בַּתּוֹרָה, ו"מְסֻבָּלִים" — בְּמִצְוֹת. וְחַד אָמַר: "אֲלוּפֵינוּ" — בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת, ו"מְסֻבָּלִים" — בְּיִסּוּרִים.

דף יז:

"אֵין פֶּרֶץ" — שֶׁלֹּא תְּהֵא סִיעָתֵנוּ כְּסִיעָתוֹ שֶׁל דָּוִד שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ אֲחִיתוֹפֶל. "וְאֵין יוֹצֵאת" — שֶׁלֹּא תְּהֵא סִיעָתֵנוּ כְּסִיעָתוֹ שֶׁל שָׁאוּל שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ דּוֹאֵג הָאֲדוֹמִי. "וְאֵין צְוָחָה" — שֶׁלֹּא תְּהֵא סִיעָתֵנוּ כְּסִיעָתוֹ שֶׁל אֱלִישָׁע שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ גֵּחֲזִי. "בִּרְחוֹבוֹתֵינוּ" — שֶׁלֹּא יְהֵא לָנוּ בֵּן אוֹ תַּלְמִיד שֶׁמַּקְדִּיחַ תַּבְשִׁילוֹ בָּרַבִּים, כְּגוֹן יֵשׁוּ הַנּוֹצְרִי.

"שִׁמְעוּ אֵלַי אַבִּירֵי לֵב הָרְחוֹקִים מִצְּדָקָה", רַב וּשְׁמוּאֵל, וְאָמְרִי לַהּ רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר. חַד אָמַר: כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ נִזּוֹנִין בִּצְדָקָה, וְהֵם נִזּוֹנִין בִּזְרוֹעַ. וְחַד אָמַר: כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ נִזּוֹנִין בִּזְכוּתָם, וְהֵם אֲפִילּוּ בִּזְכוּת עַצְמָן אֵין נִזּוֹנִין. כִּדְרַב יְהוּדָה אָמַר רַב.

דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בְּכָל יוֹם וְיוֹם בַּת קוֹל יוֹצֵאת מֵהַר חוֹרֵב וְאוֹמֶרֶת: כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ נִזּוֹנִין בִּשְׁבִיל חֲנִינָא בְּנִי, וְחֲנִינָא בְּנִי דַּי לוֹ בְּקַב חָרוּבִין מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת.

וּפְלִיגָא דְּרַב יְהוּדָה. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה מַאן "אַבִּירֵי לֵב" — גּוֹבָאֵי טַפְשָׁאֵי. אָמַר רַב יוֹסֵף: תִּדַּע, דְּהָא לָא אִיגַּיֵּיר גִּיּוֹרָא מִינַּיְיהוּ.

אָמַר רַב אָשֵׁי: בְּנֵי מָתָא מַחְסֵיָא "אַבִּירֵי לֵב" נִינְהוּ, דְּקָא חָזוּ יְקָרָא דְּאוֹרָיְיתָא תְּרֵי זִמְנֵי בְּשַׁתָּא, וְלָא קָמְגַיֵּיר גִּיּוֹרָא מִינַּיְיהוּ.

חָתָן אִם רוֹצֶה לִקְרוֹת וְכוּ'.

לְמֵימְרָא דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל חָיֵישׁ לְיוּהֲרָא וְרַבָּנַן לָא חָיְישִׁי לְיוּהֲרָא, וְהָא אִיפְּכָא שְׁמִעֵינַן לְהוּ! דְּתָנַן: מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּתִשְׁעָה בְּאָב — עוֹשִׂין. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת — אֵין עוֹשִׂין. וְכָל מָקוֹם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּטֵלִים. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לְעוֹלָם יַעֲשֶׂה כָּל אָדָם אֶת עַצְמוֹ כְּתַלְמִיד חָכָם.

קַשְׁיָא דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן, קַשְׁיָא דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אַדְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל!

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מוּחְלֶפֶת הַשִּׁיטָה. רַב שִׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי אָמַר: לְעוֹלָם לֹא תַּחְלִיף. דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן לָא קַשְׁיָא: קְרִיאַת שְׁמַע, כֵּיוָן דְּכוּלֵּי עָלְמָא קָא קָרוּ וְאִיהוּ נָמֵי קָרֵי — לָא מִיחְזֵי כְּיוּהֲרָא. הָכָא, כֵּיוָן דְּכוּלֵּי עָלְמָא עָבְדִי מְלָאכָה וְאִיהוּ לָא קָא עָבֵיד — מִיחְזֵי כְּיוּהֲרָא.

דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אַדְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לָא קַשְׁיָא: הָתָם בְּכַוְּונָה תַּלְיָא מִילְּתָא, וַאֲנַן סָהֲדֵי דְּלָא מְצֵי לְכַוּוֹנֵי דַּעְתֵּיהּ. אֲבָל הָכָא, הָרוֹאֶה אוֹמֵר: מְלָאכָה הוּא דְּאִין לוֹ. פּוֹק חֲזִי כַּמָּה בַּטְלָנֵי אִיכָּא בְּשׁוּקָא.

הדרן עלך היה קורא

מַתְנִי׳ **מִי שֶׁמֵּתוֹ** מוּטָּל לְפָנָיו — פָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע וּמִן הַתְּפִלָּה וּמִן הַתְּפִילִּין, וּמִכָּל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה.
נוֹשְׂאֵי הַמִּטָּה וְחִלּוּפֵיהֶן, וְחִלּוּפֵי חִלּוּפֵיהֶן, אֶת שֶׁלְּפָנֵי הַמִּטָּה, וְאֶת שֶׁלְּאַחַר הַמִּטָּה. אֶת שֶׁלְּפָנֵי הַמִּטָּה צוֹרֵךְ בָּהֶם — פְּטוּרִין, וְאֶת שֶׁלְּאַחַר הַמִּטָּה צוֹרֵךְ בָּהֶם — חַיָּיבִין. וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ פְּטוּרִים מִן הַתְּפִלָּה.
קְבָרוּ אֶת הַמֵּת וְחָזְרוּ, אִם יְכוֹלִין לְהַתְחִיל וְלִגְמוֹר עַד שֶׁלֹּא יַגִּיעוּ לַשּׁוּרָה — יַתְחִילוּ. וְאִם לָאו — לֹא יַתְחִילוּ.
הָעוֹמְדִים בַּשּׁוּרָה, הַפָּנִימִיִּים — פְּטוּרִים, וְהַחִיצוֹנִים — חַיָּיבִים. נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים פְּטוּרִים מִקְּרִיאַת שְׁמַע וּמִן הַתְּפִילִּין, וְחַיָּיבִין בִּתְפִלָּה וּבִמְזוּזָה וּבִבְרָכַת הַמָּזוֹן.
גְּמָ׳ מוּטָּל לְפָנָיו — אִין, וְשֶׁאֵינוֹ מוּטָּל לְפָנָיו — לָא.
וּרְמִינְהִי: מִי שֶׁמֵּתוֹ מוּטָּל לְפָנָיו — אוֹכֵל בְּבֵית אַחֵר, וְאִם אֵין לוֹ בַּיִת אַחֵר — אוֹכֵל בְּבֵית חֲבֵירוֹ, וְאִם אֵין לוֹ בֵּית חֲבֵירוֹ — עוֹשֶׂה מְחִיצָה וְאוֹכֵל, וְאִם אֵין לוֹ דָּבָר לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה — מַחֲזִיר פָּנָיו וְאוֹכֵל. וְאֵינוֹ מֵיסֵב וְאוֹכֵל. וְאֵינוֹ אוֹכֵל בָּשָׂר וְאֵינוֹ שׁוֹתֶה יַיִן, וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ, וְאֵינוֹ מְזַמֵּן.

דף יח.

וְאֵין מְבָרְכִין עָלָיו, וְאֵין מְזַמְּנִין עָלָיו, וּפָטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע וּמִן הַתְּפִלָּה וּמִן הַתְּפִילִּין וּמִכָּל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה. וּבְשַׁבָּת מֵיסֵב וְאוֹכֵל בָּשָׂר וְשׁוֹתֶה יַיִן, וּמְבָרֵךְ וּמְזַמֵּן, וּמְבָרְכִין עָלָיו וּמְזַמְּנִין עָלָיו, וְחַיָּיב בְּכָל הַמִּצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִתּוֹךְ שֶׁנִּתְחַיֵּיב בְּאֵלּוּ — נִתְחַיֵּיב בְּכוּלָּן.
וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי בֵּינַיְיהוּ — תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ.
קָתָנֵי מֵיהַת פָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע וּמִן הַתְּפִלָּה וּמִן הַתְּפִילִּין וּמִכָּל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה! אָמַר רַב פָּפָּא: תַּרְגְּמָא אַמַּחֲזִיר פָּנָיו וְאוֹכֵל. רַב אָשֵׁי אָמַר: כֵּיוָן שֶׁמּוּטָּל עָלָיו לְקוֹבְרוֹ, כְּמוּטָּל לְפָנָיו דָּמֵי. שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ״, וְנֶאֱמַר: ״וְאֶקְבְּרָה מֵתִי מִלְּפָנָי״, כָּל זְמַן שֶׁמּוּטָּל עָלָיו לְקוֹבְרוֹ כְּמוּטָּל לְפָנָיו דָּמֵי.
מֵתוֹ — אִין, אֲבָל מְשַׁמְּרוֹ — לָא.
וְהָתַנְיָא: הַמְשַׁמֵּר אֶת הַמֵּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מֵתוֹ — פָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע וּמִן הַתְּפִלָּה וּמִן הַתְּפִילִּין וּמִכָּל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה! מְשַׁמְּרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מֵתוֹ, מֵתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְשַׁמְּרוֹ.

מֵתוֹ וּמְשַׁמְּרוֹ — אִין, אֲבָל מְהַלֵּךְ בְּבֵית הַקְּבָרוֹת — לָא. וְהָתַנְיָא: לֹא יְהַלֵּךְ אָדָם בְּבֵית הַקְּבָרוֹת וּתְפִילִּין בְּרֹאשׁוֹ וְסֵפֶר תּוֹרָה בִּזְרוֹעוֹ וְקוֹרֵא. וְאִם עוֹשֶׂה כֵּן — עוֹבֵר מִשּׁוּם "לוֹעֵג לָרָשׁ חֵרֵף עוֹשֵׂהוּ".

הָתָם, תּוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת הוּא דְּאָסוּר, חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת — חַיָּיב. דְּאָמַר מָר מֵת תּוֹפֵס אַרְבַּע אַמּוֹת לִקְרִיאַת שְׁמַע. הָכָא, חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת נָמֵי פָּטוּר.

גּוּפָא. הַמְשַׁמֵּר אֶת הַמֵּת אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מֵתוֹ — פָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע וּמִן הַתְּפִלָּה וּמִן הַתְּפִילִּין וּמִכָּל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה. הָיוּ שְׁנַיִם — זֶה מְשַׁמֵּר וְזֶה קוֹרֵא, וְזֶה מְשַׁמֵּר וְזֶה קוֹרֵא. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: הָיוּ בָּאִים בִּסְפִינָה — מַנִּיחוֹ בְּזָוִית זוֹ, וּמִתְפַּלְּלִין שְׁנֵיהֶם בְּזָוִית אַחֶרֶת.

מַאי בֵּינַיְיהוּ? אָמַר רָבִינָא: חוֹשְׁשִׁין לְעַכְבָּרִים אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ. מָר סָבַר: חָיְישִׁינַן. וּמַר סָבַר: לָא חָיְישִׁינַן.

תָּנוּ רַבָּנַן: הַמּוֹלִיךְ עֲצָמוֹת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, הֲרֵי זֶה לֹא יִתְּנֵם בְּדַסְקַיְּא וְיִתְּנֵם עַל גַּבֵּי חֲמוֹר וְיִרְכַּב עֲלֵיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁנּוֹהֵג בָּהֶם מִנְהַג בִּזָּיוֹן. וְאִם הָיָה מִתְיָרֵא מִפְּנֵי גּוֹיִם וּמִפְּנֵי לִסְטִים — מוּתָּר. וּכְדֶרֶךְ שֶׁאָמְרוּ בַּעֲצָמוֹת כָּךְ אָמְרוּ בְּסֵפֶר תּוֹרָה.

אַהֵייָא? אִילֵימָא אַרִישָׁא — פְּשִׁיטָא! מִי גָּרַע סֵפֶר תּוֹרָה מֵעֲצָמוֹת? אֶלָּא אַסֵּיפָא.

אָמַר רַחֲבָה אָמַר רַב יְהוּדָה: כָּל הָרוֹאֶה הַמֵּת וְאֵינוֹ מְלַוֵּהוּ עוֹבֵר מִשּׁוּם "לֹעֵג לָרָשׁ חֵרֵף עֹשֵׂהוּ". וְאִם הִלְוָהוּ מַה שְׂכָרוֹ? אָמַר רַב אַסִי, עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: "מַלְוֵה ה' חוֹנֵן דָּל" "וּמְכַבְּדוֹ חֹנֵן אֶבְיוֹן".

רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹנָתָן הֲווֹ שָׁקְלִי וְאָזְלִי בְּבֵית הַקְּבָרוֹת. הֲוָה קָשְׁדָיָא תְּכֵלְתָּא דְּרַבִּי יוֹנָתָן. אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּיא: דִּלְיֵיהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: לְמָחָר בָּאִין אֶצְלֵנוּ, וְעַכְשָׁיו מְחָרְפִין אוֹתָנוּ. אָמַר לֵיהּ: וּמִי יָדְעִי כּוּלֵּי הַאי? וְהָא כְּתִיב: "וְהַמֵּתִים אֵינָם יוֹדְעִים מְאוּמָה"! אָמַר לֵיהּ: אִם קָרִית — לֹא שָׁנִית. אִם שָׁנִית — לֹא שִׁלַּשְׁתָּ. אִם שִׁלַּשְׁתָּ — לֹא פֵּירְשׁוּ לְךָ. "כִּי הַחַיִּים יוֹדְעִים שֶׁיָּמוּתוּ" — אֵלּוּ צַדִּיקִים שֶׁבְּמִיתָתָן נִקְרְאוּ חַיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְנָיָהוּ בֶן יְהוֹיָדָע בֶּן אִישׁ חַי רַב פְּעָלִים מִקַּבְצְאֵל הוּא הִכָּה אֵת שְׁנֵי אֲרִאֵל מוֹאָב וְהוּא יָרַד וְהִכָּה אֶת הָאַרְי בְּתוֹךְ הַבּוֹר בְּיוֹם הַשָּׁלֶג".

דף יח:

"בֶּן אִישׁ חַי": אַטוּ כּוּלֵּי עָלְמָא בְּנֵי מֵתֵי נִינְהוּ? אֶלָּא: "בֶּן אִישׁ חַי" — שֶׁאֲפִילּוּ בְּמִיתָתוֹ קָרוּי חַי. "רַב פְּעָלִים מִקַּבְצְאֵל" — שֶׁרִיבָּה וְקִבֵּץ פּוֹעֲלִים לַתּוֹרָה. "וְהוּא הִכָּה אֵת שְׁנֵי אֲרִאֵל מוֹאָב" — שֶׁלֹּא הִנִּיחַ כְּמוֹתוֹ לֹא בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן וְלֹא בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי.

"וְהוּא יָרַד וְהִכָּה אֶת הָאֲרִי בְּתוֹךְ הַבּוֹר בְּיוֹם הַשֶּׁלֶג", אֵיכָא דְּאָמְרִי: דְּתַבַּר גְּזִיזֵי דְּבַרְדָּא, וּנְחַת וּטְבַל. אֵיכָא דְּאָמְרִי: דִּתְנָא סִיפְרָא דְּבֵי רַב בְּיוֹמָא דְּסִיתְוָא.

"וְהַמַּתִּים אֵינָם יוֹדְעִים מְאוּמָה" — אֵלּוּ רְשָׁעִים, שֶׁבְּחַיֵּיהֶן קְרוּיִין "מֵתִים", שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַתָּה חָלָל רָשָׁע נְשִׂיא יִשְׂרָאֵל". וְאִי בָּעֵית אֵימָא, מֵהָכָא: "עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת", חַי הוּא! אֶלָּא, הַמֵּת מֵעִיקָּרָא.

בְּנֵי רַבִּי חִיָּיא נְפוּק לְקָרְיָיתָא. אִיסְתַּכַּל לְהוּ תַּלְמוּדַיְיהוּ. הֲווֹ קָא מְצַעֲרִי לְאִדְכּוֹרֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ חַד לְחַבְרֵיהּ: יָדַע אֲבוּן בְּהַאי צַעֲרָא? אֲמַר לֵיהּ אִידָךְ: מְנָא יָדַע? וְהָא כְּתִיב: "יִכְבְּדוּ בָנָיו וְלֹא יֵדָע".

אֲמַר לֵיהּ אִידָךְ: וְלָא יָדַע? וְהָא כְּתִיב: "אַךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְאָב וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תֶּאֱבָל". וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: קָשָׁה רִמָּה לַמֵּת כְּמַחַט בַּבָּשָׂר הַחַי!

אָמְרִי: בְּצַעֲרָא דִּידְהוּ — יָדְעִי, בְּצַעֲרָא דְּאַחֲרִינָא — לָא יָדְעִי.

וְלָא? וְהָתַנְיָא: מַעֲשֶׂה בְּחָסִיד אֶחָד שֶׁנָּתַן דִּינָר לְעָנִי בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשֵׁנִי בְּצוֹרֶת, וְהִקְנִיטַתּוּ אִשְׁתּוֹ, וְהָלַךְ וְלָן בְּבֵית הַקְּבָרוֹת. וְשָׁמַע שְׁתֵּי רוּחוֹת שֶׁמְּסַפְּרוֹת זוֹ לָזוֹ. אָמְרָה חָדָא לַחֲבֶרְתָּהּ: חֲבֶרְתִּי, בּוֹאִי וְנִשּׁוּט בָּעוֹלָם, וְנִשְׁמַע מֵאֲחוֹרֵי הַפָּרְגּוֹד מַה פּוּרְעָנוּת בָּא לָעוֹלָם? אָמְרָה לָהּ חֲבֶרְתָּהּ: אֵינִי יְכוֹלָה, שֶׁאֲנִי קְבוּרָה בְּמַחְצֶלֶת שֶׁל קָנִים. אֶלָּא לְכִי אַתְּ, וּמַה שֶּׁאַתְּ שׁוֹמַעַת אִמְרִי לִי. הָלְכָה הִיא וְשָׁטָה וּבָאָה. וְאָמְרָה לָהּ חֲבֶרְתִּי: מַה שָּׁמַעְתְּ מֵאֲחוֹרֵי הַפָּרְגּוֹד? אָמְרָה לָהּ: שָׁמַעְתִּי שֶׁכָּל הַזּוֹרֵעַ בְּרְבִיעָה רִאשׁוֹנָה בָּרָד מַלְקֶה אוֹתוֹ. הָלַךְ הוּא וְזָרַע בְּרְבִיעָה שְׁנִיָּה. שֶׁל כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ לָקָה, שֶׁלּוֹ — לֹא לָקָה.

לַשָּׁנָה הָאַחֶרֶת הָלַךְ וְלָן בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, וְשָׁמַע אוֹתָן שְׁתֵּי רוּחוֹת שֶׁמְּסַפְּרוֹת זוֹ עִם זוֹ. אָמְרָה חָדָא לַחֲבֶרְתָּהּ: בּוֹאִי וְנִשּׁוּט בָּעוֹלָם וְנִשְׁמַע מֵאֲחוֹרֵי הַפָּרְגּוֹד מַה פּוּרְעָנוּת בָּא לָעוֹלָם. אָמְרָה לָהּ: חֲבֶרְתִּי, לֹא כָּךְ אָמַרְתִּי לָךְ, אֵינִי יְכוֹלָה שֶׁאֲנִי קְבוּרָה בְּמַחְצֶלֶת שֶׁל קָנִים?! אֶלָּא לְכִי אַתְּ, וּמַה שֶּׁאַתְּ שׁוֹמַעַת בּוֹאִי וְאִמְרִי לִי. הָלְכָה וְשָׁטָה וּבָאָה. וְאָמְרָה לָהּ חֲבֶרְתָּהּ: חֲבֶרְתִּי, מַה שָּׁמַעְתְּ מֵאֲחוֹרֵי הַפָּרְגּוֹד? אָמְרָה לָהּ: שָׁמַעְתִּי שֶׁכָּל הַזּוֹרֵעַ בְּרְבִיעָה שְׁנִיָּה שִׁדָּפוֹן מַלְקֶה אוֹתוֹ. הָלַךְ וְזָרַע בְּרְבִיעָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁל כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ נִשְׁדַּף וְשֶׁלּוֹ לֹא נִשְׁדַּף.

אָמְרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ: מִפְּנֵי מָה אֶשְׁתָּקֵד שֶׁל כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ לָקָה וְשֶׁלְּךָ לֹא לָקָה, וְעַכְשָׁיו שֶׁל כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ נִשְׁדַּף וְשֶׁלְּךָ לֹא נִשְׁדַּף? סָח לָהּ כָּל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ. אָמְרוּ: לֹא הָיוּ יָמִים מוּעָטִים עַד שֶׁנָּפְלָה קְטָטָה בֵּין אִשְׁתּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ חָסִיד וּבֵין אִמָּהּ שֶׁל אוֹתָהּ רִיבָה. אָמְרָה לָהּ: לְכִי וְאַרְאֵךְ בְּתֵּךְ שֶׁהִיא קְבוּרָה בְּמַחְצֶלֶת שֶׁל קָנִים.

לַשָּׁנָה הָאַחֶרֶת הָלַךְ וְלָן בְּבֵית הַקְּבָרוֹת וְשָׁמַע אוֹתָן רוּחוֹת שֶׁמְּסַפְּרוֹת זוֹ עִם זוֹ. אָמְרָה לָהּ: חֲבֶרְתִּי, בּוֹאִי וְנִשְׁוּט בָּעוֹלָם וְנִשְׁמַע מֵאֲחוֹרֵי הַפָּרָגוֹד מַה פּוּרְעָנוּת בָּא לָעוֹלָם. אָמְרָה לָהּ: חֲבֶרְתִּי, הֲנִיחִינִי, דְּבָרִים שֶׁבֵּינִי לְבֵינֵךְ כְּבָר נִשְׁמְעוּ בֵּין הַחַיִּים. אַלְמָא יָדְעִי.

דִּילְמָא אִינִישׁ אַחֲרִינָא שָׁכִיב, וְאַזֵּיל וְאָמַר לְהוּ.

תָּא שְׁמַע: דְּזָעֲירִי הֲוָה מַפְקֵיד זוּזֵי גַּבֵּי אוּשְׁפִּיזְכָתֵיהּ. עַד דְּאָתֵי וְאָזֵיל לְבֵי רַב, שְׁכִיבָה. אֲזַל בָּתְרַהּ לַחֲצַר מָוֶת, אֲמַר לַהּ: זוּזֵי הֵיכָא? אֲמָרָה לֵיהּ: זִיל שַׁקְלִינְהוּ מִתּוּתֵי צִנּוֹרָא דְּדָשָׁא בְּדוּפְּ פְּלָן, וְאֵימָא לַהּ לְאֵימָא, תִּשַׁדַּר לִי מַסְרָקַאי וְגוּבְתַּאי דְּכוּחְלָא בַּהֲדֵי פְּלָנִיתָא דְּאָתְיָא לְמָחַר. אַלְמָא יָדְעִי!

דִּילְמָא דּוּמָה קָרֵים וּמַכְרֵיז לְהוּ.

תָּא שְׁמַע: דַּאֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל הֲוּוֹ קָא מַפְקְדִי גַּבֵּיהּ זוּזֵי דְּיַתְמֵי. כִּי נָח נַפְשֵׁיהּ לָא הֲוָה שְׁמוּאֵל גַּבֵּיהּ. הֲווֹ קָא קָרוּ לֵיהּ: ״בַּר אֲכִיל זוּזֵי דְּיַתְמֵי״. אֲזַל אַבְּתְרֵיהּ לַחֲצַר מָוֶת. אֲמַר לְהוּ: בָּעֵינָא אַבָּא! אֲמַרוּ לֵיהּ: אַבָּא טוּבָא אִיכָּא הָכָא. אֲמַר לְהוּ: בָּעֵינָא אַבָּא בַּר אַבָּא. אֲמַרוּ לֵיהּ: אַבָּא בַּר אַבָּא נָמֵי טוּבָא אִיכָּא הָכָא. אֲמַר לְהוּ: בָּעֵינָא אַבָּא בַּר אַבָּא אֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל הֵיכָא? אֲמַרוּ לֵיהּ סָלֵיק לְמָתִיבְתָּא דִּרְקִיעָא. אַדְּהָכִי חַזְיֵיהּ לְלֵוִי דְּיָתֵיב אַבָּרַאי. אֲמַר לֵיהּ: אַמַּאי יָתְבַתְּ אַבָּרַאי? מַאי טַעְמָא לָא סָלְקַתְּ? אֲמַר לֵיהּ, דְּאָמְרִי לִי: כָּל כִּי הָנָךְ שְׁנֵי דְּלָא סְלֵיקְתְּ לְמָתִיבְתָּא דְּרַבִּי אַפֵּס וַאֲחֶלֵישְׁתֵּיהּ לְדַעְתֵּיהּ, לָא מְעַיְּילִינַן לָךְ לְמָתִיבְתָּא דִּרְקִיעָא.

אַדְּהָכִי וְהָכִי אֲתָא אֲבוּהּ, חַזְיֵיהּ דַּהֲוָה קָא בָכֵי וְאַחֵיךְ. אֲמַר לֵיהּ: מַאי טַעְמָא קָא בָכֵית? אֲמַר לֵיהּ: דְּלַעֲגָל קָא אָתֵית. מַאי טַעְמָא אַחֵיכְתְּ? דַּחֲשִׁיבַתְּ בְּהַאי עָלְמָא טוּבָא. אֲמַר לֵיהּ: אִי חֲשִׁיבְנָא — נְעַיְּילוּהוּ לְלֵוִי. וְעַיְּילוּהוּ לְלֵוִי.

אֲמַר לֵיהּ: זוּזֵי דְּיַתְמֵי הֵיכָא? אֲמַר לֵיהּ: זִיל שַׁקְלִינְהוּ בְּאַמְתָא דְּרִחְיָא. עֵילָאֵי וְתַתָּאֵי — דִּידַן, וּמִיצְעֵי דְּיַתְמֵי. אֲמַר לֵיהּ: מַאי טַעְמָא עֲבַדְתְּ הָכִי? אֲמַר לֵיהּ: אִי גָּנְבִי גַּנָּבֵי — מְגַנְּבוּ מִדִּידַן. אִי אָכְלָה אַרְעָא — אָכְלָה מִדִּידַן. אַלְמָא דְּיָדְעִי! — דִּילְמָא שָׁאנֵי שְׁמוּאֵל, כֵּיוָן דַּחֲשִׁיב קַדְמֵי וּמַכְרְזִי: פַּנּוּ מָקוֹם.

וְאַף רַבִּי יוֹנָתָן הֲדַר בֵּיהּ, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מִנַּיִן לַמֵּתִים שֶׁמְּסַפְּרִים זֶה עִם זֶה — שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיֹּאמֶר ה׳ אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר״. מַאי ״לֵאמֹר״? — אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: לֵךְ אֱמוֹר לָהֶם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב: שְׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי לָכֶם כְּבָר קִיַּמְתִּיהָ לִבְנֵיכֶם.

דף יט.

וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּלָא יָדְעִי, כִּי אָמַר לְהוּ מַאי הָווּ? אֶלָּא מַאי — דְּיָדְעִי? לְמָה לֵיהּ לְמֵימַר לְהוּ?! לְאַחְזוֹקֵי לֵיהּ טֵיבוּתָא לְמֹשֶׁה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק: כָּל הַמְסַפֵּר אַחֲרֵי הַמֵּת, כְּאִלּוּ מְסַפֵּר אַחֲרֵי הָאֻבָּן. אֵיכָא דְּאָמְרִי דְּלָא יָדְעִי, וְאֵיכָא דְּאָמְרִי דְּיָדְעִי וְלָא אִיכְפַּת לְהוּ.

אִינִי?! וְהָא אָמַר רַב פָּפָּא: חַד אִישְׁתַּעִי מִילְּתָא בָּתְרֵיהּ דְּמָר שְׁמוּאֵל וּנְפַל קָנְיָא מִטְּלָלָא וּבְזָעָא לְאַרְנָקָא דְּמוֹחֵיהּ!

שְׁאנֵי צוֹרְבָא מֵרַבָּנָן, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא תָּבַע בִּיקָרֵיהּ.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל הַמְסַפֵּר אַחַר מִטָּתָן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים נוֹפֵל בְּגֵיהִנֹּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַמַּטִּים עֲקַלְקַלּוֹתָם יוֹלִיכֵם ה' אֶת פּוֹעֲלֵי הָאָוֶן שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל". אֲפִילּוּ בְּשָׁעָה שֶׁשָּׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל, "יוֹלִיכֵם ה' אֶת פּוֹעֲלֵי הָאָוֶן".

תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אִם רָאִיתָ תַּלְמִיד חָכָם שֶׁעָבַר עֲבֵירָה בַּלַּיְלָה — אַל תְּהַרְהֵר אַחֲרָיו בַּיּוֹם, שֶׁמָּא עָשָׂה תְּשׁוּבָה. "שֶׁמָּא" סָלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא וַדַּאי עָשָׂה תְּשׁוּבָה. וְהָנֵי מִילֵּי — בְּדָבָרִים שֶׁבְּגוּפוֹ. אֲבָל בְּמָמוֹנָא — עַד דְּמַהְדַּר לְמָרֵיהּ.

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: בָּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה מְקוֹמוֹת בֵּית דִּין מְנַדִּין עַל כְּבוֹד הָרַב, וְכוּלָּן שָׁנִינוּ בְּמִשְׁנָתֵנוּ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר: הֵיכָא? אָמַר לֵיהּ: לְכִי תַּשְׁכַּח.

נָפַק דָּק, וְאַשְׁכַּח תְּלָת: הַמְזַלְזֵל בִּנְטִילַת יָדַיִם, וְהַמְסַפֵּר אַחַר מִטָּתָן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, וְהַמַּגִּיס דַּעְתּוֹ כְּלַפֵּי מַעְלָה.

"הַמְסַפֵּר אַחַר מִטָּתָן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים" מַאי הִיא? — דְּתָנַן: הוּא הָיָה אוֹמֵר: אֵין מַשְׁקִין לֹא אֶת הַגִּיוֹרֶת, וְלֹא אֶת הַמְשׁוּחְרֶרֶת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מַשְׁקִין. וְאָמְרוּ לוֹ: מַעֲשֶׂה בְּכַרְכְּמִית, שֶׁפִּחָה מְשׁוּחְרֶרֶת בִּירוּשָׁלַיִם וְהִשְׁקוּהָ שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן! וְאָמַר לָהֶם: דּוּגְמָא הִשְׁקוּהָ — וְנִדּוּהוּ וּמֵת בְּנִדּוּיוֹ, וְסָקְלוּ בֵּית דִּין אֶת אֲרוֹנוֹ.

"וְהַמְזַלְזֵל בִּנְטִילַת יָדַיִם" מַאי הִיא? — דְּתָנָא יְהוּדָה: חַס וְשָׁלוֹם שֶׁעֲקִיבָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל נִתְנַדָּה, שֶׁאֵין עֶזְרָה נִנְעֶלֶת עַל כָּל אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל בְּחָכְמָה וּבְטָהֳרָה וּבְיִרְאַת חֵטְא כַּעֲקִיבָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל. אֶלָּא אֶת מִי נִדּוּ? — אֶת אֶלְעָזָר בֶּן חֲנוֹךְ שֶׁפִּקְפֵּק בִּנְטִילַת יָדַיִם. וּכְשֶׁמֵּת, שָׁלְחוּ בֵּית דִּין וְהִנִּיחוּ אֶבֶן גְּדוֹלָה עַל אֲרוֹנוֹ, לְלַמֶּדְךָ שֶׁכָּל הַמִּתְנַדֶּה וּמֵת בְּנִדּוּיוֹ — בֵּית דִּין סוֹקְלִין אֶת אֲרוֹנוֹ.

"הַמַּגִּיס דַּעְתּוֹ כְּלַפֵּי מַעְלָה" מַאי הִיא? — דְּתָנָן, שָׁלַח לוֹ שִׁמְעוֹן בֶּן שֶׁטַח לְחוֹנִי הַמְעַגֵּל: צָרִיךְ אַתָּה לְהִתְנַדּוֹת, וְאִלְמָלֵא חוֹנִי אַתָּה גּוֹזְרֵנִי עָלֶיךָ נִדּוּי, אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁאַתָּה

מִתְחַטֵּא לִפְנֵי הַמָּקוֹם וְעוֹשֶׂה לְךָ רְצוֹנְךָ, כְּבֵן שֶׁמִּתְחַטֵּא לִפְנֵי אָבִיו וְעוֹשֶׂה לוֹ רְצוֹנוֹ. וְעָלֶיךָ הַכָּתוּב אוֹמֵר: ״יִשְׂמַח אָבִיךָ וְאִמֶּךָ וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ״.

וְתוּ לֵיכָּא? וְהָא אִיכָּא דְּתָנֵי רַב יוֹסֵף: תּוֹדוֹס אִישׁ רוֹמִי הִנְהִיג אֶת בְּנֵי רוֹמִי לְהַאֲכִילָן גְּדָיִים מְקוּלָּסִין בְּלֵילֵי פְּסָחִים. שְׁלַח לֵיהּ שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח: אִלְמָלֵא תּוֹדוֹס אַתָּה, גּוֹזְרֵנִי עָלֶיךָ נִדּוּי, שֶׁאַתָּה מַאֲכִיל אֶת יִשְׂרָאֵל קָדָשִׁים בַּחוּץ.

״בְּמִשְׁנָתֵנוּ״ קָאָמְרִינַן. וְהָא, בָּרַיְיתָא הִיא.

וּבְמַתְנִיתִין לֵיכָּא? וְהָא אִיכָּא הָא דְּתָנַן: חָתְכוֹ חוּלְיוֹת וְנָתַן חוֹל בֵּין חוּלְיָא לְחוּלְיָא — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַהֵר, וַחֲכָמִים מְטַמְּאִים. וְזֶהוּ תַּנּוּרוֹ שֶׁל עַכְנַאי.

מַאי ״עַכְנַאי״? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מְלַמֵּד שֶׁהִקִּיפוּהוּ הֲלָכוֹת כְּעַכְנַאי זֶה, וְטִמְּאוּהוּ.

וְתַנְיָא: אוֹתוֹ הַיּוֹם הֵבִיאוּ כָּל טְהָרוֹת שֶׁטִּיהֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וּשְׂרָפוּם לְפָנָיו, וּלְבַסּוֹף בֵּרְכוּהוּ. אֲפִילּוּ הָכִי, נִדּוּי בְּמַתְנִיתִין לָא תְּנַן. אֶלָּא ״בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה מְקוֹמוֹת״ הֵיכָא מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ? רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מְדַמֶּה מִילְּתָא לְמִילְּתָא, וְרַבִּי אֶלְעָזָר לָא מְדַמֶּה מִילְּתָא לְמִילְּתָא.

נוֹשְׂאֵי הַמִּטָּה וְחִלּוּפֵיהֶן. תָּנוּ רַבָּנָן אֵין מוֹצִיאִין אֶת הַמֵּת סָמוּךְ לְקְרִיאַת שְׁמַע. וְאִם הִתְחִילוּ — אֵין מַפְסִיקִין. אִינִי?! וְהָא רַב יוֹסֵף אַפְקוּהוּ סָמוּךְ לְקְרִיאַת שְׁמַע! אָדָם חָשׁוּב שָׁאנֵי.

שֶׁלִּפְנֵי הַמִּטָּה וְשֶׁלְּאַחַר הַמִּטָּה. תָּנוּ רַבָּנָן: הָעוֹסְקִים בְּהֶסְפֵּד, בִּזְמַן שֶׁהַמֵּת מוּטָל לִפְנֵיהֶם נִשְׁמָטִין אֶחָד וְקוֹרִין. אֵין הַמֵּת מוּטָל לִפְנֵיהֶם, הֵן יוֹשְׁבִין וְקוֹרִין, וְהוּא יוֹשֵׁב וְדוֹמֵם. הֵם עוֹמְדִים וּמִתְפַּלְּלִין, וְהוּא עוֹמֵד וּמַצְדִּיק עָלָיו אֶת הַדִּין, וְאוֹמֵר: ״רִבּוֹן הָעוֹלָמִים, הַרְבֵּה חָטָאתִי לְפָנֶיךָ, וְלֹא נִפְרַעְתָּ מִמֶּנִּי אֶחָד מִנִּי אֶלֶף, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה׳ אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתִּגְדּוֹר פִּרְצוֹתֵינוּ וּפִרְצוֹת כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים״.

אָמַר אַבָּיֵי: לָא מִבָּעֵי לֵיהּ לְאִינָשׁ לְמֵימַר הָכִי, דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, וְכֵן תָּנָא מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי: לְעוֹלָם אַל יִפְתַּח אָדָם פִּיו לַשָּׂטָן.

וְאָמַר רַב יוֹסֵף: מַאי קְרָאָה — שֶׁנֶּאֱמַר: ״כִּמְעַט כִּסְדוֹם הָיִינוּ״, מַאי אַהֲדַר לְהוּ נָבִיא — ״שִׁמְעוּ דְּבַר ה׳ קְצִינֵי סְדוֹם״.

קְבָרוּ אֶת הַמֵּת וְחָזְרוּ וְכוּ׳. אִם יְכוֹלִים לְהַתְחִיל וְלִגְמוֹר אֶת כּוּלָּהּ אֵין, אֲבָל פָּרָק אֶחָד אוֹ פָּסוּק אֶחָד — לָא. וּרְמִינְהוּ: קָבְרוּ אֶת הַמֵּת וְחָזְרוּ, אִם יְכוֹלִין לְהַתְחִיל וְלִגְמוֹר אֲפִילּוּ פָּרָק אֶחָד אוֹ פָּסוּק אֶחָד!

הָכִי נָמֵי קָאָמַר: אִם יְכוֹלִין לְהַתְחִיל וְלִגְמוֹר אֲפִילּוּ פָּרָק אֶחָד אוֹ אֲפִילּוּ פָּסוּק אֶחָד עַד שֶׁלֹּא יַגִּיעוּ לַשּׁוּרָה — יַתְחִילוּ, וְאִם לָאו — לֹא יַתְחִילוּ.

דף יט:

הָעוֹמְדִים בַּשּׁוּרָה וְכוּ׳. תָּנוּ רַבָּנָן: שׁוּרָה הָרוֹאָה פְּנֵימָה — פְּטוּרָה, וְשֶׁאֵינָהּ רוֹאָה פְּנֵימָה — חַיֶּיבֶת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַבָּאִים מֵחֲמַת הָאֵבֶל — פְּטוּרִין, מֵחֲמַת עַצְמָן — חַיָּיבִין.
אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הַמּוֹצֵא כֵּלְאַיִם בִּבְגָדוֹ — פּוֹשְׁטָן אֲפִילּוּ בַּשּׁוּק. מַאי טַעְמָא: ״אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה לְנֶגֶד ה׳״, כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חִלּוּל הַשֵּׁם אֵין חוֹלְקִין כָּבוֹד לָרַב.
מֵתִיבִי: קָבְרוּ אֶת הַמֵּת וְחָזְרוּ, וְלִפָּנֵיהֶם שְׁתֵּי דְּרָכִים, אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת טְמֵאָה, בָּא בַּטְּהוֹרָה — בָּאִין עִמּוֹ בַּטְּהוֹרָה, בָּא בַּטְּמֵאָה — בָּאִין עִמּוֹ בַּטְּמֵאָה מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ. אַמַּאי? לֵימָא ״אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה לְנֶגֶד ה׳״!
תַּרְגְּמֵהּ רַבִּי אַבָּא בְּבֵית הַפְּרָס דְּרַבָּנַן.
דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מְנַפֵּחַ אָדָם בֵּית הַפְּרָס וְהוֹלֵךְ. וְאָמַר רַב יְהוּדָה בַּר אָשֵׁי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: בֵּית הַפְּרָס שֶׁנִּדַּשׁ — טָהוֹר.
תָּא שְׁמַע דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צָדוֹק: מְדַלְּגִין הָיִינוּ עַל גַּבֵּי אֲרוֹנוֹת שֶׁל מֵתִים, לִקְרַאת מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל. וְלֹא לִקְרַאת מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד אָמְרוּ אֶלָּא אֲפִילּוּ לִקְרַאת מַלְכֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם, שֶׁאִם יִזְכֶּה, יַבְחִין בֵּין מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל לְמַלְכֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם. אַמַּאי? לֵימָא ״אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה לְנֶגֶד ה׳״!
כִּדְרָבָא. דְּאָמַר רָבָא: דְּבַר תּוֹרָה, אֹהֶל, כֹּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חָלָל טָפַח — חוֹצֵץ בִּפְנֵי הַטּוּמְאָה. וְשֶׁאֵין בּוֹ חָלָל טָפַח — אֵינוֹ חוֹצֵץ בִּפְנֵי הַטּוּמְאָה.
וְרוֹב אֲרוֹנוֹת יֵשׁ בָּהֶן חָלָל טָפַח. וְנִזְרוּ עַל שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מִשּׁוּם שֶׁאֵין בָּהֶן. וּמִשּׁוּם כְּבוֹד מְלָכִים לָא גְּזַרוּ בְּהוּ רַבָּנַן.
תָּא שְׁמַע: גָּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת שֶׁדּוֹחֶה [אֶת] לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה.
וְאַמַּאי? לֵימָא ״אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה לְנֶגֶד ה׳״! תַּרְגְּמֵהּ רַב בַּר שְׁבָא קַמֵּיהּ דְּרַב כָּהֲנָא בְּלָאו דְּ״לֹא תָסוּר״. אָחִיכוּ עֲלֵיהּ, לָאו דְּ״לֹא תָסוּר״ דְּאוֹרָיְיתָא הִיא?!
אָמַר רַב כָּהֲנָא: גַּבְרָא רַבָּה אָמַר מִילְּתָא, לָא תְּחִיכוּ עֲלֵיהּ. כָּל מִילֵּי דְּרַבָּנַן אַסְמְכִינְהוּ עַל לָאו דְּ״לֹא תָסוּר״, וּמִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ שְׁרוֹ רַבָּנַן.
תָּא שְׁמַע: ״וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם״ — פְּעָמִים שֶׁאַתָּה מִתְעַלֵּם מֵהֶם, וּפְעָמִים שֶׁאֵין אַתָּה מִתְעַלֵּם מֵהֶם.
הָא כֵּיצַד? אִם הָיָה כֹּהֵן, וְהִיא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, אוֹ הָיָה זָקֵן וְאֵינָהּ לְפִי כְּבוֹדוֹ, אוֹ שֶׁהָיְתָה מְלַאכְתּוֹ מְרוּבָּה מִשֶּׁל חֲבֵרוֹ, לְכָךְ נֶאֱמַר ״וְהִתְעַלַּמְתָּ״. אַמַּאי, לֵימָא ״אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה לְנֶגֶד ה׳״!
שָׁאנֵי הָתָם, דִּכְתִיב ״וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם״. וְלִיגְמַר מִינַּהּ? אִיסּוּרָא מִמָּמוֹנָא לָא יָלְפִינַן.

תָּא שְׁמַע.
"וּלְאַחוֹתוֹ" מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? הֲרֵי שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ לִשְׁחוֹט אֶת פִּסְחוֹ, וְלָמוּל אֶת בְּנוֹ, וְשָׁמַע שֶׁמֵּת לוֹ מֵת, יָכוֹל יַחְזוֹר וְיִטַּמָּא? — אָמַרְתָּ: לֹא יִטַּמָּא.
יָכוֹל: כְּשֵׁם שֶׁאֵינוֹ מִטַּמֵּא לָהֶם כָּךְ אֵינוֹ מִטַּמֵּא לְמֵת מִצְוָה — תַּלְמוּד לוֹמַר "וּלְאַחוֹתוֹ" — לַאֲחוֹתוֹ הוּא דְּאֵינוֹ מִטַּמֵּא,

דף כ.

אֲבָל מִטַּמֵּא הוּא לְמֵת מִצְוָה. אַמַּאי, לֵימָא: "אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה לְנֶגֶד ה'"! שָׁאנֵי הָתָם, דִּכְתִיב "וּלְאַחוֹתוֹ".
וְלִיגְמַר מִינַּהּ! שֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה שָׁאנֵי.
אֲמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי: מַאי שְׁנָא רִאשׁוֹנִים דְּאִתְרְחִישׁ לְהוּ נִיסָּא, וּמַאי שְׁנָא אֲנַן דְּלָא מִתְרְחִישׁ לַן נִיסָּא? אִי מִשּׁוּם תַּנּוּיֵי, בִּשְׁנֵי דְּרַב יְהוּדָה כּוּלֵּי תַּנּוּיֵי בִּנְזִיקִין הֲווֹ, וַאֲנַן קָא מַתְנִינַן שִׁיתָּא סִדְרֵי. וְכִי הֲווֹ מָטֵי רַב יְהוּדָה בְּעוּקְצִין, הָאִשָּׁה שֶׁכּוֹבֶשֶׁת יָרָק בַּקְּדֵרָה, וְאָמְרִי לַהּ זֵיתִים שֶׁכְּבָשָׁן בְּטַרְפֵּיהֶן טְהוֹרִים, אָמַר: הֲוָיוֹת דְּרַב וּשְׁמוּאֵל קָא חָזֵינָא הָכָא. וַאֲנַן קָא מַתְנִינַן בְּעוּקְצִין תְּלִיסַר מְתִיבָתָא, וְאִילּוּ רַב יְהוּדָה כִּי הֲווֹ שָׁלֵיף חַד מְסָאנֵיהּ, אָתֵי מִטָּרָא, וַאֲנַן קָא מְצַעֲרִינַן נַפְשִׁין וּמְצָוְחִינַן קָא צָוְחִינַן, וְלֵית דְּמַשְׁגַּח בַּן.
אֲמַר לֵיהּ: קַמְּאֵי הֲווֹ קָא מָסְרִי נַפְשַׁיְיהוּ אִקְּדוּשַׁת הַשֵּׁם, אֲנַן לָא מָסְרִינַן נַפְשִׁין אִקְּדוּשַׁת הַשֵּׁם. כִּי הָא דְּרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה חַזְיֵיהּ לְהַהִיא כּוּתִית דַּהֲוָות לְבִישָׁא כַּרְבַּלְתָּא בְּשׁוּקָא. סְבַר דְּבַת יִשְׂרָאֵל הִיא, קָם קָרְעֵיהּ מִינַּהּ. אִגַּלַּאי מִילְּתָא דְּכוּתִית הִיא. שַׁיְּימוּהָ בְּאַרְבַּע מְאָה זוּזֵי. אֲמַר לַהּ: מָה שְׁמֵךְ? אֲמָרָה לֵיהּ: מָתוּן. אֲמַר לַהּ, מָתוּן — מָתוּן אַרְבַּע מְאָה זוּזֵי שַׁוְיָא.
רַב גִּידֵּל הֲוָה רְגִיל דַּהֲוָה קָא אָזֵיל וְיָתֵיב אַשַּׁעֲרֵי דְּטַבִילָה. אֲמַר לְהוּ: הָכִי טְבִילוּ וְהָכִי טְבִילוּ. אָמְרִי לֵיהּ רַבָּנַן לָא קָא מִסְתַּפֵּי מָר מִיֵּצֶר הָרָע? אֲמַר לְהוּ: דְּמָיַין בְּאַפַּאי כִּי קָאקֵי חִיוָּרֵי.
רַבִּי יוֹחָנָן הֲוָה רְגִיל דַּהֲוָה קָא אָזֵיל וְיָתֵיב אַשַּׁעֲרֵי דְּטַבִילָה. אֲמַר: כִּי סָלְקָן בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְאָתְיָין מִטְבִילָה, מִסְתַּכְּלָן בִּי, וְנָהֲוֵי לְהוּ זַרְעָא דְּשַׁפִּירֵי כְּווֹתִי. אָמְרִי לֵיהּ רַבָּנַן: לָא קָא מִסְתַּפֵּי מָר מֵעֵינָא בִּישָׁא? אֲמַר לְהוּ: אֲנָא מִזַּרְעָא דְּיוֹסֵף קָא אָתֵינָא, דְּלָא שָׁלְטָא בֵּיהּ עֵינָא בִּישָׁא, דִּכְתִיב "בֵּן פּוֹרָת יוֹסֵף בֵּן פּוֹרָת עָלֵי עָיִן", וְאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: אַל תִּקְרֵי "עָלֵי עָיִן", אֶלָּא "עוֹלֵי עָיִן".

רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר מֵהָכָא: ״וְיִדְגוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ״, מָה דָּגִים שֶׁמַּיִם מְכַסִּין עֲלֵיהֶם וְאֵין עַיִן הָרָע שׁוֹלֶטֶת בָּהֶם, אַף זַרְעוֹ שֶׁל יוֹסֵף אֵין עַיִן הָרָע שׁוֹלֶטֶת בָּהֶם.
וְאִי בָּעֵית אֵימָא: עַיִן שֶׁלֹּא רָצְתָה לִזּוֹן מִמַּה שֶּׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ — אֵין עַיִן הָרָע שׁוֹלֶטֶת בּוֹ.

מַתְנִי׳ נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים פְּטוּרִין מִקְּרִיאַת שְׁמַע

דף כ:

וּמִן הַתְּפִילִּין, וְחַיָּיבִין בִּתְפִילָּה וּבִמְזוּזָה וּבְבִרְכַּת הַמָּזוֹן.

גְּמָ׳ קְרִיאַת שְׁמַע: פְּשִׁיטָא! מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא הוּא, וְכָל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא נָשִׁים פְּטוּרוֹת?
מַהוּ דְתֵימָא: הוֹאִיל וְאִית בַּהּ מַלְכוּת שָׁמַיִם, קָמַשְׁמַע לַן.
וּמִן הַתְּפִלִּין. פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְתֵימָא: הוֹאִיל וְאִתַּקַּשׁ לִמְזוּזָה — קָמַשְׁמַע לַן.
וְחַיָּיבִין בִּתְפִלָּה. דְּרַחֲמֵי נִינְהוּ. מַהוּ דְתֵימָא: הוֹאִיל וּכְתִיב בַּהּ ״עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם״, כְּמִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא דְּמֵי — קָמַשְׁמַע לַן.
וּבִמְזוּזָה. פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְתֵימָא: הוֹאִיל וְאִתַּקַּשׁ לְתַלְמוּד תּוֹרָה — קָמַשְׁמַע לַן.
וּבִבְרַכַּת הַמָּזוֹן. פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְתֵימָא הוֹאִיל וּכְתִיב ״בְּתֵת ה׳ לָכֶם בָּעֶרֶב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וְלֶחֶם בַּבֹּקֶר לִשְׂבֹּעַ״, כְּמִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא דְּמֵי — קָמַשְׁמַע לַן.
אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: נָשִׁים חַיָּיבוֹת בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם דְּבַר תּוֹרָה. אַמַּאי? מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא הוּא, וְכָל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא נָשִׁים פְּטוּרוֹת! אָמַר אַבָּיֵי: מִדְּרַבָּנַן.
אָמַר לֵיהּ רָבָא: וְהָא ״דְּבַר תּוֹרָה״ קָאָמַר. וְעוֹד, כָּל מִצְוַת עֲשֵׂה נָחֵיבִינְהוּ מִדְּרַבָּנַן!
אֶלָּא אָמַר רָבָא: אָמַר קְרָא ״זָכוֹר וְשָׁמוֹר״ — כָּל שֶׁיֶּשְׁנוֹ בִּשְׁמִירָה יֶשְׁנוֹ בִּזְכִירָה. וְהָנֵי נָשֵׁי הוֹאִיל וְאִיתַּנְהוּ בִּשְׁמִירָה, אִיתַּנְהוּ בִּזְכִירָה.
אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרָבָא: נָשִׁים בִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן, דְּאוֹרַיְיתָא אוֹ דְּרַבָּנַן? לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ — לְאַפּוֹקֵי רַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא דְּאוֹרַיְיתָא, אִתֵּי דְּאוֹרַיְיתָא וּמַפֵּיק דְּאוֹרַיְיתָא. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ דְּרַבָּנַן, הָוֵי ״שֶׁאֵינוֹ מְחוּיָּיב בַּדָּבָר״, וְכָל שֶׁאֵינוֹ מְחוּיָּיב בַּדָּבָר אֵינוֹ מוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן. מַאי?
תָּא שְׁמַע: בָּאֻמָּת אָמְרוּ בֵּן מְבֹרָךְ לְאָבִיו וְעָבֶד מְבֹרָךְ לְרַבּוֹ וְאִשָּׁה מְבֹרֶכֶת לְבַעְלָהּ, אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים: תִּבֹּא מְאֵרָה לְאָדָם שֶׁאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו מְבָרְכִין לוֹ.
אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא דְּאוֹרַיְיתָא, אִתֵּי דְּאוֹרַיְיתָא וּמַפֵּיק דְּאוֹרַיְיתָא. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ דְּרַבָּנַן, אִתֵּי דְּרַבָּנַן וּמַפֵּיק דְּאוֹרַיְיתָא?!

וּלְטַעְמָיךְ קָטָן בַּר חִיוּבָא הוּא? אֶלָּא הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּגוֹן שֶׁאָכַל שִׁיעוּרָא דְּרַבָּנַן, דְּאָתֵי דְּרַבָּנַן וּמַפֵּיק דְּרַבָּנַן.

דָּרֵשׁ רַב עַוִּירָא, זְמִנִין אָמַר לַהּ מְשַׁמֵּיהּ דְּרַבִּי אַמֵּי וְזְמִנִין אָמַר לַהּ מְשַׁמֵּיהּ דְּרַבִּי אַסִּי: אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ "אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד", וַהֲלֹא אַתָּה נוֹשֵׂא פָּנִים לְיִשְׂרָאֵל, דִּכְתִיב: "יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ"?! אָמַר לָהֶם: וְכִי לֹא אֶשָּׂא פָּנִים לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּתַבְתִּי לָהֶם בַּתּוֹרָה "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ", וְהֵם מְדַקְדְּקִים [עַל] עַצְמָם עַד כַּזַּיִת וְעַד כְּבֵיצָה.

מַתְנִי' בַּעַל קֶרִי — מְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ, וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ, לֹא לְפָנֶיהָ וְלֹא לְאַחֲרֶיהָ. וְעַל הַמָּזוֹן מְבָרֵךְ לְאַחֲרָיו וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ לְפָנָיו. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְבָרֵךְ לִפְנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם.

גְּמָ' אָמַר רַבִּינָא: זֹאת אוֹמֶרֶת הִרְהוּר כְּדִבּוּר דָּמֵי. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ לָאו כְּדִבּוּר דָּמֵי — לְמָה מְהַרְהֵר?

אֶלָּא מַאי — הִרְהוּר כְּדִבּוּר דָּמֵי, יוֹצִיא בִּשְׁפָתָיו?

כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּסִינַי.

וְרַב חִסְדָּא אָמַר, הִרְהוּר לָאו כְּדִבּוּר דָּמֵי, דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ הִרְהוּר כְּדִבּוּר דָּמֵי — יוֹצִיא בִּשְׁפָתָיו.

אֶלָּא מַאי הִרְהוּר לָאו כְּדִבּוּר דָּמֵי, לְמָה מְהַרְהֵר? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ כָּל הָעוֹלָם עוֹסְקִין בּוֹ וְהוּא יוֹשֵׁב וּבָטֵל.

וְנִגְרוֹס בְּפִרְקָא אַחֲרִינָא! אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: בְּדָבָר שֶׁהַצִּבּוּר עוֹסְקִין בּוֹ.

דף כא.

וַהֲרֵי תְּפִלָּה, דְּדָבָר שֶׁהַצִּבּוּר עֲסוּקִין בּוֹ, וּתְנַן: הָיָה עוֹמֵד בִּתְפִלָּה וְנִזְכַּר שֶׁהוּא בַּעַל קֶרִי — לֹא יַפְסִיק, אֶלָּא יְקַצֵּר. טַעְמָא דְּאִתְחֵיל, הָא לָא אַתְחֵיל — לֹא יַתְחִיל!

שָׁאנֵי תְּפִלָּה דְּלֵית בַּהּ מַלְכוּת שָׁמַיִם. וַהֲרֵי בִּרְכַּת הַמָּזוֹן לְאַחֲרָיו דְּלֵית בַּהּ מַלְכוּת שָׁמַיִם, וּתְנַן עַל הַמָּזוֹן מְבָרֵךְ לְאַחֲרָיו וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ לְפָנָיו! אֶלָּא: קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן דְּאוֹרְיְיתָא, וּתְפִלָּה דְּרַבָּנַן.

אָמַר רַב יְהוּדָה: מְנַיִן לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן לְאַחֲרֶיהָ מִן הַתּוֹרָה — שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ".

מְנַיִן לְבִרְכַּת הַתּוֹרָה לְפָנֶיהָ מִן הַתּוֹרָה — שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ".

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְמַדְנוּ בְּרָכַת הַתּוֹרָה לְאַחֲרֶיהָ מִן בְּרָכַת הַמָּזוֹן מִקַּל וָחוֹמֶר, וּבְרָכַת הַמָּזוֹן לְפָנֶיהָ מִן בְּרָכַת הַתּוֹרָה מִקַּל וָחוֹמֶר. בְּרָכַת הַתּוֹרָה לְאַחֲרֶיהָ מִן בְּרָכַת הַמָּזוֹן מִקַּל וָחוֹמֶר:

וּמָה מָזוֹן שֶׁאֵין טָעוּן לְפָנָיו, טָעוּן לְאַחֲרָיו, תּוֹרָה שֶׁטָּעוּנָה לְפָנֶיהָ, אֵינוֹ דִּין שֶׁטָּעוּנָה לְאַחֲרֶיהָ. וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן לְפָנֶיהָ מִן בִּרְכַּת הַתּוֹרָה מִקַּל וָחוֹמֶר: וּמָה תּוֹרָה שֶׁאֵין טְעוּנָה לְאַחֲרֶיהָ, טְעוּנָה לְפָנֶיהָ, מָזוֹן שֶׁהוּא טָעוּן לְאַחֲרָיו, אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּהֵא טָעוּן לְפָנָיו.

אִיכָּא לְמִפְרַךְ: מָה לְמָזוֹן שֶׁכֵּן נֶהֱנֶה. וּמָה לְתוֹרָה שֶׁכֵּן חַיֵּי עוֹלָם. וְעוֹד, תְּנַן עַל הַמָּזוֹן מְבָרֵךְ לְאַחֲרָיו וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ לְפָנָיו. תְּיוּבְתָּא.

אָמַר רַב יְהוּדָה: סָפֵק קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע, סָפֵק לֹא קָרָא — אֵינוֹ חוֹזֵר וְקוֹרֵא. סָפֵק אָמַר ״אֱמֶת וְיַצִּיב״, סָפֵק לֹא אָמַר — חוֹזֵר וְאוֹמֵר ״אֱמֶת וְיַצִּיב״. מַאי טַעְמָא? — קְרִיאַת שְׁמַע דְּרַבָּנַן. ״אֱמֶת וְיַצִּיב״, דְּאוֹרְיְיתָא.

מֵתִיב רַב יוֹסֵף: ״וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ״. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: הָהוּא בְּדִבְרֵי תוֹרָה כְּתִיב.

תְּנַן: בַּעַל קֶרִי מְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ לֹא לְפָנֶיהָ וְלֹא לְאַחֲרֶיהָ. וְעַל הַמָּזוֹן מְבָרֵךְ לְאַחֲרָיו וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ לְפָנָיו.

וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ ״אֱמֶת וְיַצִּיב״ דְּאוֹרְיְיתָא — לִבְרוֹךְ לְאַחֲרֶיהָ!

מַאי טַעְמָא מְבָרֵךְ, אִי מִשּׁוּם יְצִיאַת מִצְרַיִם — הָא אַדְכַּר לֵיהּ בִּקְרִיאַת שְׁמַע.

וְנֵימָא הָא וְלָא לִבְעֵי הָאי קְרִיאַת שְׁמַע עָדִיפָא, דְּאִית בַּהּ תַּרְתֵּי.

וְרִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: סָפֵק קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע סָפֵק לֹא קָרָא — חוֹזֵר וְקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע. סָפֵק הִתְפַּלֵּל סָפֵק לֹא הִתְפַּלֵּל — אֵינוֹ חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל. וְרִבִּי יוֹחָנָן אָמַר: וּלְוַאי שֶׁיְּהֵא כָּל אָדָם כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ.

וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הָיָה עוֹמֵד בִּתְפִלָּה וְנִזְכַּר שֶׁהִתְפַּלֵּל פּוֹסֵק — וַאֲפִילּוּ בְּאֶמְצַע בְּרָכָה. אִינִי?! וְהָאָמַר רַב נַחְמָן: כִּי הֲוֵינַן בֵּי רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, בְּעַן מִינֵּיהּ: הָנֵי בְּנֵי בֵי רַב דְּטָעוּ וּמַדְכְּרִי דְּחוֹל בְּשַׁבָּת, מַהוּ שֶׁיְּגַמְרוּ? וַאֲמַר לַן: גּוֹמְרִין כָּל אוֹתָהּ בְּרָכָה?!

הָכִי הַשְׁתָּא! הָתָם גַּבְרָא בַּר חִיּוּבָא הוּא, וְרַבָּנַן הוּא דְּלָא אַטְרְחוּהוּ מִשּׁוּם כְּבוֹד שַׁבָּת, אֲבָל הָכָא — הָא צַלִּי לֵיהּ.

וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הִתְפַּלֵּל וְנִכְנַס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמָצָא צִבּוּר שֶׁמִּתְפַּלְּלִין, אִם יָכוֹל לְחַדֵּשׁ בָּהּ דָּבָר — יַחֲזוֹר וְיִתְפַּלֵּל, וְאִם לָאו — אַל יַחֲזוֹר וְיִתְפַּלֵּל.

וּצְרִיכָא, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן קַמַּיְיתָא, הָנֵי מִילֵּי יָחִיד וְיָחִיד

דף כא:

אוֹ צִבּוּר וְצִבּוּר, אֲבָל יָחִיד לְגַבֵּי צִבּוּר כְּמַאן דְּלָא צַלִּי דָּמֵי, קָמַשְׁמַע לַן. וְאִי אַשְׁמְעִינַן הָכָא, מִשּׁוּם דְּלָא אַתְחֵיל בַּהּ, אֲבָל הָתָם דְּאַתְחֵיל בַּהּ — אֵימָא לָא. צְרִיכָא.

אָמַר רַב הוּנָא: הַנִּכְנָס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמָצָא צִבּוּר שֶׁמִּתְפַּלְּלִין, אִם יָכוֹל לְהַתְחִיל וְלִגְמוֹר עַד שֶׁלֹּא יַגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְ״מוֹדִים״ — יִתְפַּלֵּל. וְאִם לָאו — אַל יִתְפַּלֵּל. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי

אָמַר: אִם יָכוֹל לְהַתְחִיל וְלִגְמוֹר עַד שֶׁלֹּא יַגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לִ"קְדוּשָּׁה" — יִתְפַּלֵּל, וְאִם לָאו — אַל יִתְפַּלֵּל.

בְּמַאי קָא מִפַּלְגִי — מָר סָבַר יָחִיד אוֹמֵר "קְדוּשָּׁה", וּמַר סָבַר אֵין יָחִיד אוֹמֵר "קְדוּשָּׁה".

וְכֵן אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: מִנַּיִן שֶׁאֵין הַיָּחִיד אוֹמֵר "קְדוּשָּׁה" — שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", כָּל דָּבָר שֶׁבִּקְדוּשָּׁה לֹא יְהֵא פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה.

מַאי מַשְׁמַע? דְּתָנֵי רַבְנַאי אֲחוּהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא: אָתְיָא "תּוֹךְ" "תּוֹךְ". כְּתִיב הָכָא: "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וּכְתִיב הָתָם: "הִבָּדְלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת", מָה לְהַלָּן עֲשָׂרָה. אַף כָּאן עֲשָׂרָה.

וּדְכוּלֵי עָלְמָא מִיהַת מִפְסָק לָא פָּסִיק.

אִיבַּעְיָא לְהוּ: מַהוּ לְהַפְסִיק לִ"יְיהֵא שְׁמוֹ הַגָּדוֹל מְבוֹרָךְ"? כִּי אָתָא רַב דִּימִי, אָמַר: רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן תַּלְמִידֵי דְּרַבִּי יוֹחָנָן אָמְרִי: לַכֹּל אֵין מַפְסִיקִין חוּץ מִן "יְהֵא שְׁמוֹ הַגָּדוֹל מְבוֹרָךְ". שֶׁאֲפִילּוּ עוֹסֵק בְּמַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה — פּוֹסֵק. וְלֵית הִלְכְתָא כְּוָתֵיהּ.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מְבָרֵךְ לִפְנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם. לְמֵימְרָא דְּקָסָבַר רַבִּי יְהוּדָה בַּעַל קֶרִי מוּתָּר בְּדִבְרֵי תוֹרָה? וְהָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, מִנַּיִן לְבַעַל קֶרִי שֶׁאָסוּר בְּדִבְרֵי תוֹרָה — שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ", וּסְמִיךְ לֵיהּ: "יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ וְגוֹ'". מָה לְהַלָּן בַּעֲלֵי קְרִיין אֲסוּרִין, אַף כָּאן בַּעֲלֵי קְרִיין אֲסוּרִין!

וְכִי תֵּימָא רַבִּי יְהוּדָה לָא דָּרֵישׁ "סְמוּכִים", וְהָאָמַר רַב יוֹסֵף: אֲפִילּוּ מַאן דְּלָא דָּרֵישׁ סְמוּכִים בְּכָל הַתּוֹרָה, בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה — דָּרֵישׁ. דְּהָא רַבִּי יְהוּדָה לָא דָּרֵישׁ "סְמוּכִין" בְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ וּבְמִשְׁנֵה תוֹרָה — דָּרֵישׁ.

וּבְכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ מְנָא לַן דְּלָא דָּרֵישׁ — דְּתַנְיָא, בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: נֶאֱמַר "מְכַשֵּׁפָה לֹא תְחַיֶּה", וְנֶאֱמַר "כָּל שׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה מוֹת יוּמָת" — סְמָכוֹ עִנְיָן לוֹ, לוֹמַר: מָה שׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה בִּסְקִילָה, אַף מְכַשֵּׁפָה נָמֵי בִּסְקִילָה.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: וְכִי מִפְּנֵי שֶׁסָּמְכוֹ עִנְיָן לוֹ, נוֹצִיא לָזֶה לִסְקִילָה? אֶלָּא: אוֹב וְיִדְּעוֹנִי בִּכְלַל כָּל הַמְכַשְּׁפִים הָיוּ, וְלָמָּה יָצְאוּ — לְהַקִּישׁ לָהֶן וְלוֹמַר לָךְ: מָה אוֹב וְיִדְּעוֹנִי בִּסְקִילָה — אַף מְכַשֵּׁפָה בִּסְקִילָה.

וּבְמִשְׁנֵה תוֹרָה מְנָא לַן דְּדָרֵישׁ — דְּתַנְיָא: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר נוֹשֵׂא אָדָם אֲנוּסַת אָבִיו וּמְפוּתַּת אָבִיו אֲנוּסַת בְּנוֹ וּמְפוּתַּת בְּנוֹ.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר בַּאֲנוּסַת אָבִיו וּבִמְפוּתַּת אָבִיו. וְאָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה? — דִּכְתִיב: "לֹא יִקַּח אִישׁ אֶת אֵשֶׁת אָבִיו וְלֹא יְגַלֶּה אֶת כְּנַף אָבִיו". כָּנָף שָׁרָאָה אָבִיו — לֹא יְגַלֶּה.

וּמִמַּאי דְּבַאֲנוּסַת אָבִיו כְּתִיב — דִּסְמִיךְ לֵיהּ: ”וְנָתַן הָאִישׁ הַשּׁוֹכֵב עִמָּהּ וְגוֹ׳״.
אָמְרִי: אֵין בְּמַשְׁנֵה תוֹרָה דָּרֵישׁ, וְהָנֵי סְמוּכִין מִבְּעֵי לֵיהּ לְאִידָךְ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל הַמְלַמֵּד לִבְנוֹ תּוֹרָה מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ קִבְּלָהּ מֵהַר חוֹרֵב. שֶׁנֶּאֱמַר: ”וְהוֹדַעְתָּם לִבָּנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ”, וּכְתִיב בָּתְרֵיהּ ”יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ בְּחוֹרֵב”.
תְּנַן זָב שֶׁרָאָה קֶרִי, וְנִדָּה שֶׁפָּלְטָה שִׁכְבַת זֶרַע, הַמְשַׁמֶּשֶׁת וְרָאֲתָה דָּם, צְרִיכִין טְבִילָה. וְרַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר.
עַד כָּאן לֹא פָּטַר רַבִּי יְהוּדָה אֶלָּא בְּזָב שֶׁרָאָה קֶרִי, דְּמַעִיקָּרָא לָאו בַּר טְבִילָה הוּא, אֲבָל בַּעַל קֶרִי גְּרִידָא מְחַיַּיב.
וְכִי תֵּימָא: הוּא הַדִּין דַּאֲפִילּוּ בַּעַל קֶרִי גְּרִידָא נָמֵי פָּטַר רַבִּי יְהוּדָה, וְהַאי דְּקָא מְפַלְּגִי בְּזָב שֶׁרָאָה קֶרִי — לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחָן דְּרַבָּנָן. אֵימָא סֵיפָא: הַמְשַׁמֶּשֶׁת וְרָאֲתָה דָּם — צְרִיכָה טְבִילָה. לְמַאן קָתָנֵי לַהּ? אִילֵּימָא לְרַבָּנָן — פְּשִׁיטָא! הַשְׁתָּא וּמָה זָב שֶׁרָאָה קֶרִי — דְּמַעִיקָּרָא לָאו בַּר טְבִילָה הוּא, מְחַיְּבִי רַבָּנָן; הַמְשַׁמֶּשֶׁת וְרָאֲתָה דָּם — דְּמַעִיקָּרָא בַּת טְבִילָה הִיא, לֹא כָּל שֶׁכֵּן?! אֶלָּא לָאו רַבִּי יְהוּדָה הִיא, וְדַוְקָא קָתָנֵי לַהּ,

דף כב.

מְשַׁמֶּשֶׁת וְרָאֲתָה נִדָּה — אֵינָהּ צְרִיכָה טְבִילָה, אֲבָל בַּעַל קֶרִי גְּרִידָא — מְחַיַּיב. לְא תֵּימָא ”מְבָרֵךְ”, אֶלָּא מְהַרְהֵר.
וּמִי אִית לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה הִרְהוּר? וְהָתַנְיָא: בַּעַל קֶרִי שֶׁאֵין לוֹ מַיִם לִטְבּוֹל — קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע, וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ, לֹא לְפָנֶיהָ וְלֹא לְאַחֲרֶיהָ. וְאוֹכֵל פִּתּוֹ וּמְבָרֵךְ לְאַחֲרֶיהָ, וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ. אֲבָל מְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ וְאֵינוֹ מוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ מוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו.
אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: עֶשְׂרִים רַבִּי יְהוּדָה כְּהִלְכוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ.
דְּתַנְיָא: ”וְהוֹדַעְתָּם לִבָּנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ”, וּכְתִיב בָּתְרֵיהּ ”יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ בְּחוֹרֵב”, מָה לְהַלָּן בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה וּבִרְתֵּת וּבְזִיעַ, אַף כָּאן בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה וּבִרְתֵּת וּבְזִיעַ. מִכָּאן אָמְרוּ: הַזָּבִים וְהַמְצֹרָעִים וּבָאִין עַל נִדּוֹת — מוּתָּרִים לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה וּבַנְּבִיאִים וּבַכְּתוּבִים, לִשְׁנוֹת בַּמִּשְׁנָה וּגְמָרָא וּבָהֲלָכוֹת וּבְאַגָּדוֹת. אֲבָל בַּעֲלֵי קְרָיִין אֲסוּרִים.
רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שׁוֹנֶה הוּא בָּרְגִילוּת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַצִּיעַ אֶת הַמִּשְׁנָה. רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן יוֹסֵף אוֹמֵר: מַצִּיעַ הוּא אֶת הַמִּשְׁנָה, וְאֵינוֹ מַצִּיעַ אֶת הַגְּמָרָא. רַבִּי נָתָן בֶּן אֲבִישָׁלוֹם אוֹמֵר: אַף מַצִּיעַ אֶת הַגְּמָרָא, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֹאמַר אַזְכָּרוֹת שֶׁבּוֹ. רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי

עֲקִיבָא מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לֹא יִכָּנֵס לַמִּדְרָשׁ כָּל עִיקָּר. וְאָמְרִי לַהּ: לֹא יִכָּנֵס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ כָּל עִיקָּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שׁוֹנֶה הוּא בְּהִלְכוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ.

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי יְהוּדָה שֶׁרָאָה קָרֵי, וְהָיָה מְהַלֵּךְ עַל גַּב הַנָּהָר. אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: רַבֵּינוּ, שְׁנֵה לָנוּ פֶּרֶק אֶחָד בְּהִלְכוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ. יָרַד וְטָבַל וְשָׁנָה לָהֶם. אָמְרוּ לוֹ: לֹא כָּךְ לִמַּדְתָּנוּ רַבֵּינוּ, שׁוֹנֶה הוּא בְּהִלְכוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ?! אָמַר לָהֶם: אַף עַל פִּי שֶׁמֵּיקֵל אֲנִי עַל אֲחֵרִים, מַחְמִיר אֲנִי עַל עַצְמִי.

תָּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא הָיָה אוֹמֵר: אֵין דִּבְרֵי תוֹרָה מְקַבְּלִין טוּמְאָה. מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִיד אֶחָד שֶׁהָיָה מְגַמְגֵּם לְמַעְלָה מֵרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא. אָמַר לֵיהּ: בְּנִי, פְּתַח פִּיךָ וְיָאִירוּ דְּבָרֶיךָ, שֶׁאֵין דִּבְרֵי תוֹרָה מְקַבְּלִין טוּמְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הֲלֹא כֹה דְּבָרִי כָּאֵשׁ נְאֻם ה׳״, מָה אֵשׁ אֵינוֹ מְקַבֵּל טוּמְאָה אַף דִּבְרֵי תוֹרָה אֵינָן מְקַבְּלִין טוּמְאָה.

אָמַר מָר. מַצִּיעַ אֶת הַמִּשְׁנָה וְאֵינוֹ מַצִּיעַ אֶת הַגְּמָרָא. מְסַיֵּיעַ לֵיהּ לְרַבִּי אִלְעַאי, דְּאָמַר רַבִּי אִלְעַאי אָמַר רַבִּי אַחָא בַּר יַעֲקֹב מִשּׁוּם רַבֵּינוּ: הֲלָכָה, מַצִּיעַ אֶת הַמִּשְׁנָה וְאֵינוֹ מַצִּיעַ אֶת הַגְּמָרָא. כְּתַנָּאֵי: מַצִּיעַ אֶת הַמִּשְׁנָה וְאֵינוֹ מַצִּיעַ אֶת הַגְּמָרָא, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל: זֶה וָזֶה אָסוּר. וְאָמְרִי לַהּ: זֶה וָזֶה מוּתָּר.

מַאן דְּאָמַר זֶה וָזֶה אָסוּר — כְּרַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר, מַאן דְּאָמַר זֶה וָזֶה מוּתָּר — כְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא.

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: נְהוּג עָלְמָא כְּהָנֵי תְּלָת סָבֵי — כְּרַבִּי אִלְעַאי בְּרֵאשִׁית הַגֵּז, כְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה בְּכִלְאַיִם, כְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא בְּדִבְרֵי תוֹרָה.

כְּרַבִּי אִלְעַאי בְּרֵאשִׁית הַגֵּז — דְּתַנְיָא, רַבִּי אִלְעַאי אוֹמֵר: רֵאשִׁית הַגֵּז אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בָּאָרֶץ.

כְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה בְּכִלְאַיִם, כְּדִכְתִיב: ״לֹא תִזְרַע כַּרְמְךָ כִּלְאָיִם״, רַבִּי יֹאשִׁיָּה אוֹמֵר: לְעוֹלָם אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיִּזְרַע חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְחַרְצָן בְּמַפּוֹלֶת יָד.

כְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא בְּדִבְרֵי תוֹרָה, דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: אֵין דִּבְרֵי תוֹרָה מְקַבְּלִין טוּמְאָה.

כִּי אֲתָא זְעֵירִי, אָמַר: בַּטְלוּהָ לְטָבִילוּתָא. וְאָמְרִי לַהּ: בַּטְלוּהָ לִנְטִילוּתָא. מַאן דְּאָמַר בַּטְלוּהָ לְטָבִילוּתָא — כְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא. מַאן דְּאָמַר בַּטְלוּהָ לִנְטִילוּתָא — כִּי הָא דְּרַב חִסְדָּא לְיֵיט אַמַּאן דִּמְהַדַּר אַמַּיָּא בְּעִידָּן צְלוֹתָא.

תָּנוּ רַבָּנָן: בַּעַל קֶרִי שֶׁנָּתְנוּ עָלָיו תִּשְׁעָה קַבִּין מַיִם — טָהוֹר. נַחוּם אִישׁ גַּם זוֹ לְחָשָׁה לְרַבִּי עֲקִיבָא, וְרַבִּי עֲקִיבָא לְחָשָׁה לְבֶן עַזַּאי, וּבֶן עַזַּאי יָצָא וּשְׁנָאָהּ לְתַלְמִידָיו בְּשׁוּק. פְּלִיגִי בַּהּ תְּרֵי אָמוֹרָאֵי בְּמַעְרָבָא, רַבִּי יוֹסֵי בַּר אָבִין וְרַבִּי יוֹסֵי בַּר זְבִידָא. חַד תָּנֵי: שְׁנָאָהּ, וְחַד תָּנֵי: לְחָשָׁהּ.

מַאן דְּתָנֵי שְׁנָאָהּ, מְשׁוּם בְּטוּל תּוֹרָה וּמְשׁוּם בְּטוּל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה. וּמַאן דְּתָנֵי לְחָשָׁהּ — שֶׁלֹּא יְהוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מְצוּיִים אֵצֶל נְשׁוֹתֵיהֶם כְּתַרְנְגוֹלִים.

אָמַר רַבִּי יַנַּאי: שָׁמַעְתִּי שֶׁמְּקִילִין בָּהּ וְשָׁמַעְתִּי שֶׁמַּחְמִירִין בָּהּ, וְכָל הַמַּחְמִיר בָּהּ עַל עַצְמוֹ מַאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַה טִּיבָן שֶׁל טוֹבְלֵי שְׁחָרִין? מַה טִּיבָן? הָא אִיהוּ דְּאָמַר בַּעַל קֶרִי אָסוּר בְּדִבְרֵי תּוֹרָה. הָכִי קָאָמַר: מַה טִּיבָן בְּאַרְבָּעִים סְאָה, אֶפְשָׁר בְּתִשְׁעָה קַבִּין. מַה טִּיבָן בְּטְבִילָה, אֶפְשָׁר בִּנְתִינָה.

אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: גָּדֵר גָּדוֹל גָּדְרוּ בָהּ. דְּתַנְיָא: מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁתָּבַע אִשָּׁה לְדַבֵּר עֲבֵירָה. אָמְרָה לוֹ: רֵיקָא! יֵשׁ לְךָ אַרְבָּעִים סְאָה שֶׁאַתָּה טוֹבֵל בָּהֶן? מִיָּד פֵּירֵשׁ.

אָמַר לְהוּ רַב הוּנָא לְרַבָּנָן: רַבּוֹתַי, מִפְּנֵי מָה אַתֶּם מְזַלְזְלִין בְּטְבִילָה זוֹ: אִי מִשּׁוּם צִינָּה, אֶפְשָׁר בְּמֶרְחָצָאוֹת.

אָמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא: וְכִי יֵשׁ טְבִילָה בְּחַמִּין? אָמַר לֵיהּ: רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה קָאֵי כְּווֹתָךְ.

רַבִּי זֵירָא הֲוָה יָתֵיב בְּאַגָּנָא דְּמַיָּא בֵּי מַסּוּתָא, אָמַר לֵיהּ לְשַׁמָּעֵיהּ: זִיל וְאַיְיתִי לִי תִּשְׁעָה קַבִּין וּשְׁדִי עִלָּוַאי. אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא: לְמָה לֵיהּ לְמָר כּוּלֵּי הַאי? וְהָא יָתֵיב בְּגַוּוֵיהוּ!

אָמַר לֵיהּ: כְּאַרְבָּעִים סְאָה, מָה אַרְבָּעִים סְאָה, בְּטְבִילָה וְלֹא בִּנְתִינָה — אַף תִּשְׁעָה קַבִּין בִּנְתִינָה וְלֹא בִּטְבִילָה.

רַב נַחְמָן תַּקֵּן חַצְבָּא בַּת תִּשְׁעָה קַבִּין. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי יְהוּדָה גְּלוֹסְטְרָא אָמְרוּ: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְחוֹלֶה לְאוֹנְסוֹ. אֲבָל לְחוֹלֶה הַמַּרְגִּיל, אַרְבָּעִים סְאָה.

אָמַר רַב יוֹסֵף: אִתְּבַר חַצְבֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן. כִּי אֲתָא רָבִין אָמַר בְּאוּשָּׁא הֲוָה עוֹבָדָא

דף כב:

בְּקִילְעָא דְּרַב אוֹשַׁעְיָא, אֲתוֹ וּשְׁאֲלוּ לְרַב אַסִּי. אָמַר לְהוּ: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְחוֹלֶה הַמַּרְגִּיל, אֲבָל לְחוֹלֶה לְאוֹנְסוֹ פָּטוּר מִכְּלוּם. אָמַר רַב יוֹסֵף: אִצְטְמִיד חַצְבֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן.

מִכְּדֵי כּוּלְּהוּ אָמוֹרָאֵי וְתַנָּאֵי בְּדֶעֱזְרָא קָמִיפַּלְגִי, וְנֶחֱזֵי עֶזְרָא הֵיכִי תַּקֵּן.

אָמַר אַבָּיֵי: עֶזְרָא תַּקֵּן לְבָרְיָא הַמַּרְגִּיל אַרְבָּעִים סְאָה, וּבָרְיָא לְאוֹנְסוֹ תִּשְׁעָה קַבִּין. וַאֲתוֹ אָמוֹרָאֵי וּפְלִיגִי בְּחוֹלֶה. מָר סָבַר חוֹלֶה הַמַּרְגִּיל כְּבָרְיָא הַמַּרְגִּיל וְחוֹלֶה לְאוֹנְסוֹ כְּבָרְיָא לְאוֹנְסוֹ. וּמַר סָבַר חוֹלֶה הַמַּרְגִּיל כְּבָרְיָא לְאוֹנְסוֹ, וְחוֹלֶה לְאוֹנְסוֹ פָּטוּר מִכְּלוּם.

אָמַר רָבָא: נְהִי דְּתַקֵּן עֶזְרָא טְבִילָה, נִתְּנָה מִי תִּקֵּן?! וְהָאָמַר מָר עֶזְרָא תִּקֵּן טְבִילָה לְבַעֲלֵי קְרִיין. אֶלָּא אָמַר רָבָא: עֶזְרָא תַּקֵּן טְבִילָה לְבָרְיָא הַמַּרְגִּיל אַרְבָּעִים סְאָה. וַאֲתוֹ רַבָּנַן וְהַתְקִינוּ לְבָרְיָא לְאוֹנְסוֹ תִּשְׁעָה קַבִּין. וַאֲתוֹ אָמוֹרָאֵי וְקָא מִיפַּלְגִי בְּחוֹלֶה, מָר סָבַר חוֹלֶה הַמַּרְגִּיל

כְּבָרִיא הַמַּרְגִּיל, וְחוֹלֶה לְאוֹנְסוֹ — כְּבָרִיא לְאוֹנְסוֹ, וּמַר סָבַר לְבָרִיא הַמַּרְגִּיל אַרְבָּעִים סְאָה, וְחוֹלֶה הַמַּרְגִּיל כְּבָרִיא לְאוֹנְסוֹ — תִּשְׁעָה קַבִּין. אֲבָל לְחוֹלֶה לְאוֹנְסוֹ פָּטוּר מִכְּלוּם.
אָמַר רָבָא הִלְכְתָא: בָּרִיא הַמַּרְגִּיל וְחוֹלֶה הַמַּרְגִּיל — אַרְבָּעִים סְאָה. וּבָרִיא לְאוֹנְסוֹ — תִּשְׁעָה קַבִּין. אֲבָל לְחוֹלֶה לְאוֹנְסוֹ — פָּטוּר מִכְּלוּם.
תָּנוּ רַבָּנַן: בַּעַל קֶרִי שֶׁנָּתְנוּ עָלָיו תִּשְׁעָה קַבִּין מַיִם — טָהוֹר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — לְעַצְמוֹ, אֲבָל לַאֲחֵרִים אַרְבָּעִים סְאָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַרְבָּעִים סְאָה מִכָּל מָקוֹם.
רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי וְרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא. חַד מֵהַאי זוּגָא וְחַד מֵהַאי זוּגָא אֲרֵישָׁא, חַד אָמַר: הָא דְּאָמְרַתְּ בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים לְעַצְמוֹ, אֲבָל לַאֲחֵרִים אַרְבָּעִים סְאָה, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְחוֹלֶה הַמַּרְגִּיל, אֲבָל לְחוֹלֶה לְאוֹנְסוֹ תִּשְׁעָה קַבִּין. וְחַד אָמַר: כָּל לַאֲחֵרִים, אֲפִילּוּ חוֹלֶה לְאוֹנְסוֹ עַד דְּאִיכָּא אַרְבָּעִים סְאָה.
וְחַד מֵהַאי זוּגָא וְחַד מֵהַאי זוּגָא אַסֵּיפָא. חַד אָמַר: הָא דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה אַרְבָּעִים סְאָה מִכָּל מָקוֹם — לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּקַרְקַע, אֲבָל בְּכֵלִים — לֹא. וְחַד אָמַר: אֲפִילּוּ בְּכֵלִים נָמֵי.
בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר אֲפִילּוּ בְּכֵלִים — הַיְינוּ דִּקְתָנֵי רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: "אַרְבָּעִים סְאָה מִכָּל מָקוֹם". אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר בְּקַרְקַע — אֵין, בְּכֵלִים — לָא, "מִכָּל מָקוֹם" לְאֵתוּיֵי מַאי? לְאֵתוּיֵי מַיִם שְׁאוּבִין.
רַב פָּפָּא וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ וְרָבָא בְּרַבִּי בַּר שְׁמוּאֵל כְּרִיכוּ רִיפְתָּא בַּהֲדֵי הֲדָדֵי. אֲמַר לְהוּ רַב פָּפָּא: הַבוּ לִי לְדִידִי לִבְרוֹךְ, דִּנְפוּל עִילָּוַאי תִּשְׁעָה קַבִּין. אֲמַר לְהוּ רָבָא בְּרַבִּי בַּר שְׁמוּאֵל: תְּנֵינָא, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — לְעַצְמוֹ, אֲבָל לַאֲחֵרִים — אַרְבָּעִים סְאָה. אֶלָּא, הַבוּ לִי לְדִידִי לִבְרוֹךְ, דִּנְפוּל עִילָּוַאי אַרְבָּעִים סְאָה. אֲמַר לְהוּ רַב הוּנָא: הַבוּ לִי לְדִידִי לִבְרוֹךְ, דְּלֵיכָּא עִילָּוַאי לָא הַאי וְלָא הַאי.
רַב חָמָא טָבֵיל בְּמַעֲלֵי יוֹמָא דְּפִסְחָא לְהוֹצִיא רַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן. וְלֵית הִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ.

מַתְנִי' הָיָה עוֹמֵד בִּתְפִלָּה וְנִזְכַּר שֶׁהוּא בַּעַל קֶרִי, לֹא יַפְסִיק, אֶלָּא יְקַצֵּר.
יָרַד לִטְבּוֹל, אִם יָכוֹל לָעֲלוֹת וּלְהִתְכַּסּוֹת וְלִקְרוֹת עַד שֶׁלֹּא תִּהֵא הָנֵץ הַחַמָּה — יַעֲלֶה וְיִתְכַּסֶּה וְיִקְרָא, וְאִם לָאו — יִתְכַּסֶּה בְּמַיִם וְיִקְרָא. וְלֹא יִתְכַּסֶּה לֹא בַּמַּיִם הָרָעִים וְלֹא בְּמֵי הַמִּשְׁרָה, עַד שֶׁיְּטִיל לְתוֹכָן מַיִם. וְכַמָּה יַרְחִיק מֵהֶן וּמִן הַצּוֹאָה — אַרְבַּע אַמּוֹת.

גְּמָ' תָּנוּ רַבָּנַן: הָיָה עוֹמֵד בִּתְפִלָּה וְנִזְכַּר שֶׁהוּא בַּעַל קֶרִי — לֹא יַפְסִיק, אֶלָּא יְקַצֵּר. הָיָה קוֹרֵא בַּתּוֹרָה וְנִזְכַּר שֶׁהוּא בַּעַל קֶרִי — אֵינוֹ מַפְסִיק וְעוֹלֶה, אֶלָּא מְגַמְגֵּם וְקוֹרֵא. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֵין בַּעַל קֶרִי רַשַּׁאי לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה יוֹתֵר מִשְּׁלֹשָׁה פְּסוּקִים.
תַּנְיָא אִידַּךְ: הָיָה עוֹמֵד בִּתְפִלָּה וְרָאָה צוֹאָה כְּנֶגְדּוֹ — מְהַלֵּךְ לְפָנָיו עַד שֶׁיְּזַרְקֶנָּה לַאֲחוֹרָיו אַרְבַּע אַמּוֹת. וְהָתַנְיָא לִצְדָדִין. לָא קַשְׁיָא, הָא, דְּאֶפְשָׁר, הָא, דְּלָא אֶפְשָׁר.

הָיָה מִתְפַּלֵּל וּמָצָא צוֹאָה בִּמְקוֹמוֹ, אָמַר רַבָּה: אַף עַל פִּי שֶׁחָטָא — תְּפִלָּתוֹ תְּפִלָּה. מַתְקִיף לֵיהּ רָבָא: וְהָא: ״זֶבַח רְשָׁעִים תּוֹעֵבָה״! אֶלָּא אָמַר רָבָא: הוֹאִיל וְחָטָא, אַף עַל פִּי שֶׁהִתְפַּלֵּל — תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה.

תָּנוּ רַבָּנַן: הָיָה עוֹמֵד בִּתְפִלָּה וּמַיִם שׁוֹתְתִין עַל בִּרְכָּיו — פּוֹסֵק עַד שֶׁיִּכְלוּ הַמַּיִם וְחוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל. לְהֵיכָן חוֹזֵר? רַב חִסְדָּא וְרַב הַמְנוּנָא, חַד אָמַר חוֹזֵר לָרֹאשׁ, וְחַד אָמַר: לְמָקוֹם שֶׁפָּסַק.

לֵימָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי:

דף כג.

מָר סָבַר: אִם שָׁהָה כְּדֵי לִגְמוֹר אֶת כּוּלָּהּ — חוֹזֵר לָרֹאשׁ. וּמַר סָבַר: לְמָקוֹם שֶׁפָּסַק.

אָמַר רַב אַשִׁי: הַאי ״אִם שָׁהָה״, אִם לֹא שָׁהָה מִיבְּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא אִם שָׁהָה כְּדֵי לִגְמוֹר אֶת כּוּלָּהּ — חוֹזֵר לָרֹאשׁ, וְהָתָם בְּדִלְמָא שָׁהָה קָמִיפַּלְגִי, דְּמָר סָבַר גַּבְרָא דְּחוּיָא הוּא, וְאֵין רָאוּי, וְאֵין תְּפִלָּתוֹ תְּפִלָּה. וּמַר סָבַר גַּבְרָא חֲזָיָא הוּא, וּתְפִלָּתוֹ תְּפִלָּה.

תָּנוּ רַבָּנַן: הַנִּצְרָךְ לִנְקֵבָיו — אַל יִתְפַּלֵּל, וְאִם הִתְפַּלֵּל — תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה. אָמַר רַב זְבִיד וְאִיתֵּימָא רַב יְהוּדָה: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁהוֹת בְּעַצְמוֹ, אֲבָל אִם יָכוֹל לִשְׁהוֹת בְּעַצְמוֹ — תְּפִלָּתוֹ תְּפִלָּה.

וְעַד כַּמָּה? אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: עַד פַּרְסָה. אִיכָּא דְּמַתְנֵי לַהּ אַמַּתְנִיתָא: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — כְּשֶׁאֵין יָכוֹל לַעֲמוֹד עַל עַצְמוֹ. אֲבָל אִם יָכוֹל לַעֲמוֹד עַל עַצְמוֹ — תְּפִלָּתוֹ תְּפִלָּה. וְעַד כַּמָּה? אָמַר רַב זְבִיד: עַד פַּרְסָה.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: הַנִּצְרָךְ לִנְקֵבָיו — הֲרֵי זֶה לֹא יִתְפַּלֵּל, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: ״הָכוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל״.

וְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מַאי דִּכְתִיב: ״שְׁמוֹר רַגְלְךָ כַּאֲשֶׁר תֵּלֵךְ אֶל בֵּית הָאֱלֹהִים״? שְׁמוֹר עַצְמְךָ שֶׁלֹּא תֶּחְטָא, וְאִם תֶּחְטָא — הָבֵא קָרְבָּן לְפָנַי. ״וְקָרוֹב לִשְׁמֹעַ דִּבְרֵי חֲכָמִים״, אָמַר רָבָא: הֱוֵי קָרוֹב לִשְׁמוֹעַ דִּבְרֵי חֲכָמִים, שֶׁאִם חוֹטְאִים מְבִיאִים קָרְבָּן וְעוֹשִׂים תְּשׁוּבָה. ״מִתֵּת הַכְּסִילִים זָבַח״ — אַל תְּהִי כַּכְּסִילִים שֶׁחוֹטְאִים וּמְבִיאִים קָרְבָּן, וְאֵין עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה.

״כִּי אֵינָם יוֹדְעִים לַעֲשׂוֹת רָע״ אִי הָכִי צַדִּיקִים נִינְהוּ! אֶלָּא, אַל תְּהִי כַּכְּסִילִים שֶׁחוֹטְאִים וּמְבִיאִים קָרְבָּן, וְאֵינָם יוֹדְעִים אִם עַל הַטּוֹבָה הֵם מְבִיאִים, אִם עַל הָרָעָה הֵם מְבִיאִים. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: בֵּין טוֹב לְרַע אֵינָן מַבְחִינִים, וְהֵם מְבִיאִים קָרְבָּן לְפָנַי?!

רַב אָשֵׁי וְאִיתֵּימָא רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא אָמַר: שְׁמוֹר נְקֵבֶיךָ בְּשָׁעָה שֶׁאַתָּה עוֹמֵד בִּתְפִלָּה לְפָנַי.

תָּנוּ רַבָּנָן: הַנִּכְנָס לְבֵית הַכִּסֵּא, חוֹלֵץ תְּפִילָּיו בְּרִחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִכְנָס. אָמַר רַב אַחָא בַּר רַב הוּנָא אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בֵּית הַכִּסֵּא קָבוּעַ, אֲבָל בֵּית הַכִּסֵּא עַרַאי — חוֹלֵץ, וְנִפְנֶה לְאַלְתַּר. וּכְשֶׁהוּא יוֹצֵא — מַרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת, וּמַנִּיחָן, מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂאוֹ בֵּית הַכִּסֵּא קָבוּעַ.

אִיבַּעְיָא לְהוּ: מַהוּ שֶׁיְּכַנֵּס אָדָם בִּתְפִילִּין לְבֵית הַכִּסֵּא קָבוּעַ לְהַשְׁתִּין מַיִם? רָבִינָא שָׁרֵי, רַב אַדָּא בַּר מַתְנָא אָסַר. אָתוֹ שַׁיְּילוּהּ לְרָבָא, אָמַר לְהוּ: אָסוּר — חִישִׁינַן שֶׁמָּא יִפָּנֶה בָּהֶן. וְאָמְרִי לַהּ, שֶׁמָּא יָפִיחַ בָּהֶן.

תָּנְיָא אִידַּךְ: הַנִּכְנָס לְבֵית הַכִּסֵּא קָבוּעַ חוֹלֵץ תְּפִילָּיו בְּרִחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת, וּמַנִּיחָן בַּחֲלוֹן הַסָּמוּךְ לְרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנִכְנָס. וּכְשֶׁהוּא יוֹצֵא — מַרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת, וּמַנִּיחָן, דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אוֹחֲזָן בְּיָדוֹ, וְנִכְנָס. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אוֹחֲזָן בִּבְגָדוֹ, וְנִכְנָס. בִּבְגָדוֹ סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! זִימְנִין מִישְׁתְּלֵי לְהוּ וְנָפְלִי! אֶלָּא אֵימָא: אוֹחֲזָן בִּבְגָדוֹ וּבְיָדוֹ, וְנִכְנָס. וּמַנִּיחָם בַּחוֹרִין הַסָּמוּכִים לְבֵית הַכִּסֵּא, וְלֹא יַנִּיחֵם בַּחוֹרִין הַסְּמוּכִים לִרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁמָּא יִטְלוּ אוֹתָם עוֹבְרֵי דְּרָכִים, וְיָבֹא לִידֵי חֶשְׁד.

וּמַעֲשֶׂה בְּתַלְמִיד אֶחָד שֶׁהִנִּיחַ תְּפִילָּיו בַּחוֹרִין הַסְּמוּכִים לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבָאת זוֹנָה אַחַת, וְנָטְלָתַן, וּבָאת לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְאָמְרָה: רְאוּ מַה נָּתַן לִי פְּלוֹנִי בִּשְׂכָרִי! כֵּיוָן שֶׁשָּׁמַע אוֹתוֹ תַּלְמִיד כָּךְ, עָלָה לְרֹאשׁ הַגַּג וְנָפַל וָמֵת. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵא אוֹחֲזָן בִּבְגָדוֹ וּבְיָדוֹ, וְנִכְנָס.

תָּנוּ רַבָּנָן: בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מַנִּיחִין תְּפִילִּין בַּחוֹרִין הַסְּמוּכִים לְבֵית הַכִּסֵּא, וּבָאִין עַכְבָּרִים וְנוֹטְלִין אוֹתָן. הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ מַנִּיחִין אוֹתָן בַּחֲלוֹנוֹת הַסְּמוּכוֹת לִרְשׁוּת הָרַבִּים; וּבָאִין עוֹבְרֵי דְּרָכִים וְנוֹטְלִין אוֹתָן. הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵא אוֹחֲזָן בְּיָדוֹ וְנִכְנָס.

אָמַר רַבִּי מְיָאשָׁא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הֲלָכָה, גּוֹלְלָן כְּמִין סֵפֶר, וְאוֹחֲזָן בִּימִינוֹ כְּנֶגֶד לִבּוֹ. אָמַר רַב יוֹסֵף בַּר מְנְיוֹמֵי אָמַר רַב נַחְמָן: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְּהֵא רְצוּעָה יוֹצֵאת מִתַּחַת יָדוֹ טָפַח.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא אָמַר רַבִּי זֵירָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ שְׁהוּת בְּיוֹם לְלָבְשָׁן, אֲבָל אֵין שְׁהוּת בְּיוֹם לְלָבְשָׁן — עוֹשֶׂה לָהֶן כְּמִין כִּיס טָפַח, וּמַנִּיחָן.

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בַּיּוֹם גּוֹלְלָן כְּמִין סֵפֶר וּמַנִּיחָן בְּיָדוֹ כְּנֶגֶד לִבּוֹ, וּבַלַּיְלָה עוֹשֶׂה לָהֶן כְּמִין כִּיס טָפַח, וּמַנִּיחָן.

אָמַר אַבָּיֵי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בִּכְלֵי שֶׁהוּא כִּלְיָין, אֲבָל בִּכְלֵי שֶׁאֵינוֹ כִּלְיָין, אֲפִילּוּ פָּחוֹת מִטֶּפַח.

אָמַר מָר זוּטְרָא, וְאִיתֵּימָא רַב אָשֵׁי: תֵּדַע שֶׁהֲרֵי פַּכִּין קְטַנִּים מַצִּילִין בְּאֹהֶל הַמֵּת.
אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: כִּי הֲוָה אָזְלִינַן בָּתְרֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, כִּי הֲוָה בָּעֵי לְמֵיעַל לְבֵית הַכִּסֵּא כִּי הֲוָה נָקֵיט סִפְרָא דְאַגָּדְתָּא — הֲוָה יָהֵיב לַן, כִּי הֲוָה נָקֵיט תְּפִילִּין — לָא הֲוָה יָהֵיב לַן, אָמַר: הוֹאִיל וּשְׁרוֹנְהוּ רַבָּנַן —

דף כג:

נִינְטְרַן. אָמַר רָבָא: כִּי הֲוָה אָזְלִינַן בָּתְרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן, כִּי הֲוָה נָקֵיט סִפְרָא דְאַגָּדְתָּא — יָהֵיב לַן, כִּי הֲוָה נָקֵיט תְּפִילִּין — לָא יָהֵיב לַן, אָמַר: הוֹאִיל וּשְׁרוֹנְהוּ רַבָּנַן, נִינְטְרַן.
תָּנוּ רַבָּנַן: לֹא יֹאחַז אָדָם תְּפִילִּין בְּיָדוֹ וְסֵפֶר תּוֹרָה בִּזְרוֹעוֹ וְיִתְפַּלֵּל. וְלֹא יַשְׁתִּין בָּהֶן מַיִם, וְלֹא יִישַׁן בָּהֶן לֹא שֵׁינַת קֶבַע וְלֹא שֵׁינַת עֲרַאי. אָמַר שְׁמוּאֵל: סַכִּין וּמָעוֹת וּקְעָרָה וְכִכָּר, הֲרֵי אֵלּוּ כַּיּוֹצֵא בָּהֶן.
אָמַר רָבָא אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: לֵית הִלְכְתָא כִּי הָא מַתְנִיתָא, דְּבֵית שַׁמַּאי הִיא. דְּאִי בֵּית הִלֵּל — הַשְׁתָּא בֵּית הַכִּסֵּא קְבוּעַ שְׁרֵי, בֵּית הַכִּסֵּא עֲרַאי מִיבַּעְיָא?!
מֵיתִיבִי: דְּבָרִים שֶׁהִתַּרְתִּי לְךָ כָּאן, אֲסַרְתִּי לְךָ כָּאן. מַאי לָאו תְּפִילִּין? אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא בֵּית הִלֵּל: הִתַּרְתִּי לְךָ כָּאן קְבוּעַ, אֲסַרְתִּי לְךָ כָּאן בֵּית הַכִּסֵּא עֲרַאי. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ בֵּית שַׁמַּאי הָא לָא שָׁרוּ וְלָא מִידֵּי?
כִּי תַּנְיָא הַהִיא, לְעִנְיַן טֶפַח וְטִפְחַיִים. דְּתָנֵי חֲדָא: כְּשֶׁהוּא נִפְנֶה — מְגַלֶּה לְאַחֲרָיו טֶפַח וּלְפָנָיו טִפְחַיִים. וְתַנְיָא אִידַּךְ: לְאַחֲרָיו טֶפַח וּלְפָנָיו וְלֹא כְלוּם.
מַאי לָאו אִידֵּי וְאִידֵּי בְּאִישׁ, וְלָא קַשְׁיָא, כָּאן לִגְדוֹלִים, כָּאן לִקְטַנִּים?
וְתִסְבְּרָא?! אִי בִּקְטַנִּים, לְאַחֲרָיו טֶפַח לְמָה לִי? אֶלָּא אִידֵּי וְאִידֵּי בִּגְדוֹלִים, וְלָא קַשְׁיָא, הָא בְּאִישׁ, הָא בָּאִשָּׁה.
אִי הָכִי הָא דְּקָתָנֵי עָלָהּ, "זֶהוּ קַל וָחוֹמֶר שֶׁאֵין עָלָיו תְּשׁוּבָה" — מַאי "אֵין עָלָיו תְּשׁוּבָה"? דַּרְכָּא דְמִלְּתָא הָכִי אִיתָא.
אֶלָּא לָאו, תְּפִילִּין, וּתְיוּבְתָא דְּרָבָא אָמַר רַב שֵׁשֶׁת. תְּיוּבְתָא.
מִכָּל מָקוֹם, קַשְׁיָא, הַשְׁתָּא בֵּית הַכִּסֵּא קָבוּעַ שְׁרֵי, בֵּית הַכִּסֵּא עֲרַאי לֹא כָּל שֶׁכֵּן!
הָכִי קָאָמַר: בֵּית הַכִּסֵּא קָבוּעַ דְּלֵיכָּא נִיצוֹצוֹת, שָׁרוּ. בֵּית הַכִּסֵּא עֲרַאי דְּאִיכָּא נִיצוֹצוֹת, אָסְרִי.
אִי הָכִי, אַמַּאי "אֵין עָלָיו תְּשׁוּבָה"? תְּשׁוּבָה מִעַלְיָתָא הִיא!
הָכִי קָאָמַר: הָא מִילְּתָא תֵּיתֵי לַהּ בְּתוֹרַת טַעְמָא, וְלָא תֵּיתֵי לַהּ בְּקַל וָחוֹמֶר, דְּאִי אָתְיָא לַהּ בְּתוֹרַת קַל וָחוֹמֶר, זֶהוּ קַל וָחוֹמֶר שֶׁאֵין עָלָיו תְּשׁוּבָה.

תָּנוּ רַבָּנָן: הָרוֹצֶה לִיכָּנֵס לִסְעוּדַת קֶבַע, מְהַלֵּךְ עֲשָׂרָה פְּעָמִים אַרְבַּע אַמּוֹת, אוֹ אַרְבָּעָה פְּעָמִים עֶשֶׂר אַמּוֹת, וְיִפָּנֶה, וְאַחַר כָּךְ נִכְנָס.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק: הַנִּכְנָס לִסְעוּדַת קֶבַע, חוֹלֵץ תְּפִילָּיו וְאַחַר כָּךְ נִכְנָס. וּפְלִיגָא דְּרַבִּי חִיָּיא, דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא: מַנִּיחָן עַל שֻׁלְחָנוֹ, וְכֵן הָדוּר לוֹ.

וְעַד אֵימַת? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: עַד זְמַן בְּרָכָה.

תָּנֵי חֲדָא: צוֹרֶר אָדָם תְּפִילָּיו עִם מְעוֹתָיו בַּאֲפַרְקְסוּתוֹ. וְתַנְיָא אִידַּךְ: לֹא יָצוֹר.

לָא קַשְׁיָא, הָא דְּאַזְמְנֵיהּ. הָא דְּלָא אַזְמְנֵיהּ. דְּאָמַר רַב חִסְדָּא: הַאי סוּדָרָא דִּתְפִילִּין דְּאַזְמְנֵיהּ לְמֵיצַר בֵּיהּ תְּפִילִּין, צָר בֵּיהּ תְּפִילִּין — אָסוּר לְמֵיצַר בֵּיהּ פְּשִׁיטֵי, אַזְמְנֵיהּ וְלָא צָר בֵּיהּ, צָר בֵּיהּ וְלָא אַזְמְנֵיהּ — שְׁרֵי לְמֵיצַר בֵּיהּ זוּזֵי.

וּלְאַבָּיֵי דְּאָמַר הַזְמָנָה מִילְּתָא הִיא: אַזְמְנֵיהּ אַף עַל גַּב דְּלָא צָר בֵּיהּ. צָר בֵּיהּ, אִי אַזְמְנֵיהּ — אָסִיר, אִי לָא אַזְמְנֵיהּ — לָא.

בָּעָא מִינֵּיהּ רַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרַב נְחוּנְיָא מֵרַב יְהוּדָה: מַהוּ שֶׁיְּנִיחַ אָדָם תְּפִילָּיו תַּחַת מְרַאֲשׁוֹתָיו? תַּחַת מַרְגְּלוֹתָיו לָא קָא מִיבַּעְיָא לִי, שֶׁנּוֹהֵג בָּהֶן מִנְהַג בִּזָּיוֹן. כִּי קָא מִיבַּעְיָא לִי, תַּחַת מְרַאֲשׁוֹתָיו מַאי? אָמַר לֵיהּ הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל: מוּתָּר, אֲפִילּוּ אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ.

מֵיתִיבִי: לָא יַנִּיחַ אָדָם תְּפִילָּיו תַּחַת מַרְגְּלוֹתָיו מִפְּנֵי שֶׁנּוֹהֵג בָּהֶם דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן, אֲבָל מַנִּיחָם תַּחַת מְרַאֲשׁוֹתָיו. וְאִם הָיְתָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ — אָסוּר. הָיָה מָקוֹם שֶׁגְּבוֹהַּ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים אוֹ נָמוּךְ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים — מוּתָּר.

תְּיוּבְתָּא דִּשְׁמוּאֵל, תְּיוּבְתָּא.

אָמַר רָבָא: אַף עַל גַּב דְּתַנְיָא תְּיוּבְתָּא דִּשְׁמוּאֵל, הִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ. מַאי טַעְמָא?

דף כד.

כֹּל לְנַטּוֹרֵינְהוּ טְפֵי עֲדִיף. וְהֵיכָא מַנַּח לְהוּ? אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: בֵּין כַּר לְכֶסֶת, שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד רֹאשׁוֹ.

וְהָא תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא: מַנִּיחָן בְּכוֹבַע, תַּחַת מְרַאֲשׁוֹתָיו! דְּמַפֵּיק לֵיהּ לְמוּרְשָׁא דְּכוֹבַע לְבַר. בַּר קַפָּרָא צָיֵיר לְהוּ בְּכִילְתָא, וּמַפֵּיק לְמוּרְשָׁהוֹן לְבַר. רַב שֵׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִּי מַנַּח לְהוּ אַשַּׁרְשִׁיפָּא, וּפָרֵיס סוּדָרָא עִילָּוַיְיהוּ.

אָמַר רַב הַמְנוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף: זִימְנָא חֲדָא הֲוָה קָאֵימְנָא קַמֵּיהּ דְּרָבָא, וַאֲמַר לִי: זִיל אַיְיתִי לִי תְּפִילִּין. וְאִשְׁכַּחְתִּינְהוּ בֵּין כַּר לְכֶסֶת, שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד רֹאשׁוֹ. וַהֲוָה יָדַעְנָא דְּיוֹם טָבִילָה הֲוָה, וּלְאַגְמוֹרֵן הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה הוּא דַּעֲבַד.

בְּעָא מִינֵּיהּ רַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרַב נְחוּנְיָא מֵרַב יְהוּדָה: שְׁנַיִם שֶׁיִּשְׁנִים בְּמִטָּה אַחַת, מַהוּ שֶׁזֶּה יַחֲזִיר פָּנָיו וְיִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע, וְזֶה יַחֲזִיר פָּנָיו וְיִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע? אֲמַר לֵיהּ: הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל: וַאֲפִילּוּ אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ.

מַתְקִיף לַהּ רַב יוֹסֵף: אִשְׁתּוֹ וְלָא מִיבַּעְיָא אַחֵר?! אַדְּרַבָּה, אִשְׁתּוֹ כְּגוּפוֹ, אַחֵר לָאו כְּגוּפוֹ.

מֵיתִיבִי: שְׁנַיִם שֶׁיִּשְׁנִים בְּמִטָּה אַחַת — זֶה מַחֲזִיר פָּנָיו וְקוֹרֵא, וְזֶה מַחֲזִיר פָּנָיו וְקוֹרֵא. וְתַנְיָא אַחֲרִיתִי: הַיְשֵׁן בַּמִּטָּה, וּבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ בְּצִדּוֹ, הֲרֵי זֶה לֹא יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה טַלִּית מַפְסֶקֶת בֵּינֵיהֶן. וְאִם הָיוּ בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ קְטַנִּים — מוּתָּר.

בְּשִׁלְמָא לְרַב יוֹסֵף לָא קַשְׁיָא, הָא אִשְׁתּוֹ, וְהָא בְּאַחֵר. אֶלָּא לִשְׁמוּאֵל קַשְׁיָא?

אָמַר לְךָ שְׁמוּאֵל: לְרַב יוֹסֵף מִי נִיחָא? וְהָתְנְיָא הָיָה יָשֵׁן בַּמִּטָּה, וּבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ בַּמִּטָּה — לֹא יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה טַלִּיתוֹ מַפְסֶקֶת בֵּינֵיהֶן. אֶלָּא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר — אִשְׁתּוֹ לְרַב יוֹסֵף תַּנָּאֵי הִיא, לְדִידִי נָמֵי תַּנָּאֵי הִיא.

אָמַר מָר: זֶה מַחֲזִיר פָּנָיו וְקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע. וְהָא אֵיכָּא עֲגָבוֹת! מְסַיֵּיע לֵיהּ לְרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא: עֲגָבוֹת אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם עֶרְוָה. לֵימָא מְסַיֵּיע לֵיהּ לְרַב הוּנָא: הָאִשָּׁה יוֹשֶׁבֶת, וְקוֹצָה לָהּ חַלָּתָהּ עָרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁיְּכוֹלָה לְכַסּוֹת פָּנֶיהָ בְּקַרְקַע, אֲבָל לֹא הָאִישׁ.

תַּרְגְּמַהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: כְּגוֹן שֶׁהָיוּ פָּנֶיהָ טוּחוֹת בַּקַּרְקַע.

אָמַר מָר: אִם הָיוּ בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ קְטַנִּים, מוּתָּר: וְעַד כַּמָּה? אָמַר רַב חִסְדָּא: תִּינוֹקֶת בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, וְתִינוֹק בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד. אֵיכָּא דְּאָמְרִי: תִּינוֹקֶת בַּת אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, וְתִינוֹק בֶּן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד. אִידֵּי וְאִידֵּי עַד כְּדֵי "שָׁדַיִם נָכֹנוּ וּשְׂעָרֵךְ צִמֵּחַ".

אָמַר לֵיהּ רַב כָּהֲנָא לְרַב אָשֵׁי: הָתָם אָמַר רָבָא: אַף עַל גַּב דִּתְיוּבְתָּא דִּשְׁמוּאֵל, הִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל. הָכָא מַאי? אָמַר לֵיהּ: אַטּוּ כּוּלְּהוּ בַּחֲדָא מְחִתָּא מְחִתִינְהוּ? אֶלָּא הֵיכָא דְּאִיתְמַר — אִיתְמַר, וְהֵיכָא דְּלָא אִיתְמַר — לָא אִיתְמַר.

אָמַר לֵיהּ רַב מָרִי לְרַב פָּפָּא: שֵׂעָר יוֹצֵא בְּבִגְדוֹ מַהוּ? קָרֵא עָלֶיהָ: שֵׂעָר, שֵׂעָר.

אָמַר ר' יִצְחָק: טֶפַח בְּאִשָּׁה עֶרְוָה. לְמַאי? אִילֵּימָא לְאִסְתַּכּוֹלֵי בַּהּ, וְהָא אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: לָמָּה מָנָה הַכָּתוּב תַּכְשִׁיטִין שֶׁבַּחוּץ עִם תַּכְשִׁיטִין שֶׁבִּפְנִים — לוֹמַר לְךָ כָּל הַמִּסְתַּכֵּל בְּאֶצְבַּע קְטַנָּה שֶׁל אִשָּׁה, כְּאִילּוּ מִסְתַּכֵּל בְּמָקוֹם הַתּוֹרֵף.

אֶלָּא בְּאִשְׁתּוֹ וְלִקְרִיאַת שְׁמַע.

אָמַר רַב חִסְדָּא: שׁוֹק בְּאִשָּׁה עֶרְוָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "גַּלִּי שׁוֹק עִבְרִי נְהָרוֹת", וּכְתִיב: "תִּגָּל עֶרְוָתֵךְ וְגַם תֵּרָאֶה חֶרְפָּתֵךְ". אָמַר שְׁמוּאֵל: קוֹל בְּאִשָּׁה — עֶרְוָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי קוֹלֵךְ עָרֵב וּמַרְאַיִךְ נָאוֶה". אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: שֵׂעָר בְּאִשָּׁה עֶרְוָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "שַׂעָרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים".

אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: אֲנִי רָאִיתִי אֶת רַבִּי שֶׁתְּלָה תְּפִילָּיו. מֵיתִיבִי: הַתּוֹלֶה תְּפִילָּיו יִתְלוּ לוֹ חַיָּיו! דּוֹרְשֵׁי חֲמוּרוֹת אָמְרוּ: ״וְהָיוּ חַיֶּיךָ תְּלָאִים לְךָ מִנֶּגֶד״, זֶה הַתּוֹלֶה תְּפִילָּיו.

לָא קַשְׁיָא הָא בִּרְצוּעָה. הָא בְּקָצִיצָה.

וְאִיבָּעֵית אֵימָא: לָא שְׁנָא רְצוּעָה וְלָא שְׁנָא קְצִיצָה — אָסוּר. וְכִי תְּלָה רַבִּי — בְּכִיסְתָּא תְּלָה.

אִי הָכִי מַאי לְמֵימְרָא? מַהוּ דְתֵימָא תִּיבְעֵי הַנָּחָה כְּסֵפֶר תּוֹרָה — קָא מַשְׁמַע לַן.

וְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: אֲנִי רָאִיתִי אֶת רַבִּי שֶׁגִּיהֵק וּפִיהֵק וְנִתְעַטֵּשׁ וְרָק

דף כד:

וּמְמַשְׁמֵשׁ בְּבִגְדוֹ, אֲבָל לֹא הָיָה מִתְעַטֵּף. וּכְשֶׁהוּא מְפַהֵק הָיָה מַנִּיחַ יָדוֹ עַל סַנְטֵרוֹ.

מֵיתִיבִי: הַמַּשְׁמִיעַ קוֹלוֹ בִּתְפִלָּתוֹ — הֲרֵי זֶה מִקְטַנֵּי אֲמָנָה. הַמַּגְבִּיהַּ קוֹלוֹ בִּתְפִלָּתוֹ הֲרֵי זֶה מִנְּבִיאֵי הַשֶּׁקֶר.

מְגַהֵק וּמְפַהֵק — הֲרֵי זֶה מִגַּסֵּי הָרוּחַ. הַמִּתְעַטֵּשׁ בִּתְפִלָּתוֹ — סִימָן רַע לוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: נִיכָּר שֶׁהוּא מְכוֹעָר. הָרָק בִּתְפִלָּתוֹ — כְּאִילּוּ רָק בִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

בְּשִׁלְמָא מְגַהֵק וּמְפַהֵק לָא קַשְׁיָא: כָּאן לְאוֹנְסוֹ, כָּאן לְרְצוֹנוֹ. אֶלָּא מִתְעַטֵּשׁ אַמִּתְעַטֵּשׁ קַשְׁיָא!

מִתְעַטֵּשׁ אַמִּתְעַטֵּשׁ נָמֵי לָא קַשְׁיָא, כָּאן מִלְּמַעְלָה, כָּאן מִלְּמַטָּה. דְּאָמַר רַב זֵירָא: הָא מִילְּתָא אִבַּלְּעָא לִי בֵּי רַב הַמְנוּנָא וּתְקִילָא לִי כִּי כּוּלֵּי תַּלְמוּדַאי: הַמִּתְעַטֵּשׁ בִּתְפִלָּתוֹ סִימָן יָפֶה לוֹ, כְּשֵׁם שֶׁעוֹשִׁים לוֹ נַחַת רוּחַ מִלְּמַטָּה, כָּךְ עוֹשִׁים לוֹ נַחַת רוּחַ מִלְּמַעְלָה.

אֶלָּא רָק אַרָק קַשְׁיָא! רָק אַרָק נָמֵי לָא קַשְׁיָא, אֶפְשָׁר כִּדְרַב יְהוּדָה. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה: הָיָה עוֹמֵד בִּתְפִילָּה וְנִזְדַּמֵּן לוֹ רוֹק — מַבְלִיעוֹ בְּטַלִּיתוֹ. וְאִם טַלִּית נָאָה הוּא — מַבְלִיעוֹ בַּאֲפַרְקְסוּתוֹ. רָבִינָא הֲוָה קָאֵי אָחוֹרֵי רַב אַשִׁי, נְזְדַּמֵּן לוֹ רוֹק, פַּתְקֵיהּ לַאֲחוֹרֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: לָא סָבַר לַהּ מָר לְהָא דְּרַב יְהוּדָה מַבְלִיעוֹ בַּאֲפַרְקְסוּתוֹ? אֲמַר לֵיהּ: אֲנָא אֲנִינָא דַּעְתַּאי.

הַמַּשְׁמִיעַ קוֹלוֹ בִּתְפִלָּתוֹ הֲרֵי זֶה מִקְטַנֵּי אֲמָנָה. אָמַר רַב הוּנָא: לֹא שָׁנוּ, אֶלָּא שֶׁיְּכוֹל לְכַוֵּון אֶת לִבּוֹ בְּלַחַשׁ, אֲבָל אֵין יָכוֹל לְכַוֵּון אֶת לִבּוֹ בְּלַחַשׁ — מוּתָּר. וְהָנֵי מִילֵּי, בְּיָחִיד, אֲבָל בְּצִיבּוּר — אָתֵי לְמִיטְרַד צִיבּוּרָא.

רַבִּי אַבָּא הֲוָה קָא מְשַׁתְּמִיט מִינֵּיהּ דְּרַב יְהוּדָה דַּהֲוָה קָא בָּעֵי לְמִיסַּק לְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה: כָּל הָעוֹלֶה מִבָּבֶל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״בָּבֶלָה יוּבָאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ עַד יוֹם פָּקְדִי אוֹתָם נְאֻם ה׳״. אָמַר: אֵיזִיל וְאֶשְׁמַע מִינֵּיהּ מִילְּתָא מִבֵּית וַועֲדָא, וַהֲדַר אֶפִּיק.

אָזַל, אַשְׁכְּחֵיהּ לְתַנָּא דְּקָתָנֵי קַמֵּיהּ דְּרַב יְהוּדָה: הָיָה עוֹמֵד בִּתְפִלָּה וְנִתְעַטֵּשׁ — מַמְתִּין עַד שֶׁיִּכְלֶה הָרוּחַ וְחוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל. אִיכָּא דְּאָמְרִי: הָיָה עוֹמֵד בִּתְפִלָּה וּבִיקֵּשׁ לְהִתְעַטֵּשׁ

— מַרְחִיק לְאַחֲרָיו אַרְבַּע אַמּוֹת, וּמִתְעַטֵּשׁ, וּמַמְתִּין עַד שֶׁיִּכְלֶה הָרוּחַ, וְחוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל, וְאוֹמֵר: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, יְצַרְתָּנוּ נְקֵבִים נְקֵבִים חֲלוּלִים חֲלוּלִים, גָּלוּי וְיָדוּעַ לְכִסֵּא חֶרְפָּתֵנוּ וּכְלִימָּתֵנוּ בְּחַיֵּינוּ וּבְאַחֲרֵיתֵנוּ רִמָּה וְתוֹלֵעָה", וּמַתְחִיל מִמָּקוֹם שֶׁפָּסַק.

אָמַר לֵיהּ: אִילּוּ לֹא בָּאתִי אֶלָּא לִשְׁמוֹעַ דָּבָר זֶה — דַּיִּי.

תָּנוּ רַבָּנַן: הָיָה יָשֵׁן בְּטַלִּיתוֹ, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא אֶת רֹאשׁוֹ מִפְּנֵי הַצִּנָּה — חוֹצֵץ בְּטַלִּיתוֹ עַל צַוָּארוֹ, וְקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: עַל לִבּוֹ.

וְתַנָּא קַמָּא הֲרֵי לִבּוֹ רוֹאֶה אֶת הָעֶרְוָה! קָסָבַר לִבּוֹ רוֹאֶה אֶת הָעֶרְוָה — מוּתָּר.

אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָיָה מְהַלֵּךְ בְּמְבוֹאוֹת הַמְטוּנָּפוֹת — מַנִּיחַ יָדוֹ עַל פִּיו וְקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע. אֲמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא: הֶאֱלֹהִים! אִם אַמְרָהּ לִי רַבִּי יוֹחָנָן בְּפוּמֵיהּ — לָא צַיְיתְנָא לֵיהּ.

אִיכָּא דְּאָמְרִי: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הָיָה מְהַלֵּךְ בְּמְבוֹאוֹת הַמְטוּנָּפוֹת — מַנִּיחַ יָדוֹ עַל פִּיו וְקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע. אֲמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא: הֶאֱלֹהִים! אִם אַמְרָהּ לִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בְּפוּמֵיהּ — לָא צַיְיתְנָא לֵיהּ.

וּמִי אָמַר רַב הוּנָא הָכִי? וְהָאָמַר רַב הוּנָא: תַּלְמִיד חָכָם אָסוּר לוֹ לַעֲמוֹד בִּמְקוֹם הַטִּנּוֹפֶת לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲמוֹד בְּלִי הִרְהוּר תּוֹרָה! לָא קַשְׁיָא, כָּאן — בְּעוֹמֵד, כָּאן — בִּמְהַלֵּךְ.

וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי? וְהָאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּכָל מָקוֹם מוּתָּר לְהַרְהֵר בְּדִבְרֵי תוֹרָה, חוּץ מִבֵּית הַמֶּרְחָץ וּמִבֵּית הַכִּסֵּא. וְכִי תֵּימָא: הָכָא נָמֵי כָּאן בְּעוֹמֵד כָּאן בִּמְהַלֵּךְ — אִינִי, וְהָא רַבִּי אֲבָהוּ הֲוָה קָא אָזֵיל בָּתְרֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן וַהֲוָה קָא קָרֵי קְרִיאַת שְׁמַע. כִּי מְטָא בִּמְבוֹאוֹת הַמְטוּנָּפוֹת אִשְׁתִּיק. אֲמַר לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן: לְהֵיכָן אֶהְדַּר? אֲמַר לֵיהּ: אִם שָׁהִית כְּדֵי לִגְמוֹר אֶת כּוּלָּהּ — חֲזוֹר לָרֹאשׁ!

הָכִי קָאָמַר לֵיהּ: לְדִידִי לָא סְבִירָא לִי, לְדִידָךְ דְּסָבִירָא לָךְ, אִם שָׁהִית כְּדֵי לִגְמוֹר אֶת כּוּלָּהּ חֲזוֹר לָרֹאשׁ.

תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב הוּנָא, תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב הוּנָא: הַמְהַלֵּךְ בִּמְבוֹאוֹת הַמְטוּנָּפוֹת — מַנִּיחַ יָדוֹ עַל פִּיו וְיִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא: הָיָה מְהַלֵּךְ בִּמְבוֹאוֹת הַמְטוּנָּפוֹת — לֹא יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁאִם הָיָה קוֹרֵא וּבָא — פּוֹסֵק.

לֹא פָּסַק — מַאי? אָמַר רַבִּי מְיָאשָׁה בַּר בְּרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: "וְגַם אֲנִי נָתַתִּי לָהֶם חֻקִּים לֹא טוֹבִים וּמִשְׁפָּטִים לֹא יִחְיוּ בָהֶם".

רַב אַסִּי אָמַר: "הוֹי מוֹשְׁכֵי הֶעָוֹן בְּחַבְלֵי הַשָּׁוְא". רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אָמַר מֵהָכָא: "כִּי דְבַר ה' בָּזָה".

וְאִם פָּסַק מַה שְׁכָרוֹ? אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: ״וּבַדָּבָר הַזֶּה תַּאֲרִיכוּ יָמִים״.
אָמַר רַב הוּנָא: הָיְתָה טַלִּיתוֹ חֲגוּרָה לוֹ עַל מָתְנָיו — מוּתָּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: הָיְתָה טַלִּיתוֹ שֶׁל בֶּגֶד וְשֶׁל עוֹר וְשֶׁל שַׂק חֲגוּרָה עַל מָתְנָיו — מוּתָּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע.

דף כה.

אֲבָל לִתְפִלָּה עַד שֶׁיְּכַסֶּה אֶת לִבּוֹ.
וְאָמַר רַב הוּנָא: שָׁכַח וְנִכְנַס בִּתְפִילִּין לְבֵית הַכִּסֵּא — מַנִּיחַ יָדוֹ עֲלֵיהֶן עַד שֶׁיִּגְמוֹר. עַד שֶׁיִּגְמוֹר סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אֶלָּא כְּדְאָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: עַד שֶׁיִּגְמוֹר עַמּוּד רִאשׁוֹן. וְלִפְסוֹק לְאַלְתַּר וְלֵיקוּם? מִשּׁוּם דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דְּתַנְיָא: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, עַמּוּד הַחוֹזֵר — מֵבִיא אֶת הָאָדָם לִידֵי הִרְהוּרֵי קִטְנוּת, סִילּוֹן הַחוֹזֵר — מֵבִיא אֶת הָאָדָם לִידֵי יֵרָקוֹן.
אִתְּמַר: צוֹאָה עַל בְּשָׂרוֹ, אוֹ יָדוֹ מוּפַחֶת בְּבֵית הַכִּסֵּא, רַב הוּנָא אָמַר: מוּתָּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע. רַב חִסְדָּא אָמַר: אָסוּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע. אָמַר רָבָא: מַאי טַעְמָא דְּרַב הוּנָא — דִּכְתִיב: ״כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ הַלְלוּיָהּ״.
וְרַב חִסְדָּא אָמַר: אָסוּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע. מַאי טַעְמָא דְּרַב חִסְדָּא — דִּכְתִיב: ״כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה ה׳ מִי כָמוֹךָ״.
אִתְּמַר: רֵיחַ רַע שֶׁיֵּשׁ לוֹ עִיקָּר — רַב הוּנָא אָמַר: מַרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת, וְקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע. וְרַב חִסְדָּא אָמַר: מַרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת מִמְּקוֹם שֶׁפָּסַק הָרֵיחַ, וְקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע.
תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא: לֹא יִקְרָא אָדָם קְרִיאַת שְׁמַע, לֹא כְּנֶגֶד צוֹאַת אָדָם, וְלֹא כְּנֶגֶד צוֹאַת בְּהֵמָה, וְלֹא כְּנֶגֶד צוֹאַת חַזִּירִים, וְלֹא כְּנֶגֶד תַּרְנְגוֹלִים, וְלֹא כְּנֶגֶד צוֹאַת אִשָּׁה שֶׁרֵיחָהּ רָע. וְאִם הָיָה מָקוֹם גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ נָמוּךְ עֲשָׂרָה טְפָחִים — יוֹשֵׁב בְּצִדּוֹ וְקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע. וְאִם לָאו — מַרְחִיק מִמֶּנּוּ מְלוֹא עֵינָיו. וְכֵן לִתְפִלָּה. רֵיחַ רַע שֶׁיֵּשׁ לוֹ עִיקָּר — מַרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת מִמְּקוֹם הָרֵיחַ, וְקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע.
אָמַר רָבָא: לֵית הִלְכְתָא כִּי הָא מַתְנִיתָא בְּכָל הָנֵי שְׁמַעְתָּתָא, אֶלָּא כִּי הָא דְּתַנְיָא: לֹא יִקְרָא אָדָם קְרִיאַת שְׁמַע לֹא כְּנֶגֶד צוֹאַת אָדָם, וְלֹא כְּנֶגֶד צוֹאַת חַזִּירִים וְלֹא כְּנֶגֶד צוֹאַת כְּלָבִים בִּזְמַן שֶׁנְּתָנָן עוֹרוֹת לְתוֹכָן.
בְּעוֹ מִינֵיהּ מֵרַב שֵׁשֶׁת: רֵיחַ רַע שֶׁאֵין לוֹ עִיקָּר, מַהוּ? אָמַר לְהוּ: אֲתוֹ חֲזוֹ הָנֵי צִיפֵּי דְּבֵי רַב, דְּהָנֵי גָּנוּ וְהָנֵי גָּרְסִי. וְהָנֵי מִילֵּי בְּדִבְרֵי תוֹרָה, אֲבָל בְּקְרִיאַת שְׁמַע — לָא. וְדִבְרֵי תוֹרָה נָמֵי לָא אֲמַרַן, אֶלָּא דְּחַבְרֵיהּ, אֲבָל דִּידֵיהּ — לָא.

אִתְּמַר: צוֹאָה עוֹבֶרֶת — אַבָּיֵי אָמַר: מוּתָּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע. רָבָא אָמַר: אָסוּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע.

אָמַר אַבָּיֵי: מָנָא אָמֵינָא לַהּ — דְּתָנַן: הַטָּמֵא עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן וְהַטָּהוֹר עוֹבֵר — טָמֵא. טָהוֹר עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן וְטָמֵא עוֹבֵר — טָהוֹר. וְאִם עָמַד — טָמֵא. וְכֵן בְּאֵבֶן הַמְנוּגַּעַת.

וְרָבָא אָמַר לָךְ: הָתָם בְּקִבְיעוּתָא תַּלְיָא מִילְּתָא, דִּכְתִיב "בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ". הָכָא, "וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ" אָמַר רַחֲמָנָא, וְהָא לֵיכָּא.

אָמַר רַב פָּפָּא: פִּי חֲזִיר כְּצוֹאָה עוֹבֶרֶת דְּמֵי. פְּשִׁיטָא! לָא צְרִיכָא אַף עַל גַּב דְּסָלֵיק מִנַּהֲרָא.

אָמַר רַב יְהוּדָה: סְפֵק צוֹאָה — אָסוּרָה. סְפֵק מֵי רַגְלַיִם — מוּתָּרִים. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַב יְהוּדָה: סְפֵק צוֹאָה, בַּבַּיִת — מוּתֶּרֶת, בָּאַשְׁפָּה — אָסוּרָה. סְפֵק מֵי רַגְלַיִם — אֲפִילּוּ בָּאַשְׁפָּה נָמֵי מוּתָּרִין.

סָבַר לַהּ כִּי הָא דְּרַב הַמְנוּנָא, דְּאָמַר רַב הַמְנוּנָא: לֹא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא כְּנֶגֶד עַמּוּד בִּלְבַד.

וְכִדְרַבִּי יוֹנָתָן. דְּרַבִּי יוֹנָתָן רָמֵי: כְּתִיב "וְיָד תִּהְיֶה לְךָ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְיָצָאתָ שָׁמָּה חוּץ", וּכְתִיב: "וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ וְגוֹ' וְכִסִּיתָ אֶת צֵאתֶךָ".

הָא כֵּיצַד? כָּאן בִּגְדוֹלִים, כָּאן בִּקְטַנִּים. אַלְמָא קְטַנִּים לֹא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא כְּנֶגֶד עַמּוּד בִּלְבַד. הָא נְפוּל לְאַרְעָא — שְׁרֵי, וְרַבָּנַן הוּא דְּגָזְרוּ בְּהוּ, וְכִי גָּזְרוּ בְּהוּ רַבָּנַן — בְּוַדָּאן, אֲבָל בְּסָפֵקָן — לָא גָּזְרוּ.

וּבְוַדָּאן עַד כַּמָּה? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל זְמַן שֶׁמַּטְפִּיחִין. וְכֵן אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל זְמַן שֶׁמַּטְפִּיחִין. וְכֵן אָמַר עוּלָּא: כָּל זְמַן שֶׁמַּטְפִּיחִין. גְּנִיבָא מִשְׁמֵיהּ דְּרַב אָמַר: כָּל זְמַן שֶׁרְשׁוּמָן נִיכָּר.

אָמַר רַב יוֹסֵף: שְׁרָא לֵיהּ מָרֵיהּ לְגְנִיבָא, הַשְׁתָּא צוֹאָה אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב כֵּיוָן שֶׁקָּרְמוּ פָּנֶיהָ — מוּתָּר, מֵי רַגְלַיִם מִיבַּעְיָא?!

אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: מַאי חָזֵית דְּסָמְכַתְּ אַהָא, סְמוֹךְ אַהָא, דְּאָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא אָמַר רַב: צוֹאָה, אֲפִילּוּ כְּחֶרֶס — אָסוּרָה.

וְהֵיכִי דָּמֵי צוֹאָה כְּחֶרֶס? אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל זְמַן שֶׁזּוֹרְקָה וְאֵינָהּ נִפְרֶכֶת. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: כָּל זְמַן שֶׁגּוֹלְלָהּ וְאֵינָהּ נִפְרֶכֶת.

אָמַר רָבִינָא: הֲוָה קָאֵימְנָא קַמֵּיהּ דְּרַב יְהוּדָה מִדִּיפְתִּי חֲזָא צוֹאָה, אֲמַר לִי: עַיֵּין אִי קָרְמוּ פָּנֶיהָ אִי לָא. אִיכָּא דְּאָמְרִי הָכִי אֲמַר לֵיהּ: עַיֵּין אִי מִפְּלָאי אִפְּלוֹיֵי.

מַאי הֲוֵי עֲלָהּ? אִתְּמַר: צוֹאָה כְּחֶרֶס, אֲמֵימַר אָמַר אֲסוּרָה, וּמַר זוּטְרָא אָמַר מוּתֶּרֶת. אָמַר רָבָא: הִלְכְתָא: צוֹאָה כְּחֶרֶס אֲסוּרָה, וּמֵי רַגְלַיִם כָּל זְמַן שֶׁמַּטְפִּיחִין.

מֵיתִיבִי: מֵי רַגְלַיִם כָּל זְמַן שֶׁמַּטְפִּיחִין — אָסוּרִין, נִבְלְעוּ אוֹ יָבְשׁוּ — מוּתָּרִים. מַאי לָאו נִבְלְעוּ דְּוַמְיָא דְּיָבְשׁוּ, מָה יָבְשׁוּ דְּאֵין רְשׁוּמָן נִיכָּר, אַף נִבְלְעוּ — דְּאֵין רְשׁוּמָן נִיכָּר. הָא רְשׁוּמָן נִיכָּר — אָסוּר, אַף עַל גַּב דְּאֵין מַטְפִּיחִין!

וּלְטַעְמָיךְ אֵימָא רֵישָׁא: כָּל זְמַן שֶׁמַּטְפִּיחִין — הוּא דְּאָסוּר, הָא רְשׁוּמָן נִיכָּר — שְׁרֵי! אֶלָּא מֵהָא לֵיכָּא לְמִשְׁמַע מִינַּהּ.

לֵימָא כְּתַנָּאֵי: כְּלֵי שֶׁנִּשְׁפְּכוּ מִמֶּנּוּ מֵי רַגְלַיִם, אָסוּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע כְּנֶגְדּוֹ. וּמֵי רַגְלַיִם עַצְמָן שֶׁנִּשְׁפְּכוּ, נִבְלְעוּ — מוּתָּר, לֹא נִבְלְעוּ — אָסוּר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּל זְמַן שֶׁמַּטְפִּיחִין. מַאי "נִבְלְעוּ" וּמַאי "לֹא נִבְלְעוּ" דְּקָאָמַר תַּנָּא קַמָּא? אִילֵימָא נִבְלְעוּ דְּאֵין מַטְפִּיחִין, לֹא נִבְלְעוּ דְּמַטְפִּיחִין — וַאֲתָא רַבִּי יוֹסֵי לְמֵימַר: כָּל זְמַן שֶׁמַּטְפִּיחִין הוּא דְּאָסוּר, הָא רְשׁוּמָן נִיכָּר — שְׁרֵי, הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא! אֶלָּא נִבְלְעוּ דְּאֵין רְשׁוּמָן נִיכָּר, לֹא נִבְלְעוּ — דְּרְשׁוּמָן נִיכָּר. וַאֲתָא רַבִּי יוֹסֵי לְמֵימַר כָּל זְמַן שֶׁמַּטְפִּיחִין הוּא דְּאָסוּר, הָא רְשׁוּמָן נִיכָּר — שְׁרֵי.

לָא. דְּכוּלֵּי עָלְמָא כָּל זְמַן שֶׁמַּטְפִּיחִין הוּא דְּאָסוּר הָא רְשׁוּמָן נִיכָּר — שְׁרֵי,

דף כה:

וְהָכָא בְּטוֹפֵחַ עַל מָנַת לְהַטְפִּיחַ, אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ.

יָרַד לִטְבּוֹל, אִם יָכוֹל לַעֲלוֹת כּוּ': לֵימָא תַּנָּא סְתָמָא כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאָמַר עַד הָנֵץ הַחַמָּה?

אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְדִלְמָא כְּוָתִיקִין. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וָתִיקִין הָיוּ גּוֹמְרִין אוֹתָהּ עִם הָנֵץ הַחַמָּה.

וְאִם לָאו — יִתְכַּסֶּה בְּמַיִם וְיִקְרָא. וַהֲרֵי לִבּוֹ רוֹאֶה אֶת הָעֶרְוָה?

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְאִי תֵּימָא רַבִּי אַחָא בַּר אַבָּא בַּר אַחָא מִשּׁוּם רַבֵּינוּ: בְּמַיִם עֲכוּרִין שָׁנוּ, דְּדָמוּ כְּאַרְעָא סְמִיכְתָּא, שֶׁלֹּא יִרְאֶה לִבּוֹ עֶרְוָתוֹ.

תָּנוּ רַבָּנָן: מַיִם צְלוּלִין — יֹשֵׁב בָּהֶן עַד צַוָּארוֹ וְקוֹרֵא. וְיֵשׁ אוֹמְרִים עוֹכְרָן בָּרַגְלוֹ.

וְתָנָא קַמָּא, וַהֲרֵי לִבּוֹ רוֹאֶה אֶת הָעֶרְוָה! קָסָבַר לִבּוֹ רוֹאֶה אֶת הָעֶרְוָה — מוּתָּר. וַהֲרֵי עֲקֵבוֹ רוֹאֶה אֶת הָעֶרְוָה! קָסָבַר עֲקֵבוֹ רוֹאֶה אֶת הָעֶרְוָה מוּתָּר.

אִתְּמַר: עֲקֵבוֹ רוֹאֶה אֶת הָעֶרְוָה מוּתָּר, נוֹגֵעַ — אַבָּיֵי אָמַר: אָסוּר, וְרָבָא אָמַר: מוּתָּר. רַב זְבִיד מָתְנִי לַהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא הָכִי. רַב חִינָּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא מַתְנִי לַהּ הָכִי: נוֹגֵעַ — דִּבְרֵי הַכֹּל אָסוּר, רוֹאֶה — אַבָּיֵי אָמַר: אָסוּר, רָבָא אָמַר: מוּתָּר: לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת. וְהִלְכְתָא נוֹגֵעַ — אָסוּר, רוֹאֶה — מוּתָּר.

אָמַר רָבָא: צוֹאָה בַּעֲשָׁשִׁית, מוּתָּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע כְּנֶגְדָּהּ. עֶרְוָה בַּעֲשָׁשִׁית, אָסוּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע כְּנֶגְדָּהּ. צוֹאָה בַּעֲשָׁשִׁית מוּתָּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע כְּנֶגְדָּהּ דְּצוֹאָה

בְּכִיסּוּי תַּלְיָא מִילְּתָא, וְהָא מִיכַּסְיָא. עֶרְוָה בַּעֲשָׂשִׁית אָסוּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע כְּנֶגְדָּהּ, "וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר" אָמַר רַחֲמָנָא. וְהָא קָמִיתְחֲזְיָא.

אָמַר אַבָּיֵי: צוֹאָה כָּל שֶׁהוּ, מְבַטְּלָהּ בְּרוֹק. אָמַר רָבָא: וּבְרוֹק עָבֶה. אָמַר רָבָא: צוֹאָה בְּגוּמָּא — מַנִּיחַ סַנְדָּלוֹ עָלֶיהָ, וְקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע. בָּעָא מָר בְּרֵיהּ דְּרָבִינָא: צוֹאָה דְּבוּקָה בְּסַנְדָּלוֹ — מַאי? תֵּיקוּ.

אָמַר רַב יְהוּדָה: גּוֹי עָרוֹם אָסוּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע כְּנֶגְדּוֹ. מַאי אִירְיָא גּוֹי? אֲפִילּוּ יִשְׂרָאֵל נָמֵי! יִשְׂרָאֵל פָּשִׁיטָא לֵיהּ דְּאָסוּר, אֶלָּא גּוֹי אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ מַהוּ דְתֵימָא, הוֹאִיל וּכְתִיב בֵּהּ "אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמוֹרִים בְּשַׂרָם", אֵימָא כַּחֲמוֹר בְּעַלְמָא הוּא, קָא מַשְׁמַע לַן דְּאִינְהוּ נָמֵי אִיקְּרוּ עֶרְוָה, דִּכְתִיב: "וְעֶרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ".

וְלֹא יִתְכַּסֶּה לֹא בַּמַּיִם הָרָעִים וְלֹא בְּמֵי הַמִּשְׁרָה עַד שֶׁיִּטְיַיל לְתוֹכָן מַיִם. וְכַמָּה מַיָּא רָמֵי וְאָזֵיל? אֶלָּא הָכִי קָאָמַר לֹא יִתְכַּסֶּה לֹא בְּמַיִם הָרָעִים וְלֹא בְּמֵי הַמִּשְׁרָה כְּלָל. וּמֵי רַגְלַיִם עַד שֶׁיִּטְיַיל לְתוֹכָן מַיִם, וְיִקְרָא.

תָּנוּ רַבָּנָן: כַּמָּה יְטַיֵּל לְתוֹכָן מַיִם — כָּל שֶׁהוּא. רַבִּי זַכַּאי אוֹמֵר: רְבִיעִית.

אָמַר רַב נַחְמָן: מַחֲלוֹקֶת לְבַסּוֹף. אֲבָל בַּתְּחִילָּה, כָּל שֶׁהֵן.

וְרַב יוֹסֵף אָמַר: מַחֲלוֹקֶת לְכַתְּחִילָּה. אֲבָל לְבַסּוֹף דִּבְרֵי הַכֹּל רְבִיעִית. אֲמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף לְשַׁמָּעֵיהּ: אַיְיתִי לִי רְבִיעֵיתָא דְמַיָּא, כְּרַבִּי זַכַּאי.

תָּנוּ רַבָּנָן: גֶּרֶף שֶׁל רְעִי וְעָבִיט שֶׁל מֵי רַגְלַיִם — אָסוּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע כְּנֶגְדָּן, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן כְּלוּם. וּמֵי רַגְלַיִם עַצְמָן — עַד שֶׁיִּטְיַיל לְתוֹכָן מַיִם. וְכַמָּה יְטַיֵּל לְתוֹכָן מַיִם — כָּל שֶׁהוּא. רַבִּי זַכַּאי אוֹמֵר: רְבִיעִית. בֵּין לִפְנֵי הַמִּטָּה בֵּין לְאַחַר הַמִּטָּה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לְאַחַר הַמִּטָּה — קוֹרֵא, לִפְנֵי הַמִּטָּה — אֵינוֹ קוֹרֵא, אֲבָל מַרְחִיק הוּא אַרְבַּע אַמּוֹת וְקוֹרֵא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֲפִילּוּ בֵּית מֵאָה אַמָּה — לֹא יִקְרָא עַד שֶׁיּוֹצִיאֵם אוֹ שֶׁיְּנִיחֵם תַּחַת הַמִּטָּה.

אִיבַּעְיָא לְהוּ: הֵיכִי קָאָמַר, אַחַר הַמִּטָּה — קוֹרֵא מִיָּד, לִפְנֵי הַמִּטָּה — מַרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת וְקוֹרֵא, אוֹ דִילְמָא הָכִי קָאָמַר: לְאַחַר הַמִּטָּה — מַרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת וְקוֹרֵא, לִפְנֵי הַמִּטָּה — אֵינוֹ קוֹרֵא כְּלָל.

תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַחַר הַמִּטָּה — קוֹרֵא מִיָּד, לִפְנֵי הַמִּטָּה — מַרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֲפִילּוּ בֵּית מֵאָה אַמָּה — לֹא יִקְרָא עַד שֶׁיּוֹצִיאֵם אוֹ שֶׁיְּנִיחֵם תַּחַת הַמִּטָּה.

בַּעְיָין אִיפְּשִׁיטָא לַן, מַתְנֶיתָא קַשְׁיָין אַהֲדָדֵי: אֵיפּוֹךְ בָּתְרֶיתָא.

מָה חָזֵית דְּאָפְכַתְּ בָּתְרֶיתָא? אֵיפּוֹךְ קַמְּיֶיתָא!

מַאן שְׁמַעְתְּ לֵיהּ דְּאָמַר כּוּלֵּיהּ בַּיִת כְּאַרְבַּע אַמּוֹת דָּמֵי — רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר הִיא.
אָמַר רַב יוֹסֵף: בְּעַאי מִינֵּיהּ מֵרַב הוּנָא: מִטָּה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה פְּשִׁיטָא לִי דִּכְלָבוּד דָּמֵי. שְׁלֹשָׁה, אַרְבָּעָה, חֲמִשָּׁה, שִׁשָּׁה, שִׁבְעָה, שְׁמֹנָה, תִּשְׁעָה, מַהוּ? אָמַר לֵיהּ: לָא יָדַעְנָא. עֶשְׂרָה וַדַּאי לָא מִיבָּעֵי לִי. אָמַר אַבָּיֵי: שַׁפִּיר עֲבַדְתְּ דְּלָא אֵיבַּעְיָא לְךָ, כָּל עֶשְׂרָה רְשׁוּתָא אַחֲרִיתִי הִיא.
אָמַר רָבָא: הִלְכְתָא, פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה כְּלָבוּד דָּמֵי. עֶשְׂרָה — רְשׁוּתָא אַחֲרִיתִי הִיא. מִשְּׁלֹשָׁה עַד עֶשְׂרָה — הַיְינוּ דְּבָעָא מִינֵּיהּ רַב יוֹסֵף מֵרַב הוּנָא וְלָא פְּשַׁט לֵיהּ. אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר. וְכֵן אָמַר בָּאלִי אָמַר רַב יַעֲקֹב בְּרֵהּ דְּבַת שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר. וְרָבָא אָמַר: אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר.
רַב אַחַאי אִיעַסֵּק לֵיהּ לִבְרֵיהּ בֵּי רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל בַּר מָרְתָא, עִיְּילֵיהּ לְחוּפָּה, וְלָא הֲוָה מִסְתַּיְיעָא מִילְתָא. אֲזַל בָּתְרֵיהּ לְעַיּוֹנֵי, חֲזָא סֵפֶר תּוֹרָה דְּמַנְּחָא. אֲמַר לְהוּ: אֵיכוּ הַשְׁתָּא לָא אֲתַאי סַכָּנְתּוּן לְבָרִי. דְּתַנְיָא: בַּיִת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ תְּפִילִּין אָסוּר לְשַׁמֵּשׁ בּוֹ אֶת הַמִּטָּה עַד שֶׁיּוֹצִיאֵם אוֹ שֶׁיְּנִיחֵם כְּלִי בְּתוֹךְ כְּלִי.
אָמַר אַבָּיֵי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בִּכְלִי שֶׁאֵינוֹ כְּלָיִין, אֲבָל בִּכְלִי שֶׁהוּא כְּלָיִין — אֲפִילּוּ עֶשְׂרָה מָאנֵי כְּחַד מָאנָא דָּמֵי. אָמַר רָבָא: גְּלֵימָא

דף כו.

אַקַּמְטְרָא — כִּכְלִי בְּתוֹךְ כְּלִי דָּמֵי. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: סֵפֶר תּוֹרָה — צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לוֹ מְחִיצָה עֶשְׂרָה. מָר זוּטְרָא אִיקְּלַע לְבֵי רַב אָשֵׁי, חֲזִיֵּיהּ לְדוּכְתֵּיהּ דְּמָר בַּר רַב אָשֵׁי דְּמַנַּח בֵּיהּ סֵפֶר תּוֹרָה וַעֲבִיד לֵיהּ מְחִיצָה עֶשְׂרָה. אָמַר לֵיהּ: כְּמַאן? כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי? אִימַר דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי דְּלֵית לֵיהּ בֵּיתָא אַחֲרִינָא, מָר הָא אִית לֵיהּ בֵּיתָא אַחֲרִינָא? אֲמַר לֵיהּ: לְאוֹ אַדַּעְתַּאי.
כַּמָּה יַרְחִיק מֵהֶן וּמִן הַצּוֹאָה — אַרְבַּע אַמּוֹת. אָמַר רָבָא אָמַר רַב סְחוֹרָה אָמַר רַב הוּנָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לַאֲחוֹרָיו, אֲבָל לְפָנָיו — מַרְחִיק מְלֹא עֵינָיו, וְכֵן לִתְפִלָּה.
אִינִי?! וְהָא אָמַר רַפְרָם בַּר פָּפָּא אָמַר רַב חִסְדָּא: עוֹמֵד אָדָם כְּנֶגֶד בֵּית הַכִּסֵּא וּמִתְפַּלֵּל! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן? בְּבֵית הַכִּסֵּא שֶׁאֵין בּוֹ צוֹאָה.
אִינִי?! וְהָאָמַר רַב יוֹסֵף בַּר חֲנִינָא: בֵּית הַכִּסֵּא שֶׁאָמְרוּ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ צוֹאָה וּבֵית הַמֶּרְחָץ שֶׁאָמְרוּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ אָדָם! אֶלָּא הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — בְּחַדְתֵּי.
וְהָא מִיבָּעֵי לֵיהּ לְרָבִינָא: הִזְמִינוּ לְבֵית הַכִּסֵּא, מַהוּ? יֵשׁ זִימּוּן, אוֹ אֵין זִימּוּן? כִּי קָא מִיבָּעֵי לֵיהּ לְרָבִינָא: לְמֵיקָם עֲלֵיהּ לְצַלּוֹיֵי בְּגַוֵּיהּ אֲבָל כְּנֶגְדּוֹ — לָא.

אָמַר רָבָא: הָנֵי בָּתֵּי כִּסָּאֵי דְּפָרְסָאֵי אַף עַל גַּב דְּאִית בְּהוּ צוֹאָה — כִּסְתּוּמִין דָּמוּ.

מַתְנִי' זַב שֶׁרָאָה קֳרִי, וְנִדָּה שֶׁפָּלְטָה שִׁכְבַת זֶרַע, וְהַמְשַׁמֶּשֶׁת שֶׁרָאֲתָה נִדָּה — צְרִיכִין טְבִילָה. וְרַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר.

גְּמָ' אִיבַּעְיָא לְהוּ: בַּעַל קֳרִי, שֶׁרָאָה זִיבָה לְרַבִּי יְהוּדָה מַהוּ? כִּי פָּטַר רַבִּי יְהוּדָה הָתָם בְּזָב שֶׁרָאָה קֳרִי, דְּמֵעִיקָּרָא לָאו בַּר טְבִילָה הוּא. אֲבָל בַּעַל קֳרִי שֶׁרָאָה זִיבָה, דְּמֵעִיקָּרָא בַּר טְבִילָה הוּא מְחַיַּיב, אוֹ דִילְמָא לָא שָׁנָא.

תָּא שְׁמַע הַמְשַׁמֶּשֶׁת וְרָאֲתָה נִדָּה צְרִיכָה טְבִילָה, וְרַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר. וְהָא מְשַׁמֶּשֶׁת וְרָאֲתָה נִדָּה כְּבַעַל קֳרִי שֶׁרָאָה זִיבָה דָּמְיָא, וְקָא פָּטַר רַבִּי יְהוּדָה, שְׁמַע מִינַּהּ. תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא בְּהֶדְיָא: בַּעַל קֳרִי שֶׁרָאָה זִיבָה צְרִיכָה טְבִילָה, וְרַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר.

הדרן עלך מי שמתו

מַתְנִי׳ **תְּפִלַּת הַשַּׁחַר** עַד חֲצוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת. תְּפִלַּת הַמִּנְחָה עַד הָעֶרֶב, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד פְּלַג הַמִּנְחָה.

תְּפִלַּת הָעֶרֶב אֵין לָהּ קֶבַע. וְשֶׁל מוּסָפִים כָּל הַיּוֹם, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁבַע שָׁעוֹת.

גְּמָ' וּרְמִינְהוּ: מִצְוָתָהּ עִם הָנֵץ הַחַמָּה, כְּדֵי שֶׁיִּסְמוֹךְ גְּאוּלָּה לִתְפִלָּה, וְנִמְצָא מִתְפַּלֵּל בַּיּוֹם! כִּי תַּנְיָא הַהִיא לְוָתִיקִין. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וָתִיקִין הָיוּ גּוֹמְרִים אוֹתָהּ עִם הָנֵץ הַחַמָּה.

וְכוּלֵּי עָלְמָא עַד חֲצוֹת וְתוּ לָא, וְהָאָמַר רַב מָרִי בְּרֵיהּ דְּרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: טָעָה וְלֹא הִתְפַּלֵּל עַרְבִית — מִתְפַּלֵּל בְּשַׁחֲרִית שְׁתַּיִם, שַׁחֲרִית — מִתְפַּלֵּל בְּמִנְחָה שְׁתַּיִם.

כּוּלֵּי יוֹמָא מְצַלֵּי וְאָזֵיל, עַד חֲצוֹת, יָהֵבִי לֵיהּ שְׂכַר תְּפִלָּה בְּזִמְנָהּ, מִכָּאן וְאֵילָךְ, שְׂכַר תְּפִלָּה — יָהֵבִי לֵיהּ, שְׂכַר תְּפִלָּה בְּזִמְנָהּ — לָא יָהֵבִי לֵיהּ.

אִיבַּעְיָא לְהוּ: טָעָה וְלֹא הִתְפַּלֵּל מִנְחָה, מַהוּ שֶׁיִּתְפַּלֵּל עַרְבִית שְׁתַּיִם? אִם תִּמְצָא לוֹמַר, טָעָה וְלֹא הִתְפַּלֵּל עַרְבִית מִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית שְׁתַּיִם, מִשּׁוּם דְּחַד יוֹמָא הוּא, דִּכְתִיב: "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד", אֲבָל הָכָא תְּפִלָּה בִּמְקוֹם קָרְבָּן הִיא, וְכֵיוָן דְּעָבַר יוֹמוֹ בָּטֵל קָרְבָּנוֹ. אוֹ דִילְמָא כֵּיוָן דְּצָלוֹתָא רַחֲמֵי הִיא, כָּל אֵימַת דְּבָעֵי מְצַלֵּי וְאָזֵיל.

תָּא שְׁמַע דְּאָמַר רַב הוּנָא בַּר יְהוּדָה אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: טָעָה וְלֹא הִתְפַּלֵּל מִנְחָה — מִתְפַּלֵּל עַרְבִית שְׁתַּיִם, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם דְּעָבַר יוֹמוֹ בָּטֵל קָרְבָּנוֹ.

מֵיתִיבִי. "מְעֻוֹת לֹא יוּכַל לִתְקֹן וְחֶסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהִמָּנוֹת": "מְעֻוֹת לֹא יוּכַל לִתְקֹן" — זֶה שֶׁבִּטֵּל קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית וּקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית, אוֹ תְּפִלָּה שֶׁל עַרְבִית אוֹ

תְּפִלָּה שֶׁל שַׁחֲרִית. ״וְחֶסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהִמָּנוֹת״ — זֶה שֶׁנִּמְנוּ חֲבֵירָיו לְדָבָר מִצְוָה, וְלֹא נִמְנָה עִמָּהֶם.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — שֶׁבִּטֵּל בְּמֵזִיד.

אָמַר רַב אָשֵׁי: דַּיְקָא נָמֵי, דְּקָתָנֵי ״בִּטֵּל״, וְלָא קָתָנֵי ״טָעָה״, שְׁמַע מִינַּהּ.

דף כו:

תָּנוּ רַבָּנָן: טָעָה וְלֹא הִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת — מִתְפַּלֵּל בְּלֵיל שַׁבָּת שְׁתַּיִם. טָעָה וְלֹא הִתְפַּלֵּל מִנְחָה בְּשַׁבָּת — מִתְפַּלֵּל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת שְׁתַּיִם שֶׁל חוֹל. מַבְדִּיל בָּרִאשׁוֹנָה, וְאֵינוֹ מַבְדִּיל בַּשְּׁנִיָּה. וְאִם הִבְדִּיל בַּשְּׁנִיָּה וְלֹא הִבְדִּיל בָּרִאשׁוֹנָה — שְׁנִיָּה עָלְתָה לוֹ, רִאשׁוֹנָה לֹא עָלְתָה לוֹ.

לְמֵימְרָא דְּכֵיוָן דְּלָא אַבְדִּיל בְּקַמַּיְיתָא כְּמַאן דְּלָא צַלֵּי דָּמֵי, וּמַהְדְּרִינַן לֵיהּ?

וּרְמִינְהוּ: טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים וּשְׁאֵלָה בִּבְרָכַת הַשָּׁנִים — מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. הַבְדָּלָה בְּ״חוֹנֵן הַדַּעַת״ אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְאוֹמְרָהּ עַל הַכּוֹס! קַשְׁיָא.

אִיתְּמַר, רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר: תְּפִלּוֹת אָבוֹת תִּקְּנוּם. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקְּנוּם.

תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, וְתַנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: אַבְרָהָם תִּקֵּן תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם״, וְאֵין ״עֲמִידָה״ אֶלָּא תְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס וַיְפַלֵּל״.

יִצְחָק תִּקֵּן תְּפִלַּת מִנְחָה, שֶׁנֶּאֱמַר ״וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה לִפְנוֹת עָרֶב״, וְאֵין ״שִׂיחָה״ אֶלָּא תְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר ״תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעֲטֹף וְלִפְנֵי ה׳ יִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ״.

יַעֲקֹב תִּקֵּן תְּפִלַּת עַרְבִית, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם״, וְאֵין ״פְּגִיעָה״ אֶלָּא תְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְאַתָּה אַל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה וְאַל תִּשָּׂא בַעֲדָם רִנָּה וּתְפִלָּה וְאַל תִּפְגַּע בִּי״

וְתַנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ תְּפִלַּת הַשַּׁחַר עַד חֲצוֹת — שֶׁהֲרֵי תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר קָרֵב וְהוֹלֵךְ עַד חֲצוֹת. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת שֶׁהֲרֵי תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר קָרֵב וְהוֹלֵךְ עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת.

וּמִפְּנֵי מָה אָמְרוּ תְּפִלַּת הַמִּנְחָה עַד הָעֶרֶב — שֶׁהֲרֵי, תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם קָרֵב וְהוֹלֵךְ עַד הָעֶרֶב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד פְּלַג הַמִּנְחָה, שֶׁהֲרֵי תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם קָרֵב וְהוֹלֵךְ עַד פְּלַג הַמִּנְחָה.

וּמִפְּנֵי מָה אָמְרוּ תְּפִלַּת הָעֶרֶב אֵין לָהּ קֶבַע — שֶׁהֲרֵי אֵבָרִים וּפְדָרִים שֶׁלֹּא נִתְעַכְּלוּ מִבָּעֶרֶב, קְרֵבִים וְהוֹלְכִים כָּל הַלַּיְלָה.

וּמִפָּנֵי מָה אָמְרוּ שֶׁל מוֹסָפִין כָּל הַיּוֹם — שֶׁהֲרֵי קָרְבָּן שֶׁל מוֹסָפִין קָרֵב כָּל הַיּוֹם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁבַּע שָׁעוֹת, שֶׁהֲרֵי קָרְבַּן מוּסַף קָרֵב וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁבַּע שָׁעוֹת.

וְאֵיזוֹ הִיא מִנְחָה גְדוֹלָה מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה וּלְמַעְלָה. וְאֵיזוֹ הִיא מִנְחָה קְטַנָּה מִתֵּשַׁע שָׁעוֹת וּמֶחֱצָה וּלְמַעְלָה.

אִיבַּעְיָא לְהוּ: רַבִּי יְהוּדָה, פְּלַג מִנְחָה קָמָא קָאָמַר אוֹ פְּלַג מִנְחָה אַחֲרוֹנָה קָאָמַר? תָּא שְׁמַע דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: פְּלַג הַמִּנְחָה אַחֲרוֹנָה אָמְרוּ, וְהִיא אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת חָסֵר רְבִיעַ. נֵימָא תֵּיהֲוֵי תִּיּוּבְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא? אָמַר לְךָ רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ, תְּפִלּוֹת, אָבוֹת תִּקְנוּם, וְאַסְמְכִינְהוּ רַבָּנַן אַקְרְבָּנוֹת. דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, תְּפִלַּת מוּסָף לְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא מַאן תַּקְנַהּ. אֶלָּא תְּפִלּוֹת אָבוֹת תִּקְנוּם, וְאַסְמְכִינְהוּ רַבָּנַן אַקְרְבָּנוֹת.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת. אִיבַּעְיָא לְהוּ: עַד וְעַד בְּכְלָל, אוֹ דִילְמָא עַד וְלֹא עַד בְּכְלָל?! תָּא שְׁמַע רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד פְּלַג הַמִּנְחָה. אִי אָמְרַתְּ בְּשִׁלְמָא עַד וְלֹא עַד בְּכְלָל — הַיְינוּ דְּאִיכָּא בֵּין רַבִּי יְהוּדָה לְרַבָּנַן. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ עַד וְעַד בְּכְלָל, רַבִּי יְהוּדָה

דף כז.

הַיְינוּ רַבָּנַן!

אֶלָּא מַאי, עַד וְלֹא עַד בְּכְלָל? אֵימָא סֵיפָא: וְשֶׁל מוֹסָפִין כָּל הַיּוֹם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁבַּע שָׁעוֹת. וְתַנְיָא: הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי תְּפִלּוֹת, אַחַת שֶׁל מוּסָף וְאַחַת שֶׁל מִנְחָה — מִתְפַּלֵּל שֶׁל מִנְחָה וְאַחַר כָּךְ שֶׁל מוּסָף, שֶׁזּוֹ תְּדִירָה, וְזוֹ אֵינָהּ תְּדִירָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִתְפַּלֵּל שֶׁל מוּסָף וְאַחַר כָּךְ שֶׁל מִנְחָה, שֶׁזּוֹ עוֹבֶרֶת, וְזוֹ אֵינָהּ עוֹבֶרֶת.

אִי אָמְרַתְּ בְּשִׁלְמָא "עַד וְעַד בְּכְלָל", הַיְינוּ דְּמַשְׁכַּחַתְּ לְהוּ שְׁתֵּי תְּפִלּוֹת בַּהֲדֵי הֲדָדֵי. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ "עַד וְלֹא עַד בְּכְלָל", הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לְהוּ שְׁתֵּי תְּפִלּוֹת בַּהֲדֵי הֲדָדֵי? כֵּיוָן דְּאָתְיָא לַהּ שֶׁל מִנְחָה, אָזְלָא לַהּ שֶׁל מוּסָפִין!

אֶלָּא מַאי, "עַד וְעַד בְּכְלָל"? קַשְׁיָא רֵישָׁא, מַאי אִיכָּא בֵּין רַבִּי יְהוּדָה לְרַבָּנַן?! — מִי סָבְרַתְּ דְּהַאי "פְּלַג מִנְחָה" פְּלַג אַחֲרוֹנָה קָאָמַר? פְּלַג רִאשׁוֹנָה קָאָמַר, וְהָכִי קָאָמַר: אֵימַת נָפֵיק פְּלַג רִאשׁוֹנָה וְעָיֵיל פְּלַג אַחֲרוֹנָה — מִכִּי נָפְקִי אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת חָסֵר רְבִיעַ.

אָמַר רַב נַחְמָן: אַף אֲנַן נָמֵי תְּנַיְנָא.

רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא הֵעִיד חֲמִשָּׁה דְּבָרִים: שֶׁמְּמָאֲנִין אֶת הַקְּטַנָּה, וְשֶׁמַּשִּׂיאִין אֶת הָאִשָּׁה עַל פִּי עֵד אֶחָד, וְעַל תַּרְנְגוֹל שֶׁנִּסְקַל בֵּירוּשָׁלַיִם עַל שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְעַל יַיִן בֶּן אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁנִּתְנַסֵּךְ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְעַל תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר שֶׁקָּרֵב בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת.

שְׁמַע מִינַּהּ "עַד וְעַד בְּכְלָל". שְׁמַע מִינַּהּ.

אָמַר רַב כָּהֲנָא: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, הוֹאִיל וּתְנַן בִּבְחִירָתָא כְּוָותֵיהּ.

וְעַל תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר שֶׁקָּרֵב בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת, מַאן תְּנָא לְהָא דִּתְנַן: ״וְחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמַס״, בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת.

אַתָּה אוֹמֵר בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת?! כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר ״כְּחֹם הַיּוֹם״, הֲרֵי שֵׁשׁ שָׁעוֹת אָמוּר, הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים ״וְחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמַס״ — בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת. מַנִּי? לָא רַבִּי יְהוּדָה וְלָא רַבָּנַן. אִי רַבִּי יְהוּדָה עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת נָמֵי צַפְרָא הוּא! אִי רַבָּנַן — עַד חֲצוֹת נָמֵי צַפְרָא הוּא.

אִי בָּעֵית אֵימָא רַבִּי יְהוּדָה, אִי בָּעֵית אֵימָא רַבָּנַן: אִי בָּעֵית אֵימָא רַבָּנַן: אָמַר קְרָא ״בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר״ — חַלְּקֵהוּ לִשְׁנֵי בְּקָרִים. וְאִי בָּעֵית אֵימָא רַבִּי יְהוּדָה: הַאי בֹּקֶר יַתִּירָא — לְהַקְדִּים לוֹ שָׁעָה אַחַת. דְּכוּלָּא עָלְמָא מִיהָא ״וְחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמַס״ בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת.

מַאי מַשְׁמַע? אָמַר רַבִּי אַחָא בַּר יַעֲקֹב: אָמַר קְרָא ״וְחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמַס״ — אֵיזוֹ הִיא שָׁעָה שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ חַם וְהַצֵּל צוֹנֵן — הֱוֵי אוֹמֵר בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת.

תְּפִלַּת הַמִּנְחָה עַד הָעֶרֶב וְכוּ'. אֲמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא לְרַב יִצְחָק: הָתָם אָמַר רַב כָּהֲנָא הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, הוֹאִיל וּתְנַן בִּבְחִירָתָא כְּוָותֵיהּ, הָכָא מַאי? אִישְׁתִּיק וְלָא אֲמַר לֵיהּ וְלָא מִידִּי.

אָמַר רַב חִסְדָּא: נָחְזֵי אֲנַן, מִדְּרַב מְצַלֵּי שֶׁל שַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִבְּעוֹד יוֹם, שְׁמַע מִינַּהּ הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה.

אַדְּרַבָּה מִדְּרַב הוּנָא וְרַבָּנַן לָא הֲווֹ מְצַלּוּ עַד אוּרְתָּא, שְׁמַע מִינַּהּ אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה.

הַשְׁתָּא דְּלָא אִתְּמַר הִלְכְתָא לָא כְּמָר וְלָא כְּמָר, דַּעֲבַד כְּמָר — עֲבַד, וְדַעֲבַד כְּמָר — עֲבַד.

רַב אִיקְלַע לְבֵי גְּנִיבָא וְצַלִּי שֶׁל שַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וַהֲוָה מְצַלֵּי רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא לַאֲחוֹרֵי דְּרַב, וְסָיֵים רַב וְלָא פַּסְקֵיהּ לְצְלוֹתֵיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה. שְׁמַע מִינַּהּ תְּלַת: שְׁמַע מִינַּהּ מִתְפַּלֵּל אָדָם שֶׁל שַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת. וּשְׁמַע מִינַּהּ מִתְפַּלֵּל תַּלְמִיד אֲחוֹרֵי רַבּוֹ. וּשְׁמַע מִינַּהּ אָסוּר לַעֲבוֹר כְּנֶגֶד הַמִּתְפַּלְּלִין.

מְסַיֵּיע לֵיהּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אָסוּר לַעֲבוֹר כְּנֶגֶד הַמִּתְפַּלְּלִין.

אִינִי?! וְהָא רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי חָלְפִי. רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי — חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת הוּא דְּחָלְפִי.

וְרַבִּי יִרְמְיָה הֵיכִי עָבֵיד הָכִי?! וְהָא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לְעוֹלָם אַל יִתְפַּלֵּל אָדָם

דף כז:

לֹא כְּנֶגֶד רַבּוֹ, וְלֹא אֲחוֹרֵי רַבּוֹ.

וְתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הַמִּתְפַּלֵּל אֲחוֹרֵי רַבּוֹ, וְהַנּוֹתֵן שָׁלוֹם לְרַבּוֹ, וְהַמַּחֲזִיר שָׁלוֹם לְרַבּוֹ, וְהַחוֹלֵק עַל יְשִׁיבָתוֹ שֶׁל רַבּוֹ, וְהָאוֹמֵר דָּבָר שֶׁלֹּא שָׁמַע מִפִּי רַבּוֹ — גּוֹרֵם לַשְּׁכִינָה שֶׁתִּסְתַּלֵּק מִיִּשְׂרָאֵל!

שָׁאנֵי רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא דְּתַלְמִיד חָבֵר הֲוָה. וְהַיְינוּ דְּקָאָמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא לְרַב: מִי בְּדַלְתְּ? אָמַר לֵיהּ: אִין, בְּדֵילְנָא, וְלָא אֲמַר "מִי בְּדֵיל מָר"?
וּמִי בְּדֵיל? וְהָאָמַר רַבִּי אָבִין: פַּעַם אַחַת הִתְפַּלֵּל רַבִּי שֶׁל שַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְנִכְנַס לַמֶּרְחָץ, וְיָצָא וְשָׁנָה לַן פִּרְקִין, וַעֲדַיִין לֹא חָשְׁכָה! אָמַר רָבָא: הָהוּא דְּנִכְנַס לְהַזִּיעַ, וְקוֹדֶם גְּזִירָה הֲוָה.
אִינִי, וְהָא אַבָּיֵי שְׁרָא לֵיהּ לְרַב דִּימִי בַּר לֵיוַאי לְכַבְרוֹיֵי סַלֵּי!
הַהוּא טָעוּתָא הֲוַאי.
וְטָעוּתָא מִי הֲדְרָא? וְהָא אָמַר אֲבִידָן: פַּעַם אַחַת נִתְקַשְּׁרוּ שָׁמַיִם בֶּעָבִים, כִּסְבוּרִים הָעָם לוֹמַר חֲשֵׁכָה הוּא, נִכְנְסוּ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְהִתְפַּלְּלוּ שֶׁל מוֹצָאֵי שַׁבָּת בְּשַׁבָּת. וְנִתְפַּזְּרוּ הֶעָבִים וְזָרְחָה הַחַמָּה,
וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי. וְאָמַר: הוֹאִיל וְהִתְפַּלְּלוּ — הִתְפַּלְּלוּ! שָׁאנֵי צִבּוּר, דְּלָא מַטְרְחִינַן לְהוּ.
אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אָבִין: רַב צַלִּי שֶׁל שַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, רַבִּי יֹאשִׁיָּה מְצַלֵּי שֶׁל מוֹצָאֵי שַׁבָּת בְּשַׁבָּת. רַב צַלִּי שֶׁל שַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת: אוֹמֵר קְדוּשָּׁה עַל הַכּוֹס, אוֹ אֵינוֹ אוֹמֵר קְדוּשָּׁה עַל הַכּוֹס? תָּא שְׁמַע דְּאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: מִתְפַּלֵּל אָדָם שֶׁל שַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְאוֹמֵר קְדוּשָּׁה עַל הַכּוֹס. וְהִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ.
רַבִּי יֹאשִׁיָּה מְצַלֵּי שֶׁל מוֹצָאֵי שַׁבָּת בְּשַׁבָּת: אוֹמֵר הַבְדָּלָה עַל הַכּוֹס אוֹ אֵינוֹ אוֹמֵר הַבְדָּלָה עַל הַכּוֹס? תָּא שְׁמַע דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מִתְפַּלֵּל אָדָם שֶׁל מוֹצָאֵי שַׁבָּת בְּשַׁבָּת וְאוֹמֵר הַבְדָּלָה עַל הַכּוֹס.
אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא אָמַר רַב: בְּצַד עַמּוּד זֶה הִתְפַּלֵּל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי שֶׁל שַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת
כִּי אֲתָא עוּלָּא אָמַר: בְּצַד תְּמָרָה הֲוָה, וְלֹא בְּצַד עַמּוּד הֲוָה. וְלֹא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי הֲוָה, אֶלָּא רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי הֲוָה, וְלֹא שֶׁל שַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת הֲוָה, אֶלָּא שֶׁל מוֹצָאֵי שַׁבָּת בְּשַׁבָּת הֲוָה.
תְּפִלַּת הָעֶרֶב אֵין לָהּ קֶבַע. מַאי אֵין לָהּ קֶבַע? אִילֵימָא דְּאִי בָּעֵי מְצַלֵּי כּוּלֵּיהּ לֵילְיָא, לִיתְנֵי "תְּפִלַּת הָעֶרֶב כָּל הַלַּיְלָה"! אֶלָּא מַאי אֵין לָהּ קֶבַע —
כְּמַאן דְּאָמַר, תְּפִלַּת עַרְבִית רְשׁוּת. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: תְּפִלַּת עַרְבִית: רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר חוֹבָה, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר רְשׁוּת. אָמַר אַבָּיֵי: הֲלָכָה כְּדִבְרֵי הָאוֹמֵר חוֹבָה. וְרָבָא אָמַר: הֲלָכָה כְּדִבְרֵי הָאוֹמֵר רְשׁוּת.
תָּנוּ רַבָּנַן: מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִיד אֶחָד שֶׁבָּא לִפְנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר לוֹ: תְּפִלַּת עַרְבִית רְשׁוּת אוֹ חוֹבָה? אָמַר לֵיהּ: רְשׁוּת.

בָּא לְפָנַי רַבָּן גַּמְלִיאֵל, אָמַר לוֹ: תְּפִלַּת עַרְבִית רְשׁוּת אוֹ חוֹבָה? אָמַר לוֹ: חוֹבָה. אָמַר לוֹ: וַהֲלֹא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר לִי רְשׁוּת?! אָמַר לוֹ: הַמְתֵּן עַד שֶׁיִּכָּנְסוּ בַּעֲלֵי תְּרִיסִין לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. כְּשֶׁנִּכְנְסוּ בַּעֲלֵי תְּרִיסִין, עָמַד הַשּׁוֹאֵל וְשָׁאַל: תְּפִלַּת עַרְבִית רְשׁוּת אוֹ חוֹבָה? אָמַר לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל: חוֹבָה. אָמַר לָהֶם רַבָּן גַּמְלִיאֵל לַחֲכָמִים: כְּלוּם יֵשׁ אָדָם שֶׁחוֹלֵק בְּדָבָר זֶה? אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: לָאו. אָמַר לוֹ: וַהֲלֹא מִשְּׁמְךָ אָמְרוּ לִי רְשׁוּת!

אָמַר לֵיהּ: יְהוֹשֻׁעַ, עֲמוֹד עַל רַגְלֶיךָ וְיָעִידוּ בְּךָ. עָמַד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל רַגְלָיו וְאָמַר אִלְמְלֵא אֲנִי חַי וְהוּא מֵת — יָכוֹל הַחַי לְהַכְחִישׁ אֶת הַמֵּת. וְעַכְשָׁיו שֶׁאֲנִי חַי וְהוּא חַי — הֵיאַךְ יָכוֹל הַחַי לְהַכְחִישׁ אֶת הַחַי?

הָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עוֹמֵד עַל רַגְלָיו, עַד שֶׁרִנְּנוּ כָּל הָעָם וְאָמְרוּ לְחוּצְפִּית הַתּוּרְגְּמָן: עֲמוֹד! וְעָמַד.

אָמְרִי: עַד כַּמָּה נְצַעֲרִיהּ וְנֵיזִיל, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶשְׁתְּקַד צַעֲרִיהּ. בִּבְכוֹרוֹת בְּמַעֲשֵׂה דְּרַבִּי צָדוֹק צַעֲרִיהּ. הָכָא נָמֵי צַעֲרִיהּ, תָּא וְנַעְבְּרֵיהּ!

מַאן נוֹקֵים לֵיהּ? נוֹקְמֵיהּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ — בַּעַל מַעֲשֶׂה הוּא. נוֹקְמֵיהּ לְרַבִּי עֲקִיבָא — דְּיִלְמָא עָנֵישׁ לֵיהּ, דְּלֵית לֵיהּ זְכוּת אָבוֹת.

אֶלָּא נוֹקְמֵיהּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, דְּהוּא חָכָם, וְהוּא עָשִׁיר, וְהוּא עֲשִׁירִי לְעֶזְרָא. הוּא חָכָם — דְּאִי מַקְשֵׁי לֵיהּ, מְפָרֵק לֵיהּ. וְהוּא עָשִׁיר — דְּאִי אִית לֵיהּ לְפַלּוֹחֵי לְבֵי קֵיסָר, אַף הוּא אָזֵל וּפָלַח. וְהוּא עֲשִׁירִי לְעֶזְרָא — דְּאִית לֵיהּ זְכוּת אָבוֹת, וְלָא מָצֵי עָנֵישׁ לֵיהּ.

אֲתוֹ וַאֲמְרוּ לֵיהּ: נִיחָא לֵיהּ לְמָר דְּלֵיהְוֵי רֵישׁ מְתִיבְתָּא? אָמַר לְהוּ: אֵיזִיל וְאֵימְלִיךְ בְּאֵינָשֵׁי בֵּיתִי. אֲזַל וְאִמְלִיךְ בְּדְבֵיתְהוּ. אָמְרָה לֵיהּ:

דף כח.

דִּלְמָא מְעַבְּרִין לָךְ. אֲמַר לַהּ: לִשְׁתַּמֵּשׁ אִינָשׁ יוֹמָא חֲדָא בְּכָסָא דְמוֹקְרָא, וְלִמְחַר לִיתְּבַר. אָמְרָה לֵיהּ: לֵית לָךְ חִיּוּרְתָּא. הָהוּא יוֹמָא בַּר תַּמְנֵי סְרֵי שְׁנֵי הֲוָה, אִתְרְחִישׁ לֵיהּ נִיסָּא וְאַהֲדְּרוּ לֵיהּ תַּמְנֵי סְרֵי דְּרֵי חִיּוּרְתָּא. הַיְינוּ דְּקָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: הֲרֵי אֲנִי כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה. וְלֹא "בֶּן שִׁבְעִים שָׁנָה".

תָּנָא אוֹתוֹ הַיּוֹם, סִלְּקוּהוּ לְשׁוֹמֵר הַפֶּתַח וְנִתְּנָה לָהֶם רְשׁוּת לַתַּלְמִידִים לִיכָּנֵס. שֶׁהָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל מַכְרִיז וְאוֹמֵר: כָּל תַּלְמִיד שֶׁאֵין תּוֹכוֹ כְּבָרוֹ, לֹא יִכָּנֵס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ.

הַהוּא יוֹמָא אִתּוֹסְפוּ כַּמָּה סַפְסָלֵי. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: פְּלִיגִי בַּהּ אַבָּא יוֹסֵף בֶּן דּוֹסְתַּאי וְרַבָּנַן. חַד אָמַר: אִתּוֹסְפוּ אַרְבַּע מְאָה סַפְסָלֵי. וְחַד אָמַר: שְׁבַע מְאָה סַפְסָלֵי. הֲוָה קָא חָלְשָׁה

דַּעְתֵּיהּ דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל, אֲמַר: דִּלְמָא חַס וְשָׁלוֹם מָנַעְתִּי תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל. אַחְזוֹ לֵיהּ בְּחֶלְמֵיהּ חַצְבֵי חִיוָּרֵי דְּמַלְיִין קִטְמָא. וְלָא הֵיא, הַהִיא לְיַתּוֹבֵי דַּעְתֵּיהּ, הוּא דְּאַחְזוֹ לֵיהּ.

תָּנָא: עֲדֵיוֹת בּוֹ בַּיּוֹם נִשְׁנֵית. וְכָל הֵיכָא דְּאָמְרִינַן "בּוֹ בַּיּוֹם", הַהוּא יוֹמָא הֲוָה. וְלֹא הָיְתָה הֲלָכָה שֶׁהָיְתָה תְּלוּיָה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁלֹּא פֵּירְשׁוּהָ. וְאַף רַבָּן גַּמְלִיאֵל לֹא מָנַע עַצְמוֹ מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ אֶפִילּוּ שָׁעָה אַחַת.

דִּתְנַן: בּוֹ בַּיּוֹם בָּא יְהוּדָה גֵּר עַמּוֹנִי לִפְנֵיהֶם בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ. אָמַר לָהֶם: מָה אֲנִי לָבֹא בַּקָּהָל? אָמַר לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל: אָסוּר אַתָּה לָבֹא בַּקָּהָל. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: מוּתָּר אַתָּה לָבֹא בַּקָּהָל. אָמַר לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל: וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר "לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל ה'"? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: וְכִי עַמּוֹן וּמוֹאָב בִּמְקוֹמָן הֵן יוֹשְׁבִין? כְּבָר עָלָה סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר וּבִלְבֵּל אֶת כָּל הָאוּמּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאָסִיר גְּבֻלוֹת עַמִּים וַעֲתוּדוֹתֵיהֶם שׁוֹסֵתִי וְאוֹרִיד כַּבִּיר יוֹשְׁבִים", וְכָל דְּפָרִישׁ — מֻרוּבָּא פָּרִישׁ.

אָמַר לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל: וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר "וְאַחֲרֵי כֵן אָשִׁיב אֶת שְׁבוּת בְּנֵי עַמּוֹן נְאֻם ה'", וּכְבָר שָׁבוּ!

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר "וְשַׁבְתִּי אֶת שְׁבוּת עַמִּי יִשְׂרָאֵל", וַעֲדַיִן לֹא שָׁבוּ. מִיָּד הִתְּירוּהוּ לָבֹא בַּקָּהָל.

אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל: הוֹאִיל וְהָכִי הֲוָה, אֵיזִיל וַאֲפַיְּיסֵיהּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. כִּי מְטָא לְבֵיתֵיהּ, חֲזִינְהוּ לְאַשְׁיָתָא דְּבֵיתֵיהּ דְּמַשְׁחָרָן. אֲמַר לֵיהּ: מִכּוֹתְלֵי בֵיתָךְ אַתָּה נִיכָּר שֶׁפָּחֲמֵי אַתָּה. אָמַר לוֹ: אוֹי לוֹ לַדּוֹר שֶׁאַתָּה פַּרְנָסוֹ, שֶׁאֵי אַתָּה יוֹדֵעַ בְּצַעֲרָן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, בַּמֶּה הֵם מִתְפַּרְנְסִים וּבַמֶּה הֵם נִזּוֹנִים.

אָמַר לוֹ: נַעֲנֵיתִי לְךָ מְחוֹל לִי. לָא אַשְׁגַּח בֵּיהּ: עֶשֶׂה בְּשָׁבִיל כְּבוֹד אַבָּא. פַּיֵּיס.

אֲמַרוּ: מַאן נֵיזִיל וְלֵימָא לְהוּ לְרַבָּנַן. אֲמַר לְהוּ הַהוּא כּוֹבֵס: אֲנָא אֵזֵילְנָא. שְׁלַח לְהוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְבֵי מִדְרְשָׁא: מַאן דְּלָבֵישׁ מַדָּא — יִלְבַּשׁ מַדָּא, וּמַאן דְּלָא לָבֵישׁ מַדָּא יֵימַר לֵיהּ לְמַאן דְּלָבֵישׁ מַדָּא: שְׁלַח מַדָּךְ וַאֲנָא אֶלְבְּשִׁינֵיהּ?! אֲמַר לְהוּ רַבִּי עֲקִיבָא לְרַבָּנַן: טְרוּקוּ גַּלֵּי דְּלָא לֵיתוּ עַבְדֵי דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּלְצָעֲרוּ לְרַבָּנַן.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: מוּטָב דְּאֵיקוּם וְאֵיזִיל אֲנָא לְגַבַּייְהוּ. אֲתָא טָרַח אַבָּבָא. אֲמַר לְהוּ: מַזֶּה בֶּן מַזֶּה יַזֶּה. וְשֶׁאֵינוֹ לֹא מַזֶּה וְלֹא בֶּן מַזֶּה יֹאמַר לְמַזֶּה בֶּן מַזֶּה מֵימֶיךָ מֵי מְעָרָה וְאֶפְרְךָ אֵפֶר מִקְלֶה. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, נִתְפַּיַּיסְתָּ? כְּלוּם עָשִׂינוּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל כְּבוֹדְךָ, לְמָחָר אֲנִי וְאַתָּה נַשְׁכִּים לְפִתְחוֹ.

אָמְרִי: הֵיכִי נַעֲבִיד, נַעְבְּרֵיהּ — גְּמִירִי מַעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְאֵין מוֹרִידִין. נְדָרוֹשׁ מָר חָדָא שַׁבְתָּא וּמַר חָדָא שַׁבְתָּא — אָתֵי לְקַנאוֹיֵי. אֶלָּא: לִדְרוֹשׁ רַבָּן גַּמְלִיאֵל תְּלָתָא שַׁבָּתֵי וְרַבִּי אֶלְעָזָר

בֶּן עֲזַרְיָה חָדָא שַׁבְתָּא. וְהֵיינוּ דְּאָמַר מָר שַׁבַּת שֶׁל מִי הָיְתָה — שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הָיְתָה. וְאוֹתוֹ תַּלְמִיד רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי הֲוָה.

וְשֶׁל מוּסָפִין כָּל הַיּוֹם. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְנִקְרָא "פּוֹשֵׁעַ".

תָּנוּ רַבָּנָן: הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי תְּפִלּוֹת, אַחַת שֶׁל מִנְחָה וְאַחַת שֶׁל מוּסָף — מִתְפַּלֵּל שֶׁל מִנְחָה וְאַחַר כָּךְ מִתְפַּלֵּל שֶׁל מוּסָף, שֶׁזּוֹ תְּדִירָה, וְזוֹ אֵינָהּ תְּדִירָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִתְפַּלֵּל שֶׁל מוּסָף וְאַחַר כָּךְ מִתְפַּלֵּל שֶׁל מִנְחָה, שֶׁזּוֹ מִצְוָה עוֹבֶרֶת, וְזוֹ מִצְוָה שֶׁאֵינָהּ עוֹבֶרֶת. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה מִתְפַּלֵּל שֶׁל מִנְחָה וְאַחַר כָּךְ מִתְפַּלֵּל שֶׁל מוּסָף.

רַבִּי זֵירָא כִּי הֲוָה חָלִישׁ מִגִּירְסֵיהּ הֲוָה אָזֵיל וְיָתֵיב אַפִּתְחָא דְּבֵי רַבִּי נָתָן בַּר טוֹבִי. אָמַר: כִּי חָלְפִי רַבָּנַן אָז אֵיקוּם מִקַּמַּיְיהוּ וַאֲקַבֵּל אַגְרָא. נָפַק אָתָא רַבִּי נָתָן בַּר טוֹבִי, אָמַר לֵיהּ: מַאן אָמַר הֲלָכָה בֵּי מִדְרְשָׁא? אָמַר לֵיהּ: הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר מִתְפַּלֵּל אָדָם שֶׁל מוּסָף וְאַחַר כָּךְ מִתְפַּלֵּל שֶׁל מִנְחָה.

אָמַר לֵיהּ: רַבִּי יוֹחָנָן אַמְרַהּ? אָמַר לֵיהּ: אִין. תְּנָא מִינֵּיהּ אַרְבְּעִין זִמְנִין. אָמַר לֵיהּ: חָדָא הִיא לָךְ, אוֹ חָדַת הִיא לָךְ? אָמַר לֵיהּ: חָדַת הִיא לִי, מִשּׁוּם דְּמְסַפְּקָא לִי בְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל הַמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּה שֶׁל מוּסָפִין לְאַחַר שֶׁבַע שָׁעוֹת לְרַבִּי יְהוּדָה עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: "נוּגֵי מִמּוֹעֵד אָסַפְתִּי מִמֵּךְ הָיוּ". מַאי מַשְׁמַע דְּהַאי נוּגֵי לִישָׁנָא דִּתְבָרָא הוּא? כְּדִמְתַרְגֵּם רַב יוֹסֵף: תְּבָרָא אָתֵי עַל שָׁנְאֵיהוֹן דְּבֵית יִשְׂרָאֵל עַל דְּאַחֲרוּ זִמְנֵי מוֹעֲדַיָּא דְּבֵירוּשְׁלֶם.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כָּל הַמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּה שֶׁל שַׁחֲרִית לְאַחַר אַרְבַּע שָׁעוֹת לְרַבִּי יְהוּדָה עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: "נוּגֵי מִמּוֹעֵד אָסַפְתִּי מִמֵּךְ הָיוּ". מַאי מַשְׁמַע דְּהַאי נוּגֵי לִישָׁנָא דְּצַעֲרָא הוּא? דִּכְתִיב: "דַּלְקָה נַפְשִׁי מִתּוּגָה". רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: מֵהָכָא: "בְּתוּלוֹתֶיהָ נוּגוֹת וְהִיא מָר לָהּ".

דף כח:

רַב אַוְיָא חֲלַשׁ וְלָא אָתָא לְפִרְקָא דְּרַב יוֹסֵף. לְמָחַר כִּי אָתָא, בָּעָא אַבָּיֵי לְאַנּוֹחֵי דַּעְתֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף. אָמַר לֵיהּ: מַאי טַעְמָא לָא אָתָא מָר לְפִרְקָא? אָמַר לֵיהּ: דַּהֲוָה חָלִישׁ לִבַּאי וְלָא מָצֵינָא. אָמַר לֵיהּ: אַמַּאי לָא טָעֲמְתְּ מִידֵּי וַאֲתֵית? אָמַר לֵיהּ: לָא סָבַר לַהּ מָר לְהָא דְּרַב הוּנָא? דְּאָמַר רַב הוּנָא: אָסוּר לוֹ לְאָדָם שֶׁיִּטְעוֹם כְּלוּם קוֹדֶם שֶׁיִּתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַמּוֹסָפִין! אָמַר לֵיהּ: אִיבְּעִי לֵיהּ לְמָר לְצַלּוֹיֵי צְלוֹתָא דְּמוּסָפִין בְּיָחִיד, וְלִטְעוֹם מִידֵּי וּלְמֵיתֵי. אָמַר לֵיהּ: וְלָא סָבַר לַהּ מָר לְהָא דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אָסוּר לוֹ לְאָדָם שֶׁיְּקַדִּים תְּפִלָּתוֹ לִתְפִלַּת הַצִּבּוּר? אָמַר לֵיהּ: לָאו אִתְּמַר עֲלַהּ אָמַר רַבִּי אַבָּא בְּצִבּוּר שָׁנוּ.

וְלֵית הִלְכְתָא לָא כְּרַב הוּנָא וְלָא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כְּרַב הוּנָא — הָא דַּאֲמַרַן. כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי — דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ זְמַן תְּפִלַּת מִנְחָה, אָסוּר לוֹ לְאָדָם שֶׁיִּטְעוֹם כְּלוּם קוֹדֶם שֶׁיִּתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַמִּנְחָה.

מַתְנִי' רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה הָיָה מִתְפַּלֵּל בִּכְנִיסָתוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וּבִיצִיאָתוֹ תְּפִלָּה קְצָרָה. אָמְרוּ לוֹ: מָה מָקוֹם לִתְפִלָּה זוֹ? אָמַר לָהֶם: בִּכְנִיסָתִי אֲנִי מִתְפַּלֵּל שֶׁלֹּא יֵאָרַע דָּבָר תַּקָּלָה עַל יָדִי. וּבִיצִיאָתִי אֲנִי נוֹתֵן הוֹדָאָה עַל חֶלְקִי.

גְּמָ' תָּנוּ רַבָּנַן: בִּכְנִיסָתוֹ מַהוּ אוֹמֵר? "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהַי שֶׁלֹּא יֵאָרַע דָּבָר תַּקָּלָה עַל יָדִי, וְלֹא אֶכָּשֵׁל בְּדָבָר הֲלָכָה, וְיִשְׂמְחוּ בִּי חֲבֵרַי, וְלֹא אוֹמַר עַל טָמֵא טָהוֹר, וְלֹא עַל טָהוֹר טָמֵא. וְלֹא יִכָּשְׁלוּ חֲבֵרַי בְּדָבָר הֲלָכָה, וְאֶשְׂמַח בָּהֶם".

בִּיצִיאָתוֹ מַהוּ אוֹמֵר? "מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהַי שֶׁשַּׂמְתָּ חֶלְקִי מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקִי מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שֶׁאֲנִי מַשְׁכִּים, וְהֵם מַשְׁכִּימִים. אֲנִי מַשְׁכִּים לְדִבְרֵי תוֹרָה, וְהֵם מַשְׁכִּימִים לְדָבָרִים בְּטֵלִים. אֲנִי עָמֵל וְהֵם עֲמֵלִים. אֲנִי עָמֵל וּמְקַבֵּל שָׂכָר, וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָם מְקַבְּלִים שָׂכָר. אֲנִי רָץ וְהֵם רָצִים. אֲנִי רָץ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם רָצִים לִבְאֵר שַׁחַת".

תָּנוּ רַבָּנַן: כְּשֶׁחָלָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר נִכְנְסוּ תַּלְמִידָיו לְבַקְּרוֹ. אָמְרוּ לוֹ: רַבֵּינוּ לַמֶּדֶנוּ אוֹרְחוֹת חַיִּים וְנִזְכֶּה בָּהֶן לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

אָמַר לָהֶם: הִזָּהֲרוּ בִּכְבוֹד חַבְרֵיכֶם, וּמְנָעוּ בְּנֵיכֶם מִן הַהִגָּיוֹן, וְהוֹשִׁיבוּם בֵּין בִּרְכֵּי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, וּכְשֶׁאַתֶּם מִתְפַּלְּלִים — דְּעוּ לִפְנֵי מִי אַתֶּם עוֹמְדִים. וּבִשְׁבִיל כָּךְ תִּזְכּוּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

וּכְשֶׁחָלָה רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי נִכְנְסוּ תַּלְמִידָיו לְבַקְּרוֹ. כֵּיוָן שֶׁרָאָה אוֹתָם הִתְחִיל לִבְכּוֹת. אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: "נֵר יִשְׂרָאֵל, עַמּוּד הַיְמָנִי, פַּטִּישׁ הֶחָזָק", מִפְּנֵי מָה אַתָּה בּוֹכֶה?

אָמַר לָהֶם: אִילּוּ לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם הָיוּ מוֹלִיכִין אוֹתִי, שֶׁהַיּוֹם כָּאן וּמָחָר בַּקֶּבֶר, שֶׁאִם כּוֹעֵס עָלַי אֵין כַּעֲסוֹ כַּעַס עוֹלָם, וְאִם אוֹסְרֵנִי — אֵין אִיסּוּרוֹ אִיסּוּר עוֹלָם, וְאִם מְמִיתֵנִי — אֵין מִיתָתוֹ מִיתַת עוֹלָם, וַאֲנִי יָכוֹל לְפַיְּיסוֹ בִּדְבָרִים וּלְשַׁחֲדוֹ בְּמָמוֹן, אַף עַל פִּי כֵן הָיִיתִי בּוֹכֶה, וְעַכְשָׁיו שֶׁמּוֹלִיכִים אוֹתִי לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא חַי וְקַיָּים לָעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים, שֶׁאִם כּוֹעֵס עָלַי — כַּעֲסוֹ כַּעַס עוֹלָם, וְאִם אוֹסְרֵנִי — אִיסּוּרוֹ אִיסּוּר עוֹלָם, וְאִם מְמִיתֵנִי — מִיתָתוֹ מִיתַת עוֹלָם, וְאֵינִי יָכוֹל לְפַיְּיסוֹ בִּדְבָרִים וְלֹא לְשַׁחֲדוֹ בְּמָמוֹן. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לְפָנַי שְׁנֵי דְּרָכִים, אַחַת שֶׁל גַּן עֵדֶן וְאַחַת שֶׁל גֵּיהִנֹּם, וְאֵינִי יוֹדֵעַ בְּאֵיזוֹ מוֹלִיכִים אוֹתִי, וְלֹא אֶבְכֶּה?!

אָמְרוּ לוֹ: רַבֵּינוּ, בָּרְכֵנוּ. אָמַר לָהֶם: ״יְהִי רָצוֹן שֶׁתְּהֵא מוֹרָא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם כְּמוֹרָא בָּשָׂר וָדָם״. אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: עַד כָּאן? אָמַר לָהֶם: וּלְוַאי, תֵּדְעוּ כְּשֶׁאָדָם עוֹבֵר עֲבֵירָה אוֹמֵר: ״שֶׁלֹּא יִרְאַנִי אָדָם״.

בְּשָׁעַת פְּטִירָתוֹ, אָמַר לָהֶם: פַּנּוּ כֵּלִים מִפְּנֵי הַטּוּמְאָה, וְהָכִינוּ כִּסֵּא לְחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה שֶׁבָּא.

מַתְנִי׳ רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִתְפַּלֵּל אָדָם שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אִם שִׁגּוּרָה תְּפִלָּתוֹ בְּפִיו — מִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, וְאִם לָאו — מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הָעוֹשֶׂה תְּפִלָּתוֹ קֶבַע — אֵין תְּפִלָּתוֹ תַּחֲנוּנִים.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: הַהוֹלֵךְ בִּמְקוֹם סַכָּנָה, מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה, וְאוֹמֵר: ״הוֹשַׁע ה׳ אֶת עַמְּךָ אֵת שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל, בְּכָל פָּרָשַׁת הָעִבּוּר יִהְיוּ צָרְכֵיהֶם לְפָנֶיךָ. בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה״.

הָיָה רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר — יֵרֵד וְיִתְפַּלֵּל, וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לֵירֵד — יַחֲזִיר אֶת פָּנָיו. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחֲזִיר אֶת פָּנָיו — יְכַוֵּין אֶת לִבּוֹ כְּנֶגֶד בֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים. הָיָה מְהַלֵּךְ בִּסְפִינָה אוֹ בָּאֲסְדָּא — יְכַוֵּין אֶת לִבּוֹ כְּנֶגֶד בֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים.

גְּמָ׳ הֵנִי שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה כְּנֶגֶד מִי?

אָמַר רַבִּי הִלֵּל בְּרֵיהּ דְּרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: כְּנֶגֶד שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אַזְכָּרוֹת שֶׁאָמַר דָּוִד בְּ״הָבוּ לַה׳ בְּנֵי אֵלִים״. רַב יוֹסֵף אָמַר: כְּנֶגֶד שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אַזְכָּרוֹת שֶׁבִּקְרִיאַת שְׁמַע. אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כְּנֶגֶד שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה חוּלְיוֹת שֶׁבַּשִּׁדְרָה.

וְאָמַר רַבִּי תַּנְחוּם אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיִּכְרַע עַד שֶׁיִּתְפַּקְּקוּ כָּל חוּלְיוֹת שֶׁבַּשִּׁדְרָה.

עוּלָּא אָמַר: עַד כְּדֵי שֶׁיִּרְאֶה אִיסָּר כְּנֶגֶד לִבּוֹ. רַבִּי חֲנִינָא אָמַר: כֵּיוָן שֶׁנִּעְנַע רֹאשׁוֹ — שׁוּב אֵינוֹ צָרִיךְ. אָמַר רָבָא: וְהוּא דְּמִצְעַר נַפְשֵׁיהּ, וּמִחְזֵי כְּמַאן דְּכָרַע.

הֲנֵי תַּמְנֵי סָרֵי?! תְּשַׁסְרֵי הָוְוינָן!

אָמַר רַבִּי לֵוִי: בִּרְכַּת הַמִּינִים בְּיַבְנֶה תִּקְּנוּהָ. כְּנֶגֶד מִי תִּקְּנוּהָ.

אָמַר רַבִּי לֵוִי לְרַבִּי הִלֵּל בְּרֵיהּ דְּרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: כְּנֶגֶד ״אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים״. לְרַב יוֹסֵף, כְּנֶגֶד ״אֶחָד״ שֶׁבִּקְרִיאַת שְׁמַע. לְרַבִּי תַּנְחוּם אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, כְּנֶגֶד חוּלְיָא קְטַנְּתָּא שֶׁבַּשִּׁדְרָה.

תָּנוּ רַבָּנָן: שִׁמְעוֹן הַפָּקוֹלִי הִסְדִּיר שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת לִפְנֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל עַל הַסֵּדֶר בְּיַבְנֶה. אָמַר לָהֶם רַבָּן גַּמְלִיאֵל לַחֲכָמִים: כְּלוּם יֵשׁ אָדָם שֶׁיּוֹדֵעַ לְתַקֵּן בִּרְכַּת הַמִּינִים? עָמַד שְׁמוּאֵל הַקָּטָן וְתִקְּנָהּ.

לְשָׁנָה אַחֶרֶת שְׁכָחָהּ,

דף כט.

וְהִשְׁקִיף בָּהּ שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁעוֹת, וְלֹא הֶעֱלוּהוּ.
אַמַּאי לֹא הֶעֱלוּהוּ? וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: טָעָה בְּכָל הַבְּרָכוֹת כֻּלָּן — אֵין מַעֲלִין אוֹתוֹ,
בְּבִרְכַּת הַמִּינִים — מַעֲלִין אוֹתוֹ. חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא מִין הוּא?
שָׁאנֵי שְׁמוּאֵל הַקָּטָן דְּאִיהוּ תַּקָּנָהּ.
וְנֵיחוּשׁ דִּלְמָא הֲדַר בֵּיהּ. אָמַר אַבָּיֵי: גְּמִירִי, טָבָא לָא הָוֵי בִּישָׁא.
וְלָא?! וְהָכְתִיב: "וּבְשׁוּב צַדִּיק מִצִּדְקָתוֹ וְעָשָׂה עָוֶל". הָהוּא רָשָׁע מֵעִיקָּרוֹ, אֲבָל צַדִּיק מֵעִיקָּרוֹ — לָא.
וְלָא?! וְהָא תְּנַן: אַל תַּאֲמִין בְּעַצְמְךָ עַד יוֹם מוֹתְךָ, שֶׁהֲרֵי יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל שִׁמֵּשׁ בִּכְהוּנָּה גְּדוֹלָה שְׁמֹנִים שָׁנָה וּלְבַסּוֹף נַעֲשָׂה צָדוֹק.
אָמַר אַבָּיֵי: הוּא יַנַּאי, הוּא יוֹחָנָן. רָבָא אָמַר: יַנַּאי לְחוּד וְיוֹחָנָן לְחוּד, יַנַּאי — רָשָׁע מֵעִיקָּרוֹ, וְיוֹחָנָן — צַדִּיק מֵעִיקָּרוֹ. הַנִּיחָא לְאַבָּיֵי, אֶלָּא לְרָבָא קַשְׁיָא.
אָמַר לָךְ רָבָא: צַדִּיק מֵעִיקָּרוֹ נָמֵי דִּלְמָא הֲדַר בֵּיהּ. אִי הָכִי, אַמַּאי לָא אַסְקוּהוּ?
שָׁאנֵי שְׁמוּאֵל הַקָּטָן דְּאִתְחֵיל בַּהּ. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְאִיתֵּימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
לֹא שָׁנוּ, אֶלָּא שֶׁלֹּא הִתְחִיל בָּהּ, אֲבָל הִתְחִיל בָּהּ — גּוֹמְרָהּ.
הָנֵי שֶׁבַע דְּשַׁבְּתָא כְּנֶגֶד מִי? אָמַר רַבִּי חֲלַפְתָּא בֶּן שָׁאוּל: כְּנֶגֶד שִׁבְעָה "קוֹלוֹת" שֶׁאָמַר דָּוִד עַל הַמַּיִם.
הָנֵי תֵּשַׁע דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּנֶגֶד מִי? אָמַר רַבִּי יִצְחָק דִּמִן קַרְטִיגְנִין: כְּנֶגֶד תִּשְׁעָה אַזְכָּרוֹת שֶׁאָמְרָה חַנָּה בִּתְפִלָּתָהּ, דְּאָמַר מָר: בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה נִפְקְדָה שָׂרָה רָחֵל וְחַנָּה.
הָנֵי עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע דְּתַעֲנִיתָא כְּנֶגֶד מִי? אָמַר רַבִּי חֶלְבּוֹ: כְּנֶגֶד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע "רְנָנוֹת" שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה בְּשָׁעָה שֶׁהִכְנִיס אָרוֹן לְבֵית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים: אִי הָכִי, כָּל יוֹמָא נָמֵי נֵמְרִינְהוּ!
אֵימַת אֲמְרִינְהוּ שְׁלֹמֹה — בְּיוֹמָא דְּרַחֲמֵי, אֲנַן נָמֵי בְּיוֹמָא דְּרַחֲמֵי אֲמְרִינַן לְהוּ.
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. מַאי "מֵעֵין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה"? רַב אָמַר: מֵעֵין כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: "הֲבִינֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ לָדַעַת דְּרָכֶיךָ, וּמוֹל אֶת לְבָבֵנוּ לְיִרְאָתֶךָ, וְתִסְלַח לָנוּ לִהְיוֹת גְּאוּלִים, וְרַחֶקְנוּ מִמַּכְאוֹבֵינוּ, וְדַשְּׁנֵנוּ בִּנְאוֹת אַרְצֶךָ, וּנְפוּצוֹתֵינוּ מֵאַרְבַּע תְּקַבֵּץ, וְהַתּוֹעִים עַל דַּעְתְּךָ יִשְׁפְּטוּ, וְעַל הָרְשָׁעִים תָּנִיף יָדֶיךָ, וְיִשְׂמְחוּ צַדִּיקִים בְּבִנְיַן עִירֶךָ וּבְתִקּוּן הֵיכָלֶךָ, וּבִצְמִיחַת קֶרֶן לְדָוִד עַבְדֶּךָ וּבַעֲרִיכַת נֵר לְבֶן יִשַׁי מְשִׁיחֶךָ, טֶרֶם נִקְרָא אַתָּה תַּעֲנֶה. בָּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה".
לְיֵיט עֲלַהּ אַבָּיֵי אַמַּאן דְּמַצְלֵי "הֲבִינֵנוּ".

אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ מִתְפַּלֵּל אָדָם "הֲבִינֵנוּ", חוּץ מִמּוֹצָאֵי שַׁבָּת וּמִמּוֹצָאֵי יָמִים טוֹבִים, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר הַבְדָּלָה בְּ"חוֹנֵן הַדָּעַת".

מַתְקִיף לַהּ רַבָּה בַּר שְׁמוּאֵל: וְנֵימְרַהּ בְּרָכָה רְבִיעִית בְּפָנֵי עַצְמָהּ! מִי לָא תְּנַן רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אוֹמְרָהּ בְּרָכָה רְבִיעִית בִּפְנֵי עַצְמָהּ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בַּהוֹדָאָה.

אַטּוּ כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ מִי עָבְדִינַן כְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּהַשְׁתָּא נָמֵי נַעֲבִיד?! כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ מַאי טַעְמָא לָא עָבְדִינַן כְּרַבִּי עֲקִיבָא תַּמְנֵי סְרֵי תַּקּוּן, תְּשַׁסְרֵי לָא תַּקּוּן, הָכָא נָמֵי שֶׁבַע תַּקּוּן תַּמְנֵי לָא תַּקּוּן.

מַתְקִיף לַהּ מָר זוּטְרָא: וְנִכְלְלָה מִכְּלָל: "הֲבִינֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל"! קַשְׁיָא.

אָמַר רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי: כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ מִתְפַּלֵּל אָדָם "הֲבִינֵנוּ", חוּץ מִימוֹת הַגְּשָׁמִים, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר שְׁאֵלָה בְּבִרְכַּת "הַשָּׁנִים". מַתְקִיף לַהּ מָר זוּטְרָא: וְנִכְלְלָה מִכְּלָל: "וְדַשְּׁנֵנוּ בִּנְאוֹת אַרְצֶךָ, וְתֵן טַל וּמָטָר"!

אֲתֵי לְאִטְרוֹדֵי. אִי הָכִי, הַבְדָּלָה בְּ"חוֹנֵן הַדָּעַת", נָמֵי אֲתֵי לְאִטְרוֹדֵי!

אָמְרִי: הָתָם כֵּיוָן דְּאָתְיָא בִּתְחִלַּת צְלוֹתָא — לָא מִטְרִיד, הָכָא כֵּיוָן דְּאָתְיָא בְּאֶמְצַע צְלוֹתָא — מִטְרִיד.

מַתְקִיף לַהּ רַב אָשֵׁי: וְנֵימְרַהּ בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה", דְּאָמַר רַבִּי תַּנְחוּם אָמַר רַב אַסִּי: טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּ"תְחַיֵּית הַמֵּתִים" — מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. שְׁאֵלָה בְּבִרְכַּת הַשָּׁנִים — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְאוֹמְרָהּ בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה". וְהַבְדָּלָה בְּ"חוֹנֵן הַדָּעַת" — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְאוֹמְרָהּ עַל הַכּוֹס. טָעָה שָׁאנֵי.

גּוּפָא, אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם אָמַר רַב אַסִּי: טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּ"תְחַיֵּית הַמֵּתִים" — מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. שְׁאֵלָה בְּבִרְכַּת "הַשָּׁנִים" — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְאוֹמְרָהּ בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה". וְהַבְדָּלָה בְּ"חוֹנֵן הַדָּעַת" — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְאוֹמְרָהּ עַל הַכּוֹס.

מֵיתִיבִי: טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּ"תְחַיֵּית הַמֵּתִים" — מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. שְׁאֵלָה בְּבִרְכַּת "הַשָּׁנִים" — מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, וְהַבְדָּלָה בְּ"חוֹנֵן הַדָּעַת" — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְאוֹמְרָהּ עַל הַכּוֹס.

לָא קַשְׁיָא, הָא בְּיָחִיד, הָא בְּצִבּוּר.

בְּצִבּוּר מַאי טַעְמָא לָא — מִשּׁוּם דְּשַׁמְּעַהּ מִשְּׁלִיחַ צִבּוּר, אִי הָכִי, הַאי "מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְאוֹמְרָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה", "מִפְּנֵי שֶׁשּׁוֹמֵעַ מִשְּׁלִיחַ צִיבּוּר" מִיבָּעֵי לֵיהּ.

אֶלָּא אִיהֵי וְאִידֵּי בְּיָחִיד, וְלָא קַשְׁיָא: הָא דְּאִדְכַּר קוּדָּם "שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה",

דף כט:

הָא דְּאִדְּכַר בָּתַר ״שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה״.
אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם אָמַר רַב אַסִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּ״עֲבוֹדָה״ — חוֹזֵר לְ״עֲבוֹדָה״. נִזְכַּר בַּ״הוֹדָאָה״ — חוֹזֵר לְ״עֲבוֹדָה״. בְּ״שִׂים שָׁלוֹם״ — חוֹזֵר לְ״עֲבוֹדָה״. וְאִם סְיֵים — חוֹזֵר לָרֹאשׁ.
אָמַר רַב פָּפָּא בְּרֵיהּ דְּרַב אַחָא בַּר אַדָּא: הָא דַּאֲמַרַן סְיֵים — חוֹזֵר לָרֹאשׁ, לָא אֲמַרַן אֶלָּא שֶׁעָקַר רַגְלָיו, אֲבָל לֹא עָקַר רַגְלָיו — חוֹזֵר לָעֲבוֹדָה.
אָמַר לֵיהּ: מְנָא לָךְ הָא? אָמַר לֵיהּ: מֵאַבָּא מָרִי שְׁמִיעַ לִי, וְאַבָּא מָרִי מֵרַב.
אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: הָא דַּאֲמַרַן עָקַר רַגְלָיו חוֹזֵר לְרֹאשׁ לָא אֲמַרַן אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ רָגִיל לוֹמַר תַּחֲנוּנִים אַחַר תְּפִלָּתוֹ, אֲבָל רָגִיל לוֹמַר תַּחֲנוּנִים אַחַר תְּפִלָּתוֹ — חוֹזֵר לַעֲבוֹדָה.
אִיכָּא דְּאָמְרִי אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: הָא דַּאֲמַרַן כִּי לֹא עָקַר רַגְלָיו חוֹזֵר לַעֲבוֹדָה לָא אֲמַרַן אֶלָּא שֶׁרָגִיל לוֹמַר תַּחֲנוּנִים אַחַר תְּפִלָּתוֹ, אֲבָל אִם אֵינוֹ רָגִיל לוֹמַר תַּחֲנוּנִים אַחַר תְּפִלָּתוֹ — חוֹזֵר לָרֹאשׁ.
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר כָּל הָעוֹשֶׂה תְּפִלָּתוֹ קֶבַע וְכוּ׳: מַאי ״קֶבַע״? אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִּי אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: כֹּל שֶׁתְּפִלָּתוֹ דּוֹמָה עָלָיו כְּמַשּׂוֹי. וְרַבָּנַן אָמְרִי: כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ אוֹמְרָהּ בְּלָשׁוֹן תַּחֲנוּנִים. רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: כֹּל שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְחַדֵּשׁ בָּהּ דָּבָר.
אָמַר רַבִּי זֵירָא: אֲנָא יָכֵילְנָא לְחַדּוֹשֵׁי בַּהּ מִילְּתָא, וּמִסְתְּפֵינָא דִּלְמָא מִטְּרִידְנָא.
אַבָּיֵי בַּר אָבִין וְרַבִּי חָנִינָא בַּר אָבִין דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: כֹּל שֶׁאֵין מִתְפַּלֵּל עִם דִּמְדּוּמֵי חַמָּה. דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִצְוָה לְהִתְפַּלֵּל עִם דִּמְדּוּמֵי חַמָּה. וְאָמַר רַבִּי זֵירָא: מַאי קְרָאָה — ״יְיָרָאוּךָ עִם שֶׁמֶשׁ וְלִפְנֵי יָרֵחַ דּוֹר דּוֹרִים״. לְיִיטֵי עֲלַהּ בְּמַעְרְבָא אַמַּאן דִּמְצַלֵּי עִם דִּמְדּוּמֵי חַמָּה. מַאי טַעְמָא — דִּלְמָא מִיטַּרְפָא לֵיהּ שַׁעְתָּא.
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר הַמְהַלֵּךְ בְּמָקוֹם סַכָּנָה מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה וְכוּ׳ בְּכָל פָּרָשַׁת הָעִבּוּר: מַאי ״פָּרָשַׁת הָעִבּוּר״? אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר מָר עוּקְבָא: אֲפִילּוּ בְּשָׁעָה שֶׁאִשְׁתּוֹ מִתְמַלֵּא עֲלֵיהֶם עֻבְרָה כְּאִשָּׁה עוּבָּרָה — יְהִיוּ כָּל צָרְכֵיהֶם לְפָנֶיךָ. אִיכָּא דְּאָמְרִי אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר מָר עוּקְבָא: אֲפִילּוּ בְּשָׁעָה שֶׁהֵם עוֹבְרִים עַל דִּבְרֵי תוֹרָה — יְהִיוּ כָּל צָרְכֵיהֶם לְפָנֶיךָ.
תָּנוּ רַבָּנָן: הַמְהַלֵּךְ בְּמָקוֹם גְּדוּדֵי חַיָּה וְלִסְטִים מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה, וְאֵיזֶהוּ הִיא תְּפִלָּה קְצָרָה — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: ״עֲשֵׂה רְצוֹנְךָ בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל, וְתֵן נַחַת רוּחַ לִירֵאֶיךָ מִתַּחַת, וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה, בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה״.
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: ״שְׁמַע שַׁוְעַת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, וַעֲשֵׂה מְהֵרָה בַּקָּשָׁתָם, בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה״.

רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר: "שְׁמַע צַעֲקַת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, וַעֲשֵׂה מְהֵרָה בַּקָּשָׁתָם, בָּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה".

אֲחֵרִים אוֹמְרִים: "צָרְכֵי עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל מְרוּבִּין וְדַעְתָּם קְצָרָה. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ שֶׁתִּתֵּן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ, וּלְכָל גְּוִיָּה וּגְוִיָּה דֵּי מַחְסוֹרָהּ, בָּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה".

אָמַר רַב הוּנָא: הֲלָכָה כַּאֲחֵרִים.

אָמַר לֵיהּ אֵלִיָּהוּ לְרַב יְהוּדָה אָחוּהּ דְּרַב סָלָא חֲסִידָא: לָא תִּרְתַּח וְלָא תִּחְטֵי. לָא תִּרְוֵי וְלָא תִּחְטֵי. וּכְשֶׁאַתָּה יוֹצֵא לַדֶּרֶךְ, הְמַלֵּךְ בְּקוֹנְךָ וְצֵא. מַאי הְמַלֵּךְ בְּקוֹנְךָ וְצֵא? אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַב חִסְדָּא: זוֹ תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ. וְאָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַב חִסְדָּא: כָּל הַיּוֹצֵא לַדֶּרֶךְ צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ.

מַאי תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ? "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהַי, שְׁתוֹלִיכֵנִי לְשָׁלוֹם, וְתַצְעִידֵנִי לְשָׁלוֹם, וְתִסְמְכֵנִי לְשָׁלוֹם, וְתַצִּילֵנִי מִכַּף כָּל אוֹיֵב וְאוֹרֵב בַּדֶּרֶךְ, וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּמַעֲשֵׂי יָדַי, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן לְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל רוֹאַי, בָּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה".

אָמַר אַבָּיֵי: לְעוֹלָם

דף ל.

לִישַׁתֵּף אִינָשׁ נַפְשֵׁיהּ בַּהֲדֵי צִבּוּרָא. הֵיכִי נֵימָא? — "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם" וְכוּ'.

אִימַּת מְצַלֵּי? אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַב חִסְדָּא: מִשָּׁעָה שֶׁמְּהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ. עַד כַּמָּה? אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַב חִסְדָּא: עַד פַּרְסָה. וְהֵיכִי מְצַלֵּי לַהּ? רַב חִסְדָּא אָמַר: מְעוּמָּד. רַב שֵׁשֶׁת אָמַר: אֲפִילּוּ מְהַלֵּךְ.

רַב חִסְדָּא וְרַב שֵׁשֶׁת הֲווֹ קָאָזְלִי בְּאוֹרְחָא, קָם רַב חִסְדָּא וְקָא מְצַלֵּי. אָמַר לֵיהּ רַב שֵׁשֶׁת לְשַׁמְעֵיהּ: מַאי קָא עָבֵיד רַב חִסְדָּא? אָמַר לֵיהּ קָאֵי וּמְצַלֵּי. אָמַר לֵיהּ: אוֹקְמַן נָמֵי לְדִידִי וַאֲצַלֵּי, "מֵהֱיוֹת טוֹב אַל תִּקָּרֵא רַע".

מַאי אִיכָּא בֵּין "הֲבִינֵנוּ" לִתְפִלָּה קְצָרָה? "הֲבִינֵנוּ" בָּעֵי לְצַלּוֹיֵי שְׁלֹשׁ קַמְּיָיתָא וְשָׁלֹשׁ בָּתְרָיֵיתָא, וְכִי מָטֵי לְבֵיתֵיהּ לָא בָּעֵי לְמֶהְדַּר לְצַלּוֹיֵי, בִּתְפִלָּה קְצָרָה, לָא בָּעֵי לְצַלּוֹיֵי לָא שְׁלֹשׁ קַמְּיָיתָא וְלָא שְׁלֹשׁ בָּתְרָיֵיתָא, וְכִי מָטֵי לְבֵיתֵיהּ בָּעֵי לְמֶהְדַּר לְצַלּוֹיֵי.

וְהִלְכְתָא: "הֲבִינֵנוּ", מְעוּמָּד, תְּפִלָּה קְצָרָה, בֵּין מְעוּמָּד בֵּין מְהַלֵּךְ.

הָיָה רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר וְכוּ'. תָּנוּ רַבָּנָן: הָיָה רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר וְהִגִּיעַ זְמַן תְּפִלָּה, אִם יֵשׁ לוֹ מִי שֶׁיֹּאחַז אֶת חֲמוֹרוֹ — יֵרֵד לְמַטָּה וְיִתְפַּלֵּל, וְאִם לָאו — יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וְיִתְפַּלֵּל. רַבִּי אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וְיִתְפַּלֵּל, לְפִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ מְיוּשֶׁבֶת עָלָיו.

אָמַר רָבָא, וְאִיתֵּימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הֲלָכָה כְּרַבִּי.
תָּנוּ רַבָּנָן: סוֹמֵא וּמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּין אֶת הָרוּחוֹת — יְכַוֵּין לִבּוֹ כְּנֶגֶד אָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִתְפַּלְלוּ אֶל ה'".
הָיָה עוֹמֵד בְּחוּץ לָאָרֶץ — יְכַוֵּין אֶת לִבּוֹ כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִתְפַּלְלוּ אֵלֶיךָ דֶּרֶךְ אַרְצָם". הָיָה עוֹמֵד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — יְכַוֵּין אֶת לִבּוֹ כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִתְפַּלְלוּ אֶל ה' דֶּרֶךְ הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ". הָיָה עוֹמֵד בִּירוּשָׁלַיִם — יְכַוֵּין אֶת לִבּוֹ כְּנֶגֶד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִתְפַּלְלוּ אֶל הַבַּיִת הַזֶּה". הָיָה עוֹמֵד בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ — יְכַוֵּין אֶת לִבּוֹ כְּנֶגֶד בֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִתְפַּלְלוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה". הָיָה עוֹמֵד בְּבֵית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים — יְכַוֵּין אֶת לִבּוֹ כְּנֶגֶד בֵּית הַכַּפּוֹרֶת. הָיָה עוֹמֵד אֲחוֹרֵי בֵּית הַכַּפּוֹרֶת — יִרְאֶה עַצְמוֹ כְּאִילּוּ לִפְנֵי הַכַּפּוֹרֶת. נִמְצָא עוֹמֵד בַּמִּזְרָח מַחֲזִיר פָּנָיו לַמַּעֲרָב. בַּמַּעֲרָב מַחֲזִיר פָּנָיו לַמִּזְרָח. בַּדָּרוֹם — מַחֲזִיר פָּנָיו לַצָּפוֹן. בַּצָּפוֹן — מַחֲזִיר פָּנָיו לַדָּרוֹם. נִמְצְאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל מְכַוְּונִין אֶת לִבָּם לְמָקוֹם אֶחָד.
אָמַר רַבִּי אָבִין, וְאִיתֵּימָא רַבִּי אֲבִינָא: מַאי קְרָאָה — "כִּמְגַדֵּל דָּוִיד צַוָּארֵךְ בָּנוּי לְתַלְפִּיּוֹת" — תֵּל שֶׁכָּל פִּיּוֹת פּוֹנִים בּוֹ.
אֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל וְלֵוִי, כִּי הֲווֹ בָּעוּ לְמִיפַּק לְאוֹרְחָא, הֲווֹ מְקַדְּמִי וּמְצַלּוּ, וְכִי הֲוָה מָטֵי זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע קָרוּ.
כְּמַאן — כִּי הַאי תַּנָּא. דְּתַנְיָא: הַשְׁכִּים לָצֵאת לַדֶּרֶךְ, מְבִיאִין לוֹ שׁוֹפָר וְתוֹקֵעַ, לוּלָב וּמְנַעֲנֵעַ, מְגִילָּה וְקוֹרֵא בָּהּ, וּכְשֶׁיְּגִיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע — קוֹרֵא. הַשְׁכִּים לֵישֵׁב בַּקָּרוֹן אוֹ בְּסְפִינָה — מִתְפַּלֵּל, וּכְשֶׁיְּגִיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע — קוֹרֵא.
רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְפַּלֵּל, כְּדֵי שֶׁיִּסְמוֹךְ גְּאוּלָּה לִתְפִלָּה.
בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? מָר סָבַר תְּפִלָּה מְעוּמָּד עָדִיף, וּמָר סָבַר מִסְמָךְ גְּאוּלָּה לִתְפִלָּה עָדִיף.
מָרִימָר וּמָר זוּטְרָא הֲווֹ מְכַנְּפֵי בֵּי עַשְׂרָה בְּשַׁבְּתָא דִּרְגְלָא וּמְצַלּוּ, וַהֲדַר נָפְקִי לְפִרְקָא.
רַב אָשֵׁי מְצַלֵּי בַּהֲדֵי צִבּוּרָא בְּיָחִיד, מִיּוּשָׁב. כִּי הֲוָה אָתֵי לְבֵיתֵיהּ, הָדַר וּמְצַלֵּי מְעוּמָּד.
אָמְרִי לֵיהּ רַבָּנַן: וְלַעֲבִיד מָר כְּמָרִימָר וּמָר זוּטְרָא! אָמַר לְהוּ: טְרִיחָא לִי מִלְּתָא. וְלַעֲבִיד מָר כַּאֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל וְלֵוִי! אָמַר לְהוּ: לָא חָזֵינָא לְהוּ לְרַבָּנַן קַשִּׁישֵׁי מִינַּן דְּעָבְדִי הָכִי.

מַתְנִי' רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: אֵין תְּפִלַּת הַמּוּסָפִין אֶלָּא בְּחֶבֶר עִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בְּחֶבֶר עִיר וְשֶׁלֹּא בְּחֶבֶר עִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשְּׁמוֹ: כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ שָׁם חֶבֶר עִיר — יָחִיד פָּטוּר מִתְּפִלַּת הַמּוּסָפִין.

גְּמָ׳ רַבִּי יְהוּדָה הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא! אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ יָחִיד שֶׁלֹּא בְּחֶבֶר עִיר, תַּנָּא קַמָּא סָבַר פָּטוּר. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר חַיָּיב.

אָמַר רַב הוּנָא בַּר חִינְּנָא אָמַר רַב חִיָּיא בַּר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. אָמַר לֵיהּ רַב חִיָּיא בַּר אָבִין: שַׁפִּיר קָאָמְרַתְּ, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: מִימֵי לָא מְצַלֵּינָא צְלוֹתָא דְמוּסָפִין בְּיָחִיד

דף ל:

בְּנָהֳרְדְּעָא, לְבַר מֵהָהוּא יוֹמָא דַּאֲתָא פּוּלְמוּסָא דְמַלְכָּא לְמָתָא, וְאִטְרִידוּ רַבָּנַן וְלָא צַלּוֹ, וְצַלִּי לִי בְּיָחִיד, וַהֲוַאי יָחִיד שֶׁלֹּא בְּחֶבֶר עִיר.

יָתֵיב רַבִּי חֲנִינָא קָרֵא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יַנַּאי, וְיָתֵיב וְקָאָמַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. אֲמַר לֵיהּ: פּוּק קְרֵא קְרָאֵיךְ לְבָרָא, דְּאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲנִי רָאִיתִי אֶת רַבִּי יַנַּאי דְּצַלִּי וַהֲדַר צַלִּי. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי זֵירָא: וְדִילְמָא מֵעִיקָּרָא לָא כַּוֵּון דַּעְתֵּיהּ וּלְבַסּוֹף כַּוֵּון דַּעְתֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ: חָזֵי מַאן גַּבְרָא רַבָּה דְּקָמַסְהֵיד עֲלֵיהּ.

רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי אַף עַל גַּב דַּהֲווֹ לְהוּ תְּלֵיסַר בֵּי כְנִישְׁתָּא בִּטְבֶרְיָא לָא הֲווֹ מְצַלּוּ אֶלָּא בֵּינֵי עַמּוּדֵי, הֵיכָא דַּהֲווֹ גָּרְסִי.

אִיתְּמַר, רַב יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי מִשּׁוּם רַבִּינוּ אָמַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא צַלִּי וַהֲדַר צַלִּי. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא: מַאי טַעְמָא עָבֵיד מָר הָכִי? אִילֵימָא מִשּׁוּם דְּלָא כַּוֵּון מָר דַּעְתֵּיהּ, וְהָאָמַר רַבִּי אֶלִיעֶזֶר: לְעוֹלָם יָמוֹד אָדָם אֶת עַצְמוֹ, אִם יְכוֹל לְכַוֵּין אֶת לִבּוֹ — יִתְפַּלֵּל, וְאִם לָאו — אַל יִתְפַּלֵּל. אֶלָּא דְּלָא אַדְכַּר מָר דְּרֵישׁ יַרְחָא.

וְהַתַּנְיָא טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, בְּעַרְבִית — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְאוֹמְרָהּ בְּשַׁחֲרִית. בְּשַׁחֲרִית — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְאוֹמְרָהּ בְּמוּסָפִין. בְּמוּסָפִין — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְאוֹמְרָהּ בְּמִנְחָה.

אָמַר לֵיהּ: לָאו אִיתְּמַר עֲלַהּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּצִבּוּר שָׁנוּ.

כַּמָּה יִשְׁהֶה בֵּין תְּפִלָּה לִתְפִלָּה? רַב הוּנָא וְרַב חִסְדָּא. חַד אָמַר: כְּדֵי שֶׁתִּתְחוֹנֵן דַּעְתּוֹ עָלָיו, וְחַד אָמַר: כְּדֵי שֶׁתִּתְחוֹלֵל דַּעְתּוֹ עָלָיו.

מַאן דְּאָמַר "כְּדֵי שֶׁתִּתְחוֹנֵן דַּעְתּוֹ עָלָיו", דִּכְתִיב: "וְאֶתְחַנַּן אֶל ה'". וּמַאן דְּאָמַר "כְּדֵי שֶׁתִּתְחוֹלֵל דַּעְתּוֹ עָלָיו", דִּכְתִיב: "וַיִּחַל מֹשֶׁה".

אָמַר רַב עָנָן אָמַר רַב: טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ עַרְבִית — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, לְפִי שֶׁאֵין בֵּית דִּין מְקַדְּשִׁין אֶת הַחֹדֶשׁ אֶלָּא בַּיּוֹם.
אָמַר אַמֵּימָר: מִסְתַּבְּרָא מִילְּתָא דְּרַב בְּחֹדֶשׁ מָלֵא. אֲבָל בְּחֹדֶשׁ חָסֵר — מַחֲזִירִין אוֹתוֹ.
אֲמַר לֵיהּ רַב אָשֵׁי לְאַמֵּימָר: מִכְּדֵי רַב טַעְמָא קָאָמַר, מָה לִי חָסֵר וּמָה לִי מָלֵא?! אֶלָּא לָא שְׁנָא.

הדרן עלך תפלת השחר

מַתְנִי׳ **אֵין עוֹמְדִין** לְהִתְפַּלֵּל אֶלָּא מִתּוֹךְ כּוֹבֶד רֹאשׁ. חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ שׁוֹהִין שָׁעָה אַחַת, וּמִתְפַּלְּלִין, כְּדֵי שֶׁיְּכַוְּונוּ לִבָּם לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם. אֲפִילּוּ הַמֶּלֶךְ שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹמוֹ — לֹא יְשִׁיבֶנּוּ, וַאֲפִילּוּ נָחָשׁ כָּרוּךְ עַל עֲקֵבוֹ — לֹא יַפְסִיק.
גְּמָ׳ מְנָא הָנֵי מִילֵּי? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: דְּאָמַר קְרָא ״וְהִיא מָרַת נָפֶשׁ״.
מַמַּאי? דִּילְמָא חַנָּה שָׁאנֵי, דַּהֲוָת מְרִירָא לִבָּא טוּבָא.
אֶלָּא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, מֵהָכָא: ״וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבוֹא בֵיתֶךָ אֶשְׁתַּחֲוֶה אֶל הֵיכַל קָדְשְׁךָ בְּיִרְאָתֶךָ״.
מַמַּאי? דִּילְמָא דָּוִד שָׁאנֵי, דַּהֲוָה מְצַעֵר נַפְשֵׁיהּ בְּרַחֲמֵי טוּבָא. אֶלָּא אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, מֵהָכָא: ״הִשְׁתַּחֲווּ לַה׳ בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ״: אַל תִּקְרֵי ״בְּהַדְרַת״ אֶלָּא ״בְּהֶחְרַדַת״.
מַמַּאי? דִּילְמָא לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ, ״הַדְרַת״ מַמָּשׁ. כִּי הָא דְּרַב יְהוּדָה הָוָה מְצַיֵּין נַפְשֵׁיהּ, וַהֲדַר מְצַלֵּי. אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק מֵהָכָא: ״עִבְדוּ אֶת ה׳ בְּיִרְאָה וְגִילוּ בִּרְעָדָה״.
מַאי ״וְגִילוּ בִּרְעָדָה״? אָמַר רַב אַדָּא בַּר מַתְנָא אָמַר רַבָּה: בְּמָקוֹם גִּילָה שָׁם תְּהֵא רְעָדָה.
אַבָּיֵי הָוָה יָתֵיב קַמֵּיהּ דְּרַבָּה חַזְיֵיהּ דַּהֲוָה קָא בָדַח טוּבָא. אֲמַר ״וְגִילוּ בִּרְעָדָה״ כְּתִיב!
אֲמַר לֵיהּ: אֲנָא תְּפִילִּין מַנַּחְנָא.
רַבִּי יִרְמְיָה הָוָה יָתֵיב קַמֵּיהּ דְּרַבִּי זֵירָא. חַזְיֵיהּ דַּהֲוָה קָא בָדַח טוּבָא אֲמַר לֵיהּ: ״בְּכָל עֶצֶב יִהְיֶה מוֹתָר״ כְּתִיב?
אֲמַר לֵיהּ: אֲנָא תְּפִילִּין מַנַּחְנָא.
מָר בְּרֵיהּ דְּרָבִינָא עֲבַד הִילּוּלָא לִבְרֵיהּ, חֲזַנְהוּ לְרַבָּנַן דַּהֲווֹ קָבָדְחִי טוּבָא.

דף לא.

אַיְיתִי כָּסָא דְמוֹקְרָא בַּת אַרְבַּע מְאָה זוּזֵי, וְתַבַּר קַמַּיְיהוּ, וְאַעֲצִיבוּ.

רַב אָשֵׁי עָבַד הִילּוּלָא לִבְרֵיהּ, חֲזָנְהוּ לְרַבָּנַן דַּהֲווֹ קָא בָּדְחֵי טוּבָא. אַיְיתִי כָּסָא דְּזוּגִּיתָא חִיוָּרְתָּא, וְתַבַּר קַמַּיְהוּ, וְאַעֲצִיבוּ.

אֲמַרוּ לֵיהּ רַבָּנַן לְרַב הַמְנוּנָא זוּטֵי בְּהִלּוּלָא דְּמָר בְּרֵיהּ דְּרָבִינָא: לִישָׁרֵי לַן מָר. אֲמַר לְהוּ: יַי לַן, דְּמִיתְנַן. יַי לַן, דְּמִיתְנַן. אָמְרִי לֵיהּ: אֲנַן מָה נַעֲנֵי בָּתָרָךְ? אֲמַר לְהוּ: הֵי תּוֹרָה, וְהֵי מִצְוָה דְּמַגְנוּ עָלַן.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: אָסוּר לְאָדָם שֶׁיְּמַלֵּא שְׂחוֹק פִּיו בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה". אֵימָתַי, בִּזְמַן שֶׁ"יֹּאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה". אָמְרוּ עָלָיו עַל רֵישׁ לָקִישׁ שֶׁמִּימָיו לֹא מִלֵּא שְׂחוֹק פִּיו בָּעוֹלָם הַזֶּה, מִכִּי שְׁמָעֵהּ מֵרַבִּי יוֹחָנָן רַבֵּיהּ.

תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין עוֹמְדִין לְהִתְפַּלֵּל לֹא מִתּוֹךְ דִּין, וְלֹא מִתּוֹךְ דְּבַר הֲלָכָה, אֶלָּא מִתּוֹךְ הֲלָכָה פְּסוּקָה.

וְהֵיכִי דָּמֵי הֲלָכָה פְּסוּקָה?

אֲמַר אַבָּיֵי: כִּי הָא דְּרַבִּי זֵירָא, דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא: בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הֶחֱמִירוּ עַל עַצְמָן, שֶׁאֲפִילּוּ רוֹאוֹת טִיפַּת דָּם כְּחַרְדָּל יוֹשְׁבוֹת עָלֶיהָ שִׁבְעָה נְקִיִּים.

רָבָא אָמַר, כִּי הָא דְּרַב הוֹשַׁעְיָא, דְּאָמַר רַב הוֹשַׁעְיָא: מַעֲרִים אָדָם עַל תְּבוּאָתוֹ וּמַכְנִיסָהּ בַּמּוֹץ שֶׁלָּהּ, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא בְּהֶמְתּוֹ אוֹכֶלֶת, וּפְטוּרָה מִן הַמַּעֲשֵׂר.

וְאִיבָּעֵית אֵימָא, כִּי הָא דְּרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא, אָמַר רַבִּי זְעִירָא: הַמַּקִּיז דָּם בְּבֵהֲמַת קָדָשִׁים, אָסוּר בַּהֲנָאָה, וּמוֹעֲלִין בּוֹ.

רַבָּנַן עָבְדִי כְּמַתְנִיתִין, רַב אָשֵׁי עָבֵיד כְּבָרַיְיתָא.

תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין עוֹמְדִין לְהִתְפַּלֵּל לֹא מִתּוֹךְ עַצְבוּת, וְלֹא מִתּוֹךְ עַצְלוּת, וְלֹא מִתּוֹךְ שְׂחוֹק, וְלֹא מִתּוֹךְ שִׂיחָה, וְלֹא מִתּוֹךְ קַלּוּת רֹאשׁ, וְלֹא מִתּוֹךְ דְּבָרִים בְּטֵלִים, אֶלָּא מִתּוֹךְ שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה.

וְכֵן לֹא יִפָּטֵר אָדָם מֵחֲבֵרוֹ לֹא מִתּוֹךְ שִׂיחָה, וְלֹא מִתּוֹךְ שְׂחוֹק, וְלֹא מִתּוֹךְ קַלּוּת רֹאשׁ, וְלֹא מִתּוֹךְ דְּבָרִים בְּטֵלִים, אֶלָּא מִתּוֹךְ דְּבַר הֲלָכָה. שֶׁכֵּן מָצִינוּ בַּנְּבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁסִּיְּימוּ דִּבְרֵיהֶם בְּדִבְרֵי שֶׁבַח וְתַנְחוּמִים.

וְכֵן תְּנָא מָרִי בַּר בְּרֵיהּ דְּרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא: אַל יִפָּטֵר אָדָם מֵחֲבֵירוֹ אֶלָּא מִתּוֹךְ דְּבַר הֲלָכָה, שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ זוֹכְרֵהוּ.

כִּי הָא דְּרַב כָּהֲנָא אַלְוְויֵיהּ לְרַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי מִפּוּם נַהֲרָא עַד בֵּי צִנְיְתָא דְּבָבֶל. כִּי מְטָא לְהָתָם אֲמַר לֵיהּ: מָר, וַדַּאי דְּאָמְרִי אִינָשֵׁי: הָנֵי צִנְיְתָא דְּבָבֶל אִיתַּנְהוּ מֵאָדָם הָרִאשׁוֹן וְעַד הַשְׁתָּא?

אָמַר לֵיהּ: אַדְּכַרְתַּן מִילְּתָא דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: מַאי דִּכְתִיב ״בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא עָבַר בָּהּ אִישׁ וְלֹא יָשַׁב אָדָם שָׁם״, וְכִי מֵאַחַר דְּלֹא עָבַר הֵיאַךְ יָשַׁב? אֶלָּא לוֹמַר לָךְ כָּל אֶרֶץ שֶׁגָּזַר עָלֶיהָ אָדָם הָרִאשׁוֹן לְיִשּׁוּב — נִתְיַשְּׁבָה. וְכָל אֶרֶץ שֶׁלֹּא גָּזַר עָלֶיהָ אָדָם הָרִאשׁוֹן לְיִשּׁוּב — לֹא נִתְיַשְּׁבָה.

רַב מָרְדְּכַי אַלְוֵיהּ לְרַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי מֵהַגְרוֹנְיָא, וְעַד בֵּי כֵיפֵי. וְאָמְרִי לַהּ עַד בֵּי דוּרָא.

תָּנוּ רַבָּנָן: הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּין אֶת לִבּוֹ לַשָּׁמַיִם. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: סִימָן לַדָּבָר, ״תָּכִין לִבָּם תַּקְשִׁיב אָזְנֶךָ״.

תָּנְיָא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: כָּךְ הָיָה מִנְהָגוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, כְּשֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל עִם הַצִּיבּוּר — הָיָה מְקַצֵּר וְעוֹלֶה, מִפְּנֵי טוֹרַח צִבּוּר. וּכְשֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ — אָדָם מַנִּיחוֹ בְּזָוִית זוֹ, וּמוֹצְאוֹ בְּזָוִית אַחֶרֶת. וְכָל כָּךְ לָמָּה? מִפְּנֵי כְּרִיעוֹת וְהִשְׁתַּחֲוָיוֹת.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא: לְעוֹלָם יִתְפַּלֵּל אָדָם בְּבֵית שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲלוֹנוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְכִוּוִין פְּתִיחִן לֵיהּ וְגוֹ׳״.

יָכוֹל יִתְפַּלֵּל אָדָם כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ — כְּבָר מְפוֹרָשׁ עַל יְדֵי דָּנִיֵּאל: ״וְזִמְנִין תְּלָתָא וְגוֹ׳״.

יָכוֹל מִשֶּׁגָּבָא לַגּוֹלָה הוּחַלָּה — כְּבָר נֶאֱמַר: ״דִּי הֲוָא עָבֵד מִן קַדְמַת דְּנָא״.

יָכוֹל יִתְפַּלֵּל אָדָם לְכָל רוּחַ שֶׁיִּרְצֶה — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״(לְקֳבֵל) [נֶגֶד] יְרוּשָׁלָם״.

יָכוֹל יְהֵא כּוֹלְלָן בִּבַת אַחַת — כְּבָר מְפוֹרָשׁ עַל יְדֵי דָּוִד, דִּכְתִיב: ״עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם וְגוֹ׳״.

יָכוֹל יַשְׁמִיעַ קוֹלוֹ בִּתְפִלָּתוֹ — כְּבָר מְפוֹרָשׁ עַל יְדֵי חַנָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְקוֹלָהּ לֹא יִשָּׁמֵעַ״.

יָכוֹל יִשְׁאַל אָדָם צָרְכָיו וְאַחַר כָּךְ יִתְפַּלֵּל — כְּבָר מְפוֹרָשׁ עַל יְדֵי שְׁלֹמֹה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לִשְׁמֹעַ אֶל הָרִנָּה וְאֶל הַתְּפִלָּה״. ״רִנָּה״ זוֹ תְּפִלָּה, ״תְּפִלָּה״ זוֹ בַּקָּשָׁה. אֵין אוֹמֵר דָּבָר בַּקָּשָׁה אַחַר ״אֱמֶת וְיַצִּיב״. אֲבָל אַחַר הַתְּפִלָּה, אֲפִילּוּ כְּסֵדֶר וּדוּי שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים אוֹמֵר.

אִיתְּמַר נָמֵי, אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַב: אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ שׁוֹאֵל אָדָם צָרְכָיו בְּ״שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה״, אִם בָּא לוֹמַר אַחַר תְּפִלָּתוֹ — אֲפִילּוּ כְּסֵדֶר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים אוֹמֵר.

אָמַר רַב הַמְנוּנָא: כַּמָּה הִלְכָתָא גְּבָרְוותָא אִיכָּא לְמִשְׁמַע מֵהָנֵי קְרָאֵי דְּחַנָּה. ״וְחַנָּה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ״ — מִכָּאן לַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּין לִבּוֹ. ״רַק שְׂפָתֶיהָ נָעוֹת״ — מִכָּאן לַמִּתְפַּלֵּל שֶׁיַּחְתּוֹךְ בִּשְׂפָתָיו. ״וְקוֹלָהּ לֹא יִשָּׁמֵעַ״ — מִכָּאן שֶׁאָסוּר לְהַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ בִּתְפִלָּתוֹ. ״וַיַּחְשְׁבֶהָ עֵלִי לְשִׁכֹּרָה״ — מִכָּאן שֶׁשִּׁכּוֹר אָסוּר לְהִתְפַּלֵּל.

״וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עֵלִי עַד מָתַי תִּשְׁתַּכְּרִין וְגוֹ׳״. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִכָּאן לְרוֹאֶה בַּחֲבֵרוֹ

דף לא:

דָּבָר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, צָרִיךְ לְהוֹכִיחוֹ. "וַתַּעַן חַנָּה וַתֹּאמֶר לֹא אֲדוֹנִי". אָמַר עוּלָּא וְאִיתֵּימָא רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: אֲמָרָה לֵיהּ: לֹא אָדוֹן אַתָּה בְּדָבָר זֶה, וְלֹא רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ שׁוֹרָה עָלֶיךָ, שֶׁאַתָּה חוֹשְׁדֵנִי בְּדָבָר זֶה.

אִיכָּא דְּאָמְרִי, הָכִי אֲמָרָה לֵיהּ: לֹא אָדוֹן אַתָּה? לָאו אִיכָּא שְׁכִינָה וְרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ גַּבָּךְ, שֶׁדַּנְתַּנִי לְכַף חוֹבָה וְלֹא דַּנְתַּנִי לְכַף זְכוּת? מִי לָא יָדְעַתְּ דְּאִשָּׁה קָשַׁת רוּחַ אֲנוֹכִי?!

"וְיַיִן וְשֵׁכָר לֹא שָׁתִיתִי". אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִכָּאן לַנָּזְחָשָׁד בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ. "אַל תִּתֵּן אֶת אֲמָתְךָ לִפְנֵי בַּת בְּלִיָּעַל". אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִכָּאן לְשִׁכּוֹר שֶׁמִּתְפַּלֵּל, כְּאִילּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה. כְּתִיב הָכָא: "לִפְנֵי בַּת בְּלִיַּעַל", וּכְתִיב הָתָם: "יָצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיַּעַל מִקִּרְבֶּךָ". מַה לְּהַלָּן עֲבוֹדָה זָרָה, אַף כָּאן עֲבוֹדָה זָרָה.

"וַיַּעַן עֵלִי וַיֹּאמֶר לְכִי לְשָׁלוֹם", אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִכָּאן לַחוֹשֵׁד אֶת חֲבֵרוֹ בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לְפַיְּיסוֹ. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁצָּרִיךְ לְבָרְכוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר "וֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִתֵּן אֶת שֵׁלָתֵךְ".

"וַתִּדֹּר נֶדֶר וַתֹּאמַר ה' צְבָאוֹת", אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִיּוֹם שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ, לֹא הָיָה אָדָם שֶׁקָּרָאוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא "צְבָאוֹת", עַד שֶׁבָּאתָה חַנָּה וּקְרָאַתּוּ "צְבָאוֹת". אָמְרָה חַנָּה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִכָּל צִבְאֵי צְבָאוֹת שֶׁבָּרָאתָ בְּעוֹלָמְךָ קָשֶׁה בְּעֵינֶיךָ שֶׁתִּתֵּן לִי בֵּן אֶחָד?

מָשָׁל לַמָּה הַדָּבָר דּוֹמֶה — לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁעָשָׂה סְעוּדָה לַעֲבָדָיו. בָּא עָנִי אֶחָד וְעָמַד עַל הַפֶּתַח, אָמַר לָהֶם: תְּנוּ לִי פְּרוּסָה אַחַת! וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ עָלָיו. דָּחַק וְנִכְנַס אֵצֶל הַמֶּלֶךְ. אָמַר לוֹ: אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ, מִכָּל סְעוּדָה שֶׁעָשִׂיתָ קָשֶׁה בְּעֵינֶיךָ לִיתֵּן לִי פְּרוּסָה אֶחָת?!

"אִם רָאֹה תִרְאֶה", אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אָמְרָה חַנָּה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, "אִם רָאֹה" — מוּטָב, וְאִם לָאו — "תִּרְאֶה".

אֵלֵךְ וְאֶסְתַּתֵּר בִּפְנֵי אֵלְקָנָה בַּעֲלִי, וְכֵיוָן דְּמִסְתַּתְּרָנָא מִשְׁקוּ לִי מֵי סוֹטָה, וְאִי אַתָּה עוֹשֶׂה תּוֹרָתְךָ פְּלַסְתֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר "וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע".

הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר: אִם הָיְתָה עֲקָרָה — נִפְקֶדֶת, שַׁפִּיר, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר, אִם הָיְתָה יוֹלֶדֶת בְּצַעַר יוֹלֶדֶת בְּרֶיוַח, נְקֵבוֹת יוֹלֶדֶת זְכָרִים שְׁחוֹרִים יוֹלֶדֶת לְבָנִים קְצָרִים יוֹלֶדֶת אֲרוּכִּים, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר?

דְּתַנְיָא: "וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע" — מְלַמֵּד שֶׁאִם הָיְתָה עֲקָרָה — נִפְקֶדֶת, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. אָמַר לֵיהּ רַבִּי עֲקִיבָא: אִם כֵּן, יֵלְכוּ כָּל הָעֲקָרוֹת כּוּלָּן וְיִסְתַּתְּרוּ, וְזוֹ שֶׁלֹּא קִלְקְלָה — נִפְקֶדֶת. אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁאִם הָיְתָה יוֹלֶדֶת בְּצַעַר — יוֹלֶדֶת בְּרֶיוַח, קְצָרִים — יוֹלֶדֶת אֲרוּכִּים, שְׁחוֹרִים — יוֹלֶדֶת לְבָנִים, אֶחָד — יוֹלֶדֶת שְׁנַיִם.

מַאי "אִם רָאֹה תִּרְאֶה" — דִּבְּרָה תּוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם.
"בָּעֲנִי אֲמָתֶךָ". "אַל תַּשְׁפֵּח אֶת אֲמָתֶךָ". "וְנָתַתָּה לַאֲמָתְךָ".
אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: שָׁלֹשׁ אֲמָתוֹת הַלָּלוּ לָמָּה? — אָמְרָה חַנָּה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שְׁלֹשָׁה בִּדְקֵי מִיתָה בָּרָאתָ בָּאִשָּׁה, וְאָמְרִי לַהּ: שְׁלֹשָׁה דִּבְקֵי מִיתָה. וְאֵלּוּ הֵן: נִדָּה, וְחַלָּה וְהַדְלָקַת הַנֵּר. כְּלוּם עָבַרְתִּי עַל אַחַת מֵהֶן?! —
"וְנָתַתָּ לַאֲמָתְךָ זֶרַע אֲנָשִׁים".
מַאי "זֶרַע אֲנָשִׁים"? אָמַר רַב: גַּבְרָא בְּגוּבְרִין. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: זֶרַע שֶׁמּוֹשֵׁחַ שְׁנֵי אֲנָשִׁים, וּמַאן אִינּוּן — שָׁאוּל וְדָוִד. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: זֶרַע שֶׁשָּׁקוּל כִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים, וּמַאן אִינּוּן — מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. שֶׁנֶּאֱמַר: "מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו וּשְׁמוּאֵל בְּקוֹרְאֵי שְׁמוֹ". וְרַבָּנַן אָמְרִי: "זֶרַע אֲנָשִׁים" — זֶרַע שֶׁמּוּבְלָע בֵּין אֲנָשִׁים.
כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר לֹא אָרוֹךְ וְלֹא גּוּץ, וְלֹא קָטָן וְלֹא אַלָּם, וְלֹא צָחוֹר וְלֹא גִּיחוֹר, וְלֹא חָכָם וְלֹא טִפֵּשׁ.
"אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצֶּבֶת עִמָּכֶה בָּזֶה", אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מִכָּאן שֶׁאָסוּר לֵישֵׁב בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל תְּפִלָּה.
"אֶל הַנַּעַר הַזֶּה הִתְפַּלָּלְתִּי". אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שְׁמוּאֵל מוֹרֶה הֲלָכָה לִפְנֵי רַבּוֹ הָיָה. שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשְׁחֲטוּ אֶת הַפָּר וַיָּבִיאוּ אֶת הַנַּעַר אֶל עֵלִי". מִשּׁוּם דְּ"וַיִּשְׁחֲטוּ אֶת הַפָּר" הֵבִיאוּ הַנַּעַר אֶל עֵלִי?
אֶלָּא, אָמַר לָהֶן עֵלִי: קְרָאוּ כֹּהֵן, לֵיתֵי וְלִשְׁחוֹט. חֲזָנְהוּ שְׁמוּאֵל דַּהֲווֹ מְהַדְּרִי בָּתַר כֹּהֵן לְמִישְׁחַט, אֲמַר לְהוּ: לְמָה לְכוּ לְאַהְדּוּרֵי בָּתַר כֹּהֵן לְמִישְׁחַט? שְׁחִיטָה בְּזָר כְּשֵׁרָה! אַיְיתּוּהוּ לְקַמֵּיהּ דְּעֵלִי. אֲמַר לֵיהּ: מְנָא לָךְ הָא? אֲמַר לֵיהּ: מִי כְּתִיב "וְשָׁחַט הַכֹּהֵן"?! "וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֲנִים" כְּתִיב, מִקַּבָּלָה וְאֵילָךְ מִצְוַת כְּהוּנָּה, מִכָּאן לַשְּׁחִיטָה שֶׁכְּשֵׁרָה בְּזָר.
אֲמַר לֵיהּ: מֵימָר שַׁפִּיר קָא אָמְרַתְּ, מֵיהוּ מוֹרֶה הֲלָכָה בִּפְנֵי רַבּוֹ אַתְּ, וְכָל הַמּוֹרֶה הֲלָכָה בִּפְנֵי רַבּוֹ חַיָּיב מִיתָה. אִתְיָא חַנָּה וְקָא צָווֹחָה קַמֵּיהּ: "אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצֶּבֶת עִמָּכֶה בָּזֶה וְגוֹ'". אֲמַר לַהּ: שִׁבְקִי לִי דְּאֶעֱנֶשׁ־יהּ, וּבְעֵינָא רַחֲמֵי, וְיֵהֵיב לָךְ רַבָּא מִינַּיהּ. אֲמַרָה לֵיהּ: "אֶל הַנַּעַר הַזֶּה הִתְפַּלָּלְתִּי".
"וְחַנָּה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ". אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן זִמְרָא: עַל עִסְקֵי לִבָּהּ. אָמְרָה לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כָּל מַה שֶּׁבָּרָאתָ בָּאִשָּׁה, לֹא בָרָאתָ דָּבָר אֶחָד לְבַטָּלָה: עֵינַיִם לִרְאוֹת, וְאָזְנַיִם לִשְׁמוֹעַ, חוֹטֶם לְהָרִיחַ, פֶּה לְדַבֵּר, יָדַיִם לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מְלָאכָה, רַגְלַיִם לְהַלֵּךְ בָּהֶן, דַּדַּיִם לְהָנִיק בָּהֶן. דַּדַּיִם הַלָּלוּ שֶׁנָּתַתָּ עַל לִבִּי לָמָּה? לֹא לְהָנִיק בָּהֶן?! תֵּן לִי בֵּן, וְאָנִיק בָּהֶן.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן זִמְרָא: כָּל הַיּוֹשֵׁב בְּתַעֲנִית בְּשַׁבָּת קוֹרְעִים לוֹ גְּזַר דִּינוֹ שֶׁל שִׁבְעִים שָׁנָה. וְאַף עַל פִּי כֵן חוֹזְרִין וְנִפְרָעִין מִמֶּנּוּ דִּין עוֹנֶג שַׁבָּת.

מַאי תַּקָּנְתֵּיהּ? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: לִיתֵּיב תַּעֲנִיתָא לְתַעֲנִיתָא.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: חַנָּה הֵטִיחָה דְּבָרִים כְּלַפֵּי מַעְלָה. שֶׁנֶּאֱמַר "וְתִתְפַּלֵּל עַל ה'", מְלַמֵּד שֶׁהֵטִיחָה דְּבָרִים כְּלַפֵּי מַעְלָה.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֱלִיָּהוּ הֵטִיחַ דְּבָרִים כְּלַפֵּי מַעְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַתָּה הֲסִבּוֹתָ אֶת לִבָּם אֲחֹרַנִּית". אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַבִּי יִצְחָק: מִנַּיִן שֶׁחָזַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהוֹדָה לוֹ לְאֵלִיָּהוּ,

דף לב.

דִּכְתִיב: "וַאֲשֶׁר הֲרֵעֹתִי".

אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: אִלְמָלֵא שֶׁלֹּשׁ מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ נִתְמוֹטְטוּ רַגְלֵיהֶם שֶׁל שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל.

חַד דִּכְתִיב: "וַאֲשֶׁר הֲרֵעֹתִי", וְחַד דִּכְתִיב: "הִנֵּה כַחֹמֶר בְּיַד הַיּוֹצֵר כֵּן אַתֶּם בְּיָדִי בֵּית יִשְׂרָאֵל", וְחַד דִּכְתִיב: "וְהַסְרֹתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן מִבְּשַׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר".

רַב פָּפָּא אָמַר מֵהָכָא: "וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר בְּחֻקַּי תֵּלֵכוּ".

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מֹשֶׁה הֵטִיחַ דְּבָרִים כְּלַפֵּי מַעְלָה. שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל ה' אַל תִּקְרֵי "אֶל ה'", אֶלָּא "עַל ה'".

שֶׁכֵּן דְּבֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב קוֹרִין לְאַלְפַּיִן עַיְינִין, וְלַעַיְינִין אַלְפַּיִן.

דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי אָמְרִי, מֵהָכָא: "וְדִי זָהָב".

מַאי "וְדִי זָהָב"? אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: כְּדֵי אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בִּשְׁבִיל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁהִשְׁפַּעְתָּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁאָמְרוּ "דַּיּ" — הוּא גָּרַם שֶׁעָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל.

אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: אֵין אָרֵי נוֹהֵם מִתּוֹךְ קוּפָּה שֶׁל תֶּבֶן אֶלָּא מִתּוֹךְ קוּפָּה שֶׁל בָּשָׂר.

אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: מָשָׁל לְאָדָם שֶׁהָיְתָה לוֹ פָּרָה כְּחוּשָׁה וּבַעֲלַת אֲבָרִים, הֲאֲכִילָהּ כַּרְשִׁינִין וְהָיְתָה מְבַעֶטֶת בּוֹ. אָמַר לָהּ: מִי גָּרַם לִיךְ שֶׁתְּהֵא מְבַעֶטֶת בִּי — אֶלָּא כַּרְשִׁינִין שֶׁהֶאֱכַלְתִּיךְ.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מָשָׁל לְאָדָם אֶחָד שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן. הִרְחִיצוֹ וְסָכוֹ, וְהֶאֱכִילוֹ וְהִשְׁקָהוּ, וְתָלָה לוֹ כִּיס עַל צַוָּארוֹ, וְהוֹשִׁיבוֹ עַל פֶּתַח שֶׁל זוֹנוֹת. מַה יַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ הַבֵּן שֶׁלֹּא יֶחֱטָא?!

אָמַר רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב הוּנָא אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: הַיְינוּ דְּאָמְרִי אִינָשֵׁי: מְלֵי כְּרֵסֵיהּ זְנֵי בִּישֵׁי. שֶׁנֶּאֱמַר: "כְּמַרְעִיתָם וַיִּשְׂבָּעוּ שָׂבְעוּ וַיָּרָם לִבָּם עַל כֵּן שְׁכֵחוּנִי". רַב נַחְמָן אָמַר: מֵהָכָא: "וְרָם לְבָבְךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת ה'". וְרַבָּנַן אָמְרִי, מֵהָכָא: "וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשֵׁן וּפָנָה".

וְאִי בָּעֵית אֵימָא מֵהָכָא: ״וַיִּשְׁמַן יְשׁוּרוּן וַיִּבְעָט״. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מִנַּיִן שֶׁחָזַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהוֹדָה לוֹ לְמֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְכֶסֶף הִרְבֵּיתִי לָהֶם וְזָהָב עָשׂוּ לַבָּעַל״.

״וַיְדַבֵּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה לֶךְ רֵד״. מַאי ״לֶךְ רֵד״? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: מֹשֶׁה, רֵד מִגְּדוּלָּתְךָ! כְּלוּם נָתַתִּי לְךָ גְּדוּלָּה אֶלָּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל. וְעַכְשָׁיו יִשְׂרָאֵל חָטְאוּ — אַתָּה לָמָּה לִי? מִיָּד תִּשַּׁשׁ כּוֹחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְלֹא הָיָה לוֹ כֹּחַ לְדַבֵּר. וְכֵיוָן שֶׁאָמַר ״הֶרֶף מִמֶּנִּי וְאַשְׁמִידֵם״, אָמַר מֹשֶׁה: דָּבָר זֶה תָּלוּי בִּי! מִיָּד עָמַד וְנִתְחַזֵּק בִּתְפִלָּה, וּבִקֵּשׁ רַחֲמִים.

מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁכָּעַס עַל בְּנוֹ, וְהָיָה מַכֵּהוּ מַכָּה גְּדוֹלָה. וְהָיָה אוֹהֲבוֹ יוֹשֵׁב לְפָנָיו, וּמִתְיָרֵא לוֹמַר לוֹ דָּבָר. אָמַר הַמֶּלֶךְ: אִלְמְלֵא אוֹהֲבִי זֶה שֶׁיּוֹשֵׁב לְפָנַי — הֲרַגְתִּיךָ. אָמַר: דָּבָר זֶה תָּלוּי בִּי. מִיָּד עָמַד וְהִצִּילוֹ.

״וְעַתָּה הַנִּיחָה לִי וְיִחַר אַפִּי בָהֶם וַאֲכַלֵּם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גָּדוֹל וְגוֹ׳״. אָמַר רַבִּי אֶבָּהוּ: אִלְמָלֵא מִקְרָא כָּתוּב, אִי אֶפְשָׁר לְאוֹמְרוֹ. מְלַמֵּד שֶׁתְּפָסוֹ מֹשֶׁה לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּאָדָם שֶׁהוּא תּוֹפֵס אֶת חֲבֵירוֹ בִּבְגָדוֹ, וְאָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵין אֲנִי מַנִּיחֲךָ עַד שֶׁתִּמְחוֹל וְתִסְלַח לָהֶם.

״וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גָּדוֹל וְגוֹ׳״. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּמָה כִּסֵּא שֶׁל שִׁלּשׁ רַגְלַיִם אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמוֹד לְפָנֶיךָ בְּשִׁעַת כַּעְסֶךָ. כִּסֵּא שֶׁל רֶגֶל אֶחָד — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה!

וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ בִּי בּוֹשֶׁת פָּנִים מֵאֲבוֹתַי, עַכְשָׁיו יֹאמְרוּ: רְאוּ פַּרְנָס שֶׁהֶעֱמִיד עֲלֵיהֶם. בַּקֵּשׁ גְּדוּלָּה לְעַצְמוֹ, וְלֹא בִּקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים.

״וַיְחַל מֹשֶׁה אֶת פְּנֵי ה׳״, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מְלַמֵּד שֶׁעָמַד מֹשֶׁה בִּתְפִלָּה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁהֶחֱלָהוּ. וְרָבָא אָמַר: עַד שֶׁהֵפִר לוֹ נִדְרוֹ. כְּתִיב הָכָא: ״וַיְחַל״, וּכְתִיב הָתָם: ״לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ״, וְאָמַר מָר: הוּא אֵינוֹ מֵיחֵל, אֲבָל אֲחֵרִים מְחִלִּין לוֹ.

וּשְׁמוּאֵל אָמַר: מְלַמֵּד שֶׁמָּסַר עַצְמוֹ לְמִיתָה עֲלֵיהֶם. שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ״. אָמַר רָבָא אָמַר רַב יִצְחָק: מְלַמֵּד שֶׁהֶחֱלָה עֲלֵיהֶם מִדַּת רַחֲמִים.

וְרַבָּנַן אָמְרִי: מְלַמֵּד שֶׁאָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! חוּלִּין הוּא לְךָ מֵעֲשׂוֹת כַּדָּבָר הַזֶּה.

״וַיְחַל מֹשֶׁה אֶת פְּנֵי ה׳״, תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר: מְלַמֵּד שֶׁעָמַד מֹשֶׁה בִּתְפִלָּה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַד שֶׁאָחֲזַתּוּ אֲחִילוּ. מַאי אֲחִילוּ? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֵשׁ שֶׁל עֲצָמוֹת. מַאי אֵשׁ שֶׁל עֲצָמוֹת? אָמַר אַבָּיֵי: אִשְׁתָּא דְּגַרְמֵי.

"זֹכֶר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בָּךְ". מַאי "בָּךְ"? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִלְמָלֵא נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ, הָיִיתִי אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁשָּׁמַיִם וָאָרֶץ בְּטֵלִים — כָּךְ שְׁבוּעָתְךָ בְּטֵלָה. וְעַכְשָׁו שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּשִׁמְךָ הַגָּדוֹל, מָה שִׁמְךָ הַגָּדוֹל חַי וְקַיָּים לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים — כָּךְ שְׁבוּעָתְךָ קַיֶּימֶת לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים.

"וַתְּדַבֵּר אֲלֵיהֶם אַרְבֶּה אֶת זַרְעֲכֶם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי", הַאי "אֲשֶׁר אָמַרְתִּי", "אֲשֶׁר אָמַרְתָּ" מִיבְּעֵי לֵיהּ!

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: עַד כָּאן דִּבְרֵי תַלְמִיד, מִכָּאן וְאֵילָךְ — דִּבְרֵי הָרַב. וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר: אֵלּוּ וְאֵלּוּ דִּבְרֵי תַלְמִיד, אֶלָּא כָּךְ אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, דְּבָרִים שֶׁאָמַרְתָּ לִי "לֵךְ אֱמוֹר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל" בִּשְׁמִי, הָלַכְתִּי וְאָמַרְתִּי לָהֶם בִּשְׁמֶךָ. עַכְשָׁו מָה אֲנִי אוֹמֵר לָהֶם?

"מִבְּלִתִּי יְכֹלֶת ה'": יָכוֹל ה' מִיבְּעֵי לֵיהּ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, עַכְשָׁיו יֹאמְרוּ אוּמּוֹת הָעוֹלָם תֻּשַּׁשׁ כֹּחוֹ כִּנְקֵבָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַצִּיל. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: וַהֲלֹא כְּבָר רָאוּ נִסִּים וּגְבוּרוֹת שֶׁעָשִׂיתִי לָהֶם עַל הַיָּם. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, עֲדַיִין יֵשׁ לָהֶם לוֹמַר: לְמֶלֶךְ אֶחָד יָכוֹל לַעֲמוֹד, לִשְׁלֹשִׁים וְאֶחָד מְלָכִים אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמוֹד.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִנַּיִן שֶׁחָזַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהוֹדָה לוֹ לְמֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֹּאמֶר ה' סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶיךָ". תָּנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: כִּדְבָרֶיךָ, עֲתִידִים אוּמּוֹת הָעוֹלָם לוֹמַר כֵּן.

אַשְׁרֵי תַלְמִיד שֶׁרַבּוֹ מוֹדֶה לוֹ.

"וְאוּלָם חַי אָנִי", אָמַר רָבָא אָמַר רַב יִצְחָק: מְלַמֵּד שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: מֹשֶׁה, הֶחֱיֵיתַנִי בִּדְבָרֶיךָ.

דָּרַשׁ רַבִּי שִׁמְלַאי: לְעוֹלָם יְסַדֵּר אָדָם שִׁבְחוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאַחַר כָּךְ יִתְפַּלֵּל. מְנָלַן? — מִמֹּשֶׁה, דִּכְתִיב: "וָאֶתְחַנַּן אֶל ה' בָּעֵת הַהִיא". וּכְתִיב: "ה' אֱלֹהִים אַתָּה הַחִלּוֹתָ לְהַרְאוֹת אֶת עַבְדְּךָ אֶת גָּדְלְךָ וְאֶת יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי אֵל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְמַעֲשֶׂיךָ וְכִגְבוּרֹתֶיךָ". וּכְתִיב בָּתְרֵיהּ "אֶעְבְּרָה נָּא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה וְגוֹ'".

סִימָן: מַעֲשִׂים, צְדָקָה, קָרְבָּן, כֹּהֵן, תַּעֲנִית, מְנָעָל, בִּרְוָל.

דף לב:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: גְּדוֹלָה תְּפִלָּה יוֹתֵר מִמַּעֲשִׂים טוֹבִים, שֶׁאֵין לְךָ גָּדוֹל בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים יוֹתֵר מִמֹּשֶׁה רַבֵּינוּ, אַף עַל פִּי כֵן לֹא נַעֲנָה אֶלָּא בִּתְפִלָּה. שֶׁנֶּאֱמַר: "אַל תּוֹסֶף דַּבֵּר אֵלַי" וּסְמִיךְ לֵיהּ: "עֲלֵה רֹאשׁ הַפִּסְגָּה".

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: גְּדוֹלָה תַּעֲנִית יוֹתֵר מִן הַצְּדָקָה. מַאי טַעְמָא — זֶה בְּגוּפוֹ, וְזֶה בְּמָמוֹנוֹ.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: גְּדוֹלָה תְּפִלָּה יוֹתֵר מִן הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר "לָמָּה לִּי רֹב זִבְחֵיכֶם", וּכְתִיב: "וּבְפָרִשְׂכֶם כַּפֵּיכֶם".

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל כֹּהֵן שֶׁהִרְגִּישׁ אֶת הַנֶּפֶשׁ — לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "יְדֵיכֶם דָּמִים מָלֵאוּ".

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִנְעֲלוּ שַׁעֲרֵי תְפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "גַּם כִּי אֶזְעַק וַאֲשַׁוֵּעַ שָׂתַם תְּפִלָּתִי". וְאַף עַל פִּי שֶׁשַּׁעֲרֵי תְפִילָּה נִנְעֲלוּ, שַׁעֲרֵי דִּמְעָה לֹא נִנְעֲלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁמְעָה תְפִלָּתִי ה' וְשַׁוְעָתִי הַאֲזִינָה אֶל דִּמְעָתִי אַל תֶּחֱרַשׁ".

רָבָא לָא גְּזַר תַּעֲנִיתָא בְּיוֹמָא דְּעִיבָא, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "סַכּוֹתָה בָּעָנָן לָךְ מֵעֲבוֹר תְּפִלָּה".

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִפְסְקָה חוֹמַת בַּרְזֶל בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַתָּה קַח לְךָ מַחֲבַת בַּרְזֶל וְנָתַתָּ אוֹתָהּ קִיר בַּרְזֶל בֵּינְךָ וּבֵין הָעִיר".

אָמַר רַבִּי חָנִין אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: כָּל הַמַּאֲרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ, אֵין תְּפִלָּתוֹ חוֹזֶרֶת רֵיקָם. מְנָא לַן — מִמֹּשֶׁה רַבֵּינוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וָאֶתְפַּלֵּל אֶל ה'", וּכְתִיב בָּתְרֵיהּ: "וַיִּשְׁמַע ה' אֵלַי גַּם בַּפַּעַם הַהִיא".

אִינִי?! וְהָא אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמַּאֲרִיךְ בִּתְפִילָּתוֹ וּמְעַיֵּין בָּהּ — סוֹף בָּא לִידֵי כְּאֵב לֵב, שֶׁנֶּאֱמַר: "תּוֹחֶלֶת מְמֻשָּׁכָה מַחֲלָה לֵב". מַאי תַּקָּנְתֵּיהּ — יַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעֵץ חַיִּים תַּאֲוָה בָאָה", וְאֵין עֵץ חַיִּים אֶלָּא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ". לָא קַשְׁיָא, הָא דְּמַאֲרִיךְ וּמְעַיֵּין בַּהּ. הָא דְּמַאֲרִיךְ וְלָא מְעַיֵּין בַּהּ

אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: אִם רָאָה אָדָם שֶׁהִתְפַּלֵּל וְלֹא נַעֲנָה — יַחְזוֹר וְיִתְפַּלֵּל. שֶׁנֶּאֱמַר: "קַוֵּה אֶל ה' חֲזַק וְיַאֲמֵץ לִבֶּךָ וְקַוֵּה אֶל ה'".

תָּנוּ רַבָּנָן: אַרְבָּעָה צְרִיכִין חִזּוּק, וְאֵלּוּ הֵן: תּוֹרָה, וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, תְּפִלָּה, וְדֶרֶךְ אֶרֶץ.

תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים מִנַּיִן? — שֶׁנֶּאֱמַר: "רַק חֲזַק וֶאֱמַץ מְאֹד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת כְּכָל הַתּוֹרָה", "חֲזַק" — בַּתּוֹרָה, "וֶאֱמַץ" — בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים.

תְּפִלָּה מִנַּיִן? — שֶׁנֶּאֱמַר "קַוֵּה אֶל ה' חֲזַק וְיַאֲמֵץ לִבֶּךָ וְקַוֵּה אֶל ה'".

דֶּרֶךְ אֶרֶץ מִנַּיִן? — שֶׁנֶּאֱמַר "חֲזַק וְנִתְחַזַּק בְּעַד עַמֵּנוּ וְגוֹ'".

"וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזָבַנִי ה' וַה' שְׁכֵחָנִי". הַיְינוּ עֲזוּבָה, הַיְינוּ שְׁכוּחָה? אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אָדָם נוֹשֵׂא אִשָּׁה עַל אִשְׁתּוֹ רִאשׁוֹנָה, זוֹכֵר מַעֲשֶׂה הָרִאשׁוֹנָה. אַתָּה עֲזַבְתַּנִי וּשְׁכַחְתַּנִי.

אָמַר לָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: בִּתִּי, שְׁנַיִם עָשָׂר מַזָּלוֹת בָּרָאתִי בָּרָקִיעַ, וְעַל כָּל מַזָּל וּמַזָּל בָּרָאתִי לוֹ שִׁלְשִׁים חַיִל, וְעַל כָּל חַיִל וְחַיִל בָּרָאתִי לוֹ שִׁלְשִׁים לְגְיוֹן, וְעַל כָּל לְגְיוֹן וְלְגְיוֹן בָּרָאתִי לוֹ שִׁלְשִׁים רַהֲטוֹן, וְעַל כָּל רַהֲטוֹן וְרַהֲטוֹן בָּרָאתִי לוֹ שִׁלְשִׁים קְרָטוֹן, וְעַל כָּל קְרָטוֹן וּקְרָטוֹן בָּרָאתִי לוֹ שִׁלְשִׁים גַּסְטְרָא, וְעַל כָּל גַּסְטְרָא וְגַסְטְרָא תְּלִיתִי בּוֹ שִׁלֹּשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה אֲלָפִי רִבּוֹא כּוֹכָבִים כְּנֶגֶד יְמוֹת הַחַמָּה. וְכוּלָּן לֹא בָּרָאתִי אֶלָּא בִּשְׁבִילֵךְ, וְאַתְּ אָמַרְתְּ "עֲזַבְתַּנִי" וּ"שְׁכַחְתַּנִי"?!

"הֲתִשְׁכַּח אִשָּׁה עוּלָהּ", אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: כְּלוּם אָשְׁכַּח עוֹלוֹת אֵילִים וּפִטְרֵי רְחָמִים שֶׁהִקְרַבְתְּ לְפָנַי בַּמִּדְבָּר?! אָמְרָה לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הוֹאִיל וְאֵין שִׂכְחָה לְפָנֶיךָ כִּסֵּא כְבוֹדֶךָ, שֶׁמָּא לֹא תִּשְׁכַּח לִי מַעֲשֶׂה הָעֶגֶל? אָמַר לָהּ: "גַּם אֵלֶּה תִּשְׁכַּחְנָה".

אָמְרָה לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הוֹאִיל וְיֵשׁ שִׂכְחָה לְפָנֶיךָ כִּסֵּא כְבוֹדֶךָ, שֶׁמָּא תִּשְׁכַּח לִי מַעֲשֶׂה סִינַי? אָמַר לָהּ: "וְאָנֹכִי לֹא אֶשְׁכָּחֵךְ".

וְהַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַב אוֹשַׁעְיָא: מַאי דִּכְתִיב "גַּם אֵלֶּה תִּשְׁכַּחְנָה" — זֶה מַעֲשֶׂה הָעֶגֶל, "וְאָנֹכִי לֹא אֶשְׁכָּחֵךְ" — זֶה מַעֲשֶׂה סִינַי.

חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ שׁוֹהִין שָׁעָה אַחַת:

מְנָא הָנֵי מִילֵּי? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אָמַר קְרָא: "אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ".

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ לִשְׁהוֹת שָׁעָה אַחַת אַחַר תְּפִלָּתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ".

תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיִּשְׁהֶא שָׁעָה אַחַת קוֹדֶם תְּפִלָּתוֹ, וְשָׁעָה אַחַת אַחַר תְּפִלָּתוֹ. קוֹדֶם תְּפִלָּתוֹ, מְנַיִן? שֶׁנֶּאֱמַר: "אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ". לְאַחַר תְּפִלָּתוֹ מְנַיִן? — דִּכְתִיב: "אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ".

תָּנוּ רַבָּנָן: חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ שׁוֹהִין שָׁעָה אַחַת, וּמִתְפַּלְּלִין שָׁעָה אַחַת, וְחוֹזְרִין וְשׁוֹהִין שָׁעָה אַחַת. וְכִי מֵאַחַר שֶׁשּׁוֹהִין תֵּשַׁע שָׁעוֹת בַּיּוֹם בִּתְפִלָּה, תּוֹרָתָן הֵיאַךְ מִשְׁתַּמֶּרֶת, וּמְלַאכְתָּם הֵיאַךְ נַעֲשֵׂית?

אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁחֲסִידִים הֵם — תּוֹרָתָם מִשְׁתַּמֶּרֶת, וּמְלַאכְתָּן מִתְבָּרֶכֶת.

אֲפִילּוּ הַמֶּלֶךְ שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹמוֹ לֹא יְשִׁיבֶנּוּ.

אָמַר רַב יוֹסֵף, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל לְמַלְכֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם — פּוֹסֵק.

מֵיתִיבִי: הַמִּתְפַּלֵּל וְרָאָה אַנָּס בָּא כְּנֶגְדּוֹ, רָאָה קֶרוֹן בָּא כְּנֶגְדּוֹ — לֹא יֶהֱא מַפְסִיק, אֶלָּא מְקַצֵּר וְעוֹלֶה!

לָא קַשְׁיָא, הָא דְּאֶפְשָׁר לְקַצֵּר (יְקַצֵּר. וְאִם לָאו — פּוֹסֵק).

תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּחָסִיד אֶחָד שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל בַּדֶּרֶךְ. בָּא הֶגְמוֹן אֶחָד וְנָתַן לוֹ שָׁלוֹם, וְלֹא הֶחְזִיר לוֹ שָׁלוֹם. הִמְתִּין לוֹ עַד שֶׁסִּיֵּם תְּפִלָּתוֹ. לְאַחַר שֶׁסִּיֵּם תְּפִלָּתוֹ, אָמַר לוֹ: רֵיקָא, וַהֲלֹא כָּתוּב בְּתוֹרָתְכֶם "רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ", וּכְתִיב "וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם". כְּשֶׁנִּתַּתִּי לְךָ שָׁלוֹם לָמָּה לֹא הֶחְזַרְתָּ לִי שָׁלוֹם? אִם הָיִיתִי חוֹתֵךְ רֹאשְׁךָ בְּסַיִּיף, מִי הָיָה תּוֹבֵעַ אֶת דָּמְךָ מִיָּדִי?!

אָמַר לוֹ: הַמְתֵּן לִי עַד שֶׁאֲפַיֵּיסְךָ בִּדְבָרִים. אָמַר לוֹ: אִילּוּ הָיִיתָ עוֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, וּבָא חֲבֵרְךָ וְנָתַן לְךָ שָׁלוֹם — הָיִיתָ

דף לג.

מַחֲזִיר לוֹ?! אָמַר לוֹ: לָאו. וְאִם הָיִיתָ מַחֲזִיר לוֹ, מָה הָיוּ עוֹשִׂים לְךָ? אָמַר לוֹ: הָיוּ חוֹתְכִים אֶת רֹאשִׁי בְּסַיִּיף. אָמַר לוֹ: וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר, וּמָה אַתָּה שֶׁהָיִיתָ עוֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, שֶׁהַיּוֹם כָּאן וּמָחָר בַּקֶּבֶר — כָּךְ אֲנִי שֶׁהָיִיתִי עוֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא חַי וְקַיָּים לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

מִיָּד נִתְפַּיֵּיס אוֹתוֹ הֶגְמוֹן, וְנִפְטַר אוֹתוֹ חָסִיד לְבֵיתוֹ לְשָׁלוֹם.

אֲפִילּוּ נָחָשׁ כָּרוּךְ עַל עֲקֵבוֹ, לֹא יַפְסִיק. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא נָחָשׁ. אֲבָל עַקְרָב — פּוֹסֵק.

מֵיתִיבִי: נָפַל לְגוֹב אֲרָיוֹת — אֵין מְעִידִין עָלָיו שֶׁמֵּת. נָפַל לַחֲפִירָה מְלֵאָה נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים — מְעִידִין עָלָיו שֶׁמֵּת!

שָׁאנֵי הָתָם, דְּאַגַּב אִיצְטָא מַזְקֵי.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק: רָאָה שְׁוָורִים — פּוֹסֵק. דְּתָנֵי רַב הוֹשַׁעְיָה: מַרְחִיקִין מִשּׁוֹר תָּם חֲמִשִּׁים אַמָּה, וּמִשּׁוֹר מוּעָד — כְּמִלּוֹא עֵינָיו.

תָּנָא מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר: רֵישׁ תּוֹרָא בְּדַקּוּלָא — סְלֵיק לְאַגְרָא וּשְׁדֵי דַּרְגָּא מִתּוּתָךְ. אָמַר שְׁמוּאֵל: הָנֵי מִילֵּי בְּשׁוֹר שָׁחוֹר וּבְיוֹמֵי נִיסָן, מִפְּנֵי שֶׁהַשָּׂטָן מְרַקֵּד לוֹ בֵּין קַרְנָיו.

תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּמָקוֹם אֶחָד שֶׁהָיָה עַרְוָד, וְהָיָה מַזִּיק אֶת הַבְּרִיּוֹת. בָּאוּ וְהוֹדִיעוּ לוֹ לְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא. אָמַר לָהֶם: הַרְאוּ לִי אֶת חוֹרוֹ! הֶרְאוּהוּ אֶת חוֹרוֹ. נָתַן עֲקֵבוֹ עַל פִּי הַחוֹר, יָצָא וּנְשָׁכוֹ — וּמֵת אוֹתוֹ עַרְוָד.

נְטָלוֹ עַל כְּתֵפוֹ וֶהֱבִיאוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. אָמַר לָהֶם: רְאוּ בָּנַי, אֵין עַרְוָד מֵמִית, אֶלָּא הַחֵטְא מֵמִית.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמְרוּ: אוֹי לוֹ לָאָדָם שֶׁפָּגַע בּוֹ עַרְוָד, וְאוֹי לוֹ לְעַרְוָד שֶׁפָּגַע בּוֹ רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא.

מַתְנִי' מַזְכִּירִין גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים, וּשְׁאֵלָה בִּבְרָכַת הַשָּׁנִים, וְהַבְדָּלָה בְּחוֹנֵן הַדַּעַת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אוֹמְרָהּ בְּרָכָה רְבִיעִית בִּפְנֵי עַצְמָהּ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בַּהוֹדָאָה.

גְּמָ' מַזְכִּירִין גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים: מַאי טַעְמָא?

אָמַר רַב יוֹסֵף: מִתּוֹךְ שֶׁשְּׁקוּלָה כִּתְחִיַּית הַמֵּתִים לְפִיכָךְ קְבָעוּהָ בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים.

וּשְׁאֵלָה בִּבְרָכַת הַשָּׁנִים: מַאי טַעְמָא?

אָמַר רַב יוֹסֵף: מִתּוֹךְ שֶׁהִיא פַּרְנָסָה, לְפִיכָךְ קְבָעוּהָ בִּבְרָכַת פַּרְנָסָה.

הַבְדָּלָה בְּ"חוֹנֵן הַדַּעַת": מַאי טַעְמָא?

אָמַר רַב יוֹסֵף: מִתּוֹךְ שֶׁהִיא חָכְמָה, קְבָעוּהָ בִּבְרָכַת חָכְמָה. וְרַבָּנַן אָמְרִי: מִתּוֹךְ שֶׁהִיא חוֹל, לְפִיכָךְ קְבָעוּהָ בִּבְרָכַת חוֹל.

אָמַר רַב אַמֵּי: גְּדוֹלָה דֵּעָה, שֶׁנִּתְּנָה בְּתוֹךְ בָּרָכָה שֶׁל חוֹל.

וְאָמַר רַב אַמֵּי: גְּדוֹלָה דֵּעָה, שֶׁנִּתְּנָה בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי אֵל דֵּעוֹת ה'". וְכָל מִי שֶׁאֵין בּוֹ דֵּעָה — אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי לֹא עַם בִּינוֹת הוּא עַל כֵּן לֹא יְרַחֲמֶנּוּ עוֹשֵׂהוּ".

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: גָּדוֹל מְקַדֵּשׁ שֶׁנִּתַּן בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "פְּעַלְתְּ ה' מְקַדָּשׁ ה'".

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה כְּאִילּוּ נִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו. דֵּעָה נִתְּנָה בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, מְקַדֵּשׁ נִתַּן בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת.

מַתְקִיף לַהּ רַב אַחָא קַרְחִינָאָה: אֶלָּא מֵעַתָּה, גְּדוֹלָה נְקֻמָּה שֶׁנִּתְּנָה בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר "אֵל נְקָמוֹת ה'"!

אָמַר לֵיהּ: אִין, בְּמִילְּתַהּ מִיהָא גְּדוֹלָה הִיא. וְהַיְינוּ דְּאָמַר עוּלָּא שְׁתֵּי נְקָמוֹת הַלָּלוּ לָמָּה? אַחַת לְטוֹבָה, וְאַחַת לְרָעָה. לְטוֹבָה — דִּכְתִיב: "הוֹפִיעַ מֵהַר פָּארָן". לְרָעָה — דִּכְתִיב: "אֵל נְקָמוֹת ה' אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ".

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אוֹמְרָהּ בְּרָכָה רְבִיעִית כּוּ'.

אָמַר לֵיהּ רַב שֵׁמֶן בַּר אַבָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן: מִכְּדֵי אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה תִּקְּנוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל בְּרָכוֹת וּתְפִלּוֹת, קְדוּשׁוֹת וְהַבְדָּלוֹת. נָחֲזֵי הֵיכָן תַּקּוּן.

אָמַר לֵיהּ: בַּתְּחִילָּה קְבָעוּהָ בַּתְּפִלָּה. הֶעֱשִׁירוּ — קְבָעוּהָ עַל הַכּוֹס. הֶעֱנוּ — חָזְרוּ וּקְבָעוּהָ בַּתְּפִלָּה. וְהֵם אָמְרוּ: הַמַּבְדִּיל בַּתְּפִלָּה צָרִיךְ שֶׁיַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס.

אִיתְּמַר נָמֵי: אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה תִּקְּנוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל בְּרָכוֹת וּתְפִלּוֹת, קְדוּשׁוֹת וְהַבְדָּלוֹת. בַּתְּחִלָּה קְבָעוּהָ בַּתְּפִלָּה. הֶעֱשִׁירוּ — קְבָעוּהָ

עַל הַכּוֹס. חָזְרוּ וְהֶעֱנוּ — קְבָעוּהָ בַּתְּפִלָּה. וְהֵם אָמְרוּ: הַמַּבְדִּיל בַּתְּפִלָּה — צָרִיךְ שֶׁיַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס.

אִיתְּמַר נָמֵי: רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: הַמַּבְדִּיל בַּתְּפִלָּה — צָרִיךְ שֶׁיַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס. אָמַר רָבָא, וּמוֹתְבִינַן אַשְׁמַעְתִּין: טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּית הַמֵּתִים וּשְׁאֵלָה בִּבְרַכַת הַשָּׁנִים — מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, וְהַבְדָּלָה בְּ"חוֹנֵן הַדָּעַת" — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְאוֹמְרָהּ עַל הַכּוֹס.

לָא תֵּימָא: "מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְאוֹמְרָהּ עַל הַכּוֹס", אֶלָּא אֵימָא: "מִפְּנֵי שֶׁאוֹמְרָהּ עַל הַכּוֹס".

אִיתְּמַר נָמֵי, אָמַר רַבִּי בִּנְיָמִין בַּר יֶפֶת: שָׁאַל רַבִּי יוֹסֵי אֶת רַבִּי יוֹחָנָן בְּצַיְדָן, וְאָמְרִי לַהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יַעֲקֹב דְּמִן צוֹר אֶת רַבִּי יוֹחָנָן, וַאֲנָא שְׁמַעִית: הַמַּבְדִּיל בַּתְּפִלָּה, צָרִיךְ שֶׁיַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס, אוֹ לֹא? וַאֲמַר לֵיהּ: צָרִיךְ שֶׁיַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס.

אִיבַּעְיָא לְהוּ: הַמַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס, מַהוּ שֶׁיַּבְדִּיל בַּתְּפִלָּה?

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: קַל וָחוֹמֶר מִתְּפִלָּה. וּמָה תְּפִלָּה דְּעִיקַּר תַּקָּנָתָא הִיא, אָמְרִי: הַמַּבְדִּיל בַּתְּפִלָּה — צָרִיךְ שֶׁיַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס. הַמַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס, דְּלָאו עִיקַּר תַּקָּנָתָא הִיא — לֹא כָּל שֶׁכֵּן!

תָּנֵי רַב אַחָא אֲרִיכָא קַמֵּיהּ דְּרַב חִינָּנָא: הַמַּבְדִּיל בַּתְּפִלָּה מְשׁוּבָּח יוֹתֵר מִמִּי שֶׁיַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס. וְאִם הִבְדִּיל בְּזוֹ וּבָזוֹ — יָנוּחוּ לוֹ בְּרָכוֹת עַל רֹאשׁוֹ.

הָא גּוּפָא קַשְׁיָא: אָמְרַתְּ הַמַּבְדִּיל בַּתְּפִלָּה מְשׁוּבָּח יוֹתֵר מִמִּי שֶׁיַּבְדִּיל עַל הַכּוֹס, אַלְמָא תְּפִלָּה לְחוּדַהּ סַגִּי. וַהֲדַר תָּנֵי אִם הִבְדִּיל בְּזוֹ וּבָזוֹ — יָנוּחוּ לוֹ בְּרָכוֹת עַל רֹאשׁוֹ. וְכֵיוָן דְּנָפֵיק לֵיהּ בַּחֲדָא — אִפְּטַר, וְהָוְיָא בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה, וְאָמַר רַב וְאִיתֵּימָא רֵישׁ לָקִישׁ, וְאָמְרִי לַהּ רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: כָּל הַמְבָרֵךְ בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה — עוֹבֵר מִשּׁוּם "לֹא תִשָּׂא"!

אֶלָּא, אֵימָא הָכִי: אִם הִבְדִּיל בְּזוֹ וְלֹא הִבְדִּיל בָּזוֹ — יָנוּחוּ לוֹ בְּרָכוֹת עַל רֹאשׁוֹ.

בָּעָא מִינֵּיהּ רַב חִסְדָּא מֵרַב שֵׁשֶׁת: טָעָה בְּזוֹ וּבָזוֹ, מַהוּ? אָמַר לֵיהּ: טָעָה בְּזוֹ וּבָזוֹ — חוֹזֵר לְרֹאשׁ.

דף לג:

אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרָבָא: הִלְכְתָא מַאי? אָמַר לֵיהּ, כִּי קִידּוּשׁ: מָה קִידּוּשׁ אַף עַל גַּב דִּמְקַדֵּשׁ בְּצַלּוֹתָא מְקַדֵּשׁ אַכַּסָּא, אַף הַבְדָּלָה נָמֵי, אַף עַל גַּב דְּמַבְדֵּיל בְּצַלּוֹתָא מַבְדֵּיל אַכַּסָּא.

רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בְּ"הוֹדָאָה".

רַבִּי זֵירָא הֲוָה רָכִיב חֲמָרָא, הֲוָה קָא שָׁקֵיל וְאָזֵיל רַבִּי חִיָּיא בַּר אָבִין בָּתְרֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: וַדַּאי דְּאָמְרִיתוּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת? אֲמַר לֵיהּ: אִין.

הֲלָכָה — מִכְלָל דִּפְלִיגִי?

וְלָא פְּלִיגִי? וְהָא פְּלִיגִי רַבָּנַן.

אֵימַר דִּפְלִיגִי רַבָּנַן בְּשֶׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת מִי פְּלִיגִי? וְהָא פְּלִיג רַבִּי עֲקִיבָא!

אַטוּ כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ מִי עָבְדִינַן כְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּהַשְׁתָּא נֵיקוּ וְנַעֲבֵיד כְּוָותֵיהּ?! כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ מַאי טַעְמָא לָא עָבְדִינַן כְּרַבִּי עֲקִיבָא — דְּתַמְנֵי סָרֵי תַּקּוּן, תְּשַׁסְרֵי לָא תַּקּוּן. הָכָא נָמֵי, שָׁב תַּקּוּן תַּמְנֵי לָא תַּקּוּן.

אֲמַר לֵיהּ: לָאו "הֲלָכָה" אִתְמַר, אֶלָּא "מַטִּין" אִתְמַר.

דְּאִתְמַר, רַבִּי יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי אָמַר מִשּׁוּם רַבֵּנוּ: הֲלָכָה, וְאָמְרִי לַהּ: מַטִּין.

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מוֹדִים. וְרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר: נִרְאִין.

אָמַר רַבִּי זֵירָא: נָקוֹט דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא בִּידָךְ, דְּדַיֵּיק וְגָמַר שְׁמַעְתָּא מִפּוּמָּא דְּמָרֵהּ שַׁפִּיר כְּרַחֲבָא דְּפוּמְבְּדִיתָא.

דְּאָמַר רַחֲבָא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: הַר הַבַּיִת סְטָיו כְּפוּל הָיָה, וְהָיָה סְטָיו לְפָנִים מִסְּטָיו.

אָמַר רַב יוֹסֵף: אֲנָא לָא הַאי יָדַעְנָא וְלָא הַאי יָדַעְנָא, אֶלָּא מִדְּרַב וּשְׁמוּאֵל יָדַעְנָא, דְּתַנְּקִינוּ לֵן מַרְגָּנִיתָא בְּבָבֶל.

"וַתּוֹדִיעֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ וַתְּלַמְּדֵנוּ לַעֲשׂוֹת חֻקֵּי רְצוֹנֶךָ, וַתַּנְחִילֵנוּ וְמַנֵּי שָׁשׂוֹן וְחַגֵּי נְדָבָה, וַתּוֹרִישֵׁנוּ קְדוּשַּׁת שַׁבָּת וּכְבוֹד מוֹעֵד וַחֲגִיגַת הֶרֶגֶל. בֵּין קְדוּשַּׁת שַׁבָּת לִקְדוּשַּׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ, וְאֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדַּשְׁתָּ. הִבְדַּלְתָּ וְקִדַּשְׁתָּ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בִּקְדוּשָּׁתֶךָ. וַתִּתֶּן לָנוּ וְכוּ'".

מַתְנִי' הָאוֹמֵר: "עַל קֶן צִיפּוֹר יַגִּיעוּ רַחֲמֶיךָ", וְ"עַל טוֹב יִזָּכֵר שִׁמְךָ", "מוֹדִים, מוֹדִים" — מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ.

גְּמָ' בְּשִׁלְמָא, "מוֹדִים, מוֹדִים" מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ — מִשּׁוּם דְּמֶיחְזֵי כִּשְׁתֵּי רָשׁוּיוֹת. וְ"עַל טוֹב יִזָּכֵר שִׁמְךָ" נָמֵי, מַשְׁמַע עַל הַטּוֹבָה וְלֹא עַל הָרָעָה, וּתְנַן: חַיָּיב אָדָם לְבָרֵךְ עַל הָרָעָה כְּשֵׁם שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה. אֶלָּא "עַל קֶן צִפּוֹר יַגִּיעוּ רַחֲמֶיךָ" מַאי טַעְמָא?

פְּלִיגִי בַּהּ תְּרֵי אָמוֹרָאֵי בְּמַעֲרְבָא, רַבִּי יוֹסֵי בַּר אָבִין וְרַבִּי יוֹסֵי בַּר זְבִידָא: חַד אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁמַּטִּיל קִנְאָה בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. וְחַד אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁעוֹשֶׂה מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רַחֲמִים, וְאֵינָן אֶלָּא גְּזֵרוֹת.

הַהוּא דִּנְחֵית קַמֵּיהּ דְּרַבָּה וַאֲמַר: אַתָּה חַסְתָּ עַל קַן צִפּוֹר, אַתָּה חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ. אֲמַר רַבָּה: כַּמָּה יָדַע הַאי צוּרְבָּא מֵרַבָּנָן לְרַצּוֹיֵי לְמָרֵיהּ! אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וְהָא מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ תְּנַן! וְרַבָּה נָמֵי, לְחַדּוֹדֵי אַבָּיֵי הוּא דְּבָעֵי.

הַהוּא דִּנְחֵית קַמֵּיהּ דְּרַבִּי חֲנִינָא, אֲמַר "הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא וְהָאַדִּיר וְהָעִזּוּז וְהַיָּרָאוּי, הֶחָזָק וְהָאַמִּיץ וְהַוַּדַּאי וְהַנִּכְבָּד".

הִמְתִּין לוֹ עַד דְּסַיֵּים. כִּי סַיֵּים אֲמַר לֵיהּ: סַיֵּימְתִּינְהוּ לְכוּלְּהוּ שִׁבְחֵי דְּמָרָךְ?! לָמָּה לִי כּוּלֵּי הַאי? אֲנַן, הָנֵי תְּלַת דְּאָמְרִינַן אִי לָאו דְּאַמְרִינְהוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בְּאוֹרָיְיתָא, וַאֲתוֹ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה וְתַקְּנִינְהוּ בִּתְפִלָּה — לָא הֲוֵינַן יְכוֹלִין לְמֵימַר לְהוּ, וְאַתְּ אָמְרַתְּ כּוּלֵּי הַאי וְאָזְלַתְּ! מָשָׁל לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וְדָם שֶׁהָיוּ לוֹ אֶלֶף אֲלָפִים דִּינְרֵי זָהָב, וְהָיוּ מְקַלְּסִין אוֹתוֹ בְּשֶׁל כֶּסֶף. וַהֲלֹא גְּנַאי הוּא לוֹ!

וְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם, חוּץ מִיִּרְאַת שָׁמַיִם. שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שׁוֹאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה".

אִטּוּ יִרְאַת שָׁמַיִם מִילְּתָא זוּטַרְתָּא הִיא? וְהָאָמַר רַבִּי חֲנִינָא מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי: אֵין לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּבֵית גְּנָזָיו אֶלָּא אוֹצָר שֶׁל יִרְאַת שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר "יִרְאַת ה' הִיא אוֹצָרוֹ".

אִין, לְגַבֵּי מֹשֶׁה מִילְּתָא זוּטַרְתָּא הִיא. דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: מָשָׁל לְאָדָם שֶׁמְּבַקֵּשִׁים מִמֶּנּוּ כְּלֵי גָּדוֹל, וְיֵשׁ לוֹ — דּוֹמֶה עָלָיו כִּכְלֵי קָטָן. קָטָן, וְאֵין לוֹ — דּוֹמֶה עָלָיו כִּכְלֵי גָּדוֹל.

"מוֹדִים מוֹדִים" מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ.

אָמַר רַבִּי זֵירָא: כָּל הָאוֹמֵר "שְׁמַע שְׁמַע" — כְּאוֹמֵר "מוֹדִים מוֹדִים" דָּמֵי.

מֵיתִיבִי: הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע וְכוֹפְלָהּ — הֲרֵי זֶה מְגוּנֶּה. מְגוּנֶּה הוּא דְּהָוֵי, שַׁתּוֹקֵי לָא מְשַׁתְּקִינַן לֵיהּ!

לָא קַשְׁיָא: הָא, דְּאָמַר מֵילְּתָא וְתָנֵי לַהּ. וְהָא, דְּאָמַר פְּסוּקָא פְּסוּקָא וְתָנֵי לֵיהּ.

אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי: וְדִילְמָא מֵעִיקָּרָא לָא כַּוֵּון דַּעְתֵּיהּ, וּלְבַסּוֹף כַּוֵּון דַּעְתֵּיהּ? אָמַר לֵיהּ:

דף לד.

חַבְרוּתָא כְּלַפֵּי שְׁמַיָּא מִי אִיכָּא?! אִי לָא כַּוֵּון דַּעְתֵּיהּ מֵעִיקָּרָא — מָחֵינַן לֵיהּ בְּמַרְזַפְתָּא דְּנַפָּחָא עַד דְּמִכַּוֵּין דַּעְתֵּיהּ.

מַתְנִי' (הָאוֹמֵר: "יְבָרְכוּךְ טוֹבִים" — הֲרֵי זֶה דֶּרֶךְ מִינוּת). הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה וְטָעָה — יַעֲבוֹר אַחֵר תַּחְתָּיו, וְלֹא יְהֵא סָרְבָן בְּאוֹתָהּ שָׁעָה. מֵהֵיכָן הוּא מַתְחִיל? מִתְּחִלַּת הַבְּרָכָה שֶׁטָּעָה זֶה.

הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה לֹא יַעֲנֶה ״אָמֵן״ אַחַר הַכֹּהֲנִים, מִפְּנֵי הַשֶּׁרוּף. וְאִם אֵין שָׁם כֹּהֵן אֶלָּא הוּא — לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו. וְאִם הִבְטָחַתּוּ שֶׁהוּא נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו, וְחוֹזֵר לִתְפִלָּתוֹ — רַשַּׁאי.

גְּמָ׳ תְּנוּ רַבָּנַן: הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה — צָרִיךְ לְסָרֵב. וְאִם אֵינוֹ מְסָרֵב — דּוֹמֶה לְתַבְשִׁיל שֶׁאֵין בּוֹ מֶלַח. וְאִם מְסָרֵב יוֹתֵר מִדַּאי — דּוֹמֶה לְתַבְשִׁיל שֶׁהִקְדִּיחַתּוּ מֶלַח. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה: פַּעַם רִאשׁוֹנָה — יְסָרֵב, שְׁנִיָּה — מְהַבְהֵב, שְׁלִישִׁית — פּוֹשֵׁט אֶת רַגְלָיו וְיוֹרֵד.

תְּנוּ רַבָּנַן: שְׁלֹשָׁה רוּבָּן — קֶשֶׁה, וּמִיעוּטָן — יָפֶה, וְאֵלּוּ הֵן: שְׁאוֹר, וּמֶלַח, וְסָרְבָנוּת.

אָמַר רַב הוּנָא: טָעָה בְּשָׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת — חוֹזֵר לָרֹאשׁ. בְּאֶמְצָעִיּוֹת — חוֹזֵר לְ״אַתָּה חוֹנֵן״. בְּאַחֲרוֹנוֹת — חוֹזֵר לְ״עֲבוֹדָה״.

וְרַב אַסִּי אָמַר: אֶמְצָעִיּוֹת אֵין לָהֶן סֵדֶר.

מֵתִיב רַב שֵׁשֶׁת: מֵהֵיכָן הוּא חוֹזֵר — מִתְּחִלַּת הַבְּרָכָה שֶׁטָּעָה בָּהּ. תִּיובְתָּא דְּרַב הוּנָא.

אָמַר לְךָ רַב הוּנָא: אֶמְצָעִיּוֹת כּוּלְּהוּ חָדָא בְּרָכְתָא נִינְהוּ.

אָמַר רַב יְהוּדָה: לְעוֹלָם אַל יִשְׁאַל אָדָם צָרְכָיו לֹא בְּשָׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת, וְלֹא בְּשָׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת, אֶלָּא בְּאֶמְצָעִיּוֹת. דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: רִאשׁוֹנוֹת — דּוֹמֶה לְעֶבֶד שֶׁמְּסַדֵּר שֻׁבָּח לִפְנֵי רַבּוֹ. אֶמְצָעִיּוֹת — דּוֹמֶה לְעֶבֶד שֶׁמְּבַקֵּשׁ פְּרָס מֵרַבּוֹ. אַחֲרוֹנוֹת — דּוֹמֶה לְעֶבֶד שֶׁקִּבֵּל פְּרָס מֵרַבּוֹ, וְנִפְטָר וְהוֹלֵךְ לוֹ.

תְּנוּ רַבָּנַן: מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִיד אֶחָד שֶׁיָּרַד לִפְנֵי הַתֵּיבָה בִּפְנֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהָיָה מַאֲרִיךְ יוֹתֵר מִדַּאי. אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: כַּמָּה אָרְכָן הוּא זֶה! אָמַר לָהֶם: כְּלוּם מַאֲרִיךְ יוֹתֵר מִמֹּשֶׁה רַבֵּינוּ, דִּכְתִיב בֵּיהּ: ״אֵת אַרְבָּעִים הַיּוֹם וְאֶת אַרְבָּעִים הַלַּיְלָה וְגוֹ׳״?!

שׁוּב מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִיד אֶחָד שֶׁיָּרַד לִפְנֵי הַתֵּיבָה בִּפְנֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהָיָה מְקַצֵּר יוֹתֵר מִדַּאי. אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: כַּמָּה קַצָּרָן הוּא זֶה! אָמַר לָהֶם: כְּלוּם מְקַצֵּר יוֹתֵר מִמֹּשֶׁה רַבֵּינוּ, דִּכְתִיב: ״אַל נָא רְפָא נָא לָהּ״.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַב חִסְדָּא: כָּל הַמְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל חֲבֵירוֹ — אֵין צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שְׁמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ״, וְלֹא קָמַדְכַּר שְׁמֵהּ דְּמִרְיָם.

תְּנוּ רַבָּנַן: אֵלּוּ בְּרָכוֹת שֶׁאָדָם שׁוֹחֶה בָּהֶן: בְּ״אֲבוֹת״, תְּחִלָּה וְסוֹף. בַּ״הוֹדָאָה״, תְּחִלָּה וְסוֹף. וְאִם בָּא לְשׁוּחַ בְּסוֹף כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה, וּבִתְחִלַּת כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה — מְלַמְּדִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁחֶה.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: הֶדְיוֹט, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

דף לד:

כֹּהֵן גָּדוֹל, בְּסוֹף כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה. וְהַמֶּלֶךְ, תְּחִלַּת כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה וְסוֹף כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר נַחְמָנִי: לְדִידִי מִפְּרָשָׁא לִי מִינַּיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הֶדְיוֹט, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. כֹּהֵן גָּדוֹל, תְּחִלַּת כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה. הַמֶּלֶךְ — כֵּיוָן שֶׁכָּרַע שׁוּב אֵינוֹ זוֹקֵף, שֶׁנֶּאֱמַר: ”וַיְהִי כְּכַלּוֹת שְׁלֹמֹה לְהִתְפַּלֵּל וְגוֹ' קָם מִלִּפְנֵי מִזְבַּח ה' מִכְּרֹעַ עַל בִּרְכָּיו“.

תָּנוּ רַבָּנָן: קִידָּה — עַל אַפַּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: ”וַתִּקֹּד בַּת שֶׁבַע אַפַּיִם אָרְצָה“. כְּרִיעָה — עַל בִּרְכַּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר ”מִכְּרֹעַ עַל בִּרְכָּיו“. הִשְׁתַּחֲוָאָה — זוֹ פְּשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: ”הֲבוֹא נָבוֹא אֲנִי וְאִמְּךָ וְאַחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אָרְצָה“.

אָמַר רַב חִיָּיא בְּרֵיהּ דְּרַב הוּנָא: חֲזִינָא לְהוּ לְאַבָּיֵי וְרָבָא דְּמַצְלוּ אַצְלוֹיֵי.

תָּנֵי חֲדָא: הַכּוֹרֵעַ בַּהוֹדָאָה — הֲרֵי זֶה מְשׁוּבָּח. וְתַנְיָא אִידַּךְ: הֲרֵי זֶה מְגוּנֶּה!

לָא קַשְׁיָא: הָא בַּתְּחִלָּה, הָא לְבַסּוֹף.

רָבָא כָּרַע בְּהוֹדָאָה תְּחִלָּה וְסוֹף. אָמְרִי לֵיהּ רַבָּנַן: אַמַּאי קָא עָבֵיד מָר הָכִי? אָמַר לְהוּ: חֲזִינָא לְרַב נַחְמָן דְּכָרַע וַחֲזִינָא לֵיהּ לְרַב שֵׁשֶׁת דְּקָא עָבֵד הָכִי.

וְהָתַנְיָא הַכּוֹרֵעַ בַּהוֹדָאָה — הֲרֵי זֶה מְגוּנֶּה!

הַהִיא בְּהוֹדָאָה שֶׁבְּ”הַלֵּל“.

וְהָתַנְיָא: הַכּוֹרֵעַ בַּהוֹדָאָה וּבַהוֹדָאָה שֶׁל ”הַלֵּל“ — הֲרֵי זֶה מְגוּנֶּה.

כִּי תַּנְיָא הַהִיא בְּהוֹדָאָה דְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן.

מַתְנִי' הַמִּתְפַּלֵּל וְטָעָה — סִימָן רַע לוֹ. וְאִם שְׁלִיחַ צִבּוּר הוּא — סִימָן רַע לְשׁוֹלְחָיו, מִפְּנֵי שֶׁשְּׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל עַל הַחוֹלִים, וְאוֹמֵר: ”זֶה חַי, וְזֶה מֵת“. אָמְרוּ לוֹ: מִנַּיִן אַתָּה יוֹדֵעַ? אָמַר לָהֶם: אִם שְׁגוּרָה תְּפִלָּתִי בְּפִי — יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא מְקוּבָּל. וְאִם לָאו — יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא מְטוֹרָף.

גְּמָ' אַהֵייָא?

אָמַר רַב חִיָּיא אָמַר רַב סָפְרָא מִשּׁוּם חַד דְּבֵי רַבִּי: בְּ”אֲבוֹת“.

אֵיכָא דְּמַתְנֵי לַהּ אַבְּרַיְיתָא: הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּין אֶת לִבּוֹ בְּכוּלָּן, וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּין בְּכוּלָּן — יְכַוֵּין אֶת לִבּוֹ בְּאַחַת.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא אָמַר רַב סָפְרָא מִשּׁוּם חַד דְּבֵי רַבִּי: בְּ”אֲבוֹת“.

אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי חֲנִינָא וְכוּ': מְנָא הָנֵי מִילֵּי? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: דְּאָמַר קְרָא: ”בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתָיִם שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתִיו“.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַנְּבִיאִים כּוּלָּן לֹא נִתְנַבְּאוּ אֶלָּא לְמַשִּׁיא בִּתּוֹ לְתַלְמִיד חָכָם, וְלָעוֹשֶׂה פְּרַקְמַטְיָא לְתַלְמִיד חָכָם, וְלַמְהַנֶּה תַּלְמִיד חָכָם מִנְּכָסָיו. אֲבָל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים עַצְמָן — ”עַיִן לֹא רָאֲתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ“.

וְאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַנְּבִיאִים כּוּלָּן לֹא נִתְנַבְּאוּ אֶלָּא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ, אֲבָל לְעוֹלָם הַבָּא, "עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ".

וּפְלִינָא דִּשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ אֶלָּא שִׁעְבּוּד מַלְכוּיוֹת בִּלְבַד. שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי לֹא יֶחְדַּל אֶבְיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ".

וְאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַנְּבִיאִים כּוּלָּן לֹא נִתְנַבְּאוּ אֶלָּא לְבַעֲלֵי תְשׁוּבָה, אֲבָל צַדִּיקִים גְּמוּרִים "עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ".

וּפְלִינָא דְּרַבִּי אֲבָהוּ, דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: מָקוֹם שֶׁבַּעֲלֵי תְשׁוּבָה עוֹמְדִין — צַדִּיקִים גְּמוּרִים אֵינָם עוֹמְדִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב". "לָרָחוֹק" בְּרִישָׁא, וַהֲדַר "לַקָּרוֹב".

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לְךָ: מַאי "רָחוֹק" — שֶׁהָיָה רָחוֹק מִדָּבָר עֲבֵירָה מֵעִיקָּרָא. וּמַאי "קָרוֹב" — שֶׁהָיָה קָרוֹב לִדְבַר עֲבֵירָה, וְנִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ הַשְׁתָּא.

מַאי "עַיִן לֹא רָאָתָה"? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: זֶה יֵינָן הַמְשׁוּמָּר בַּעֲנָבָיו מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר: זֶה עֵדֶן, שֶׁלֹּא שָׁלְטָה בּוֹ עַיִן כָּל בְּרִיָּה.

שָׁמָּא תֹּאמַר: אָדָם הָרִאשׁוֹן הֵיכָן הָיָה? בַּגָּן.

וְשָׁמָּא תֹּאמַר: הוּא גַּן, הוּא עֵדֶן, תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן", גַּן לְחוּד וְעֵדֶן לְחוּד.

תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה שֶׁחָלָה בְּנוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל. שִׁגֵּר שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֵצֶל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא לְבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים. כֵּיוָן שֶׁרָאָה אוֹתָם, עָלָה לָעֲלִייָה, וּבִקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים. בִּירִידָתוֹ אָמַר לָהֶם: לְכוּ, שֶׁחֲלָצַתּוּ חַמָּה. אָמְרוּ לוֹ: וְכִי נָבִיא אַתָּה?! אָמַר לָהֶן: לֹא נָבִיא אָנֹכִי וְלֹא בֶן נָבִיא אָנֹכִי, אֶלָּא כָּךְ מְקוּבָּלַנִי: אִם שְׁגוּרָה תְּפִלָּתִי בְּפִי — יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא מְקוּבָּל, וְאִם לָאו — יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהוּא מְטוֹרָף. יָשְׁבוּ וְכָתְבוּ וְכִוְּונוּ אוֹתָהּ שָׁעָה. וּכְשֶׁבָּאוּ אֵצֶל רַבָּן גַּמְלִיאֵל, אָמַר לָהֶן: הָעֲבוֹדָה, לֹא חִסַּרְתֶּם וְלֹא הוֹתַרְתֶּם, אֶלָּא כָּךְ הָיָה מַעֲשֶׂה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה חָלְצָתּוּ חַמָּה וְשָׁאַל לָנוּ מַיִם לִשְׁתּוֹת.

וְשׁוּב מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא שֶׁהָלַךְ לִלְמוֹד תּוֹרָה אֵצֶל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, וְחָלָה בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי. אָמַר לוֹ: חֲנִינָא בְּנִי, בַּקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים וְיִחְיֶה. הִנִּיחַ רֹאשׁוֹ בֵּין בִּרְכָּיו וּבִקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים, וְחָיָה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: אִלְמְלֵי הֵטִיחַ בֶּן זַכַּאי אֶת רֹאשׁוֹ בֵּין בִּרְכָּיו כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ — לֹא הָיוּ מַשְׁגִּיחִים עָלָיו. אָמְרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ: וְכִי חֲנִינָא גָּדוֹל מִמְּךָ? אָמַר לָהּ: לָאו, אֶלָּא הוּא דּוֹמֶה כְּעֶבֶד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וַאֲנִי דּוֹמֶה כְּשַׂר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

וְאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אַל יִתְפַּלֵּל אָדָם אֶלָּא בְּבֵית שֶׁיֵּשׁ שָׁם חַלּוֹנוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכַוִּין פְּתִיחָן לֵיהּ בְּעִלִּיתֵהּ (לָקֳבֵל) [נֶגֶד] יְרוּשְׁלֶם".

אָמַר רַב כָּהֲנָא: חֲצִיף עָלַי מַאן דִּמְצַלֵּי בְּבַקְתָּא.

וְאָמַר רַב כָּהֲנָא: חֲצִיף עָלַי מַאן דְּמְפָרֵשׁ חִטְאֵיהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אַשְׁרֵי נְשׂוּי פֶּשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה״.

הדרן עלך אין עומדין

דף לה.

מַתְנִי׳ **כֵּיצַד מְבָרְכִין** עַל הַפֵּירוֹת? עַל פֵּירוֹת הָאִילָן הוּא אוֹמֵר: ״בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ״, חוּץ מִן הַיַּיִן, שֶׁעַל הַיַּיִן הוּא אוֹמֵר: ״בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן״. וְעַל פֵּירוֹת הָאָרֶץ הוּא אוֹמֵר: ״בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה״, חוּץ מִן הַפַּת, שֶׁעַל הַפַּת הוּא אוֹמֵר: ״הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ״. וְעַל הַיְּרָקוֹת הוּא אוֹמֵר: ״בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה״. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: ״בּוֹרֵא מִינֵי דְשָׂאִים״.

גְּמָ׳ מְנָא הָנֵי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנַן: ״קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַה׳״, מְלַמֵּד שֶׁטְּעוּנִים בְּרָכָה לִפְנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם. מִכָּאן אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אָסוּר לְאָדָם שֶׁיִּטְעֹם כְּלוּם קוֹדֶם שֶׁיְּבָרֵךְ.

וְהַאי ״קֹדֶשׁ הִלּוּלִים״ לְהָכִי הוּא דַּאֲתָא? הַאי מִיבְּעֵי לֵיהּ חַד דְּאָמַר רַחֲמָנָא אַחֲלֵיהּ וַהֲדַר אְכְלֵיהּ. וְאִידָךְ דָּבָר הַטָּעוּן שִׁירָה, טָעוּן חִלּוּל, וְשֶׁאֵינוֹ טָעוּן שִׁירָה, אֵין טָעוּן חִלּוּל. וְכִדְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מִנַּיִן שֶׁאֵין אוֹמְרִים שִׁירָה אֶלָּא עַל הַיַּיִן? — שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַתֹּאמֶר לָהֶם הַגֶּפֶן הֶחֱדַלְתִּי אֶת תִּירוֹשִׁי הַמְשַׂמֵּחַ אֱלֹהִים וַאֲנָשִׁים״, אִם אֲנָשִׁים מְשַׂמֵּחַ, אֱלֹהִים בַּמֶּה מְשַׂמֵּחַ? מִכָּאן שֶׁאֵין אוֹמְרִים שִׁירָה אֶלָּא עַל הַיַּיִן!

הָנִיחָא לְמַאן דְּתָנֵי ״נָטַע רְבָעִי״. אֶלָּא לְמַאן דְּתָנֵי ״כֶּרֶם רְבָעִי״ מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? דְּאִתְּמַר רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי, חַד תָּנֵי ״כֶּרֶם רְבָעִי״, וְחַד תָּנֵי ״נָטַע רְבָעִי״.

וּלְמַאן דְּתָנֵי ״כֶּרֶם רְבָעִי״ הָנִיחָא אִי יָלִיף גְּזֵרָה שָׁוָה. דְּתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: נֶאֱמַר כָּאן ״לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ״, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן ״וּתְבוּאַת הַכֶּרֶם״. מָה לְהַלָּן כֶּרֶם, אַף כָּאן כֶּרֶם. אִיתַּתַּר לֵיהּ חַד ״הִלּוּל״ לְבָרְכָה.

וְאִי לָא יָלִיף גְּזֵרָה שָׁוָה, בְּרָכָה מְנָא לֵיהּ? וְאִי נָמֵי יָלִיף גְּזֵרָה שָׁוָה, אַשְׁכְּחַן לְאַחֲרָיו, לְפָנָיו מְנַיִן?

הָא לָא קַשְׁיָא, דְּאָתְיָא בְּקַל וָחוֹמֶר: כְּשֶׁהוּא שָׂבֵעַ מְבָרֵךְ, כְּשֶׁהוּא רָעֵב — לֹא כָּל שֶׁכֵּן. אַשְׁכְּחַן כֶּרֶם, שְׂאָר מִינִין מְנַיִן?

דְּיָלִיף מִכֶּרֶם: מָה כֶּרֶם דָּבָר שֶׁנֶּהֱנֶה וְטָעוּן בְּרָכָה, אַף כָּל דָּבָר שֶׁנֶּהֱנֶה — טָעוּן בְּרָכָה.

אִיכָּא לְמִפְרַךְ: מָה לְכֶרֶם שֶׁכֵּן חַיָּיב בְּעוֹלְלוֹת!

קָמָה תּוֹכִיחַ. מָה לְקָמָה שֶׁכֵּן חַיֶּיבֶת בְּחַלָּה!

כֻּלָּם יוֹכִיחַ. וְחָזַר הַדִּין: לֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה וְלֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה, הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן: דָּבָר שֶׁנֶּהֱנֶה וְטָעוּן בְּרָכָה, אַף כָּל דָּבָר שֶׁנֶּהֱנֶה — טָעוּן בְּרָכָה.
מָה לְהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁכֵּן יֵשׁ בּוֹ צַד מִזְבֵּחַ. וְאָתֵי נָמֵי זַיִת דְּאִית בֵּיהּ צַד מִזְבֵּחַ.
וְזַיִת מִצַּד מִזְבֵּחַ אָתֵי? וְהָא בְּהָדְיָא כְּתִיב בֵּיהּ "כֶּרֶם", דִּכְתִיב "וַיַּבְעֵר מִגָּדִישׁ וְעַד קָמָה וְעַד כֶּרֶם זָיִת". אָמַר רַב פָּפָּא: "כֶּרֶם זַיִת" אִקְּרֵי, "כֶּרֶם" סְתָמָא לָא אִקְּרֵי.
מִכָּל מָקוֹם קַשְׁיָא: מָה לְהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁכֵּן יֵשׁ בָּהֶן צַד מִזְבֵּחַ! אֶלָּא, דְּיָלֵיף לַהּ מִשִּׁבְעַת הַמִּינִין: מָה שִּׁבְעַת הַמִּינִין דָּבָר שֶׁנֶּהֱנֶה וְטָעוּן בְּרָכָה, אַף כָּל דָּבָר שֶׁנֶּהֱנֶה טָעוּן בְּרָכָה.
מָה לְשִׁבְעַת הַמִּינִין שֶׁכֵּן חַיָּיבִין בִּבְכּוּרִים? וְעוֹד: הָתִינַח לְאַחֲרָיו, לְפָנָיו מְנַיִן?
הָא לָא קַשְׁיָא דְּאָתֵי בְּקַל וָחוֹמֶר: כְּשֶׁהוּא שָׂבֵעַ מְבָרֵךְ, כְּשֶׁהוּא רָעֵב — לֹא כָּל שֶׁכֵּן.
וּלְמַאן דְּתָנֵי "נֶטַע רְבָעִי", הָא תִּינַח כֹּל דְּבַר נְטִיעָה. דְּלָאו בַּר נְטִיעָה, כְּגוֹן בָּשָׂר בֵּיצִים וְדָגִים מְנָא לֵיהּ? אֶלָּא סְבָרָא הוּא: אָסוּר לוֹ לָאָדָם שֶׁיֵּהָנֶה מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה.
תָּנוּ רַבָּנָן: אָסוּר לוֹ לָאָדָם שֶׁיֵּהָנֶה מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה. וְכָל הַנֶּהֱנֶה מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה מָעַל. מַאי תַּקַּנְתֵּיהּ? — יֵלֵךְ אֵצֶל חָכָם.
יֵלֵךְ אֵצֶל חָכָם?! מַאי עֲבִיד לֵיהּ? הָא עֲבַד לֵיהּ אִיסּוּרָא! אֶלָּא אֲמַר רָבָא: יֵלֵךְ אֵצֶל חָכָם מֵעִיקָּרָא וִילַמְּדֶנּוּ בְּרָכוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי מְעִילָה.
אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל הַנֶּהֱנֶה מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה כְּאִילּוּ נֶהֱנָה מִקָּדְשֵׁי שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ". רַבִּי לֵוִי רָמֵי: כְּתִיב "לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ", וּכְתִיב "הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַה' וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם"! לָא קַשְׁיָא כָּאן קוֹדֶם בְּרָכָה,

דף לה:

כָּאן לְאַחַר בְּרָכָה.
אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא: כָּל הַנֶּהֱנֶה מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה כְּאִילּוּ גּוֹזֵל לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "גּוֹזֵל אָבִיו וְאִמּוֹ וְאוֹמֵר אֵין פֶּשַׁע חָבֵר הוּא לְאִישׁ מַשְׁחִית".
וְאֵין "אָבִיו" אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "הֲלֹא הוּא אָבִיךָ קָנָךְ", וְאֵין "אִמּוֹ" אֶלָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ וְאַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ".
מַאי "חָבֵר הוּא לְאִישׁ מַשְׁחִית"? אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא: חָבֵר הוּא לְיָרְבָעָם בֶּן נְבָט שֶׁהִשְׁחִית אֶת יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם.
רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא רָמֵי: כְּתִיב "וְלָקַחְתִּי דָּנֵנִי בְּעִתּוֹ וְגוֹ'", וּכְתִיב "וְאָסַפְתָּ דְּגָנֶךָ וְגוֹ'".
לָא קַשְׁיָא: כָּאן בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, כָּאן בִּזְמַן שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם.

תָּנוּ רַבָּנָן: ״וְאָסַפְתָּ דְּגָנֶךָ״ מָה תַּלְמוּד לוֹמַר? — לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: ״לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ״ — יָכוֹל דְּבָרִים כִּכְתָבָן, תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְאָסַפְתָּ דְּגָנֶךָ״ — הַנְהֵג בָּהֶן מִנְהַג דֶּרֶךְ אֶרֶץ, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל.

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹמֵר: אֶפְשָׁר אָדָם חוֹרֵשׁ בְּשָׁעַת חֲרִישָׁה, וְזוֹרֵעַ בְּשָׁעַת זְרִיעָה, וְקוֹצֵר בְּשָׁעַת קְצִירָה, וְדָשׁ בְּשָׁעַת דִּישָׁה, וְזוֹרֶה בְּשָׁעַת הָרוּחַ, תּוֹרָה מַה תְּהֵא עָלֶיהָ? אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם — מְלַאכְתָּן נַעֲשֵׂית עַל יְדֵי אֲחֵרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צֹאנְכֶם וְגוֹ׳״, וּבִזְמַן שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם — מְלַאכְתָּן נַעֲשֵׂית עַל יְדֵי עַצְמָן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְאָסַפְתָּ דְּגָנֶךָ״. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמְּלָאכֶת אֲחֵרִים נַעֲשֵׂית עַל יָדָן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְעָבַדְתָּ אֶת אוֹיְבֶךָ וְגוֹ׳״.

אָמַר אַבָּיֵי: הַרְבֵּה עָשׂוּ כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְעָלְתָה בְּיָדָן. כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי, וְלֹא עָלְתָה בְּיָדָן. אָמַר לְהוּ רָבָא לְרַבָּנַן: בְּמָטוּתָא מִינַּייכוּ, בְּיוֹמֵי נִיסָן וּבְיוֹמֵי תִּשְׁרֵי לָא תִּתְחֲזוּ קַמַּאי, כִּי הֵיכִי דְּלָא תִּטַּרְדוּ בְּמָזוֹנַייכוּ כּוּלָּא שַׁתָּא.

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אִלְעַאי: בֹּא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים דּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים. דּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים עָשׂוּ תּוֹרָתָן קֶבַע וּמְלַאכְתָּן עֲרַאי, זוֹ וָזוֹ נִתְקַיְּימָה בְּיָדָן. דּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים שֶׁעָשׂוּ מְלַאכְתָּן קֶבַע וְתוֹרָתָן עֲרַאי, זוֹ וָזוֹ לֹא נִתְקַיְּימָה בְּיָדָן.

וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אִלְעַאי: בֹּא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים דּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים. דּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ מַכְנִיסִין פֵּירוֹתֵיהֶן דֶּרֶךְ טְרַקְסְמוֹן כְּדֵי לְחַיְּיבָן בְּמַעֲשֵׂר, דּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים מַכְנִיסִין פֵּירוֹתֵיהֶן דֶּרֶךְ גַּגּוֹת, דֶּרֶךְ חֲצֵרוֹת, דֶּרֶךְ קְרָפִּיפוֹת, כְּדֵי לְפָטְרָן מִן הַמַּעֲשֵׂר. דְּאָמַר רַבִּי יַנַּאי: אֵין הַטָּבָל מִתְחַייֵב בְּמַעֲשֵׂר עַד שֶׁיִּרְאֶה פְּנֵי הַבַּיִת, שֶׁנֶּאֱמַר: ״בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת״.

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ חָצֵר קוֹבַעַת, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְאָכְלוּ בִּשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ״.

חוּץ מִן הַיַּיִן וְכוּ׳: מַאי שְׁנָא יַיִן? אִילֵּימָא מִשּׁוּם דְּאִשְׁתַּנִּי לְעִלּוּיָא אִשְׁתַּנִּי לִבְרָכָה, וַהֲרֵי שֶׁמֶן, דְּאִשְׁתַּנִּי לְעִלּוּיָא וְלָא אִשְׁתַּנִּי לִבְרָכָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, וְכֵן אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁמֶן זַיִת מְבָרְכִין עָלָיו ״בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ״.

אָמְרִי: הָתָם מִשּׁוּם דְּלָא אֶפְשָׁר. הֵיכִי נְבָרֵיךְ? נְבָרֵיךְ ״בּוֹרֵא פְּרִי הַזַּיִת״ — פֵּירָא גּוּפֵיהּ ״זַיִת״ אִקְּרִי.

וּנְבָרֵיךְ עֲלֵיהּ ״בּוֹרֵא פְּרִי עֵץ זַיִת״? אֶלָּא אָמַר מָר זוּטְרָא: חַמְרָא — זֵיין, מִשְׁחָא — לָא זֵיין. וּמִשְׁחָא לָא זֵיין? וְהָתְנַן הַנּוֹדֵר מִן הַמָּזוֹן — מוּתָּר בַּמַּיִם וּבַמֶּלַח. וְהָוֵינַן בַּהּ: מַיִם וּמֶלַח הוּא דְּלָא אִקְּרִי ״מָזוֹן״, הָא כָּל מִילֵּי אִקְּרִי ״מָזוֹן״.

נַיְמָא תֵּיהְוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרַב וּשְׁמוּאֵל, דְּאָמְרִי אֵין מְבָרְכִין "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" אֶלָּא בַּחֲמִשָּׁה הַמִּינִין בִּלְבַד. וְאָמַר רַב הוּנָא: בְּאוֹמֵר "כָּל הַזָּן עָלַי".
אַלְמָא מִשְׁחָא זַיִּין! אֶלָּא, חַמְרָא סָעֵיד, וּמִשְׁחָא לָא סָעֵיד. וְחַמְרָא מִי סָעֵיד? וְהָא רָבָא הֲוָה שָׁתֵי חַמְרָא כָּל מַעֲלֵי יוֹמָא דְּפִסְחָא כִּי הֵיכִי דְּנִגְרֵרֵיהּ לְלִבֵּיהּ וְנֵיכוֹל מַצָּה טְפֵי? טוּבָא — גָּרִיר, פּוּרְתָּא — סָעֵיד.
וּמִי סָעֵיד כְּלָל?! וְהָכְתִיב: "וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ וְלֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד וְגוֹ'" — נַהֲמָא הוּא דְּסָעֵיד חַמְרָא לָא סָעֵיד! אֶלָּא, חַמְרָא אִית בֵּיהּ תַּרְתֵּי: סָעֵיד וּמְשַׂמַּח. נַהֲמָא מִסְעָד סָעֵיד, שַׁמּוֹחֵי לָא מְשַׂמַּח.
אִי הָכִי נְבָרֵיךְ עֲלֵיהּ שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת! לָא קָבְעִי אִינָשֵׁי סְעוּדָתַיְיהוּ עִלָּוֵיהּ.
אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרָבָא: אִי קָבַע עִלָּוֵיהּ סְעוּדָתֵיהּ מַאי? אָמַר לֵיהּ: לְכִשָּׁיבֵא אֵלִיָּהוּ וְיֵאמַר אִי הָוֵי קְבִיעוּתָא. הַשְׁתָּא בְּטֵלָה דַּעְתּוֹ אֲצָל כָּל אָדָם.
גּוּפָא. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, וְכֵן אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁמֶן זַיִת מְבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ". הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דְּקָא שָׁתֵי לֵיהּ מִשְׁתָּא — אוֹזוֹקֵי מַזִּיק לֵיהּ.
דְּתַנְיָא: הַשּׁוֹתֶה שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה — מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן, וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶת הַחוֹמֶשׁ. הַסָּךְ שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה — מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן וּמְשַׁלֵּם אֶת הַחוֹמֶשׁ.
אֶלָּא דְּקָא אָכֵיל לֵיהּ עַל יְדֵי פַּת. אִי הָכִי, הָוְיָא לֵיהּ פַּת עִיקָּר וְהוּא טָפֵל. וּתְנַן, זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁהוּא עִיקָּר וְעִמּוֹ טְפֵלָה, מְבָרֵךְ עַל הָעִיקָּר וּפוֹטֵר אֶת הַטְּפֵלָה!
הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — בְּחוֹשֵׁשׁ בִּגְרוֹנוֹ. דְּתַנְיָא: הַחוֹשֵׁשׁ בִּגְרוֹנוֹ לֹא יְעָרְעֶנּוּ בְּשֶׁמֶן תְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, אֲבָל נוֹתֵן שֶׁמֶן הַרְבֵּה לְתוֹךְ אֲנִיגְרוֹן וּבוֹלֵעַ.
פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא: כֵּיוָן דְּלִרְפוּאָה קָא מְכַוֵּין לָא לְבָרֵיךְ עֲלֵיהּ כְּלָל, קָא מַשְׁמַע לַן כֵּיוָן דְּאִית לֵיהּ הֲנָאָה מִינֵּיהּ, בָּעֵי בָּרוֹכֵי.
קְמָחָא דְּחִטֵּי, רַב יְהוּדָה אָמַר: "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", וְרַב נַחְמָן אָמַר: "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ".
אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן: לָא תִּפְלוֹג עֲלֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה, דְּרַבִּי יוֹחָנָן וּשְׁמוּאֵל קַיְימִי כְּוָותֵיהּ. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, וְכֵן אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁמֶן זַיִת מְבָרְכִין עָלָיו

דף לו.

דְּכוּלְּהוּ שִׁלְקֵי.
אִם כֵּן, הֲוֵה לֵיהּ אֲנִיגְרוֹן עִיקָּר וְשֶׁמֶן טָפֵל, וּתְנַן, זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁהוּא עִיקָּר וְעִמּוֹ טְפֵלָה, מְבָרֵךְ עַל הָעִיקָּר וּפוֹטֵר אֶת הַטְּפֵלָה!
הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — בְּחוֹשֵׁשׁ בִּגְרוֹנוֹ. דְּתַנְיָא: הַחוֹשֵׁשׁ בִּגְרוֹנוֹ לֹא יְעָרְעֶנּוּ בְּשֶׁמֶן תְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, אֲבָל נוֹתֵן שֶׁמֶן הַרְבֵּה לְתוֹךְ אֲנִיגְרוֹן וּבוֹלֵעַ.
פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא: כֵּיוָן דְּלִרְפוּאָה קָא מְכַוֵּין לָא לְבָרֵיךְ עֲלֵיהּ כְּלָל, קָא מַשְׁמַע לַן כֵּיוָן דְּאִית לֵיהּ הֲנָאָה מִינֵּיהּ, בָּעֵי בָּרוֹכֵי.
קְמָחָא דְּחִטֵּי, רַב יְהוּדָה אָמַר: "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", וְרַב נַחְמָן אָמַר: "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ".
אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן: לָא תִּפְלוֹג עֲלֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה, דְּרַבִּי יוֹחָנָן וּשְׁמוּאֵל קַיְימִי כְּוָותֵיהּ. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, וְכֵן אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁמֶן זַיִת מְבָרְכִין עָלָיו

"בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ". אַלְמָא: אַף עַל גַּב דְּאִשְׁתַּנִּי — בְּמִלְּתֵיהּ קָאֵי. הָא נָמֵי, אַף עַל גַּב דְּאִשְׁתַּנִּי — בְּמִלְּתֵיהּ קָאֵי.

מִי דָּמֵי? הָתָם — לֵית לֵיהּ עִלּוּיָא אַחֲרִינָא, הָכָא — אִית לֵיהּ עִלּוּיָא אַחֲרִינָא בְּפַת.

וְכִי אִית לֵיהּ עִלּוּיָא אַחֲרִינָא לָא מְבָרְכִינַן עֲלֵיהּ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" אֶלָּא "שֶׁהַכֹּל"? וְהָא אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב מַתְנָא אָמַר שְׁמוּאֵל: אַקָּרָא חַיָּיא וְקִמְחָא דִּשְׁעֹרֵי מְבָרְכִינַן עֲלַיְיהוּ "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ". מַאי לָאו דְּחִיטֵּי בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה!

לָא, דְּחִיטֵּי נָמֵי "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ".

וְלַשְׁמְעִינַן דְּחִיטֵּי וְכָל שֶׁכֵּן דִּשְׁעֹרֵי!

אִי אַשְׁמְעִינַן דְּחִיטֵּי הֲוָה אָמֵינָא הָנֵי מִילֵּי דְּחִיטֵּי, אֲבָל דִּשְׁעֹרֵי לָא לְבָרֵיךְ עֲלֵיהּ כְּלָל, קָא מַשְׁמַע לַן.

וּמִי גָּרַע מִמֶּלַח וְזֵמִית, דִּתְנַן עַל הַמֶּלַח וְעַל הַזֵּמִית אוֹמֵר "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ". אִצְטְרִיךְ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמֵינָא מֶלַח וְזֵמִית עֲבִיד אִינָשׁ דְּשָׁדֵי לְפוּמֵּיהּ, אֲבָל קִמְחָא דִּשְׁעֹרֵי הוֹאִיל וְקָשֶׁה לְקוּקְיָאנֵי, לָא לְבָרֵיךְ עֲלֵיהּ כְּלָל, קָא מַשְׁמַע לַן כֵּיוָן דְּאִית לֵיהּ הֲנָאָה מִינֵּיהּ בָּעֵי בָּרוֹכֵי.

קוֹרָא, רַב יְהוּדָה אָמַר: "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", וּשְׁמוּאֵל אָמַר: "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ".

רַב יְהוּדָה אָמַר "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", פֵּירָא הוּא. וּשְׁמוּאֵל אָמַר "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", הוֹאִיל וְסוֹפוֹ לְהֵקְשׁוֹת.

אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה: שִׁינָּא, כְּוותָךְ מִסְתַּבְּרָא, דְּהָא צְנוֹן סוֹפוֹ לְהֵקְשׁוֹת וּמְבָרְכִינַן עֲלֵיהּ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה". וְלָא הִיא: צְנוֹן נָטְעִי אִינָשֵׁי אַדַּעְתָּא דְּפוּגְלָא, דְּקִלָּא לָא נָטְעִי אִינָשֵׁי אַדַּעְתָּא דְּקוֹרָא.

וְכָל הֵיכָא דְּלָא נָטְעִי אִינָשֵׁי אַדַּעְתָּא דְּהָכִי לָא מְבָרְכִינַן עֲלֵיהּ? וַהֲרֵי צָלָף, דְּנָטְעִי אִינָשֵׁי אַדַּעְתָּא דְּפִרְחָא, וּתְנַן: עַל מִינֵי נִצָּפָּה, עַל הֶעָלִין וְעַל הַתְּמָרוֹת אוֹמֵר "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", וְעַל הָאֲבִיּוֹנוֹת וְעַל הַקַּפְּרִיסִין אוֹמֵר "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ".

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: צָלָף נָטְעִי אִינָשֵׁי אַדַּעְתָּא דְּשׁוּתָא, דְּקִלָּא לָא נָטְעִי אִינָשֵׁי אַדַּעְתָּא דְּקוֹרָא. וְאַף עַל גַּב דְּקַקְלֵיסֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה, הִלְכְתָא כְּוותֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: צָלָף שֶׁל עָרְלָה בְּחוּצָה לָאָרֶץ זוֹרֵק אֶת הָאֲבִיּוֹנוֹת וְאוֹכֵל אֶת הַקַּפְּרִיסִין. לְמֵימְרָא דַּאֲבִיּוֹנוֹת פֵּירֵי וְקַפְּרִיסִין לְאוּ פֵּירֵי? וּרְמִינְהוּ: עַל מִינֵי נִצָּפָּה, עַל הֶעָלִים וְעַל הַתְּמָרוֹת אוֹמֵר "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", וְעַל הָאֲבִיּוֹנוֹת וְעַל הַקַּפְּרִיסִין אוֹמֵר "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ"!

הוּא דְּאָמַר כְּרַבִּי עֲקִיבָא. דִּתְנַן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: צָלָף מִתְעַשֵּׂר תְּמָרוֹת וַאֲבִיוֹנוֹת וְקַפָּרִיסִין. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵין מִתְעַשֵּׂר אֶלָּא אֲבִיוֹנוֹת בִּלְבַד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פֶּרִי.

וְנֵימָא: "הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא"! אִי אָמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא, הָווּ אָמֵינָא אֲפִילּוּ בָּאָרֶץ, קָא מַשְׁמַע לַן: כָּל הַמִּיקֵל בָּאָרֶץ — הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ בְּחוּצָה לָאָרֶץ, אֲבָל בָּאָרֶץ — לָא.

וְנֵימָא: "הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא בְּחוּצָה לָאָרֶץ", דְּכָל הַמִּיקֵל בָּאָרֶץ — הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ בְּחוּצָה לָאָרֶץ. אִי אָמַר הָכִי, הָווּ אָמֵינָא הָנֵי מִילֵּי גַּבֵּי מַעְשַׂר אִילָן, דְּבָאָרֶץ גּוּפָא מִדְּרַבָּנַן, אֲבָל גַּבֵּי עָרְלָה, דְּבָאָרֶץ מִדְּאוֹרָיְיתָא, אֵימָא בְּחוּצָה לָאָרֶץ נָמֵי נִגְזוֹר, קָא מַשְׁמַע לַן.

רָבִינָא אַשְׁכְּחֵיהּ לְמָר בַּר רַב אָשֵׁי דְּקָא זָרִיק אֲבִיוֹנוֹת וְקָאֲכִיל קַפָּרִיסִין. אֲמַר לֵיהּ: מַאי דַּעְתָּךְ, כְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּמֵיקֵל? וְלֶעֱבִיד מָר כְּבֵית שַׁמַּאי דְּמִקֵּילִי טְפֵי! דִּתְנַן: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: כִּלְאַיִם בַּכֶּרֶם. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: אֵין כִּלְאַיִם בַּכֶּרֶם. אֵלּוּ וְאֵלּוּ מוֹדִים שֶׁחַיָּיב בְּעָרְלָה.

הָא גּוּפָא קַשְׁיָא: אָמְרַתְּ צָלָף בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים כִּלְאַיִם בַּכֶּרֶם, אַלְמָא מִין יָרָק הוּא, וְהַדַּר תָּנֵי: אֵלּוּ וְאֵלּוּ מוֹדִים שֶׁחַיָּיב בְּעָרְלָה, אַלְמָא מִין אִילָן הוּא!

הָא לָא קַשְׁיָא: בֵּית שַׁמַּאי סְפוֹקֵי מְסַפְּקָא לְהוּ, וְעָבְדִי הָכָא לְחוּמְרָא וְהָכָא לְחוּמְרָא. מִכָּל מָקוֹם, לְבֵית שַׁמַּאי הָווּ לֵיהּ סָפֵק עָרְלָה, וּתְנַן: סָפֵק עָרְלָה — בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אָסוּר, וּבְסוּרְיָא מוּתָּר. וּבְחוּצָה לָאָרֶץ יוֹרֵד

דף לו:

וְלוֹקֵחַ — וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִרְאֶנּוּ לוֹקֵט.

רַבִּי עֲקִיבָא בִּמְקוֹם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר עָבְדִינַן כְּוָותֵיהּ, וּבֵית שַׁמַּאי בִּמְקוֹם בֵּית הִלֵּל — אֵינָהּ מִשְׁנָה.

וְתִיפּוֹק לֵיהּ דְּנַעֲשָׂה שׁוֹמֵר לַפְּרִי, וְרַחֲמָנָא אָמַר: "וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת פִּרְיוֹ", אֶת הַטָּפֵל לְפִרְיוֹ, וּמַאי נִיהוּ — שׁוֹמֵר לַפְּרִי.

אָמַר רָבָא: הֵיכָא אָמְרִינַן דְּנַעֲשָׂה שׁוֹמֵר לַפְּרִי — הֵיכָא דְּאִיתֵיהּ בֵּין בְּתָלוּשׁ בֵּין בִּמְחוּבָּר, הָכָא בִּמְחוּבָּר — אִיתֵיהּ, בְּתָלוּשׁ — לֵיתֵיהּ.

אִיתֵיבֵיהּ אַבָּיֵי: פִּיטְמָא שֶׁל רִמּוֹן מִצְטָרֶפֶת, וְהַנֵּץ שֶׁלּוֹ אֵין מִצְטָרֵף. מִדְּקָאָמַר הַנֵּץ שֶׁלּוֹ אֵין מִצְטָרֵף, אַלְמָא דְּלָאו אוֹכֶל הוּא. וּתְנַן גַּבֵּי עָרְלָה: קְלִיפֵּי רִמּוֹן וְהַנֵּץ שֶׁלּוֹ, קְלִיפֵּי אֱגוֹזִים וְהַגַּרְעִינִין חַיָּיבִין בְּעָרְלָה.

אֶלָּא אָמַר רָבָא: הֵיכָא אָמְרִינַן דְּנַעֲשָׂה לְהוּ שׁוֹמֵר לְפֵירֵי — הֵיכָא דְּאִיתֵיהּ בִּשְׁעַת גְּמַר פֵּירָא, הַאי קַפְרֵס לֵיתֵיהּ בִּשְׁעַת גְּמַר פֵּירָא.

אִינִי?! וְהָאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: הָנֵי מְתַחֲלֵי דְּעָרְלָה אֲסִירִי, הוֹאִיל וְנֶעֱשׂוּ שׁוֹמֵר לְפֵירֵי. וְשׁוֹמֵר לְפֵירֵי אִימַּת הָוֵי — בְּכוּפְרָא, וְקָא קָרֵי לֵיהּ "שׁוֹמֵר לְפֵירֵי".

רַב נַחְמָן סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי, דְּתָנַן רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: סְמָדַר אָסוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא פֶּרִי. וּפְלִיגִי רַבָּנַן עָלֵיהּ.

מַתְקִיף לַהּ רַב שִׁימִי מִנְּהַרְדְּעָא: וּבִשְׁאָר אִילָנֵי מִי פְּלִיגִי רַבָּנַן עָלֵיהּ? וְהָתְנַן: מֵאֵימָתַי אֵין קוֹצְצִין אֶת הָאִילָנוֹת בַּשְּׁבִיעִית — בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: כָּל הָאִילָנוֹת מִשֶּׁיּוֹצִיאוּ, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: הֶחָרוּבִין מִשֶּׁיִּשְׁרְשׁוּ, וְהַגְּפָנִים מִשֶּׁיְּגָרְעוּ, וְהַזֵּיתִים מִשֶּׁיָּנִיצוּ, וּשְׁאָר כָּל הָאִילָנוֹת מִשֶּׁיּוֹצִיאוּ.

וְאָמַר רַב אַסִי: הוּא בּוֹסֶר, הוּא גָּרוּעַ, הוּא פּוֹל הַלָּבָן. פּוֹל הַלָּבָן סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אֶלָּא אֵימָא: שִׁיעוּרוֹ כְּפוֹל הַלָּבָן. מַאן שָׁמְעַתְּ לֵיהּ דְּאָמַר בּוֹסֶר אִין, סְמָדַר לָא — רַבָּנַן, וְקָתָנֵי שְׁאָר כָּל הָאִילָנוֹת — מִשֶּׁיּוֹצִיאוּ?

אֶלָּא אָמַר רָבָא: הֵיכָא אָמְרִינַן דְּהָוֵי שׁוֹמֵר לְפֵירֵי — הֵיכָא דְּכִי שָׁקְלַתְּ לֵיהּ לְשׁוֹמֵר מָיֵית פֵּירָא. הָכָא כִּי שָׁקְלַתְּ לֵיהּ — לָא מָיֵית פֵּירָא.

הָוָה עוֹבָדָא וְשַׁקְלוּהּ לְנַץ דְּרִמּוֹנָא, וִיבֵשׁ רִמּוֹנָא, וְשַׁקְלוּהּ לְפִרְחָא דְּבִיטִיתָא — וְאִיקַּיַּים בִּיטִיתָא.

(וְהִלְכָתָא כְּמָר בַּר רַב אָשֵׁי דְּזָרִיק אֶת הָאֲבִיּוֹנוֹת וְאָכִיל אֶת הַקַּפְרִיסִין. וּמִדְּלַגַּבֵּי עָרְלָה לָאו פֵּירָא נִינְהוּ, לְגַבֵּי בְּרָכוֹת נָמֵי לָאו פֵּירָא נִינְהוּ, וְלָא מְבָרְכִינַן עֲלֵיהּ "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ", אֶלָּא "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה".)

פְּלִפְלֵי, רַב שֵׁשֶׁת אָמַר: "שֶׁהַכֹּל", רָבָא אָמַר: לָא כְּלוּם. וְאָזְדָא רָבָא לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר רָבָא: כַּס פִּלְפְּלֵי בֵּיצָה דְּכִפּוּרֵי — פָּטוּר, כַּס זַנְגְּבִילָא בֵּיצָה דְּכִפּוּרֵי — פָּטוּר.

מֵיתִיבִי, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר "וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת פִּרְיוֹ" אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁעֵץ מַאֲכָל הוּא? אֶלָּא מָה תַּלְמוּד לוֹמַר "עֵץ מַאֲכָל" — לְהָבִיא עֵץ שֶׁטַּעַם עֵצוֹ וּפִרְיוֹ שָׁוֶה, וְאֵיזֶהוּ? — זֶה הַפִּלְפְּלִין. לְלַמֶּדְךָ שֶׁהַפִּלְפְּלִין חַיָּיבִין בְּעָרְלָה, וּלְלַמֶּדְךָ שֶׁאֵין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל חֲסֵרָה כְּלוּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנֻת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ".

לָא קַשְׁיָא: הָא בְּרִטִיבְתָּא, הָא בְּיַבֵּשְׁתָּא.

אָמְרִי לֵיהּ רַבָּנַן לְמָרִימָר: כַּס זַנְגְּבִילָא בֵּיצָה דְּכִפּוּרֵי פָּטוּר? וְהָא אָמַר רָבָא: הַאי הִמְלְתָא דְּאָתְיָא מִבֵּי הִנְדּוּאֵי — שַׁרְיָא, וּמְבָרְכִינַן עָלַהּ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה". לָא קַשְׁיָא: הָא בְּרִטִיבְתָּא, הָא בְּיַבֵּשְׁתָּא.

חֲבִית קְדֵרָה וְכֵן דַּיְיסָא, רַב יְהוּדָה אָמַר: "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ". רַב כָּהֲנָא אָמַר: "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת". בְּדַיְיסָא גְּרִידָא כּוּלֵי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּ"בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת". כִּי פְּלִיגִי בְּדַיְיסָא

כְּעֵין חֲבִיץ קְדֵרָה, רַב יְהוּדָה אָמַר "שֶׁהַכֹּל", סָבַר דּוּבְשָׁא עִיקָּר. רַב כָּהֲנָא אָמַר "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", סָבַר סְמִידָא עִיקָּר. אָמַר רַב יוֹסֵף: כְּוָתֵיהּ דְּרַב כָּהֲנָא מִסְתַּבְּרָא, דְּרַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: כֹּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֵחֲמֵשֶׁת הַמִּינִין מְבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת".

גּוּפָא: רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ כֹּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֵחֲמֵשֶׁת הַמִּינִין מְבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת". וְאִיתְּמַר נָמֵי, רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: כֹּל שֶׁהוּא מֵחֲמֵשֶׁת הַמִּינִין מְבָרְכִין עָלָיו בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת.

וּצְרִיכָא, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן "כֹּל שֶׁהוּא" הָווּ אָמֵינָא מִשּׁוּם דְּאִיתֵיהּ בְּעֵינֵיהּ, אֲבָל עַל יְדֵי תַּעֲרוֹבוֹת — לָא.

דף לז.

קָא מַשְׁמַע לַן — "כֹּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ". וְאִי אַשְׁמְעִינַן "כֹּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ" הָווּ אָמֵינָא כֹּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲמֵשֶׁת הַמִּינִים — אִין, אֲבָל אוֹרֶז וְדוֹחַן — לָא, מִשּׁוּם דְּעַל יְדֵי תַּעֲרוֹבֶת. אֲבָל אִיתֵיהּ בְּעֵינֵיהּ — נֵימָא אֲפִילּוּ אוֹרֶז וְדוֹחַן נָמֵי מְבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת". קָא מַשְׁמַע לַן — כֹּל שֶׁהוּא מֵחֲמֵשֶׁת הַמִּינִים הוּא דִּמְבָרְכִין עָלָיו בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת, לְאַפּוֹקֵי אוֹרֶז וְדוֹחַן, דַּאֲפִילּוּ אִיתֵיהּ בְּעֵינֵיהּ לָא מְבָרְכִינַן "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת".

וְאוֹרֶז וְדוֹחַן לָא מְבָרְכִינַן "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת"? וְהָתַנְיָא: הֵבִיאוּ לְפָנָיו פַּת אוֹרֶז וּפַת דּוֹחַן — מְבָרֵךְ עָלָיו תְּחִלָּה וְסוֹף כְּמַעֲשֵׂה קְדֵרָה. וְגַבֵּי מַעֲשֵׂה קְדֵרָה תַּנְיָא: בַּתְּחִלָּה מְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", וּלְבַסּוֹף מְבָרֵךְ עָלָיו בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ.

כְּמַעֲשֵׂה קְדֵרָה וְלָא כְּמַעֲשֵׂה קְדֵרָה: כְּמַעֲשֵׂה קְדֵרָה דִּמְבָרְכִין עָלָיו תְּחִלָּה וְסוֹף, וְלָא כְּמַעֲשֵׂה קְדֵרָה דְּאִילּוּ בְּמַעֲשֵׂה קְדֵרָה — בַּתְּחִלָּה "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת" וּלְבַסּוֹף בְּרָכָה מֵעֵין שָׁלֹשׁ, וְאִילּוּ הָכָא — בַּתְּחִלָּה מְבָרֵךְ עָלָיו "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ", וּלְבַסּוֹף "בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת וְחֶסְרוֹנָן עַל כָּל מַה שֶּׁבָּרָאתָ".

וְאוֹרֶז לָאו מַעֲשֵׂה קְדֵרָה הוּא? וְהָתַנְיָא, אֵלּוּ הֵן מַעֲשֵׂה קְדֵרָה: חִילְקָא, טַרְגִּיס, סוֹלֶת, זְרִיז, וְעַרְסָן, וְאוֹרֶז.

הָא מַנִּי — רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי הִיא. דְּתַנְיָא: רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: אוֹרֶז מִין דָּגָן הוּא, וְחַיָּיבִין עַל חֲמוּצוֹ כָּרֵת, וְאָדָם יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח. אֲבָל רַבָּנַן לָא.

וְרַבָּנַן לָא?! וְהָתַנְיָא: הַכּוֹסֵס אֶת הַחִטָּה מְבָרֵךְ עָלֶיהָ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה". טְחָנָהּ אֲפָאָהּ וּבִשְּׁלָהּ, בִּזְמַן שֶׁהַפְּרוּסוֹת קַיָּימוֹת — בַּתְּחִלָּה מְבָרֵךְ עָלֶיהָ "הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ", וּלְבַסּוֹף מְבָרֵךְ עָלֶיהָ שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. אִם אֵין הַפְּרוּסוֹת קַיָּימוֹת — בַּתְּחִלָּה מְבָרֵךְ עָלֶיהָ "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", וּלְבַסּוֹף מְבָרֵךְ עָלֶיהָ בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ.

הַכּוֹסֵס אֶת הָאוֹרֶז מְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה". טְחָנוֹ אֲפָאוֹ וּבִשְּׁלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהַפְּרוּסוֹת קַיָּימוֹת, בַּתְּחִלָּה מְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", וּלְבַסּוֹף מְבָרֵךְ עָלָיו בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ.

מַנִּי, אִילֵימָא רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי הִיא דְּאָמַר אוֹרֶז מִין דָּגָן הוּא, "הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ" וְשָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת בָּעֵי בָּרוֹכֵי!

אֶלָּא לָאו, רַבָּנַן הִיא, וּתְיוּבְתָּא דְּרַב וּשְׁמוּאֵל!

תְּיוּבְתָּא.

אָמַר מָר: הַכּוֹסֵס אֶת הַחִטָּה מְבָרֵךְ עָלֶיהָ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה". וְהָתַנְיָא "בּוֹרֵא מִינֵי זְרָעִים"! לָא קַשְׁיָא: הָא רַבִּי יְהוּדָה, וְהָא רַבָּנַן. דִּתְנַן: וְעַל יְרָקוֹת אוֹמֵר "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: "בּוֹרֵא מִינֵי דְשָׁאִים".

אָמַר מָר, הַכּוֹסֵס אֶת הָאוֹרֶז מְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה". טְחָנוֹ אֲפָאוֹ וּבִשְּׁלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהַפְּרוּסוֹת קַיָּימוֹת, בַּתְּחִלָּה מְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", וּלְבַסּוֹף בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ.

וְהָתַנְיָא לְבַסּוֹף וְלָא כְּלוּם! אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: לָא קַשְׁיָא: הָא רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְהָא רַבָּנַן. דִּתַנְיָא, זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁהוּא מִשִּׁבְעַת הַמִּינִים, רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ.

וּמַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וְהַזְּקֵנִים שֶׁהָיוּ מְסוּבִּין בַּעֲלִיָּיה בִּירִיחוֹ, וְהֵבִיאוּ לִפְנֵיהֶם כּוֹתָבוֹת וְאָכְלוּ, וְנָתַן רַבָּן גַּמְלִיאֵל רְשׁוּת לְרַבִּי עֲקִיבָא לְבָרֵךְ. קָפַץ וּבֵרַךְ רַבִּי עֲקִיבָא בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ. אָמַר לֵיהּ רַבָּן גַּמְלִיאֵל: עֲקִיבָא, עַד מָתַי אַתָּה מַכְנִיס רֹאשְׁךָ בֵּין הַמְּחַלּוֹקֶת! אָמַר לוֹ: רַבֵּינוּ, אַף עַל פִּי שֶׁאַתָּה אוֹמֵר כֵּן וַחֲבֵרֶיךָ אוֹמְרִים כֵּן, לְמַדְתָּנוּ רַבֵּינוּ יָחִיד וְרַבִּים הֲלָכָה כְּרַבִּים.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשְּׁמוֹ: כֹּל שֶׁהוּא מִשִּׁבְעַת הַמִּינִים

דף לז:

וְלֹא מִין דָּגָן הוּא, אוֹ מִין דָּגָן וְלֹא עָשָׂאוּ פַּת — רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים בְּרָכָה אַחַת. כֹּל שֶׁאֵינוֹ לֹא מִשִּׁבְעַת הַמִּינִין וְלֹא מִין דָּגָן, כְּגוֹן פַּת אוֹרֶז וְדוֹחַן — רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים וְלֹא כְלוּם.

בְּמַאי אוֹקִימְתָּא — כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל? אֵימָא סֵיפָא דְּרֵישָׁא, אִם אֵין הַפְּרוּסוֹת קַיָּימוֹת — בַּתְּחִלָּה מְבָרֵךְ עָלֶיהָ "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", וּלְבַסּוֹף מְבָרֵךְ עָלֶיהָ בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ.

מַנִּי: אִי רַבָּן גַּמְלִיאֵל, הַשְׁתָּא אַכּוֹתָבוֹת וְאַדַּיְיסָא אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, אִם אֵין הַפְּרוּסוֹת קַיָּימוֹת מִיבַּעְיָא?!

אֶלָּא פְּשִׁיטָא רַבָּנַן. אִי הָכִי קַשְׁיָא דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן! אֶלָּא לְעוֹלָם רַבָּנַן, וּתְנִי גַּבֵּי אוֹרֵז: ״וּלְבַסּוֹף אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלָיו וְלֹא כְּלוּם״.

אָמַר רָבָא: הַאי רֵיהֲטָא דְּחַקְלָאֵי דְּמַפְּשֵׁי בֵּיהּ קִמְחָא, מְבָרֵךְ ״בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת״. מַאי טַעְמָא? — דְּסְמִידָא עִיקָּר. דְּמָחוֹזָא, דְּלָא מַפְּשֵׁי בֵּיהּ קִמְחָא, מְבָרֵךְ עָלָיו ״שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ״. מַאי טַעְמָא? — דּוּבְשָׁא עִיקָּר. וַהֲדַר אָמַר רָבָא: אִידֵּי וְאִידֵּי, ״בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת״.

דְּרַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: כֹּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֵחֲמִשָּׁה הַמִּינִים מְבָרְכִין עָלָיו ״בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת״.

אָמַר רַב יוֹסֵף: הַאי חֲבִיצָא דְּאִית בֵּיהּ פֵּרוּרִין כְּזַיִת — בַּתְּחִלָּה מְבָרֵךְ עָלָיו ״הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ״, וּלְבַסּוֹף מְבָרֵךְ עָלָיו שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. דְּלֵית בֵּיהּ פֵּרוּרִין כְּזַיִת — בַּתְּחִלָּה מְבָרֵךְ עָלָיו ״בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת״, וּלְבַסּוֹף בָּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ.

אָמַר רַב יוֹסֵף: מָנָא אָמֵינָא לַהּ — דְּתַנְיָא: הָיָה עוֹמֵד וּמַקְרִיב מְנָחוֹת בִּירוּשָׁלַיִם — אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ שֶׁהֶחֱיָינוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה״. נִטְלָן לְאָכְלָן — מְבָרֵךְ ״הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ״. וְתָנֵי עֲלַהּ: וְכוּלָּן, פּוֹתְתָן כְּזַיִת.

אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה, לְתַנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דְּאָמַר פּוֹרְכָן עַד שֶׁמַּחְזִירָן לְסָלְתָּן, הָכִי נָמֵי דְּלָא בָּעֵי בָּרוֹכֵי ״הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ״?! וְכִי תֵּימָא הָכִי נָמֵי, וְהָתַנְיָא: לָקַט מִכּוּלָּן כְּזַיִת וַאֲכָלָן, אִם חָמֵץ הוּא — עָנוּשׁ כָּרֵת, וְאִם מַצָּה הוּא — אָדָם יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח.

הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — בְּשֶׁעֵרְסָן. אִי הָכִי אֵימָא סֵיפָא, וְהוּא שֶׁאֲכָלָן בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס — וְאִי בְּשֶׁעֵרְסָן, הַאי ״שֶׁאֲכָלָן״, ״שֶׁאָכְלוֹ״ מִיבְּעֵי לֵיהּ?

אֶלָּא הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — בְּבָא מִלֶּחֶם גָּדוֹל.

מַאי הָוֵה עֲלַהּ? אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: הַאי חֲבִיצָא, אַף עַל גַּב דְּלֵית בֵּיהּ פֵּרוּרִין כְּזַיִת — מְבָרֵךְ עָלָיו ״הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ״. אָמַר רָבָא: וְהוּא דְּאֵיכָּא עֲלֵיהּ תּוֹרִיתָא דְּנַהֲמָא.

טְרוֹקְנִין, חַיָּיבִין בַּחַלָּה. וְכִי אֲתָא רָבִין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: טְרוֹקְנִין פְּטוּרִין מִן הַחַלָּה. מַאי טְרוֹקְנִין? אָמַר אַבָּיֵי: כּוּבָּא דְּאַרְעָא.

וְאָמַר אַבָּיֵי: טְרִיתָא פְּטוּרָה מִן הַחַלָּה. מַאי טְרִיתָא? אִיכָּא דְּאָמְרִי גְּבִיל מְרַתַּח, וְאִיכָּא דְּאָמְרִי נַהֲמָא דְּהִנְדְּקָא, וְאִיכָּא דְּאָמְרִי לֶחֶם הֶעָשׂוּי לְכוּתָּח.

תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא: לֶחֶם הֶעָשׂוּי לְכוּתָּח פָּטוּר מִן הַחַלָּה. וְהָא תַּנְיָא חַיָּיב בַּחַלָּה! הָתָם כִּדְקָתָנֵי טַעְמָא — רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מַעֲשֶׂיהָ מוֹכִיחִין עָלֶיהָ. עֲשָׂאָן

דף לח.

כְּעֵבִין — חַיָּיבִין, כְּלִמּוּדִין — פְּטוּרִים. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: הַאי כּוּבָּא דְּאַרְעָא מַאי מְבָרְכִין עִלָּוֵיהּ? אֲמַר לֵיהּ: מִי סָבְרַתְּ נַהֲמָא הוּא?! גּוּבְלָא בְּעָלְמָא הוּא וּמְבָרְכִין עִלָּוֵיהּ "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת".

מָר זוּטְרָא קָבַע סְעוּדְתֵּיהּ עִלָּוֵיהּ, וּבָרֵךְ עִלָּוֵיהּ "הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ", וְשָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. אָמַר מָר בַּר רַב אָשֵׁי: וְאָדָם יוֹצֵא בָּהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח, מַאי טַעְמָא — "לֶחֶם עוֹנִי" קְרִינַן בֵּיהּ.

וְאָמַר מָר בַּר רַב אָשֵׁי: הַאי דּוּבְשָׁא דְּתַמְרֵי מְבָרְכִין עִלָּוֵיהּ "שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ". מַאי טַעְמָא? — זַיְעָה בְּעָלְמָא הוּא.

כְּמַאן? — כִּי הַאי תַּנָּא דְּתָנֵן דְּבַשׁ תְּמָרִים, וְיֵין תַּפּוּחִים, וְחוֹמֶץ סִפְוָנִיּוֹת, וּשְׁאָר מֵי פֵּירוֹת שֶׁל תְּרוּמָה — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּיב קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר.

אָמַר לֵיהּ הָהוּא מְרַבָּנַן לְרָבָא: טְרִימָא מַהוּ? לָא הֲוָה אַדַּעְתֵּיהּ דְּרָבָא מַאי קָאָמַר לֵיהּ. יְתֵיב רָבִינָא קַמֵּיהּ דְּרָבָא, אָמַר לֵיהּ: דְּשׁוּמְשְׁמֵי קָא אָמְרַתְּ, אוֹ דְּקוּרְטְמֵי קָא אָמְרַתְּ, אוֹ דְּפוּרְצָנֵי קָא אָמְרַתְּ?

אַדְּהָכִי וְהָכִי אַסְקֵיהּ רָבָא לְדַעְתֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ: חֲשֵׁילְתָּא וַדַּאי קָא אָמְרַתְּ, וְאִדְכַּרְתַּן מִלְּתָא הָא דְּאָמַר רַב אַסִּי: הַאי תַּמְרֵי שֶׁל תְּרוּמָה מוּתָּר לַעֲשׂוֹת מֵהֶן טְרִימָא, וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת מֵהֶן שֵׁכָר. וְהִלְכְתָא תַּמְרֵי וְעַבְדִינְהוּ טְרִימָא — מְבָרְכִין עִלָּוַיְיהוּ "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ". מַאי טַעְמָא? — בְּמִלְתַיְיהוּ קָיְימִי כִּדְמַעִיקְּרָא.

שְׁתִיתָא, רַב אָמַר "שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ", וּשְׁמוּאֵל אָמַר "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת".

אָמַר רַב חִסְדָּא, וְלָא פְּלִיגִי: הָא בְּעָבָה, הָא בְּרַכָּה. עָבָה לַאֲכִילָה עָבְדֵי לַהּ, רַכָּה לִרְפוּאָה קָא עָבְדֵי לַהּ.

מֵתִיב רַב יוֹסֵף: וְשָׁוִין שֶׁבּוֹחֲשִׁין אֶת הַשֵּׁתוּת בְּשַׁבָּת וְשׁוֹתִין זֵיתוֹם הַמְצָרִי. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ לִרְפוּאָה קָא מְכַוְּין, רְפוּאָה בְּשַׁבָּת מִי שְׁרֵי?!

אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וְאַתְּ לָא תִּסְבְּרָא? וְהָא תְּנַן: כָּל הָאוֹכָלִין אוֹכֵל אָדָם לִרְפוּאָה בְּשַׁבָּת, וְכָל הַמַּשְׁקִין שׁוֹתֶה. אֶלָּא מָה אִית לָךְ לְמֵימַר — גַּבְרָא לַאֲכִילָה קָא מְכַוְּין, הָכִי נָמֵי גַּבְרָא לַאֲכִילָה קָא מְכַוְּין.

לִישָּׁנָא אַחֲרִינָא: אֶלָּא מָה אִית לָךְ לְמֵימַר — גַּבְרָא לַאֲכִילָה קָא מְכַוְּין, וּרְפוּאָה מִמֵּילָא קָא הָוְיָא? הָכִי נָמֵי לַאֲכִילָה קָא מְכַוְּין, וּרְפוּאָה מִמֵּילָא קָא הָוְיָא.

וּצְרִיכָא דְּרַב וּשְׁמוּאֵל. דְּאִי מֵהַאי, הֲוָה אָמֵינָא לַאֲכִילָה קָא מְכַוֵּין וּרְפוּאָה מִמֵּילָא קָא הָוְיָא, אֲבָל הָכָא, כֵּיוָן דִּלְכַתְּחִילָּה לִרְפוּאָה קָא מְכַוֵּין — לָא לְבָרֵיךְ עִלָּוֵיהּ כְּלָל. קָא מַשְׁמַע לַן כֵּיוָן דְּאִית לֵיהּ הֲנָאָה מִינֵּיהּ בָּעֵי בָּרוֹכֵי.

שֶׁעַל הַפַּת הוּא אוֹמֵר "הַמּוֹצִיא" וְכוּ'. תָּנוּ רַבָּנָן: מָה הוּא אוֹמֵר? — "הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ". רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: "מוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ". אָמַר רָבָא: בְּ"מוֹצִיא" כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּאַפֵּיק מַשְׁמַע, דִּכְתִיב: "אֵל מוֹצִיאָם מִמִּצְרָיִם". כִּי פְּלִיגִי בְּ"הַמּוֹצִיא", רַבָּנַן סָבְרִי הַמּוֹצִיא דְּאַפֵּיק מַשְׁמַע, דִּכְתִיב: "הַמּוֹצִיא לְךָ מַיִם מִצּוּר הַחַלָּמִישׁ". וְרַבִּי נְחֶמְיָה סָבַר הַמּוֹצִיא דְּמַפֵּיק מַשְׁמַע, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרַיִם".

וְרַבָּנַן? — הָהוּא הָכִי קָאָמַר לְהוּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: כַּד מַפֵּיקְנָא לְכוּ, עֲבִידְנָא לְכוּ מִלְּתָא כִּי הֵיכִי דְּיִדְּעִיתוּ דַּאֲנָא הוּא דְּאַפֵּיקִית יָתְכוֹן מִמִּצְרַיִם, דִּכְתִיב: "וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא".

מְשְׁתַּבְּחִין לֵיהּ לְרַבָּנַן לְרַבִּי זֵירָא [אָת] בַּר רַב זְבִיד אֲחוּהּ דְּרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב זְבִיד דְּאָדָם גָּדוֹל הוּא וּבָקֵי בִּבְרָכוֹת הוּא. אָמַר לָהֶם: לְכְשֶׁיָּבֹא לְיֶדְכֶם הֲבִיאוּהוּ לְיָדִי. זִמְנָא חָדָא אִיקְּלַע לְגַבֵּיהּ אַפִּיקוּ לֵיהּ רִיפְתָּא, פָּתַח וְאָמַר "מוֹצִיא". אָמַר: זֶה הוּא שֶׁאוֹמְרִים עָלָיו דְּאָדָם גָּדוֹל הוּא וּבָקֵי בִּבְרָכוֹת הוּא?! בְּשְׁלָמָא אִי אָמַר "הַמּוֹצִיא"

דף לח:

אַשְׁמְעִינַן טַעְמָא, וְאַשְׁמְעִינַן דְּהִלְכְתָא כְּרַבָּנַן. אֶלָּא דַּאֲמַר "מוֹצִיא" מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? וְאֵיהוּ דַּעֲבַד לְאַפּוֹקֵי נַפְשֵׁיהּ מִפְּלוּגְתָּא.

וְהִלְכְתָא "הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ", דְּקַיְימָא לַן כְּרַבָּנַן, דְּאָמְרִי דְּאַפֵּיק מַשְׁמַע.

וְעַל הַיְּרָקוֹת אוֹמֵר וְכוּ'. קָתָנֵי יְרָקוֹת דּוּמְיָא דְּפַת — מָה פַּת שֶׁנִּשְׁתַּנָּה עַל יְדֵי הָאוּר, אַף יְרָקוֹת נָמֵי שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ עַל יְדֵי הָאוּר. אָמַר רַבְנַאי מִשְׁמֵיהּ דְּאַבָּיֵי: זֹאת אוֹמֶרֶת שְׁלָקוֹת מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה". מַאי? — מִדְּקָתָנֵי יְרָקוֹת דּוּמְיָא דְּפַת.

דָּרַשׁ רַב חִסְדָּא מִשּׁוּם רַבֵּינוּ, וּמַנּוּ — רַב: שְׁלָקוֹת מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה". וְרַבּוֹתֵינוּ הַיּוֹרְדִין מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּמַנּוּ — עוּלָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: שְׁלָקוֹת מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן "שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ". וַאֲנִי אוֹמֵר: כֹּל שֶׁתְּחִלָּתוֹ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", שְׁלָקוֹ — "שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ". וְכֹל שֶׁתְּחִלָּתוֹ "שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ", שְׁלָקוֹ — "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה". בְּשְׁלָמָא כֹּל שֶׁתְּחִלָּתוֹ "שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ" שְׁלָקוֹ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" — מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ בְּכַרְבָּא וְסִלְקָא וְקָרָא, אֶלָּא כֹּל שֶׁתְּחִלָּתוֹ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" שְׁלָקוֹ "שֶׁהַכֹּל", הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ בְּתוּמֵי וְכַרְתֵי.

דָּרֵשׁ רַב נַחְמָן מִשּׁוּם רַבֵּינוּ, וּמַנּוּ — שְׁמוּאֵל: שְׁלָקוֹת מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה". וַחֲבֵרֵינוּ הַיּוֹרְדִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּמַנּוּ — עוּלָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: שְׁלָקוֹת מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן "שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ".

וַאֲנִי אוֹמֵר בְּמַחֲלוֹקֶת שְׁנוּיָה. דְּתַנְיָא: יוֹצְאִין בְּרָקִיק הַשָּׁרוּי וּבְמְבוּשָּׁל שֶׁלֹּא נְמוֹחַ דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: יוֹצְאִים בְּרָקִיק הַשָּׁרוּי, אֲבָל לֹא בַּמְבוּשָּׁל, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נְמוֹחַ. וְלָא הִיא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא שְׁלָקוֹת מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", וְעַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי הָתָם, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּבָעֵינַן טַעַם מַצָּה, וְלֵיכָּא, אֲבָל הָכָא אֲפִילּוּ רַבִּי יוֹסֵי מוֹדֶה.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁלָקוֹת מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה", וְרַבִּי בִּנְיָמִין בַּר יֶפֶת אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁלָקוֹת מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם "שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ". אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: קָבַע עוּלָּא לְשַׁבָּשְׁתֵּיהּ כְּרַבִּי בִּנְיָמִין בַּר יֶפֶת.

תְּהֵי בַּהּ רַבִּי זֵירָא: וְכִי מָה עָנְיָן רַבִּי בִּנְיָמִין בַּר יֶפֶת אֵצֶל רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא? רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא דְּיֵיק וְגָמַר שְׁמַעְתָּא מֵרַבִּי יוֹחָנָן רַבֵּיהּ, וְרַבִּי בִּנְיָמִין בַּר יֶפֶת לָא דְּיֵיק. וְעוֹד, רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא כֹּל תְּלָתִין יוֹמִין מַהְדַּר תַּלְמוּדֵיהּ קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן רַבֵּיהּ, וְרַבִּי בִּנְיָמִין בַּר יֶפֶת לָא מַהְדַּר. וְעוֹד, בַּר מִן דֵּין וּבַר מִן דֵּין דְּהָהוּא תּוּרְמְסָא דְּשָׁלְקֵי לֵיהּ שְׁבַע זִמְנִין בְּקֻדָּרָה וְאָכְלִי לֵיהּ בְּקִנּוּחַ סְעוּדָה, אֲתוֹ וּשְׁאֲלוּ לְרַבִּי יוֹחָנָן, וְאָמַר לְהוּ: מְבָרְכִין עֲלָוֵיהּ "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה".

וְעוֹד, אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא: אֲנִי רָאִיתִי אֶת רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאָכַל זַיִת מָלִיחַ, וּבֵרַךְ עָלָיו תְּחִלָּה וְסוֹף. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא שְׁלָקוֹת בְּמִילְתַיְיהוּ קָיְימִי — בַּתְּחִלָּה מְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ", וּלְבַסּוֹף מְבָרֵךְ עָלָיו בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ שְׁלָקוֹת לָאו בְּמִילְתַיְיהוּ קָיְימִי, בִּשְׁלָמָא בַּתְּחִלָּה מְבָרֵךְ עָלָיו "שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ" — אֶלָּא לְבַסּוֹף מַאי מְבָרֵךְ? דִּילְמָא "בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת וְחֶסְרוֹנָן עַל כָּל מַה שֶּׁבָּרָא".

מַתִּיב רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל: יְרָקוֹת שֶׁאָדָם יוֹצֵא בָּהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח — יוֹצֵא בָּהֶן וּבְקֻלָּח שֶׁלָּהֶן, אֲבָל לֹא כְּבוּשִׁין, וְלֹא שְׁלוּקִין, וְלֹא מְבוּשָּׁלִין. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ בְּמִילְתַיְיהוּ קָאֵי — שְׁלוּקִין אַמַּאי לָא?

שָׁאנֵי הָתָם, דְּבָעֵינַן טַעַם מָרוֹר, וְלֵיכָּא.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי זֵירָא: רַבִּי יוֹחָנָן הֵיכִי מְבָרֵךְ עַל זַיִת מָלִיחַ? כֵּיוָן דִּשְׁקִילָא לְגַרְעִינֵיהּ

דף לט.

בָּצַר לֵיהּ שִׁיעוּרָא.

אָמַר לֵיהּ: מִי סָבְרַתְּ כְּזִית גָּדוֹל בָּעֵינַן? כְּזַיִת בֵּינוֹנִי בָּעֵינַן (וְהָא אִיכָּא), וְהַהוּא דְּאַיְיתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן זַיִת גָּדוֹל הֲוָה, דְּאַף עַל גַּב דְּשַׁקְלוּהָ לְגַרְעִינוּתֵיהּ פָּשׁ לֵיהּ שִׁיעוּרָא.

דִּתְנַן: זַיִת שֶׁאָמְרוּ לֹא קָטָן וְלֹא גָּדוֹל, אֶלָּא בֵּינוֹנִי — וְזֶהוּ ״אֱגוֹזִי״. וְאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: לֹא ״אֱגוֹזִי״ שְׁמוֹ אֶלָּא ״אִבְרוֹטִי״ שְׁמוֹ, וְאָמְרִי לַהּ ״סְמְרוֹסִי״ שְׁמוֹ. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ ״אֱגוֹזִי״ — שֶׁשָּׁמְנוֹ אָגוּר בְּתוֹכוֹ.

נֵימָא כְּתַנָּאֵי: דְּהָנְהוּ תְּרֵי תַּלְמִידֵי דַּהֲווֹ יָתְבִי קַמֵּיהּ דְּרַבִּי קַפָּרָא. הֵבִיאוּ לְפָנָיו כְּרוּב וְדוֹרְמַסְקִין וּפַרְגִּיּוֹת. נָתַן בַּר קַפָּרָא רְשׁוּת לְאֶחָד מֵהֶן לְבָרֵךְ, קָפַץ וּבֵרַךְ עַל הַפַּרְגִּיּוֹת. לְגַלֵּג עָלָיו חֲבֵירוֹ. כָּעַס בַּר קַפָּרָא אָמַר: לֹא עַל הַמְבָרֵךְ אֲנִי כּוֹעֵס, אֶלָּא עַל הַמְלַגְלֵג אֲנִי כּוֹעֵס. אִם חֲבֵירְךָ דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁלֹּא טָעַם טַעַם בָּשָׂר מֵעוֹלָם, אַתָּה עַל מָה לְגַלַּגְתָּ עָלָיו? חֲזַר וְאָמַר: לֹא עַל הַמְלַגְלֵג אֲנִי כּוֹעֵס, אֶלָּא עַל הַמְבָרֵךְ אֲנִי כּוֹעֵס. וְאָמַר: אִם חָכְמָה אֵין כָּאן, זְקָנָה אֵין כָּאן?!

תָּנָא: וּשְׁנֵיהֶם לֹא הוֹצִיאוּ שְׁנָתָן.

מַאי לָאו בְּהָא קָא מִיפַּלְגִי, דְּמָבָרֵךְ סָבַר שְׁלָקוֹת וּפַרְגִּיּוֹת ״שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ״, הִלְכָךְ חַבִּיב עֲדִיף, וּמְלַגְלֵג סָבַר שְׁלָקוֹת ״בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה״, פַּרְגִּיּוֹת ״שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ״, הִלְכָךְ פֵּירָא עֲדִיף.

לָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא שְׁלָקוֹת וּפַרְגִּיּוֹת ״שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ״, וְהָכָא בְּהַאי סָבְרָא קָא מִיפַּלְגִי: מָר סָבַר חַבִּיב עֲדִיף, וּמָר סָבַר כְּרוּב עֲדִיף, דְּזֵיין.

אָמַר רַבִּי זֵירָא, כִּי הֲוֵינַן בֵּי רַב הוּנָא אָמַר לַן: הָנֵי גַּרְגְּלִידֵי דְּלִפְתָּא, פַּרְמִינְהוּ פִּרְימָא רַבָּא — ״בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה״, פִּרְימָא זוּטָא — ״שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ״. וְכִי אָתַאן לְבֵי רַב יְהוּדָה אָמַר לַן: אִידֵּי וְאִידֵּי ״בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה״, וְהָא דְּפַרְמִינְהוּ טְפֵי, כִּי הֵיכִי דְּנִמְתִּיק טַעֲמֵיהּ. אָמַר רַב אָשֵׁי, כִּי הֲוֵינַן בֵּי רַב כָּהֲנָא אָמַר לַן: תַּבְשִׁילָא דְּסִלְקָא, דְּלָא מַפְּשׁוּ בַּהּ קִמְחָא — ״בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה״. דְּלִפְתָּא, דְּמַפְּשׁוּ בַּהּ קִמְחָא טְפֵי — ״בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת״. וַהֲדַר אָמַר: אִידֵּי וְאִידֵּי ״בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה״, וְהַאי דְּשָׁדֵי בַּהּ קִמְחָא טְפֵי — לְדַבּוֹקֵי בְּעָלְמָא עָבְדִי לַהּ.

אָמַר רַב חִסְדָּא: תַּבְשִׁיל שֶׁל תְּרָדִין יָפֶה לַלֵּב, וְטוֹב לָעֵינַיִם, וְכָל שֶׁכֵּן לִבְנֵי מֵעַיִם. אָמַר אַבָּיֵי: וְהוּא דְּיָתֵיב אַבֵּי תָּפֵי וְעָבֵיד ״תּוֹךְ תּוֹךְ״.

אָמַר רַב פָּפָּא: פְּשִׁיטָא לִי מַיָּא דְּסִלְקָא — כְּסִלְקָא, וּמַיָּא דְּלִפְתָּא — כְּלִפְתָּא, וּמַיָּא דְּכוּלְּהוּ שְׁלָקֵי — כְּכוּלְּהוּ שְׁלָקֵי. בָּעֵי רַב פָּפָּא: מַיָּא דְּשִׁיבְתָּא מַאי? לְמַתּוֹקֵי טַעְמָא עָבְדִי, אוֹ לְעַבּוֹרֵי זוּהֲמָא עָבְדִי לַהּ?

תָּא שְׁמַע: הַשֵּׁבֶת מִשָּׁנָתָנָה טַעַם בַּקְּדֵירָה אֵין בָּהּ מִשּׁוּם תְּרוּמָה, וְאֵינָהּ מְטַמְּאָה טוּמְאַת אוֹכָלִים. שְׁמַע מִינַּהּ לְמַתּוֹקֵי טַעְמָא עָבְדִי לַהּ. שְׁמַע מִינַּהּ.

אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי: פַּת צְנוּמָה בְּקֶעָרָה מְבָרְכִין עָלֶיהָ "הַמּוֹצִיא". וּפְלִיגָא דְּרַבִּי חִיָּיא, דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא: צָרִיךְ שֶׁתִּכָּלֶה בְּרָכָה עִם הַפַּת.
מַתְקִיף לַהּ רָבָא: מַאי שְׁנָא צְנוּמָה דִּלְא, מִשּׁוּם דְּכִי כָּלְיָא בְּרָכָה — אַפְרוּסָה קָא כָּלְיָא? עַל הַפַּת נָמֵי, כִּי קָא גָּמְרָה — אַפְרוּסָה גָּמְרָה!

דף לט:

אֶלָּא אָמַר רָבָא: מְבָרֵךְ וְאַחַר כָּךְ בּוֹצֵעַ.
נָהֳרָדְעֵי עָבְדִי כְּרַבִּי חִיָּיא וְרַבָּנַן עָבְדִי כְּרָבָא. אָמַר רָבִינָא: אָמְרָה לִי אֵם, אֲבוּךְ עָבֵיד כְּרַבִּי חִיָּיא, דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא: צָרִיךְ שֶׁתִּכָּלֶה בְּרָכָה עִם הַפַּת. וְרַבָּנַן עָבְדִי כְּרָבָא. וְהִלְכְתָא כְּרָבָא, דְּאָמַר מְבָרֵךְ וְאַחַר כָּךְ בּוֹצֵעַ.
אִיתְמַר: הֵבִיאוּ לְפָנָיו פִּתִּיתִין וּשְׁלַמִּין, אָמַר רַב הוּנָא: מְבָרֵךְ עַל הַפִּתִּיתִין וּפוֹטֵר אֶת הַשַּׁלַמִּין. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: שְׁלַמָּה מִצְוָה מִן הַמּוּבְחָר. אֲבָל פְּרוּסָה שֶׁל חִטִּין וּשְׁלַמָּה מִן הַשְּׁעוֹרִין, דִּבְרֵי הַכֹּל מְבָרֵךְ עַל הַפְּרוּסָה שֶׁל חִטִּין, וּפוֹטֵר אֶת הַשַּׁלַמָּה שֶׁל שְׁעוֹרִין.
אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא כְּתַנְּאֵי: תּוֹרְמִין בָּצָל קָטָן שָׁלֵם, אֲבָל לֹא חֲצִי בָּצָל גָּדוֹל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא כִי, אֶלָּא חֲצִי בָּצָל גָּדוֹל. מַאי לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, דְּמָר סָבַר חְשׁוּב עָדִיף, וּמָר סָבַר שָׁלֵם עָדִיף.
הֵיכָא דְּאִיכָּא כֹּהֵן, כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּחָשׁוּב עָדִיף. כִּי פְּלִיגִי דְּלֵיכָּא כֹּהֵן. דִּתְנַן: כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ כֹּהֵן — תּוֹרֵם מִן הַיָּפֶה, וְכָל מָקוֹם שֶׁאֵין כֹּהֵן — תּוֹרֵם מִן הַמִּתְקַיֵּים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין תּוֹרֵם אֶלָּא מִן הַיָּפֶה.
אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: וִירֵא שָׁמַיִם יוֹצֵא יְדֵי שְׁנֵיהֶן, וּמַנּוּ? — מָר בְּרֵיהּ דְּרָבִינָא, דְּמָר בְּרֵיהּ דְּרָבִינָא מַנִּיחַ פְּרוּסָה בְּתוֹךְ הַשְּׁלֵמָה וּבוֹצֵעַ.
תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מַנִּיחַ הַפְּרוּסָה בְּתוֹךְ הַשְּׁלֵמָה וּבוֹצֵעַ וּמְבָרֵךְ. אֲמַר לֵיהּ: מַה שְׁמְךָ? אֲמַר לֵיהּ: שַׁלּוּם אַתָּה וּשְׁלֵמָה מִשְׁנָתְךָ, שֶׁשִּׁמְּתָ שָׁלוֹם בֵּין הַתַּלְמִידִים.
אָמַר רַב פָּפָּא: הַכֹּל מוֹדִים בְּפֶסַח, שֶׁמַּנִּיחַ פְּרוּסָה בְּתוֹךְ שְׁלֵמָה וּבוֹצֵעַ. מַאי טַעְמָא? — "לֶחֶם עֹנִי" כְּתִיב.
אָמַר רַבִּי אַבָּא וּבְשַׁבָּת חַיָּיב אָדָם לְבְצוֹעַ עַל שְׁתֵּי כִכָּרוֹת. מַאי טַעְמָא? — "לֶחֶם מִשְׁנֶה" כְּתִיב.
אָמַר רַב אָשֵׁי: חָזֵינָא לֵיהּ לְרַב כְּהֲנָא דְּנָקִיט תַּרְתֵּי וּבָצַע חָדָא. רַבִּי זֵירָא הֲוָה בָּצַע אַכּוֹלְּא שֵׁירוּתָא. אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: וְהָא קָא מִתְחֲזֵי כְּרַעֲבָתָנוּתָא. אֲמַר [לֵיהּ]: כֵּיוָן דְּכָל יוֹמָא לָא קָעֲבֵיד הָכִי, וְהָאִידָּנָא קָא עָבֵיד — לָא מִתְחֲזֵי כְּרַעֲבָתָנוּתָא.

רַב אַמֵּי וְרַב אַסִּי כִּי הֲוָה מְתָרְמֵי לְהוּ רִיפְתָּא דְּעַרוּבָא מְבָרְכִין עָלֶיהָ "הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ". אָמְרִי: הוֹאִיל וְאִתְעֲבִיד בֵּיהּ מִצְוָה חֲדָא, נַעֲבִיד בֵּיהּ מִצְוָה אַחֲרִיתִי.

דף מ.

אָמַר רַב: "טוֹל בָּרוּךְ, טוֹל בָּרוּךְ" — אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ. "הָבֵא מֶלַח" "הָבֵא לִפְתָּן" — צָרִיךְ לְבָרֵךְ. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ "הָבִיאוּ מֶלַח" "הָבִיאוּ לִפְתָּן" נָמֵי אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ, "גַּבֵּיל לְתוֹרֵי" צָרִיךְ לְבָרֵךְ. וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר: אֲפִילּוּ "גַּבֵּיל לְתוֹרֵי" נָמֵי אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אָסוּר לָאָדָם שֶׁיֹּאכַל קוֹדֶם שֶׁיִּתֵּן מַאֲכָל לִבְהֶמְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ" וַהֲדַר "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ".

אָמַר רָבָא בַּר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם רַבִּי חִיָּיא: אֵין הַבּוֹצֵעַ רַשַּׁאי לִבְצוֹעַ עַד שֶׁיִּבְיאוּ מֶלַח אוֹ לִפְתָּן לִפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד. רָבָא בַּר שְׁמוּאֵל אִקְלַע לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא, אַפִּיקוּ לֵיהּ רִיפְתָּא, וּבְצַע לְהֶדְיָא. אָמְרוּ לֵיהּ: הֲדַר מָר מִשְׁמַעְתֵּיהּ? אָמַר לְהוּ: לֵית דִּין צָרִיךְ בְּשֵׁשׁ.

וְאָמַר רָבָא בַּר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם רַבִּי חִיָּיא: אֵין מֵי רַגְלַיִם כְּלִים אֶלָּא בִּישִׁיבָה. אָמַר רַב כָּהֲנָא: וּבְעָפָר תִּיחוּחַ, אֲפִילּוּ בַּעֲמִידָה. וְאִי לֵיכָּא עָפָר תִּיחוּחַ, יַעֲמוֹד בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ וְיַשְׁתִּין לְמָקוֹם מִדְרוֹן.

וְאָמַר רָבָא בַּר שְׁמוּאֵל מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא אַחַר כָּל אֲכִילָתְךָ אֱכוֹל מֶלַח, וְאַחַר כָּל שְׁתִיָּיתְךָ שְׁתֵּה מַיִם, וְאִי אַתָּה נִזּוֹק. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: אַחַר כָּל אֲכִילָתְךָ אֱכוֹל מֶלַח, וְאַחַר כָּל שְׁתִיָּיתְךָ שְׁתֵּה מַיִם, וְאִי אַתָּה נִזּוֹק. תַּנְיָא אִידָךְ: אָכַל כָּל מַאֲכָל וְלֹא אָכַל מֶלַח, שָׁתָה כָּל מַשְׁקִין וְלֹא שָׁתָה מַיִם, בַּיּוֹם — יְדַאֲג מִן רֵיחַ הַפֶּה, וּבַלַּיְלָה — יְדַאֲג מִפְּנֵי אַסְכָּרָה.

תָּנוּ רַבָּנַן: הַמַּקְפֶּה אֲכִילָתוֹ בְּמַיִם, אֵינוֹ בָּא לִידֵי חוֹלִי מֵעַיִם. וְכַמָּה? אָמַר רַב חִסְדָּא: קִיתּוֹן לְפַת.

אָמַר רַב מָרִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָרָגִיל בַּעֲדָשִׁים אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם מוֹנֵעַ אַסְכָּרָה מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ. אֲבָל כָּל יוֹמָא — לָא. מַאי טַעְמָא? — מִשּׁוּם דְּקָשֶׁה לְרֵיחַ הַפֶּה.

וְאָמַר רַב מָרִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָרָגִיל בְּחַרְדָּל אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם — מוֹנֵעַ חֲלָאִים מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ. אֲבָל כָּל יוֹמָא — לָא, מַאי טַעְמָא? — מִשּׁוּם דְּקָשֶׁה לְחוּלְשָׁא דִּלְבָּא.

אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַב: הָרָגִיל בְּדָגִים קְטַנִּים — אֵינוֹ בָּא לִידֵי חוֹלִי מֵעַיִם. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁדָּגִים קְטַנִּים מַפְרִין וּמַרְבִּין וּמַבְרִין כָּל גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם.

אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: הָרָגִיל בְּקֻצָּח אֵינוֹ בָּא לִידֵי כְּאֵב לֵב. מֵיתִיבִי: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: קֻצָּח — אֶחָד מִשִּׁשִּׁים סַמָּנֵי הַמָּוֶת הוּא, וְהַיְשֵׁן לְמִזְרָח גָּרְנוֹ — דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ.

לָא קַשְׁיָא: הָא בְּרֵיחוֹ, הָא בְּטַעְמוֹ. אִימֵּיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה אָפְיָא לֵיהּ רִיפְתָּא, וּמְדַבְּקָא לֵיהּ וּמְקַלְּפָא לֵיהּ.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר "בּוֹרֵא מִינֵי דְשָׁאִים". אָמַר רַבִּי זֵירָא, וְאִיתֵּימָא רַבִּי חִינְנָא בַּר פָּפָּא: אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. וְאָמַר רַבִּי זֵירָא וְאִיתֵּימָא רַבִּי חִינְנָא בַּר פָּפָּא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה — אָמַר קְרָא "בָּרוּךְ ה' יוֹם יוֹם". וְכִי בַּיּוֹם מְבָרְכִין אוֹתוֹ, וּבַלַּיְלָה אֵין מְבָרְכִין אוֹתוֹ? אֶלָּא לוֹמַר לָךְ: כָּל יוֹם וְיוֹם תֵּן לוֹ מֵעֵין בְּרָכוֹתָיו, הָכָא נָמֵי כָּל מִין וּמִין תֵּן לוֹ מֵעֵין בְּרָכוֹתָיו.

וְאָמַר רַבִּי זֵירָא וְאִיתֵּימָא רַבִּי חִינְנָא בַּר פָּפָּא: בּוֹא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר וָדָם. מִדַּת בָּשָׂר וָדָם — כְּלִי רֵיקָן מַחֲזִיק, מָלֵא אֵינוֹ מַחֲזִיק. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵן, מָלֵא מַחֲזִיק, רֵיקָן אֵינוֹ מַחֲזִיק. שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֹּאמֶר אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע", אִם שָׁמוֹעַ — תִּשְׁמַע, וְאִם לָאו — לֹא תִשְׁמַע. דָּבָר אַחֵר: אִם שָׁמוֹעַ — בַּיָּשָׁן, תִּשְׁמַע — בֶּחָדָשׁ. וְאִם יִפְנֶה לְבָבְךָ — שׁוּב לֹא תִשְׁמָע.

מַתְנִי' בֵּירַךְ עַל פֵּירוֹת הָאִילָן "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה" — יָצָא. וְעַל פֵּירוֹת הָאָרֶץ "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" — לֹא יָצָא. וְעַל כּוּלָּם, אִם אָמַר "שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ" — יָצָא.

גְּמָ' מַאן תַּנָּא דְּעִיקַּר אִילָן אַרְעָא הִיא?! אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּתָנַן: יָבֵשׁ הַמַּעְיָן וְנִקְצַץ הָאִילָן — מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מֵבִיא וְקוֹרֵא.

עַל פֵּירוֹת הָאָרֶץ וְכוּ'. פְּשִׁיטָא! אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר חִטָּה מִין אִילָן הִיא. דְּתַנְיָא: אִילָן שֶׁאָכַל מִמֶּנּוּ אָדָם הָרִאשׁוֹן, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: גֶּפֶן הָיָה, שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁמֵּבִיא יְלָלָה עַל הָאָדָם אֶלָּא יַיִן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּשְׁתְּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר". רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: תְּאֵנָה הָיְתָה, שֶׁבַּדָּבָר שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ בּוֹ נִתְקְנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּתְפְּרוּ עֲלֵה תְאֵנָה". רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חִטָּה הָיְתָה, שֶׁאֵין הַתִּינוֹק יוֹדֵעַ לִקְרוֹת "אַבָּא" וְ"אִמָּא" עַד שֶׁיִּטְעֹם טַעַם דָּגָן.

סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמֵינָא, הוֹאִיל וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה חִטָּה מִין אִילָן הִיא, לִיבָרֵךְ עָלֶיהָ "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ". קָא מַשְׁמַע לַן, הֵיכָא מְבָרְכִינַן בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ — הֵיכָא דְּכִי שְׁקַלְתְּ לֵיהּ לְפֵירֵי אִיתֵּיהּ לִגְווֹזָא, וַהֲדַר מַפֵּיק,

דף מ:

אֲבָל הֵיכָא דְּכִי שְׁקַלְתְּ לֵיהּ לְפֵירֵי לֵיתֵּיהּ לִגְווֹזָא דַּהֲדַר מַפֵּיק, לָא מְבָרְכִינַן עָלֶיהָ "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" אֶלָּא "בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה".

וְעַל כּוּלָּן אִם אָמַר "שֶׁהַכֹּל" וְכוּ'. אִתְּמַר. רַב הוּנָא אָמַר: חוּץ מִן הַפַּת וּמִן הַיַּיִן. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ פַּת וְיַיִן.

נַיְמָא כְּתַנָּאֵי: רָאָה פַּת וְאָמַר: ״כַּמָּה נָאָה פַּת זוֹ, בָּרוּךְ הַמָּקוֹם שֶׁבְּרָאָהּ״ — יָצָא. רָאָה תְּאֵנָה וְאָמַר ״כַּמָּה נָאָה תְּאֵנָה זוֹ, בָּרוּךְ הַמָּקוֹם שֶׁבְּרָאָהּ״ — יָצָא, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּל הַמְשַׁנֶּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים בִּבְרָכוֹת — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. נַיְמָא רַב הוּנָא דְּאָמַר כְּרַבִּי יוֹסֵי, וְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר כְּרַבִּי מֵאִיר?!

אָמַר לְךָ רַב הוּנָא: אֲנָא דַּאֲמַרִי אַפִּילּוּ לְרַבִּי מֵאִיר, עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי מֵאִיר הָתָם, אֶלָּא הֵיכָא דְּקָא מַדְכַּר שְׁמֵיהּ דְּפַת, אֲבָל הֵיכָא דְּלָא קָא מַדְכַּר שְׁמֵיהּ דְּפַת אֲפִילּוּ רַבִּי מֵאִיר מוֹדֶה.

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לְךָ: אֲנָא דַּאֲמַרִי אֲפִילּוּ לְרַבִּי יוֹסֵי, עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי הָתָם אֶלָּא מִשּׁוּם דְּקָאָמַר בְּרָכָה דְּלָא תַּקִּינוּ רַבָּנַן, אֲבָל אָמַר ״שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ״ דְּתַקִּינוּ רַבָּנַן, אֲפִילּוּ רַבִּי יוֹסֵי מוֹדֶה.

בְּנֵימִין רָעֶיךָ כְּרַךְ רִיפְתָּא, וַאֲמַר: ״בְּרִיךְ מָרֵיהּ דְּהַאי פִּיתָּא״. אָמַר רַב: יָצָא. וְהָאָמַר רַב: כָּל בְּרָכָה שֶׁאֵין בָּהּ הַזְכָּרַת הַשֵּׁם אֵינָהּ בְּרָכָה! דְּאָמַר: ״בְּרִיךְ רַחֲמָנָא מָרֵיהּ דְּהַאי פִּיתָּא״.

וְהָא בָּעֵינַן שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת? מַאי ״יָצָא״ דְּקָאָמַר רַב — נָמֵי יָצָא יְדֵי בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה.

מַאי קָמַשְׁמַע לַן? אַף עַל גַּב דַּאֲמָרָהּ בִּלְשׁוֹן חוֹל.

תְּנִינָא: וְאִלּוּ נֶאֱמָרִים בְּכָל לְשׁוֹן: פָּרָשַׁת סוֹטָה, וִידּוּי מַעֲשֵׂר, קְרִיאַת שְׁמַע, וּתְפִלָּה, וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן. אִצְטְרִיךְ: סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא, הָנֵי מִילֵּי דַּאֲמָרָהּ בִּלְשׁוֹן חוֹל כִּי הֵיכִי דְּתַקִּינוּ רַבָּנַן בִּלְשׁוֹן קֹדֶשׁ, אֲבָל לֹא אֲמָרָהּ בִּלְשׁוֹן חוֹל כִּי הֵיכִי דְּתַקִּינוּ רַבָּנַן בִּלְשׁוֹן קֹדֶשׁ, אֵימָא לָא. קָא מַשְׁמַע לַן.

גּוּפָא. אָמַר רַב: כָּל בְּרָכָה שֶׁאֵין בָּהּ הַזְכָּרַת הַשֵּׁם — אֵינָהּ בְּרָכָה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: כָּל בְּרָכָה שֶׁאֵין בָּהּ מַלְכוּת אֵינָהּ בְּרָכָה. אָמַר אַבָּיֵי: כְּוָותֵיהּ דְּרַב מִסְתַּבְּרָא, דְּתַנְיָא: ״לֹא עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי״: לֹא עָבַרְתִּי — מִלְּבָרֶכְךָ, וְלֹא שָׁכַחְתִּי — מִלְּהַזְכִּיר שִׁמְךָ עָלָיו. וְאִילּוּ מַלְכוּת לָא קָתָנֵי.

וְרַבִּי יוֹחָנָן תָּנֵי: ״וְלֹא שָׁכַחְתִּי״ — מִלְּהַזְכִּיר שִׁמְךָ וּמַלְכוּתְךָ עָלָיו.

מַתְנִי' וְעַל דָּבָר שֶׁאֵין גִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ אוֹמֵר ״שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ״. עַל הַחוֹמֶץ וְעַל הַנּוֹבְלוֹת וְעַל הַגּוֹבַאי, אוֹמֵר ״שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ״. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כֹּל שֶׁהוּא מִין קְלָלָה אֵין מְבָרְכִין עָלָיו.

הָיוּ לְפָנָיו מִינִין הַרְבֵּה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶן מִין שִׁבְעָה — עָלָיו הוּא מְבָרֵךְ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל אֵיזֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה.

גְּמ' תְּנוּ רַבָּנַן: עַל דָּבָר שֶׁאֵין גִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ, כְּגוֹן בְּשַׂר בְּהֵמוֹת חַיּוֹת וְעוֹפוֹת וְדָגִים אוֹמֵר ״שֶׁהַכֹּל נִהְיֶה בִּדְבָרוֹ״. עַל הֶחָלָב וְעַל הַבֵּיצִים וְעַל הַגְּבִינָה אוֹמֵר ״שֶׁהַכֹּל״. עַל הַפַּת

שֶׁעִפְּשָׁה, וְעַל הַיַּיִן שֶׁהִקְרִים, וְעַל הַתַּבְשִׁיל שֶׁעִבֵּר צוּרָתוֹ אוֹמֵר "שֶׁהַכֹּל". עַל הַמֶּלַח וְעַל הַזְּמִית וְעַל כְּמֵהִין וּפִטְרִיּוֹת אוֹמֵר "שֶׁהַכֹּל". לְמֵימְרָא דִּכְמֵהִין וּפִטְרִיּוֹת לָאו גִּדּוּלֵי קַרְקַע נִינְהוּ? וְהָתַנְיָא הַנּוֹדֵר מִפֵּירוֹת הָאָרֶץ — אָסוּר בְּפֵירוֹת הָאָרֶץ, וּמוּתָּר בִּכְמֵהִין וּפִטְרִיּוֹת, וְאִם אָמַר "כָּל גִּדּוּלֵי קַרְקַע עָלַי" — אָסוּר אַף בִּכְמֵהִין וּפִטְרִיּוֹת.

אָמַר אַבָּיֵי: מִירְבָּא רָבוּ מֵאַרְעָא, מֵינָק לָא יָנְקִי מֵאַרְעָא.

וְהָא "עַל דָּבָר שֶׁאֵין גִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ" קָתָנֵי! תְּנִי: עַל דָּבָר שֶׁאֵין יוֹנֵק מִן הָאָרֶץ.

וְעַל הַנּוֹבְלוֹת: מַאי נוֹבְלוֹת? רַבִּי זֵירָא וְרַבִּי אִילְעָא. חַד אָמַר: בּוּשְׁלֵי כַּמְרָא. וְחַד אָמַר: תַּמְרֵי דְּזִיקָא.

תְּנַן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כֹּל שֶׁהוּא מִין קְלָלָה אֵין מְבָרְכִין עָלָיו. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר בּוּשְׁלֵי כַּמְרָא, הַיְינוּ דְּקָרֵי לֵיהּ "מִין קְלָלָה", אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר תַּמְרֵי דְּזִיקָא — מַאי מִין קְלָלָה? אַשְׁאַרָא.

אִיכָּא דְּאָמְרִי: בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר בּוּשְׁלֵי כַּמְרָא, הַיְינוּ דִּמְבָרְכִינַן עֲלַיְיהוּ "שֶׁהַכֹּל". אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר תַּמְרֵי דְּזִיקָא, "שֶׁהַכֹּל"?! "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ" מִבָּעֵי לֵיהּ לְבָרוֹכֵי!

אֶלָּא, בְּנוֹבְלוֹת סְתָמָא כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּבוּשְׁלֵי כַּמְרָא נִינְהוּ. כִּי פְּלִיגִי בְּנוֹבְלוֹת תְּמָרָה. דְּתְנַן: הַקִּלְיוֹן שֶׁבַּדְּמַאי: הַשִּׁיתִין, וְהָרִימִּין, וְהָעוּזְרָדִין, בְּנוֹת שׁוּחַ, וּבְנוֹת שִׁקְמָה, וְגוּפְנִין, וְנִצְפָּה, וְנוֹבְלוֹת תְּמָרָה.

שִׁיתִּין, אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִין תְּאֵנִים. רִימִּין — כַּנְדֵּי. הָעוּזְרָדִין — טוּלְשֵׁי. בְּנוֹת שׁוּחַ, אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: תְּאֵינֵי חִיוָּרְתָא. בְּנוֹת שִׁקְמָה, אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: דּוּבְלֵי. גּוּפְנִין — שֵׁילְהֵי גּוּפְנֵי. נִצְפָּה — פִּרְחָה. נוֹבְלוֹת תְּמָרָה — רַבִּי אִילְעָא וְרַבִּי זֵירָא, חַד אָמַר: בּוּשְׁלֵי כַּמְרָא, וְחַד אָמַר: תַּמְרֵי דְּזִיקָא. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר בּוּשְׁלֵי כַּמְרָא — הַיְינוּ דְּקָתָנֵי הַקִּלְיוֹן שֶׁבַּדְּמַאי סְפֵיקָן הוּא דְּפָטוּר, הָא וַדַּאי — חַייָב. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר תַּמְרֵי דְּזִיקָא — וַדַּאי חַייָב?! הֶפְקֵרָא נִינְהוּ!

הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — שֶׁעָשָׂאן גּוֹרֶן. דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: הַלֶּקֶט וְהַשִּׁכְחָה וְהַפֵּאָה שֶׁעָשָׂאן גּוֹרֶן — הוּקְבְּעוּ לְמַעֲשֵׂר.

אִיכָּא דְּאָמְרִי:

דף מא.

בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר תַּמְרֵי דְּזִיקָא, הַיְינוּ דְּהָכָא קָרֵי לַהּ "נוֹבְלוֹת" סְתָמָא, וְהָתָם קָרֵי לַהּ "תְּמָרָה", אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר בּוּשְׁלֵי כַּמְרָא, נִיתְנֵי אִידֵּי וְאִידֵּי "נוֹבְלוֹת תְּמָרָה", אוֹ אִידֵּי וְאִידֵּי "נוֹבְלוֹת" סְתָמָא. קַשְׁיָא.

הָיוּ לְפָנָיו מִינִין הַרְבֵּה וְכוּ׳. אָמַר עוּלָּא: מַחֲלוֹקֶת בְּשֶׁבֵּרְכוֹתֵיהֶן שָׁווֹת, דְּרַבִּי יְהוּדָה סָבַר מִין שִׁבְעָה עָדִיף, וְרַבָּנַן סָבְרִי מִין חָבִיב עָדִיף. אֲבָל בְּשֶׁאֵין בִּרְכוֹתֵיהֶן שָׁווֹת — דִּבְרֵי הַכֹּל מְבָרֵךְ עַל זֶה, וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ עַל זֶה.

מֵיתִיבִי: הָיוּ לְפָנָיו צְנוֹן וְזַיִת — מְבָרֵךְ עַל הַצְּנוֹן וּפוֹטֵר אֶת הַזַּיִת! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּשֶׁהַצְּנוֹן עִקָּר.

אִי הָכִי, אֵימָא סֵיפָא: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מְבָרֵךְ עַל הַזַּיִת, שֶׁהַזַּיִת מִמִּין שִׁבְעָה. לֵית לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה, הָא דְּתָנַן: כָּל שֶׁהוּא עִיקָּר וְעִמּוֹ טְפֵלָה — מְבָרֵךְ עַל הָעִיקָּר וּפוֹטֵר אֶת הַטְּפֵלָה? וְכִי תֵּימָא: הָכִי נָמֵי דְּלֵית לֵיהּ, וְהָתַנְיָא: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם מֵחֲמַת צְנוֹן בָּא הַזַּיִת — מְבָרֵךְ עַל הַצְּנוֹן וּפוֹטֵר אֶת הַזַּיִת.

לְעוֹלָם בִּצְנוֹן עִיקָּר עָסְקִינַן, וְכִי פְּלִיגִי רַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנַן — בְּמִילְּתָא אַחֲרִיתִי פְּלִיגִי, וְחַסּוֹרֵי מְחַסְּרָא, וְהָכִי קָתָנֵי: הָיוּ לְפָנָיו צְנוֹן וְזַיִת — מְבָרֵךְ עַל הַצְּנוֹן וּפוֹטֵר אֶת הַזַּיִת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — כְּשֶׁהַצְּנוֹן עִיקָּר, אֲבָל אֵין הַצְּנוֹן עִיקָּר — דִּבְרֵי הַכֹּל מְבָרֵךְ עַל זֶה וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ עַל זֶה. וּשְׁנֵי מִינִין בְּעָלְמָא שֶׁבֵּרְכוֹתֵיהֶן שָׁווֹת — מְבָרֵךְ עַל אֵיזֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְבָרֵךְ עַל הַזַּיִת, שֶׁהַזַּיִת מִמִּין שִׁבְעָה.

פְּלִיגִי בַּהּ רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי יִצְחָק נַפָּחָא. חַד אָמַר: מַחֲלוֹקֶת בְּשֶׁבֵּרְכוֹתֵיהֶן שָׁווֹת, דְּרַבִּי יְהוּדָה סָבַר מִין שִׁבְעָה עָדִיף, וְרַבָּנַן סָבְרִי מִין חָבִיב עָדִיף. אֲבָל בְּשֶׁאֵין בִּרְכוֹתֵיהֶן שָׁווֹת — דִּבְרֵי הַכֹּל מְבָרֵךְ עַל זֶה וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ עַל זֶה. וְחַד אָמַר: אַף בְּשֶׁאֵין בִּרְכוֹתֵיהֶן שָׁווֹת נָמֵי מַחֲלוֹקֶת. בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר בְּשֶׁבֵּרְכוֹתֵיהֶן שָׁווֹת מַחֲלוֹקֶת — שַׁפִּיר, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר בְּשֶׁאֵין בִּרְכוֹתֵיהֶן שָׁווֹת פְּלִיגִי, בְּמַאי פְּלִיגִי! אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: לְהַקְדִּים.

דְּאָמַר רַב יוֹסֵף וְאִיתֵּימָא רַבִּי יִצְחָק: כָּל הַמּוּקְדָּם בְּפָסוּק זֶה, מוּקְדָּם לִבְרָכָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אֶרֶץ חִטָּה וּשְׂעֹרָה וְגֶפֶן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וּדְבָשׁ״.

וּפְלִיגָא דְּרַבִּי חָנָן. דְּאָמַר רַבִּי חָנָן: כָּל הַפָּסוּק כּוּלּוֹ לְשִׁעוּרִין נֶאֱמַר.

״חִטָּה״, דְּתָנַן: הַנִּכְנָס לַבַּיִת הַמְנוּגָּע, וְכֵלָיו עַל כְּתֵפָיו, וְסַנְדָּלָיו וְטַבָּעוֹתָיו בְּיָדָיו — הוּא וְהֵן טְמֵאִין מִיָּד. הָיָה לָבוּשׁ כֵּלָיו, וְסַנְדָּלָיו בְּרַגְלָיו, וְטַבָּעוֹתָיו בְּאֶצְבְּעוֹתָיו — הוּא טָמֵא מִיָּד, וְהֵן טְהוֹרִין עַד שֶׁיִּשְׁהֶא בִּכְדֵי אֲכִילַת פְּרָס. פַּת חִטִּין וְלֹא פַּת שְׂעוֹרִין, מֵיסֵב וְאוֹכְלָן בְּלִפְתָּן.

״שְׂעֹרָה״, דְּתָנַן: עֶצֶם כִּשְׂעוֹרָה מְטַמֵּא בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּאֹהֶל.

״גֶּפֶן״, כְּדֵי רְבִיעִית יַיִן לְנָזִיר. ״תְּאֵנָה״, כִּגְרוֹגֶרֶת לְהוֹצָאַת שַׁבָּת. ״רִמּוֹן״, כְּדִתְנַן: כָּל כְּלֵי בַּעֲלֵי בָתִּים

דף מא:

שִׁיעוּרָן כְּרִמּוֹנִים.

”אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן”, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: אֶרֶץ שֶׁכָּל שִׁיעוּרֶיהָ כְּזֵיתִים. כָּל שִׁיעוּרֶיהָ סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! וְהָא אִיכָּא הָנָךְ דַּאֲמַרַן! אֶלָּא אֶרֶץ שֶׁרוֹב שִׁיעוּרֶיהָ כְּזֵיתִים.

”דְּבַשׁ”, כְּכוֹתֶבֶת הַגַּפָּה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וְאִידָךְ — הָנֵי שִׁיעוּרִין בְּהֶדְיָא מִי כְּתִיבִי? אֶלָּא מִדְּרַבָּנַן, וּקְרָא אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא.

רַב חִסְדָּא וְרַב הַמְנוּנָא הֲווֹ יָתְבִי בִּסְעוֹדְתָּא. אֵיתִיתוֹ לְקַמַּיְיהוּ תַּמְרֵי וְרִמּוֹנֵי. שְׁקַל רַב הַמְנוּנָא, בָּרֵיךְ אַתַּמְרֵי בְּרֵישָׁא. אֲמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא: לָא סָבַר לַהּ מָר לְהָא דְּאָמַר רַב יוֹסֵף, וְאִיתֵּימָא רַבִּי יִצְחָק: כָּל הַמּוּקְדָּם בְּפִסּוּק זֶה קוֹדֵם לִבְרָכָה?

אָמַר לֵיהּ: זֶה שֵׁנִי לְ”אֶרֶץ”, וְזֶה חֲמִישִׁי לְ”אֶרֶץ”. אָמַר לֵיהּ: מַאן יָהֵיב לַן נְגָרֵי דְּפַרְזְלָא וּנְשַׁמְּעִינָךְ.

אִיתְּמַר: הֵבִיאוּ לִפְנֵיהֶם תְּאֵנִים וַעֲנָבִים בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, אָמַר רַב הוּנָא: טְעוּנִים בְּרָכָה לִפְנֵיהֶם וְאֵין טְעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם. וְכֵן אָמַר רַב נַחְמָן: טְעוּנִים בְּרָכָה לִפְנֵיהֶם וְאֵין טְעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם. וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר: טְעוּנִין בְּרָכָה בֵּין לִפְנֵיהֶם בֵּין לְאַחֲרֵיהֶם. שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁטָּעוּן בְּרָכָה לְפָנָיו וְאֵין טָעוּן בְּרָכָה לְאַחֲרָיו אֶלָּא פַּת הַבָּאָה בְּכִסָּנִין בִּלְבַד. וּפְלִיגָא דְּרַבִּי חִיָּיא דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא: פַּת פּוֹטֶרֶת כָּל מִינֵי מַאֲכָל, וְיַיִן פּוֹטֵר כָּל מִינֵי מַשְׁקִים.

אָמַר רַב פָּפָּא: הִלְכְתָא דְּבָרִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה — אֵין טְעוּנִים בְּרָכָה לֹא לִפְנֵיהֶם וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶם. וְשֶׁלֹּא מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה — טְעוּנִים בְּרָכָה לִפְנֵיהֶם וְאֵין טְעוּנִים בְּרָכָה לְאַחֲרֵיהֶם. לְאַחַר הַסְּעוּדָה — טְעוּנִים בְּרָכָה בֵּין לִפְנֵיהֶם בֵּין לְאַחֲרֵיהֶם.

שְׁאֲלוּ אֶת בֶּן זוֹמָא: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ דְּבָרִים הַבָּאִים מֵחֲמַת הַסְּעוּדָה בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה אֵינָם טְעוּנִים בְּרָכָה לֹא לִפְנֵיהֶם וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶם? אָמַר לָהֶם: הוֹאִיל וּפַת פּוֹטַרְתָּן. אִי הָכִי, יַיִן נָמֵי נִפְטְרֵיהּ פַּת! שָׁאנֵי יַיִן

דף מב.

דְּגוֹרֵם בְּרָכָה לְעַצְמוֹ.

רַב הוּנָא אָכַל תְּלֵיסַר רִיפְתֵּי בְּנֵי תִּלְתָא תִּלְתָא בְּקַבָּא וְלָא בָּרִיךְ. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן: עַדַי כַּפְנָא! אֶלָּא כֹּל שֶׁאַחֵרִים קוֹבְעִים עָלָיו סְעוּדָה, צָרִיךְ לְבָרֵךְ.

רַב יְהוּדָה הָוָה עָסִיק לֵיהּ לִבְרֵיהּ בֵּי רַב יְהוּדָה בַּר חֲבִיבָא. אֵיתִיתוֹ לְקַמַּיְיהוּ פַּת הַבָּאָה בִּכְסָנִין. כִּי אֲתָא, שַׁמְעִינְהוּ דְּקָא מְבָרְכִי ”הַמּוֹצִיא”. אָמַר לְהוּ: מַאי ”צִיצִי” דְּקָא שָׁמַעְנָא? דִּילְמָא ”הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ” קָא מְבָרְכִיתוּ? אָמְרִי לֵיהּ: אִין. דְּתַנְיָא, רַבִּי מוֹנָא אָמַר

מְשׁוּם רַבִּי יְהוּדָה: פַּת הַבָּאָה בְּכִסָּנִין מְבָרְכִין עָלֶיהָ ״הַמּוֹצִיא״, וְאָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי מוּנָא.

אָמַר לְהוּ: אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי מוּנָא אִתְמַר. אָמְרִי לֵיהּ: וְהָא מָר הוּא דְּאָמַר מִשְּׁמֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל לַחְמָנִיּוֹת מְעָרְבִין בָּהֶן, וּמְבָרְכִין עֲלֵיהֶן ״הַמּוֹצִיא״? שָׁאנֵי הָתָם דְּקָבַע סְעוּדָתֵיהּ עֲלַיְיהוּ, אֲבָל הֵיכָא דְּלָא קָבַע סְעוּדָתֵיהּ עֲלַיְיהוּ — לָא.

רַב פָּפָּא אִיקְּלַע לְבֵי רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב נָתָן. בָּתַר דְּגָמְרִי סְעוּדָתַיְיהוּ אַיְיתוֹ לְקַמַּיְיהוּ מִידֵּי לְמֵיכַל שְׁקֵל רַב פָּפָּא וְקָא אָכֵיל. אָמְרִי לֵיהּ: לָא סָבַר לַהּ מָר גָּמַר אָסוּר מִלֶּאֱכוֹל? אָמַר לְהוּ: ״סִלְּקֵ״ אִתְמַר.

רָבָא וְרַבִּי זֵירָא אִיקְּלַעוּ לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא. לְבָתַר דְּסַלְּיקוּ תַּכָּא מִקַּמַּיְיהוּ שַׁדְּרוּ לְהוּ רֵיסְתָּנָא מִבֵּי רֵישׁ גָּלוּתָא. רָבָא אָכֵיל וְרַבִּי זֵירָא לָא אָכֵיל. אָמַר לֵיהּ: לָא סָבַר לַהּ מָר סְלֵק אָסוּר מִלֶּאֱכוֹל? אָמַר לֵיהּ: אֲנַן אַתַּכָּא דְּרֵישׁ גָּלוּתָא סָמְכִינַן.

אָמַר רַב: הָרְגִיל בְּשָׁמֶן — שָׁמֶן מְעַכְּבוֹ. אָמַר רַב אָשֵׁי: כִּי הֲוֵינַן בֵּי רַב כָּהֲנָא, אָמַר לַן: כְּגוֹן אֲנַן דְּרְגִילְינַן בְּמִשְׁחָא — מִשְׁחָא מְעַכְּבָא לַן. וְלֵית הִלְכְתָא כְּכָל הָנֵי שְׁמַעְתָּתָא, אֶלָּא כִּי הָא דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַב: שָׁלֹשׁ תְּכִיפוֹת הֵן: תֵּכֶף לִסְמִיכָה שְׁחִיטָה, תֵּכֶף לְגָאוּלָה תְּפִלָּה, תֵּכֶף לְנָטִילַת יָדַיִם בְּרָכָה.

אָמַר אַבָּיֵי, אַף אָנוּ נֹאמַר: תֵּכֶף לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים בְּרָכָה. שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיְבָרְכֵנִי ה׳ בִּגְלָלֶךָ״. אִיבָּעֵית אֵימָא מֵהָכָא, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיְבָרֶךְ ה׳ אֶת בֵּית הַמִּצְרִי בִּגְלַל יוֹסֵף״.

מַתְנִי׳ בֵּרַךְ עַל הַיַּיִן שֶׁלִּפְנֵי הַמָּזוֹן — פָּטַר אֶת הַיַּיִן שֶׁלְּאַחַר הַמָּזוֹן. בֵּרַךְ עַל הַפְּרִפֶּרֶת שֶׁלִּפְנֵי הַמָּזוֹן — פָּטַר אֶת הַפְּרִפֶּרֶת שֶׁלְּאַחַר הַמָּזוֹן. בֵּרַךְ עַל הַפַּת — פָּטַר אֶת הַפְּרִפֶּרֶת. עַל הַפְּרִפֶּרֶת — לֹא פָּטַר אֶת הַפַּת. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אַף לֹא מַעֲשֶׂה קְדֵרָה.

הָיוּ יוֹשְׁבִין — כָּל אֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ. הִסַּבּוּ — אֶחָד מְבָרֵךְ לְכוּלָּן.

דף מב:

בָּא לָהֶם יַיִן בְּתוֹךְ הַמָּזוֹן — כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ. אַחַר הַמָּזוֹן — אֶחָד מְבָרֵךְ לְכוּלָּם. וְהוּא אוֹמֵר עַל הַמּוּגְמָר, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְבִיאִין אֶת הַמּוּגְמָר אֶלָּא לְאַחַר סְעוּדָה.

גְּמָ׳ אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, הוֹאִיל וְאָדָם קוֹבֵעַ סְעוּדָתוֹ עַל הַיַּיִן. אֲבָל בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, מְבָרֵךְ עַל כָּל כּוֹס וְכוֹס.

אִתְּמַר נָמֵי: אָמַר רַבָּה בַּר מָרִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, וּבְשָׁעָה שֶׁאָדָם יוֹצֵא מִבֵּית הַמֶּרְחָץ, וּבִשְׁעַת הַקִּזּוּת דָּם, הוֹאִיל וְאָדָם קוֹבֵעַ סְעוּדָתוֹ עַל הַיַּיִן. אֲבָל בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה — מְבָרֵךְ עַל כָּל כּוֹס וְכוֹס.

רַבָּה בַּר מָרִי אִיקְלַע לְבֵי רָבָא בְּחוֹל. חַזְיֵיהּ דְּבָרִיךְ לִפְנֵי הַמָּזוֹן, וַהֲדַר בָּרִיךְ לְאַחַר הַמָּזוֹן. אָמַר לֵיהּ: יִישַׁר. וְכֵן אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי.

רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף אִיקְלַע לְבֵי אַבָּיֵי בְּיוֹם טוֹב. חַזְיֵיהּ דְּבָרִיךְ אַכֹּל כָּסָא וְכָסָא. אָמַר לֵיהּ: לָא סָבַר לַהּ מָר לְהָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי?! אָמַר לֵיהּ: נִמְלָךְ אֲנָא.

אִיבַּעְיָא לְהוּ: בָּא לָהֶם יַיִן בְּתוֹךְ הַמָּזוֹן מַהוּ שֶׁיְּפַטּוֹר אֶת הַיַּיִן שֶׁלְּאַחַר הַמָּזוֹן? אִם תֵּימְצֵי לוֹמַר בֵּרַךְ עַל הַיַּיִן שֶׁלִּפְנֵי הַמָּזוֹן פּוֹטֵר אֶת הַיַּיִן שֶׁלְּאַחַר הַמָּזוֹן — מִשּׁוּם דְּזֶה לִשְׁתּוֹת וְזֶה לִשְׁתּוֹת. אֶבֶל הָכָא — דְּזֶה לִשְׁתּוֹת, וְזֶה לִשְׁרוֹת — לָא. אוֹ דִילְמָא לָא שְׁנָא.

רַב אָמַר: פּוֹטֵר, וְרַב כָּהֲנָא אָמַר: אֵינוֹ פּוֹטֵר. רַב נַחְמָן אָמַר: פּוֹטֵר, וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר: אֵינוֹ פּוֹטֵר. רַב הוּנָא וְרַב יְהוּדָה וְכָל תַּלְמִידֵי דְּרַב אָמְרִי: אֵינוֹ פּוֹטֵר. אִיתְיְבֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן: בָּא לָהֶם יַיִן בְּתוֹךְ הַמָּזוֹן — כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ. לְאַחַר הַמָּזוֹן — אֶחָד מְבָרֵךְ לְכוּלָּם. אָמַר לֵיהּ, הָכִי קָאָמַר: אִם לֹא בָּא לָהֶם יַיִן בְּתוֹךְ הַמָּזוֹן אֶלָּא לְאַחַר הַמָּזוֹן, אֶחָד מְבָרֵךְ לְכוּלָּם.

בֵּרַךְ עַל הַפַּת, פָּטַר אֶת הַפִּרְפֶּרֶת. עַל הַפִּרְפֶּרֶת, לֹא פָּטַר אֶת הַפַּת. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אַף לֹא מַעֲשֵׂה קְדֵרָה.

אִיבַּעְיָא לְהוּ: בֵּית שַׁמַּאי אַרִישָׁא פְּלִיגִי, אוֹ דִילְמָא אַסֵּיפָא פְּלִיגִי? דְּקָאָמַר תַּנָּא קַמָּא בֵּרַךְ עַל הַפַּת — פָּטַר אֶת הַפִּרְפֶּרֶת, וְכָל שֶׁכֵּן מַעֲשֵׂה קְדֵרָה. וְאָתֵי בֵּית שַׁמַּאי לְמֵימַר לָא מִיבַּעְיָא פִּרְפֶּרֶת דְּלָא פָּטְרָה לְהוּ פַּת, אֶלָּא אֲפִילּוּ מַעֲשֵׂה קְדֵרָה נָמֵי לָא פָּטְרָה. אוֹ דִילְמָא אַסֵּיפָא פְּלִיגִי, דְּקָתָנֵי: בֵּרַךְ עַל הַפִּרְפֶּרֶת — לֹא פָּטַר אֶת הַפַּת. פַּת הוּא דְּלָא פָּטַר אֲבָל מַעֲשֵׂה קְדֵרָה — פָּטַר. וְאָתוּ בֵּית שַׁמַּאי לְמֵימַר וַאֲפִילּוּ מַעֲשֵׂה קְדֵרָה נָמֵי לָא פָּטַר.

תֵּיקוּ.

הָיוּ יוֹשְׁבִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד כּוֹ'. הֵסַבּוּ — אֵין, לֹא הֵסַבּוּ — לָא. וּרְמִינְהוּ: עֲשָׂרָה שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ, אַף עַל פִּי שֶׁכּוּלָּם אוֹכְלִים מִכִּכָּר אֶחָד — כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ. יָשְׁבוּ לֶאֱכוֹל, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד אוֹכֵל מִכִּכָּרוֹ — אֶחָד מְבָרֵךְ לְכוּלָּם. קָתָנֵי "יָשְׁבוּ" אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵסַבּוּ!

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: כְּגוֹן דְּאָמְרִי "נֵיזִיל וְנֵיכוֹל לַחְמָא בְּדוּכְּתָא פְּלָן".

כִּי נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַב, אָזוּל תַּלְמִידֵיהּ בָּתְרֵיהּ. כִּי הָדְרִי, אָמְרִי: נֵיזִיל וְנֵיכוֹל לַחְמָא אַגְּהַר דָּנָק. בָּתַר דְּכָרְכִי, יָתְבִי וְקָא מִיבַּעְיָא לְהוּ: "הֵסַבּוּ" דַּוְקָא תְּנַן, אֲבָל יָשְׁבוּ לָא, אוֹ דִילְמָא כֵּיוָן דְּאָמְרִי "נֵיזִיל וְנֵיכוֹל רִיפְתָּא בְּדוּכְתָּא פְּלָנְיתָא" — כִּי הֵסַבּוּ דָּמֵי? לָא הֲוָה בִּידַיְיהוּ.

קָם רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה

דף מג.

אַהֲדַּר קְרָעֵיהּ לַאֲחוֹרֵיהּ, וּקְרַע קְרִיעָה אַחֲרִינָא. אֲמַר: נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַב, וּבְרִכַּת מְזוֹנָא לָא גָּמְרִינַן. עַד דַּאֲתָא הָהוּא סָבָא, רְמָא לְהוּ מַתְנִיתִין אַבְּרַיְיתָא, וְשַׁנְּי לְהוּ: כֵּיוָן דְּאָמְרִי "נֵיזִיל וְנֵיכוֹל לַחְמָא בְּדוּחְּ פְּלָן" — כְּהֵסַבּוּ דָּמֵי.

הֵסַבּוּ, אֶחָד מְבָרֵךְ. אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא פַּת דְּבָעֵי הֶסְבָּה, אֲבָל יַיִן לָא בָּעֵי הֶסְבָּה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ יַיִן נָמֵי בָּעֵי הֶסְבָּה.

אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא פַּת — דְּמַהְנְיָא לֵיהּ הֶסְבָּה. אֲבָל יַיִן — לָא מַהְנְיָא לֵיהּ הֶסְבָּה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ יַיִן נָמֵי מַהְנְיָא לֵיהּ הֶסְבָּה.

מֵיתִיבִי: כֵּיצַד סֵדֶר הֶסְבָּה? — אוֹרְחִין נִכְנָסִין וְיוֹשְׁבִין עַל גַּבֵּי סַפְסָלִין וְעַל גַּבֵּי קָתֶדְרָאוֹת עַד שֶׁיִּכָּנְסוּ כּוּלָּם. הֵבִיאוּ לָהֶם מַיִם — כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל יָדוֹ אַחַת. בָּא לָהֶם יַיִן — כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ. עָלוּ וְהֵסַבּוּ וּבָא לָהֶם מַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד נָטַל יָדוֹ אַחַת, חוֹזֵר וְנוֹטֵל שְׁתֵּי יָדָיו. בָּא לָהֶם יַיִן — אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד בֵּרַךְ לְעַצְמוֹ, אֶחָד מְבָרֵךְ לְכוּלָּם.

לְהַאִיךְ לִישָּׁנָא דְּאָמַר רַב לֹא שָׁנוּ אֶלָּא פַּת דְּבָעֵי הֶסְבָּה, אֲבָל יַיִן לָא בָּעֵי הֶסְבָּה — קַשְׁיָא רִישָׁא!

שָׁאנֵי אוֹרְחִין דְּדַעְתַּיְיהוּ לְמִיעְקַר.

וּלְהַאִיךְ לִישָּׁנָא דְּאָמַר רַב לֹא שָׁנוּ אֶלָּא פַּת, דְּמַהְנְיָא לֵיהּ הֶסְבָּה, אֲבָל יַיִן לָא מַהְנְיָא לֵיהּ הֶסְבָּה — קַשְׁיָא סֵיפָא!

שָׁאנֵי הָתָם, דְּמִגּוֹ דְּקָא מַהְנְיָא לֵיהּ הֶסְבָּה לְפַת — מַהְנְיָא לֵיהּ הֶסְבָּה לְיַיִן.

בָּא לָהֶם יַיִן בְּתוֹךְ הַמָּזוֹן. שְׁאֲלוּ אֶת בֶּן זוֹמָא: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ בָּא לָהֶם יַיִן בְּתוֹךְ הַמָּזוֹן — כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ, לְאַחַר הַמָּזוֹן — אֶחָד מְבָרֵךְ לְכוּלָּם? אָמַר לָהֶם: הוֹאִיל וְאֵין בֵּית הַבְּלִיעָה פָּנוּי.

וְהוּא אוֹמֵר עַל הַמּוּגְמָר כּוּ'. מִדְּקָתָנֵי "וְהוּא אוֹמֵר עַל הַמּוּגְמָר", מִכְּלָל דְּאִיכָּא עֲדִיף מִינַּיהּ, וְאַמַּאי!

הוֹאִיל וְהוּא נָטַל יָדָיו תְּחִלָּה בְּאַחֲרוֹנָה.

מְסַיַּיע לֵיהּ לְרַב, דְּאָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַב: הַנּוֹטֵל יָדָיו תְּחִלָּה בְּאַחֲרוֹנָה — הוּא מְזוּמָּן לַבְּרָכָה. רַב וְרַבִּי חִיָּיא הֲווֹ יָתְבִי קַמֵּיהּ דְּרַבִּי בְּסָעוֹדְתָא. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי לְרַב: קוּם מְשֵׁי יָדָךְ. חַזְיֵיהּ דַּהֲוָה מְרַתֵּת. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּיא: בַּר פַּחֲתֵי, עַיֵּין בְּבִרְכַּת מְזוֹנָא קָאָמַר לָךְ.

אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רָבָא בַּר יִרְמְיָה: מֵאֵימָתַי מְבָרְכִין עַל הָרֵיחַ — מִשֶּׁתַּעֲלֶה תִּמְרָתוֹ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְרָבָא בַּר יִרְמְיָה: וְהָא לָא אֲרַח? אָמַר לֵיהּ: וּלְטַעְמָיךְ, "הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ" דִּמְבָרֵךְ וְהָא לָא אֲכַל! אֶלָּא דַּעְתֵּיהּ לְמֵיכַל, הָכָא נָמֵי דַּעְתֵּיהּ לְאוֹרוּחֵי.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא בְּרֵיהּ דְּאַבָּא בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר רַב, וְאָמְרִי לַהּ אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר זְעִירִי: כָּל הַמּוּגְמָרוֹת מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן "בּוֹרֵא עֲצֵי בְּשָׂמִים" חוּץ מִמּוּשָׁק, שֶׁמִּין חַיָּה הוּא, שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו "בּוֹרֵא מִינֵי בְּשָׂמִים".

מֵיתִיבִי: אֵין מְבָרְכִין "בּוֹרֵא עֲצֵי בְּשָׂמִים" אֶלָּא עַל אֲפַרְסְמוֹן שֶׁל בֵּית רַבִּי, וְעַל אֲפַרְסְמוֹן שֶׁל בֵּית קֵיסָר, וְעַל הַהֲדַס שֶׁבְּכָל מָקוֹם!

תִּיּוּבְתָּא.

אָמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא לְרַב יִצְחָק: הַאי מִשְׁחָא דַּאֲפַרְסְמוֹן מַאי מְבָרְכִין עִלָּוֵיהּ? אָמַר לֵיהּ, הָכִי אָמַר רַב יְהוּדָה: "בּוֹרֵא שֶׁמֶן אַרְצֵנוּ". אָמַר לֵיהּ: בַּר מִינַּיהּ דְּרַב יְהוּדָה דַּחֲבִיבָא לֵיהּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לְכוּלֵּי עָלְמָא מַאי?

אָמַר לֵיהּ: הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: "בּוֹרֵא שֶׁמֶן עֲרֵב".

אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: הַאי כְּשַׁרְתָּא מְבָרְכִין עִלָּוֵיהּ "בּוֹרֵא עֲצֵי בְּשָׂמִים", אֲבָל מִשְׁחָא כְּבִישָׁא — לָא. וְרַב כָּהֲנָא אָמַר: אֲפִילּוּ מִשְׁחָא כְּבִישָׁא, אֲבָל מִשְׁחָא טְחִינָא — לָא. נְהַרְדְּעֵי אָמְרִי: אֲפִילּוּ מִשְׁחָא טְחִינָא.

דף מג:

אָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב: הַאי סְמָלְקָ — מְבָרְכִין עִלָּוֵיהּ "בּוֹרֵא עֲצֵי בְּשָׂמִים". אָמַר רַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב: הָנֵי חִלְפֵּי דְּיַמָּא — מְבָרְכִין עֲלַיְיהוּ "בּוֹרֵא עֲצֵי בְּשָׂמִים". אָמַר מָר זוּטְרָא: מַאי קְרָאָה — "וְהִיא הֶעֱלָתַם הַגָּגָה וַתִּטְמְנֵם בְּפִשְׁתֵּי הָעֵץ".

רַב מְשַׁרְשְׁיָא אָמַר: הַאי נַרְקוֹם דְּגִינּוֹנִיתָא — מְבָרְכִין עִלָּוֵיהּ "בּוֹרֵא עֲצֵי בְשָׂמִים". דְּדַבְרָא — "בּוֹרֵא עִשְׂבֵי בְשָׂמִים". אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: הָנֵי סִיגְלֵי — מְבָרְכִין עֲלַיְיהוּ "בּוֹרֵא עִשְׂבֵי בְשָׂמִים". אָמַר מָר זוּטְרָא: הַאי מַאן דְּמוֹרַח בְּאֶתְרוֹגָא אוֹ בְּחַבּוּשָׁא אוֹמֵר: "בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן רֵיחַ טוֹב בַּפֵּירוֹת".

אָמַר רַב יְהוּדָה: הַאי מַאן דְּנָפֵיק בְּיוֹמֵי נִיסָן וְחָזֵי אִילָנֵי דְּקָא מְלַבְלְבֵי, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ שֶׁלֹּא חִיסַּר בְּעוֹלָמוֹ כְּלוּם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאִילָנוֹת טוֹבוֹת לְהִתְנָאוֹת בָּהֶן בְּנֵי אָדָם". אָמַר רַב זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה אָמַר רַב: מִנַּיִן שֶׁמְּבָרְכִין עַל הָרֵיחַ? — שֶׁנֶּאֱמַר: "כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ". אֵיזֶהוּ דָּבָר שֶׁהַנְּשָׁמָה נֶהֱנֵית מִמֶּנּוּ וְאֵין הַגּוּף נֶהֱנֶה מִמֶּנּוּ? — הֱוֵי אוֹמֵר: זֶה הָרֵיחַ.

וְאָמַר רַב זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה אָמַר רַב: עֲתִידִים בַּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּתְּנוּ רֵיחַ טוֹב כַּלְּבָנוֹן. שֶׁנֶּאֱמַר: "יֵלְכוּ יוֹנְקוֹתָיו וִיהִי כַזַּיִת הוֹדוֹ וְרֵיחַ לוֹ כַּלְּבָנוֹן".

וְאָמַר רַב זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה אָמַר רַב: מַאי דִּכְתִיב "אֶת הַכֹּל עָשָׂה יָפֶה בְּעִתּוֹ" — מְלַמֵּד שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד יִפֶּה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוּמָנוּתוֹ בְּפָנָיו.

אָמַר רַב פָּפָּא: הַיְינוּ דְּאָמְרִי אִינָשֵׁי: "תְּלֵה לֵיהּ קוֹרָא לְדָבָר אַחֵר, וְאִיהוּ דִּידֵיהּ עָבִיד".

וְאָמַר רַב זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה אָמַר רַב: אֲבוּקָה כִּשְׁנַיִם, וְיֵרַח כִּשְׁלֹשָׁה. אִיבַּעְיָא לְהוּ: אֲבוּקָה כִּשְׁנַיִם בַּהֲדֵי דִּידֵיהּ, אוֹ דִילְמָא אֲבוּקָה כִּשְׁנַיִם לְבַר מִדִּידֵיהּ? תָּא שְׁמַע: וְיֵרַח כִּשְׁלֹשָׁה, אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא בַּהֲדֵי דִּידֵיהּ — שַׁפִּיר. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ לְבַר מִדִּידֵיהּ, אַרְבָּעָה לְמָה לִי? וְהָאָמַר מָר: לְאֶחָד נְרָאֶה וּמַזִּיק, לִשְׁנַיִם נִרְאֶה וְאֵינוֹ מַזִּיק, לִשְׁלֹשָׁה אֵינוֹ נִרְאֶה כָּל עִיקָּר. אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינַּהּ אֲבוּקָה כִּשְׁנַיִם — בַּהֲדֵי דִּידֵיהּ. שְׁמַע מִינַּהּ.

וְאָמַר רַב זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה אָמַר רַב, וְאָמְרִי לַהּ אָמַר רַב חָנָא בַּר בִּיזְנָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן חֲסִידָא, וְאָמְרִי לַהּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי: נוֹחַ לוֹ לְאָדָם שֶׁיִּפִּיל עַצְמוֹ לְתוֹךְ כִּבְשַׁן הָאֵשׁ וְאַל יַלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים. מְנָלַן? — מִתָּמָר, שֶׁנֶּאֱמַר: "הֵיא מוּצֵאת וְגוֹ'".

תָּנוּ רַבָּנָן: הֵבִיאוּ לְפָנָיו שֶׁמֶן וַהֲדַס, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל הַשֶּׁמֶן וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַהֲדַס. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל הַהֲדַס וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַשֶּׁמֶן. אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל: אֲנִי אַכְרִיעַ. שֶׁמֶן — זָכִינוּ לְרֵיחוֹ וְזָכִינוּ לְסִיכָתוֹ, הֲדַס — לְרֵיחוֹ זָכִינוּ לְסִיכָתוֹ לֹא זָכִינוּ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּדִבְרֵי הַמַּכְרִיעַ.

רַב פָּפָּא אִיקְּלַע לְבֵי רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא. אַיְיתוּ לְקַמַּיְיהוּ שֶׁמֶן וַהֲדַס. שְׁקַל רַב פָּפָּא בְּרֵיךְ אַהֲדַס בְּרֵישָׁא, וַהֲדַר בָּרֵיךְ אַשֶּׁמֶן. אָמַר לֵיהּ: לָא סָבַר לַהּ מָר הֲלָכָה כְּדִבְרֵי הַמַּכְרִיעַ? אָמַר לֵיהּ: הָכִי אָמַר רָבָא: הֲלָכָה כְּבֵית הִלֵּל. וְלָא הִיא, לְאִשְׁתְּמוֹטֵי נַפְשֵׁיהּ הוּא דַּעֲבַד.

תָּנוּ רַבָּנָן: הֵבִיאוּ לְפָנֵיהֶם שֶׁמֶן וְיַיִן, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אוֹחֵז הַשֶּׁמֶן בִּימִינוֹ וְאֶת הַיַּיִן בִּשְׂמֹאלוֹ, מְבָרֵךְ עַל הַשֶּׁמֶן וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: אוֹחֵז אֶת הַיַּיִן בִּימִינוֹ וְאֶת הַשֶּׁמֶן בִּשְׂמֹאלוֹ, מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ עַל הַשֶּׁמֶן, וְטָחוֹ בְּרֹאשׁ הַשַּׁמָּשׁ. וְאִם שַׁמָּשׁ תַּלְמִיד חָכָם הוּא — טָחוֹ בַּכּוֹתֶל, מִפְּנֵי שֶׁגְּנַאי לְתַלְמִיד חָכָם לְצֵאת לַשּׁוּק כְּשֶׁהוּא מְבוּשָּׂם.

תָּנוּ רַבָּנָן: שִׁשָּׁה דְּבָרִים גְּנַאי לוֹ לְתַלְמִיד חָכָם: אַל יֵצֵא כְּשֶׁהוּא מְבוּשָּׂם לַשּׁוּק, וְאַל יֵצֵא יְחִידִי בַּלַּיְלָה, וְאַל יֵצֵא בְּמַנְעָלִים הַמְטוּלָאִים, וְאַל יְסַפֵּר עִם אִשָּׁה בַּשּׁוּק, וְאַל יָסֵב בַּחֲבוּרָה שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ, וְאַל יִכָּנֵס בָּאַחֲרוֹנָה לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף לֹא יַפְסִיעַ פְּסִיעָה גַּסָּה, וְאַל יְהַלֵּךְ בְּקוֹמָה זְקוּפָה.

אַל יֵצֵא כְּשֶׁהוּא מְבוּשָׁם לַשּׁוּק: אָמַר רַבִּי אַבָּא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּמָקוֹם שֶׁחֲשׁוּדִים עַל מִשְׁכַּב זָכוּר. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: לָא אָמְרַן אֶלָּא בְּבִגְדוֹ, אֲבָל בְּגוּפוֹ — זֵיעָה מְעַבְּרָא לֵיהּ. אָמַר רַב פָּפָּא: וּשְׁעָרוֹ כְּבִגְדוֹ דָּמֵי, וְאָמְרִי לַהּ כְּגוּפוֹ דָּמֵי.

וְאַל יֵצֵא יְחִידִי בַּלַּיְלָה: מִשּׁוּם חֲשָׁדָא. וְלָא אָמְרַן אֶלָּא דְּלָא קָבִיעַ לֵיהּ עִידָּנָא, אֲבָל קָבִיעַ לֵיהּ עִידָּנָא — מִידַּע יְדִיעַ דִּלְעִידָּנֵיהּ קָא אָזֵיל.

וְאַל יֵצֵא בִּמְנָעָלִים הַמְטוּלְאִים: מְסַיַּע לֵיהּ לְרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא. דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא: גְּנַאי הוּא לְתַלְמִיד חָכָם שֶׁיֵּצֵא בִּמְנָעָלִים הַמְטוּלְאִים. אִינִי? וְהָא רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא נָפֵיק! אָמַר מָר זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן: בְּטָלְאֵי עַל גַּבֵּי טָלְאֵי. וְלָא אָמְרַן אֶלָּא בְּפַנְתָּא, אֲבָל בְּגֵילְדָּא — לֵית לַן בַּהּ. וּבְפַנְתָּא לָא אָמְרַן אֶלָּא בְּאוֹרְחָא, אֲבָל בְּבֵיתָא — לֵית לַן בַּהּ. וְלָא אָמְרַן אֶלָּא בִּימוֹת הַחַמָּה, אֲבָל בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים — לֵית לַן בַּהּ.

וְאַל יְסַפֵּר עִם אִשָּׁה בַּשּׁוּק: אָמַר רַב חִסְדָּא: וַאֲפִילּוּ הִיא אִשְׁתּוֹ. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: אֲפִילּוּ הִיא אִשְׁתּוֹ, וַאֲפִילּוּ הִיא בִּתּוֹ, וַאֲפִילּוּ הִיא אֲחוֹתוֹ — לְפִי שֶׁאֵין הַכֹּל בְּקִיאִין בְּקִרְוֹבוֹתָיו.

וְאַל יָסֵב בַּחֲבוּרָה שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ: מַאי טַעְמָא? — דִּילְמָא אָתֵי לְאִמְּשׁוֹכֵי בָּתְרַיְיהוּ.

וְאַל יִכָּנֵס בָּאֲחֵרוֹנָה לְבֵית הַמִּדְרָשׁ: מִשּׁוּם דְּקָרוּ לֵיהּ "פּוֹשֵׁעַ".

וְיֵשׁ אוֹמְרִים, אַף לֹא יַפְסִיעַ פְּסִיעָה גַּסָּה: דְּאָמַר מָר, פְּסִיעָה גַּסָּה נוֹטֶלֶת אֶחָד מֵחֲמֵשׁ מֵאוֹת מְמָּאוֹר עֵינָיו שֶׁל אָדָם. מַאי תַּקָּנְתֵּיהּ? לַהְדְּרֵיהּ בְּקִדּוּשָׁא דְּבֵי שִׁמְשֵׁי.

וְאַל יְהַלֵּךְ בְּקוֹמָה זְקוּפָה: דְּאָמַר מָר הַמְהַלֵּךְ בְּקוֹמָה זְקוּפָה אֲפִילּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת, כְּאִילּוּ דּוֹחֵק רַגְלֵי שְׁכִינָה, דִּכְתִיב: "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ".

דף מד.

מַתְנִי' הֵבִיאוּ לְפָנָיו מָלִיחַ תְּחִלָּה וּפַת עִמּוֹ — מְבָרֵךְ עַל הַמָּלִיחַ וּפוֹטֵר אֶת הַפַּת, שֶׁהַפַּת טְפֵלָה לוֹ. זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁהוּא עִיקָּר וְעִמּוֹ טְפֵלָה — מְבָרֵךְ עַל הָעִיקָּר וּפוֹטֵר אֶת הַטְּפֵלָה.

גְּמָ' וּמִי אִיכָּא מִידֵּי דְּהָוֵי מָלִיחַ עִיקָּר וּפַת טְפֵלָה? אָמַר רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב עַוִּירָא אָמַר רַב אָשֵׁי: בְּאוֹכְלֵי פֵּירוֹת גִּנּוֹסַר שָׁנוּ.

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: כִּי הֲוָה אָזְלִינַן בָּתְרֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן לְמֵיכַל פֵּירוֹת גִּנּוֹסַר, כִּי הֲוֵינַן בֵּי מְאָה — מְנַקְּטִינַן לֵיהּ לְכֹל חַד וְחַד עַשְׂרָה עַשְׂרָה, וְכִי הֲוֵינַן בֵּי עַשְׂרָה, מְנַקְּטִינַן לֵיהּ כֹּל חַד וְחַד מְאָה מְאָה. וְכָל מְאָה מִינַּיְיהוּ הֲוָה מַחֲזִיק לְהוּ צַנָּא בַּר תְּלָתָא סָאוֵי וְאָכֵיל לְהוּ, וּמִשְׁתְּבַע דְּלָא טָעֵים זִיּוּנָא. זִיּוּנָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אֶלָּא אֵימָא "מְזוֹנָא".

רַבִּי אֲבָהוּ אָכֵיל עַד דַּהֲוָה שָׁרֵיק לֵיהּ דּוּדְבָא מֵאַפּוּתֵיהּ. וְרַב אַמֵּי וְרַב אַסִּי הֲווֹ אָכְלִי עַד דִּנְתוּר מָזֵיהוּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ הֲוָה אָכֵיל עַד דְּמָרֵיד. וְאָמַר לְהוּ רַבִּי יוֹחָנָן לִדְבֵי נְשִׁיאָה וַהֲוָה מְשַׁדַּר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה בָּאלּוּשֵׁי אַבָּתְרֵיהּ, וּמַיְיתִי לֵיהּ לְבֵיתֵיהּ.

כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר: עִיר אַחַת הָיְתָה לוֹ לְיַנַּאי הַמֶּלֶךְ בְּהַר הַמֶּלֶךְ, שֶׁהָיוּ מוֹצִיאִים מִמֶּנָּה שִׁשִּׁים רִבּוֹא סִפְלֵי טָרִית לְקוֹצְצֵי תְּאֵנִים מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת.

כִּי אֲתָא רָבִין אָמַר: אֵילָן אֶחָד הָיָה לוֹ לְיַנַּאי הַמֶּלֶךְ בְּהַר הַמֶּלֶךְ, שֶׁהָיוּ מוֹרִידִים מִמֶּנּוּ אַרְבָּעִים סְאָה גּוֹזָלוֹת מִשֶּׁלֹּשׁ בְּרֵיכוֹת בְּחֹדֶשׁ. כִּי אֲתָא רַבִּי יִצְחָק אָמַר: עִיר אַחַת הָיְתָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְגוּפְנִית שְׁמָהּ, שֶׁהָיוּ בָהּ שְׁמֹנִים זוּגוֹת אַחִים כֹּהֲנִים נְשׂוּאִים לִשְׁמֹנִים זוּגוֹת אֲחָיוֹת כֹּהֲנוֹת. וּבְדָקוּ רַבָּנָן מִסּוּרָא וְעַד נְהַרְדְּעָא וְלָא אַשְׁכַּחוּ בַּר מִבְּנָתֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא, דַּהֲווֹ נְסִיבָן לְרָמֵי בַּר חָמָא וּלְמָר עוּקְבָא בַּר חָמָא. וְאַף עַל גַּב דְּאִינְהִי הֲווֹ כָּהֲנָתָא, אִינְהוּ לָא הֲווֹ כָּהֲנֵי.

אָמַר רַב: כָּל סְעוּדָה שֶׁאֵין בָּהּ מֶלַח, אֵינָהּ סְעוּדָה. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל סְעוּדָה שֶׁאֵין בָּהּ שְׁרִיף, אֵינָהּ סְעוּדָה.

מַתְנִי' אָכַל עֲנָבִים וּתְאֵנִים וְרִמּוֹנִים — מְבָרֵךְ אַחֲרֵיהֶם שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, דִּבְרֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֲפִילּוּ אָכַל שֶׁלֶק וְהוּא מְזוֹנוֹ — מְבָרֵךְ עָלָיו שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. הִשּׁוֹתָהּ מַיִם לִצְמָאוֹ — מְבָרֵךְ "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ". רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: "בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת וְחֶסְרוֹנָן".

גְּמָ' מַאי טַעְמָא דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל? דִּכְתִיב: "אֶרֶץ חִטָּה וּשְׂעֹרָה וְגוֹ'", וּכְתִיב: "אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנֻת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם וְגוֹ'", וּכְתִיב: "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ".

וְרַבָּנַן "אֶרֶץ" הִפְסִיק הָעִנְיָן. וְרַבָּן גַּמְלִיאֵל נָמֵי "אֶרֶץ" הִפְסִיק הָעִנְיָן! הָהוּא מִבָּעֵי לֵיהּ לְמַעוֹטֵי הַכּוֹסֵס אֶת הַחִטָּה.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: כָּל שֶׁהוּא מֵחֲמִשֶּׁת הַמִּינִין, בַּתְּחִלָּה — מְבָרֵךְ עָלָיו "בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת", וּלְבַסּוֹף — בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ.

אָמַר רַבָּה בַּר מָרִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל שֶׁהוּא מִשִּׁבְעַת הַמִּינִין, בַּתְּחִלָּה — מְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ", וּלְבַסּוֹף — בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ.

אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב דִּימִי: מַאי נִיהוּ "בְּרָכָה אַחַת מֵעֵין שָׁלֹשׁ"? אָמַר לֵיהּ: אַפֵּירֵי דְּעֵץ "עַל הָעֵץ וְעַל פְּרִי הָעֵץ, וְעַל תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה, וְעַל אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה שֶׁהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ לֶאֱכוֹל מִפִּרְיָהּ וְלִשְׂבּוֹעַ מִטּוּבָהּ. רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ, וְעַל מִקְדָּשֶׁךָ, וְעַל מִזְבְּחֶךָ. וְתִבְנֶה יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ, וְשַׂמְּחֵנוּ בָהּ. כִּי אַתָּה טוֹב וּמֵטִיב לַכֹּל".

דַּחֲמֵשֶׁת הַמִּינִין: ״עַל הַמִּחְיָה וְעַל הַכַּלְכָּלָה וְעַל תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה כּוּ׳״. וְחוֹתֵם: ״עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמִּחְיָה״.

מִיחְתָּם בְּמַאי חָתֵים? כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר: רַב חָתֵים בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ ״בָּרוּךְ מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים״, הָכָא מַאי?

רַב חִסְדָּא אָמַר: ״עַל הָאָרֶץ וְעַל פֵּירוֹתֶיהָ״. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: ״עַל הָאָרֶץ וְעַל הַפֵּירוֹת״.

אָמַר רַב עַמְרָם, וְלָא פְּלִיגִי: הָא לַן, וְהָא לְהוּ.

מַתְקִיף לַהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: אִינְהוּ אָכְלִי, וַאֲנַן מְבָרְכִין?! אֶלָּא אֵיפוֹךְ: רַב חִסְדָּא אָמַר ״עַל הָאָרֶץ וְעַל הַפֵּירוֹת״, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר ״עַל הָאָרֶץ וְעַל פֵּירוֹתֶיהָ״.

דף מד:

אָמַר רַב יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי מִשּׁוּם רַבֵּינוּ: עַל הַבִּיעָא וְעַל מִינֵי קוּפָּרָא, בַּתְּחִלָּה מְבָרֵךְ ״שֶׁהַכֹּל״, וּלְבַסּוֹף ״בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת וְכוּ׳״. אֲבָל יָרָקָא לָא. וְרַבִּי יִצְחָק אָמַר: אֲפִילּוּ יָרָקָא, אֲבָל מַיָּא — לָא. וְרַב פָּפָּא אָמַר: אֲפִילּוּ מַיָּא.

מָר זוּטְרָא עָבֵיד כְּרַב יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי, וְרַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי עָבֵיד כְּרַבִּי יִצְחָק. וְסִימָנָךְ: חַד כִּתְרֵי, וּתְרֵי כְּחַד.

אָמַר רַב אָשֵׁי: אֲנָא, זְמָנָא דְּכִי מִדְּכַרְנָא, עָבֵידְנָא כְּכוּלְּהוּ.

תְּנַן: כָּל שֶׁטַּעוּן בְּרָכָה לְאַחֲרָיו — טָעוּן בְּרָכָה לְפָנָיו, וְיֵשׁ שֶׁטַּעוּן בְּרָכָה לְפָנָיו, וְאֵין טָעוּן בְּרָכָה לְאַחֲרָיו. בְּשִׁלְמָא לְרַב יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי, לְאַפּוֹקֵי יָרָקָא. לְרַבִּי יִצְחָק, לְאַפּוֹקֵי מַיָּא, אֶלָּא לְרַב פָּפָּא, לְאַפּוֹקֵי מַאי?

לְאַפּוֹקֵי מְצוֹת.

וְלִבְנֵי מַעְרָבָא, דְּבָתַר דִּמְסַלְּקִי תְּפִילִּיהוּ מְבָרְכִי ״אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִשְׁמוֹר חֻקָּיו״, לְאַפּוֹקֵי מַאי?

לְאַפּוֹקֵי רֵיחָנֵי.

אָמַר רַבִּי יַנַּאי אָמַר רַבִּי: כֹּל שֶׁהוּא כְּבֵיצָה — בֵּיצָה טוֹבָה מִמֶּנּוּ. כִּי אֲתָא רָבִין אָמַר: טָבָא בֵּיעָתָא מְגוּלְגַּלְתָּא מִשִּׁיתָּא קְיֵיסֵי סוּלְתָּא. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר: טָבָא בֵּיעָתָא מְגוּלְגַּלְתָּא — מִשִּׁיתָּא, מִטְוִיתָא — מֵאַרְבַּע, מְבוּשַׁלְתָּא — כֹּל שֶׁהוּא כְּבֵיצָה, בֵּיצָה טוֹבָה הֵימֶנּוּ, לְבַר מִבְּשָׁרָא.

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר אֲפִילּוּ אָכַל שֶׁלֶק כּוּ׳: וּמִי אִיכָּא מִידֵּי דְּהָוֵה שֶׁלֶק מְזוֹנֵי? אָמַר רַב אָשֵׁי: בְּקֶלַח שֶׁל כְּרוּב שָׁנוּ.

תָּנוּ רַבָּנָן: טָחוֹל יָפֶה לְשִׁינַּיִם וְקָשֶׁה לִבְנֵי מֵעַיִם. כְּרֵישִׁין קָשִׁין לְשִׁינַּיִם וְיָפִין לִבְנֵי מֵעַיִם. כָּל יָרָק חַי מוֹרִיק, וְכָל קָטָן מַקְטִין, וְכָל נָפֶשׁ מֵשִׁיב אֶת הַנָּפֶשׁ, וְכָל קָרוֹב לַנָּפֶשׁ מֵשִׁיב אֶת הַנָּפֶשׁ. כְּרוּב לְמָזוֹן, וּתְרָדִין לִרְפוּאָה. אוֹי לוֹ לַבַּיִת שֶׁהַלֶּפֶת עוֹבֶרֶת בְּתוֹכוֹ.

אָמַר מָר: טָחוֹל יָפֶה לְשִׁינַּיִם וְקָשֶׁה לִבְנֵי מֵעַיִם. מַאי תַּקַּנְתֵּיהּ? נִלְעֲסֵיהּ וְנִשְׁדֵּיהּ.

כְּרֵישִׁין קָשִׁין לְשִׁינַּיִם וְיָפִין לִבְנֵי מֵעַיִם. מַאי תַּקַּנְתֵּיהּ? לִשְׁלְקִינְהוּ וְנִבְלְעִינְהוּ.

כָּל יָרָק חַי מוֹרִיק, אָמַר רַבִּי יִצְחָק: בִּסְעוּדָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל אַחַר הַקָּזָה.

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: כָּל הָאוֹכֵל יָרָק קוֹדֶם אַרְבַּע שָׁעוֹת אָסוּר לְסַפֵּר הֵימֶנּוּ. מַאי טַעְמָא? מִשּׁוּם רֵיחָא. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: אָסוּר לְאָדָם שֶׁיֹּאכַל יָרָק חַי קוֹדֶם אַרְבַּע שָׁעוֹת.

אַמֵּימָר וּמָר זוּטְרָא וְרַב אָשֵׁי הֲווֹ יָתְבִי, אַיְיתוֹ קַמַּיְיהוּ יָרָק חַי קוֹדֶם אַרְבַּע שָׁעוֹת. אַמֵּימָר וְרַב אָשֵׁי אָכוּל וּמָר זוּטְרָא לָא אָכַל. אֲמַרוּ לֵיהּ: מַאי דַּעְתָּיךְ? דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק כָּל הָאוֹכֵל יָרָק קוֹדֶם אַרְבַּע שָׁעוֹת אָסוּר לְסַפֵּר הֵימֶנּוּ מִשּׁוּם רֵיחָא? וְהָא אֲנַן דְּקָא אָכְלִינַן וְקָא מִשְׁתְּעֵית בַּהֲדַן!

אָמַר לְהוּ: אֲנָא כְּאִידַּךְ דְּרַבִּי יִצְחָק סְבִירָא לִי. דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק: אָסוּר לְאָדָם שֶׁיֹּאכַל יָרָק חַי קוֹדֶם אַרְבַּע שָׁעוֹת.

כָּל קָטָן מַקְטִין, אָמַר רַב חִסְדָּא: אֲפִילּוּ גַּדְיָא בַּר זוּזָא. וְלָא אָמַרַן אֶלָּא דְּלֵית בֵּיהּ רִבְעָא, אֲבָל אִית בֵּיהּ רִבְעָא — לֵית לַן בָּהּ.

כָּל נָפֶשׁ מֵשִׁיב נָפֶשׁ, אָמַר רַב פָּפָּא: אֲפִילּוּ גִּילְדָנֵי דְּבֵי גִּילֵי.

כָּל הַקָּרוֹב לַנָּפֶשׁ מֵשִׁיב אֶת הַנָּפֶשׁ, אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: עוּנְקָא. אָמַר לֵיהּ רָבָא לְשַׁמָּעֵיהּ: כִּי מַיְיתֵית לִי אוּמְצָא דְּבִשְׂרָא, טָרַח וְאַיְיתִי לִי מֵהֵיכָא דִּמְקָרַב לְבֵי "בָּרוּךְ".

כְּרוּב לְמָזוֹן וּתְרָדִין לִרְפוּאָה. כְּרוּב לְמָזוֹן אִין, וְלִרְפוּאָה לָא? וְהָא תַּנְיָא: שִׁשָּׁה דְּבָרִים מְרַפְּאִין אֶת הַחוֹלֶה מֵחָלְיוֹ וּרְפוּאָתָן רְפוּאָה, וְאֵלּוּ הֵן: כְּרוּב וּתְרָדִין וּמֵי סִיסִין דְּבַשׂ וְקֵיבָה וְהֶרֶת וְיוֹתֶרֶת הַכָּבֵד! אֶלָּא אֵימָא "כְּרוּב אַף לְמָזוֹן".

אוֹי לוֹ לַבַּיִת שֶׁהַלֶּפֶת עוֹבֶרֶת בְּתוֹכוֹ, אִינִי?! וְהָא אָמַר לֵיהּ רָבָא לְשַׁמָּעֵיהּ: כִּי חֲזֵית לִיפְתָּא בְּשׁוּקָא לָא תֵּימָא לִי "בְּמַאי כָּרְכַתְּ רִיפְתָּא"!

אָמַר אַבָּיֵי: מִבְּלִי בָּשָׂר. וְרָבָא אָמַר: מִבְּלִי יַיִן. אִיתְמַר רַב אָמַר: מִבְּלִי בָּשָׂר. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: מִבְּלִי עֲצִים. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מִבְּלִי יַיִן.

אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב פָּפָּא: סוֹדָנִי, אֲנַן תְּבַרִינַן לַהּ בְּבִשְׂרָא וְחַמְרָא, אַתּוּן דְּלָא נָפִישׁ לְכוּ חַמְרָא בְּמַאי תְּבָרִיתוּ לַהּ? אָמַר לֵיהּ: בְּצִיבֵי, כִּי הָא דְּבֵיתְהוּ דְּרַב פָּפָּא בָּתַר דִּמְבַשְּׁלָא לַהּ, תְּבְרָא לַהּ בְּתַמָּנֵן אוּפֵי פָּרְסַיְיתָא.

תָּנוּ רַבָּנָן: דָּג קָטָן מָלִיחַ פְּעָמִים שֶׁהוּא מֵמִית בְּשִׁבְעָה, בְּשִׁבְעָה עָשָׂר, וּבְעֶשְׂרִים וְשִׁבְעָה. וְאָמְרִי לַהּ: בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. וְלָא אָמַרַן אֶלָּא בְּמִטְוֵי וְלָא מִטְוֵי, אֲבָל מִטְוֵי שַׁפִּיר — לֵית לַן

בַּה. וּדְלָא מִטַּוֵּי שַׁפִּיר, לָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלָא שְׁתָה בָּתְרֵיהּ שִׁכְרָא, אֲבָל שְׁתָה בָּתְרֵיהּ שִׁכְרָא — לֵית לַן בַּהּ.

וְהַשּׁוֹתֶה מַיִם לִצְמָאוֹ וְכוּ׳: לְאַפּוֹקֵי מַאי? אֲמַר רַב אִידִי בַּר אָבִין: לְאַפּוֹקֵי לְמַאן

דף מה.

דַּחֲנַקְתֵּיהּ אוּמְצָא.

רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר ״בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת וְחֶסְרוֹנָן״. אֲמַר לֵיהּ רָבָא בַּר רַב חָנָן לְאַבָּיֵי, וְאָמְרִי לַהּ לְרַב יוֹסֵף: הִלְכָתָא מַאי? אֲמַר לֵיהּ: פּוֹק חֲזִי מַאי עַמָּא דָּבַר.

הדרן עלך כיצד מברכין

מַתְנִי׳ **שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ** כְּאַחַת, חַיָּיבִין לְזַמֵּן. אָכַל דְּמַאי, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּטְּלָה תְּרוּמָתוֹ, מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, וְהַשַּׁמָּשׁ שֶׁאָכַל כְּזַיִת, וְהַכּוּתִי — מְזַמְּנִין עָלָיו.

אָכַל טֶבֶל, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ, וְהַשַּׁמָּשׁ שֶׁאָכַל פָּחוֹת מִכַּזַּיִת, וְהַנָּכְרִי — אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו. נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים — אֵין מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶן. עַד כַּמָּה מְזַמְּנִין? — עַד כְּזַיִת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד כְּבֵיצָה.

גְּמָ׳ מְנָא הָנֵי מִילֵּי? אָמַר רַב אַסִּי: דְּאָמַר קְרָא ״גַּדְּלוּ לַה׳ אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו״. רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר: מֵהָכָא: ״כִּי שֵׁם ה׳ אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ״.

אָמַר רַב חָנָן בַּר אַבָּא: מִנַּיִן לָעוֹנֶה ״אָמֵן״ שֶׁלֹּא יְבָרְכֵיהּ קוֹלוֹ יוֹתֵר מִן הַמְבָרֵךְ — שֶׁנֶּאֱמַר: ״גַּדְּלוּ לַה׳ אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו״.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי: מִנַּיִן שֶׁאֵין הַמְתַרְגֵּם רַשַּׁאי לְהַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ יוֹתֵר מִן הַקּוֹרֵא, שֶׁנֶּאֱמַר: ״מֹשֶׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְקוֹל״, שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר ״בְּקוֹל״, וּמָה תַּלְמוּד לוֹמַר ״בְּקוֹל״ — בְּקוֹלוֹ שֶׁל מֹשֶׁה.

תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: אֵין הַמְתַרְגֵּם רַשַּׁאי לְהַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ יוֹתֵר מִן הַקּוֹרֵא. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לַמְתַרְגֵּם לְהַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ כְּנֶגֶד הַקּוֹרֵא — יְמַעֵט הַקּוֹרֵא קוֹלוֹ וְיִקְרָא.

אִתְּמַר: שְׁנַיִם שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת, פְּלִיגִי רַב וְרַבִּי יוֹחָנָן. חַד אָמַר: אִם רָצוּ לְזַמֵּן — מְזַמְּנִין, וְחַד אָמַר: אִם רָצוּ לְזַמֵּן — אֵין מְזַמְּנִין.

תְּנַן: שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת חַיָּיבִין לְזַמֵּן. שְׁלֹשָׁה — אִין, שְׁנַיִם — לָא!

הָתָם חוֹבָה, הָכָא רְשׁוּת.

תָּא שְׁמַע: שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת — חַיָּיבִין לְזַמֵּן, וְאֵין רַשָּׁאִין לֵיחָלֵק. שְׁלֹשָׁה — אִין, שְׁנַיִם — לָא!

שָׁאנֵי הָתָם דְּקָבְעוּ לְהוּ בְּחוֹבָה מֵעִיקָּרָא.

תָּא שְׁמַע: הַשַּׁמָּשׁ שֶׁהָיָה מְשַׁמֵּשׁ עַל הַשְּׁנַיִם — הֲרֵי זֶה אוֹכֵל עִמָּהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתְנוּ לוֹ רְשׁוּת. הָיָה מְשַׁמֵּשׁ עַל הַשְּׁלֹשָׁה — הֲרֵי זֶה אֵינוֹ אוֹכֵל עִמָּהֶם, אֶלָּא אִם כֵּן נָתְנוּ לוֹ רְשׁוּת! שָׁאנֵי הָתָם

דף מה:

דְּנִיחָא לְהוּ דְּמַקְבַּע לְהוּ בְּחוֹבָה מֵעִיקָּרָא.

תָּא שְׁמַע: נָשִׁים מְזַמְּנוֹת לְעַצְמָן, וַעֲבָדִים מְזַמְּנִים לְעַצְמָן, נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים אִם רָצוּ לְזַמֵּן — אֵין מְזַמְּנִין. וְהָא נָשִׁים אֲפִילּוּ מְאָה וְהָא מְאָה נָשֵׁי כִּתְרֵי גַּבְרֵי דְּמְיָין, וְקָתָנֵי נָשִׁים מְזַמְּנוֹת לְעַצְמָן וַעֲבָדִים מְזַמְּנִין לְעַצְמָן!

שָׁאנֵי הָתָם דְּאִיכָּא דֵּעוֹת.

אִי הָכִי, אֵימָא סֵיפָא: נָשִׁים וַעֲבָדִים אִם רָצוּ לְזַמֵּן — אֵין מְזַמְּנִין. אַמַּאי לָא, וְהָא אִיכָּא דֵּעוֹת!

שָׁאנֵי הָתָם מִשּׁוּם פְּרִיצוּתָא.

תִּסְתַּיֵּים, דְּרַב דְּאָמַר אִם רָצוּ לְזַמֵּן — אֵין מְזַמְּנִין. דְּאָמַר רַב דִּימִי בַּר יוֹסֵף אָמַר רַב: שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת וְיָצָא אֶחָד מֵהֶם לַשּׁוּק — קוֹרְאִין לוֹ וּמְזַמְּנִין עָלָיו. טַעְמָא דְּקוֹרְאִין לוֹ, הָא לֹא קוֹרְאִין לוֹ — לָא!

שָׁאנֵי הָתָם דְּאִקְּבְעוּ לְהוּ בְּחוֹבָה מֵעִיקָּרָא.

אֶלָּא תִּסְתַּיֵּים, דְּרַבִּי יוֹחָנָן הוּא דְּאָמַר אִם רָצוּ לְזַמֵּן — אֵין מְזַמְּנִין, דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁנַיִם שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת — אֶחָד מֵהֶן יוֹצֵא בְּבִרְכַת חֲבֵירוֹ.

וַהֲוֵינַן בַּהּ: מַאי קָא מַשְׁמַע לַן, תְּנֵינָא: שָׁמַע וְלֹא עָנָה — יָצָא! וְאָמַר רַבִּי זֵירָא לוֹמַר שֶׁאֵין בִּרְכַת הַזִּימּוּן בֵּינֵיהֶם. תִּסְתַּיֵּים.

אָמַר לֵיהּ רָבָא בַּר רַב הוּנָא לְרַב הוּנָא: וְהָא רַבָּנַן דַּאֲתוֹ מִמַּעְרְבָא אָמְרִי, אִם רָצוּ לְזַמֵּן — מְזַמְּנִין, מַאי לָאו דִּשְׁמִיעַ לְהוּ מֵרַבִּי יוֹחָנָן? לָא, דִּשְׁמִיעַ לְהוּ מֵרַב, מִקַּמֵּי דִּנְחֵית לְבָבֶל.

גּוּפָא. אָמַר רַב דִּימִי בַּר יוֹסֵף אָמַר רַב: שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת, וְיָצָא אֶחָד מֵהֶם לַשּׁוּק — קוֹרְאִין לוֹ, וּמְזַמְּנִין עָלָיו. אָמַר אַבָּיֵי: וְהוּא דְּקָרוּ לֵיהּ וְעָנֵי.

אָמַר מָר זוּטְרָא: וְלָא אֲמַרַן, אֶלָּא בִּשְׁלֹשָׁה, אֲבָל בַּעֲשָׂרָה עַד דְּנֵיתֵי.

מַתְקִיף לַהּ רַב אָשֵׁי: אַדְּרַבָּא אִיפְּכָא מִסְתַּבְּרָא תִּשְׁעָה נִרְאִין כַּעֲשָׂרָה, שְׁנַיִם אֵין נִרְאִין כִּשְׁלֹשָׁה.

וְהִלְכְתָא כְּמָר זוּטְרָא. מַאי טַעְמָא? — כֵּיוָן דְּבָעֵי לְאַדְכּוֹרֵי שֵׁם שָׁמַיִם — בְּצִיר מֵעֲשָׂרָה לָאו אוֹרַח אַרְעָא.

אָמַר אַבָּיֵי: נְקִיטִינַן שְׁנַיִם שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת — מְצָוָה לֵיחָלֵק. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: שְׁנַיִם שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת — מְצָוָה לֵיחָלֵק. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, כְּשֶׁשְּׁנֵיהֶם סוֹפְרִים, אֲבָל אֶחָד סוֹפֵר וְאֶחָד בּוּר — סוֹפֵר מְבָרֵךְ, וּבוּר יוֹצֵא.

אָמַר רָבָא: הָא מִילְּתָא אַמְרִיתָא אֲנָא, וְאִיתַּמְרָה מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי זֵירָא כְּוותִי: שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת, אֶחָד מַפְסִיק לַשְּׁנַיִם, וְאֵין שְׁנַיִם מַפְסִיקִין לְאֶחָד.

וְלָא? וְהָא רַב פָּפָּא אַפְסֵיק לֵיהּ לְאַבָּא מָר בְּרֵיהּ אִיהוּ וְחַד! שָׁאנֵי רַב פָּפָּא, דְּלִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין הוּא דַּעֲבַד.

יְהוּדָה בַּר מָרִימָר וּמָר בַּר רַב אָשֵׁי וְרַב אַחָא מְדִיפְתִּי כָּרְכִי רִיפְתָא בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, לָא הֲוָה בְּהוּ חַד דְּהֲוָה מוּפְלָג מֵחַבְרֵיהּ לְבָרוֹכֵי לְהוּ. יָתְבִי וְקָא מְיַבְּעְיָא לְהוּ: הָא דִּתְנַן שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת חַיָּיבִין לְזַמֵּן, הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּאִיכָּא אָדָם גָּדוֹל, אֲבָל הֵיכָא דְּכִי הֲדָדֵי נִינְהוּ — חִלּוּק בָּרָכוֹת עָדִיף.

בָּרִיךְ אִינִישׁ לְנַפְשֵׁיהּ. אֲתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּמָרִימָר. אָמַר לְהוּ: יְדֵי בְּרָכָה יְצָאתֶם, יְדֵי זִימּוּן לֹא יְצָאתֶם. וְכִי תֵּימְרוּ: נֵיהְדַּר וּנְזַמֵּן, אֵין זִימּוּן לְמַפְרֵעַ.

בָּא וּמָצָאן כְּשֶׁהֵן מְבָרְכִים, מַהוּ אוֹמֵר אַחֲרֵיהֶם? רַב זְבִיד אָמַר: "בָּרוּךְ וּמְבוֹרָךְ". רַב פָּפָּא אָמַר: עוֹנֶה "אָמֵן".

וְלָא פְּלִיגִי, הָא — דְּאַשְׁכְּחִינְהוּ דְּקָא אָמְרִי "נְבָרֵךְ", וְהָא — דְּאַשְׁכְּחִינְהוּ דְּקָא אָמְרִי "בָּרוּךְ". אַשְׁכְּחִינְהוּ דְּקָא אָמְרִי "נְבָרֵךְ" — אוֹמֵר "בָּרוּךְ וּמְבוֹרָךְ", אַשְׁכְּחִינְהוּ דְּקָא אָמְרִי "בָּרוּךְ" — עוֹנֶה "אָמֵן".

תָּנֵי חֲדָא: הָעוֹנֶה "אָמֵן" אַחַר בְּרָכוֹתָיו — הֲרֵי זֶה מְשׁוּבָּח. וְתַנְיָא אִידַּךְ: הֲרֵי זֶה מְגוּנֶּה. לָא קַשְׁיָא, הָא — בְּ"בוֹנֶה יְרוּשָׁלַיִם". הָא — בִּשְׁאָר בְּרָכוֹת.

אַבָּיֵי עָנֵי לֵיהּ בְּקַלָּא, כִּי הֵיכִי דְּלִשְׁמְעוּ פּוֹעֲלִים וְלֵיקוּמוּ, דְּ"הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" לָאו דְּאוֹרְיְיתָא. רַב אָשֵׁי עָנֵי לֵיהּ בִּלְחִישָׁא, כִּי הֵיכִי דְּלָא נִזְלְזְלוּ בְּ"הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב".

דף מו.

רַבִּי זֵירָא חָלַשׁ, עָל לְגַבֵּיהּ רַבִּי אֲבָהוּ, קַבֵּיל עֲלֵיהּ: אִי מִתְפַּח קַטִינָא חֲרִיךְ שְׁקֵי — עֲבִידְנָא יוֹמָא טָבָא לְרַבָּנַן. אִתְפַּח, עֲבַד סְעוּדְתָּא לְכוּלְהוּ רַבָּנַן. כִּי מְטָא לְמִשְׁרֵי אֲמַר לֵיהּ לְרַבִּי זֵירָא: לִישְׁרֵי לַן מָר. אֲמַר לֵיהּ: לָא סָבַר לַהּ מָר לְהָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר: בַּעַל הַבַּיִת בּוֹצֵעַ? שְׁרֵא לְהוּ.

כִּי מְטָא לְבָרוֹכֵי, אֲמַר לֵיהּ: נְבָרֵיךְ לַן מָר. אֲמַר לֵיהּ: לָא סָבַר לַהּ מָר לְהָא דְּרַב הוּנָא דְּמִן בָּבֶל דְּאָמַר: בּוֹצֵעַ מְבָרֵךְ?

וְאֵיהוּ, כְּמַאן סְבִירָא לֵיהּ?

כִּי הָא דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי: בַּעַל הַבַּיִת בּוֹצֵעַ, וְאוֹרֵחַ מְבָרֵךְ. בַּעַל הַבַּיִת בּוֹצֵעַ — כְּדֵי שֶׁיְּבָצַע בְּעַיִן יָפָה. וְאוֹרֵחַ מְבָרֵךְ — כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ בַּעַל הַבַּיִת.

מַאי מְבָרֵךְ — "יְהִי רָצוֹן שֶׁלֹּא יֵבוֹשׁ בַּעַל הַבַּיִת בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא יִכָּלֵם לָעוֹלָם הַבָּא".

וְרַבִּי מוֹסִיף בָּהּ דְּבָרִים: "וְיִצְלַח מְאֹד בְּכָל נְכָסָיו, וְיִהְיוּ נְכָסָיו וּנְכָסֵינוּ מוּצְלָחִים וּקְרוֹבִים לָעִיר, וְאַל יִשְׁלוֹט שָׂטָן לֹא בְּמַעֲשֵׂי יָדָיו וְלֹא בְּמַעֲשֵׂי יָדֵינוּ, וְאַל יְזַדְּקֵר לֹא לְפָנָיו וְלֹא לְפָנֵינוּ שׂוּם דָּבָר הַרְהוּר חֵטְא וַעֲבֵירָה וְעָוֹן מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם".

עַד הֵיכָן בִּרְכַּת הַזִּמּוּן.

רַב נַחְמָן אָמַר עַד "נְבָרֵךְ", וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר, עַד "הַזָּן".

נַיְמָא כְּתַנָּאֵי, דְּתָנֵי חֲדָא: בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה, וְתַנְיָא אִידַּךְ: שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעָה.

סָבְרוּהּ, דְּכוּלֵי עָלְמָא "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" לָאו דְּאוֹרָיְיתָא הִיא, מַאי לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי: מַאן דְּאָמַר שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ קָסָבַר עַד "הַזָּן". — וּמַאן דְּאָמַר שָׁלֹשׁ וְאַרְבַּע קָסָבַר עַד "נְבָרֵךְ".

לָא, רַב נַחְמָן מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ, וְרַב שֵׁשֶׁת מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ:

רַב נַחְמָן מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ, דְּכוּלֵי עָלְמָא עַד "נְבָרֵךְ". מַאן דְּאָמַר שָׁלֹשׁ וְאַרְבַּע — שַׁפִּיר, וּמַאן דְּאָמַר שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ — אָמַר לָךְ הָכָא בְּבִרְכַּת פּוֹעֲלִים עָסְקִינַן, דְּאָמַר מָר, פּוֹתֵחַ בְּ"הַזָּן" וְכוֹלֵל "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם" בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ.

רַב שֵׁשֶׁת מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ, דְּכוּלֵי עָלְמָא עַד "הַזָּן". מַאן דְּאָמַר שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ — שַׁפִּיר, וּמַאן דְּאָמַר שָׁלֹשׁ וְאַרְבַּע קָסָבַר "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" דְּאוֹרָיְיתָא הִיא.

אָמַר רַב יוֹסֵף: תִּדַּע דְּ"הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" לָאו דְּאוֹרָיְיתָא — שֶׁהֲרֵי פּוֹעֲלִים עוֹקְרִים אוֹתָהּ.

אָמַר רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל בַּר מָרְתָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב תִּדַּע דְּ"הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" לָאו דְּאוֹרָיְיתָא שֶׁהֲרֵי פּוֹתֵחַ בָּהּ בְּ"בָרוּךְ" וְאֵין חוֹתֵם בָּהּ בְּ"בָרוּךְ", כְּדְתַנְיָא: כָּל הַבְּרָכוֹת כּוּלָּן פּוֹתֵחַ בָּהֶן בְּ"בָרוּךְ" וְחוֹתֵם בָּהֶן בְּ"בָרוּךְ", חוּץ מִבִּרְכַּת הַפֵּירוֹת וּבִרְכַּת הַמִּצְוֹות, וּבְרָכָה הַסְּמוּכָה לַחֲבֶרְתָּהּ, וּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה שֶׁבִּקְרִיאַת שְׁמַע, יֵשׁ מֵהֶן שֶׁפּוֹתֵחַ בָּהֶן בְּ"בָרוּךְ" וְאֵין חוֹתֵם בְּ"בָרוּךְ",

דף מו:

וְיֵשׁ מֵהֶן שֶׁחוֹתֵם בָּהֶן בְּ"בָרוּךְ" וְאֵין פּוֹתֵחַ בְּ"בָרוּךְ". וְ"הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" פּוֹתֵחַ בְּ"בָרוּךְ" וְאֵין חוֹתֵם בְּ"בָרוּךְ". מִכְּלָל דִּבְרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ הִיא.

וְאָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: תִּדַּע דְּ"הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" לָאו דְּאוֹרָיְיתָא — שֶׁהֲרֵי עוֹקְרִין אוֹתָהּ בְּבֵית הָאֵבֶל. כִּדְתַנְיָא: מָה הֵם אוֹמְרִים בְּבֵית הָאֵבֶל? — "בָּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב". רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: "בָּרוּךְ דַּיַּין הָאֱמֶת".

"הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" — אִין, "דַּיַּין אֱמֶת" — לָא?! אֶלָּא אֵימָא אַף "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב".

מָר זוּטְרָא אִיקְּלַע לְבֵי רַב אָשֵׁי, אִיתְּרַע בֵּיהּ מִלְּתָא, פְּתַח וּבָרֵיךְ: "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, אֵל אֱמֶת, דַּיַּין אֱמֶת, שׁוֹפֵט בְּצֶדֶק, לוֹקֵחַ בַּמִּשְׁפָּט, וְשַׁלִּיט בְּעוֹלָמוֹ לַעֲשׂוֹת בּוֹ כִּרְצוֹנוֹ, כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט, שֶׁהַכֹּל שֶׁלּוֹ וַאֲנַחְנוּ עַמּוֹ וַעֲבָדָיו, וּבְכֹל אֲנַחְנוּ חַיָּיבִים לְהוֹדוֹת לוֹ וּלְבָרְכוֹ, גּוֹדֵר פְּרָצוֹת בְּיִשְׂרָאֵל הוּא יִגְדּוֹר אֶת הַפִּרְצָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל לְחַיִּים".

לְהֵיכָן הוּא חוֹזֵר? רַב זְבִיד מִשְׁמֵיהּ דְּאַבָּיֵי אָמַר: חוֹזֵר לְרֹאשׁ, וְרַבָּנָן אָמְרִי לַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק, וְהִלְכְתָא לַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק.

אָמַר לֵיהּ רֵישׁ גְּלוּתָא לְרַב שֵׁשֶׁת: אַף עַל גַּב דְּרַבָּנַן קַשִּׁישֵׁי אִתּוּן, פְּרִסְאֵי בְּצָרְכֵי סְעוּדָה בְּקִיאֵי מִינַּיְיכוּ. בִּזְמַן שֶׁהֵן שְׁתֵּי מְטוֹת, גָּדוֹל — מֵסֵב בָּרֹאשׁ, וְשֵׁנִי לוֹ — לְמַעְלָה הֵימֶנּוּ. וּבִזְמַן שֶׁהֵם שָׁלֹשׁ, גָּדוֹל — מֵסֵב בָּאֶמְצַע, שֵׁנִי לוֹ — לְמַעְלָה הֵימֶנּוּ, שְׁלִישִׁי לוֹ — לְמַטָּה הֵימֶנּוּ.

אָמַר לֵיהּ, וְכִי בָּעֵי אִישְׁתַּעוּיֵי בַּהֲדֵיהּ, מְתָרֵיץ תְּרוּצֵי וְיָתֵיב וּמִשְׁתַּעֵי בַּהֲדֵיהּ?! אָמַר לֵיהּ: שָׁאנֵי פָּרְסָאֵי, דְּמַחְוֵי לֵיהּ בְּמָחוֹג.

מַיִם רִאשׁוֹנִים מֵהֵיכָן מַתְחִילִין? אָמַר לֵיהּ: מִן הַגָּדוֹל.

יֵשֵׁב גָּדוֹל וְיִשְׁמוֹר יָדָיו עַד שֶׁנְּטִלִין כּוּלָּן? אָמַר לֵיהּ: לְאַלְתַּר מַיְיתוּ תַּכָּא קַמֵּיהּ.

מַיִם אַחֲרוֹנִים מֵהֵיכָן מַתְחִילִין? אָמַר לֵיהּ: מִן הַקָּטָן.

וְגָדוֹל יָתֵיב וְיָדָיו מְזוֹהָמוֹת עַד שֶׁנְּטִלִין כּוּלָּן? אָמַר לֵיהּ: לָא מְסַלְּקִי תַּכָּא מִקַּמֵּיהּ עַד דְּנִימְטֵי מַיָּא לְגַבֵּיהּ.

אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: אֲנָא מַתְנִיתָא יָדַעְנָא, דְּתַנְיָא: כֵּיצַד סֵדֶר הַסְבָּה? — בִּזְמַן שֶׁהֵן שְׁתֵּי מִטּוֹת — גָּדוֹל מֵסֵב בָּרֹאשׁ, וְשֵׁנִי לוֹ לְמַטָּה הֵימֶנּוּ. בִּזְמַן שֶׁהֵן שָׁלֹשׁ מִטּוֹת — גָּדוֹל מֵסֵב בָּרֹאשׁ, שֵׁנִי לוֹ לְמַעְלָה הֵימֶנּוּ, שְׁלִישִׁי לוֹ לְמַטָּה הֵימֶנּוּ. מַיִם רִאשׁוֹנִים מַתְחִילִין מִן הַגָּדוֹל. מַיִם אַחֲרוֹנִים, בִּזְמַן שֶׁהֵם חֲמִשָּׁה — מַתְחִילִין מִן הַגָּדוֹל, וּבִזְמַן שֶׁהֵם מֵאָה — מַתְחִילִין מִן הַקָּטָן עַד שֶׁמַּגִּיעִים אֵצֶל חֲמִישִׁי, וְחוֹזְרִין וּמַתְחִילִין מִן הַגָּדוֹל. וְלִמְקוֹם שֶׁמַּיִם אַחֲרוֹנִים חוֹזְרִין — לְשָׁם בְּרָכָה חוֹזֶרֶת.

מְסַיֵּיע לֵיהּ לְרַב, דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַב: כָּל הַנּוֹטֵל יָדָיו בָּאַחֲרוֹנָה תְּחִלָּה — הוּא מְזוּמָּן לִבְרָכָה.

רַב וְרַבִּי חִיָּיא הֲווֹ יָתְבִי בְּסָעוּדְתָּא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי, אֲמַר לֵיהּ רַבִּי לְרַב: קוּם, מְשֵׁי יְדָךְ. חַזְיֵיהּ דְּקָא מְרַתֵּת. אֲמַר לֵיהּ: בַּר פַּחֲתֵי, "עַיִּין בְּבִרְכַּת מְזוֹנָא" קָאָמַר לָךְ.
תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין מְכַבְּדִין לֹא בִּדְרָכִים וְלֹא בִּגְשָׁרִים,

דף מז.

וְלֹא בְּיָדִים מְזוֹהָמוֹת.
רַבִּין וְאַבָּיֵי הֲווֹ קָא אָזְלִי בְּאוֹרְחָא, קַדְּמֵיהּ חֲמָרֵיהּ דְּרַבִּין לְדְאַבָּיֵי וְלָא אֲמַר לֵיהּ "נֵיזִיל מָר". אֲמַר: מִדְּסָלִיק הַאי מֵרַבָּנַן מִמַּעְרְבָא, גַּס לֵיהּ דַּעְתֵּיהּ. כִּי מְטָא לְפִתְחָא דְּבֵי כְּנִישְׁתָּא אֲמַר לֵיהּ: נֵיעַל מָר. אֲמַר לֵיהּ: וְעַד הַשְׁתָּא לָאו מָר אֲנָא? אֲמַר לֵיהּ, הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין מְכַבְּדִין אֶלָּא בְּפֶתַח שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מְזוּזָה.
דְּאִית בַּהּ מְזוּזָה — אִין, דְּלֵית בַּהּ מְזוּזָה — לָא, אֶלָּא מֵעַתָּה, בֵּית הַכְּנֶסֶת וּבֵית הַמִּדְרָשׁ, דְּלֵית בְּהוּ מְזוּזָה, הָכִי נָמֵי דְּאֵין מְכַבְּדִין? אֶלָּא אֵימָא: בְּפֶתַח הָרָאוּי לִמְזוּזָה.
אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: אֵין הַמְסוּבִּין רַשָּׁאִין לֶאֱכוֹל כְּלוּם עַד שֶׁיִּטְעֲמוּ הַבּוֹצֵעַ. יָתֵיב רַב סָפְרָא וְקָאָמַר: "לִטְעוֹם" אִיתְּמַר.
לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ? שֶׁחַיָּיב אָדָם לוֹמַר בִּלְשׁוֹן רַבּוֹ.
תָּנוּ רַבָּנַן: שְׁנַיִם מַמְתִּינִין זֶה לָזֶה בַּקְּעָרָה, שְׁלֹשָׁה — אֵין מַמְתִּינִין. הַבּוֹצֵעַ הוּא פּוֹשֵׁט יָדוֹ תְּחִלָּה, וְאִם בָּא לְחַלּוֹק כָּבוֹד לְרַבּוֹ אוֹ לְמִי שֶׁגָּדוֹל הֵימֶנּוּ — הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ.
רַבָּה בַּר בַּר חָנָה הֲוָה עָסִיק לֵיהּ לְבְרֵיהּ בֵּי רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב קַטִּינָא, קָדֵים וְיָתֵיב וְקָמַתְנֵי לֵיהּ לְבְרֵיהּ: אֵין הַבּוֹצֵעַ רַשַּׁאי לִבְצוֹעַ עַד שֶׁיְּכַלֶּה "אָמֵן" מִפִּי הָעוֹנִים. רַב חִסְדָּא אָמַר מִפִּי רוֹב הָעוֹנִים.
אָמַר לוֹ רָמֵי בַּר חָמָא: מַאי שְׁנָא רוּבָּא — דְּאַכַּתְּי לָא כָּלְיָא בִּרְכָה, מִיעוּטָא נָמֵי לָא כָּלְיָא בִּרְכָה?
אֲמַר לֵיהּ: שֶׁאֲנִי אוֹמֵר, כָּל הָעוֹנֶה "אָמֵן" יוֹתֵר מִדַּאי — אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה.
תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין עוֹנִין לֹא "אָמֵן" חֲטוּפָה, וְלֹא "אָמֵן" קְטוּפָה, וְלֹא "אָמֵן" יְתוֹמָה, וְלֹא יְזָרוֹק בִּרְכָה מִפִּיו.
בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: כָּל הָעוֹנֶה "אָמֵן" יְתוֹמָה — יִהְיוּ בָנָיו יְתוֹמִים, חֲטוּפָה — יִתְחַטְּפוּ יָמָיו, קְטוּפָה — יִתְקַטְּפוּ יָמָיו. וְכָל הַמַּאֲרִיךְ בְּ"אָמֵן" — מַאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו.
רַב וּשְׁמוּאֵל הֲווֹ יָתְבִי בְּסָעוּדְתָּא. אֲתָא רַב שִׁימִי בַּר חִיָּיא, הֲוָה קָמְסָרְהֵב וְאָכֵיל. אֲמַר לֵיהּ רַב: מָה דַּעְתְּךָ — לְאִיצְטְרוּפֵי בַּהֲדַן, אֲנַן אֲכִילְנָא לַן. אֲמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל: אִלּוּ מַיְיתוּ לִי אַרְדִּילָיָא וְגוֹזָלָיָא לְאַבָּא, מִי לָא אָכְלִינַן?

תַּלְמִידֵי דְּרַב הֲווֹ יָתְבִי בְּסָעוּדְתָּא. עָל רַב אַחָא. אָמְרִי: אָתָא גַּבְרָא רַבָּא דִּמְבָרֵךְ לַן. אָמַר לְהוּ: מִי סָבְרִיתוּ דְּגָדוֹל מְבָרֵךְ? עִיקָּר שֶׁבַּסְּעוּדָה מְבָרֵךְ. וְהִלְכָתָא גָּדוֹל מְבָרֵךְ, אַף עַל גַּב דַּאֲתָא לְבַסּוֹף.

אָכַל דְּמַאי וְכוּ׳: הָא לָא חֲזֵי לֵיהּ! כֵּיוָן דְּאִי בָּעֵי מַפְקַר לְהוּ לְנָכְסֵיהּ וְהָווֹ עָנִי, וַחֲזֵי לֵיהּ, דִּתְנַן: מַאֲכִילִין אֶת הָעֲנִיִּים דְּמַאי, וְאֶת הָאַכְסַנְיָא דְּמַאי. וְאָמַר רַב הוּנָא: תְּנָא, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מַאֲכִילִין אֶת הָעֲנִיִּים וְאֶת הָאַכְסַנְיָא דְּמַאי.

מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּטְּלָה תְּרוּמָתוֹ: פְּשִׁיטָא? לָא צְרִיכָא אֶלָּא שֶׁהִקְדִּימוֹ בַּשְּׁבֻלִּים, וְהִפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְלֹא הִפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה, וְכִדְרַבִּי אֲבָהוּ. דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁהִקְדִּימוֹ בַּשְּׁבֻלִּים — פָּטוּר מִתְּרוּמָה גְּדוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ”וַהֲרֹמֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת ה׳ מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר“ — מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר אָמַרְתִּי לְךָ, וְלֹא תְּרוּמָה גְּדוֹלָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר.

אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי: אִי הָכִי, אֲפִילּוּ הִקְדִּימוֹ בִּכְרִי נָמֵי! אָמַר לֵיהּ: עָלֶיךָ אָמַר קְרָא

דף מז:

”מִכֹּל מַעְשְׂרֹתֵיכֶם תְּרִימוּ“. וּמָה רָאִיתָ? הַאי אִידְּגַן וְהַאי לָא אִידְּגַן.

מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ: פְּשִׁיטָא! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּגוֹן שֶׁנָּתַן אֶת הַקֶּרֶן, וְלֹא נָתַן אֶת הַחוֹמֶשׁ. וְהָא קָא מַשְׁמַע לַן דְּאֵין חוֹמֶשׁ מְעַכֵּב.

הַשַּׁמָּשׁ שֶׁאָכַל כְּזַיִת: פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא: שַׁמָּשׁ לָא קָבַע — קָא מַשְׁמַע לַן.

וְהַכּוּתִי מְזַמְּנִין עָלָיו: אַמַּאי? לֹא יְהֵא אֶלָּא עַם הָאָרֶץ! וְתַנְיָא אֵין מְזַמְּנִין עַל עַם הָאָרֶץ!

אַבָּיֵי אָמַר בְּכוּתִי חָבֵר. רָבָא אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא בְּכוּתִי עַם הָאָרֶץ, וְהָכָא בְּעַם הָאָרֶץ דְּרַבָּנָן דִּפְלִיגִי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר עָסְקִינַן, דְּתַנְיָא: אֵיזֶהוּ עַם הָאָרֶץ? — כֹּל שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל חוּלִּין בְּטָהֳרָה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כֹּל שֶׁאֵינוֹ מְעַשֵּׂר פֵּירוֹתָיו כָּרָאוּי. וְהָנֵי כּוּתָאֵי עַשּׂוֹרֵי מְעַשְּׂרִי כְּדַחֲזֵי, דְּבַמַּאי דִּכְתִיב בְּאוֹרַיְיתָא מִזָּהָר זְהִירִי. דְּאָמַר מָר כָּל מִצְוָה שֶׁהֶחֱזִיקוּ בָּהּ כּוּתִים — הַרְבֵּה מִדַּקְדְּקִין בָּהּ, יוֹתֵר מִיִּשְׂרָאֵל.

תָּנוּ רַבָּנָן: אֵיזֶהוּ עַם הָאָרֶץ? — כֹּל שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע עַרְבִית וְשַׁחֲרִית, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כֹּל שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ תְּפִילִּין. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: כֹּל שֶׁאֵין לוֹ צִיצִית בִּבְגָדוֹ. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: כֹּל שֶׁאֵין מְזוּזָה עַל פִּתְחוֹ. רַבִּי נָתָן בַּר יוֹסֵף אוֹמֵר: כֹּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים וְאֵינוֹ מְגַדְּלָם לְתַלְמוּד תּוֹרָה. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: אֲפִילּוּ קָרָא וְשָׁנָה וְלֹא שִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הֲרֵי זֶה עַם הָאָרֶץ. אָמַר רַב הוּנָא: הֲלָכָה כַּאֲחֵרִים.

רַמֵּי בַּר חָמָא לָא אַזְמֵין עֲלֵיהּ דְּרַב מְנַשְּׁיָא בַּר תַּחְלִיפָא דְּתָנֵי סִיפְרָא וְסִפְרֵי וְהִלְכְתָא. כִּי נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַמֵּי בַּר חָמָא, אָמַר רָבָא: לָא נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַמֵּי בַּר חָמָא אֶלָּא דְּלָא אַזְמֵין אַרַב מְנַשְּׁיָא בַּר תַּחְלִיפָא. וְהָתַנְיָא — אֲחֵרִים אוֹמְרִים אֲפִילּוּ קָרָא וְשָׁנָה וְלֹא שִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הֲרֵי זֶה עַם הָאָרֶץ? שָׁאנֵי רַב מְנַשְּׁיָא בַּר תַּחְלִיפָא דִּמְשַׁמַּע לְהוּ לְרַבָּנַן, וְרַמֵּי בַּר חָמָא הוּא דְּלָא דָּק אַבָּתְרֵיהּ. לִישָׁנָא אַחֲרִינָא: דְּשָׁמַע שְׁמַעְתָּתָא מִפּוּמַיְיהוּ דְּרַבָּנַן וְגָרֵיס לְהוּ — כְּצוֹרְבָא מֵרַבָּנַן דָּמֵי.

אָכַל טָבֵל וּמַעֲשֵׂר וְכוּ׳: טָבֵל פְּשִׁיטָא! לָא צְרִיכָא בְּטָבֵל טָבוּל מִדְּרַבָּנַן. הֵיכִי דָּמֵי — בְּעָצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב.

מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן כּוּ׳: פְּשִׁיטָא! לָא צְרִיכָא כְּגוֹן שֶׁהִקְדִּימוֹ בִּכְרִי. מַהוּ דְתֵימָא כְּדַאָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי — קָא מַשְׁמַע לַן כִּדְשַׁנִּי לֵיהּ.

מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְכוּ׳: פְּשִׁיטָא! לָא צְרִיכָא, שֶׁנִּפְדּוּ וְלֹא נִפְדּוּ כְּהִלְכָתָן. מַעֲשֵׂר שֵׁנִי — כְּגוֹן שֶׁפְּדָאוֹ עַל גַּבֵּי אֶסִימוֹן, וְרַחֲמָנָא אָמַר: ״וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ״ — כֶּסֶף שֶׁיֵּשׁ לוֹ עָלָיו צוּרָה. הֶקְדֵּשׁ — שֶׁחִלְּלוֹ עַל גַּבֵּי קַרְקַע, וְלֹא פְּדָאוֹ בְּכֶסֶף, וְרַחֲמָנָא אָמַר: ״וְנָתַן הַכֶּסֶף וְקָם לוֹ״.

וְהַשַּׁמָּשׁ שֶׁאָכַל פָּחוֹת מִכְּזַיִת: פְּשִׁיטָא! אַיְידִי דְּתָנָא רֵישָׁא ״כְּזַיִת״, תְּנָא סֵיפָא ״פָּחוֹת מִכְּזַיִת״.

וְהַנָּכְרִי אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו: פְּשִׁיטָא! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, בְּגֵר שֶׁמָּל וְלֹא טָבַל. דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְעוֹלָם אֵינוֹ גֵּר עַד שֶׁיִּמּוֹל וְיִטְבּוֹל, וְכַמָּה דְּלָא טָבַל גּוֹי הוּא.

נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים אֵין מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶן. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: קָטָן הַמּוּטָל בַּעֲרִיסָה מְזַמְּנִין עָלָיו. וְהָא תְּנַן: נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים אֵין מְזַמְּנִין עֲלֵיהֶם!

הוּא דְּאָמַר כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ קָטָן הַמּוּטָל בַּעֲרִיסָה אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו, אֲבָל עוֹשִׂין אוֹתוֹ סָנִיף לַעֲשָׂרָה.

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: תִּשְׁעָה וְעֶבֶד — מִצְטָרְפִין. מֵיתִיבִי: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁנִּכְנַס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְלֹא מָצָא עֲשָׂרָה, וְשִׁחְרֵר עַבְדּוֹ וְהִשְׁלִימוֹ לַעֲשָׂרָה. שִׁחְרֵר — אֵין, לֹא שִׁחְרֵר — לָא. תְּרֵי אִיצְטְרִיכוּ, שִׁחְרֵר חַד וְנָפִיק בְּחַד.

וְהֵיכִי עָבֵיד הָכִי? וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה כָּל הַמְשַׁחְרֵר עַבְדּוֹ עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ״? לְדַבֵּר מִצְוָה שָׁאנֵי: מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה הִיא! — מִצְוָה דְּרַבִּים שָׁאנֵי.

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: לְעוֹלָם יַשְׁכִּים אָדָם לְבֵית הַכְּנֶסֶת כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה וְיִמְנֶה עִם עֲשָׂרָה הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁאֲפִילּוּ מֵאָה בָּאִים אַחֲרָיו — קִבֵּל עָלָיו שְׂכַר כּוּלָּם. ״שְׂכַר כּוּלָּם״ סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אֶלָּא אֵימָא: נוֹתְנִין לוֹ שָׂכָר כְּנֶגֶד כּוּלָּם.

אָמַר רַב הוּנָא: תִּשְׁעָה וְאָרוֹן — מִצְטָרְפִין. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן: וְאָרוֹן גַּבְרָא הוּא? אֶלָּא אָמַר רַב הוּנָא: תִּשְׁעָה נִרְאִין כַּעֲשָׂרָה — מִצְטָרְפִין. אָמְרִי לַהּ: כִּי מְכַנְּפִי. וְאָמְרִי לַהּ: כִּי מְבַדְּרִי. אָמַר רַב אַמֵּי: שְׁנַיִם וְשַׁבָּת מִצְטָרְפִין. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן: וְשַׁבָּת גַּבְרָא הוּא?! אֶלָּא אָמַר רַבִּי אַמֵּי: שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַמְחַדְּדִין זֶה אֶת זֶה בַּהֲלָכָה מִצְטָרְפִין. מַחְוֵי רַב חִסְדָּא: כְּגוֹן אֲנָא וְרַב שֵׁשֶׁת. מַחְוֵי רַב שֵׁשֶׁת: כְּגוֹן אֲנָא וְרַב חִסְדָּא.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: קָטָן פּוֹרֵחַ — מְזַמְּנִין עָלָיו. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: קָטָן שֶׁהֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת — מְזַמְּנִין עָלָיו, וְשֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת — אֵין מְזַמְּנִין עָלָיו, וְאֵין מְדַקְדְּקִין בְּקָטָן. הָא גּוּפָא קַשְׁיָא, אָמְרַתְּ: הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת — אִין, לָא הֵבִיא — לָא. וְהָדַר תָּנֵי אֵין מְדַקְדְּקִין בְּקָטָן. לְאֵתוּיֵי מַאי? לָאו

דף מח.

לְאֵתוּיֵי קָטָן פּוֹרֵחַ?

וְלֵית הִלְכְתָא כְּכָל הָנֵי שְׁמַעְתָּתָא, אֶלָּא כִּי הָא דְּאָמַר רַב נַחְמָן: קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין — מְזַמְּנִין עָלָיו.

אַבָּיֵי וְרָבָא הֲווֹ יָתְבִי קַמֵּיהּ דְּרַבָּה. אָמַר לְהוּ רַבָּה: לְמִי מְבָרְכִין? אָמְרִי לֵיהּ: לְרַחֲמָנָא. וְרַחֲמָנָא הֵיכָא יָתֵיב? — רָבָא אַחְוִי לִשְׁמֵי טָלָלָא. אַבָּיֵי נָפַק לְבַרְיָא, אַחְוִי כְּלַפֵּי שְׁמַיָּא. אָמַר לְהוּ רַבָּה: תַּרְוַיְיכוּ רַבָּנַן הֲוֵיתוּ. הַיְינוּ דְּאָמְרִי אִינָשֵׁי: בּוּצִין בּוּצִין מִקְטַפֵּיהּ יְדִיעַ.

אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: תִּשְׁעָה אָכְלוּ דָּגָן וְאֶחָד אָכַל יָרָק — מִצְטָרְפִין. אָמַר רַבִּי זֵירָא: בְּעַאי מִינֵּיהּ מֵרַב יְהוּדָה: שְׁמֹנָה מַהוּ? שִׁבְעָה מַהוּ? אָמַר לִי: לָא שָׁנָא. שִׁשָּׁה וַדַּאי לָא מִבַּעְיָא לִי. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה: שַׁפִּיר עֲבַדְתְּ דְּלָא אִיבַּעְיָא לָךְ, הָתָם טַעְמָא מַאי — מִשּׁוּם דְּאִיכָּא רוּבָּא, הָכָא נָמֵי אִיכָּא רוּבָּא. וְאִיהוּ סָבַר רוּבָּא דְּמִינְכַר בָּעֵינַן.

יַנַּאי מַלְכָּא וּמַלְכְּתָא כְּרִיכוּ רִיפְתָּא בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, וּמִדְּקִטַל לְהוּ לְרַבָּנַן לָא הֲוָה לֵיהּ אִינִישׁ לְבָרוֹכֵי לְהוּ. אָמַר לַהּ לְדְבֵיתְהוּ: מַאן יְהֵיב לַן גַּבְרָא דְּמְבָרֵךְ לַן? אֲמַרָה לֵיהּ: אִשְׁתְּבַע לִי דְּאִי מַיְיתֵינָא לָךְ גַּבְרָא דְּלָא מְצַעֲרַתְּ לֵיהּ. אִשְׁתְּבַע לַהּ. אַיְיתְיֵיהּ לְשִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח אֲחוּהָ. אוֹתְבֵיהּ בֵּין דִּידֵיהּ לְדִידַהּ. אָמַר לֵיהּ: חָזֵית כַּמָּה יְקָרָא עֲבִידְנָא לָךְ. אָמַר לֵיהּ: לָאו אַתְּ קָא מוֹקְרַתְּ לִי אֶלָּא אוֹרָיְיתָא הִיא דְּמוֹקְרָא לִי, דִּכְתִיב: "סַלְסְלֶהָ וּתְרוֹמְמֶךָּ תְּכַבְּדֶךָּ כִּי תְחַבְּקֶנָּה". אָמַר לַהּ: קָא חָזֵית דְּלָא מְקַבֵּל מָרוּת.

יְהַבוּ לֵיהּ כָּסָא לְבָרוֹכֵי. אָמַר: הֵיכִי אֲבָרֵיךְ — "בָּרוּךְ שֶׁאָכַל יַנַּאי וַחֲבֵירָיו מִשֶּׁלּוֹ"? שַׁתְיֵיהּ לְהָהוּא כָּסָא, יְהַבוּ לֵיהּ כָּסָא אַחֲרִינָא וּבָרֵיךְ.

אָמַר רַבִּי אַבָּא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח דַּעֲבַד — לְגַרְמֵיהּ הוּא דַּעֲבַד, דְּהָכִי אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְעוֹלָם אֵינוֹ מוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן עַד שֶׁיֹּאכַל כְּזַיִת דָּגָן.

מֵיתִיבִי, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עָלָה וְהֵסִיב עִמָּהֶם אֲפִילּוּ לֹא טִבֵּל עִמָּהֶם אֶלָּא בְּצִיר, וְלֹא אָכַל עִמָּהֶם אֶלָּא גְּרוֹגֶרֶת אַחַת — מִצְטָרֵף.

אִיצְטְרוֹפֵי מִצְטָרֵף אֲבָל לְהוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן — עַד שֶׁיֹּאכַל כְּזַיִת דָּגָן.

אִיתְמַר נָמֵי, אָמַר רַב חָנָא בַּר יְהוּדָה מִשְׁמֵיהּ דְּרָבָא: אֲפִילּוּ לֹא

דף מח:

טִבֵּל עִמָּהֶם אֶלָּא בְּצִיר, וְלֹא אָכַל עִמָּהֶם אֶלָּא גְּרוֹגֶרֶת אַחַת — מִצְטָרֵף. וּלְהוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָם — אֵינוֹ מוֹצִיא עַד שֶׁיֹּאכַל כְּזַיִת דָּגָן. אָמַר רַב חָנָא בַּר יְהוּדָה מִשְׁמֵיהּ דְּרָבָא: הִלְכְתָא, אָכַל עֲלֵה יָרָק וְשָׁתָה כּוֹס שֶׁל יַיִן — מִצְטָרֵף. לְהוֹצִיא — אֵינוֹ מוֹצִיא עַד שֶׁיֹּאכַל כְּזַיִת דָּגָן.

אָמַר רַב נַחְמָן: מֹשֶׁה תִּקֵּן לְיִשְׂרָאֵל בִּרְכַּת "הַזָּן" בְּשָׁעָה שֶׁיָּרַד לָהֶם מָן. יְהוֹשֻׁעַ תִּקֵּן לָהֶם בִּרְכַּת הָאָרֶץ כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ. דָּוִד וּשְׁלֹמֹה תִּקְּנוּ "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם". דָּוִד תִּקֵּן "עַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ", וּשְׁלֹמֹה תִּקֵּן "עַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ". "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" בְּיִבְנֶה תִּקְּנוּהָ כְּנֶגֶד הֲרוּגֵי בֵּיתָר. דְּאָמַר רַב מַתְנָא: אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁנִּיתְּנוּ הֲרוּגֵי בֵּיתָר לִקְבוּרָה תִּקְּנוּ בְּיַבְנֶה "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב". "הַטּוֹב" — שֶׁלֹּא הִסְרִיחוּ, "וְהַמֵּטִיב" — שֶׁנִּיתְּנוּ לִקְבוּרָה.

תָּנוּ רַבָּנָן, סֵדֶר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן כָּךְ הִיא: בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה — בִּרְכַּת "הַזָּן", שְׁנִיָּה — בִּרְכַּת הָאָרֶץ, שְׁלִישִׁית — "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם", רְבִיעִית — "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב", וּבְשַׁבָּת — מַתְחִיל בְּנֶחָמָה וּמְסַיֵּים בְּנֶחָמָה, וְאוֹמֵר קְדוּשַׁת הַיּוֹם בָּאֶמְצַע. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: רָצָה לְאוֹמְרָהּ בַּנֶּחָמָה — אוֹמְרָהּ, בִּבְרַכַת הָאָרֶץ — אוֹמְרָהּ, בִּבְרָכָה שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים בְּיַבְנֶה — אוֹמְרָהּ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ אוֹמְרָהּ אֶלָּא בַּנֶּחָמָה בִּלְבַד.

חֲכָמִים הֵיינוּ תַּנָּא קַמָּא? — אֵיפָא בֵּינַיְיהוּ דִּיעֲבַד.

תָּנוּ רַבָּנָן: מְנַיִן לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן מִן הַתּוֹרָה? — שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ" — זוֹ בִּרְכַּת "הַזָּן", "אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" — זוֹ בִּרְכַּת הַזִּמּוּן, "עַל הָאָרֶץ" — זוֹ בִּרְכַּת הָאָרֶץ, "הַטּוֹבָה" — זוֹ "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם", וְכֵן הוּא אוֹמֵר "הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן". "אֲשֶׁר נָתַן לָךְ" — זוֹ "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב". אֵין לִי אֶלָּא לְאַחֲרָיו, לְפָנָיו מִנַּיִן? — אָמְרָתְ קַל וָחוֹמֶר: כְּשֶׁהוּא שָׂבֵעַ מְבָרֵךְ, כְּשֶׁהוּא רָעֵב — לֹא כָּל שֶׁכֵּן.

רַבִּי אוֹמֵר [אֵינוֹ צָרִיךְ]: ״וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ״ — זוֹ בִּרְכַּת הַזָּן, אֲבָל בִּרְכַּת הַזִּמּוּן מִ״גַּדְּלוּ לַה׳ אִתִּי״ נִפְקָא. ״עַל הָאָרֶץ״ — זוֹ בִּרְכַּת הָאָרֶץ, ״הַטּוֹבָה״ — זוֹ ״בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם״, וְכֵן הוּא אוֹמֵר ״הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן״. ״הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב״ בְּיַבְנֶה תִּקְנוּהָ. אֵין לִי אֶלָּא לְאַחֲרָיו, לְפָנָיו מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אֲשֶׁר נָתַן לָךְ״ — מִשֶּׁנִּתַּן לָךְ.

רַבִּי יִצְחָק אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר ״וּבֵרַךְ אֶת לַחְמְךָ וְאֶת מֵימֶיךָ״, אַל תִּקְרֵי ״וּבֵרַךְ״ אֶלָּא ״וּבָרֵךְ״. וְאֵימָתַי קָרוּי ״לֶחֶם״ — קוֹדֶם שֶׁיֹּאכְלֶנּוּ.

רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר ״כְּבֹאֲכֶם הָעִיר כֵּן תִּמְצְאוּן אוֹתוֹ בְּטֶרֶם יַעֲלֶה הַבָּמָתָה לֶאֱכוֹל כִּי לֹא יֹאכַל הָעָם עַד בֹּאוֹ כִּי הוּא יְבָרֵךְ הַזֶּבַח אַחֲרֵי כֵן יֹאכְלוּ הַקְּרֻאִים״. וְכָל כָּךְ לָמָּה? לְפִי שֶׁהַנְּשִׁים דַּבְּרָנִיּוֹת הֵן. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: כְּדֵי לְהִסְתַּכֵּל בְּיָפְיוֹ שֶׁל שָׁאוּל, דִּכְתִיב: ״מִשִּׁכְמוֹ וָמַעְלָה גָּבֹהַּ מִכָּל הָעָם״. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: לְפִי שֶׁאֵין מַלְכוּת נוֹגַעַת בַּחֲבֶרְתָּהּ אֲפִילּוּ כְּמִלְא נִימָא.

וְאֵין לִי אֶלָּא בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. בִּרְכַּת הַתּוֹרָה מִנַּיִן? אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: קַל וָחוֹמֶר, עַל חַיֵּי שָׁעָה מְבָרֵךְ, עַל חַיֵּי עוֹלָם הַבָּא לֹא כָּל שֶׁכֵּן. רַבִּי חִיָּיא בַּר נַחְמָנִי תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אֵינוֹ צָרִיךְ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר ״עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ״, וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר: ״וְאָתָּנָה לְךָ אֶת לֻחֹת הָאֶבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה וְגוֹ׳״.

רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: וּמִנַּיִן שֶׁכְּשֵׁם שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הָרָעָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אֲשֶׁר נָתַן לְךָ ה׳ אֱלֹהֶיךָ״, דַּיְּינֵךְ, בְּכָל דִּין שֶׁדָּנְךָ, בֵּין מִדָּה טוֹבָה וּבֵין מִדַּת פּוּרְעָנוּת.

רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר ״טוֹבָה״, ״הַטּוֹבָה״. טוֹבָה — זוֹ תּוֹרָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: ״כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם״. ״הַטּוֹבָה״ — זוֹ בִּנְיַן יְרוּשָׁלַיִם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר ״הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן״.

תַּנְיָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כָּל שֶׁלֹּא אָמַר ״אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה״ בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ, וּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד בְּ״בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם״ — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. נָחוּם הַזָּקֵן אוֹמֵר: צָרִיךְ שֶׁיְּזַכּוֹר בָּהּ בְּרִית. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: צָרִיךְ שֶׁיְּזַכּוֹר בָּהּ תּוֹרָה. פְּלֵימוֹ אוֹמֵר: צָרִיךְ שֶׁיַּקְדִּים בְּרִית לְתוֹרָה, שֶׁזּוֹ נִתְּנָה בְּשָׁלֹשׁ בְּרִיתוֹת,

דף מט.

וְזוֹ נִתְּנָה בְּשָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת.

רַבִּי אַבָּא אוֹמֵר: צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר בָּהּ הוֹדָאָה תְּחִלָּה וְסוֹף. וְהַפּוֹחֶת לֹא יִפְחוֹת מֵאַחַת. וְכָל הַפּוֹחֶת מֵאַחַת — הֲרֵי זֶה מְגוּנֶּה.

וְכָל הַחוֹתֵם "מַנְחִיל אֲרָצוֹת" בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ, וּ"מוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל" בְּ"בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם" — הֲרֵי זֶה בּוּר. וְכָל שֶׁאֵינוֹ אוֹמֵר בְּרִית וְתוֹרָה בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ, וּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד בְּ"בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם" — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ.

מְסַיֵּיע לֵיהּ לְרַבִּי אִילְעָא, דְּאָמַר רַבִּי אִילְעָא אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא מִשּׁוּם רַבֵּינוּ: כָּל שֶׁלֹּא אָמַר בְּרִית וְתוֹרָה בְּבִרְכַּת הָאָרֶץ וּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד בְּ"בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם" — לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ.

פְּלִיגִי בַּהּ אַבָּא יוֹסֵי בֶּן דּוֹסְתַּאי וְרַבָּנַן. חַד אָמַר: "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" צְרִיכָה מַלְכוּת, וְחַד אָמַר: אֵינָהּ צְרִיכָה מַלְכוּת. מַאן דְּאָמַר צְרִיכָה מַלְכוּת קָסָבַר דְּרַבָּנַן. וּמַאן דְּאָמַר אֵינָהּ צְרִיכָה מַלְכוּת קָסָבַר דְּאוֹרְיְיתָא.

תָּנוּ רַבָּנַן: מַהוּ חוֹתֵם בְּבִנְיַן יְרוּשָׁלַיִם, רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: "מוֹשִׁיעַ יִשְׂרָאֵל". "מוֹשִׁיעַ יִשְׂרָאֵל" — אֵין, "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם" — לָא? אֶלָּא אֵימָא: אַף "מוֹשִׁיעַ יִשְׂרָאֵל".

רַבָּה בַּר רַב הוּנָא אִיקְּלַע לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא, פְּתַח בַּחֲדָא וְסַיֵּים בְּתַרְתֵּי. אָמַר רַב חִסְדָּא: גְּבוּרְתָּא לְמֶחְתַּם בְּתַרְתֵּי! וְהָתַנְיָא רַבִּי אוֹמֵר: אֵין חוֹתְמִין בִּשְׁתַּיִם!

גּוּפָא. רַבִּי אוֹמֵר: אֵין חוֹתְמִין בִּשְׁתַּיִם. אִיתְיְבֵיהּ לֵוִי לְרַבִּי, "עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמָּזוֹן"! — אֶרֶץ דְּמַפְקָא מָזוֹן. "עַל הָאָרֶץ וְעַל הַפֵּירוֹת"! — אֶרֶץ דְּמַפְקָא פֵּירוֹת.

"מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים"! — יִשְׂרָאֵל דְּקַדְּשִׁינְהוּ לִזְמַנִּים. "מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים"! — יִשְׂרָאֵל דְּקַדְּשִׁינְהוּ לְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים.

"מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים"! — חוּץ מִזּוֹ.

וּמַאי שְׁנָא? הָכָא חֲדָא הִיא, הָתָם תַּרְתֵּי, כָּל חֲדָא וַחֲדָא בְּאַפֵּי נַפְשָׁהּ.

וְטַעְמָא מַאי אֵין חוֹתְמִין בִּשְׁתַּיִם? לְפִי שֶׁאֵין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת.

מַאי הָוֵי עֲלַהּ?

אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: פָּתַח בְּ"רַחֵם עַל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל" — חוֹתֵם בְּמוֹשִׁיעַ יִשְׂרָאֵל. פָּתַח בְּ"רַחֵם עַל יְרוּשָׁלַיִם" — חוֹתֵם בְּ"בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם". וְרַב נַחְמָן אָמַר: אֲפִילּוּ פָּתַח בְּ"רַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל" — חוֹתֵם בְּ"בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם", מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם ה' נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס": אֵימָתַי בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם ה' — בְּזֶמֶן שֶׁנִּדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְרַב חִסְדָּא: נֵיתֵי מָר וְנִתְנֵי. אָמַר לֵיהּ: בְּרָכַת מְזוֹנָא לָא גְּמִירְנָא, וְתַנּוּיֵי מַתְנֵינָא. אָמַר לֵיהּ: מַאי הַאי? אָמַר לֵיהּ: דְּאִקְּלַעְתִּי לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא, וּבָרִיכִי בִּרְכַּת מְזוֹנָא, וְזַקְפֵיהּ רַב שֵׁשֶׁת לְקוֹעֵיהּ עֲלַי כְּחִוְיָא. וְאַמַּאי? דִּלְמָא אֲמַרִי לֹא בְּרִית וְלֹא תּוֹרָה וְלֹא מַלְכוּת. וְאַמַּאי לָא אֲמַרְתְּ? כִּדְרַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב: לֹא אָמַר בְּרִית וְתוֹרָה

וּמַלְכוּת — יָצָא. בְּרִית — לְפִי שֶׁאֵינָהּ בְּנָשִׁים. תּוֹרָה וּמַלְכוּת — לְפִי שֶׁאֵינָן לֹא בְּנָשִׁים וְלֹא בַּעֲבָדִים. וְאַתְּ שְׁבַקְתְּ כֹּל הָנֵי תַּנָּאֵי וְאָמוֹרָאֵי, וְעָבַדְתְּ כְּרַב?!

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: ״הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב״ צְרִיכָה מַלְכוּת. מַאי קָא מַשְׁמַע לַן, כָּל בְּרָכָה שֶׁאֵין בָּהּ מַלְכוּת — לֹא שְׁמָהּ בְּרָכָה? וְהָא אַמְרַהּ רַבִּי יוֹחָנָן חֲדָא זִימְנָא! אָמַר רַבִּי זֵירָא: לוֹמַר שֶׁצְּרִיכָה שְׁתֵּי מַלְכֻיּוֹת, חֲדָא דִּידָהּ וַחֲדָא דְּ״בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם״.

אִי הָכִי נִיבְעֵי תְּלָת: חֲדָא דִּידָהּ, וַחֲדָא דְּ״בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם״, וַחֲדָא דְּבִרְכַּת הָאָרֶץ! אֶלָּא בִּרְכַּת הָאָרֶץ מַאי טַעְמָא לָא? מִשּׁוּם דְּהַוְיָא לַהּ בְּרָכָה הַסְמוּכָה לַחֲבֶרְתָּהּ, ״בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם״ נָמֵי לָא תִּבְעֵי, דְּהַוְיָא לַהּ בְּרָכָה הַסְמוּכָה לַחֲבֶרְתָּהּ!

הוּא הַדִּין דַּאֲפִילּוּ ״בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם״ נָמֵי לָא בָּעֲיָא. אַיְידֵי דְּאָמַר מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, לְאוּ אוֹרַח אַרְעָא דְּלָא אָמַר מַלְכוּת שָׁמַיִם. רַב פָּפָּא אָמַר, הָכִי קָאָמַר: צְרִיכָה שְׁתֵּי מַלְכֻיּוֹת לְבַר מִדִּידָהּ.

יָתֵיב רַבִּי זֵירָא אֲחוֹרֵי דְּרַב גִּידֵּל, וְיָתֵיב רַב גִּידֵּל קַמֵּיהּ דְּרַב הוּנָא, וְיָתֵיב וְקָאָמַר: טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת, אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן שַׁבָּתוֹת לְמְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה לְאוֹת וְלִבְרִית, בָּרוּךְ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת״. אֲמַר לֵיהּ: מַאן אֲמַרַהּ? רַב.

הֲדַר יָתֵיב וְקָאָמַר: טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל יוֹם טוֹב, אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן יָמִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְשִׂמְחָה וּלְזֵכָרוֹן, בָּרוּךְ מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים״. אֲמַר לֵיהּ: מַאן אֲמַרַהּ? רַב.

הֲדַר יָתֵיב וְקָאָמַר: טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ אוֹמֵר ״בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן רָאשֵׁי חֳדָשִׁים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְזִכָּרוֹן״. וְלָא יָדַעְנָא אִי אֲמַר בָּהּ ״שִׂמְחָה״ אִי לָא אָמַר בָּהּ ״שִׂמְחָה״, אִי חָתֵים בָּהּ, אִי לָא חָתֵים בָּהּ, אִי דִּידֵיהּ אִי דְּרַבֵּיהּ.

גִּידֵּל בַּר מְנְיוֹמֵי הֲוָה קָאֵי קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, טָעָה רַב נַחְמָן

דף מט:

וַהֲדַר לְרֵישָׁא. אֲמַר לֵיהּ: מַאי טַעְמָא עָבֵיד מָר הָכִי? אֲמַר לֵיהּ, דְּאָמַר רַבִּי שֵׁילָא אָמַר רַב: טָעָה — חוֹזֵר לְרֹאשׁ.

וְהָא אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: טָעָה — אוֹמֵר ״בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן״! אָמַר לֵיהּ: לָאו אִיתְּמַר עֲלַהּ, אָמַר רַב מְנַשְּׁיָא בַּר תַּחְלִיפָא אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא פָּתַח בְּ״הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב״, אֲבָל פָּתַח בְּ״הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב״ — חוֹזֵר לְרֹאשׁ.

אָמַר רַב אִידִי בַּר אָבִין אָמַר רַב עַמְרָם אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: טָעָה וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ בַּתְּפִלָּה — מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ.

אָמַר לֵיהּ רַב אָבִין לְרַב עַמְרָם: מַאי שְׁנָא תְּפִלָּה וּמַאי שְׁנָא בִּרְכַּת הַמָּזוֹן? אֲמַר לֵיהּ: אַף לְדִידִי קַשְׁיָא לִי וּשְׁאֵילְתֵּיהּ לְרַב נַחְמָן, וַאֲמַר לִי: מִינֵּיהּ דְּמָר שְׁמוּאֵל לָא שְׁמִיעַ לִי, אֶלָּא

נָחֵזִי אֲנַן: תְּפִלָּה דְּחוֹבָה הִיא — מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. בִּרְכַּת מְזוֹנָא, דְּאִי בָּעֵי אָכֵיל אִי בָּעֵי לָא אָכֵיל — אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ.

אֶלָּא מֵעַתָּה שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, דְּלָא סַגֵּי דְּלָא אָכֵיל — הָכִי נָמֵי דְּאִי טָעֵי הָדַר? — אֲמַר לֵיהּ: אִין, דְּאָמַר רַבִּי שֵׁילָא אָמַר רַב: טָעָה — חוֹזֵר לָרֹאשׁ. וְהָא אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: טָעָה — אוֹמֵר "בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן"! — לָאו אִיתְמַר עֲלַהּ: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא פָּתַח בְּ"הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב", אֲבָל פָּתַח בְּ"הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" — חוֹזֵר לָרֹאשׁ.

עַד כַּמָּה מְזַמְּנִין וְכוּ'.

לְמֵימְרָא דְּרַבִּי מֵאִיר חָשֵׁיב לֵיהּ כְּזִית, וְרַבִּי יְהוּדָה כְּבֵיצָה? וְהָא אִיפְּכָא שְׁמָעִינַן לְהוּ, דְּתָנַן: וְכַן מִי שֶׁיָּצָא מִירוּשְׁלַיִם וְנִזְכַּר שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ בְּשַׂר קֹדֶשׁ, אִם עָבַר צוֹפִים — שׁוֹרְפוֹ בְּמְקוֹמוֹ, וְאִם לָאו — חוֹזֵר וְשׁוֹרְפוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה מֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה.

עַד כַּמָּה הֵם חוֹזְרִים? רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: זֶה וְזֶה בִּכְבֵיצָה. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: זֶה וְזֶה בִּכְזַיִת.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מוּחְלֶפֶת הַשִּׁיטָה. אֲבָיֵי אָמַר: לְעוֹלָם לָא תֵּיפּוֹךְ. הָכָא בִּקְרָאֵי פְּלִיגִי, רַבִּי מֵאִיר סָבַר: "וְאָכַלְתָּ" — זוֹ אֲכִילָה, "וְשָׂבָעְתָּ" — זוֹ שְׁתִיָּה, וַאֲכִילָה בִּכְזַיִת. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ" — אֲכִילָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׂבִיעָה, וְאֵיזוֹ זוֹ — כְּבֵיצָה.

הָתָם בְּסָבָרָא פְּלִיגִי, רַבִּי מֵאִיר סָבַר: חֲזָרָתוֹ כְּטוּמְאָתוֹ, מָה טוּמְאָתוֹ בִּכְבֵיצָה — אַף חֲזָרָתוֹ בִּכְבֵיצָה. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: חֲזָרָתוֹ כְּאִיסּוּרוֹ, מָה אִיסּוּרוֹ בִּכְזַיִת — אַף חֲזָרָתוֹ בִּכְזַיִת.

מַתְנִי' כֵּיצַד מְזַמְּנִין? בִּשְׁלֹשָׁה — אוֹמֵר: "נְבָרֵךְ", בִּשְׁלֹשָׁה וְהוּא — אוֹמֵר: "בָּרְכוּ". בַּעֲשָׂרָה — אוֹמֵר "נְבָרֵךְ אֱלֹהֵינוּ", בַּעֲשָׂרָה וְהוּא — אוֹמֵר "בָּרְכוּ". אֶחָד עֶשְׂרָה וְאֶחָד עָשָׂר רִבּוֹא.

בְּמֵאָה — הוּא אוֹמֵר "נְבָרֵךְ ה' אֱלֹהֵינוּ", בְּמֵאָה וְהוּא — אוֹמֵר "בָּרְכוּ". וּבְאֶלֶף — הוּא אוֹמֵר "נְבָרֵךְ לַה' אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל", בְּאֶלֶף וְהוּא — אוֹמֵר "בָּרְכוּ". בְּרִבּוֹא — אוֹמֵר "נְבָרֵךְ לַה' אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי צְבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים עַל הַמָּזוֹן שֶׁאָכַלְנוּ", בְּרִבּוֹא וְהוּא — אוֹמֵר "בָּרְכוּ".

כָּעִנְיָן שֶׁהוּא מְבָרֵךְ, כָּךְ עוֹנִים אַחֲרָיו "בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי צְבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים עַל הַמָּזוֹן שֶׁאָכַלְנוּ".

רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: לְפִי רוֹב הַקָּהָל הֵם מְבָרְכִים, שֶׁנֶּאֱמַר "בְּמַקְהֲלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים ה' מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל". אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מַה מָּצִינוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אֶחָד מְרוּבִּים וְאֶחָד מוּעָטִים אוֹמֵר "בָּרְכוּ אֶת ה'". רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: "בָּרְכוּ אֶת ה' הַמְבוֹרָךְ".

גְּמָ' אָמַר שְׁמוּאֵל: לְעוֹלָם אַל יוֹצִיא אָדָם אֶת עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל.

תְּנַן: בִּשְׁלֹשָׁה וְהוּא — אוֹמֵר "בָּרְכוּ"!

אֵימָא:

דף נ.

אַף ״בָּרְכוּ״, וּמִכָּל מָקוֹם ״נְבָרֵךְ״ עָדִיף, דְּאָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה, אָמְרִי בֵּי רַב, תְּנִינָא: שִׁשָּׁה נֶחְלָקִין עַד עֲשָׂרָה.

אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא ״נְבָרֵךְ״ עָדִיף — מִשּׁוּם הָכִי נֶחְלָקִין, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ ״בָּרְכוּ״ עָדִיף — אַמַּאי נֶחְלָקִין! אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינַּהּ ״נְבָרֵךְ״ עָדִיף. שְׁמַע מִינַּהּ.

תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: בֵּין שֶׁאָמַר ״בָּרְכוּ״ בֵּין שֶׁאָמַר ״נְבָרֵךְ״ — אֵין תּוֹפְסִין אוֹתוֹ עַל כָּךְ, וְהַנַּקְדָּנִין תּוֹפְסִין אוֹתוֹ עַל כָּךְ. וּמִבָּרְכוֹתָיו שֶׁל אָדָם נִיכָּר אִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא אִם לָאו. כֵּיצַד? רַבִּי אוֹמֵר: ״וּבְטוּבוֹ״ — הֲרֵי זֶה תַּלְמִיד חָכָם, ״וּמְטוּבוֹ״ — הֲרֵי זֶה בּוּר.

אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב דִּימִי: וְהָכְתִיב: ״וּמִבָּרְכָתְךָ יְבֹרַךְ (אֶת) בֵּית עַבְדֶּךָ לְעוֹלָם״! — בִּשְׁאֵלָה שָׁאנֵי. בִּשְׁאֵלָה נָמֵי, הָכְתִיב: ״הַרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ״! — הַהוּא, בְּדִבְרֵי תוֹרָה כְּתִיב.

תַּנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: ״בְּטוּבוֹ חַיִינוּ״ — הֲרֵי זֶה תַּלְמִיד חָכָם, ״חַיִּים״ — הֲרֵי זֶה בּוּר. נְהַרְבְּלַאֵי מַתְנִי אִיפְּכָא, וְלֵית הִילְכָתָא כְּנַהַרְבְּלַאֵי.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: ״נְבָרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ״ — הֲרֵי זֶה תַּלְמִיד חָכָם, ״לְמִי שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ״ — הֲרֵי זֶה בּוּר.

אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אָשֵׁי: וְהָא אָמְרִינַן ״לְמִי שֶׁעָשָׂה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנִּסִּים הָאֵלּוּ״. אָמַר לֵיהּ: הָתָם מוֹכְחָא מִילְּתָא, מַאן עָבֵיד נִיסֵּי — קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: ״בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ״ — הֲרֵי זֶה תַּלְמִיד חָכָם, ״עַל הַמָּזוֹן שֶׁאָכַלְנוּ״ — הֲרֵי זֶה בּוּר.

אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: לָא אֲמַרַן אֶלָּא בִּשְׁלֹשָׁה, דְּלֵיכָּא שֵׁם שָׁמַיִם, אֲבָל בַּעֲשָׂרָה, דְּאִיכָּא שֵׁם שָׁמַיִם — מוֹכְחָא מִילְּתָא, כְּדִתְנַן: כָּעִנְיָן שֶׁהוּא מְבָרֵךְ, כָּךְ עוֹנִין אַחֲרָיו: ״בָּרוּךְ ה׳ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים עַל הַמָּזוֹן שֶׁאָכַלְנוּ״.

אֶחָד עֲשָׂרָה, וְאֶחָד עֲשָׂרָה רִבּוֹא. הָא גּוּפָא קַשְׁיָא, אָמְרַתְּ אֶחָד עֲשָׂרָה וְאֶחָד עֲשָׂרָה רִבּוֹא, אַלְמָא כִּי הֲדֵדֵי נִינְהוּ, וַהֲדַר קָתָנֵי בְּמֵאָה אוֹמֵר, בְּאֶלֶף אוֹמֵר, בְּרִבּוֹא אוֹמֵר!

אָמַר רַב יוֹסֵף: לָא קַשְׁיָא, הָא רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, הָא רַבִּי עֲקִיבָא. דִּתְנַן, רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: לְפִי רוֹב הַקָּהָל הֵם מְבָרְכִין, שֶׁנֶּאֱמַר: ״בְּמַקְהֲלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים״.

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מַה מָּצִינוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְכוּ׳. וְרַבִּי עֲקִיבָא, הַאי קְרָא דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי מַאי עָבֵיד לֵיהּ? מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁאֲפִילּוּ עוּבָּרִין שֶׁבְּמֵעֵי אִמָּן אֲמְרוּ שִׁירָה עַל הַיָּם — שֶׁנֶּאֱמַר: ״בְּמַקְהֲלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים ה׳ מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל״. וְאֵידַךְ? מִ״מְּקוֹר״ נָפְקָא.

אָמַר רָבָא: הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא. רָבִינָא וְרַב חָמָא בַּר בּוּזִי אִקְּלַעוּ לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא. קָם רַב חָמָא וְקָא מְהַדַּר אַבֵּי מְאָה. אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא: לָא צְרִיכְתָּ, הָכִי אָמַר רָבָא: הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא.

אָמַר רָבָא: כִּי אָכְלִינַן רִפְתָּא בֵּי רֵישׁ גָּלוּתָא, מְבָרְכִינַן שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה. וְלִיבָרְכוּ עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה! — שְׁמַע רֵישׁ גָּלוּתָא וְאִיקְפַד. וְנִיפְּקוּ בְּבִרְכָתָא דְּרֵישׁ גָּלוּתָא! — אַיְידֵי דְּאָוְושׁוּ כּוּלֵּי עָלְמָא, לָא שָׁמְעִי.

אָמַר רַבָּה תּוֹסְפָאָה: הָנֵי שְׁלֹשָׁה דְּכָרְכִי רִפְתָּא בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, וּקְדֵים חַד מִינַּייהוּ וּבָרִיךְ לְדַעְתַּייהּ — אִינּוּן נָפְקִין בְּזִמּוּן דִּידֵיהּ, אִיהוּ לָא נָפֵיק בְּזִמּוּן דִּידְהוּ — לְפִי שֶׁאֵין זִמּוּן לְמַפְרֵעַ. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר. רַפְרָם בַּר פָּפָּא אִקְּלַע לְבֵי כְּנִישְׁתָּא דַּאֲבֵי גִּיבָּר, קָם קָרָא בְּסִפְרָא וַאֲמַר "בָּרְכוּ אֶת ה'", וְאִשְׁתִּיק, וְלָא אֲמַר "הַמְבוֹרָךְ". אָוְושׁוּ כּוּלֵּי עָלְמָא: "בָּרְכוּ אֶת ה' הַמְבוֹרָךְ". אָמַר רָבָא: פַּתְיָא אוּכְמָא, בַּהֲדֵי פְּלוּגְתָּא לְמָה לְךָ? וְעוֹד, הָא נָהוּג עָלְמָא כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל.

מַתְנִי' שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת — אֵינָן רַשָּׁאִין לֵיחָלֵק. וְכֵן אַרְבָּעָה, וְכֵן חֲמִשָּׁה. שִׁשָּׁה — נֶחְלָקִין, עַד עֲשָׂרָה. וַעֲשָׂרָה — אֵין נֶחֱלָקִין, עַד עֶשְׂרִים.

שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁהָיוּ אוֹכְלוֹת בְּבַיִת אֶחָד, בִּזְמַן שֶׁמִּקְצָתָן רוֹאִין אֵלּוּ אֶת אֵלּוּ — הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין לְזִמּוּן, וְאִם לָאו — אֵלּוּ מְזַמְּנִין לְעַצְמָן וְאֵלּוּ מְזַמְּנִין לְעַצְמָן.

אֵין מְבָרְכִין עַל הַיַּיִן עַד שֶׁיִּתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מְבָרְכִין.

גְּמָ' מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? תְּנֵינָא חָדָא זִימְנָא, שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ כְּאַחַת חַיָּיבִין לְזַמֵּן!

הָא קָא מַשְׁמַע לַן, כִּי הָא דְּאָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁלֹשָׁה שֶׁיָּשְׁבוּ לֶאֱכוֹל כְּאַחַת, וַעֲדַיִן לֹא אָכְלוּ — אֵינָן רַשָּׁאִין לֵיחָלֵק.

לִישָׁנָא אַחֲרִינָא: אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר שְׁמוּאֵל, הָכִי קָתָנֵי: שְׁלֹשָׁה שֶׁיָּשְׁבוּ לֶאֱכוֹל כְּאַחַת, אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד אוֹכֵל מִכִּכָּרוֹ, אֵינָן רַשָּׁאִין לֵיחָלֵק. אִי נָמֵי כִּי הָא דְּרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא: שְׁלֹשָׁה שֶׁבָּאוּ מִשָּׁלֹשׁ חֲבוּרוֹת, אֵינָן רַשָּׁאִין לֵיחָלֵק.

אָמַר רַב חִסְדָּא: וְהוּא שֶׁבָּאוּ מִשָּׁלֹשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁל שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם.

אָמַר רָבָא:

דף נ:

וְלָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלָא אַקְדִּימוּ הָנָךְ וְאָזְמוּן עֲלַייהוּ בְּדוּכְתַּייהוּ, אֲבָל אַזְמוּן עֲלַייהוּ בְּדוּכְתַּייהוּ — פָּרַח זִימּוּן מִינַּייהוּ.

אָמַר רָבָא: מָנָא אָמֵינָא לַהּ — דְּתְנַן: מִטָּה שֶׁנִּגְנְבָה חֲצִיָּהּ, אוֹ שֶׁאָבְדָה חֲצִיָּהּ, אוֹ שֶׁחָלְקוּהָ אַחִין אוֹ שׁוּתָּפִין — טְהוֹרָה. הֶחֱזִירוּהָ — מְקַבֶּלֶת טוּמְאָה מִכָּאן וּלְהַבָּא.

מִכָּאן וּלְהַבָּא — אִין, לְמַפְרֵעַ — לָא. אַלְמָא, כֵּיוָן דְּפַלְגוּהָ — פָּרַח לַהּ טוּמְאָה מִינַּהּ. הָכָא נָמֵי כֵּיוָן דְּאַזְמוּן עָלַיְיהוּ, פָּרַח זִימּוּן מִינַּיְיהוּ.

שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת וְכוּ׳. תָּנָא: אִם יֵשׁ שַׁמָּשׁ בֵּינֵיהֶם — שַׁמָּשׁ מְצָרְפָן.

אֵין מְבָרְכִין עַל הַיַּיִן. תָּנוּ רַבָּנָן: יַיִן עַד שֶׁלֹּא נָתַן לְתוֹכוֹ מַיִם — אֵין מְבָרְכִין עָלָיו ״בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן״ אֶלָּא ״בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ״. וְנוֹטְלִין מִמֶּנּוּ לַיָּדַיִם. מִשֶּׁנָּתַן לְתוֹכוֹ מַיִם — מְבָרְכִין עָלָיו ״בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן״, וְאֵין נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ לַיָּדַיִם, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, מְבָרְכִין עָלָיו ״בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן״ וְאֵין נוֹטְלִין הֵימֶנּוּ לַיָּדַיִם.

כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: עוֹשֶׂה אָדָם כָּל צָרְכָּיו בְּפַת, כְּמַאן? כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה שֶׁאֵין מְבָרְכִין עָלָיו עַד שֶׁיִּתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב אוֹשַׁעְיָא: בָּעֵינַן מִצְוָה מִן הַמּוּבְחָר.

וְרַבָּנַן, לְמַאי חָזֵי? אָמַר רַבִּי זֵירָא חָזֵי לְקוּרְיֵיטֵי.

תָּנוּ רַבָּנַן: אַרְבָּעָה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בְּפַת: אֵין מַנִּיחִין בָּשָׂר חַי עַל הַפַּת. וְאֵין מַעֲבִירִין כּוֹס מָלֵא עַל הַפַּת. וְאֵין זוֹרְקִין אֶת הַפַּת. וְאֵין סוֹמְכִין אֶת הַקְּעָרָה בְּפַת.

אַמֵּימָר וּמָר זוּטְרָא וְרַב אָשֵׁי כְּרִכוּ רִיפְתָּא בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, אַיְיתִי לְקַמַּיְיהוּ תַּמְרֵי וְרִמּוֹנֵי. שְׁקַל מָר זוּטְרָא פְּתַק לְקַמֵּיהּ דְּרַב אָשֵׁי דַּסְתְּנָא. אֲמַר לֵיהּ: לָא סָבַר לַהּ מָר לְהָא דְּתַנְיָא אֵין זוֹרְקִין אֶת הָאוֹכָלִין? הַהִיא בְּפַת תַּנְיָא. וְהָתַנְיָא: כְּשֵׁם שֶׁאֵין זוֹרְקִין אֶת הַפַּת, כָּךְ אֵין זוֹרְקִין אֶת הָאוֹכָלִין! אֲמַר לֵיהּ: וְהָתַנְיָא: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין זוֹרְקִין אֶת הַפַּת, אֲבָל זוֹרְקִין אֶת הָאוֹכָלִין! אֶלָּא לָא קַשְׁיָא, הָא — בְּמִידֵּי דְּמִמְּאִיס, הָא — בְּמִידֵּי דְּלָא מִמְּאִיס.

תָּנוּ רַבָּנַן: מַמְשִׁיכִין יַיִן בְּצִנּוֹרוֹת לִפְנֵי חָתָן וְלִפְנֵי כַּלָּה, וְזוֹרְקִין לִפְנֵיהֶם קְלָיוֹת וֶאֱגוֹזִים בִּימוֹת הַחַמָּה, אֲבָל לֹא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים. אֲבָל לֹא גְּלוּסְקָאוֹת לֹא בִּימוֹת הַחַמָּה וְלָא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים.

אָמַר רַב יְהוּדָה: שָׂכַח וְהִכְנִיס אוֹכָלִין לְתוֹךְ פִּיו בְּלֹא בְּרָכָה — מְסַלְקָן לְצַד אֶחָד וּמְבָרֵךְ.

תַּנְיָא חָדָא: בּוֹלְעָן, וְתַנְיָא אִידַּךְ: פּוֹלְטָן, וְתַנְיָא אִידַּךְ: מְסַלְקָן.

לָא קַשְׁיָא. הָא דְּתַנְיָא בּוֹלְעָן בְּמַשְׁקִין. וְהָא דְּתַנְיָא פּוֹלְטָן בְּמִידֵּי דְּלָא מִמְּאִיס. וְהָא דְּתַנְיָא מְסַלְקָן בְּמִידֵּי דְּמִמְּאִיס.

דף נא.

בְּמִידֵּי דְּלָא מִמְּאִיס נָמֵי, לְסַלְקִינְהוּ לְצַד אֶחָד וְלִיבָרֵךְ? תַּרְגְּמַהּ רַב יִצְחָק קַסְקָסָאָה קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר אָבִין מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר ״יִמָּלֵא פִי תְהִלָּתֶךָ״.

בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵרַב חִסְדָּא: מִי שֶׁאָכַל וְשָׂתָה וְלֹא בֵּרַךְ, מַהוּ שֶׁיַּחֲזוֹר וִיבָרֵךְ? אָמַר לְהוּ: מִי שֶׁאָכַל שׁוּם וְרֵיחוֹ נוֹדֵף, יַחֲזוֹר וְיֹאכַל שׁוּם אַחֵר כְּדֵי שֶׁיְּהֵא רֵיחוֹ נוֹדֵף?!

אָמַר רָבִינָא: הִלְכָךְ אֲפִילּוּ גָּמַר סְעוּדָתוֹ, יַחְזוֹר וִיבָרֵךְ. דְּתַנְיָא: טָבַל וְעָלָה, אוֹמֵר בַּעֲלִיָּיתוֹ "בָּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַטְּבִילָה".

וְלָא הִיא, הָתָם — מֵעִיקָּרָא גַּבְרָא לָא חֲזֵי, הָכָא — מֵעִיקָּרָא גַּבְרָא חֲזֵי, וְהוֹאִיל וְאִידְּחִי — אִידְּחִי.

תָּנוּ רַבָּנַן: אִסְפָּרְגוֹס — יָפֶה לַלֵּב וְטוֹב לָעֵינַיִם, וְכָל שֶׁכֵּן לִבְנֵי מֵעַיִם. וְהָרְגִיל בּוֹ — יָפֶה לְכָל גּוּפוֹ. וְהַמִּשְׁתַּכֵּר הֵימֶנּוּ — קָשֶׁה לְכָל גּוּפוֹ.

מִדְּקָתָנֵי יָפֶה לַלֵּב, מִכְּלָל דִּבְחַמְרָא עָסְקִינַן, וְקָתָנֵי: וְכָל שֶׁכֵּן לִבְנֵי מֵעַיִם. וְהָתַנְיָא: לְלַעַ"ט — יָפֶה, לְרַמַּ"ת — קָשֶׁה!

כִּי תַּנְיָא הַהִיא, בְּמִיּוּשָׁן. כִּדְתָנֵן: קַוְנָם יַיִן שֶׁאֲנִי טוֹעֵם, שֶׁהַיַּיִן קָשֶׁה לִבְנֵי מֵעַיִם. אָמְרוּ לוֹ: וַהֲלֹא מְיוּשָׁן יָפֶה הוּא לִבְנֵי מֵעַיִם! וְשָׁתַק — אָסוּר בְּחַדָּשׁ, וּמוּתָּר בְּמְיוּשָׁן. שְׁמַע מִינַּהּ.

תָּנוּ רַבָּנַן: שִׁשָּׁה דְּבָרִים נֶאֱמְרוּ בְּאִסְפָּרְגוֹס: אֵין שׁוֹתִין אוֹתוֹ אֶלָּא כְּשֶׁהוּא חַי וּמְלֵא; מְקַבְּלוֹ בְּיָמִין וְשׁוֹתֵהוּ בְּשְׂמֹאל; וְאֵין מְשִׂיחִין אַחֲרָיו, וְאֵין מַפְסִיקִין בּוֹ; וְאֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ אֶלָּא לְמִי שֶׁנָּתְנוּ לוֹ; וְרַק אַחֲרָיו; וְאֵין סוֹמְכִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּמִינוֹ.

וְהָתַנְיָא אֵין סוֹמְכִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּפַת! לָא קַשְׁיָא, הָא — בִּדְחַמְרָא, הָא — בִּדְשִׁכְרָא.

תָּנֵי חָדָא לְלַעַ"ט יָפֶה, לְרַמַּ"ת קָשֶׁה. וְתַנְיָא אִידַּךְ: לְרַמַּ"ת יָפֶה, לְלַעַ"ט קָשֶׁה! לָא קַשְׁיָא, הָא — בִּדְחַמְרָא, הָא — בִּדְשִׁכְרָא.

תָּנֵי חָדָא: רַק אַחֲרָיו — לוֹקֶה. וְתַנְיָא אִידַּךְ: לֹא רַק אַחֲרָיו — לוֹקֶה! לָא קַשְׁיָא, הָא — בִּדְחַמְרָא, הָא — בִּדְשִׁכְרָא.

אָמַר רַב אָשֵׁי: הַשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ לֹא רַק אַחֲרָיו לוֹקֶה, מֵימָיו נִזָּרְקִין אֲפִילּוּ בִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע: שִׁלְשָׁה דְּבָרִים סָח לִי סוּרִיאֵל שַׂר הַפָּנִים: אַל תִּטּוֹל חֲלוּקְךָ בְּשַׁחֲרִית מִיַּד הַשַּׁמָּשׁ וְתִלְבַּשׁ. וְאַל תִּטּוֹל יָדֶיךָ מִמִּי שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו. וְאַל תַּחֲזִיר כּוֹס אִסְפָּרְגוֹס אֶלָּא לְמִי שֶׁנָּתְנוּ לְךָ — מִפְּנֵי שֶׁתַּכְסְפִית, וְאָמְרִי לַהּ, אִסְתַּלְגְּנִית שֶׁל מַלְאֲכֵי חַבָּלָה מְצַפִּין לוֹ לָאָדָם, וְאוֹמְרִים: אֵימָתַי יָבֹא אָדָם לִידֵי אֶחָד מִדְּבָרִים הַלָּלוּ וְיִלָּכֵד.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, שְׁלשָׁה דְּבָרִים סָח לִי מַלְאַךְ הַמָּוֶת: אַל תִּטּוֹל חֲלוּקְךָ שַׁחֲרִית מִיַּד הַשַּׁמָּשׁ וְתִלְבַּשׁ. וְאַל תִּטּוֹל יָדֶיךָ מִמִּי שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו. וְאַל תַּעֲמוֹד לִפְנֵי הַנָּשִׁים בְּשָׁעָה שֶׁחוֹזְרוֹת מִן הַמַּת, מִפְּנֵי שֶׁאֲנִי מְרַקֵּד וּבָא לִפְנֵיהֶן וְחַרְבִּי בְּיָדִי וְיֵשׁ לִי רְשׁוּת לְחַבֵּל.

וְאִי פָּגַע, מַאי תַּקַּנְתֵּיהּ? לִינָּשׁוֹף מִדּוּכְתֵּיהּ אַרְבַּע אַמּוֹת, אִי אִיכָּא נַהֲרָא — לֵיעְבְּרֵיהּ, וְאִי אִיכָּא דַּרְכָּא אַחֲרִינָא — לֵיזִיל בַּהּ, וְאִי אִיכָּא גּוּדָּא — לֵיקוּ אָחוֹרָא, וְאִי לָא — לֵיהְדַּר אַפֵּיהּ וְלֵימָא: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׂטָן יִגְעַר ה' בְּךָ וְגוֹ'" עַד דְּחָלְפִי מִינֵּיהּ.

אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, וְאָמְרִי לַהּ בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: עֲשָׂרָה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה: טָעוּן הַדָּחָה וּשְׁטִיפָּה. חַי וּמָלֵא. עִיטּוּר וְעִיטּוּף. נוֹטְלוֹ בִּשְׁתֵּי יָדָיו, וְנוֹתְנוֹ בַּיָּמִין. וּמַגְבִּיהוֹ מִן הַקַּרְקַע טֶפַח, וְנוֹתֵן עֵינָיו בּוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף מְשַׁגְּרוֹ בְּמַתָּנָה לְאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ.
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא אַרְבָּעָה בִּלְבַד: הֲדָחָה, שְׁטִיפָּה, חַי, וּמָלֵא. תָּנָא: הֲדָחָה — מִבִּפְנִים, וּשְׁטִיפָּה — מִבַּחוּץ.
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמְבָרֵךְ עַל כּוֹס מָלֵא — נוֹתְנִין לוֹ נַחֲלָה בְּלִי מְצָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וּמָלֵא בִּרְכַּת ה׳ יָם וְדָרוֹם יְרָשָׁה״. רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא אוֹמֵר: זוֹכֶה וְנוֹחֵל שְׁנֵי עוֹלָמִים, הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא.
עִיטּוּר. רַב יְהוּדָה מְעַטְּרֵהוּ בְּתַלְמִידִים, רַב חִסְדָּא מְעַטֵּר לֵיהּ בְּנַטְלֵי. אָמַר רַבִּי חָנָן: וּבְחַי. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: וּבְבִרְכַּת הָאָרֶץ.
עִיטּוּף. רַב פָּפָּא מְעַטֵּף וְיָתֵיב. רַב אַסִּי פָּרֵיס סוּדְרָא עַל רֵישֵׁיהּ.
נוֹטְלוֹ בִּשְׁתֵּי יָדָיו. אָמַר רַבִּי חִינָּנָא בַּר פָּפָּא: מַאי קְרָאָה? — ״שְׂאוּ יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ וּבָרְכוּ אֶת ה׳״.
וְנוֹתְנוֹ לַיָּמִין. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רְאשׁוֹנִים שָׁאֲלוּ: שְׂמֹאל מַהוּ שֶׁתְּסַיְּעֵ לַיָּמִין? אָמַר רַב אָשֵׁי: הוֹאִיל וְרְאשׁוֹנִים אִיבַּעְיָא לְהוּ וְלֹא אִיפְּשֵׁט לְהוּ,

דף נא:

אֲנַן נַעֲבֵד לְחוּמְרָא.
וּמַגְבִּיהוֹ מִן הַקַּרְקַע טֶפַח. אָמַר רַב אַחָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: מַאי קְרָאָה — ״כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם ה׳ אֶקְרָא״.
וְנוֹתֵן עֵינָיו בּוֹ — כִּי הֵיכִי דְּלָא נִיסַּח דַּעְתֵּיהּ מִינַּיהּ.
וּמְשַׁגְּרוֹ לְאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ בְּמַתָּנָה — כִּי הֵיכִי דְּתִתְבָּרֵךְ דְּבֵיתְהוּ.
עוּלָּא אִקְּלַע לְבֵי רַב נַחְמָן. כְּרִיךְ רִיפְתָּא, בָּרִיךְ בִּרְכַת מְזוֹנָא, יְהַב לֵיהּ כָּסָא דְּבִרְכְתָא לְרַב נַחְמָן. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן: לִישַׁדַּר מָר כָּסָא דְּבִרְכְתָא לְיָלְתָא. אֲמַר לֵיהּ: הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין פְּרִי בִטְנָהּ שֶׁל אִשָּׁה מִתְבָּרֵךְ אֶלָּא מִפְּרִי בִּטְנוֹ שֶׁל אִישׁ, שֶׁנֶּאֱמַר ״וּבֵרַךְ פְּרִי בִטְנְךָ״. ״פְּרִי בִטְנָהּ״ לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא ״פְּרִי בִטְנְךָ״.
תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁאֵין פְּרִי בִטְנָהּ שֶׁל אִשָּׁה מִתְבָּרֵךְ אֶלָּא מִפְּרִי בִּטְנוֹ שֶׁל אִישׁ — שֶׁנֶּאֱמַר: ״וּבֵרַךְ פְּרִי בִטְנְךָ״, ״פְּרִי בִטְנָהּ״ לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא ״פְּרִי בִטְנְךָ״.
אַדְּהָכִי שְׁמַעָהּ יַלְתָּא, קָמָה בְּזִיהֲרָא, וְעַלַּת לְבֵי חַמְרָא, וּתְבָרָא אַרְבַּע מְאָה דַּנֵּי דְּחַמְרָא.
אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן: נְשַׁדַּר לַהּ מָר כָּסָא אַחֲרִינָא, שְׁלַח לַהּ: כֹּל הַאי נַבְגָּא, דְּבִרְכְתָא הִיא. שְׁלַחָהּ לֵיהּ: מִמְּהַדּוּרֵי — מִילֵּי, וּמִסְּמַרְטוּטֵי — כַּלְמֵי.

אָמַר רַב אַסִּי: אֵין מַסִּיחִין עַל כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה. וְאָמַר רַב אַסִּי: אֵין מְבָרְכִין עַל כּוֹס שֶׁל פּוּרְעָנוּת. מַאי "כּוֹס שֶׁל פּוּרְעָנוּת"? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: כּוֹס שֵׁנִי. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: הַשּׁוֹתֶה כְּפָלַיִם לֹא יְבָרֵךְ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "הִכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל", וְהַאי לָא מְתַקַּן. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, וְאָמְרִי לַהּ בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: הָאוֹכֵל וּמְהַלֵּךְ מְבָרֵךְ מְעוּמָּד, וּכְשֶׁהוּא אוֹכֵל מְעוּמָּד — מְבָרֵךְ מְיוּשָּׁב, וּכְשֶׁהוּא מֵיסֵב וְאוֹכֵל — יוֹשֵׁב וּמְבָרֵךְ. וְהִלְכָתָא בְּכוּלְּהוּ יוֹשֵׁב וּמְבָרֵךְ.

הדרן עלך שלשה שאכלו

מַתְנִי׳ **אֵלּוּ דְּבָרִים** שֶׁבֵּין בֵּית שַׁמַּאי וּבֵין בֵּית הִלֵּל בַּפְּעוּדָה: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם.

בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נוֹטְלִין לַיָּדַיִם וְאַחַר כָּךְ מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס וְאַחַר כָּךְ נוֹטְלִין לַיָּדַיִם.

בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְקַנֵּחַ יָדָיו בַּמַּפָּה, וּמַנִּיחָהּ עַל הַשּׁוּלְחָן. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: עַל הַכֶּסֶת.

בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת, וְאַחַר כָּךְ נוֹטְלִין לַיָּדַיִם. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: נוֹטְלִין לַיָּדַיִם, וְאַחַר כָּךְ מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת.

בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נֵר וּמָזוֹן, בְּשָׂמִים וְהַבְדָּלָה. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: נֵר וּבְשָׂמִים, מָזוֹן וְהַבְדָּלָה.

בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: "שֶׁבָּרָא מְאוֹר הָאֵשׁ", וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: "בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ".

אֵין מְבָרְכִין לֹא עַל הַנֵּר וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים שֶׁל גּוֹיִם, וְלֹא עַל הַנֵּר וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים שֶׁל מֵתִים, וְלֹא עַל הַנֵּר וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה. וְאֵין מְבָרְכִין עַל הַנֵּר עַד שֶׁיֵּאוֹתוּ לְאוֹרוֹ.

מִי שֶׁאָכַל, וְשָׂכַח וְלֹא בֵּירַךְ. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: יַחְזוֹר לִמְקוֹמוֹ וִיבָרֵךְ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: יְבָרֵךְ בִּמְקוֹם שֶׁנִּזְכַּר. וְעַד מָתַי מְבָרֵךְ? — עַד כְּדֵי שֶׁיִּתְעַכֵּל הַמָּזוֹן שֶׁבְּמֵעָיו.

בָּא לְהֶן יַיִן אַחַר הַמָּזוֹן, אִם אֵין שָׁם אֶלָּא אוֹתוֹ כּוֹס, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַמָּזוֹן. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל הַמָּזוֹן וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן.

וְעוֹנִין "אָמֵן" אַחַר יִשְׂרָאֵל הַמְבָרֵךְ, וְאֵין עוֹנִין "אָמֵן" אַחַר כּוּתִי הַמְבָרֵךְ, עַד שֶׁיִּשְׁמַע כָּל הַבְּרָכָה כּוּלָּהּ.

גְּמָ׳ תְּנוּ רַבָּנַן: דְּבָרִים שֶׁב�ֵּין בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל בְּסָעוּדָה. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן. שֶׁהַיּוֹם גּוֹרֵם לַיַּיִן שֶׁיָּבֹא, וּכְבָר קָדַשׁ הַיּוֹם וְעָדַיִן יַיִן לֹא בָּא.

וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם. שֶׁהַיַּיִן גּוֹרֵם לַקִּדּוּשָׁה שֶׁתֹּאמַר. דָּבָר אַחֵר: בִּרְכַּת הַיַּיִן תְּדִירָה, וּבִרְכַּת הַיּוֹם אֵינָהּ תְּדִירָה. תְּדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר — תָּדִיר קוֹדֵם. וַהֲלָכָה כְּדִבְרֵי בֵּית הִלֵּל.

מַאי "דָּבָר אַחֵר"? וְכִי תֵּימָא הָתָם תַּרְתֵּי וְהָכָא חָדָא, הָכָא נָמֵי תַּרְתֵּי נִינְהוּ: בִּרְכַּת הַיַּיִן תְּדִירָה וּבִרְכַּת הַיּוֹם אֵינָהּ תְּדִירָה, תָּדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר — תָּדִיר קוֹדֵם.

וַהֲלָכָה כְּדִבְרֵי בֵּית הִלֵּל. פְּשִׁיטָא, דְּהָא נָפְקָא בַּת קוֹל?

אִיבָּעֵית אֵימָא קוֹדֶם בַּת קוֹל. וְאִיבָּעֵית אֵימָא לְאַחַר בַּת קוֹל,

דף נב.

וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא, דְּאָמַר: אֵין מַשְׁגִּיחִין בְּבַת קוֹל.

וְסָבְרִי בֵּית שַׁמַּאי דְּבִרְכַּת הַיּוֹם עֲדִיפָא? וְהָתַנְיָא: הַנִּכְנָס לְבֵיתוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וְעַל הַמָּאוֹר וְעַל הַבְּשָׂמִים, וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר הַבְדָּלָה. וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד, מַנִּיחוֹ לְאַחַר הַמָּזוֹן וּמְשַׁלְשְׁלָן כּוּלָּן לְאַחֲרָיו.

וְהָא, מִמַּאי דְּבֵית שַׁמַּאי הִיא? דִּלְמָא בֵּית הִלֵּל הִיא?!

לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּקָתָנֵי מָאוֹר וְאַחַר כָּךְ בְּשָׂמִים, וּמַאן שָׁמְעַתְּ לֵיהּ דְּאָמַר לֵיהּ הַאי סְבָרָא — בֵּית שַׁמַּאי, דְּתַנְיָא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל הַמָּזוֹן שֶׁבִּתְחִלָּה וְעַל הַבְדָּלָה שֶׁהִיא בַּסּוֹף, עַל מָה נֶחְלְקוּ — עַל הַמָּאוֹר וְעַל הַבְּשָׂמִים. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מָאוֹר וְאַחַר כָּךְ בְּשָׂמִים, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: בְּשָׂמִים וְאַחַר כָּךְ מָאוֹר.

וּמִמַּאי דְּבֵית שַׁמַּאי הִיא וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה, דִּילְמָא בֵּית הִלֵּל הִיא וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי מֵאִיר?! לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּקָתָנֵי הָכָא בְּמַתְנִיתִין, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נֵר וּמָזוֹן בְּשָׂמִים וְהַבְדָּלָה, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: נֵר וּבְשָׂמִים מָזוֹן וְהַבְדָּלָה, וְהָתָם בְּבָרַיְיתָא קָתָנֵי אִם אֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד, מַנִּיחוֹ לְאַחַר הַמָּזוֹן, וּמְשַׁלְשְׁלָן כּוּלָּן לְאַחֲרָיו. שְׁמַע מִינַּהּ דְּבֵית שַׁמַּאי הִיא וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה.

וּמִכָּל מָקוֹם קַשְׁיָא. קָא סָבְרִי בֵּית שַׁמַּאי שְׁאנֵי עֲיוּלֵי יוֹמָא מֵאַפּוֹקֵי יוֹמָא. עֲיוּלֵי יוֹמָא, כַּמָּה דְּמַקְדְּמִינַן לֵיהּ עֲדִיף. אַפּוֹקֵי יוֹמָא, כַּמָּה דְּמְאַחֲרִינַן לֵיהּ עֲדִיף, כִּי הֵיכִי דְּלָא לֶהֱוֵי עֲלַן כְּמַשּׁוֹי.

וְסָבְרִי בֵּית שַׁמַּאי בִּרְכַּת הַמָּזוֹן טְעוּנָה כּוֹס? וְהָא תְּנַן: בָּא לָהֶם יַיִן לְאַחַר הַמָּזוֹן, אִם אֵין שָׁם אֶלָּא אוֹתוֹ כּוֹס, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַמָּזוֹן, מַאי לָאו דִּמְבָרֵךְ עִילְּוֵיהּ וְשָׁתֵי לֵיהּ? לָא, דִּמְבָרֵךְ עִילְּוֵיהּ וּמַנַּח לֵיהּ.

וְהָאמַר מָר הַמְבָרֵךְ צָרִיךְ שֶׁיִּטְעוֹם! — דְּטָעֵים לֵיהּ. וְהָאמַר מָר טָעֲמוֹ פְּגָמוֹ! — דְּטָעֵים לֵיהּ בִּידֵיהּ.

וְהָאמַר מָר כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ שֹׁעוּר, וְהָא קָא פָּחֵית לֵיהּ מִשִּׁיעוּרֵיהּ! — דְּנָפֵישׁ לֵיהּ טָפֵי מִשִּׁיעוּרֵיהּ.

וְהָא אִם אֵין שָׁם אֶלָּא אוֹתוֹ כּוֹס קָתָנֵי! — תְּרֵי לָא הָווּ וּמַחַד נָפֵישׁ.

וְהָא תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן וְשׁוֹתֶהוּ וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן! אֶלָּא תְּרֵי תַּנָּאֵי, וְאַלִּיבָּא דְּבֵית שַׁמַּאי.

בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים וְכוּ'.

תָּנוּ רַבָּנָן, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נוֹטְלִין לַיָּדַיִם וְאַחַר כָּךְ מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס, שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס תְּחִלָּה, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִטָּמְאוּ מַשְׁקִין שֶׁאֲחוֹרֵי הַכּוֹס מֵחֲמַת יָדָיו, וַיַּחְזְרוּ וִיטַמְּאוּ אֶת הַכּוֹס.

וְלִיטַמּוּ יָדַיִם לְכוֹס!

יָדַיִם שְׁנִיּוֹת הֵן, וְאֵין שְׁנֵי עוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי בְּחוּלִּין אֶלָּא עַל יְדֵי מַשְׁקִין.

וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מוֹזְגִין אֶת הַכּוֹס וְאַחַר כָּךְ נוֹטְלִין לַיָּדַיִם. שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר נוֹטְלִין לַיָּדַיִם תְּחִלָּה, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִטָּמְאוּ מַשְׁקִין שֶׁבַּיָּדַיִם מֵחֲמַת הַכּוֹס, וַיַּחְזְרוּ וִיטַמְּאוּ אֶת הַיָּדַיִם.

וְנִיטַמֵּי כּוֹס לְיָדַיִם! — אֵין כְּלִי מְטַמֵּא אָדָם.

וְנִיטַמֵּי לְמַשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכוֹ! — הָכָא בִּכְלִי שֶׁנִּטְמְאוּ אֲחוֹרָיו בְּמַשְׁקִין עָסְקִינַן, דְּתוֹכוֹ טָהוֹר וְגַבּוֹ טָמֵא. דִּתְנַן: כְּלִי שֶׁנִּטְמְאוּ אֲחוֹרָיו בְּמַשְׁקִין אֲחוֹרָיו טְמֵאִים

דף נב:

תּוֹכוֹ וְאוֹגְנוֹ וְאָזְנוֹ וְיָדָיו טְהוֹרִין. נִטְמָא תּוֹכוֹ — נִטְמָא כּוּלּוֹ.

בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי?

בֵּית שַׁמַּאי סָבְרִי אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלִי שֶׁנִּטְמְאוּ אֲחוֹרָיו בְּמַשְׁקִין, גְּזֵרָה מִשּׁוּם נִיצּוֹצוֹת.

וְלֵיכָּא לְמִגְזַר שֶׁמָּא יִטָּמְאוּ הַמַּשְׁקִין שֶׁבַּיָּדַיִם בַּכּוֹס.

וּבֵית הִלֵּל סָבְרִי מוּתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלִי שֶׁנִּטְמְאוּ אֲחוֹרָיו בְּמַשְׁקִין, אָמְרִי נִיצּוֹצוֹת לָא שְׁכִיחִי, וְאִיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁמָּא יִטָּמְאוּ מַשְׁקִין שֶׁבַּיָּדַיִם מֵחֲמַת הַכּוֹס.

דָּבָר אַחֵר: תֵּכֶף לִנְטִילַת יָדַיִם סְעוּדָה.

מַאי "דָּבָר אַחֵר"? הָכִי קָאָמְרִי לְהוּ בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי: לְדִידְכוּ דְּאָמְרִיתוּ אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי שֻׁאֲחוֹרָיו טְמֵאִין דְּגָזְרִינַן מִשּׁוּם נִיצוֹצוֹת, אֲפִילּוּ הָכִי הָא עֲדִיפָא, דְּתֵכֶף לְנָטִילַת יָדַיִם סְעוּדָה.

בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים מְקַנֵּחַ וְכוּ'.

תָּנוּ רַבָּנַן: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְקַנֵּחַ יָדָיו בַּמַּפָּה וּמַנִּיחָהּ עַל הַשֻּׁלְחָן. שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר עַל הַכֶּסֶת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִטְמְאוּ מַשְׁקִין שֶׁבַּמַּפָּה מֵחֲמַת הַכֶּסֶת, וְיַחְזְרוּ וְיִטַּמְּאוּ אֶת הַיָּדַיִם.

וּנְטַמְּיֵיהּ כֶּסֶת לְמַפָּה! — אֵין כְּלִי מְטַמֵּא כְּלִי.

וּנְטַמְּיֵיהּ כֶּסֶת לְגַבְרָא גּוּפֵיהּ! — אֵין כְּלִי מְטַמֵּא אָדָם.

וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: עַל הַכֶּסֶת. שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר עַל הַשֻּׁלְחָן, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִטְמְאוּ מַשְׁקִין שֶׁבַּמַּפָּה מֵחֲמַת הַשּׁוּלְחָן וְיַחְזְרוּ וְיִטַּמְּאוּ אֶת הָאוֹכָלִין.

וּלְטַמֵּא שֻׁלְחָן לְאוֹכָלִין שֶׁבְּתוֹכוֹ! — הָכָא בְּשֻׁלְחָן שֵׁנִי עָסְקִינַן, וְאֵין שֵׁנִי עוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי בְּחוּלִּין אֶלָּא עַל יְדֵי מַשְׁקִין.

בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? בֵּית שַׁמַּאי סָבְרִי אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֻׁלְחָן שֵׁנִי, גְּזֵרָה מִשּׁוּם אוֹכְלֵי תְרוּמָה.

וּבֵית הִלֵּל סָבְרִי מוּתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֻׁלְחָן שֵׁנִי, אוֹכְלֵי תְרוּמָה זְרִיזִין הֵם.

דָּבָר אַחֵר: אֵין נְטִילַת יָדַיִם לְחוּלִּין מִן הַתּוֹרָה.

מַאי "דָּבָר אַחֵר"? הָכִי קָאָמְרִי לְהוּ בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי: וְכִי תֵּימְרוּ מַאי שְׁנָא גַּבֵּי אוֹכָלִין דְּחַיְישִׁינַן וּמַאי שְׁנָא גַּבֵּי יָדַיִם דְּלָא חַיְישִׁינַן? אֲפִילּוּ הָכִי הָא עֲדִיפָא, דְּאֵין נְטִילַת יָדַיִם לְחוּלִּין מִן הַתּוֹרָה. מוּטָב שֶׁיִּטַּמְּאוּ יָדַיִם דְּלֵית לְהוּ עִיקָּר מִדְּאוֹרַיְיתָא, וְאַל יִטַּמְּאוּ אוֹכָלִים דְּאִית לְהוּ עִיקָּר מִדְּאוֹרַיְיתָא.

בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים מְכַבְּדִין וְכוּ'.

תָּנוּ רַבָּנַן: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת וְאַחַר כָּךְ נוֹטְלִין לַיָּדַיִם, שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר נוֹטְלִין לַיָּדַיִם תְּחִלָּה, נִמְצָא אַתָּה מַפְסִיד אֶת הָאוֹכָלִין. אֲבָל נְטִילַת יָדַיִם לְבֵית שַׁמַּאי תְּחִלָּה לָא סְבִירָא לְהוּ. מַאי טַעְמָא? — מִשּׁוּם פֵּירוּרִין.

וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אִם שַׁמָּשׁ תַּלְמִיד חָכָם הוּא, נוֹטֵל פֵּירוּרִין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם כְּזַיִת, וּמַנִּיחַ פֵּירוּרִין שֶׁאֵין בָּהֶן כְּזַיִת.

מְסַיַּיע לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: פֵּירוּרִין שֶׁאֵין בָּהֶם כְּזַיִת — מוּתָּר לְאַבְדָן בַּיָּד.

בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? בֵּית הִלֵּל סָבְרִי אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשַׁמָּשׁ עַם הָאָרֶץ. וּבֵית שַׁמַּאי סָבְרִי מוּתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשַׁמָּשׁ עַם הָאָרֶץ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא אָמַר רַב הוּנָא: בְּכוּלֵּיהּ פִּרְקִין הֲלָכָה כְּבֵית הִלֵּל, בַּר מֵהָא דַּהֲלָכָה כְּבֵית שַׁמַּאי, וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא מַתְנִי אִיפְּכָא, וּבְהָא נָמֵי הֲלָכָה כְּבֵית הִלֵּל.

בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נֵר וּמָזוֹן וְכוּ׳.
רַב הוּנָא בַּר יְהוּדָה אִיקְּלַע לְבֵי רָבָא. חַזְיֵיהּ לְרָבָא דְּבָרִיךְ אַבְשָׂמִים בְּרֵישָׁא. אֲמַר לֵיהּ: מִכְּדֵי בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל אַמָּאוֹר לָא פְּלִיגִי, דְּתַנְיָא בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נֵר וּמָזוֹן, בְּשָׂמִים וְהַבְדָּלָה. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: נֵר וּבְשָׂמִים, מָזוֹן וְהַבְדָּלָה!
עָנֵי רָבָא בָּתְרֵיהּ: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, אֲבָל רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל הַמָּזוֹן שֶׁהוּא בַּתְּחִילָּה וְעַל הַבְדָּלָה שֶׁהִיא בַּסּוֹף, עַל מָה נֶחְלְקוּ — עַל הַמָּאוֹר וְעַל הַבְּשָׂמִים, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים עַל הַמָּאוֹר וְאַחַר כָּךְ בְּשָׂמִים, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים בְּשָׂמִים וְאַחַר כָּךְ מָאוֹר.
וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן נָהֲגוּ הָעָם כְּבֵית הִלֵּל אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה.
בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים שֶׁבָּרָא כוּ׳.
אָמַר רָבָא: בְּ״בָרָא״ כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּבָרָא מַשְׁמַע. כִּי פְּלִיגִי בְּ״בוֹרֵא״, בֵּית שַׁמַּאי סָבְרִי ״בּוֹרֵא״ דַּעֲתִיד לְמִבְרָא, וּבֵית הִלֵּל סָבְרִי ״בּוֹרֵא״ נָמֵי דִּבְרָא מַשְׁמַע.
מֵתִיב רַב יוֹסֵף: ״יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ״, ״יוֹצֵר הָרִים וּבוֹרֵא רוּחַ״, ״בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטֵיהֶם״. אֶלָּא אָמַר רַב יוֹסֵף: בְּ״בָרָא״ וּ״בוֹרֵא״ כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּבָרָא מַשְׁמַע, כִּי פְּלִיגִי בְּ״מְאוֹר״ וּ״מְאוֹרֵי״. דְּבֵית שַׁמַּאי סָבְרִי חֲדָא נְהוֹרָא אִיכָּא בְּנוּרָא, וּבֵית הִלֵּל סָבְרִי טוּבָא נְהוֹרֵי אִיכָּא בְּנוּרָא. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי: הַרְבֵּה מְאוֹרוֹת יֵשׁ בָּאוֹר.
אֵין מְבָרְכִין כוּ׳. בִּשְׁלָמָא נֵר מִשּׁוּם דְּלֹא שָׁבַת, אֶלָּא בְּשָׂמִים מַה טַּעַם לֹא?
אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הָכָא בִּמְסִבַּת גּוֹיִם עָסְקִינַן, מִפְּנֵי שֶׁסְּתָם מְסִבַּת גּוֹיִם לַעֲבוֹדָה זָרָה הִיא.
הָא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא אֵין מְבָרְכִין לֹא עַל הַנֵּר וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, מִכְּלָל דִּרֵישָׁא לָאו בַּעֲבוֹדָה זָרָה עָסְקִינַן!
אָמַר רַבִּי חֲנִינָא מְסוּרָא: ״מַה טַּעַם״ קָאָמַר: מַה טַּעַם אֵין מְבָרְכִין עַל הַנֵּר וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים שֶׁל גּוֹיִם — מִפְּנֵי שֶׁסְּתָם מְסִבַּת גּוֹיִם לַעֲבוֹדָה זָרָה.
תָּנוּ רַבָּנָן: אוּר שֶׁשָּׁבַת — מְבָרְכִין עָלָיו, וְשֶׁלֹּא שָׁבַת — אֵין מְבָרְכִין עָלָיו. מַאי ״שָׁבַת״ וּמַאי ״לֹא שָׁבַת״?

דף נג.

אִי נֵימָא לֹא שָׁבַת מֵחֲמַת מְלָאכָה אֲפִילּוּ מִמְּלָאכָה דְּהֶתֵּירָא, וְהָתַנְיָא: אוּר שֶׁל חַיָּה וְשֶׁל חוֹלֶה — מְבָרְכִין עָלָיו!

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מַאי ״שַׁבַּת״ — שֶׁשַּׁבַּת מֵחֲמַת מְלֶאכֶת עֲבֵירָה. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: עֲשָׂשִׁית שֶׁהָיְתָה דּוֹלֶקֶת וְהוֹלֶכֶת כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ, לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְבָרְכִין עָלֶיהָ.

תָּנוּ רַבָּנָן: גּוֹי שֶׁהִדְלִיק מִישְׂרָאֵל, וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהִדְלִיק מִגּוֹי מְבָרְכִין עָלָיו. גּוֹי מִגּוֹי — אֵין מְבָרְכִין עָלָיו.

מַאי שְׁנָא גּוֹי מִגּוֹי דְּלָא — מִשּׁוּם דְּלֹא שָׁבַת? אִי הָכִי, יִשְׂרָאֵל מִגּוֹי נָמֵי הָא לֹא שָׁבַת!

וְכִי תֵּימָא הַךְ אִיסּוּרָא אֲזַל לֵיהּ, וְהָא אַחֲרִינָא הוּא, וּבִידָא דְּיִשְׂרָאֵל קָא מִתְיַלְּדָא — אֶלָּא הָא דְּתַנְיָא: הַמּוֹצִיא שַׁלְהֶבֶת לִרְשׁוּת הָרַבִּים — חַיָּיב. אַמַּאי חַיָּיב? מַה שֶּׁעָקַר לֹא הִנִּיחַ, וּמַה שֶּׁהִנִּיחַ לֹא עָקַר!

אֶלָּא לְעוֹלָם דְּאִיסּוּרָא נָמֵי אִיתֵיהּ, וְכִי קָא מְבָרֵךְ — אַתּוֹסָפְתָּא דְּהֶתֵּירָא קָא מְבָרֵךְ, אִי הָכִי, גּוֹי מִגּוֹי נָמֵי!

אֵין הָכִי נָמֵי, גְּזֵירָה מִשּׁוּם גּוֹי רִאשׁוֹן וְעַמּוּד רִאשׁוֹן.

תָּנוּ רַבָּנָן: הָיָה מְהַלֵּךְ חוּץ לַכְּרַךְ וְרָאָה אוּר, אִם רוֹב גּוֹיִם — אֵינוֹ מְבָרֵךְ, אִם רוֹב יִשְׂרָאֵל — מְבָרֵךְ.

הָא גּוּפָא קַשְׁיָא, אָמַרְתְּ אִם רוֹב גּוֹיִם — אֵינוֹ מְבָרֵךְ, הָא מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה — מְבָרֵךְ, וְהָדַר תָּנֵי אִם רוֹב יִשְׂרָאֵל — מְבָרֵךְ, הָא מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה — אֵינוֹ מְבָרֵךְ!

בְּדִין הוּא דַּאֲפִילּוּ מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה נָמֵי מְבָרֵךְ, וְאַיְידִי דְּתָנָא רֵישָׁא ״רוֹב גּוֹיִם״, תְּנָא סֵיפָא ״רוֹב יִשְׂרָאֵל״.

תָּנוּ רַבָּנָן: הָיָה מְהַלֵּךְ חוּץ לַכְּרַךְ וְרָאָה תִּינוֹק וַאֲבוּקָה בְּיָדוֹ, בּוֹדֵק אַחֲרָיו; אִם יִשְׂרָאֵל הוּא — מְבָרֵךְ, אִם נָכְרִי הוּא — אֵינוֹ מְבָרֵךְ.

מַאי אִירְיָא תִּינוֹק? אֲפִילּוּ גָּדוֹל נָמֵי!

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הָכָא בְּסָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה עָסְקִינַן. גָּדוֹל, מוֹכְחָא מִילְתָא דְּוַדַּאי נָכְרִי הוּא. תִּינוֹק, אֵימַר יִשְׂרָאֵל הוּא, אִקְּרִי וּנְקֵיט.

תָּנוּ רַבָּנָן: הָיָה מְהַלֵּךְ חוּץ לַכְּרַךְ וְרָאָה אוּר, אִם עָבֶה כְּפִי הַכִּבְשָׁן — מְבָרֵךְ עָלָיו. וְאִם לָאו אֵינוֹ מְבָרֵךְ עָלָיו.

תָּנֵי חֲדָא: אוּר שֶׁל כִּבְשָׁן מְבָרְכִין עָלָיו, וְתַנְיָא אִידַּךְ: אֵין מְבָרְכִין עָלָיו!

לָא קַשְׁיָא: הָא בַּתְּחִלָּה, הָא לְבַסּוֹף.

תָּנֵי חֲדָא: אוּר שֶׁל תַּנּוּר וְשֶׁל כִּירַיִם מְבָרְכִין עָלָיו, וְתַנְיָא אִידַּךְ: אֵין מְבָרְכִין עָלָיו!

לָא קַשְׁיָא: הָא בַּתְּחִלָּה, הָא לְבַסּוֹף.

תָּנֵי חֲדָא: אוּר שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת וְשֶׁל בֵּית הַמִּדְרָשׁ מְבָרְכִין עָלָיו, וְתַנְיָא אִידַּךְ: אֵין מְבָרְכִין עָלָיו!

לָא קַשְׁיָא: הָא דְּאִיכָּא אָדָם חָשׁוּב, הָא דְּלֵיכָּא אָדָם חָשׁוּב.

וְאִי בָּעֵית אֵימָא הָא וְהָא דְּאִיכָּא אָדָם חָשׁוּב, וְלָא קַשְׁיָא: הָא דְּאִיכָּא חַזָּנָא, הָא דְּלֵיכָּא חַזָּנָא.

וְאִי בָּעֵית אֵימָא הָא וְהָא דְּאִיכָּא חַזָּנָא, וְלָא קַשְׁיָא: הָא דְּאִיכָּא סֵהֲרָא, וְהָא דְּלֵיכָּא סֵהֲרָא.

תָּנוּ רַבָּנָן: הָיוּ יוֹשְׁבִין בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וְהֵבִיאוּ אוּר לִפְנֵיהֶם, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֶחָד מְבָרֵךְ לְכוּלָּן — מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: ״בָּרֵב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ״.

בְּשִׁלְמָא בֵּית הִלֵּל מְפָרְשִׁי טַעְמָא, אֶלָּא בֵּית שַׁמַּאי מַאי טַעְמָא? קָסָבְרִי מִפְּנֵי בִּיטּוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ.

תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: שֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל לֹא הָיוּ אוֹמְרִים ״מַרְפֵּא״ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, מִפְּנֵי בִּיטּוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ.

אֵין מְבָרְכִין לֹא עַל הַנֵּר וְלֹא עַל הַבְּשָׂמִים שֶׁל מֵתִים. מַאי טַעְמָא? נֵר — לְכָבוֹד הוּא דַּעֲבִידָא, בְּשָׂמִים לְעַבּוֹרֵי רֵיחָא הוּא דַּעֲבִידִי.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כֹּל שֶׁמּוֹצִיאִין לְפָנָיו בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה — אֵין מְבָרְכִין עָלָיו. וְכֹל שֶׁאֵין מוֹצִיאִין לְפָנָיו אֶלָּא בַּלַּיְלָה — מְבָרְכִין עָלָיו.

אָמַר רַב הוּנָא: בְּשָׂמִים שֶׁל בֵּית הַכִּסֵּא, וְשֶׁמָּן הֶעָשׁוּי לְהַעֲבִיר אֶת הַזּוּהֲמָא — אֵין מְבָרְכִין עָלָיו.

לְמֵימְרָא דְּכֹל הֵיכָא דְּלָאו לְרֵיחָא עֲבִידָא לָא מְבָרְכִין עִלָּוֵיהּ? מֵתִיבִי: הַנִּכְנָס לַחֲנוּתוֹ שֶׁל בַּשָּׂם וְהֵרִיחַ רֵיחַ, אֲפִילּוּ יָשַׁב שָׁם כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ אֵינוֹ מְבָרֵךְ אֶלָּא פַּעַם אַחַת. נִכְנַס וְיָצָא, נִכְנַס וְיָצָא — מְבָרֵךְ עַל כָּל פַּעַם וּפַעַם. וְהָא הָכָא דְּלָאו לְרֵיחָא הוּא דַּעֲבִידָא, וְקָמְבָרֵךְ!

אִין, לְרֵיחָא נָמֵי הוּא דַּעֲבִידָא, כִּי הֵיכִי דְּנֵירְחוּ אִינָשֵׁי וְנֵיתוּ וְנִזְבּוֹן מִינֵּיהּ.

תָּנוּ רַבָּנָן: הָיָה מְהַלֵּךְ חוּץ לַכְּרַךְ וְהֵרִיחַ רֵיחַ, אִם רוֹב גּוֹיִם — אֵינוֹ מְבָרֵךְ, אִם רוֹב יִשְׂרָאֵל — מְבָרֵךְ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֲפִילּוּ רוֹב יִשְׂרָאֵל — נָמֵי אֵינוֹ מְבָרֵךְ, מִפְּנֵי שֶׁבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל מְקַטְּרוֹת לְכָשָׁפִים.

אַטּוּ כּוּלְּהוּ לְכָשָׁפִים מְקַטְּרָן?! — הָווֹ לַהּ מִיעוּטָא לְכָשָׁפִים, וּמִיעוּטָא נָמֵי לְגַמֵּר אֶת הַכֵּלִים. אִשְׁתְּכַח רוּבָּא דְּלָאו לְרֵיחָא עֲבִיד, וְכָל רוּבָּא דְּלָאו לְרֵיחָא עֲבִיד לָא מְבָרֵךְ.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַמְהַלֵּךְ בְּעָרֵבִי שַׁבָּתוֹת בְּטְבֶרְיָא וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּתוֹת בְּצִפּוֹרִי וְהֵרִיחַ רֵיחַ, אֵינוֹ מְבָרֵךְ, מִפְּנֵי שֶׁחֻזְקָתוֹ אֵינוֹ עָשׂוּי אֶלָּא לְגַמֵּר בּוֹ אֶת הַכֵּלִים.

תָּנוּ רַבָּנָן: הָיָה מְהַלֵּךְ בַּשּׁוּק שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה נִתְרַצָּה לְהָרִיחַ — הֲרֵי זֶה חוֹטֵא.

דף נג:

וְאֵין מְבָרְכִין עַל הַנֵּר עַד שֶׁיֵּאוֹתוּ.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לֹא "יֵאוֹתוּ" יֵאוֹתוּ מַמָּשׁ, אֶלָּא כָּל שֶׁאֵילּוּ עוֹמֵד בְּקֶרוֹב וּמִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ, וַאֲפִילּוּ בְּרִיחוּק מָקוֹם. וְכֵן אָמַר רַב אָשֵׁי: בְּרִיחוּק מָקוֹם שָׁנִינוּ.

מֵיתִיבִי: הָיְתָה לוֹ נֵר טְמוּנָה בְּחֵיקוֹ, אוֹ בְּפַנָּס, אוֹ שֶׁרָאָה שַׁלְהֶבֶת וְלֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ, אוֹ נִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ וְלֹא רָאָה שַׁלְהֶבֶת — אֵינוֹ מְבָרֵךְ עַד שֶׁיִּרְאֶה שַׁלְהֶבֶת וְיִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ.

בְּשִׁלְמָא מִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ וְלֹא רָאָה שַׁלְהֶבֶת מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ — דְּקָיְימָא בְּקֶרֶן זָוִית. אֶלָּא רָאָה שַׁלְהֶבֶת וְלֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ? לָאו דִּמְרַחֲקָא?!

לָא, כְּגוֹן דְּעָמְיָא וְאָזְלָא.

תָּנוּ רַבָּנָן: גֶּחָלִים לוֹחֲשׁוֹת — מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן, אוֹמְמוֹת — אֵין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן. הֵיכִי דָּמֵי לוֹחֲשׁוֹת? אָמַר רַב חִסְדָּא: כָּל שֶׁאֵילּוּ מַכְנִיס לְתוֹכָן קֵיסָם וְדוֹלֶקֶת מֵאֵילֶיהָ.

אִיבַּעְיָא לְהוּ: "אוֹמְמוֹת" אוֹ "עוֹמְמוֹת"?

תָּא שְׁמַע דְּאָמַר רַב חִסְדָּא בַּר אַבְדִּימִי: "אֲרָזִים לֹא עָמְמָהוּ בְּנַן אֱלֹהִים".

וְרָבָא אָמַר: "יֵאוֹתוּ" מַמָּשׁ.

וְכַמָּה? אָמַר עוּלָּא: כְּדֵי שֶׁיַּכִּיר בֵּין אִיסָּר לְפוּנְדְיוֹן. חִזְקִיָּה אָמַר: כְּדֵי שֶׁיַּכִּיר בֵּין מְלוּזְמָא שֶׁל טְבֶרְיָא לְמְלוּזְמָא שֶׁל צִפּוֹרִי.

רַב יְהוּדָה מְבָרֵךְ אַדְּבֵי אַדָּא דַּיְילָא, רָבָא מְבָרֵךְ אַדְּבֵי גּוּרְיָא בַּר חָמָא. אַבָּיֵי מְבָרֵךְ אַדְּבֵי בַּר אֲבוּהּ.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אֵין מְחַזְּרִין עַל הָאוּר כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּחַזְּרִים עַל הַמְּצוֹת. אָמַר רַבִּי זֵירָא: מֵרֵישׁ הֲוָה מְהַדַּרְנָא, כֵּיוָן דִּשְׁמַעְנָא לְהָא דְּרַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אֲנָא נָמֵי לָא מְהַדַּרְנָא, אֶלָּא אִי מִקְלַע לִי מִמֵּילָא — מְבָרֵיכְנָא.

מִי שֶׁאָכַל וְכוּ'. אָמַר רַב זְבִיד וְאִיתֵּימָא רַב דִּימִי בַּר אַבָּא: מַחֲלוֹקֶת בְּשָׁכַח, אֲבָל בְּמֵזִיד, דִּבְרֵי הַכֹּל — יַחְזוֹר לִמְקוֹמוֹ וִיבָרֵךְ.

פְּשִׁיטָא, "וְשָׁכַח" תְּנַן.

מַהוּ דְּתֵימָא הוּא הַדִּין אֲפִילּוּ בְּמֵזִיד, וְהַאי דְּקָתָנֵי "וְשָׁכַח" — לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחָן דְּבֵית שַׁמַּאי. קָמַשְׁמַע לַן.

תַּנְיָא, אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי: לְדִבְרֵיכֶם, מִי שֶׁאָכַל בְּרֹאשׁ הַבִּירָה וְשָׁכַח וְיָרַד וְלֹא בֵּרַךְ, יַחְזוֹר לְרֹאשׁ הַבִּירָה וִיבָרֵךְ?! אָמְרוּ לָהֶן בֵּית שַׁמַּאי לְבֵית הִלֵּל: לְדִבְרֵיכֶם מִי שֶׁשָּׁכַח אַרְנָקִי בְּרֹאשׁ הַבִּירָה לֹא יַעֲלֶה וְיִטְלֶנָּה? לְכְבוֹד עַצְמוֹ הוּא עוֹלֶה, לְכְבוֹד שָׁמַיִם לֹא כָּל שֶׁכֵּן?!

הָנְהוּ תְּרֵי תַּלְמִידֵי, חַד עָבַד בְּשׁוּגֵג כְּבֵית שַׁמַּאי וְאַשְׁכַּח אַרְנָקָא דְּדַהֲבָא, וְחַד עָבַד בְּמֵזִיד כְּבֵית הִלֵּל וְאַכְלֵיהּ אַרְיָא.

רַבָּה בַּר בַּר חָנָה הֲוָה קָאָזֵל בְּשַׁיָּירְתָּא, אֲכַל וְאִשְׁתְּלִי וְלָא בָּרִיךְ. אֲמַר: הֵיכִי אַעֲבִיד? אִי אָמֵינָא לְהוּ "אִנְשָׁאי לְבָרֵךְ", אָמְרוּ לִי: בָּרִיךְ, כָּל הֵיכָא דְּמָבָרְכַתְּ — לְרַחֲמָנָא מְבָרְכַתְּ. מוּטָב דְּאָמֵינָא לְהוּ: אִנְשָׁאי יוֹנָה דְּדַהֲבָא. אֲמַר לְהוּ: אִנְטְרוּ לִי, דְּאִנְשָׁאי יוֹנָה דְּדַהֲבָא. אָזֵיל וּבָרִיךְ וְאַשְׁכַּח יוֹנָה דְּדַהֲבָא.

וּמַאי שְׁנָא יוֹנָה? דְּמִתִּילִי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְיוֹנָה. דִּכְתִיב: "כַּנְפֵי יוֹנָה נֶחְפָּה בַכֶּסֶף וְאֵבְרוֹתֶיהָ בִּירַקְרַק חָרוּץ" — מָה יוֹנָה אֵינָהּ נִיצוֹלֶת אֶלָּא בִּכְנָפֶיהָ, אַף יִשְׂרָאֵל אֵינָן נִיצוֹלִין אֶלָּא בְּמִצְוֹת.

עַד אֵימָתַי הוּא וְכוּ'.

כַּמָּה שִׁיעוּר עִכּוּל? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל זְמַן שֶׁאֵינוֹ רָעֵב. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: כָּל זְמַן שֶׁיִּצְמָא מֵחֲמַת אֲכִילָתוֹ.

אָמַר לֵיהּ רַב יֵימַר בַּר שֶׁלֶמְיָא לְמָר זוּטְרָא וְאָמְרִי לַהּ רַב יֵימַר בַּר שִׁיזְבִי לְמָר זוּטְרָא: מִי אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ הָכִי? וְהָאָמַר רַב אַמֵּי אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: כַּמָּה שִׁיעוּר עִכּוּל? — כְּדֵי לְהַלֵּךְ אַרְבַּע מִילִין!

לָא קַשְׁיָא: כָּאן בַּאֲכִילָה מְרוּבָּה, כָּאן בַּאֲכִילָה מוּעֶטֶת.

בָּא לְהֶן יַיִן וְכוּ'.

לְמֵימְרָא דְּיִשְׂרָאֵל אַף עַל גַּב דְּלָא שָׁמַע כּוּלָּהּ בְּרָכָה עוֹנֶה? וְכִי לָא שָׁמַע הֵיכִי נָפֵיק?

אָמַר חִיָּיא בַּר רַב: בְּשֶׁלֹּא אָכַל עִמָּהֶן, וְכֵן אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ בְּשֶׁלֹּא אָכַל עִמָּהֶן. אֲמַר לֵיהּ רַב לְחִיָּיא בְּרֵיהּ: בְּרִי, חֲטוֹף וּבָרִיךְ. וְכֵן אֲמַר רַב הוּנָא לְרַבָּה בְּרֵיהּ: חֲטוֹף וּבָרִיךְ.

לְמֵימְרָא דִּמְבָרֵךְ עֲדִיף מִמַּאן דְּעָנֵי "אָמֵן"? וְהָתַנְיָא רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: גָּדוֹל הָעוֹנֶה "אָמֵן" יוֹתֵר מִן הַמְבָרֵךְ.

אֲמַר לֵיהּ רַבִּי נְהוֹרַאי: הַשְׁמַיִם, כֵּן הוּא. תִּדַּע — שֶׁהֲרֵי גּוּלְיָירִין יוֹרְדִין וּמִתְגָּרִין בַּמִּלְחָמָה, וְגִבּוֹרִים יוֹרְדִין וּמְנַצְּחִין!

תַּנְאֵי הִיא. דְּתַנְיָא: אֶחָד הַמְבָרֵךְ וְאֶחָד הָעוֹנֶה "אָמֵן" בַּמַּשְׁמָע, אֶלָּא שֶׁמְּמַהֲרִין לַמְבָרֵךְ יוֹתֵר מִן הָעוֹנֶה אָמֵן.

בָּעָא מִינֵּיהּ שְׁמוּאֵל מֵרַב: מַהוּ לַעֲנוֹת "אָמֵן" אַחַר תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן? אָמַר לֵיהּ: אַחַר הַכֹּל עוֹנִין אָמֵן, חוּץ מִתִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן, הוֹאִיל וּלְהִתְלַמֵּד עֲשׂוּיִין. וְהָנֵי מִילֵּי בְּדָלָא עִידָּן מִפְטָרַיְיהוּ, אֲבָל בְּעִידָּן מִפְטָרַיְיהוּ — עוֹנִין.

תָּנוּ רַבָּנָן: שֶׁמָּן מְעַכֵּב אֶת הַבְּרָכָה, דִּבְרֵי רַבִּי זְיִלַאי. רַבִּי זְיוַאי אוֹמֵר: אֵינוֹ מְעַכֵּב. רַב אַחָא אוֹמֵר: שֶׁמָּן טוֹב מְעַכֵּב. רַבִּי זוּהֲמַאי אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁמְּזוֹנָם פָּסוּל לַעֲבוֹדָה, כָּךְ יָדַיִם מְזוֹהָמוֹת פְּסוּלוֹת לִבְרָכָה.

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: אֲנָא לָא זִילַאי וְלָא זִיוַאי וְלָא זוּהֲמַאי יָדַעְנָא אֶלָּא מַתְנִיתָא יָדַעְנָא. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב וְאָמְרִי לַהּ בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: ״וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם״ אֵלּוּ מַיִם רִאשׁוֹנִים, ״וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים״ אֵלּוּ מַיִם אַחֲרוֹנִים, ״כִּי קָדוֹשׁ״ — זֶה שֶׁמֶן, ״אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם״ — זוֹ בְּרָכָה.

הדרן עלך אלו דברים

דף נד.

מַתְנִי׳ **הָרוֹאֶה** מָקוֹם שֶׁנַּעֲשׂוּ בּוֹ נִסִּים לְיִשְׂרָאֵל, אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ ... שֶׁעָשָׂה נִסִּים לַאֲבוֹתֵינוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה״. מָקוֹם שֶׁנֶּעֱקְרָה מִמֶּנּוּ עֲבוֹדָה זָרָה, אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ ... שֶׁעָקַר עֲבוֹדָה זָרָה מֵאַרְצֵנוּ״.

עַל הַזִּיקִין, וְעַל הַזִּוָּעוֹת, וְעַל הָרְעָמִים, וְעַל הָרוּחוֹת, וְעַל הַבְּרָקִים אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ ... שֶׁכֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ מָלֵא עוֹלָם״. עַל הֶהָרִים, וְעַל הַגְּבָעוֹת, וְעַל הַיַּמִּים, וְעַל הַנְּהָרוֹת, וְעַל הַמִּדְבָּרוֹת אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ ... עוֹשֵׂה בְּרֵאשִׁית״. רַבִּי יְהוּדָה, אוֹמֵר: הָרוֹאֶה אֶת הַיָּם הַגָּדוֹל, אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ שֶׁעָשָׂה אֶת הַיָּם הַגָּדוֹל״ — בִּזְמַן שֶׁרוֹאֵהוּ לִפְרָקִים.

עַל הַגְּשָׁמִים, וְעַל בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב״. עַל בְּשׂוֹרוֹת רָעוֹת אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ דַּיַּין הָאֱמֶת״. בָּנָה בַּיִת חָדָשׁ, וְקָנָה כֵּלִים חֲדָשִׁים, אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ ... שֶׁהֶחֱיָינוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה״. מְבָרֵךְ עַל הָרָעָה מֵעֵין עַל הַטּוֹבָה, וְעַל הַטּוֹבָה מֵעֵין עַל הָרָעָה.

וְהַצּוֹעֵק לְשֶׁעָבַר — הֲרֵי זוֹ תְּפִלַּת שָׁוְא. הָיְתָה אִשְׁתּוֹ מְעוּבֶּרֶת, וְאוֹמֵר: ״יְהִי רָצוֹן שֶׁתֵּלֵד אִשְׁתִּי זָכָר״ — הֲרֵי זוֹ תְּפִלַּת שָׁוְא. הָיָה בָּא בַּדֶּרֶךְ וְשָׁמַע קוֹל צְוָחָה בָּעִיר, וְאוֹמֵר: ״יְהִי רָצוֹן שֶׁלֹּא תְּהֵא בְּתוֹךְ בֵּיתִי״ — הֲרֵי זוֹ תְּפִלַּת שָׁוְא.

הַנִּכְנָס לִכְרַךְ מִתְפַּלֵּל שְׁתַּיִם, אַחַת בִּכְנִיסָתוֹ, וְאַחַת בִּיצִיאָתוֹ. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: אַרְבַּע, שְׁתַּיִם בִּכְנִיסָתוֹ, וּשְׁתַּיִם בִּיצִיאָתוֹ. נוֹתֵן הוֹדָאָה עַל שֶׁעָבַר וְצוֹעֵק עַל הֶעָתִיד.

חַיָּיב אָדָם לְבָרֵךְ עַל הָרָעָה בְּשֵׁם שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְאָהַבְתָּ אֵת ה׳ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וְגוֹ׳״. ״בְּכָל לְבָבְךָ״ — בִּשְׁנֵי יְצָרֶיךָ, בְּיֵצֶר טוֹב וּבְיֵצֶר הָרָע. ״וּבְכָל נַפְשְׁךָ״ — אֲפִילּוּ

הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ. "וּבְכָל מְאֹדֶךָ" — בְּכָל מָמוֹנְךָ. דָּבָר אַחֵר: "בְּכָל מְאֹדֶךָ" — בְּכָל מִדָּה וּמִדָּה שֶׁהוּא מוֹדֵד לְךָ הֱוֵי מוֹדֶה לוֹ.

לֹא יָקֵל אָדָם אֶת רֹאשׁוֹ כְּנֶגֶד שַׁעַר הַמִּזְרָח שֶׁהוּא מְכוּוָּן כְּנֶגֶד בֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים. וְלֹא יִכָּנֵס לְהַר הַבַּיִת בְּמַקְלוֹ, וּבְמִנְעָלוֹ, וּבְפוּנְדָּתוֹ, וּבְאָבָק שֶׁעַל רַגְלָיו. וְלָא יַעֲשֶׂנּוּ קַפַּנְדְּרְיָא. וּרְקִיקָה — מִקַּל וָחוֹמֶר.

כָּל חוֹתְמֵי בְּרָכוֹת שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ אוֹמְרִים "עַד הָעוֹלָם". מִשֶּׁקִּלְקְלוּ הַמִּינִין וְאָמְרוּ אֵין עוֹלָם אֶלָּא אֶחָד, הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ אוֹמְרִים "מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם".

וְהִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵא אָדָם שׁוֹאֵל אֶת שְׁלוֹם חֲבֵרוֹ בַּשֵּׁם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִנֵּה בֹעַז בָּא מִבֵּית לֶחֶם וַיֹּאמֶר לַקּוֹצְרִים ה' עִמָּכֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְבָרֶכְךָ ה'". וְאוֹמֵר: "ה' עִמְּךָ גִּבּוֹר הֶחָיִל". וְאוֹמֵר: "אַל תָּבוּז כִּי זָקְנָה אִמֶּךָ". וְאוֹמֵר: "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה' הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ". רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: "הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ" מִשּׁוּם "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה'".

גְּמָ' מְנָא הָנֵי מִילֵּי? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר קְרָא: "וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בָּרוּךְ ה' אֲשֶׁר הִצִּיל וְגוֹ'". אַנִיסָּא דְּרַבִּים מְבָרְכִינַן, אַנִיסָּא דְּיָחִיד לָא מְבָרְכִינַן?! וְהָא הָהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה קָא אָזֵיל בַּעֲבַר יַמִּינָא. נְפַל עֲלֵיהּ אַרְיָא, אִתְעֲבִיד לֵיהּ נִיסָּא וְאִיתַּצַּל מִינֵּיהּ. אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא, וַאֲמַר לֵיהּ: כָּל אִימַּת דְּמָטֵית לְהָתָם — בָּרִיךְ "בָּרוּךְ שֶׁעָשָׂה לִי נֵס בַּמָּקוֹם הַזֶּה".

וּמַר בְּרֵיהּ דְּרַבִינָא הֲוָה קָאָזֵיל בְּפַקְתָּא דַּעֲרָבוֹת וּצְחָא לְמַיָּא. אִתְעֲבִיד לֵיהּ נִיסָּא, אִיבְּרִי לֵיהּ עֵינָא דְמַיָּא, וְאִישְׁתִּי.

וְתוּ, זְמָנָא חָדָא הֲוָה קָאָזֵיל בְּרַסְתְּקָא דְמָחוֹזָא וּנְפַל עֲלֵיהּ גַּמְלָא פְּרִיצָא. אִיתְפָּרְקָא לֵיהּ אֲשִׁיתָא, עַל לְגַוּהּ. כִּי מְטָא לַעֲרָבוֹת בָּרִיךְ: "בָּרוּךְ ... שֶׁעָשָׂה לִי נֵס בַּעֲרָבוֹת וּבְגַמְלִי". כִּי מְטָא לְרַסְתְּקָא דְמָחוֹזָא בָּרִיךְ: "בָּרוּךְ ... שֶׁעָשָׂה לִי נֵס בְּגַמְלִי וּבַעֲרָבוֹת"! אָמְרִי: אַנִיסָּא דְּרַבִּים — כּוּלֵּי עָלְמָא מֵיחַיְּבִי לְבָרוֹכֵי, אַנִיסָּא דְּיָחִיד — אִיהוּ חַייֵב לְבָרוֹכֵי.

תָּנוּ רַבָּנָן: הָרוֹאֶה מַעְבְּרוֹת הַיָּם, וּמַעְבְּרוֹת הַיַּרְדֵּן, מַעְבְּרוֹת נַחֲלֵי אַרְנוֹן, אַבְנֵי אֶלְגְּבִישׁ בְּמוֹרַד בֵּית חוֹרוֹן, וְאֶבֶן שֶׁבִּקֵּשׁ לִזְרוֹק עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן עַל יִשְׂרָאֵל, וְאֶבֶן שֶׁיָּשַׁב עָלֶיהָ מֹשֶׁה בְּשָׁעָה שֶׁעָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ מִלְחָמָה בַּעֲמָלֵק, וְאִשְׁתּוֹ שֶׁל לוֹט, וְחוֹמַת יְרִיחוֹ שֶׁנִּבְלְעָה בִּמְקוֹמָהּ — עַל כּוּלָּן צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן הוֹדָאָה וְשֶׁבַח לִפְנֵי הַמָּקוֹם.

בִּשְׁלָמָא מַעְבְּרוֹת הַיָּם, דִּכְתִיב: "וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה". מַעְבְּרוֹת הַיַּרְדֵּן, דִּכְתִיב: "וַיַּעַמְדוּ הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי הָאָרוֹן בְּרִית ה' בֶּחָרָבָה בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן הָכֵן וְכָל יִשְׂרָאֵל עֹבְרִים בֶּחָרָבָה עַד אֲשֶׁר תַּמּוּ כָּל הַגּוֹי לַעֲבוֹר אֶת הַיַּרְדֵּן".

אֶלָּא מַעְבְּרוֹת נַחֲלֵי אַרְנוֹן מְנָלַן? — דִּכְתִיב: ״עַל כֵּן יֵאָמֵר בְּסֵפֶר מִלְחֲמֹת ה׳ אֶת וָהֵב בְּסוּפָה וְגוֹ׳״. תָּנָא: ״אֶת וָהֵב בְּסוּפָה״ — שְׁנֵי מְצוֹרָעִים הָיוּ, דַּהֲווֹ מְהַלְכִין בְּסוֹף מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל. כִּי הֲווֹ קָא חָלְפִי יִשְׂרָאֵל אָתוֹ אֱמוֹרָאֵי

דף נד:

עָבְדִי לְהוֹן נְקִירָתָא וּטְשׁוֹ בְּהוֹן. אָמְרִי: כִּי חָלְפִי יִשְׂרָאֵל הָכָא — נְקָטְלִינּוּן, וְלָא הֲווֹ יָדְעִי דְּאָרוֹן הֲוָה מְסַגֵּי קַמַּיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל וַהֲוָה מַמִּיךְ לְהוּ טוּרֵי מִקַּמַּיְיהוּ. כֵּיוָן דַּאֲתָא אָרוֹן, אִדְּבַקוּ טוּרֵי בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, וְקָטְלִינּוּן, וּנְחַת דְּמַיְיהוּ לְנַחֲלֵי אַרְנוֹן. כִּי אֲתוֹ אֶת וָהֵב, חֲזוֹ דְּמָא דְּקָא נָפֵיק מִבֵּינֵי טוּרֵי. אֲתוֹ וְאָמְרִי לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל וַאֲמַרוּ שִׁירָה. הַיְינוּ דִּכְתִיב: ״וְאֶשֶׁד הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשֶׁבֶת עָר וְנִשְׁעַן לִגְבוּל מוֹאָב״.

אַבְנֵי אֶלְגְּבִישׁ. מַאי אַבְנֵי אֶלְגְּבִישׁ?

תָּנָא: אֲבָנִים שֶׁעָמְדוּ עַל גַּב אִישׁ, וְיָרְדוּ עַל גַּב אִישׁ. עָמְדוּ עַל גַּב אִישׁ — זֶה מֹשֶׁה, דִּכְתִיב: ״וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד״, וּכְתִיב: ״וַיַּחְדְּלוּ הַקְּלוֹת וְהַבָּרָד וּמָטָר לֹא נִתַּךְ אַרְצָה״. יָרְדוּ עַל גַּב אִישׁ — זֶה יְהוֹשֻׁעַ, דִּכְתִיב: ״קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ״, וּכְתִיב: ״וַיְהִי בְּנוּסָם מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בְּמוֹרַד בֵּית חוֹרן וַה׳ הִשְׁלִיךְ עֲלֵיהֶם אֲבָנִים גְּדֹלוֹת״.

אֶבֶן שֻׁבְּקֵשׁ עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן לִזְרוֹק עַל יִשְׂרָאֵל, גְּמָרָא גְּמִירִי לַהּ. אֲמַר מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל כַּמָּה הָוֵי — תְּלָתָא פַּרְסֵי, אֵיזֵיל וְאֵיעֱקַר טוּרָא בַּר תְּלָתָא פַּרְסֵי וְאֵישְׁדֵי עֲלַיְיהוּ, וְאֵיקְטְלִינְהוּ. אֲזַל עֲקַר טוּרָא בַּר תְּלָתָא פַּרְסֵי וְאַיְיתֵי עַל רֵישֵׁיהּ, וַאֲיְיתֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלֵיהּ קַמְצֵי וְנַקְבוּהּ, וּנְחֵית בְּצַוְּארֵיהּ.

הֲוָה בָּעֵי לְמִשְׁלְפֵהּ, מָשְׁכִי שִׁינַּיְיהּ לְהַאי גִּיסָא וּלְהַאי גִּיסָא וְלָא מָצֵי לְמִשְׁלְפֵהּ. וְהַיְינוּ דִּכְתִיב: ״שִׁנֵּי רְשָׁעִים שִׁבַּרְתָּ״. וְכִדְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: מַאי דִּכְתִיב ״שִׁנֵּי רְשָׁעִים שִׁבַּרְתָּ״ — אַל תִּקְרֵי ״שִׁבַּרְתָּ״ אֶלָּא ״שִׁרְבַּבְתָּ״.

מֹשֶׁה כַּמָּה הֲוָה — עֶשֶׂר אַמּוֹת, שְׁקֵיל נַרְגָּא בַּר עֶשֶׂר אַמִּין, שְׁוַור עֲשַׂר אַמִּין, וּמַחְיֵיהּ בְּקַרְסוּלֵיהּ וְקַטְלֵיהּ.

וְאֶבֶן שֶׁיָּשַׁב עָלֶיהָ מֹשֶׁה — דִּכְתִיב: ״וִידֵי מֹשֶׁה כְּבֵדִים וַיִּקְחוּ אֶבֶן וַיָּשִׂימוּ תַּחְתָּיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ״.

וְאִשְׁתּוֹ שֶׁל לוֹט — שְׁנָאֲמַר: ״וַתַּבֵּט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וַתְּהִי נְצִיב מֶלַח״. וְחוֹמַת יְרִיחוֹ שֶׁנִּבְלְעָה — דִּכְתִיב: ״וַתִּפֹּל הַחוֹמָה תַּחְתֶּיהָ״.

בִּשְׁלָמָא כּוּלְּהוּ — נִיסָּא, אֶלָּא אִשְׁתּוֹ שֶׁל לוֹט פּוּרְעָנוּתָא הוּא! — דְּאָמַר ״בָּרוּךְ ... דַּיַּין הָאֱמֶת״.

וְהָא ״הוֹדָאָה וְשֶׁבַח״ קָתָנֵי! תְּנִי: עַל לוֹט וְעַל אִשְׁתּוֹ מְבָרְכִים שְׁתַּיִם. עַל אִשְׁתּוֹ אוֹמֵר ״בָּרוּךְ ... דַּיַּין הָאֱמֶת״, וְעַל לוֹט אוֹמֵר ״בָּרוּךְ ... זוֹכֵר אֶת הַצַּדִּיקִים״. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲפִילּוּ בִּשְׁעַת כַּעֲסוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, זוֹכֵר אֶת הַצַּדִּיקִים, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיְהִי בְּשַׁחֵת אֱלֹהִים אֶת עָרֵי הַכִּכָּר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם וַיְשַׁלַּח אֶת לוֹט מִתּוֹךְ הַהֲפֵכָה וְגוֹ׳״.

וְחוֹמַת יְרִיחוֹ שֶׁנִּבְלְעָה. וְחוֹמַת יְרִיחוֹ נִבְלְעָה? וְהָא נָפְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיְהִי כִשְׁמֹעַ הָעָם אֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר וַיָּרִיעוּ הָעָם תְּרוּעָה גְּדוֹלָה וַתִּפֹּל הַחוֹמָה תַּחְתֶּיהָ״! — כֵּיוָן דְּפוּתְיַהּ וְרוּמַהּ כִּי הֲדָדֵי נִינְהוּ, מְשׁוּם הָכִי אִבַּלְעָה בְּלוֹעֵי.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אַרְבָּעָה צְרִיכִין לְהוֹדוֹת: יוֹרְדֵי הַיָּם, הוֹלְכֵי מִדְבָּרוֹת, וּמִי שֶׁהָיָה חוֹלֶה וְנִתְרַפֵּא, וּמִי שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים וְיָצָא.

יוֹרְדֵי הַיָּם מְנָלָן? — דִּכְתִיב: ״יוֹרְדֵי הַיָּם בָּאֳנִיּוֹת וְגוֹ׳ הֵמָּה רָאוּ מַעֲשֵׂי ה׳״. וְאוֹמֵר: ״וַיַּעֲמֵד רוּחַ סְעָרָה יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְהוֹמוֹת״, וְאוֹמֵר: ״יָחוֹגּוּ וְיָנוּעוּ כַּשִּׁכּוֹר״, וְאוֹמֵר: ״וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה׳ בַּצַּר לָהֶם וּמִמְּצוּקֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם״, וְאוֹמֵר: ״יָקֵם סְעָרָה לִדְמָמָה״, וְאוֹמֵר: ״וַיִּשְׂמְחוּ כִּי יִשְׁתֹּקוּ״, וְאוֹמֵר: ״יוֹדוּ לַה׳ חַסְדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם״.

הוֹלְכֵי מִדְבָּרוֹת מְנָלָן? דִּכְתִיב: ״תָּעוּ בַמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דָּרֶךְ עִיר מוֹשָׁב לֹא מָצָאוּ ... וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה׳ ... וַיַּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה ... יוֹדוּ לַה׳ חַסְדּוֹ״.

מִי שֶׁחָלָה וְנִתְרַפֵּא, דִּכְתִיב: ״אֱוִילִים מִדֶּרֶךְ פִּשְׁעָם וּמֵעֲוֹנֹתֵיהֶם יִתְעַנּוּ. כָּל אֹכֶל תְּתַעֵב נַפְשָׁם וְגוֹ׳ וַיִּזְעֲקוּ אֶל ה׳ בַּצַּר לָהֶם וְגוֹ׳ יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וְיִרְפָּאֵם וְגוֹ׳ יוֹדוּ לַה׳ חַסְדּוֹ״.

מִי שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין מְנָלָן? — דִּכְתִיב: ״שְׁבֵי חֹשֶׁךְ וְצַלְמָוֶת וְגוֹ׳ כִּי הִמְרוּ אִמְרֵי אֵל וְגוֹ׳״. וְאוֹמֵר: ״וַיַּכְנַע בֶּעָמָל לִבָּם וְגוֹ׳״, וְאוֹמֵר: ״וַיִּזְעֲקוּ אֶל ה׳ בַּצַּר לָהֶם״, וְאוֹמֵר: ״יוֹצִיאֵם מֵחֹשֶׁךְ וְצַלְמָוֶת וְגוֹ׳״, וְאוֹמֵר: ״יוֹדוּ לַה׳ חַסְדּוֹ״.

מַאי מְבָרֵךְ? אָמַר רַב יְהוּדָה: ״בָּרוּךְ גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים״. אַבָּיֵי אָמַר: וְצָרִיךְ לְאוֹדוֹיֵי קַמֵּי עַשְׂרָה, דִּכְתִיב: ״וִירוֹמְמוּהוּ בִּקְהַל עָם וְגוֹ׳״. מָר זוּטְרָא אָמַר: וּתְרֵין מִינַּיְיהוּ רַבָּנַן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וּבְמוֹשַׁב זְקֵנִים יְהַלְלוּהוּ״.

מַתְקֵיף לַהּ רַב אָשֵׁי: וְאֵימָא כּוּלְּהוּ רַבָּנַן?! — מִי כְּתִיב ״בִּקְהַל זְקֵנִים״? ״בִּקְהַל עָם״ כְּתִיב. וְאֵימָא בֵּי עַשָּׂרָה שְׁאַר עַמָּא, וּתְרֵי רַבָּנַן! קַשְׁיָא.

רַב יְהוּדָה חָלַשׁ וְאִתְפַּח. עָל לְגַבֵּיהּ רַב חָנָא בַּגְדָּתָאָה וְרַבָּנַן. אָמְרִי לֵיהּ: ״בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּיַהֲבָךְ נִיהֲלַן וְלָא יְהַבָךְ לְעַפְרָא״. אָמַר לְהוּ: פְּטַרְתּוּן יָתִי מִלְּאוֹדוֹיֵי.

וְהָא אָמַר אַבָּיֵי בָּעֵי אוֹדוֹיֵי בְּאַפֵּי עַשָּׂרָה! — דַּהֲווֹ בֵּי עַשָּׂרָה. וְהָא אִיהוּ לָא קָא מוֹדֶה! — לָא צָרִיךְ, דְּעָנֵי בָּתְרַיְיהוּ ״אָמֵן״.

אָמַר רַב יְהוּדָה: שְׁלֹשָׁה צְרִיכִין שִׁימּוּר, וְאֵלּוּ הֵן — חוֹלֶה, חָתָן, וְכַלָּה. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: חוֹלֶה, חַיָּה, חָתָן, וְכַלָּה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף אָבֵל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בַּלֵּילָה. וְאָמַר רַב יְהוּדָה: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הַמַּאֲרִיךְ בָּהֶן מַאֲרִיכִין יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם. הַמַּאֲרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ, וְהַמַּאֲרִיךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ, וְהַמַּאֲרִיךְ בְּבֵית הַכִּסֵּא.

וְהַמַּאֲרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ מְעַלְיוּתָא הִיא? וְהָאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

דף נה.

כָּל הַמַּאֲרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ וּמְעַיֵּין בָּהּ — סוֹף בָּא לִידֵי כְּאֵב לֵב, שֶׁנֶּאֱמַר: ״תּוֹחֶלֶת מְמֻשָּׁכָה מַחֲלָה לֵב״. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מַזְכִּירִים עֲוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם, וְאֵלּוּ הֵן: קִיר נָטוּי, וְעִיּוּן תְּפִלָּה, וּמוֹסֵר דִּין עַל חֲבֵירוֹ לַשָּׁמַיִם!

הָא לָא קַשְׁיָא: הָא דְּמְעַיֵּין בַּהּ, הָא דְּלָא מְעַיֵּין בַּהּ. וְהֵיכִי עָבֵיד? — דְּמַפֵּישׁ בְּרַחֲמֵי.

וְהַמַּאֲרִיךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ: דִּלְמָא אָתֵי עַנְיָא וְיָהֵיב לֵיהּ. דִּכְתִיב: ״הַמְזַבֵּחַ עֵץ שָׁלוֹשׁ אַמּוֹת גָּבֹהַּ״, וּכְתִיב: ״וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה׳״, פָּתַח בְּמִזְבֵּחַ וְסִיֵּים בְּשֻׁלְחָן! רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: כָּל זְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים — מִזְבֵּחַ מְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל, וְעַכְשָׁיו, שֻׁלְחָנוֹ שֶׁל אָדָם מְכַפֵּר עָלָיו.

וְהַמַּאֲרִיךְ בְּבֵית הַכִּסֵּא: מְעַלְיוּתָא הוּא? וְהָתַנְיָא: עֲשָׂרָה דְּבָרִים מְבִיאִין אֶת הָאָדָם לִידֵי תַּחְתּוֹנִיּוֹת: הָאוֹכֵל עֲלֵי קָנִים, וַעֲלֵי גְּפָנִים, וְלוּלַבֵּי גְּפָנִים, וּמוֹרִיגֵי בְּהֵמָה, וְשִׁדְרוֹ שֶׁל דָּג, וְדָג מָלִיחַ שֶׁאֵינוֹ מְבוּשָּׁל כָּל צָרְכּוֹ, וְהַשּׁוֹתֶה שְׁמָרֵי יַיִן, וְהַמְקַנֵּחַ בְּסִיד וּבְחַרְסִית. וְהַמְקַנֵּחַ בִּצְרוֹר שֶׁקִּנַּח בּוֹ חֲבֵרוֹ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף הַתּוֹלֶה עַצְמוֹ בְּבֵית הַכִּסֵּא יוֹתֵר מִדַּאי.

לָא קַשְׁיָא: הָא דְּמַאֲרִיךְ וְתָלֵי, הָא דְּמַאֲרִיךְ וְלָא תָלֵי.

כִּי הָא דַּאֲמַרָה לֵיהּ הָהִיא מַטְרוֹנִיתָא לְרַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אִלְעַאי: פָּנֶיךָ דּוֹמִים לְמְגַדְּלֵי חֲזִירִים וּלְמַלְוֵי בְּרִבִּית. אָמַר לַהּ: הֵימָנוּתָא, לְדִידִי תַּרְוַיְיהוּ אָסִירָן, אֶלָּא — עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה בֵּית הַכִּסֵּא אִיכָּא מֵאוּשְׁפִּיזַאי לְבֵי מִדְרְשָׁא, דְּכִי אָזֵילְנָא, בָּדֵיקְנָא נַפְשַׁאי בְּכוּלְּהוּ.

וְאָמַר רַב יְהוּדָה: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מְקַצְּרִים יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם: מִי שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ סֵפֶר תּוֹרָה לִקְרוֹת וְאֵינוֹ קוֹרֵא, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרֵךְ וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ, וְהַמַּנְהִיג עַצְמוֹ בְּרַבָּנוּת.

סֵפֶר תּוֹרָה לִקְרוֹת וְאֵינוֹ קוֹרֵא, דִּכְתִיב: ״כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ״. כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרֵךְ וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ — דִּכְתִיב: ״וַאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ״. וְהַמַּנְהִיג עַצְמוֹ בְּרַבָּנוּת — דְּאָמַר רַבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָא: מִפְּנֵי מָה מֵת יוֹסֵף קוֹדֶם לְאֶחָיו — מִפְּנֵי שֶׁהִנְהִיג עַצְמוֹ בְּרַבָּנוּת.

וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, שְׁלֹשָׁה צְרִיכִים רַחֲמִים: מֶלֶךְ טוֹב, שָׁנָה טוֹבָה וַחֲלוֹם טוֹב. מֶלֶךְ טוֹב — דִּכְתִיב: ״פַּלְגֵי מַיִם לֵב מֶלֶךְ בְּיַד ה׳״. שָׁנָה טוֹבָה — דִּכְתִיב: ״תְּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מֵרֵאשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה״. חֲלוֹם טוֹב — דִּכְתִיב: ״וְתַחֲלִימֵנִי וְתַחֲיֵינִי״.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מַכְרִיז עֲלֵיהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ וְאֵלּוּ הֵן: רָעָב, וְשׂוֹבַע, וּפַרְנָס טוֹב. רָעָב — דִּכְתִיב: ״כִּי קָרָא ה׳ לָרָעָב וְגוֹ׳״. שׂוֹבַע — דִּכְתִיב: ״וְקָרָאתִי אֶל הַדָּגָן וְהִרְבֵּיתִי אֹתוֹ״. פַּרְנָס טוֹב — דִּכְתִיב: ״וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצַלְאֵל וְגוֹ׳״.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אֵין מַעֲמִידִין פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר אֶלָּא אִם כֵּן נִמְלָכִים בַּצִּבּוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: ״רְאוּ קָרָא ה׳ בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל״, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: מֹשֶׁה, הָגוּן עָלֶיךָ בְּצַלְאֵל? אָמַר לוֹ: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִם לְפָנֶיךָ הָגוּן — לְפָנַי לֹא כָל שֶׁכֵּן! אָמַר לוֹ: אַף עַל פִּי כֵן, לֵךְ אֱמוֹר לָהֶם. הָלַךְ וְאָמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל: הָגוּן עֲלֵיכֶם בְּצַלְאֵל? אָמְרוּ לוֹ: אִם לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּלְפָנֶיךָ הוּא הָגוּן, לְפָנֵינוּ לֹא כָל שֶׁכֵּן!

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: בְּצַלְאֵל עַל שֵׁם חָכְמָתוֹ נִקְרָא. בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: לֵךְ אֱמוֹר לוֹ לְבְצַלְאֵל ״עֲשֵׂה לִי מִשְׁכָּן אָרוֹן וְכֵלִים״. הָלַךְ מֹשֶׁה וְהִפֵּךְ וְאָמַר לוֹ: ״עֲשֵׂה אָרוֹן וְכֵלִים וּמִשְׁכָּן״. אָמַר לוֹ: מֹשֶׁה רַבֵּינוּ, מִנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם אָדָם בּוֹנֶה בַּיִת וְאַחַר כָּךְ מַכְנִיס לְתוֹכוֹ כֵּלִים, וְאַתָּה אוֹמֵר ״עֲשֵׂה לִי אָרוֹן וְכֵלִים וּמִשְׁכָּן״, כֵּלִים שֶׁאֲנִי עוֹשֶׂה, לְהֵיכָן אַכְנִיסֵם? שְׁמָא כָּךְ אָמַר לְךָ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, ״עֲשֵׂה מִשְׁכָּן אָרוֹן וְכֵלִים״?! אָמַר לוֹ: שְׁמָא בְּצֵל אֵל הָיִית וְיָדַעְתָּ?

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: יוֹדֵעַ הָיָה בְּצַלְאֵל לְצָרֵף אוֹתִיּוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ בָּהֶן שָׁמַיִם וָאָרֶץ. כְּתִיב הָכָא: ״וַיְמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה וּבִתְבוּנָה וּבְדַעַת״, וּכְתִיב הָתָם: ״ה׳ בְּחָכְמָה יָסַד אֶרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בִּתְבוּנָה״. וּכְתִיב: ״בְּדַעְתּוֹ תְּהוֹמוֹת נִבְקָעוּ״.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן חָכְמָה אֶלָּא לְמִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חָכְמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״יָהֵב חָכְמְתָא לְחַכִּימִין וּמַנְדְּעָא לְיָדְעֵי בִינָה״. שְׁמַע רַב תַּחְלִיפָא בַּר מַעְרָבָא וַאֲמָרָהּ קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֲבָהוּ. אָמַר לֵיהּ: אַתּוּן מֵהָתָם מַתְנִיתוּ לַהּ, אֲנַן מֵהָכָא מַתְנִינַן לַהּ, דִּכְתִיב: ״וּבְלֵב כָּל חֲכַם לֵב נָתַתִּי חָכְמָה״.

אָמַר רַב חִסְדָּא: כָּל חֲלוֹם, וְלָא טְווֹת. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: חֶלְמָא דְּלָא מְפַשַּׁר כְּאִגְּרְתָא דְּלָא מְקָרְיָא. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: לָא חֶלְמָא טָבָא מְקַיֵּים כּוּלֵּיהּ וְלָא חֶלְמָא בִּישָׁא מְקַיֵּים כּוּלֵּיהּ. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: חֶלְמָא בִּישָׁא עֲדִיף מֵחֶלְמָא טָבָא. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: חֶלְמָא בִּישָׁא — עֲצִיבוּתֵיהּ מִסְתְּיֵיהּ, חֶלְמָא טָבָא — חֶדְוֵיהּ מִסְתְּיֵיהּ. אָמַר רַב יוֹסֵף: חֶלְמָא טָבָא, אֲפִילּוּ לְדִידִי, בְּדִיחוּתֵיהּ מְפַכְּחָא לֵיהּ. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: חֶלְמָא בִּישָׁא קָשֶׁה מִנְּגָדָא, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה שֶׁיִּרְאוּ מִלְּפָנָיו״, וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זֶה חֲלוֹם רַע.

”הַנְּבִיא אֲשֶׁר אִתּוֹ חֲלוֹם יְסַפֵּר חָלוֹם וַאֲשֶׁר דְּבָרִי אִתּוֹ יְדַבֵּר דְּבָרִי אֱמֶת מַה לַּתֶּבֶן אֶת הַבָּר נְאֻם ה׳״. וְכִי מָה עִנְיַן בַּר וְתֶבֶן אֵצֶל חֲלוֹם? אֶלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי: כְּשֵׁם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְבַר בְּלֹא תֶּבֶן, כָּךְ אִי אֶפְשָׁר לַחֲלוֹם בְּלֹא דְּבָרִים בְּטֵלִים.

אָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה: חֲלוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁמִּקְצָתוֹ מִתְקַיֵּים — כּוּלּוֹ אֵינוֹ מִתְקַיֵּים. מְנָא לַן? — מִיּוֹסֵף, דִּכְתִיב: ”וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְגוֹ׳״.

דף נה:

וְהַהִיא שַׁעְתָּא אִמֵּיהּ לָא הֲוָת.

אָמַר רַבִּי לֵוִי: לְעוֹלָם יְצַפֶּה אָדָם לַחֲלוֹם טוֹב עַד עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה. מְנָלַן? — מִיּוֹסֵף, דִּכְתִיב: ”אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְגוֹ׳״, וּכְתִיב: ”וְיוֹסֵף בֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעָמְדוֹ לִפְנֵי פַּרְעֹה וְגוֹ׳״. מִן שַׁבְסְרֵי עַד תְּלָתִין כַּמָּה הֲוֵי? — תְּלַת סְרֵי, וְשַׁב דְּשַׁבְעָא וְתַרְתֵּי דְּכַפְנָא — הָא עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם.

אָמַר רַב הוּנָא: לְאָדָם טוֹב אֵין מַרְאִין לוֹ חֲלוֹם טוֹב, וּלְאָדָם רַע אֵין מַרְאִין לוֹ חֲלוֹם רַע.

תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: כָּל שְׁנוֹתָיו שֶׁל דָּוִד לֹא רָאָה חֲלוֹם טוֹב, וְכָל שְׁנוֹתָיו שֶׁל אֲחִיתוֹפֶל לֹא רָאָה חֲלוֹם רַע.

וְהָכְתִיב: ”לֹא תְאֻנֶּה אֵלֶיךָ רָעָה״. וְאָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא: שֶׁלֹּא יַבְהִילוּךָ לֹא חֲלוֹמוֹת רָעִים וְלֹא הִרְהוּרִים רָעִים. ”וְנֶגַע לֹא יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ״ — שֶׁלֹּא תִּמְצָא אִשְׁתְּךָ סְפֵק נִדָּה בְּשָׁעָה שֶׁאַתָּה בָּא מִן הַדֶּרֶךְ. אֶלָּא אֵיהוּ לָא חָזֵי לֵיהּ, אַחֲרִינֵי חָזוּ לֵיהּ.

וְכִי לָא חָזֵא אֵיהוּ, מְעַלְיוּתָא הוּא? וְהָאָמַר רַבִּי זְעֵירָא: כָּל הַלָּן שִׁבְעָה יָמִים בְּלֹא חֲלוֹם — נִקְרָא ”רַע״. שֶׁנֶּאֱמַר: ”וְשָׂבֵעַ יָלִין בַּל יִפָּקֵד רָע״. אַל תִּקְרֵי ”שָׂבֵעַ״ אֶלָּא ”שֶׂבַע״. — אֶלָּא, הָכִי קָאָמַר: דַּחֲזָא וְלָא יָדַע מַאי חָזָא.

אָמַר רַב הוּנָא בַּר אַמֵּי אָמַר רַבִּי פְּדָת אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָרוֹאֶה חֲלוֹם וְנִפְשׁוֹ עָגוּמָה, יֵלֵךְ וְיִפְתְּרֶנּוּ בִּפְנֵי שִׁלְשָׁה. ”יִפְתְּרֶנּוּ״?! וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא חֶלְמָא דְּלָא מְפַשַּׁר כְּאִגַּרְתָּא דְּלָא מְקָרְיָא? אֶלָּא אֵימָא: יִטְיְבֶנּוּ בִּפְנֵי שִׁלְשָׁה. לֵיתֵי תְּלָתָא וְלֵימָא לְהוּ: ”חֶלְמָא טָבָא חֲזַאי״. וְלֵימְרוּ לֵיהּ הָנָךְ: ”טָבָא הוּא וְטָבָא לֶיהֱוֵי, רַחֲמָנָא לְשַׁוְּייֵהּ לְטָב. שְׁבַע זִימְנִין לִגְזְרוּ עָלָךְ מִן שְׁמַיָּא דְּלֶהֱוֵי טָבָא, וְיֶהֱוֵי טָבָא״. וְלֵימְרוּ שֶׁלֹּשׁ הֲפוּכוֹת, וְשֶׁלֹּשׁ פְּדוּיוֹת, וְשֶׁלֹּשׁ שְׁלוֹמוֹת.

שֶׁלֹּשׁ הֲפוּכוֹת — ”הָפַכְתָּ מִסְפְּדִי לְמָחוֹל לִי פִּתַּחְתָּ שַׂקִּי וַתְּאַזְּרֵנִי שִׂמְחָה״, ”אָז תִּשְׂמַח בְּתוּלָה בְּמָחוֹל וּבַחֻרִים וּזְקֵנִים יַחְדָּו וְהָפַכְתִּי אֶבְלָם לְשָׂשׂוֹן וְגוֹ׳״, ”וְלֹא אָבָה ה׳ אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ אֶל בִּלְעָם וַיַּהֲפֹךְ וְגוֹ׳״.

שָׁלֹשׁ פְּדוּיוֹת, דִּכְתִיב: "פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי וְגוֹ'", "וּפְדוּיֵי ה' יְשֻׁבוּן וְגוֹ'", "וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל שָׁאוּל הֲיוֹנָתָן יָמוּת אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה וְגוֹ'".

שָׁלֹשׁ שְׁלוֹמוֹת, דִּכְתִיב: "בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתַיִם שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתִיו", "וְרוּחַ לְבָשָׁה אֶת עֲמָשַׂי וְגוֹ'", "וַאֲמַרְתֶּם כֹּה לֶחָי וְאַתָּה שָׁלוֹם וּבֵיתְךָ שָׁלוֹם וְגוֹ'".

אַמֵּימָר וּמָר זוּטְרָא וְרַב אָשֵׁי הֲווֹ יָתְבִי בַּהֲדֵי הֲדָדֵי. אָמְרִי: כֹּל חַד וְחַד מִינַּן לֵימָא מִלְּתָא דְּלָא שְׁמִיעַ לֵיהּ לְחַבְרֵיהּ. פְּתַח חַד מִינַּיְיהוּ וַאֲמַר: הַאי מַאן דַּחֲזָא חֶלְמָא וְלָא יָדַע מַאי חֲזָא, לֵיקוּם קַמֵּי כָּהֲנֵי בְּעִידָּנָא דְּפָרְסִי יְדֵיְיהוּ וְלֵימָא הָכִי: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֲנִי שֶׁלְּךָ וַחֲלוֹמוֹתַי שֶׁלְּךָ, חֲלוֹם חָלַמְתִּי וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה הוּא. בֵּין שֶׁחָלַמְתִּי אֲנִי לְעַצְמִי וּבֵין שֶׁחָלְמוּ לִי חֲבֵירַי וּבֵין שֶׁחָלַמְתִּי עַל אֲחֵרִים, אִם טוֹבִים הֵם — חַזְּקֵם וְאַמְּצֵם כַּחֲלוֹמוֹתָיו שֶׁל יוֹסֵף. וְאִם צְרִיכִים רְפוּאָה — רְפָאֵם כְּמֵי מָרָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ, וּכְמָרִים מִצַּרְעָתָהּ, וּכְחִזְקִיָּה מֵחָלְיוֹ, וּכְמֵי יְרִיחוֹ עַל יְדֵי אֱלִישָׁע. וּכְשֵׁם שֶׁהָפַכְתָּ קִלְלַת בִּלְעָם הָרָשָׁע לִבְרָכָה, כֵּן הָפוֹךְ כָּל חֲלוֹמוֹתַי עָלַי לְטוֹבָה". וּמְסַיֵּים בַּהֲדֵי כָּהֲנֵי דְּעָנֵי צִבּוּרָא "אָמֵן". וְאִי לָא, לֵימָא הָכִי: "אַדִּיר בַּמָּרוֹם, שׁוֹכֵן בִּגְבוּרָה, אַתָּה שָׁלוֹם וְשִׁמְךָ שָׁלוֹם. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁתָּשִׂים עָלֵינוּ שָׁלוֹם".

פְּתַח אִידָּךְ וַאֲמַר: הַאי מַאן דְּעָיֵיל לְמָתָא וְדָחֵיל מֵעֵינָא בִּישָׁא, לִנְקוֹט זְקָפָא דִּידָא דְּיַמִּינֵיהּ בִּידָא דְּשִׂמְאלֵיהּ וְזִקְפָא דִּידָא דְּשִׂמְאלֵיהּ בִּידָא דְּיַמִּינֵיהּ, וְלֵימָא הָכִי: אֲנָא פְּלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִי מִזַּרְעָא דְּיוֹסֵף קָאָתֵינָא, דְּלָא שְׁלְטָא בֵּיהּ עֵינָא בִּישָׁא, שְׁנֶאֱמַר: "בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת עָלֵי עָיִן וְגוֹ'", אַל תִּקְרֵי "עָלֵי עָיִן", אֶלָּא "עוֹלֵי עָיִן". רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר, מֵהָכָא: "וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ" — מָה דָּגִים שֶׁבַּיָּם מַיִם מְכַסִּים עֲלֵיהֶם וְאֵין עַיִן רָעָה שׁוֹלֶטֶת בָּהֶם, אַף זַרְעוֹ שֶׁל יוֹסֵף אֵין עַיִן רָעָה שׁוֹלֶטֶת בָּהֶם. וְאִי דְּחֵיל מֵעֵינָא בִּישָׁא דִּילֵיהּ, לִיחְזֵי אַטְרָפָא דִּנְחִירֵיהּ דִּשְׂמָאלֵיהּ.

פְּתַח אִידָּךְ וַאֲמַר: הַאי מַאן דַּחֲלִישׁ, יוֹמָא קַמָּא לָא לְגַלֵּי, כִּי הֵיכִי דְּלָא לִתְרַע מַזָּלֵיהּ, מִכָּאן וְאֵילָךְ לְגַלֵּי. כִּי הָא דְּרָבָא, כִּי הֲוָה חֲלִישׁ, יוֹמָא קַמָּא לָא מָגַלֵּי מִכָּאן וְאֵילָךְ אָמַר לֵיהּ לְשַׁמָּעֵיהּ: פּוֹק אַכְרֵיז: "רָבָא חֲלַשׁ". מַאן דְּרָחֵים לֵי — לִבְעֵי עָלַי רַחֲמֵי, וּמַאן דְּסָנֵי לִי — לִחְדֵּי לִי. וְכִתִיב: "בִּנְפֹל אוֹיִבְךָ אַל תִּשְׂמָח וּבְכָּשְׁלוֹ אַל יָגֵל לִבֶּךָ פֶּן יִרְאֶה ה' וְרַע בְּעֵינָיו וְהֵשִׁיב מֵעָלָיו אַפּוֹ".

שְׁמוּאֵל כִּי הֲוָה חֲזֵי חֶלְמָא בִּישָׁא אָמַר: "וַחֲלֹמוֹת הַשָּׁוְא יְדַבֵּרוּ". כִּי הֲוָה חֲזֵי חֶלְמָא טָבָא אָמַר: וְכִי הַחֲלוֹמוֹת הַשָּׁוְא יְדַבֵּרוּ? וְהָכְתִיב "בַּחֲלוֹם אֲדַבֶּר בּוֹ"!

רָבָא רָמֵי: כְּתִיב "בַּחֲלוֹם אֲדַבֶּר בּוֹ", וּכְתִיב: "וַחֲלֹמוֹת הַשָּׁוְא יְדַבֵּרוּ"! לָא קַשְׁיָא: כָּאן עַל יְדֵי מַלְאָךְ, כָּאן עַל יְדֵי שֵׁד.

אָמַר רַבִּי בִּיזְנָא בַּר זַבְדָּא אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר רַבִּי פַּנְדָּא אָמַר רַב נַחוּם אָמַר רַבִּי בִּירִים מִשּׁוּם זָקֵן אֶחָד, וּמַנּוּ — רַבִּי בְּנָאָה: עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פּוֹתְרֵי חֲלוֹמוֹת הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם, פַּעַם אַחַת חָלַמְתִּי חֲלוֹם וְהָלַכְתִּי אֵצֶל כּוּלָּם, וּמַה שֶּׁפָּתַר לִי זֶה לֹא פָּתַר לִי זֶה, וְכוּלָּם נִתְקַיְּימוּ בִּי. לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: "כָּל הַחֲלוֹמוֹת הוֹלְכִים אַחַר הַפֶּה".

אַטּוּ "כָּל הַחֲלוֹמוֹת הוֹלְכִים אַחַר הַפֶּה" קְרָא הוּא? אִין — וְכִדְרַבִּי אֶלְעָזָר. דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִנַּיִן שֶׁכָּל הַחֲלוֹמוֹת הוֹלְכִין אַחַר הַפֶּה? — שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּתַר לָנוּ כֵּן הָיָה". אָמַר רָבָא: וְהוּא דְּמִפַּשַּׁר לֵיהּ מֵעַיִן חֲלֵמֵיהּ, שֶׁנֶּאֱמַר "אִישׁ כַּחֲלֹמוֹ פָּתָר".

"וַיַּרְא שַׂר הָאֹפִים", מְנָא יָדַע? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מְלַמֵּד שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד הֶרְאוּהוּ חֲלוֹמוֹ וּפִתְרוֹן חֲלוֹמוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הִשְׁכִּים וְנָפַל לוֹ פָּסוּק לְתוֹךְ פִּיו, הֲרֵי זוֹ נְבוּאָה קְטַנָּה.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁלֹשָׁה חֲלוֹמוֹת מִתְקַיְּימִין: חֲלוֹם שֶׁל שַׁחֲרִית, וַחֲלוֹם שֶׁחָלַם לוֹ חֲבֵירוֹ, וַחֲלוֹם שֶׁנִּפְתַּר בְּתוֹךְ חֲלוֹם. וְיֵשׁ אוֹמֵר: אַף חֲלוֹם שֶׁנִּשְׁנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעַל הִשָּׁנוֹת הַחֲלוֹם וְגוֹ'".

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: אֵין מַרְאִין לוֹ לְאָדָם אֶלָּא מֵהַרְהוּרֵי לִבּוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: "אַנְתְּ מַלְכָּא רַעְיוֹנָךְ עַל מִשְׁכְּבָךְ סְלִקוּ". וְאִיבָּעֵית אֵימָא מֵהָכָא: "וְרַעְיוֹנֵי לִבְבָךְ תְּנַדֵּע". אָמַר רָבָא: תִּדַּע, דְּלָא מַחֲווּ לֵיהּ לְאִינָשׁ לָא דִּקְלָא דְּדַהֲבָא וְלָא פִּילָא דְּעַיֵּיל בְּקוֹפָא דְּמַחְטָא.

דף נו.

אֲמַר לֵיהּ קֵיסָר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּרַבִּי חֲנַנְיָא: אָמְרִיתוּ דְּחָכְמִיתוּ טוּבָא, אֵימָא לִי מַאי חָזֵינָא בְּחֶלְמַאי. אָמַר לֵיהּ: חָזֵית דְּמִשַּׁחֲרִי לָךְ פָּרְסָאֵי וְנָרְבֵי בָּךְ, וְרָעֵיי בָּךְ שִׁקְצֵי בְּחוּטְרָא דְּדַהֲבָא. הַרְהַר כּוּלֵּיהּ יוֹמָא, וּלְאוּרְתָּא חָזֵא. אָמַר לֵיהּ שַׁבּוּר מַלְכָּא, לִשְׁמוּאֵל: אָמְרִיתוּ דְּחָכְמִיתוּ טוּבָא, אֵימָא לִי מַאי חָזֵינָא בְּחֶלְמַאי. אָמַר לֵיהּ: חָזֵית דְּאָתוּ רוֹמָאֵי וְשָׁבוּ לָךְ, וְטָחֲנֵי בָּךְ קַשְׁיֵיתָא בְּרַחְיָיא דְּדַהֲבָא. הַרְהַר כּוּלֵּיהּ יוֹמָא, וּלְאוּרְתָּא חָזֵא.

בַּר הֶדְיָא מְפַשַּׁר חֶלְמֵי הָווּ. מַאן דְּיָהֵיב לֵיהּ אַגְרָא — מְפַשַּׁר לֵיהּ לְמֵעֲלְיוּתָא, וּמַאן דְּלָא יָהֵיב לֵיהּ אַגְרָא — מְפַשַּׁר לֵיהּ לְגַרְיעוּתָא. אֲבָל וְרָבָא חָזוֹ חֶלְמָא. אֲבָל יְהֵיב לֵיהּ זוּזָא, וְרָבָא לָא יְהֵיב לֵיהּ. אָמְרִי לֵיהּ: אַקְרִינַן בְּחֶלְמִין "שׁוֹרֵךְ טָבוּחַ לְעֵינֶיךְ וְגוֹ'". לְרָבָא אֲמַר לֵיהּ: פְּסֵיד עִסְקָךְ וְלָא אַהֲנֵי לָךְ לְמֵיכַל מֵעוּצְבָּא דִּלְבָּךְ. לַאֲבָל אֲמַר לֵיהּ: מַרְווּח עִסְקָךְ וְלָא אַהֲנֵי לָךְ לְמֵיכַל מֵחֶדְוָא דִּלְבָּךְ.

אָמְרִי לֵיהּ: אַקְרִינַן ״בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְגוֹ׳״ לְרָבָא אָמַר לֵיהּ: כְּבִישׁוּתֵיהּ. לְאַבָּיֵי אָמַר לֵיהּ: בְּנָךְ וּבְנָתָךְ נְפִישִׁי, וּמִינַסְבָן בְּנָתָךְ לְעָלְמָא, וּמִדַּמְיָין בְּאַפָּךְ כִּדְקָא אָזְלָן בְּשַׁבְיָה.

אַקְרִיֵּין ״בָּנֶיךָ וּבְנוֹתֶיךָ נְתֻנִים לְעַם אַחֵר״. לְאַבָּיֵי אָמַר לֵיהּ: בְּנָךְ וּבְנָתָךְ נְפִישִׁין, אַתְּ אָמְרַתְּ לְקָרִיבָךְ וְהִיא אָמְרָה לְקָרִיבָהּ, וְאָכְפָה לָךְ וְיָהֲבַתְּ לְהוֹן לְקָרִיבָהּ, דְּהָווּ כְּעַם אַחֵר. לְרָבָא אָמַר לֵיהּ: דְּבֵיתְהוּ שְׁכִיבָא, וְאָתוּ בְּנֵיהּ וּבְנָתֵיהּ לִידֵי אִיתְּתָא אַחֲרִיתִי. דְּאָמַר רָבָא אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר רַב: מַאי דִּכְתִיב ״בָּנֶיךָ וּבְנוֹתֶיךָ נְתֻנִים לְעַם אַחֵר״ — זוֹ אֵשֶׁת הָאָב.

אַקְרִינַן בְּחֶלְמִין: ״לֵךְ אֱכֹל בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ״. לְאַבָּיֵי אָמַר לֵיהּ: מַרְווּח עִסְקָךְ וְאָכְלַתְּ וְשָׂתֵית וְקָרֵית פְּסוּקָא מֵחָדָוָא דְּלִבָּךְ. לְרָבָא אָמַר לֵיהּ: פָּסֵיד עִסְקָךְ, טָבְחַתְּ וְלָא אָכְלְתְּ וְשָׂתֵית וְקָרֵית לְפַכּוּחֵי פַּחְדָּךְ.

אַקְרִינַן ״זֶרַע רַב תּוֹצִיא הַשָּׂדֶה״. לְאַבָּיֵי אָמַר לֵיהּ מֵרֵישֵׁיהּ, לְרָבָא אָמַר לֵיהּ מִסֵּיפֵיהּ.

אַקְרִינַן ״זֵיתִים יִהְיוּ לְךָ בְּכָל גְּבוּלֶךָ וְגוֹ׳״. לְאַבָּיֵי אָמַר לֵיהּ מֵרֵישֵׁיהּ, לְרָבָא אָמַר לֵיהּ מִסֵּיפֵיהּ.

אַקְרִינַן ״וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ וְגוֹ׳״. לְאַבָּיֵי אָמַר לֵיהּ: נָפֵק לָךְ שְׁמָא דְּרֵישׁ מְתִיבְתָּא הָוֵית, אֵימָתָךְ נָפְלַת בְּעָלְמָא. לְרָבָא אָמַר לֵיהּ: בַּדַּיְינָא דְּמַלְכָּא אִתְּבַר, וּמִתְפַּסַּת בְּגַנָּבֵי, וְדַיְינֵי כּוּלֵּי עָלְמָא קַל וָחוֹמֶר מִינָּךְ. לִמְחַר אִתְּבַר בַּדַּיְינָא דְּמַלְכָּא וַאֲתוֹ וְתָפְשִׂי לֵיהּ לְרָבָא.

אָמְרִי לֵיהּ: חֶזֶן חַסָּא עַל פּוּם דַּנֵּי. לְאַבָּיֵי אָמַר לֵיהּ: עִיף עִסְקָךְ כְּחַסָּא. לְרָבָא אָמַר לֵיהּ: מָרִיר עִסְקָךְ כִּי חַסָּא.

אָמְרִי לֵיהּ: חֶזֶן בִּשְׂרָא עַל פּוּם דַּנֵּי. לְאַבָּיֵי אָמַר לֵיהּ: בָּסֵים חַמְרָךְ, וְאָתוּ כּוּלֵּי עָלְמָא לְמִזְבַּן בִּשְׂרָא וְחַמְרָא מִינָּךְ. לְרָבָא אָמַר לֵיהּ: תְּקֵיף חַמְרָךְ, וְאָתוּ כּוּלֵּי עָלְמָא לְמִזְבַּן בִּשְׂרָא לְמֵיכַל בֵּיהּ.

אָמְרִי לֵיהּ: חֶזֶן חָבִיתָא דִּתְלֵי בְּדִיקְלָא. לְאַבָּיֵי אָמַר לֵיהּ: מִדְּלֵי עִסְקָךְ כְּדִיקְלָא. לְרָבָא אָמַר לֵיהּ: חֲלֵי עִסְקָךְ כְּתַמְרֵי.

אָמְרִי לֵיהּ: חֶזֶן רוּמָּנָא דְּקִדְחָא אַפּוּם דַּנֵּי, לְאַבָּיֵי אָמַר לֵיהּ: עֲשִׁיק עִסְקָךְ כְּרוּמָּנָא. לְרָבָא אָמַר לֵיהּ: קָאוֵי עִסְקָךְ כְּרוּמָּנָא.

אָמְרִי לֵיהּ: חֶזֶן חָבִיתָא דִּנְפַל לְבֵירָא. לְאַבָּיֵי אָמַר לֵיהּ: מִתְבְּעֵי עִסְקָךְ, כִּדְאָמַר ״נָפַל פִּתְאֹם בְּבֵירָא וְלֹא אִשְׁתְּכַח״. לְרָבָא אָמַר לֵיהּ: פָּסֵיד עִסְקָךְ וְשָׂדֵית לֵיהּ לְבֵירָא.

אָמְרִי לֵיהּ: חֶזֶן בַּר חָמָרָא דְּקָאֵי אַאִיסְדָן וְנוֹעֵר. לְאַבָּיֵי אָמַר לֵיהּ: מַלְכָּא הָוֵית, וְקָאֵי אָמוֹרָא עָלָךְ. לְרָבָא אָמַר לֵיהּ: ״פֶּטֶר חֲמוֹר״ גְּהִיט מִתְפֵּילָךְ. אָמַר לֵיהּ: לְדִידִי חֲזֵי לִי וְאִיתֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: וְאוֹ דְּ״פֶּטֶר חֲמוֹר״ וַדַּאי גְּהִיט מִתְפֵּילָךְ.

לְסוֹף אֲזַל רָבָא לְחוֹדֵיהּ לְגַבֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ: חֲזַאי דַּשָּׁא בָּרֵייתָא דִּנְפַל. אֲמַר לֵיהּ: אִשְׁתְּדִּ שָׁכְבָא. אֲמַר לֵיהּ: חֲזַאי כַּכֵּי וְשִׁנֵּי דִּנְתוּר. אֲמַר לֵיהּ: בְּנָךְ וּבְנָתָךְ שָׁכְבָן. אֲמַר לֵיהּ: חֲזַאי תַּרְתֵּי יוֹנֵי דְּפָרְחָן. אֲמַר לֵיהּ: תְּרֵי נְשֵׁי מְגָרְשַׁתְּ. אֲמַר לֵיהּ: חֲזַאי תְּרֵי גַּרְגְּלִידֵי דְּלִפְתָּא. אֲמַר לֵיהּ: תְּרֵין קוּלְפֵי בָּלְעַתְּ. אֲזַל רָבָא הָהוּא יוֹמָא וִיתֵיב בֵּי מִדְרְשָׁא כּוּלֵּיהּ יוֹמָא. אַשְׁכַּח הָנְהוּ תְּרֵי סַגֵּי נְהוֹרֵי דַּהֲווֹ קָמְנְצוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי. אֲזַל רָבָא לְפָרוֹקְינְהוּ, וּמְחוֹהוּ לְרָבָא תְּרֵי. דְּלוֹ לְמַחוֹוֵייהּ אַחֲרִיתִי, אֲמַר: מְסְתַּיֵי, תְּרֵין חֲזַאי.

לְסוֹף אֲתָא רָבָא וִיהֵיב לֵיהּ אַגְרָא. אֲמַר לֵיהּ: חֲזַאי אֱשִׁיתָא דִּנְפַל. אֲמַר לֵיהּ: נְכָסִים בְּלֹא מְצָרִים קָנֵית. אֲמַר לֵיהּ: חֲזַאי אַפַּדְנָא דְּאַבֵּיי דִּנְפַל וְכַסְיֵין אַבְקֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: אַבֵּיי שָׁכֵיב וּמְתִיבְתֵּיהּ אָתְיָא לְגַבָּךְ. אֲמַר לֵיהּ: חֲזַאי אַפַּדְנָא דִּידִי דִּנְפַל, וַאֲתוֹ כּוּלֵּי עָלְמָא שְׁקוּל לְבֵינְתָא לְבֵינְתָא. אֲמַר לֵיהּ: שְׁמַעְתָּתָךְ מִבַּדְּרָן בְּעָלְמָא. אֲמַר לֵיהּ: חֲזַאי דְּאִבְקַע רֵישֵׁי וּנְתַר מוּקְרֵי. אֲמַר לֵיהּ: אוּדְרָא מִבֵּי סָדְיָא נָפֵיק. אֲמַר לֵיהּ: אַקְרְיוּן הַלֵּלָא מִצְרָאָה בְּחֶלְמָא. אֲמַר לֵיהּ: נִיסֵּי מִתְרַחְשֵׁי לָךְ.

הֲוָה קָא אָזֵיל בַּהֲדֵיהּ בְּאָרְבָּא. אָמַר: בַּהֲדֵי גַּבְרָא דְּמִתְרַחִישׁ לֵיהּ נִיסָּא לְמָה לִי. בַּהֲדֵי דְּקָא סָלֵיק נָפַל סִיפְרָא מִינֵּיהּ. אַשְׁכְּחֵיהּ רָבָא וַחֲזָא דַּהֲוָה כְּתִיב בֵּיהּ "כָּל הַחֲלוֹמוֹת הוֹלְכִין אַחַר הַפֶּה". אֲמַר: רָשָׁע, בְּדִידָךְ קָיְימָא, וְצַעֲרַתַּן כּוּלֵּי הַאי. כּוּלְּהוּ מָחֵילְנָא לָךְ, בַּר מִבְּרַתֵּיהּ דְּרַב חִסְדָּא. יְהֵא רַעֲוָא דְּלִמְסַר הַהוּא גַּבְרָא לִידֵי דְּמַלְכוּתָא דְּלָא מְרַחֲמוּ עֲלֵיהּ.

אָמַר: מַאי אַעֲבִיד? גְּמִירִי דְּקִלְלַת חָכָם, אֲפִילּוּ בְּחִנָּם הִיא בָּאָה, וְכָל שֶׁכֵּן רָבָא דְּבַדִּינָא קָא לַייֵט. אָמַר: אֵיקוּם וְאֶגְלֵי, דַּאֲמַר מָר: גְּלוּת מְכַפֶּרֶת עָוֹן.

קָם גְּלִי לְבֵי רוֹמָאֵי. אֲזַל יְתֵיב אַפִּתְחָא דְּרֵישׁ טוּרְזִינָא דְּמַלְכָּא. רֵישׁ טוּרְזִינָא חֲזָא חֶלְמָא. אֲמַר לֵיהּ: חֲזַאי חֶלְמָא דְּעַיֵּיל מַחְטָא בְּאֶצְבְּעָתִי. אֲמַר לֵיהּ: הַב לִי זוּזָא, וְלָא יְהַב לֵיהּ. לָא אֲמַר לֵיהּ וְלָא מִידֵּי. אֲמַר לֵיהּ: חֲזַאי דְּנָפַל תִּכְלָא בְּתַרְתֵּין אֶצְבְּעָתִי. אֲמַר לֵיהּ: הַב לִי זוּזָא, וְלָא יְהַב לֵיהּ, וְלָא אֲמַר לֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: חֲזַאי דְּנָפַל תִּכְלָא בְּכוּלַּהּ יְדָא. אֲמַר לֵיהּ: נָפַל תִּכְלָא בְּכוּלְּהוּ שִׁירְאֵי. שָׁמְעִי בֵּי מַלְכָּא, וְאַתְיוּהּ לְרֵישׁ טוּרְזִינָא קָא קָטְלֵי לֵיהּ. אָמַר לְהוּ: אֲנָא אַמַּאי? אַיְיתוֹ לְהַאי דַּהֲוָה יָדַע וְלָא אֲמַר. אַיְיתוּהוּ בַּר הֲדָיָא, אָמְרִי לֵיהּ: אַמַּטּוּ זוּזָא דִּידָךְ חֲרַבוּ

דף נו:

שִׁירְאֵי דְּמַלְכָּא! כְּפִיתוּ תְּרֵין אַרְזֵי בְּחַבְלָא, אֲסוּר חַד כְּרָעֵיהּ לְחַד אַרְזָא וְחַד כְּרָעֵיהּ לְחַד אַרְזָא, וּשְׁרוֹ לְחַבְלָא עַד דְּאִצְטְלִיק רֵישֵׁיהּ. אֲזַל כָּל חַד וְחַד וְקָם אַדּוּכְתֵּיהּ וְאִצְטְלִיק וּנְפַל בִּתְרֵין.

שָׁאַל בֶּן דָּמָא בֶּן אֲחוֹתוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אֶת רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: רָאִיתִי שְׁנֵי לְחָיַי שֶׁנִּשְׁרוּ. אָמַר: שְׁנֵי גְּדוּדֵי רוֹמִי יָעֲצוּ עָלַיִךְ רָעָה, וּמֵתוּ.

אָמַר לֵיהּ בַּר קַפָּרָא לְרַבִּי: רָאִיתִי חוֹטְמִי שֶׁנִּשַּׁר. אָמַר לֵיהּ: חָרוֹן אַף נִסְתַּלֵּק מִמְּךָ. אָמַר לֵיהּ: רָאִיתִי שְׁנֵי יָדַי שֶׁנֶּחְתְּכוּ. אָמַר לֵיהּ: לֹא תִּצְטָרֵךְ לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ. אָמַר לֵיהּ: רָאִיתִי שְׁתֵּי רַגְלַי שֶׁנִּקְטְעוּ. אָמַר לֵיהּ: עַל סוּס אַתָּה רוֹכֵב. חֲזַאי דְּאָמְרִי לִי בַּאֲדָר מֵיתַתְּ וְנִיסָן לָא חֲזֵית. אָמַר לֵיהּ: בְּאַדְרוּתָא מָיְתַתְּ וְלָא אָתֵית לִידֵי נִסָּיוֹן.

אָמַר לֵיהּ הָהוּא מִינָא לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל: רָאִיתִי שֶׁאֲנִי מַשְׁקֶה שֶׁמֶן לְזֵיתִים. אָמַר לֵיהּ: בָּא עַל אִמּוֹ. אָמַר לֵיהּ: חֲזַאי דְּקָטִיף לִי כּוֹכְבָא. אָמַר לֵיהּ: בַּר יִשְׂרָאֵל גְּנַבְתְּ. אָמַר לֵיהּ: חֲזַאי דִּבְלַעְתֵּיהּ לְכוֹכְבָא. אָמַר לֵיהּ: בַּר יִשְׂרָאֵל זַבְּנְתֵּיהּ וַאֲכַלְתְּ לִדְמֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: חֲזַאי עֵינַי דְּנָשְׁקָן אַהֲדָדֵי. אָמַר לֵיהּ: בָּא עַל אֲחוֹתוֹ. אָמַר לֵיהּ: חֲזַאי דִּנְשַׁקֵי סֵיהֲרָא. אָמַר לֵיהּ: בָּא עַל אֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל. אָמַר לֵיהּ: חֲזַאי דְּדָרֵיכְנָא בְּטוּנָא דְּאָסָא. אָמַר לֵיהּ: בָּא עַל נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה.

אָמַר לֵיהּ: חֲזַאי טוּנָא מֵעִילַאי וְהוּא מִתַּתַאי. אָמַר לֵיהּ: מִשְׁכָּבְךָ הָפוּךְ. אָמַר לֵיהּ: חֲזַאי עוֹרְבֵי דְּהָדְרִי לְפוּרְיֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: אִשְׁתְּךָ זָנְתָה מֵאֲנָשִׁים הַרְבֵּה. אָמַר לֵיהּ: חֲזַאי יוֹנֵי דְּהָדְרִי לְפוּרְיֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: נָשִׁים הַרְבֵּה טְמֵאוֹת. אָמַר לֵיהּ: חֲזַאי דְּנָקֵיטְנָא תְּרֵי יוֹנֵי וּפָרְחָן. אָמַר לֵיהּ: תַּרְתֵּי נְשֵׁי נְסַבְתְּ וּפְטַרְתִּינוּן בְּלָא גֵּט.

אָמַר לֵיהּ: חֲזַאי דְּקָלֵיפְנָא בֵּיעֵי. אָמַר לֵיהּ: שְׁכֵבֵי קָא מְשַׁלְחַתְּ. אָמַר לֵיהּ: כּוּלְהוּ אִיתַּנְהוּ בִּי, בַּר מֵהָא דְּלֵילֵיתֵיהּ. אַדְּהָכִי וְהָכִי אְתְיָא הַאי אִיתְּתָא וְאָמְרָה לֵיהּ: הַאי גְּלִימָא דְּמַכַּסְתְּ — דְּגַבְרָא פְּלוֹנִי הוּא, דְּמִית וְאַשְׁלַחְתֵּיהּ.

אָמַר לֵיהּ: חֲזַאי דְּאָמְרִי לִי: שְׁבַק לָךְ אֲבוּךְ נִכְסֵי בְּקַפּוֹדְקְיָא. אָמַר לֵיהּ: אִית לָךְ נִכְסֵי בְּקַפּוֹדְקְיָא? אָמַר לֵיהּ לְאו. אָזַל אֲבוּךְ לְקַפּוֹדְקְיָא? אָמַר לֵיהּ: לְאו. אִם כֵּן: קַפָּא כְּשׁוּרָא, דֵּיקָא עַשָּׂרָה. זִיל חֲזִי קַפָּא דְּרֵישׁ עַשָּׂרָה שֶׁהִיא מְלֵאָה זוּזֵי. אָזַל אַשְׁכַּח שֶׁהִיא מְלֵאָה זוּזֵי.

אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הָרוֹאֶה בְּאֵר בַּחֲלוֹם — רוֹאֶה שָׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּחְפְּרוּ עַבְדֵי יִצְחָק בַּנָּחַל וַיִּמְצְאוּ שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים". רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: מָצָא תּוֹרָה — שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי מֹצְאִי מָצָא חַיִּים", וּכְתִיב הָכָא: "בְּאֵר מַיִם חַיִּים". רָבָא אָמַר: חַיִּים מַמָּשׁ.

אָמַר רַבִּי חָנָן שָׁלֹשׁ שְׁלוֹמוֹת הֵן: נָהָר, צִפּוֹר, וּקְדֵרָה. נָהָר — דִּכְתִיב: "הִנְנִי נֹטֶה אֵלֶיהָ כְּנָהָר שָׁלוֹם". צִפּוֹר — דִּכְתִיב: "כְּצִפֳּרִים עָפוֹת כֵּן יָגֵן ה' צְבָאוֹת וְגוֹ'". קְדֵרָה — דִּכְתִיב: "ה' תִּשְׁפֹּת שָׁלוֹם לָנוּ". אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: וּבְקְדֵרָה שֶׁאֵין בָּהּ בָּשָׂר שָׁנִינוּ. "וּפָרְשׂוּ כַּאֲשֶׁר בַּסִּיר וּכְבָשָׂר בְּתוֹךְ קַלָּחַת".

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הָרוֹאֶה נָהָר בַּחֲלוֹם, יִשְׂכֶּה וְיֹאמַר: "הִנְנִי נֹטֶה אֵלֶיהָ כְּנָהָר שָׁלוֹם", קוֹדֶם שֶׁיִּקְדְּמֶנּוּ פָּסוּק אַחֵר — "כִּי יָבֹא כַנָּהָר צָר". הָרוֹאֶה צִפּוֹר בַּחֲלוֹם, יִשְׂכֶּה וְיֹאמַר

"כְּצִפֳּרִים עָפוֹת כֵּן יָגֵן וְגוֹ'", קוֹדֶם שֶׁיִּקְדְּמֻנּוּ פָּסוּק אַחֵר — "כְּצִפּוֹר נוֹדֶדֶת מִן קִנָּהּ וְגוֹ'". הָרוֹאֶה קְדֵרָה בַּחֲלוֹם, יַשְׁכִּים וְיֹאמַר: "ה' תִּשְׁפֹּת שָׁלוֹם לָנוּ", קוֹדֶם שֶׁיִּקְדְּמֻנּוּ פָּסוּק אַחֵר — "שִׁפֹּת הַסִּיר שְׁפֹּת".

הָרוֹאֶה עֲנָבִים בַּחֲלוֹם, יַשְׁכִּים וְיֹאמַר "כַּעֲנָבִים בַּמִּדְבָּר", קוֹדֶם שֶׁיִּקְדְּמֻנּוּ פָּסוּק אַחֵר — "עֲנֻבְמוֹ עִנְבֵי רוֹשׁ". הָרוֹאֶה הַר בַּחֲלוֹם, יַשְׁכִּים וְיֹאמַר — "מַה נָּאוּוּ עַל הֶהָרִים רַגְלֵי מְבַשֵּׂר", קוֹדֶם שֶׁיִּקְדְּמֻנּוּ פָּסוּק אַחֵר — "עַל הֶהָרִים אֶשָּׂא בְכִי וְנֶהִי".

הָרוֹאֶה שׁוֹפָר בַּחֲלוֹם, יַשְׁכִּים וְיֹאמַר "וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתָּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל", קוֹדֶם שֶׁיִּקְדְּמֻנּוּ פָּסוּק אַחֵר — "תִּקְעוּ שׁוֹפָר בַּגִּבְעָה".

הָרוֹאֶה כֶּלֶב בַּחֲלוֹם, יַשְׁכִּים וְיֹאמַר "וּלְכֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יֶחֱרַץ כֶּלֶב לְשֹׁנוֹ", קוֹדֶם שֶׁיִּקְדְּמֻנּוּ פָּסוּק אַחֵר — "וְהַכְּלָבִים עַזֵּי נָפֶשׁ". הָרוֹאֶה אֲרִי בַּחֲלוֹם, יַשְׁכִּים וְיֹאמַר "אַרְיֵה שָׁאַג מִי לֹא יִירָא", קוֹדֶם שֶׁיִּקְדְּמֻנּוּ פָּסוּק אַחֵר — "עֲלֵה אַרְיֵה מְסַבְּכוֹ".

הָרוֹאֶה תִּגְלַחַת בַּחֲלוֹם, יַשְׁכִּים וְיֹאמַר "וַיְגַלַּח וַיְחַלֵּף שִׂמְלֹתָיו", קוֹדֶם שֶׁיִּקְדְּמֻנּוּ פָּסוּק אַחֵר — "כִּי אִם גִּלַּחְתִּי וְסָר מִמֶּנִּי כֹּחִי". הָרוֹאֶה בְּאֵר בַּחֲלוֹם, יַשְׁכִּים וְיֹאמַר "בְּאֵר מַיִם חַיִּים", קוֹדֶם שֶׁיִּקְדְּמֻנּוּ פָּסוּק אַחֵר — "כְּהַקְיִר בַּיִר מֵימֶיהָ". הָרוֹאֶה קָנֶה בַּחֲלוֹם, יַשְׁכִּים וְיֹאמַר "קָנֶה רָצוּץ לֹא יִשְׁבּוֹר", קוֹדֶם שֶׁיִּקְדְּמֻנּוּ פָּסוּק אַחֵר — "הִנֵּה בָטַחְתָּ לְךָ עַל מִשְׁעֶנֶת הַקָּנֶה הָרָצוּץ".

תָּנוּ רַבָּנָן: הָרוֹאֶה קָנֶה בַּחֲלוֹם — יְצַפֶּה לְחָכְמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "קְנֵה חָכְמָה". קָנִים — יְצַפֶּה לְבִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבְכָל קִנְיָנְךָ קְנֵה בִינָה". אָמַר רַבִּי זֵירָא: קָרָא, קוֹרָא, קִירָא, קַנְיָא — כּוּלְּהוּ מְעַלּוּ לְחֶלְמָא. תַּנְיָא: אֵין מַרְאִין דְּלוּעִין אֶלָּא לְמִי שֶׁהוּא יָרֵא שָׁמַיִם בְּכָל כֹּחוֹ.

הָרוֹאֶה שׁוֹר בַּחֲלוֹם, יַשְׁכִּים וְיֹאמַר "בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ", קוֹדֶם שֶׁיִּקְדְּמֻנּוּ פָּסוּק אַחֵר — "כִּי יִגַּח שׁוֹר אֶת אִישׁ".

תָּנוּ רַבָּנָן: חֲמִשָּׁה דְּבָרִים נֶאֱמְרוּ בְּשׁוֹר. הָאוֹכֵל מִבְּשָׂרוֹ — מִתְעַשֵּׁר. נָגַח — הַוְיִין לֵיהּ בָּנִים שֶׁמְּנַגְּחִים בַּתּוֹרָה. נִשָּׁכוֹ — יִסּוּרִין בָּאִים עָלָיו. בְּעָטוֹ — דֶּרֶךְ רְחוֹקָה נִזְדַּמְּנָה לוֹ. רָכַבוֹ — עוֹלֶה לִגְדוּלָּה.

וְהַתַּנְיָא רָכַבוֹ — מֵת! לָא קַשְׁיָא, הָא דְּרָכֵיב הוּא לְתוֹרָא. הָא, דְּרָכֵיב תּוֹרָא לְדִידֵיהּ.

הָרוֹאֶה חֲמוֹר בַּחֲלוֹם — יְצַפֶּה לִישׁוּעָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "הִנֵּה מַלְכֵּךְ יָבוֹא לָךְ צַדִּיק וְנוֹשָׁע הוּא עָנִי וְרֹכֵב עַל חֲמוֹר". הָרוֹאֶה חָתוּל בַּחֲלוֹם — בְּאַתְרָא דְּקָרוּ לֵיהּ "שׁוּנְרָא" — נַעֲשֵׂית לוֹ שִׁירָה נָאָה. "שִׁינְרָא" — נַעֲשֶׂה לוֹ שִׁינּוּי רַע. הָרוֹאֶה עֲנָבִים בַּחֲלוֹם, לְבָנוֹת, בֵּין בִּזְמַנָּן, וּבֵין שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּן — יָפוֹת. שְׁחוֹרוֹת בִּזְמַנָּן — יָפוֹת. שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּן — רָעוֹת. הָרוֹאֶה סוּס לָבָן בַּחֲלוֹם, בֵּין בְּנַחַת, בֵּין בְּרִדּוּף — יָפֶה לוֹ. אָדוֹם, בְּנַחַת — יָפֶה, בְּרִדּוּף — קָשֶׁה.

הָרוֹאֶה יִשְׁמָעֵאל בַּחֲלוֹם — תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת. וְדַוְקָא יִשְׁמָעֵאל בֶּן אַבְרָהָם, אֲבָל טַיְיעָא בְּעָלְמָא — לָא. הָרוֹאֶה גָּמָל בַּחֲלוֹם — מִיתָה נְקִנְסָה לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם וְהִצִּילוּהוּ מִמֶּנָּה. אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: מַאי קְרָאָה — ״וְאָנֹכִי אֵרֵד עִמְּךָ מִצְרַיְמָה וְאָנֹכִי אַעַלְךָ גַּם עָלֹה״.
רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: מֵהָכָא: ״גַּם ה׳ הֶעֱבִיר חַטָּאתְךָ לֹא תָמוּת״.
הָרוֹאֶה פִּינְחָס בַּחֲלוֹם — פֶּלֶא נַעֲשָׂה לוֹ. הָרוֹאֶה פִּיל בַּחֲלוֹם — פְּלָאוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ. פִּילִים — פְּלָאֵי פְּלָאוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ.
וְהָתַנְיָא כָּל מִינֵי חַיּוֹת יָפִין לַחֲלוֹם, חוּץ מִן הַפִּיל וּמִן הַקּוֹף! לָא קַשְׁיָא,

דף נז.

הָא דִּמְסָרַג, הָא דְּלָא מְסָרַג. הָרוֹאֶה הוּנָא בַּחֲלוֹם — נֵס נַעֲשָׂה לוֹ. חֲנִינָא, חֲנַנְיָא, יוֹחָנָן — נִסִּי נִסִּים נַעֲשׂוּ לוֹ. הָרוֹאֶה הֶסְפֵּד בַּחֲלוֹם — מִן הַשָּׁמַיִם חָסוּ עָלָיו וּפְדָאוּהוּ. וְהֵנֵי מִילֵּי בְּכִתְבָא.
הָעוֹנֶה ״יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא מְבָרַךְ״ — מוּבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא. הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע — רָאוּי שֶׁתִּשְׁרֶה עָלָיו שְׁכִינָה, אֶלָּא שֶׁאֵין דּוֹרוֹ זַכַּאי לְכָךְ.
הַמַּנִּיחַ תְּפִילִּין בַּחֲלוֹם — יְצַפֶּה לִגְדוּלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה׳ נִקְרָא עָלֶיךָ וְגוֹ׳״. וְתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר: אֵלּוּ תְּפִילִּין שֶׁבָּרֹאשׁ. הַמִּתְפַּלֵּל בַּחֲלוֹם — סִימָן יָפֶה לוֹ. וְהֵנֵי מִילֵּי דְּלָא סַיֵּים.
הַבָּא עַל אִמּוֹ בַּחֲלוֹם — יְצַפֶּה לְבִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כִּי אִם לַבִּינָה תִּקְרָא״. הַבָּא עַל נַעֲרָה מְאוֹרָסָה — יְצַפֶּה לְתוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב״, אַל תִּקְרֵי ״מוֹרָשָׁה״ אֶלָּא ״מְאוֹרָשָׂה״. הַבָּא עַל אֲחוֹתוֹ בַּחֲלוֹם — יְצַפֶּה לְחָכְמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחֹתִי אָתְּ״. הַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ בַּחֲלוֹם — מוּבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא. וְהֵנֵי מִילֵּי דְּלָא יָדַע לַהּ וְלָא הַרְהַר בַּהּ מֵאוּרְתָּא.
אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא: הָרוֹאֶה חִטִּים בַּחֲלוֹם — רָאָה שָׁלוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הַשָּׂם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם חֵלֶב חִטִּים יַשְׂבִּיעֵךְ״. הָרוֹאֶה שְׂעוֹרִים בַּחֲלוֹם — סָרוּ עֲוֹנוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְסַר עֲוֹנֵךְ וְחַטָּאתֵךְ תְּכֻפָּר״. אָמַר רַבִּי זֵירָא: אֲנָא לָא סְלֵקִי מִבָּבֶל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַד דַּחֲזַאי שְׂעָרֵי בְּחֶלְמָא.
הָרוֹאֶה גֶּפֶן טְעוּנָה בַּחֲלוֹם — אֵין אִשְׁתּוֹ מַפֶּלֶת נְפָלִים, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אֶשְׁתְּךָ כְּגֶפֶן פֹּרִיָּה״. שׂוֹרֵקָה — יְצַפֶּה לַמָּשִׁיחַ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אֹסְרִי לַגֶּפֶן עִירֹה וְלַשֹּׂרֵקָה בְּנִי אֲתֹנוֹ״.
הָרוֹאֶה תְּאֵנָה בַּחֲלוֹם — תּוֹרָתוֹ מְשְׁתַּמֶּרֶת בְּקִרְבּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״נוֹצֵר תְּאֵנָה יֹאכַל פִּרְיָהּ״.
הָרוֹאֶה רִמּוֹנִים בַּחֲלוֹם, זוּטְרֵי — פְּרֵי עִסְקֵיהּ כְּרִמּוֹנָא, רַבְרְבֵי — רְבֵי עִסְקֵיהּ כְּרִמּוֹנָא.

פַּלְגֵי, אִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא — יְצַפֶּה לְתוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אַשְׁקֵךְ מִיַּיִן הָרֶקַח מֵעֲסִיס רִמֹּנִי״. וְאִם עַם הָאָרֶץ הוּא — יְצַפֶּה לְמִצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ״. מַאי רַקָּתֵךְ — אֲפִילּוּ רֵיקָנִין שֶׁבָּךְ, מְלֵאִים מִצְוֹת כְּרִמּוֹן.

הָרוֹאֶה זֵיתִים בַּחֲלוֹם, זוּטְרֵי — פָּרֵי וְרָבֵי וְקָאֵי עִסְקֵיהּ כְּזֵיתִים. וְהָנֵי מִילֵּי פֵּרֵי, אֲבָל אִילָנֵי — הָוְיִין לֵיהּ בָּנִים מְרוּבִּין, שֶׁנֶּאֱמַר: ״בָּנֶיךָ כִּשְׁתִלֵי זֵיתִים וְגוֹ׳״. אִיכָּא דְּאָמְרִי הָרוֹאֶה זֵית בַּחֲלוֹם — שֵׁם טוֹב יוֹצֵא לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״זַיִת רַעֲנָן יְפֵה פְרִי תֹאַר קָרָא ה׳ שְׁמֵךְ״. הָרוֹאֶה שֶׁמֶן זַיִת בַּחֲלוֹם — יְצַפֶּה לְמָאוֹר תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ״. הָרוֹאֶה תְּמָרִים בַּחֲלוֹם — תַּמּוּ עֲוֹנוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: ״תַּם עֲוֹנֵךְ בַּת צִיּוֹן״.

אָמַר רַב יוֹסֵף, הָרוֹאֶה עֵז בַּחֲלוֹם — שָׁנָה מִתְבָּרֶכֶת לוֹ, עִזִּים — שָׁנִים מִתְבָּרְכוֹת לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְדֵי חֲלֶב עִזִּים לְלַחְמֶךָ״. הָרוֹאֶה הֶדֶס בַּחֲלוֹם — נְכָסָיו מַצְלִיחִין לוֹ. וְאִם אֵין לוֹ נְכָסִים — יְרוּשָּׁה נוֹפֶלֶת לוֹ מִמָּקוֹם אַחֵר. אָמַר עוּלָּא, וְאָמְרִי לַהּ בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: וְהוּא דַּחֲזָא בְּכַנְיֵיהוּ. הָרוֹאֶה אֶתְרוֹג בַּחֲלוֹם — הָדוּר הוּא לְפָנֵי קוֹנוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים״. הָרוֹאֶה לוּלָב בַּחֲלוֹם — אֵין לוֹ אֶלָּא לֵב אֶחָד לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם.

הָרוֹאֶה אַוּוז בַּחֲלוֹם — יְצַפֶּה לְחָכְמָה שֶׁנֶּאֱמַר: ״חָכְמוֹת בַּחוּץ תָּרֹנָּה״. וְהַבָּא עָלֶיהָ הָוֵי רֹאשׁ יְשִׁיבָה. אָמַר רַב אָשֵׁי: אֲנִי רְאִיתִיהָ, וּבָאתִי עָלֶיהָ, וּסְלֵקִית לִגְדוּלָה.

הָרוֹאֶה תַּרְנְגוֹל בַּחֲלוֹם — יְצַפֶּה לְבֶן זָכָר. תַּרְנְגוֹלִים — יְצַפֶּה לְבָנִים זְכָרִים. תַּרְנְגוֹלֶת — יְצַפֶּה לְתַרְבִּיצָה נָאָה וְגִילָה. הָרוֹאֶה בֵּיצִים בַּחֲלוֹם — תְּלוּיָה בַּקְּשָׁתוֹ. נִשְׁתַּבְּרוּ — נַעֲשֵׂית בַּקְּשָׁתוֹ. וְכֵן אֱגוֹזִים, וְכֵן קִשּׁוּאִים, וְכֵן כָּל כְּלֵי זְכוּכִית, וְכֵן כָּל הַנִּשְׁבָּרִים כָּאֵלּוּ.

הַנִּכְנָס לַכְּרַךְ — נַעֲשׂוּ לוֹ חֲפָצָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיִּנָּחֵם אֶל מְחוֹז חֶפְצָם״. הַמְגַלֵּחַ רֹאשׁוֹ בַּחֲלוֹם — סִימָן יָפֶה לוֹ. רֹאשׁוֹ וּזְקָנוֹ — לוֹ וּלְכָל מִשְׁפַּחְתּוֹ.

הַיּוֹשֵׁב בַּעֲרֵיבָה קְטַנָּה — שֵׁם טוֹב יוֹצֵא לוֹ. בַּעֲרֵיבָה גְּדוֹלָה — לוֹ וּלְכָל מִשְׁפַּחְתּוֹ. וְהָנֵי מִילֵּי דְּמִדְּלִיָּה דִּלּוּיֵי.

הַנִּפְנֶה בַּחֲלוֹם — סִימָן יָפֶה לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״מֵהַר צִפָּה לְהַפְתֵּחַ״. וְהָנֵי מִילֵּי דְּלָא קָנַח.

הָעוֹלֶה לַגַּג בַּחֲלוֹם — עוֹלֶה לִגְדוּלָה. יָרַד — יוֹרֵד מִגְּדוּלָּתוֹ. אַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַויְיהוּ: כֵּיוָן שֶׁעָלָה — עָלָה. הַקּוֹרֵעַ בְּגָדָיו בַּחֲלוֹם — קוֹרְעִים לוֹ גְּזַר דִּינוֹ. הָעוֹמֵד עָרוֹם בַּחֲלוֹם, בְּבָבֶל — עוֹמֵד בְּלֹא חֵטְא. בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — עָרוֹם בְּלֹא מִצְוֹת. הַנִּתְפָּס לְסַרְדִּיוֹט — שְׁמִירָה נַעֲשֵׂית לוֹ. נָתְנוּהוּ בְּקוֹלָר — הוֹסִיפוּ לוֹ שְׁמִירָה עַל שְׁמִירָתוֹ. וְהָנֵי מִילֵּי בְּקוֹלָר, אֲבָל חַבְלָא בְּעָלְמָא — לָא.

הַנִּכְנָס לַאֲגַם בַּחֲלוֹם — נַעֲשֶׂה רֹאשׁ יְשִׁיבָה. לְיַעַר — נַעֲשֶׂה רֹאשׁ לִבְנֵי כַלָּה.

רַב פָּפָּא וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ חָזוּ חֶלְמָא: רַב פָּפָּא דְּעַיֵּיל לְאַגְמָא — נַעֲשָׂה רֹאשׁ יְשִׁיבָה. רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ דְּעַיֵּיל לְיַעַר — נַעֲשָׂה רֹאשׁ לִבְנֵי כַּלָּה. אִיכָּא דְּאָמְרִי תַּרְוַויְיהוּ לְאַגְמָא עָיְילִי, אֶלָּא רַב פָּפָּא דְּתִלֵּי טַבְלָא — נַעֲשָׂה רֹאשׁ יְשִׁיבָה, רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ דְּלָא תְּלֵי טַבְלָא — נַעֲשָׂה רֹאשׁ לִבְנֵי כַּלָּה. אָמַר רַב אָשֵׁי: אֲנָא עַיֵּילִית לְאַגְמָא וּתְלֵאי טַבְלָא וְנַבַּחִי בַּהּ נַבּוֹחֵי.

תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: הַמַּקִּיז דָּם בַּחֲלוֹם — עֲנוּתָתְיו מְחוּלִין לוֹ.

וְהָתַנְיָא: עֲנוּתָתְיו סְדוּרִין לוֹ! מַאי סְדוּרִין — סְדוּרִין לִימָּחֵל.

תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב שֵׁשֶׁת: הָרוֹאֶה נָחָשׁ בַּחֲלוֹם פַּרְנָסָתוֹ מְזוּמֶנֶת לוֹ. נִשְׁכּוֹ — נִכְפְּלָה לוֹ. הֲרָגוֹ — אֲבָדָה פַּרְנָסָתוֹ. אָמַר לֵיהּ רַב שֵׁשֶׁת: כָּל שֶׁכֵּן שֶׁנִּכְפְּלָה פַּרְנָסָתוֹ. וְלָא הִיא, רַב שֵׁשֶׁת הוּא דַּחֲזָא חִוְיָא בְּחֶלְמֵיהּ וְקַטְלֵיהּ.

תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: כָּל מֵינֵי מַשְׁקִין יְפִין לַחֲלוֹם חוּץ מִן הַיַּיִן, יֵשׁ שׁוֹתֵהוּ וְטוֹב לוֹ, וְיֵשׁ שׁוֹתֵהוּ וְרַע לוֹ. יֵשׁ שׁוֹתֵהוּ וְטוֹב לוֹ — שְׁנָאֲמַר: ”וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ“, וְיֵשׁ שׁוֹתֵהוּ וְרַע לוֹ — שֶׁנֶּאֱמַר: ”תְּנוּ שֵׁכָר לְאוֹבֵד וְיַיִן לְמָרֵי נָפֶשׁ“.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְתַנָּא: תְּנִי: תַּלְמִיד חָכָם לְעוֹלָם טוֹב לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ”לְכוּ לַחֲמוּ בְלַחֲמִי וּשְׁתוּ בְּיַיִן מָסָכְתִּי“.

דף נז:

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הִשְׁכִּים וְנָפַל פָּסוּק לְתוֹךְ פִּיו — הֲרֵי זֶה נְבוּאָה קְטַנָּה. תָּנוּ רַבָּנָן, שְׁלֹשָׁה מְלָכִים הֵם: הָרוֹאֶה דָּוִד בַּחֲלוֹם — יְצַפֶּה לַחֲסִידוּת. שְׁלֹמֹה — יְצַפֶּה לְחָכְמָה. אַחְאָב — יְדַאֵג מִן הַפּוּרְעָנוּת.

שְׁלֹשָׁה נְבִיאִים הֵם: הָרוֹאֶה סֵפֶר מְלָכִים — יְצַפֶּה לִגְדוּלָּה. יְחֶזְקֵאל — יְצַפֶּה לְחָכְמָה. יְשַׁעְיָה — יְצַפֶּה לְנֶחָמָה. יִרְמְיָה — יְדַאֵג מִן הַפּוּרְעָנוּת.

שְׁלֹשָׁה כְּתוּבִים גְּדוֹלִים הֵם: הָרוֹאֶה סֵפֶר תְּהִלִּים — יְצַפֶּה לַחֲסִידוּת, מִשְׁלֵי — יְצַפֶּה לְחָכְמָה, אִיּוֹב — יְדַאֵג מִן הַפּוּרְעָנוּת.

שְׁלֹשָׁה כְּתוּבִים קְטַנִּים הֵם: הָרוֹאֶה שִׁיר הַשִּׁירִים בַּחֲלוֹם — יְצַפֶּה לַחֲסִידוּת. קֹהֶלֶת — יְצַפֶּה לְחָכְמָה. קִינוֹת — יְדַאֵג מִן הַפּוּרְעָנוּת. הָרוֹאֶה מְגִלַּת אֶסְתֵּר — נֵס נַעֲשָׂה לוֹ.

שְׁלֹשָׁה חֲכָמִים הֵם: הָרוֹאֶה רַבִּי בַּחֲלוֹם — יְצַפֶּה לְחָכְמָה. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה — יְצַפֶּה לַעֲשִׁירוּת. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע — יְדַאֵג מִן הַפּוּרְעָנוּת.

שְׁלֹשָׁה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הֵם: הָרוֹאֶה בֶּן עַזַּאי בַּחֲלוֹם — יְצַפֶּה לַחֲסִידוּת. בֶּן זוֹמָא — יְצַפֶּה לְחָכְמָה. אַחֵר — יְדַאֵג מִן הַפּוּרְעָנוּת.

כָּל מִינֵי חַיּוֹת יָפוֹת לַחֲלוֹם, חוּץ מִן הַפִּיל וְהַקּוֹף וְהַקִּפּוֹד. וְהָאָמַר מָר, הָרוֹאֶה פִּיל בַּחֲלוֹם פֶּלֶא נַעֲשָׂה לוֹ! לָא קַשְׁיָא, הָא דִּמְסָרַג, הָא דְּלָא מְסָרַג.

כָּל מִינֵי מַתֶּכֶת יָפִין לַחֲלוֹם, חוּץ מִמָּר, פְּסָל, וְקַרְדּוֹם. וְהָנֵי מִילֵּי דַּחֲזָנְהוּ בְּקַקְתַּיְיהוּ. כָּל מִינֵי פֵּירוֹת יָפִין לַחֲלוֹם, חוּץ מִפִּגֵּי תְמָרָה. כָּל מִינֵי יְרָקוֹת יָפִין לַחֲלוֹם, חוּץ מֵרָאשֵׁי לְפָתוֹת. וְהָאָמַר רַב: לָא אִיעַתַּרִי עַד דַּחֲזַאי רָאשֵׁי לְפָתוֹת! כִּי חֲזָא — בְּכַנְיֵיהוּ חֲזָא. כָּל מִינֵי צִבְעוֹנִין יָפִין לַחֲלוֹם, חוּץ מִן הַתְּכֵלֶת. כָּל מִינֵי עוֹפוֹת יָפִין לַחֲלוֹם, חוּץ מִן קַרְיָא וְקִפּוֹפָא וְקוּרְפָּרַאי. (הַגּוּף, הַגּוּף, מֵעַיִן, מְשִׁיבִין, וּמַרְחִיבִין, סִימָן).

שְׁלֹשָׁה נִכְנָסִין לַגּוּף, וְאֵין הַגּוּף נֶהֱנֶה מֵהֶן: גּוּדְגְּדָנְיוֹת, וְכַפְנִיוֹת, וּפִגֵּי תְמָרָה. שְׁלֹשָׁה אֵין נִכְנָסִין לַגּוּף, וְהַגּוּף נֶהֱנֶה מֵהֶן, אֵלּוּ הֵן: רְחִיצָה, וְסִיכָה, וְתַשְׁמִישׁ. שְׁלֹשָׁה מַעֲיַן הָעוֹלָם הַבָּא, אֵלּוּ הֵן: שַׁבָּת, שֶׁמֶשׁ, וְתַשְׁמִישׁ.

תַּשְׁמִישׁ דְּמַאי? אִילֵימָא תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה — הָא מַכְחֵשׁ כָּחֵישׁ! אֶלָּא תַּשְׁמִישׁ נְקֵבִים.

שְׁלֹשָׁה מְשִׁיבִין דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם, אֵלּוּ הֵן: קוֹל, וּמַרְאֶה, וְרֵיחַ. שְׁלֹשָׁה מַרְחִיבִין דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם, אֵלּוּ הֵן: דִּירָה נָאָה, וְאִשָּׁה נָאָה, וְכֵלִים נָאִים.

חֲמִשָּׁה וְשִׁשָּׁה וַעֲשָׂרָה סִימָן: חֲמִשָּׁה אֶחָד מִשִּׁשִּׁים, אֵלּוּ הֵן: אֵשׁ, דְּבַשׁ, וְשַׁבָּת, וְשֵׁינָה, וַחֲלוֹם. אֵשׁ — אֶחָד מִשִּׁשִּׁים לְגֵיהִנֹּם. דְּבַשׁ — אֶחָד מִשִּׁשִּׁים לַמָּן. שַׁבָּת — אֶחָד מִשִּׁשִּׁים לָעוֹלָם הַבָּא. שֵׁינָה — אֶחָד מִשִּׁשִּׁים לַמִּיתָה. חֲלוֹם — אֶחָד מִשִּׁשִּׁים לַנְּבוּאָה.

שִׁשָּׁה דְּבָרִים סִימָן יָפֶה לַחוֹלֶה, אֵלּוּ הֵן: עִטּוּשׁ, זֵיעָה, שִׁלְשׁוּל, קֶרִי, וְשֵׁינָה, וַחֲלוֹם. עִטּוּשׁ — דִּכְתִיב: ״עָטְישׁוֹתָיו תָּהֵל אוֹר״. זֵיעָה — דִּכְתִיב: ״בְּזֵעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם״. שִׁלְשׁוּל — דִּכְתִיב: ״מִהַר צֹאָה לְהִפָּתֵחַ וְלֹא יָמוּת לַשַּׁחַת״. קֶרִי — דִּכְתִיב: ״יִרְאֶה זֶרַע יַאֲרִיךְ יָמִים״. שֵׁינָה — דִּכְתִיב: ״יְשֵׁנָתִי אָז יָנוּחַ לִי״. חֲלוֹם — דִּכְתִיב: ״וְתַחֲלִימֵנִי וְהַחֲיֵנִי״.

שִׁשָּׁה דְּבָרִים מְרַפְּאִין אֶת הַחוֹלֶה מֵחָלְיוֹ וּרְפוּאָתוֹ רְפוּאָה, אֵלּוּ הֵן: כְּרוּב, וּתְרֵדִין, וְסִיסִין יְבֵשִׁין, וְקֵיבָה, וְהֶרֶת, וְיוֹתֶרֶת הַכָּבֵד. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף דָּגִים קְטַנִּים. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁדָּגִים קְטַנִּים מַפְרִין וּמַבְרִין כָּל גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם.

עֲשָׂרָה דְּבָרִים מַחֲזִירִין אֶת הַחוֹלֶה לְחָלְיוֹ, וְחָלְיוֹ קָשֶׁה, אֵלּוּ הֵן: הָאוֹכֵל בְּשַׂר שׁוֹר, בָּשָׂר שָׁמֵן, בְּשַׂר צָלִי, בְּשַׂר צִפֳּרִים, וּבֵיצָה צְלוּיָה, וְתִגְלַחַת, וְשַׁחֲלַיִם, וְהֶחָלָב, וְהַגְּבִינָה וְהַמֶּרְחָץ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף אֱגוֹזִים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף קִשּׁוּאִים.

תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: לָמָּה נִקְרָא שְׁמָן קִשּׁוּאִים — מִפְּנֵי שֶׁהֵן קָשִׁין לַגּוּף כַּחֲרָבוֹת. אִינִי, וְהָכְתִיב: ״וַיֹּאמֶר ה׳ לָהּ שְׁנֵי גוֹיִם בְּבִטְנֵךְ״: אַל תִּקְרֵי ״גוֹיִם״ אֶלָּא ״גֵּיאִים״, וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אֵלּוּ אַנְטוֹנִינוּס וְרַבִּי, שֶׁלֹּא פָּסַק מִשֻּׁלְחָנָם לֹא צָנוֹן וְלֹא חֲזֶרֶת וְלֹא קִשּׁוּאִין, לֹא בִּימוֹת הַחַמָּה וְלֹא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים.

לָא קַשְׁיָא: הָא בְּרַבְרְבֵי, הָא בְּזוּטְרֵי.

תָּנוּ רַבָּנָן: מֵת בַּבַּיִת — שָׁלוֹם בַּבַּיִת. אָכַל וְשָׁתָה בַּבַּיִת — סִימָן יָפֶה לַבַּיִת. נָטַל כֵּלִים מִן הַבַּיִת — סִימָן רַע לַבַּיִת. תַּרְגְּמֵהּ רַב פָּפָּא בִּמְסָאנָא וְסַנְדָּלָא. כֹּל דְּשָׁקֵיל שָׁכְבָא — מְעַלֵּי, בַּר מִמְּסָאנָא וְסַנְדָּלָא. כָּל דְּיָהֵיב שָׁכְבָא — מְעַלֵּי, בַּר מֵעַפְרָא וְחַרְדְּלָא.

מָקוֹם שֶׁנָּעֶקְרָה מִמֶּנּוּ עֲבוֹדָה זָרָה. תָּנוּ רַבָּנָן: הָרוֹאֶה מַרְקוּלִיס, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... שֶׁנָּתַן אֶרֶךְ אַפַּיִם לְעוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ". מָקוֹם שֶׁנָּעֶקְרָה מִמֶּנּוּ עֲבוֹדָה זָרָה, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... שֶׁעָקַר עֲבוֹדָה זָרָה מֵאַרְצֵנוּ. וּכְשֵׁם שֶׁנָּעֶקְרָה מִמָּקוֹם זֶה כֵּן תֵּעָקֵר מִכָּל מְקוֹמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְהָשֵׁב לֵב עוֹבְדֵיהֶם לְעָבְדֶךָ". וּבְחוּץ לָאָרֶץ אֵין צָרִיךְ לוֹמַר "וְהָשֵׁב לֵב עוֹבְדֵיהֶם לְעָבְדֶךָ" מִפְּנֵי שֶׁרוּבָּהּ גּוֹיִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף בְּחוּץ לָאָרֶץ צָרִיךְ לוֹמַר כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁעֲתִידִים לְהִתְגַּיֵּיר, שֶׁנֶּאֱמַר: "אָז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה".

דָּרַשׁ רַב הַמְנוּנָא: הָרוֹאֶה בָּבֶל הָרְשָׁעָה צָרִיךְ לְבָרֵךְ חָמֵשׁ בְּרָכוֹת. רָאָה בָּבֶל, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... שֶׁהֶחֱרִיב בָּבֶל הָרְשָׁעָה". רָאָה בֵּיתוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... שֶׁהֶחֱרִיב בֵּיתוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר הָרָשָׁע". רָאָה גּוֹב שֶׁל אֲרָיוֹת אוֹ כִּבְשַׁן הָאֵשׁ, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... שֶׁעָשָׂה נִסִּים לַאֲבוֹתֵינוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה". רָאָה מַרְקוּלִיס, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... שֶׁנָּתַן אֶרֶךְ אַפַּיִם לְעוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ".

רָאָה מָקוֹם שֶׁנּוֹטְלִין מִמֶּנּוּ עָפָר, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... אוֹמֵר וְעוֹשֶׂה גּוֹזֵר וּמְקַיֵּים".

רָבָא כִּי הֲוָה חָזֵי חֲמָרֵי דְּשָׁקְלִי עַפְרָא, טָרֵיחַ לְהוּ יָדָא עַל גַּבַּיְיהוּ, וְאָמַר: רְהוּטוּ צַדִּיקֵי לְמֶעְבַּד רְעוּתָא דְמָרַיְיכוּ. מָר בְּרֵיהּ דְּרָבִינָא כִּי הֲוָה מָטֵי לְבָבֶל הֲוָה שָׁקֵיל עַפְרָא בְּסוּדְרֵיהּ וְשָׁדֵי לְבַרְיָא, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר "וְטֹאטֵאתִיהָ בְּמַטְאֲטֵא הַשְׁמֵד". אָמַר רַב אָשֵׁי: אֲנָא, הָא דְּרַב הַמְנוּנָא לָא שְׁמִיעַ לִי, אֶלָּא מִדַּעְתַּאי בָּרֵיכְתִּינְהוּ לְכוּלְּהוּ.

דף נח.

אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר: נִתְקַלְקְלָה בָּבֶל — נִתְקַלְקְלוּ שְׁכֵנֶיהָ. נִתְקַלְקְלָה שׁוֹמְרוֹן — נִתְבָּרְכוּ שְׁכֵנֶיהָ: נִתְקַלְקְלָה בָּבֶל — נִתְקַלְקְלוּ שְׁכֵנֶיהָ, דִּכְתִיב: "וְשַׁמְתִּיהָ לְמוֹרַשׁ קִפֹּד וְאַגְמֵי מָיִם". נִתְקַלְקְלָה שׁוֹמְרוֹן נִתְבָּרְכוּ שְׁכֵנֶיהָ — דִּכְתִיב: "וְשַׁמְתִּי שֹׁמְרוֹן לְעִי הַשָּׂדֶה לְמַטָּעֵי כָרֶם וְגוֹ'". וְאָמַר רַב הַמְנוּנָא: הָרוֹאֶה אוּכְלוּסֵי יִשְׂרָאֵל, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... חָכַם הָרָזִים". אוּכְלוּסֵי גּוֹיִם, אוֹמֵר: "בּוֹשָׁה אִמְּכֶם וְגוֹ'".

תָּנוּ רַבָּנָן: הָרוֹאֶה אוּכְלוּסֵי יִשְׂרָאֵל, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... חָכַם הָרָזִים" — שֶׁאֵין דַּעְתָּם דּוֹמָה זֶה לָזֶה, וְאֵין פַּרְצוּפֵיהֶן דּוֹמִים זֶה לָזֶה. בֶּן זוֹמָא רָאָה אוּכְלוּסָא עַל גַּב מַעֲלָה בְּהַר הַבַּיִת, אָמַר: "בָּרוּךְ ... חָכַם הָרָזִים וּבָרוּךְ ... שֶׁבָּרָא כָּל אֵלּוּ לְשַׁמְּשֵׁנִי".

הוּא הָיָה אוֹמֵר: כַּמָּה יְגִיעוֹת יָגַע אָדָם הָרִאשׁוֹן עַד שֶׁמָּצָא פַּת לְאֶכּוֹל: חָרַשׁ, וְזָרַע, וְקָצַר, וְעִמֵּר, וְדָשׁ, וְזָרָה, וּבָרַר, וְטָחַן, וְהִרְקִיד, וְלָשׁ, וְאָפָה, וְאַחַר כָּךְ אָכַל. וַאֲנִי מַשְׁכִּים וּמוֹצֵא כָּל אֵלּוּ מְתוּקָנִין לְפָנַי. וְכַמָּה יְגִיעוֹת יָגַע אָדָם הָרִאשׁוֹן עַד שֶׁמָּצָא בֶּגֶד לִלְבּוֹשׁ: גָּזַז, וְלִבֵּן, וְנִפֵּץ, וְטָוָה, וְאָרַג, וְאַחַר כָּךְ מָצָא בֶּגֶד לִלְבּוֹשׁ, וַאֲנִי מַשְׁכִּים וּמוֹצֵא כָּל אֵלֶּה מְתוּקָנִים לְפָנַי. כָּל אוּמּוֹת שׁוֹקְדוֹת וּבָאוֹת לְפֶתַח בֵּיתִי, וַאֲנִי מַשְׁכִּים וּמוֹצֵא כָּל אֵלּוּ לְפָנַי.

הוּא הָיָה אוֹמֵר: אוֹרַח טוֹב מַהוּ אוֹמֵר? — כַּמָּה טְרָחוֹת טָרַח בַּעַל הַבַּיִת בְּשָׁבִילִי, כַּמָּה בָּשָׂר הֵבִיא לְפָנַי, כַּמָּה יַיִן הֵבִיא לְפָנַי, כַּמָּה גְּלוּסְקָאוֹת הֵבִיא לְפָנַי, וְכָל מַה שֶּׁטָּרַח — לֹא טָרַח אֶלָּא בְּשָׁבִילִי. אֲבָל אוֹרֵחַ רַע מַהוּ אוֹמֵר? — מַה טּוֹרַח טָרַח בַּעַל הַבַּיִת זֶה? פַּת אַחַת אָכַלְתִּי, חֲתִיכָה אַחַת אָכַלְתִּי, כּוֹס אֶחָד שָׁתִיתִי, כָּל טוֹרַח שֶׁטָּרַח בַּעַל הַבַּיִת זֶה — לֹא טָרַח אֶלָּא בְּשָׁבִיל אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו.

עַל אוֹרֵחַ טוֹב מַהוּ אוֹמֵר? — ״זָכוֹר כִּי תַשְׁגִּיא פָּעֳלוֹ אֲשֶׁר שֹׂרְרוּ אֲנָשִׁים״. עַל אוֹרֵחַ רַע כְּתִיב: ״לָכֵן יְרֵאוּהוּ אֲנָשִׁים וְגוֹ׳״.

״וְהָאִישׁ בִּימֵי שָׁאוּל זָקֵן בָּא בַאֲנָשִׁים״. אָמַר רָבָא, וְאִיתֵּימָא רַב זְבִיד, וְאִיתֵּימָא רַב אוֹשַׁעְיָא: זֶה יִשַׁי אֲבִי דָּוִד שֶׁיָּצָא בְּאוּכְלוּסָא, וְנִכְנַס בְּאוּכְלוּסָא, וְדָרַשׁ בְּאוּכְלוּסָא. אָמַר עוּלָּא: נְקִיטִינַן אֵין אוּכְלוּסָא בְּבָבֶל. תָּנָא: אֵין אוּכְלוּסָא פְּחוּתָה מִשִּׁשִּׁים רִבּוֹא.

תָּנוּ רַבָּנַן: הָרוֹאֶה חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל, אוֹמֵר ״בָּרוּךְ ... שֶׁחָלַק מֵחָכְמָתוֹ לִירֵאָיו״. חַכְמֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם, אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ ... שֶׁנָּתַן מֵחָכְמָתוֹ לְבָשָׂר וָדָם״. הָרוֹאֶה מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל, אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ ... שֶׁחָלַק מִכְּבוֹדוֹ לִירֵאָיו״. מַלְכֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם, אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ ... שֶׁנָּתַן מִכְּבוֹדוֹ לְבָשָׂר וָדָם״.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְעוֹלָם יִשְׁתַּדֵּל אָדָם לָרוּץ לִקְרַאת מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל. וְלֹא לִקְרַאת מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד, אֶלָּא אֲפִילּוּ לִקְרַאת מַלְכֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם, שֶׁאִם יִזְכֶּה — יַבְחִין בֵּין מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל לְמַלְכֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם.

רַב שֵׁשֶׁת סַגִּי נְהוֹר הֲוָה. הֲווֹ קָאָזְלִי כּוּלֵּי עָלְמָא לְקַבּוֹלֵי אַפֵּי מַלְכָּא, וְקָם אָזַל בַּהֲדַיְיהוּ רַב שֵׁשֶׁת. אַשְׁכְּחֵיהּ הָהוּא מִינָא, אֲמַר לֵיהּ: חַצְבֵי לְנַהֲרָא, כַּגְנֵי לְיָיא? אֲמַר לֵיהּ: תָּא חֲזִי דְּיַדְעָנָא טְפֵי מִינָּךְ. חֲלַף גּוּנְדָּא קַמַּיְיתָא. כִּי קָא אָוּושָׁא, אֲמַר לֵיהּ הָהוּא מִינָא: אֲתָא מַלְכָּא. אֲמַר לֵיהּ רַב שֵׁשֶׁת: לָא קָאתֵי. חֲלַף גּוּנְדָּא תִּנְיָינָא. כִּי קָא אָוּושָׁא, אֲמַר לֵיהּ הָהוּא מִינָא: הַשְׁתָּא קָא אָתֵי מַלְכָּא. אֲמַר לֵיהּ רַב שֵׁשֶׁת: לָא קָא אָתֵי מַלְכָּא. חֲלִיף תְּלִיתַאי. כִּי קָא שָׁתְקָא, אֲמַר לֵיהּ רַב שֵׁשֶׁת: וַדַּאי הַשְׁתָּא אָתֵי מַלְכָּא.

אֲמַר לֵיהּ הָהוּא מִינָא: מְנָא לָךְ הָא? אֲמַר לֵיהּ: דְּמַלְכוּתָא דְּאַרְעָא כְּעֵין מַלְכוּתָא דִּרְקִיעָא, דִּכְתִיב: ״צֵא וְעָמַדְתָּ בָהָר לִפְנֵי ה׳ וְהִנֵּה ה׳ עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחָזָק מְפָרֵק הָרִים וּמְשַׁבֵּר

סְלָעִים לִפְנֵי ה' לֹא בָרוּחַ ה' וְאַחַר הָרוּחַ רַעַשׁ לֹא בָרַעַשׁ ה'. וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ ה' וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דַקָּה".

כִּי אֲתָא מַלְכָּא, פָּתַח רַב שֵׁשֶׁת וְקָא מְבָרֵךְ לֵיהּ. אָמַר לֵיהּ הָהוּא מִינָא: לְמַאן דְּלָא חָזֵית לֵיהּ קָא מְבָרְכַתְּ? וּמַאי הֱוֵי עֲלֵיהּ דְּהָהוּא מִינָא? אִיכָּא דְּאָמְרִי: חַבְרוֹהִי כַּחְלִינְהוּ לְעֵינֵיהּ, וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: רַב שֵׁשֶׁת נָתַן עֵינָיו בּוֹ, וְנַעֲשָׂה גַּל שֶׁל עֲצָמוֹת.

רַבִּי שֵׁילָא נַגְּדֵיהּ לְהָהוּא גַּבְרָא דְּבָעַל גּוֹיָה. אֲזַל אֲכַל בֵּיהּ קוּרְצֵי בֵּי מַלְכָּא, אֲמַר: אִיכָּא חַד גַּבְרָא בִּיהוּדְאֵי דְּקָא דַיֵּין דִּינָא בְּלָא הָרְמָנָא דְמַלְכָּא. שַׁדַּר עֲלֵיהּ פְּרִיסְתְּקָא. כִּי אֲתָא אָמְרִי לֵיהּ: מַאי טַעְמָא נַגְּדְתֵּיהּ לְהַאי? אֲמַר לְהוּ: דְּבָא עַל חֲמָרְתָא. אָמְרִי לֵיהּ: אִית לָךְ סָהֲדֵי? אֲמַר לְהוּ: אִין. אֲתָא אֵלְיָהוּ אִדְּמֵי לֵיהּ כְּאִינִישׁ, וְאַסְהֵיד. אָמְרִי לֵיהּ: אִי הָכִי, בַּר קְטָלָא הוּא! אֲמַר לְהוּ: אֲנַן מִיּוֹמָא דִּגְלֵינַן מֵאַרְעִין לֵית לַן רְשׁוּתָא לְמִקְטַל. אַתּוּן, מַאי דְּבָעֵיתוּן עֲבִידוּ בֵּיהּ.

עַד דְּמַעַיְּינִי בֵּיהּ בְּדִינָא, פְּתַח רַבִּי שֵׁילָא וַאֲמַר: "לְךָ ה' הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְגוֹ'". אָמְרִי לֵיהּ: מַאי קָאָמְרַתְּ? אֲמַר לְהוּ, הָכִי קָאָמֵינָא: "בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּיָהֵיב מַלְכוּתָא בְּאַרְעָא כְּעֵין מַלְכוּתָא דִּרְקִיעָא, וְיָהֵב לְכוּ שׁוּלְטָנָא וְרָחֲמֵי דִּינָא". אֲמַרוּ: חַבִּיבָא עֲלֵיהּ יְקָרָא דְמַלְכוּתָא כּוּלֵי הַאי! יָהֲבִי לֵיהּ קוּלְפָּא אֲמַרוּ לֵיהּ: דּוּן דִּינָא.

כִּי הֲוָה נָפֵיק, אֲמַר לֵיהּ הָהוּא גַּבְרָא: עָבֵיד רַחֲמָנָא נִיסָּא לְשַׁקְרֵי הָכִי? אֲמַר לֵיהּ: רָשָׁע, לָאו חֲמָרֵי אִיקְּרוּ? דִּכְתִיב: "אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם". חֲזֵייֵהּ דְּקָאֲזֵיל לְמֵימְרָא לְהוּ דְּקָרִינְהוּ חֲמָרֵי, אֲמַר: הַאי רוֹדֵף הוּא. וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: אִם בָּא לְהָרְגְךָ — הַשְׁכֵּם לְהָרְגוֹ. מַחֵייֵהּ בְּקוּלְפָּא וְקַטְלֵיהּ.

אֲמַר: הוֹאִיל וְאִתְעֲבִיד לִי נִיסָּא בְּהַאי קְרָא, דְּרֵישְׁנָא לֵיהּ: "לְךָ ה' הַגְּדֻלָּה" — זוֹ מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "עֹשֶׂה גְדֹלוֹת עַד אֵין חֵקֶר". "וְהַגְּבוּרָה" — זוֹ יְצִיאַת מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה וְגוֹ'". "וְהַתִּפְאֶרֶת" — זוֹ חַמָּה וּלְבָנָה שֶׁעָמְדוּ לוֹ לִיהוֹשֻׁעַ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּדֹּם הַשֶּׁמֶשׁ וְיָרֵחַ עָמָד וְגוֹ'". "וְהַנֵּצַח" — זוֹ מַפַּלְתָּהּ שֶׁל רוֹמִי. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְיֵז נִצְחָם עַל בְּגָדַי וְגוֹ'". "וְהַהוֹד" — זוֹ מִלְחֶמֶת נַחֲלֵי אַרְנוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַל כֵּן יֵאָמֵר בְּסֵפֶר מִלְחֲמֹת ה' אֶת וָהֵב בְּסוּפָה וְגוֹ'". "כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ" — זוֹ מִלְחֶמֶת סִיסְרָא, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִן שָׁמַיִם נִלְחָמוּ הַכּוֹכָבִים מִמְּסִלּוֹתָם וְגוֹ'". "לְךָ ה' הַמַּמְלָכָה" — זוֹ מִלְחֶמֶת עֲמָלֵק, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "כִּי יָד עַל כֵּס יָהּ". "וְהַמִּתְנַשֵּׂא" — זוֹ מִלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "הִנְנִי אֵלֶיךָ גּוֹג נְשִׂיא רֹאשׁ מֶשֶׁךְ וְתֻבָל". "לְכֹל לְרֹאשׁ" — אָמַר רַב חָנָן בַּר רָבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲפִילּוּ רֵישׁ גָּרְגִּיתָא מִן שְׁמַיָּא מַנּוּ לֵיהּ.

בְּמַתְנִיתָא תַּנָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי עֲקִיבָא: ״לְךָ ה׳ הַגְּדֻלָּה״ — זוֹ קְרִיעַת יַם סוּף. ״וְהַגְּבוּרָה״ — זוֹ מַכַּת בְּכוֹרוֹת. ״וְהַתִּפְאֶרֶת״ — זוֹ מַתַּן תּוֹרָה. ״וְהַנֵּצַח״ — זוֹ יְרוּשָׁלַיִם. ״וְהַהוֹד״ — זוֹ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

דף נח:

תָּנוּ רַבָּנַן: הָרוֹאֶה בָּתֵּי יִשְׂרָאֵל בְּיִשּׁוּבָן, אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ ... מַצִּיב גְּבוּל אַלְמָנָה״. בְּחוּרְבָּנָן, אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ דַּיַּין הָאֱמֶת״. בָּתֵּי אוּמּוֹת הָעוֹלָם בְּיִשּׁוּבָן, אוֹמֵר: ״בֵּית גֵּאִים יִסַּח ה׳״. בְּחוּרְבָּנָן, אוֹמֵר: ״אֵל נְקָמוֹת ה׳ אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ״.

עוּלָּא וְרַב חִסְדָּא הֲווֹ קָא אָזְלִי בְּאוֹרְחָא. כִּי מְטוֹ אַפִּתְחָא דְּבֵי רַב חָנָא בַּר חֲנִילַאי נְגַד רַב חִסְדָּא וְאִתְנַח. אָמַר לֵיהּ עוּלָּא: אַמַּאי קָא מִתְנַחַתְּ? וְהָאָמַר רַב: אֲנָחָה שׁוֹבֶרֶת חֲצִי גּוּפּוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְאַתָּה בֶּן אָדָם הֵאָנַח בְּשֶׁבְרוֹן מָתְנַיִם וגו׳״. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אַף כָּל גּוּפּוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ עַל מָה אַתָּה נֶאֱנָח וְאָמַרְתָּ אֶל שְׁמוּעָה כִּי בָאָה וְנָמֵס כָּל לֵב וגו׳״.

אָמַר לֵיהּ: הֵיכִי לָא אֶתְנַח — בֵּיתָא דַּהֲווֹ בַּהּ שִׁיתִּין אָפְיָיתָא בִּימָמָא וְשִׁיתִּין אָפְיָיתָא בְּלֵילְיָא, וְאָפְיֵין לְכָל מַאן דִּצְרִיךְ, וְלָא שְׁקַל יָדָא מִן כִּיסָא, דִּסְבַר דִּילְמָא אָתֵי עָנֵי בַּר טוֹבִים וְאַדְּמָטוּ לֵיהּ לְכִיסָא קָא מִכְסְיף. וְתוּ, הֲווֹ פְּתִיחִין לֵיהּ אַרְבַּע בָּבֵי לְאַרְבַּע רוּחָתָא דְּעָלְמָא, וְכֹל דַּהֲוָה עָיֵיל כָּפֵין נָפֵיק כִּי שָׁבַע. וַהֲווֹ שָׁדוּ לֵיהּ חִטֵּי וּשְׂעָרֵי בִּשְׁנֵי בַצּוֹרֶת אַבָּרְאִי, דְּכָל מַאן דִּכְסִיפָא מִילְּתָא לְמִשְׁקַל בִּימָמָא, אָתֵי וְשָׁקֵיל בְּלֵילְיָא. הַשְׁתָּא נָפַל בְּתִלָּא — וְלָא אֶתְנַח?

אָמַר לֵיהּ: הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן — מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִגְזְרָה גְּזֵירָה עַל בָּתֵּיהֶן שֶׁל צַדִּיקִים שֶׁיֶּחֱרְבוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״בְּאָזְנָי ה׳ צְבָאוֹת אִם לֹא בָּתִּים רַבִּים לְשַׁמָּה יִהְיוּ גְּדֹלִים וְטוֹבִים מֵאֵין יוֹשֵׁב״. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִירָן לְיִשּׁוּבָן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד הַבֹּטְחִים בַּה׳ כְּהַר צִיּוֹן״. מָה הַר צִיּוֹן עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִירוֹ לְיִשּׁוּבוֹ, אַף בָּתֵּיהֶן שֶׁל צַדִּיקִים עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִירָן לְיִשּׁוּבָן. חֲזֵיֵיהּ דְּלָא מְיַישְּׁבָא דַּעְתֵּיהּ. אָמַר לֵיהּ: דַּיּוֹ לְעֶבֶד שֶׁיִּהְיֶה כְּרַבּוֹ.

תָּנוּ רַבָּנַן: הָרוֹאֶה קִבְרֵי יִשְׂרָאֵל, אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ ... אֲשֶׁר יָצַר אֶתְכֶם בַּדִּין, וְזָן אֶתְכֶם בַּדִּין, וְכִלְכֵּל אֶתְכֶם בַּדִּין, וְאָסַף אֶתְכֶם בַּדִּין, וְעָתִיד לַהֲקִימְכֶם בַּדִּין״. מָר בְּרֵיהּ דְּרָבִינָא מְסַיֵּים בַּהּ, מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב נַחְמָן: ״וְיוֹדֵעַ מִסְפַּר כּוּלְּכֶם, וְהוּא עָתִיד לְהַחֲיוֹתְכֶם וּלְקַיֵּים אֶתְכֶם. בָּרוּךְ ... מְחַיֵּה הַמֵּתִים״. קִבְרֵי גּוֹיִם, אוֹמֵר: ״בּוֹשָׁה אִמְּכֶם וגו׳״.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הָרוֹאֶה אֶת חֲבֵירוֹ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... שֶׁהֶחֱיָינוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה". לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... מְחַיֵּה הַמֵּתִים". אָמַר רַב: אֵין הַמֵּת מִשְׁתַּכֵּחַ מִן הַלֵּב אֶלָּא לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. שֶׁנֶּאֱמַר: "נִשְׁכַּחְתִּי כְּמֵת מִלֵּב הָיִיתִי כִּכְלִי אוֹבֵד".

רַב פָּפָּא וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ הֲווֹ קָאָזְלִי בְּאוֹרְחָא. פְּגַעוּ בֵּיהּ בְּרַב חֲנִינָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא. אֲמַרוּ לֵיהּ: בַּהֲדֵי דַּחֲזִינָךְ בָּרִיכִינַן עָלָךְ תַּרְתֵּי: "בָּרוּךְ ... אֲשֶׁר חָלַק מֵחָכְמָתוֹ לִירֵאָיו" וְ"שֶׁהֶחֱיָינוּ". אָמַר לְהוּ: אֲנָא נָמֵי, כֵּיוָן דַּחֲזִתִינְכוּ חַשֵּׁבְתִּינְכוּ עִלָּוֵאי כְּשִׁיתִּין רִבְוון בֵּית יִשְׂרָאֵל, וּבָרֵיכְנָא עֲלַיְיכוּ תְּלָתָא: הָנָךְ תַּרְתֵּי, וּ"בָּרוּךְ ... חָכַם הָרָזִים". אֲמַרוּ לֵיהּ: חָכִימַתְּ כּוּלֵּי הַאי! יָהֲבִי בֵּיהּ עֵינַיְיהוּ, וּשְׁכֵיב.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הָרוֹאֶה אֶת הַבַּהֲקָנִים, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... מְשַׁנֶּה הַבְּרִיּוֹת". מֵיתִיבִי: רָאָה אֶת הַכּוּשִׁי, וְאֶת הַגִּיחוֹר, וְאֶת הַלַּוְונְקָן, וְאֶת הַקִּפֹּחַ, וְאֶת הַנַּנָּס, וְאֶת הַדַּרְנִיקוֹס, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... מְשַׁנֶּה אֶת הַבְּרִיּוֹת". אֶת הַקִּטֵּעַ, וְאֶת הַסּוֹמֵא, וְאֶת פִּתּוּיֵי הָרֹאשׁ, וְאֶת הַחִגֵּר, וְאֶת הַמּוּכֵּה שְׁחִין, וְאֶת הַבַּהֲקָנִים, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... דַּיֵּין אֱמֶת"!

לָא קַשְׁיָא: הָא מִמְּעֵי אִמּוֹ, הָא בָּתַר דְּאִיתְיְלִיד. דַּיְקָא נָמֵי, דְּקָתָנֵי דּוּמְיָא דְּקִטֵּעַ. שְׁמַע מִינַּהּ.

תָּנוּ רַבָּנַן: הָרוֹאֶה פִּיל, קוֹף וְקִפּוֹף, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... מְשַׁנֶּה אֶת הַבְּרִיּוֹת". רָאָה בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת, וְאִילָנוֹת טוֹבוֹת, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... שֶׁכָּכָה לוֹ בְּעוֹלָמוֹ".

עַל הַזִּיקִין: מַאי זִיקִין? אָמַר שְׁמוּאֵל: כּוֹכְבָא דְּשָׁבֵיט. וְאָמַר שְׁמוּאֵל: נְהִירִין לִי שְׁבִילֵי דִּשְׁמַיָּא כְּשְׁבִילֵי דְּנַהַרְדְּעָא, לְבַר מִכּוֹכְבָא דְּשָׁבֵיט דְּלָא יָדַעְנָא מַאי נִיהוּ. וּגְמִירִי דְּלָא עָבַר כְּסִלָּא, וְאִי עָבַר כְּסִלָּא — חָרַב עָלְמָא. וְהָא קָא חָזִינַן דְּעָבַר! — זִיוֵיהּ הוּא דְּעָבַר, וּמִתְחֲזֵי כִּדְעָבַר אִיהוּ. רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: וִילוֹן הוּא דְּמִקְרַע, דְּמַגַּלְגֵּל וּמְחֲזֵי נְהוֹרָא דְּרָקִיעַ. רַב אָשֵׁי אָמַר: כּוֹכְבָא הוּא דְּעָקַר מֵהַאי גִּיסָא דְּכְסִלָּא וְחָזֵי לֵיהּ חַבְרֵיהּ מֵהַהוּא גִּיסָא, וּמִיבְּעֵית, וּמְחֲזֵי כְּמַאן דְּעָבַר.

שְׁמוּאֵל רָמֵי. כְּתִיב "עֹשֵׂה עָשׁ כְּסִיל וְכִימָה", וּכְתִיב: "עֹשֵׂה כִימָה וּכְסִיל". הָא כֵּיצַד? אִלְמָלֵא חַמָּה שֶׁל כְּסִיל, לֹא נִתְקַיְּימוּ עוֹלָם מִפְּנֵי צִינָּה שֶׁל כִּימָה, וְאִלְמָלֵא צִינָּה שֶׁל כִּימָה — לֹא נִתְקַיְּימוּ עוֹלָם מִפְּנֵי חַמָּה שֶׁל כְּסִיל.

וּגְמִירִי אִי לָאו עוּקְצָא דְּעַקְרָבָא דְּמַנַּח בִּנְהַר דִּינוּר, כֹּל מַאן דַּהֲוָה טָרֵקָא לֵיהּ עַקְרָבָא לָא הֲוָה חָיֵי. וְהַיְינוּ דְּקָאמַר לֵיהּ רַחֲמָנָא לְאִיּוֹב: "הַתְקַשֵּׁר מַעֲדַנּוֹת כִּימָה אוֹ מֹשְׁכוֹת כְּסִיל תְּפַתֵּחַ".

מַאי "כִּימָה"? אָמַר שְׁמוּאֵל: כִּמְאָה כּוֹכְבֵי. אָמְרִי לַהּ דִּמְכַנְּפִי, וְאָמְרִי לַהּ דִּמְבַדְּרָן.

מַאי "עֹשֶׂה"? אָמַר רַב יְהוּדָה: יוֹתָא. מַאי "יוֹתָא"? אָמְרִי לַהּ זְנַב טָלֶה. וְאָמְרִי לַהּ רֵישָׂא דְּעִגְלָא. וּמִסְתַּבְּרָא כְּמַאן דְּאָמַר זְנַב טָלֶה, דִּכְתִיב: "וְעַיִשׂ עַל בָּנָיהָ תַּנְחֵם". אַלְמָא חָסְרָה וּמִתְחַזְיָא

דף נט.

כְּטִרְפָּא דִּטְרִיף. וְהַאי דְּאָזְלָא בָּתְרֵהּ, דְּאָמְרָה לֵהּ: הַב לִי בְּנַי. שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּקֵשׁ לְהָבִיא מַבּוּל לָעוֹלָם נָטַל שְׁנֵי כּוֹכָבִים מִכִּימָה וְהֵבִיא מַבּוּל לָעוֹלָם. וּכְשֶׁבִּקֵּשׁ לְסָתְמָהּ, נָטַל שְׁנֵי כּוֹכָבִים מֵעַיִשׂ וּסְתָמָהּ.

וְלַיְהֵדַר לַהּ? — אֵין הַבּוֹר מִתְמַלֵּא מֵחוּלְיָתוֹ. אִי נָמֵי — אֵין קְטֵיגוֹר נַעֲשֶׂה סָנֵיגוֹר.

וְלִיבְרֵי לַהּ תְּרֵי כּוֹכְבֵי אַחֲרִינֵי! — "אֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ". אָמַר רַב נַחְמָן: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִירָן לָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעַיִשׂ עַל בָּנֶיהָ תְּנַחֵם".

וְעַל הַזְּוָועוֹת. מַאי זְוָועוֹת? אָמַר רַב קַטִּינָא: גּוּהָא. רַב קַטִּינָא הֲוָה קָאָזֵיל בְּאוֹרְחָא. כִּי מָטָא אַפִּתְחָא דְּבֵי אוֹבָא טַמְיָא גְּנַח גּוּהָא. אָמַר: מִי יָדַע אוֹבָא טַמְיָא הַאי גּוּהָא מַהוּ? רְמָא לֵיהּ קָלָא: קַטִּינָא קַטִּינָא, אַמַּאי לָא יָדַעְנָא? בְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זוֹכֵר אֶת בָּנָיו שֶׁשְּׁרוּיִים בְּצַעַר בֵּין אוּמּוֹת הָעוֹלָם מוֹרִיד שְׁתֵּי דְּמָעוֹת לַיָּם הַגָּדוֹל, וְקוֹלוֹ נִשְׁמָע מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, וְהַיְינוּ גּוּהָא.

אָמַר רַב קַטִּינָא: אוֹבָא טַמְיָא כַּדִּיב הוּא, וּמִילֵּיהּ כְּדִיבִין. אִי הָכִי — גּוּהָא גּוּהָא מִיבְּעֵי לֵיהּ? וְלָא הִיא, גּוּהָא גּוּהָא עָבִיד, וְהַאי דְּלָא אוֹדִי לֵיהּ, כִּי הֵיכִי דְּלָא לִיטְעֵי כּוּלֵּי עָלְמָא אַבָּתְרֵיהּ.

וְרַב קַטִּינָא דִּידֵיהּ אָמַר: סוֹפֵק כַּפַּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְגַם אֲנִי אַכֶּה כַפִּי אֶל כַּפִּי וַהֲנִיחֹתִי חֲמָתִי".

רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אֲנָחָה מִתְאַנַּחַ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַהֲנִיחֹתִי חֲמָתִי בָּם וְהִנָּחָמְתִּי". וְרַבָּנַן אָמְרִי: בּוֹעֵט בָּרָקִיעַ, שֶׁנֶּאֱמַר: "הֵידַד כְּדֹרְכִים יַעֲנֶה אֶל כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ". רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: דּוֹחֵק אֶת רַגְלָיו תַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר: "כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי".

וְעַל הָרְעָמִים. מַאי רְעָמִים? אָמַר שְׁמוּאֵל: עֲנָנֵי בְּגַלְגַּלָּא. שֶׁנֶּאֱמַר: "קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל הֵאִירוּ בְרָקִים תֵּבֵל רָגְזָה וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ". וְרַבָּנַן אָמְרִי: עֲנָנֵי דְּשָׁפְכִי מַיָּא לְהַדְדֵי, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְקוֹל תִּתּוֹ הֲמוֹן מַיִם בַּשָּׁמָיִם". רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: בַּרְקָא תְּקִיפָא דְּבָרִיק בַּעֲנָנָא, וּמְתַבַּר גְּזִיזֵי דְּבָרָזָא. רַב אָשֵׁי אָמַר: עֲנָנֵי חַלְחוֹלֵי מְחַלְחֲלִי, וְאָתֵי זִיקָא וּמְנַשֵּׁב אַפּוּמַּיְיהוּ, וְדָמֵי כְּזִיקָא עַל פּוּם דַּנֵּי. וּמְסְתַּבְּרָא כְּרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, דְּבָרִיק בַּרְקָא, וּמְנַהֲמֵי עֲנָנֵי, וְאָתֵי מִטְרָא.

וְעַל הָרוּחוֹת. מַאי רוּחוֹת? אָמַר אַבָּיֵי: זַעְפָּא. וְאָמַר אַבָּיֵי: גְּמִירִי, דְּזַעְפָּא בְּלֵילְיָא לָא הָוֵי. וְהָא קָא חָזֵינַן דְּהָוֵי! — הָהוּא, דְּאִתְחֵיל בִּימָמָא. וְאָמַר אַבָּיֵי: גְּמִירִי, דְּזַעְפָּא תַּרְתֵּי שָׁעֵי

לָא קָאֵי, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: ״לֹא תָקוּם פַּעֲמַיִם צָרָה״. וְהָא קָא חָזֵינַן דְּקָאֵי! — דְּמַפְסֵיק בֵּיני בֵּיני.

וְעַל הַבְּרָקִים אוֹמֵר ״בָּרוּךְ ... שֶׁכֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ מָלֵא עוֹלָם״. מַאי בְּרָקִים? אָמַר רָבָא: בַּרְקָא. וְאָמַר רָבָא: בַּרְקָא יְחִידָאָה, וּבַרְקָא חִיוָּרָא, וּבַרְקָא יְרוֹקְתָּא, וַעֲנָנֵי דְּסָלְקָן בְּקֶרֶן מַעֲרָבִית וְאָתְיָין מִקֶּרֶן דְּרוֹמִית, וְתַרְתֵּי עֲנָנֵי דְּסָלְקָן חֲדָא לְאַפֵּי חֲבֶרְתַּהּ — כּוּלְּהוּ קַשְׁיָין.

לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ? לְמִבְעֵי רַחֲמֵי. וְהָנֵי מִילֵּי בְּלֵילְיָא, אֲבָל בְּצַפְרָא — לֵית בְּהוּ מְשָׁשָׁא.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק: הָנֵי עֲנָנֵי דְּצַפְרָא לֵית בְּהוּ מְשָׁשָׁא, דִּכְתִיב: ״וְחַסְדְּכֶם כַּעֲנַן בֹּקֶר וְגוֹ׳״. אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבַּיֵי, הָא אָמְרִי אִינָשֵׁי: כַּד מִפְתַּח בָּבֵי מִיטְרָא, בַּר חַמְרָא, מוּךְ שַׁקֵּיךְ וּגְנִי! לָא קַשְׁיָא: הָא דִּקְטַר בְּעִיבָא, הָא דִּקְטַר בַּעֲנָנֵי.

אָמַר רַבִּי אֶלְכְּסַנְדְּרִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים אֶלָּא לְפְשׁוֹט עַקְמוּמִית שֶׁבַּלֵּב, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה שֶׁיִּרְאוּ מִלְּפָנָיו״. וְאָמַר רַבִּי אֶלְכְּסַנְדְּרִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הָרוֹאֶה א�ֶת הַקֶּשֶׁת בֶּעָנָן צָרִיךְ שֶׁיִּפּוֹל עַל פָּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בֶּעָנָן וְגוֹ׳ וָאֵרֶא וָאֶפֹּל עַל פָּנָי״. לֵיתֵי עֲלַהּ בְּמַעְרְבָא, מִשּׁוּם דְּמַחֲזֵי כְּמַאן דְּסָגֵיד לְקַשְׁתָּא. אֲבָל בָּרוֹכֵי וַדַּאי מְבָרֵךְ. מַאי מְבָרֵךְ? — ״בָּרוּךְ ... זוֹכֵר הַבְּרִית״. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר: ״נֶאֱמָן בִּבְרִיתוֹ וְקַיָּים בְּמַאֲמָרוֹ״. אָמַר רַב פָּפָּא: הִלְכָךְ נֵימְרִינְהוּ לְתַרְוַיְיהוּ: ״בָּרוּךְ ... זוֹכֵר הַבְּרִית, וְנֶאֱמָן בִּבְרִיתוֹ וְקַיָּים בְּמַאֲמָרוֹ״. עַל הֶהָרִים וְעַל הַגְּבָעוֹת. אַטּוּ כָּל הָנֵי דַּאֲמַרַן עַד הַשְׁתָּא, לָאו מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית נִינְהוּ? וְהָכְתִיב ״בְּרָקִים לַמָּטָר עָשָׂה״! אָמַר אַבַּיֵי: כְּרוֹךְ וּתְנִי. רָבָא אָמַר: הָתָם מְבָרֵךְ תַּרְתֵּי — ״בָּרוּךְ ... שֶׁכֹּחוֹ מָלֵא עוֹלָם״, וְ״עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית״. הָכָא ״עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית״ — אֵיכָא, ״שֶׁכֹּחוֹ מָלֵא עוֹלָם״ לֵיכָּא.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הָרוֹאֶה רָקִיעַ בְּטָהֳרָתָהּ, אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ ... עוֹשֵׂה בְרֵאשִׁית״. אֵימָתַי? אָמַר אַבַּיֵי: כִּי אָתֵי מִטְרָא כּוּלֵּי לֵילְיָא, וּבְצַפְרָא אָתֵי אִסְתָּנָא וּמְגַלְיָא לְהוּ לִשְׁמַיָּא. וּפְלִיגָא דְּרַפְרָם בַּר פָּפָּא אָמַר רַב חִסְדָּא. דְּאָמַר רַפְרָם בַּר פָּפָּא אָמַר רַב חִסְדָּא: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לֹא נִרְאֵית רָקִיעַ בְּטָהֳרָתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אַלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוּת וְשַׂק אָשִׂים כְּסוּתָם״.

דף נט:

תָּנוּ רַבָּנָן: הָרוֹאֶה חַמָּה בִּתְקוּפָתָהּ, לְבָנָה בִּגְבוּרָתָהּ, וְכוֹכָבִים בְּמִסִּילוֹתָם, וּמַזָּלוֹת כְּסִדְרָן, אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ ... עוֹשֵׂה בְרֵאשִׁית״. וְאֵימַת הֲוֵי? אָמַר אַבַּיֵי: כָּל עֶשְׂרִין וּתְמָנְיָא שְׁנִין, וְהָדַר מַחְזוֹר וְנָפְלָה תְּקוּפַת נִיסָן, בְּשַׁבְּתַאי בְּאוּרְתָּא דִּתְלָת נַגְהֵי אַרְבַּע.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר הָרוֹאֶה הַיָּם וְכוּ' לִפְרָקִים. עַד כַּמָּה? אָמַר רָמֵי בַּר אַבָּא אָמַר רַב יִצְחָק: עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם.

וְאָמַר רָמֵי בַּר אַבָּא אָמַר רַב יִצְחָק: הָרוֹאֶה פְּרָת אַגּוּשְׁרָא דְּבָבֶל, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... עוֹשֵׂה בְּרֵאשִׁית". וְהָאִידָּנָא דְּשַׁנְיוּהּ פָּרְסָאֵי — מִבֵּי שַׁבּוּר וּלְעֵיל. רַב יוֹסֵף אָמַר: מֵאִיהִי דְּקִירָא וּלְעֵיל. וְאָמַר רָמֵי בַּר אַבָּא: הָרוֹאֶה דִּגְלַת אַגּוּשְׁרָא דְּשָׁבִיסְתְּנָא, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... עוֹשֵׂה בְּרֵאשִׁית".

מַאי "חִדֶּקֶל" — אָמַר רַב אָשֵׁי: שֶׁמֵּימָיו חַדִּין וְקַלִּין. מַאי "פְּרָת"? — שֶׁמֵּימָיו פָּרִין וְרַבִּין. וְאָמַר רָבָא: הַאי דַּחֲרִיפֵי בְּנֵי מָחוֹזָא — מִשּׁוּם דְּשָׁתוּ מַיָּא דְּדִגְלַת. הַאי דְּגִיחוֹרֵי — מִשּׁוּם דְּמְשַׁמְּשִׁי בִּימָמָא. וְהַאי דְּנָיְידִי עֵינַיְיהוּ — מִשּׁוּם דְּדָיְירוּ בְּבֵית אֶפֶל.

עַל הַגְּשָׁמִים כּוּ'. וְעַל הַגְּשָׁמִים "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" מְבָרֵךְ? וְהָאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, וְאָמְרִי לַהּ בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: מֵאֵימָתַי מְבָרְכִין עַל הַגְּשָׁמִים — מִשֶּׁיֵּצֵא חִתָּן לִקְרַאת כַּלָּה.

מַאי מְבָרְכִין? אָמַר רַב יְהוּדָה: "מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ עַל כָּל טִפָּה וְטִפָּה שֶׁהוֹרַדְתָּ לָנוּ". וְרַבִּי יוֹחָנָן מְסַיֵּים בַּהּ הָכִי: "אִילּוּ פִינוּ מָלֵא שִׁירָה כַּיָּם וְכוּ' אֵין אֲנַחְנוּ מַסְפִּיקִין לְהוֹדוֹת לְךָ ה' אֱלֹהֵינוּ", עַד "תִּשְׁתַּבַּח וְיָה". "בָּרוּךְ אַתָּה ה' רוֹב הַהוֹדָאוֹת".

"רוֹב הַהוֹדָאוֹת" וְלָא כָּל הַהוֹדָאוֹת? אָמַר רָבָא: אֵימָא — "הָאֵל הַהוֹדָאוֹת". אָמַר רַב פָּפָּא: הִלְכָךְ נֵימְרִינְהוּ לְתַרְוַיְיהוּ, "רוֹב הַהוֹדָאוֹת" וְ"הָאֵל הַהוֹדָאוֹת".

וְאֶלָּא קַשְׁיָא! — לָא קַשְׁיָא, הָא דִּשְׁמַע מִשְׁמָע, הָא דַּחֲזָא מִחְזֵי.

דִּשְׁמַע מִשְׁמָע הַיְינוּ בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת, וּתְנַן: עַל בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת אוֹמֵר "בָּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב"!

אֶלָּא: אִידֵּי וְאִידֵּי דַּחֲזָא מִחְזֵי, וְלָא קַשְׁיָא: הָא דַּאֲתָא פּוּרְתָּא, הָא דַּאֲתָא טוּבָא. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: הָא וְהָא דַּאֲתָא טוּבָא, וְלָא קַשְׁיָא — הָא דְּאִית לֵיהּ אַרְעָא, הָא דְּלֵית לֵיהּ אַרְעָא.

אִית לֵיהּ אַרְעָא "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב" מְבָרֵךְ?! וְהָא תְּנַן: בָּנָה בַּיִת חָדָשׁ, וְקָנָה כֵּלִים חֲדָשִׁים, אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... שֶׁהֶחֱיָינוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה". שָׁלוֹ וְשֶׁל אֲחֵרִים — אוֹמֵר: "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב"?

לָא קַשְׁיָא: הָא דְּאִית לֵיהּ שׁוּתָּפוּת, הָא דְּלֵית לֵיהּ שׁוּתָּפוּת. וְהָתַנְיָא: קָצְרוּ שֶׁל דָּבָר, עַל שֶׁלּוֹ הוּא אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... שֶׁהֶחֱיָינוּ וְקִיְּמָנוּ", עַל שֶׁלּוֹ וְעַל שֶׁל חֲבֵירוֹ — אוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב".

וְכָל הֵיכָא דְּלֵית לְאַחֲרִינָא בַּהֲדֵיהּ לָא מְבָרֵךְ "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב"? וְהָתַנְיָא: אָמְרוּ לֵיהּ יְלָדָה אִשְׁתּוֹ זָכָר, אוֹמֵר "בָּרוּךְ ... הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב"! הָתָם נָמֵי, דְּאִיכָּא אִשְׁתּוֹ בַּהֲדֵיהּ דְּנִיחָא לַהּ בְּזָכָר.

תָּא שְׁמַע: מֵת אָבִיו וְהוּא יוֹרֵשׁוֹ, בַּתְּחִלָּה אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ ... דַּיַּין הָאֱמֶת״, וּלְבַסּוֹף הוּא אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ ... הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב״. הָתָם נָמֵי דְּאִיכָּא אֲחֵי דְּקָא יָרְתִי בַּהֲדֵיהּ.

תָּא שְׁמַע: שִׁינּוּי יַיִן אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ, שִׁינּוּי מָקוֹם צָרִיךְ לְבָרֵךְ. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵף בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ שִׁינּוּי יַיִן אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ, אֲבָל אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ ... הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב״! הָתָם נָמֵי, דְּאִיכָּא בְּנֵי חֲבוּרָה דְּשָׁתוּ בַּהֲדֵיהּ.

בָּנָה בַּיִת חָדָשׁ וְקָנָה כֵּלִים חֲדָשִׁים וְכוּ'. אָמַר רַב הוּנָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאֵין לוֹ כַּיּוֹצֵא בָּהֶן, אֲבָל יֵשׁ לוֹ כַּיּוֹצֵא בָּהֶן — אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ יֵשׁ לוֹ כַּיּוֹצֵא בָּהֶן, צָרִיךְ לְבָרֵךְ.

דף ס.

מִכְּלָל דְּכִי קָנָה וְחָזַר וְקָנָה, דִּבְרֵי הַכֹּל אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ.

וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: אָמַר רַב הוּנָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא קָנָה וְחָזַר וְקָנָה, אֲבָל קָנָה וְחָזַר וְקָנָה — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ קָנָה חָזַר וְקָנָה — צָרִיךְ לְבָרֵךְ. מִכְּלָל דְּכִי יֵשׁ לוֹ וְקָנָה — דִּבְרֵי הַכֹּל צָרִיךְ לְבָרֵךְ.

מֵיתִיבִי: בָּנָה בַּיִת חָדָשׁ וְאֵין לוֹ כַּיּוֹצֵא בּוֹ, קָנָה כֵּלִים חֲדָשִׁים וְאֵין לוֹ כַּיּוֹצֵא בָּהֶם — צָרִיךְ לְבָרֵךְ. יֵשׁ לוֹ כַּיּוֹצֵא בָּהֶם — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ צָרִיךְ לְבָרֵךְ.

בִּשְׁלָמָא לְלִישָׁנָא קַמָּא — רַב הוּנָא כְּרַבִּי מֵאִיר, וְרַבִּי יוֹחָנָן כְּרַבִּי יְהוּדָה. אֶלָּא לְלִישָׁנָא בָּתְרָא, בִּשְׁלָמָא רַב הוּנָא כְּרַבִּי יְהוּדָה, אֶלָּא רַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר כְּמַאן? לָא כְּרַבִּי מֵאִיר וְלָא כְּרַבִּי יְהוּדָה!

אָמַר לָךְ רַבִּי יוֹחָנָן: הוּא הַדִּין דִּלְרַבִּי יְהוּדָה קָנָה וְחָזַר וְקָנָה — נָמֵי צָרִיךְ לְבָרֵךְ. וְהָא דְּקָא מִיפַּלְגִי בְּיֵשׁ לוֹ וְקָנָה, לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרַבִּי מֵאִיר דַּאֲפִילּוּ קָנָה וְיֵשׁ לוֹ — אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ, וְכָל שֶׁכֵּן קָנָה וְחָזַר וְקָנָה דְּאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ.

וְלִיפְלְגוּ בְּקָנָה וְחָזַר וְקָנָה דְּאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ, לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרַבִּי יְהוּדָה! כֹּחַ דְּהֶתֵּירָא עָדִיף לֵיהּ.

מְבָרֵךְ עַל הָרָעָה כּוּ'.

הֵיכִי דָּמֵי? כְּגוֹן דְּשָׁקַל בְּדָקָא בְּאַרְעֵיהּ, אַף עַל גַּב דְּטָבָא הִיא לְדִידֵיהּ, דְּמַסְקָא אַרְעָא שִׁירְטוֹן וְשָׁבְחָא, הַשְׁתָּא מֵיהָא רָעָה הִיא.

וְעַל הַטּוֹבָה כּוּ'.

הֵיכִי דָּמֵי? כְּגוֹן דְּאַשְׁכַּח מְצִיאָה, אַף עַל גַּב דְּרָעָה הִיא לְדִידֵיהּ, דְּאִי שָׁמַע בַּהּ מַלְכָּא שָׁקֵיל לַהּ מִינֵּיהּ, הַשְׁתָּא מֵיהָא טוֹבָה הִיא.

הָיְתָה אִשְׁתּוֹ מְעוּבֶּרֶת וְאָמַר: ״יְהִי רָצוֹן שֶׁתֵּלֵד כּוּ״ — הֲרֵי זוֹ תְּפִלַּת שָׁוְא.
וְלָא מַהֲנֵי רַחֲמֵי? מֵתִיב רַב יוֹסֵף: ״וְאַחַר יָלְדָה בַּת וַתִּקְרָא אֶת שְׁמָהּ דִּינָה״: מַאי ״וְאַחַר״? אָמַר רַב: לְאַחַר שֶׁדָּנָה לֹאָה דִּין בְּעַצְמָהּ וְאָמְרָה: שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים עֲתִידִין לָצֵאת מִיַּעֲקֹב, שִׁשָּׁה יָצְאוּ מִמֶּנִּי וְאַרְבָּעָה מִן הַשְּׁפָחוֹת, הֲרֵי עֲשָׂרָה. אִם זָה זָכָר, לֹא תְּהֵא אֲחוֹתִי רְחֵל כְּאַחַת הַשְּׁפָחוֹת, מִיָּד נֶהֶפְכָה לְבַת, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַתִּקְרָא אֶת שְׁמָהּ דִּינָה״. אֵין מַזְכִּירִין מַעֲשֵׂה נִסִּים.
וְאִיבָּעֵית אֵימָא: מַעֲשֶׂה דְּלֹאָה בְּתוֹךְ אַרְבָּעִים יוֹם הֲוָה. כִּדְתַנְיָא: שִׁלְשָׁה יָמִים הָרִאשׁוֹנִים — יְבַקֵּשׁ אָדָם רַחֲמִים שֶׁלֹּא יַסְרִיחַ. מִשְּׁלִשָּׁה וְעַד אַרְבָּעִים יְבַקֵּשׁ רַחֲמִים שֶׁיְּהֵא זָכָר. מֵאַרְבָּעִים יוֹם וְעַד שִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים — יְבַקֵּשׁ רַחֲמִים שֶׁלֹּא יְהֵא סַנְדָּל. מִשְּׁלִשָּׁה חֳדָשִׁים וְעַד שִׁשָּׁה — יְבַקֵּשׁ רַחֲמִים שֶׁלֹּא יְהֵא נֶפֶל. מִשִּׁשָּׁה וְעַד תִּשְׁעָה — יְבַקֵּשׁ רַחֲמִים שֶׁיֵּצֵא בְּשָׁלוֹם.
וּמִי מַהֲנֵי רַחֲמֵי? וְהָאָמַר רַב יִצְחָק בְּרֵיהּ דְּרַב אַמֵּי: אִישׁ מַזְרִיעַ תְּחִלָּה — יוֹלֶדֶת נְקֵבָה, אִשָּׁה מַזְרַעַת תְּחִלָּה — יוֹלֶדֶת זָכָר. שֶׁנֶּאֱמַר: ״אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר״! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּגוֹן שֶׁהִזְרִיעוּ שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת.
הָיָה בָּא בַּדֶּרֶךְ.
תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּהִלֵּל הַזָּקֵן שֶׁהָיָה בָּא בַּדֶּרֶךְ וְשָׁמַע קוֹל צְוָחָה בָּעִיר, אָמַר: מוּבְטָח אֲנִי שֶׁאֵין זֶה בְּתוֹךְ בֵּיתִי. וְעָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: ״מִשְּׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נָכוֹן לִבּוֹ בָּטֻחַ בַּה׳״.
אָמַר רָבָא: כָּל הֵיכִי דְּדָרְשַׁתְּ לְהַאי קְרָא מֵרִישֵׁיהּ לְסֵיפֵיהּ — מִדְּרִישׁ, מִסֵּיפֵיהּ לְרֵישֵׁיהּ — מִדְּרִישׁ: מֵרִישֵׁיהּ לְסֵיפֵיהּ מִדְּרִישׁ — ״מִשְּׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא״, מַה טַּעַם? — ״נָכוֹן לִבּוֹ בָּטֻחַ בַּה׳״. מִסֵּיפֵיהּ לְרֵישֵׁיהּ מִדְּרִישׁ — ״נָכוֹן לִבּוֹ בָּטֻחַ בַּה׳, מִשְּׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא״.
הַהוּא תַּלְמִידָא דַּהֲוָה קָא אָזֵיל בָּתְרֵיהּ דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי בְּשׁוּקָא דְצִיּוֹן. חַזְיֵיהּ דְּקָא מְפַחֵיד. אָמַר לֵיהּ: חַטָּאָה אַתְּ, דִּכְתִיב: ״פָּחֲדוּ בְצִיּוֹן חַטָּאִים״. אָמַר לֵיהּ: וְהָכְתִיב ״אַשְׁרֵי אָדָם מְפַחֵד תָּמִיד״! אָמַר לֵיהּ: הַהוּא בְּדִבְרֵי תוֹרָה כְּתִיב.
יְהוּדָה בַּר נָתָן הֲוָה שָׁקֵיל וְאָזֵיל בָּתְרֵיהּ דְּרַב הַמְנוּנָא. אִתְּנַח. אָמַר לֵיהּ: יִסּוּרִים בָּעֵי הַהוּא גַּבְרָא לְאַתּוּיֵי אַנַפְשֵׁיהּ? דִּכְתִיב: ״כִּי פַּחַד פָּחַדְתִּי וַיֶּאֱתָיֵנִי וַאֲשֶׁר יָגֹרְתִּי יָבֹא לִי״! וְהָא כְּתִיב: ״אַשְׁרֵי אָדָם מְפַחֵד תָּמִיד״! הַהוּא בְּדִבְרֵי תוֹרָה כְּתִיב.
הַנִּכְנָס לִכְרַךְ.
תָּנוּ רַבָּנָן: בִּכְנִיסָתוֹ מַהוּ אוֹמֵר? — ״יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה׳ אֱלֹהַי שֶׁתַּכְנִיסֵנִי לִכְרַךְ זֶה לְשָׁלוֹם״. נִכְנַס, אוֹמֵר: ״מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה׳ אֱלֹהַי שֶׁהִכְנַסְתַּנִי לִכְרַךְ זֶה לְשָׁלוֹם״. בְּקֵשׁ לָצֵאת, אוֹמֵר: ״יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה׳ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁתּוֹצִיאֵנִי מִכְּרַךְ זֶה לְשָׁלוֹם״. יָצָא, אוֹמֵר: ״מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה׳ אֱלֹהַי שֶׁהוֹצֵאתַנִי מִכְּרַךְ זֶה לְשָׁלוֹם. וּכְשֵׁם שֶׁהוֹצֵאתַנִי

לְשָׁלוֹם, כָּךְ תּוֹלִיכֵנִי לְשָׁלוֹם, וְתִסְמְכֵנִי לְשָׁלוֹם, וְתַצְעִידֵנִי לְשָׁלוֹם, וְתַצִּילֵנִי מִכַּף כָּל אוֹיֵב וְאוֹרֵב בַּדָּרֶךְ".

אָמַר רַב מַתְנָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בִּכְרָכִין שֶׁאֵין דָּנִין וְהוֹרְגִין בּוֹ, אֲבָל בִּכְרָךְ שֶׁדָּנִין וְהוֹרְגִין בּוֹ — לֵית לַן בַּהּ.

אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַב מַתְנָא: אֲפִילּוּ בִּכְרָךְ שֶׁדָּנִין וְהוֹרְגִין בּוֹ, זִימְנִין דְּלָא מִתְרְמֵי לֵיהּ אִינָשׁ דְּיָלֵיף לֵיהּ זְכוּתָא.

תָּנוּ רַבָּנַן: הַנִּכְנָס לְבֵית הַמֶּרְחָץ, אוֹמֵר: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהַי שֶׁתַּצִּילֵנִי מִזֶּה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, וְאַל יֶאֱרַע בִּי דָּבָר קַלְקָלָה וְעָוֹן. וְאִם יֶאֱרַע בִּי דָּבָר קַלְקָלָה וְעָוֹן — תְּהֵא מִיתָתִי כַּפָּרָה לְכָל עֲוֹנוֹתַי".

אָמַר אַבָּיֵי: לָא לֵימָא אִינָשׁ הָכִי, דְּלָא לִפְתַח פּוּמֵיהּ לְשָׂטָן. דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, וְכֵן תָּנָא מִשְׁמֵיהּ דְּרַב יוֹסִי: לְעוֹלָם אַל יִפְתַּח אָדָם פִּיו לַשָּׂטָן.

אָמַר רַב יוֹסֵף: מַאי קְרָאָה — דִּכְתִיב: "כִּמְעָט כִּסְּדֹם הָיִינוּ לַעֲמֹרָה דָּמִינוּ", מַאי אַהְדַּר לְהוּ נָבִיא — "שִׁמְעוּ דְּבַר ה' קְצִינֵי סְדֹם וְגוֹ'".

כִּי נָפֵיק מַאי אוֹמַר? אָמַר רַב אַחָא: "מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' שֶׁהִצַּלְתַּנִי מִן הָאוּר".

רַבִּי אֶבָהוּ עָל לְבֵי בָנֵי. אִפְּחִית בֵּי בָנֵי מִתּוּתֵיהּ, אִתְרְחִישׁ לֵיהּ נִיסָּא קָם עַל עַמּוּדָא, שֵׁזִיב מְאָה וְחַד גַּבְרֵי בְּחַד אֶבְרֵיהּ. אֲמַר: הַיְינוּ דְּרַב אַחָא.

דְּאָמַר רַב אַחָא: הַנִּכְנָס לְהַקִּיז דָּם, אוֹמֵר: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהַי שֶׁיְּהֵא עִסָּק זֶה לִי לִרְפוּאָה, וּתְרַפְּאֵנִי. כִּי אֵל רוֹפֵא נֶאֱמָן אָתָּה וּרְפוּאָתְךָ אֱמֶת, לְפִי שֶׁאֵין דַּרְכָּן שֶׁל בְּנֵי אָדָם לִרְפּוֹאוֹת אֶלָּא שֶׁנִּהֲגוּ".

אָמַר אַבָּיֵי: לָא לֵימָא אִינָשׁ הָכִי, דְּתָנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: "וְרַפֹּא יְרַפֵּא" — מִכָּאן שֶׁנִּיתְּנָה רְשׁוּת לָרוֹפֵא לְרַפּאוֹת.

כִּי קָאֵי מַאי אוֹמֵר? — אָמַר רַב אַחָא: "בָּרוּךְ ... רוֹפֵא חִנָּם".

דף ס:

הַנִּכְנָס לְבֵית הַכִּסֵּא, אוֹמֵר: "הִתְכַּבְּדוּ מְכוּבָּדִים קְדוֹשִׁים מְשָׁרְתֵי עֶלְיוֹן, תְּנוּ כָּבוֹד לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, הַרְפּוּ מִמֶּנִּי עַד שֶׁאֶכָּנֵס וְאֶעֱשֶׂה רְצוֹנִי וְאָבֹא אֲלֵיכֶם". אָמַר אַבָּיֵי: לָא לֵימָא אִינָשׁ הָכִי, דְּלָמָא שָׁבְקִי לֵיהּ וְאָזְלִי. אֶלָּא לֵימָא: "שִׁמְרוּנִי שִׁמְרוּנִי, עִזְרוּנִי עִזְרוּנִי, סְמְכוּנִי סְמְכוּנִי, הַמְתִּינוּ לִי הַמְתִּינוּ לִי עַד שֶׁאֶכָּנֵס וְאֵצֵא, שֶׁכֵּן דַּרְכָּן שֶׁל בְּנֵי אָדָם". כִּי נָפֵיק, אוֹמַר: "בָּרוּךְ ... אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּחָכְמָה, וּבָרָא בוֹ נְקָבִים נְקָבִים, חֲלָלִים חֲלָלִים, גָּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי כִסֵּא כְבוֹדֶךָ שֶׁאִם יִפָּתֵחַ אֶחָד מֵהֶם אוֹ אִם יִסָּתֵם אֶחָד מֵהֶם אִי אֶפְשָׁר לַעֲמוֹד לְפָנֶיךָ".

מַאי חָתִים? אָמַר רַב: "רוֹפֵא חוֹלִים". אָמַר שְׁמוּאֵל: קָא שַׁוְּינְהוּ אַבָּא לְכוּלֵּי עָלְמָא קְצִירִי. אֶלָּא: "רוֹפֵא כָּל בָּשָׂר". רַב שֵׁשֶׁת אָמַר: "מַפְלִיא לַעֲשׂוֹת". אָמַר רַב פָּפָּא: הִלְכָךְ נֶמְרִינְהוּ לְתַרְוַיְיהוּ — "רוֹפֵא כָּל בָּשָׂר וּמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת".

הַנִּכְנָס לִישַׁן עַל מִטָּתוֹ, אוֹמֵר מ"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" עַד "וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ", וְאוֹמֵר: "בָּרוּךְ ... הַמַּפִּיל חֲבָלַי שֵׁינָה עַל עֵינַי וּתְנוּמָה עַל עַפְעַפַּי, וּמֵאִיר לְאִישׁוֹן בַּת עָיִן. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהַי, שֶׁתַּשְׁכִּיבֵנִי לְשָׁלוֹם, וְתֵן חֶלְקִי בְּתוֹרָתֶךָ, וְתַרְגִּילֵנִי לִידֵי מִצְוָה, וְאַל תַּרְגִּילֵנִי לִידֵי עֲבֵירָה, וְאַל תְּבִיאֵנִי לִידֵי חֵטְא, וְלֹא לִידֵי עָוֹן, וְלֹא לִידֵי נִסָּיוֹן, וְלֹא לִידֵי בִּזָּיוֹן. וְיִשְׁלוֹט בִּי יֵצֶר טוֹב, וְאַל יִשְׁלוֹט בִּי יֵצֶר הָרָע. וְתַצִּילֵנִי מִפָּגַע רַע, וּמֵחֲלָאִים רָעִים. וְאַל יְבַהֲלוּנִי חֲלוֹמוֹת רָעִים וְהִרְהוּרִים רָעִים. וּתְהֵא מִטָּתִי שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ. וְהָאֵר עֵינַי פֶּן אִישַׁן הַמָּוֶת. בָּרוּךְ אַתָּה ה' הַמֵּאִיר לָעוֹלָם כּוּלּוֹ בִּכְבוֹדוֹ".

כִּי מִתְעָר אוֹמַר: "אֱלֹהַי, נְשָׁמָה שֶׁנָּתַתָּ בִּי טְהוֹרָה. אַתָּה יְצַרְתָּהּ בִּי, אַתָּה נְפַחְתָּהּ בִּי, וְאַתָּה מְשַׁמְּרָהּ בְּקִרְבִּי, וְאַתָּה עָתִיד לִיטְלָהּ מִמֶּנִּי וּלְהַחֲזִירָהּ בִּי לֶעָתִיד לָבֹא. כָּל זְמַן שֶׁהַנְּשָׁמָה בְּקִרְבִּי מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, רִבּוֹן כָּל הָעוֹלָמִים, אֲדוֹן כָּל הַנְּשָׁמוֹת. בָּרוּךְ אַתָּה ה', הַמַּחֲזִיר נְשָׁמוֹת לְפְגָרִים מֵתִים".

כִּי שָׁמַע קוֹל תַּרְנְגוֹלָא, לֵימָא: "בָּרוּךְ ... אֲשֶׁר נָתַן לַשֶּׂכְוִי בִּינָה לְהַבְחִין בֵּין יוֹם וּבֵין לָיְלָה". כִּי פָּתַח עֵינָיהּ, לֵימָא: "בָּרוּךְ ... פּוֹקֵחַ עִוְרִים". כִּי תָּרֵיץ וְיָתֵיב, לֵימָא: "בָּרוּךְ ... מַתִּיר אֲסוּרִים". כִּי לָבֵישׁ, לֵימָא: "בָּרוּךְ ... מַלְבִּישׁ עֲרוּמִּים". כִּי זָקֵיף, לֵימָא: "בָּרוּךְ ... זוֹקֵף כְּפוּפִים". כִּי נָחֵית לְאַרְעָא, לֵימָא: "בָּרוּךְ ... רוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם". כִּי מְסַגֵּי, לֵימָא: "בָּרוּךְ ... הַמֵּכִין מִצְעֲדֵי גָבֶר". כִּי סָיֵים מְסָאנֵיהּ, לֵימָא: "בָּרוּךְ ... שֶׁעָשָׂה לִי כָּל צָרְכִּי". כִּי אָסַר הֶמְיָינֵיהּ, לֵימָא: "בָּרוּךְ ... אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בִּגְבוּרָה". כִּי פָּרֵיס סוּדָרָא עַל רֵישֵׁיהּ, לֵימָא: "בָּרוּךְ ... עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתִפְאָרָה".

כִּי מְעַטַּף בְּצִיצִית, לֵימָא: "בָּרוּךְ ... אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִתְעַטֵּף בְּצִיצִית". כִּי מַנַּח תְּפִילִּין אַדְּרָעֵיהּ, לֵימָא: "בָּרוּךְ ... אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִילִּין", אַרֵישֵׁיהּ, לֵימָא: "בָּרוּךְ ... אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִילִּין". כִּי מָשֵׁי יְדֵיהּ, לֵימָא: "בָּרוּךְ ... אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם". כִּי מָשֵׁי אַפֵּיהּ, לֵימָא: בָּרוּךְ ... הַמַּעֲבִיר חֶבְלֵי שֵׁינָה מֵעֵינַי וּתְנוּמָה מֵעַפְעַפַּי. וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהַי, שֶׁתַּרְגִּילֵנִי בְּתוֹרָתֶךָ, וְדַבְּקֵנִי בְּמִצְוֹתֶיךָ, וְאַל תְּבִיאֵנִי לֹא לִידֵי חֵטְא, וְלֹא לִידֵי עָוֹן, וְלֹא לִידֵי נִסָּיוֹן, וְלֹא לִידֵי בִּזָּיוֹן. וְכוֹף אֶת יִצְרִי לְהִשְׁתַּעְבֵּד לָךְ. וְרַחֲקֵנִי מֵאָדָם רָע, וּמֵחָבֵר רָע. וְדַבְּקֵנִי בְּיֵצֶר טוֹב וּבְחָבֵר טוֹב בְּעוֹלָמֶךָ. וּתְנֵנִי הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָּל רוֹאַי, וְתִגְמְלֵנִי חֲסָדִים טוֹבִים. בָּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל".

חַיָּיב אָדָם לְבָרֵךְ כּוּ׳: מַאי ״חַיָּיב לְבָרֵךְ עַל הָרָעָה כְּשֵׁם שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה״? אִילֵימָא כְּשֵׁם שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה ״הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב״, כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הָרָעָה ״הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב״, וְהָתְנַן עַל בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת אוֹמֵר ״הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב״, עַל בְּשׂוֹרוֹת רָעוֹת אוֹמֵר ״בָּרוּךְ ... דַּיַּין הָאֱמֶת״!

אָמַר רָבָא: לֹא נִצְרְכָה, אֶלָּא לְקַבּוֹלֵי נְהוּ בְּשִׂמְחָה.

אָמַר רַב אַחָא מִשּׁוּם רַבִּי לֵוִי: מַאי קְרָא — ״חֶסֶד וּמִשְׁפָּט אָשִׁירָה לְךָ ה׳ אֲזַמֵּרָה״. אִם חֶסֶד — אָשִׁירָה, וְאִם מִשְׁפָּט — אֲשִׁירָה.

רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר, מֵהָכָא: ״בַּה׳ אֲהַלֵּל דָּבָר בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר״. בַּה׳ אֲהַלֵּל דָּבָר — זוֹ מִדָּה טוֹבָה, בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר — זוֹ מִדַּת פּוּרְעָנוּת.

רַבִּי תַּנְחוּם אָמַר: מֵהָכָא: ״כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם ה׳ אֶקְרָא״, ״צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא וּבְשֵׁם ה׳ אֶקְרָא״.

וְרַבָּנַן אָמְרִי, מֵהָכָא: ״ה׳ נָתַן וַה׳ לָקָח יְהִי שֵׁם ה׳ מְבֹרָךְ״.

אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר, וְכֵן תָּנָא מְשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי עֲקִיבָא: לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם רָגִיל לוֹמַר: ״כָּל דְּעָבֵיד רַחֲמָנָא לְטַב עָבֵיד״.

כִּי הָא דְּרַבִּי עֲקִיבָא דַּהֲוָה קָאָזֵיל בְּאוֹרְחָא. מְטָא לְהַהִיא מָתָא, בָּעָא אוּשְׁפִּיזָא לָא יְהַבִי לֵיהּ. אֲמַר: ״כָּל דְּעָבֵיד רַחֲמָנָא — לְטַב״. אָזַל וּבָת בְּדֵבְרָא, וַהֲוָה בַּהֲדֵיהּ תַּרְנְגוֹלָא וַחֲמָרָא וּשְׁרָגָא. אֲתָא זִיקָא כַּבְיֵיהּ לִשְׁרָגָא. אֲתָא שׁוּנְרָא אַכְלֵיהּ לְתַרְנְגוֹלָא. אֲתָא אַרְיֵה אַכְלֵיהּ לַחֲמָרָא. אֲמַר: ״כָּל דְּעָבֵיד רַחֲמָנָא — לְטַב״. בֵּיהּ בְּלֵילְיָא אֲתָא גְּיִיסָא, שַׁבְיֵיהּ לְמָתָא. אֲמַר לְהוּ: לָאו אֲמַרִי לְכוּ כָּל מַה שֶּׁעוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא

דף סא.

הַכֹּל לְטוֹבָה.

וְאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר: לְעוֹלָם יִהְיוּ דְּבָרָיו שֶׁל אָדָם מוּעָטִין לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אַל תְּבַהֵל עַל פִּיךָ וְלִבְּךָ אַל יְמַהֵר לְהוֹצִיא דָּבָר לִפְנֵי הָאֱלֹהִים כִּי הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם וְאַתָּה עַל הָאָרֶץ עַל כֵּן יִהְיוּ דְבָרֶיךָ מְעַטִּים״.

דָּרַשׁ רַב נַחְמָן בַּר רַב חִסְדָּא: מַאי דִּכְתִיב ״וַיִּיצֶר ה׳ אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם״ בִּשְׁנֵי יוֹדִין? — שְׁנֵי יְצָרִים בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֶחָד יֵצֶר טוֹב וְאֶחָד יֵצֶר רָע.

מַתְקִיף לַהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: אֶלָּא מֵעַתָּה, בְּהֵמָה דְּלָא כְּתִיב בַּהּ ״וַיִּיצֶר״ לֵית לַהּ יִצְרָא? וְהָא קָא חָזֵינַן דְּמַזְקָא וְנָשְׁכָא וּבָעֲטָא! אֶלָּא כִּדְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי, דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי ״אוֹי לִי מִיּוֹצְרִי וְאוֹי לִי מִיִּצְרִי״.

אִי נָמֵי כִּדְרַבִּי יִרְמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר. דְּאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר: דּוּ פַּרְצוּפִין בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּאָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי״.

"וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע".
רַב וּשְׁמוּאֵל: חַד אָמַר כַּרְצוּף. וְחַד אָמַר זָנָב.
בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר כַּרְצוּף — הַיְינוּ דִּכְתִיב "אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי". אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר זָנָב, מַאי "אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי"? כִּדְרַבִּי אַמֵּי, דְּאָמַר רַבִּי אַמֵּי: "אָחוֹר" — לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, "וָקֶדֶם" — לְפוּרְעָנוּת.
בְּשִׁלְמָא "אָחוֹר" לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית — דְּלָא אִבְּרִי עַד מַעֲלֵי שַׁבְּתָא, אֶלָּא "וָקֶדֶם" לְפוּרְעָנוּת, פּוּרְעָנוּת דְּמַאי? אִילֵימָא פּוּרְעָנוּת דְּנָחָשׁ, וְהָתַנְיָא רַבִּי אוֹמֵר: בִּגְדוּלָּה מַתְחִילִין מִן הַגָּדוֹל, וּבִקְלָלָה מַתְחִילִין מִן הַקָּטָן.
בִּגְדוּלָּה מַתְחִילִין מִן הַגָּדוֹל — דִּכְתִיב: "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל אִיתָמָר בָּנָיו הַנּוֹתָרִים קְחוּ וְגוֹ'". בִּקְלָלָה מַתְחִילִין מִן הַקָּטָן — בַּתְּחִלָּה נִתְקַלֵּל נָחָשׁ, וּלְבַסּוֹף נִתְקַלְּלָה חַוָּה, וּלְבַסּוֹף נִתְקַלֵּל אָדָם!
אֶלָּא פּוּרְעָנוּת דְּמַבּוּל, דִּכְתִיב: "וַיִּמַח אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה", בְּרִישָׁא אָדָם וַהֲדַר בְּהֵמָה.
בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר כַּרְצוּף, הַיְינוּ דִּכְתִיב "וַיִּיצֶר" בִּשְׁנֵי יוֹדִין. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר זָנָב, מַאי "וַיִּיצֶר"?
כִּדְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי, דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי: "אוֹי לִי מִיּוֹצְרִי אוֹי לִי מִיִּצְרִי".
בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר כַּרְצוּף, הַיְינוּ דִּכְתִיב "זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם", אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר זָנָב, מַאי "זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם"? כִּדְרַבִּי אֲבָהוּ, דְּרַבִּי אֲבָהוּ רָמֵי: כְּתִיב: "זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם", וּכְתִיב "כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם"! הָא כֵּיצַד? — בַּתְּחִלָּה עָלָה בְּמַחְשָׁבָה לִבְרֹאת שְׁנַיִם, וּלְבַסּוֹף לֹא נִבְרָא אֶלָּא אֶחָד.
בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר כַּרְצוּף, הַיְינוּ דִּכְתִיב "וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה", אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר זָנָב, מַאי "וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה"? אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, וְאִיתֵּימָא רַב זְבִיד, וְאִיתֵּימָא רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְמָקוֹם חֲתָךְ.
בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר זָנָב, הַיְינוּ דִּכְתִיב: "וַיִּבֶן", אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר כַּרְצוּף, מַאי "וַיִּבֶן"?
לְכִדְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא. דְּדָרַשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא: מַאי דִּכְתִיב "וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע"? מְלַמֵּד שֶׁקִּלְּעָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְחַוָּה, וַהֲבִיאָהּ לְאָדָם הָרִאשׁוֹן — שֶׁכֵּן בִּכְרֵכֵי הַיָּם קוֹרִין לְקַלְעִיתָא "בַּנְיֵיתָא".
דָּבָר אַחֵר: "וַיִּבֶן", אָמַר רַב חִסְדָּא, וְאָמְרִי לַהּ בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: מְלַמֵּד שֶׁבָּנָאהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְחַוָּה כְּבִנְיַן אוֹצָר, מָה אוֹצָר זֶה קָצָר מִלְּמַעְלָה וְרָחָב מִלְּמַטָּה כְּדֵי לְקַבֵּל אֶת הַפֵּירוֹת, אַף אִשָּׁה קְצָרָה מִלְּמַעְלָה וּרְחָבָה מִלְּמַטָּה כְּדֵי לְקַבֵּל אֶת הַוָּלָד.

"וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם", אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בֶּן אֶלְעָזָר: מְלַמֵּד שֶׁנַּעֲשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹשְׁבִין לְאָדָם הָרִאשׁוֹן, מִכָּאן לְמָּדָה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ שֶׁיְּחַזּוֹר גָּדוֹל עִם קָטָן בְּשׁוֹשְׁבִינוּת, וְאַל יֵרַע לוֹ.
וּלְמַאן דְּאָמַר "פַּרְצוּף", הֵי מִינַּיְיהוּ סַגִּי בְּרֵישָׁא? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מִסְתַּבְּרָא דְּגַבְרָא סַגִּי בְּרֵישָׁא. דְּתַנְיָא: לֹא יְהַלֵּךְ אָדָם אֲחוֹרֵי אִשָּׁה בַּדֶּרֶךְ, וְאַפִּילּוּ אִשְׁתּוֹ. נִזְדַּמְּנָה לוֹ עַל הַגֶּשֶׁר — יְסַלְקֶנָּה לִצְדָדִין. וְכָל הָעוֹבֵר אֲחוֹרֵי אִשָּׁה בַּנָּהָר — אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.
תָּנוּ רַבָּנָן: הַמַּרְצֶה מָעוֹת לְאִשָּׁה מִיָּדוֹ לְיָדָהּ כְּדֵי לְהִסְתַּכֵּל בָּהּ, אֲפִילּוּ יֵשׁ בְּיָדוֹ תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כְּמִשָּׁה רַבֵּינוּ — לֹא יִנָּקֶה מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם. שֶׁנֶּאֱמַר "יָד לְיָד לֹא יִנָּקֶה רָע" — לֹא יִנָּקֶה מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם.
אָמַר רַב נַחְמָן: מָנוֹחַ עַם הָאָרֶץ הָיָה, דִּכְתִיב: "וַיֵּלֶךְ מָנוֹחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ".
מַתְקִיף לַהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: אֶלָּא מֵעַתָּה, גַּבֵּי אֶלְקָנָה, דִּכְתִיב: "וַיֵּלֶךְ אֶלְקָנָה אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ", וְגַבֵּי אֱלִישָׁע, דִּכְתִיב: "וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֶיהָ", הָכִי נָמֵי אַחֲרֶיהָ מַמָּשׁ? אֶלָּא אַחֲרֵי דְּבָרֶיהָ וְאַחֲרֵי עֲצָתָהּ, הָכָא נָמֵי אַחֲרֵי דְּבָרֶיהָ וְאַחֲרֵי עֲצָתָהּ.
אָמַר רַב אָשֵׁי: וּלְמַאי דְּקָאָמַר רַב נַחְמָן, מָנוֹחַ עַם הָאָרֶץ הָיָה — אֲפִילּוּ בֵּי רַב נָמֵי לָא קָרָא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַתָּקָם רִבְקָה וְנַעֲרֹתֶיהָ וַתִּרְכַּבְנָה עַל הַגְּמַלִּים וַתֵּלַכְנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ" — וְלֹא לִפְנֵי הָאִישׁ.
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲחוֹרֵי אֲרִי וְלֹא אֲחוֹרֵי אִשָּׁה, אֲחוֹרֵי אִשָּׁה וְלֹא אֲחוֹרֵי עֲבוֹדָה זָרָה, אֲחוֹרֵי עֲבוֹדָה זָרָה וְלֹא אֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין.
וְלָא אָמַרַן אֶלָּא דְּלָא דָּרֵי מִידֵּי, וְאִי דָּרֵי מִידֵּי — לֵית לַן בַּהּ. וְלָא אָמַרַן אֶלָּא דְּלֵיכָּא פִּתְחָא אַחֲרִינָא, וְאִי אִיכָּא פִּתְחָא אַחֲרִינָא — לֵית לַן בַּהּ. וְלָא אָמַרַן אֶלָּא דְּלָא רָכִיב חֲמָרָא, אֲבָל רָכִיב חֲמָרָא — לֵית לַן בַּהּ. וְלָא אָמַרַן אֶלָּא מַנַּח תְּפִילִּין, אֲבָל מַנַּח תְּפִילִּין — לֵית לַן בַּהּ.
אָמַר רַב: יֵצֶר הָרַע דּוֹמֶה לִזְבוּב וְיוֹשֵׁב בֵּין שְׁנֵי מִפְתְּחֵי הַלֵּב, שֶׁנֶּאֱמַר: "זְבוּבֵי מָוֶת יַבְאִישׁ יַבִּיעַ שֶׁמֶן רוֹקֵחַ". וּשְׁמוּאֵל אָמַר: כְּמִין חִטָּה הוּא דּוֹמֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ".
תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁתֵּי כְּלָיוֹת יֵשׁ בּוֹ בְּאָדָם, אַחַת יוֹעֶצֶתּוּ לְטוֹבָה וְאַחַת יוֹעֶצֶתּוּ לְרָעָה. וּמִסְתַּבְּרָא דְּטוֹבָה לִימִינוֹ וְרָעָה לִשְׂמֹאלוֹ, דִּכְתִיב: "לֵב חָכָם לִימִינוֹ וְלֵב כְּסִיל לִשְׂמֹאלוֹ".
תָּנוּ רַבָּנָן: כְּלָיוֹת יוֹעֲצוֹת, לֵב מֵבִין, לָשׁוֹן מְחַתֵּךְ, פֶּה גּוֹמֵר, וְוֶשֶׁט מַכְנִיס וּמוֹצִיא כָּל מִינֵי מַאֲכָל, קָנֶה מוֹצִיא קוֹל,

דף סא:

רֵיאָה שׁוֹאֶבֶת כָּל מִינֵי מַשְׁקִין, כָּבֵד כּוֹעֵס, מָרָה זוֹרֶקֶת בּוֹ טִפָּה וּמְנִיחָתוֹ, טְחוֹל שׂוֹחֵק, קֻרְקְבָן טוֹחֵן, קֵיבָה יְשֵׁנָה, אַף נֵעוֹר. נֵעוֹר הַיְשֵׁן יָשֵׁן הַנֵּעוֹר — נְמוֹק וְהוֹלֵךְ לוֹ. תָּנָא: אִם שְׁנֵיהֶם יְשֵׁנִים אוֹ שְׁנֵיהֶם נֵעוֹרִים — מֵיד מֵת.

תַּנְיָא רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: צַדִּיקִים יֵצֶר טוֹב שׁוֹפְטָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי". רְשָׁעִים יֵצֶר רַע שׁוֹפְטָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "נְאֻם פֶּשַׁע לָרָשָׁע בְּקֶרֶב לִבִּי אֵין פַּחַד אֱלֹהִים לְנֶגֶד עֵינָיו".

בֵּינוֹנִים — זֶה וָז�ֶה שׁוֹפְטָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשֹּׁפְטֵי נַפְשׁוֹ".

אָמַר רַבָּה: כְּגוֹן אָנוּ בֵּינוֹנִים. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: לָא שַׁבֵּיק מָר חַיֵּי לְכָל בְּרִיָּה?

וְאָמַר רָבָא: לָא אִיבְּרִי עָלְמָא אֶלָּא לְרַשִּׁיעֵי גְּמוּרֵי אוֹ לְצַדִּיקֵי גְּמוּרֵי. אָמַר רָבָא: לְיַדַּע אִינָשׁ בְּנַפְשֵׁיהּ אִם צַדִּיק גְּמוּר הוּא אִם לָאו. אָמַר רַב: לָא אִיבְּרִי עָלְמָא אֶלָּא לְאַחְאָב בֶּן עָמְרִי וּלְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא. לְאַחְאָב בֶּן עָמְרִי — הָעוֹלָם הַזֶּה, וּלְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא — הָעוֹלָם הַבָּא.

"וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ". תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִם נֶאֱמַר "בְּכָל נַפְשְׁךָ", לָמָּה נֶאֱמַר "בְּכָל מְאֹדֶךָ"?, וְאִם נֶאֱמַר "בְּכָל מְאֹדֶךָ", לָמָּה נֶאֱמַר "בְּכָל נַפְשְׁךָ"? אֶלָּא אִם יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁגּוּפוֹ חָבִיב עָלָיו מִמָּמוֹנוֹ — לְכָךְ נֶאֱמַר "בְּכָל נַפְשְׁךָ". וְאִם יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁמָּמוֹנוֹ חָבִיב עָלָיו מִגּוּפוֹ — לְכָךְ נֶאֱמַר "בְּכָל מְאֹדֶךָ". רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: "בְּכָל נַפְשְׁךָ" אֲפִילּוּ נוֹטֵל אֶת נַפְשֶׁךָ.

תָּנוּ רַבָּנָן: פַּעַם אַחַת גָּזְרָה מַלְכוּת הָרִשָׁעָה שֶׁלֹּא יַעַסְקוּ יִשְׂרָאֵל בַּתּוֹרָה. בָּא פַּפּוּס בֶּן יְהוּדָה וּמְצָאוֹ לְרַבִּי עֲקִיבָא שֶׁהָיָה מַקְהִיל קְהִלּוֹת בָּרַבִּים וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה. אָמַר לוֹ: עֲקִיבָא אִי אַתָּה מִתְיָרֵא מִפְּנֵי מַלְכוּת?

אָמַר לוֹ: אֶמְשׁוֹל לְךָ מָשָׁל, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה — לְשׁוּעָל שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ עַל גַּב הַנָּהָר, וְרָאָה דָּגִים שֶׁהָיוּ מִתְקַבְּצִים מִמָּקוֹם לְמָקוֹם. אָמַר לָהֶם: מִפְּנֵי מָה אַתֶּם בּוֹרְחִים? אָמְרוּ לוֹ: מִפְּנֵי רְשָׁתוֹת שֶׁמְּבִיאִין עָלֵינוּ בְּנֵי אָדָם. אָמַר לָהֶם: רְצוֹנְכֶם שֶׁתַּעֲלוּ לַיַּבָּשָׁה, וְנָדוּר אֲנִי וְאַתֶּם, כְּשֵׁם שֶׁדָּרוּ אֲבוֹתַי עִם אֲבוֹתֵיכֶם? אָמְרוּ לוֹ: אַתָּה הוּא שֶׁאוֹמְרִים עָלֶיךָ פִּקֵּחַ שֶׁבַּחַיּוֹת?! לֹא פִּקֵּחַ אַתָּה, אֶלָּא טִפֵּשׁ אַתָּה! וּמָה בִּמְקוֹם חַיּוּתֵנוּ, אָנוּ מִתְיָרְאִין, בִּמְקוֹם מִיתָתֵנוּ — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. אַף אֲנַחְנוּ עַכְשָׁיו שֶׁאָנוּ יוֹשְׁבִים וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, שֶׁכָּתוּב בָּהּ: "כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ", כָּךְ, אִם אָנוּ הוֹלְכִים וּמְבַטְּלִים מִמֶּנָּה — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה!

אָמְרוּ: לֹא הָיוּ יָמִים מוּעָטִים, עַד שֶׁתְּפָסוּהוּ לְרַבִּי עֲקִיבָא וַחֲבָשׁוּהוּ בְּבֵית הָאֲסוּרִים, וְתָפְסוּ לְפַפּוּס בֶּן יְהוּדָה וַחֲבָשׁוּהוּ אֶצְלוֹ. אָמַר לוֹ: פַּפּוּס, מִי הֲבִיאֲךָ לְכָאן? אָמַר לוֹ: אַשְׁרֶיךָ רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁנִּתְפַּסְתָּ עַל דִּבְרֵי תוֹרָה. אוֹי לוֹ לְפַפּוּס שֶׁנִּתְפַּס עַל דְּבָרִים בְּטֵלִים.

בְּשָׁעָה שֶׁהוֹצִיאוּ אֶת רַבִּי עֲקִיבָא לַהֲרִיגָה זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע הָיָה, וְהָיוּ סוֹרְקִים אֶת בְּשָׂרוֹ בְּמַסְרְקוֹת שֶׁל בַּרְזֶל, וְהָיָה מְקַבֵּל עָלָיו עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם. אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: רַבֵּינוּ, עַד כָּאן?! אָמַר לָהֶם: כָּל יָמַי הָיִיתִי מִצְטַעֵר עַל פָּסוּק זֶה "בְּכָל נַפְשְׁךָ" אֲפִילּוּ נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ. אָמַרְתִּי: מָתַי יָבֹא לְיָדַי וַאֲקַיְּימֶנּוּ, וְעַכְשָׁיו שֶׁבָּא לְיָדַי, לֹא אֲקַיְּימֶנּוּ? הָיָה מַאֲרִיךְ בְּ"אֶחָד", עַד שֶׁיְּצָתָה נִשְׁמָתוֹ בְּ"אֶחָד". יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: "אַשְׁרֶיךָ רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁיְּצָאָה נִשְׁמָתְךָ בְּאֶחָד".

אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: זוֹ תּוֹרָה וְזוֹ שְׂכָרָהּ? "מִמְּתִים יָדְךָ ה' מִמְּתִים וגו'"! אָמַר לָהֶם: "חֶלְקָם בַּחַיִּים". יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: "אַשְׁרֶיךָ רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁאַתָּה מְזוּמָּן לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא".

לֹא יָקֵל אָדָם אֶת רֹאשׁוֹ כְּנֶגֶד שַׁעַר הַמִּזְרָח שֶׁהוּא מְכוּוָּן כְּנֶגֶד בֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים וְכוּ'.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לֹא אָמְרוּ אֶלָּא מִן הַצּוֹפִים וְלִפְנִים, וּבְרוֹאֶה. אִיתְּמַר נָמֵי: אָמַר רַבִּי אַבָּא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא אָמְרוּ אֶלָּא מִן הַצּוֹפִים וְלִפְנִים, וּבְרוֹאֶה וּבְשֶׁאֵין גָּדֵר, וּבִזְמַן שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה.

תָּנוּ רַבָּנָן: הַנִּכְנָס בִּיהוּדָה, לֹא יִכָּנֵס מִזְרָח וּמַעֲרָב, אֶלָּא צָפוֹן וְדָרוֹם. וּבַגָּלִיל לֹא יִכָּנֵס אֶלָּא מִזְרָח וּמַעֲרָב. וְרַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר. שֶׁהָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לֹא אָסְרוּ אֶלָּא בְּרוֹאֶה, וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם גָּדֵר, וּבִזְמַן שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה. וַחֲכָמִים אוֹסְרִים.

חֲכָמִים הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא! אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ צְדָדִין.

תַּנְיָא אִידַּךְ: הַנִּכְנָס בִּיהוּדָה — לֹא יִכָּנֵס מִזְרָח וּמַעֲרָב אֶלָּא צָפוֹן וְדָרוֹם. וּבַגָּלִיל, צָפוֹן וְדָרוֹם — אָסוּר, מִזְרָח וּמַעֲרָב — מוּתָּר. וְרַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר. שֶׁהָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לֹא אָסְרוּ אֶלָּא בְּרוֹאֶה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים — אָסוּר, בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים — מוּתָּר. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹסֵר בְּכָל מָקוֹם.

רַבִּי עֲקִיבָא הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא! אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ חוּץ לָאָרֶץ.

רַבָּה הֲוָו שַׁדְיֵין לֵיהּ לִבְנֵי מִזְרָח וּמַעֲרָב. אֲזַל אַבָּיֵי שְׁדַנְהוּ צָפוֹן וְדָרוֹם, עָל רַבָּה תְּרַצַנְהוּ. אָמַר: מַאן הַאי דְּקָמְצַעַר לִיהּ? אֲנָא כְּרַבִּי עֲקִיבָא סְבִירָא לִי דְּאָמַר: בְּכָל מָקוֹם אָסוּר.

דף סב.

תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: פַּעַם אַחַת נִכְנַסְתִּי אַחַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְבֵית הַכִּסֵּא, וְלָמַדְתִּי מִמֶּנּוּ שִׁלְשָׁה דְּבָרִים: לָמַדְתִּי שֶׁאֵין נִפְנִין מִזְרָח וּמַעֲרָב אֶלָּא צָפוֹן וְדָרוֹם, וְלָמַדְתִּי שֶׁאֵין נִפְרָעִין מֵעוּמָּד אֶלָּא מְיוּשָּׁב, וְלָמַדְתִּי שֶׁאֵין מְקַנְּחִין בְּיָמִין אֶלָּא בִּשְׂמֹאל. אָמַר לוֹ בֶּן עַזַּאי: עַד כָּאן הֵעַזְתָּ פָּנֶיךָ בְּרַבְּךָ?! אָמַר לוֹ תּוֹרָה הִיא, וְלִלְמוֹד אֲנִי צָרִיךְ.

תַּנְיָא, בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: פַּעַם אַחַת נִכְנַסְתִּי אַחַר רַבִּי עֲקִיבָא לְבֵית הַכִּסֵּא, וְלָמַדְתִּי מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים: לָמַדְתִּי שֶׁאֵין נִפְנִין מִזָּרָח וּמַעֲרָב אֶלָּא צָפוֹן וְדָרוֹם, וְלָמַדְתִּי שֶׁאֵין נִפְרָעִין מְעוּמָּד אֶלָּא מְיוּשָּׁב, וְלָמַדְתִּי שֶׁאֵין מְקַנְּחִין בִּימִין אֶלָּא בִּשְׂמֹאל. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: עַד כָּאן הֵעַזְתָּ פָּנֶיךָ בְּרַבְּךָ?! אָמַר לוֹ: תּוֹרָה הִיא, וְלִלְמוֹד אֲנִי צָרִיךְ.

רַב כָּהֲנָא עָל, גְּנָא תּוּתֵי דְּרוֹרֵי דְּרַב. שַׁמְעֵיהּ דְּשָׁח וְשָׂחַק וְעָשָׂה צָרְכָיו. אָמַר לֵיהּ: דְּמֵי פּוּמֵיהּ דְּאַבָּא כִּדְלָא שָׁרֵיף תַּבְשִׁילָא. אָמַר לֵיהּ: כָּהֲנָא, הָכָא אַתְּ? פּוֹק, דִּלְאו אוֹרַח אַרְעָא. אָמַר לֵיהּ: תּוֹרָה הִיא, וְלִלְמוֹד אֲנִי צָרִיךְ.

מִפְּנֵי מָה אֵין מְקַנְּחִין בִּימִין אֶלָּא בִּשְׂמֹאל? אָמַר רָבָא: מִפְּנֵי שֶׁהַתּוֹרָה נִיתְּנָה בִּימִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ". רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁהִיא קְרוֹבָה לַפֶּה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁקּוֹשֵׁר בָּהּ תְּפִילִּין. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁמַּרְאֶה בָּהּ טַעֲמֵי תּוֹרָה.

כְּתַנָּאֵי. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִפְּנֵי שֶׁאוֹכֶל בָּהּ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מִפְּנֵי שֶׁכּוֹתֵב בָּהּ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מִפְּנֵי שֶׁמַּרְאֶה בָּהּ טַעֲמֵי תּוֹרָה.

אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם בַּר חֲנִילַאי: כָּל הַצָּנוּעַ בְּבֵית הַכִּסֵּא נִצּוֹל מִשָּׁלֹשָׁה דְּבָרִים — מִן הַנְּחָשִׁים, וּמִן הָעַקְרַבִּים, וּמִן הַמַּזִּיקִין. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף חֲלוֹמוֹתָיו מְיוּשָּׁבִים עָלָיו.

הַהוּא בֵּית הַכִּסֵּא דַּהֲוָה בְּטָבֶרְיָא, כִּי הֲווֹ עָיְילִי בֵּיהּ בֵּי תְרֵי — אֶפִּילּוּ בִּימָמָא מִתַּזְקִי. רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי הֲווֹ עָיְילִי בֵּיהּ חַד וְחַד לְחוֹדֵיהּ — וְלָא מִתַּזְקִי. אָמְרִי לְהוּ רַבָּנַן: לָא מִסְתְּפֵיתוּ? אָמְרִי לְהוּ: אֲנַן קַבָּלָה גְּמִירְנַן, קַבָּלָה דְּבֵית הַכִּסֵּא — צְנִיעוּתָא וּשְׁתִיקוּתָא. קַבָּלָה דְּיִסּוּרֵי — שְׁתִיקוּתָא וּמַבְעֵי רַחֲמֵי.

אַבָּיֵי מְרַבְּיָא לֵיהּ אַמֵּיהּ אִמְּרָא לְמֵיעַל בַּהֲדֵיהּ לְבֵית הַכִּסֵּא. וּלְרַבֵּי לֵיהּ גַּדְיָא! שַׁעִיר בְּשָׂעִיר מִיחַלַּף.

רָבָא, מְקַמֵּי דַּהֲוָה רָישָׁא, מְקָרְקְשָׁא לֵיהּ בַּת רַב חִסְדָּא אַמְגּוּזָא בְּלָקָנָא. בָּתַר דִּמְלַךְ, עָבְדָא לֵיהּ כַּוְותָא, וּמַנְּחָא לֵיהּ יָדָא אַרֵישֵׁיהּ.

אָמַר עוּלָּא: אֲחוֹרֵי הַגָּדֵר — נִפְנֶה מִיָּד. וּבַבְּקָעָה, כָּל זְמַן שֶׁמִּתְעַטֵּשׁ וְאֵין חֲבֵרוֹ שׁוֹמֵעַ. אִיסִי בַּר נָתָן מַתְנֵי הָכִי: אֲחוֹרֵי הַגָּדֵר, כָּל זְמַן שֶׁמִּתְעַטֵּשׁ וְאֵין חֲבֵרוֹ שׁוֹמֵעַ, וּבַבְּקָעָה — כָּל זְמַן שֶׁאֵין חֲבֵרוֹ רוֹאֵהוּ.

מֵיתִיבִי: יוֹצְאִין מִפֶּתַח בֵּית הַבַּד, וְנִפְנִין לַאֲחוֹרֵי הַגָּדֵר, וְהֵן טְהוֹרִין!

בְּטָהֳרוֹת הֵקֵלּוּ.

תָּא שְׁמַע: כַּמָּה יַרְחִקוּ וְיִהְיוּ טְהוֹרִין — כְּדֵי שֶׁיְּהֵא רוֹאֵהוּ! שָׁאנֵי אוֹכְלֵי טָהֳרוֹת, דַּאֲקִילּוּ בְּהוּ רַבָּנַן.

רַב אָשֵׁי אָמַר: מַאי ״כָּל זְמַן שֶׁאֵין חֲבֵרוֹ רוֹאֶה״ דְּקָאָמַר אִיסִי בַּר נָתָן — כָּל זְמַן שֶׁאֵין חֲבֵרוֹ רוֹאֶה אֶת פֵּרוּעוֹ, אֲבָל לְדִידֵיהּ חָזֵי לֵיהּ.

הַהוּא סַפְדָנָא דִּנְחֵית קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, אֲמַר: ״הַאי צָנוּעַ בְּאוֹרְחוֹתָיו הָוָה״. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן: אַתְּ עַיֵּילְתְּ בַּהֲדֵיהּ לְבֵית הַכִּסֵּא וְיָדַעַתְּ אִי צָנוּעַ אִי לָא? דְּתַנְיָא: אֵין קוֹרִין ״צָנוּעַ״ אֶלָּא לְמִי שֶׁצָּנוּעַ בְּבֵית הַכִּסֵּא.

וְרַב נַחְמָן מַאי נָפְקָא לֵיהּ מִינֵּיהּ? מִשּׁוּם דְּתַנְיָא: כְּשֵׁם שֶׁנִּפְרָעִין מִן הַמֵּתִים כָּךְ נִפְרָעִין מִן הַסַּפְדָנִין, וּמִן הָעוֹנִין אַחֲרֵיהֶן.

תָּנוּ רַבָּנָן: אֵיזֶהוּ צָנוּעַ — זֶה הַנִּפְנֶה בַּלַּיְלָה בַּמָּקוֹם שֶׁנִּפְנָה בַּיּוֹם.

אִינִי?! וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לְעוֹלָם יַנְהִיג אָדָם אֶת עַצְמוֹ שַׁחֲרִית וְעַרְבִית, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא צָרִיךְ לְהִתְרַחֵק! וְתוּ, רָבָא בִּימָמָא הָוֶה אָזֵיל עַד מִיל, וּבְלֵילְיָא אָמַר לֵיהּ לְשַׁמָּעֵיהּ: פְּנֵה לִי דּוּכְתָּא בְּרִחוּבָא דְּמָתָא. וְכֵן אָמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְשַׁמָּעֵיהּ: חֲזֵי מַאן דְּאֵיכָּא אֲחוֹרֵי בֵּית חֲבָרַיָּא, דְּבָעֵינָא לְמִפְנֵי! לָא תֵּימָא בַּמָּקוֹם, אֶלָּא אֵימָא: כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּפְנָה בַּיּוֹם.

רַב אָשֵׁי אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא בַּמָּקוֹם, לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְקֶרֶן זָוִית.

גּוּפָא. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לְעוֹלָם יַנְהִיג אָדָם אֶת עַצְמוֹ שַׁחֲרִית וְעַרְבִית, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא צָרִיךְ לְהִתְרַחֵק.

תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: הַשְׁכֵּם וְצֵא, הַעֲרֵב וְצֵא, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְרַחֵק. מַשְׁמֵשׁ וְשֵׁב, וְאַל תֵּשֵׁב וּתְמַשְׁמֵשׁ, שֶׁכָּל הַיּוֹשֵׁב וּמְמַשְׁמֵשׁ — אֲפִילּוּ עוֹשִׂין כְּשָׁפִים בְּאַסְפַּמְיָא, בָּאִין עָלָיו.

וְאִי אִנְּשֵׁי וְיתִיב וְאַחַר כָּךְ מַשְׁמֵשׁ, מַאי תַּקָּנְתֵּיהּ? — כִּי קָאֵי, לֵימָא הָכִי: ״לָא לִי לָא לִי, לָא תַּחִים וְלָא תַּחְתִּים, לָא הָנֵי וְלָא מֵהָנֵי, לָא חַרְשֵׁי דְּחַרְשָׁא וְלָא חַרְשֵׁי דְּחַרְשְׁתָא״.

דף סב:

תַּנְיָא, בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: עַל כָּל מִשְׁכָּב שְׁכַב, חוּץ מִן הַקַּרְקַע. עַל כָּל מוֹשָׁב שֵׁב, חוּץ מִן הַקּוֹרָה. אָמַר שְׁמוּאֵל: שֵׁינָה בְּעַמּוּד הַשַּׁחַר כְּאִסְטָמָא לְפַרְזְלָא. יְצִיאָה בְּעַמּוּד הַשַּׁחַר כְּאִסְטָמָא לְפַרְזְלָא.

בַּר קַפָּרָא הֲוָה מְזַבֵּן מִילֵּי בְּדִינָרֵי: עַד דְּכָפְנַתְּ — אֱכוֹל. עַד דְּצָחֵית — שְׁתִי, עַד דְּרָתְחָא קְדָרָךְ — שְׁפוֹךְ. קְרָנָא קָרְיָא בְּרוֹמֵי, בַּר מְזַבֵּין תְּאֵנֵי, תְּאֵנֵי דַּאֲבוּךְ זַבֵּין.

אָמַר לְהוּ אַבָּיֵי לְרַבָּנָן: כִּי עָיְילִיתוּ בִּשְׁבִילֵי דְּמָחוֹזָא לְמִיפַּק בֵּיהּ בְּחַקְלָא, לָא תֶּחֱזוֹ לָא לְהַהּ גִּיסָא וְלָא לְהַהּ גִּיסָא, דִּלְמָא יָתְבֵי נָשֵׁי, וְלָאו אוֹרַח אַרְעָא לְאִסְתַּכּוֹלֵי בְּהוּ.

רַב סָפְרָא עָל לְבֵית הַכִּסֵּא. אֲתָא רַבִּי אַבָּא, נְחַר לֵיהּ אַבָּבָא. אָמַר לֵיהּ: לֵיעוּל מָר. בָּתַר דְּנָפַק אָמַר לֵיהּ: עַד הַשְׁתָּא לָא עָיְילְתְּ לְשַׁעְיר, וּגְמַרְתְּ לָךְ מִילֵּי דְּשַׁעְיר! לָאו הָכִי תְּנַן:

מְדוּרָה הָיְתָה שָׁם וּבֵית הַכִּסֵּא שֶׁל כָּבוֹד. וְזֶה הָיָה כְּבוֹדוֹ: מְצָאוֹ נָעוּל — בְּיָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ שָׁם אָדָם, מְצָאוֹ פָּתוּחַ — בְּיָדוּעַ שֶׁאֵין שָׁם אָדָם. אַלְמָא לָאו אוֹרַח אַרְעָא הוּא!

וְהוּא סָבַר מְסוֹכָּן הוּא. דְּתַנְיָא, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עַמּוּד הַחוֹזֵר מֵבִיא אֶת הָאָדָם לִידֵי הִרְהוּרָן. סִילּוֹן הַחוֹזֵר מֵבִיא אֶת הָאָדָם לִידֵי יֵרָקוֹן.

רַבִּי אֶלְעָזָר עָל לְבֵית הַכִּסֵּא. אָתָא הַהוּא רוֹמָאָה דַּחֲקֵיהּ. קָם רַבִּי אֶלְעָזָר וּנְפַק. אָתָא דְּרָקוֹנָא שַׁמְטֵיהּ לְכַרְכְּשֵׁיהּ. קָרֵי עֲלֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר: "וְאֶתֵּן אָדָם תַּחְתֶּיךָ", אַל תִּקְרֵי "אָדָם" אֶלָּא "אֱדוֹם".

"וְאָמַר לַהֲרָגֵךְ וַתָּחֶס עָלֶיךָ".

"וְאָמַר", "וְאָמַרְתִּי" מִיבְּעֵי לֵיהּ! "וַתָּחֶס", "וְחַסְתִּי" מִיבְּעֵי לֵיהּ! אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אָמַר לוֹ דָּוִד לְשָׁאוּל: מִן הַתּוֹרָה בֶּן הֲרִיגָה אַתָּה, שֶׁהֲרֵי רוֹדֵף אַתָּה, וְהַתּוֹרָה אָמְרָה: בָּא לְהָרְגְּךָ — הַשְׁכֵּם לְהָרְגוֹ, אֶלָּא צְנִיעוּת שֶׁהָיְתָה בְּךָ, הִיא חָסָה עָלֶיךָ.

וּמַאי הִיא? — דִּכְתִיב: "וַיָּבֹא אֶל גְּדֵרוֹת הַצֹּאן עַל הַדָּרֶךְ וְשָׁם מְעָרָה וַיָּבֹא שָׁאוּל לְהָסֵךְ אֶת רַגְלָיו". תָּנָא: גְּדֵר לִפְנִים מִן גָּדֵר, וּמְעָרָה לִפְנִים מִמְּעָרָה לְהָסֵךְ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מְלַמֵּד שֶׁסִּיכֵּךְ עַצְמוֹ כְּסוּכָּה.

"וַיָּקָם דָּוִד וַיִּכְרֹת אֶת כְּנַף הַמְּעִיל אֲשֶׁר לְשָׁאוּל בַּלָּט", אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: כָּל הַמְבַזֶּה אֶת הַבְּגָדִים, סוֹף אֵינוֹ נֶהֱנֶה מֵהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְכַסֻּהוּ בַּבְּגָדִים וְלֹא יִחַם לוֹ".

"אִם ה' הֱסִיתְךָ בִּי יָרַח מִנְחָה", אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אָמַר לֵיהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְדָוִד: "מֵסִית" קָרֵית לִי? הֲרֵי אֲנִי מַכְשִׁילְךָ בְּדָבָר שֶׁאֲפִילּוּ תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן יוֹדְעִים אוֹתוֹ. דִּכְתִיב: "כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ וְגוֹ'". מִיָּד, "וַיַּעֲמֹד שָׂטָן עַל יִשְׂרָאֵל", וּכְתִיב: "וַיָּסֶת אֶת דָּוִד בָּהֶם לֵאמֹר לֵךְ מְנֵה אֶת יִשְׂרָאֵל". וְכֵיוָן דְּמִנְיָנְהוּ לָא שָׁקֵל מִינַּייְהוּ כּוֹפֶר. דִּכְתִיב: "וַיִּתֵּן ה' דֶּבֶר בְּיִשְׂרָאֵל מֵהַבֹּקֶר וְעַד עֵת מוֹעֵד".

מַאי "עֵת מוֹעֵד"? אָמַר שְׁמוּאֵל סָבָא חַתְנֵיהּ דְּרַבִּי חֲנִינָא מְשַׁמֵּיהּ דְּרַבִּי חֲנִינָא: מִשְּׁעַת שְׁחִיטַת הַתָּמִיד עַד שְׁעַת זְרִיקָתוֹ. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: עַד חֲצוֹת מַמָּשׁ.

"וַיֹּאמֶר לַמַּלְאָךְ הַמַּשְׁחִית בָּעָם רַב". אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אָמַר לֵיהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמַלְאָךְ: טוֹל לִי רַב שֶׁבָּהֶם, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ לִיפָּרַע מֵהֶם כַּמָּה חוֹבוֹת. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה מֵת אֲבִישַׁי בֶּן צְרוּיָה, שֶׁשָּׁקוּל כְּרוּבָּהּ שֶׁל סַנְהֶדְרִין.

"וּבְהַשְׁחִית רָאָה ה' וַיִּנָּחֶם", מַאי רָאָה?

אָמַר רַב: רָאָה יַעֲקֹב אָבִינוּ, דִּכְתִיב: "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר רָאָם". וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֶפְרוֹ שֶׁל יְצָחָק רָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֱלֹהִים יִרְאֶה לּוֹ הַשֶּׂה".

רַבִּי יִצְחָק נַפָּחָא אָמַר: כֶּסֶף כִּפּוּרִים רָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְלָקַחְתָּ אֶת כֶּסֶף הַכִּפּוּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ׳״. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בֵּית הַמִּקְדָּשׁ רָאָה, דִּכְתִיב: ״בְּהַר ה׳ יֵרָאֶה״.

פְּלִיגִי בָּהּ רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי. חַד אָמַר כֶּסֶף הַכִּפּוּרִים רָאָה, וְחַד אָמַר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ רָאָה. וּמִסְתַּבְּרָא כְּמַאן דְּאָמַר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ רָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אֲשֶׁר יֵאָמֵר הַיּוֹם בְּהַר ה׳ יֵרָאֶה״.

לֹא יִכָּנֵס אָדָם לְהַר הַבַּיִת בְּמַקְלוֹ וְכוּ׳. מַאי ״קַפֶּנְדַּרְיָא״? אָמַר רָבָא: קַפֶּנְדַּרְיָא כִּשְׁמָהּ. וְרַב חָנָא בַּר אַדָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב סַמָּא בְּרֵיהּ דְּרַב מָרִי אָמַר: כְּמַאן דְּאָמַר אִינָשׁ: ״אַדְמַקֵּיפְנָא אַדְּרֵי, אֵיעוּל בָּהָא״. אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: הַנִּכְנָס לְבֵית הַכְּנֶסֶת עַל מְנָת שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹתוֹ קַפֶּנְדַּרְיָא — מוּתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ קַפֶּנְדַּרְיָא.

רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר: אִם הָיָה שָׁבִיל מֵעִיקָּרוֹ — מוּתָּר. אָמַר רַבִּי חֶלְבּוֹ אָמַר רַב הוּנָא: הַנִּכְנָס לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְהִתְפַּלֵּל, מוּתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ קַפֶּנְדַּרְיָא. שֶׁנֶּאֱמַר: ״וּבָבֹא עַם הָאָרֶץ לִפְנֵי ה׳ בַּמּוֹעֲדִים וְגוֹ׳״.

וּרְקִיקָה מִקַּל וָחוֹמֶר. אָמַר רַב בִּיבִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל הָרוֹקֵק בְּהַר הַבַּיִת בַּזְּמַן הַזֶּה, כְּאִילּוּ רוֹקֵק בְּבַת עֵינוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְהָיוּ עֵינַי וְלִבִּי שָׁם כָּל הַיָּמִים״.

אָמַר רָבָא: וְרִקִּיקָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת — שְׁרֵיָא, מִידֵּי דְּהָוָה אַמְּנָעָל. מָה מְּנָעָל בְּהַר הַבַּיִת אָסוּר, בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מוּתָּר. אַף וְרִקִּיקָה, בְּהַר הַבַּיִת הוּא דְּאָסוּר, בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שְׁרֵי.

אֲמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְרָבָא, וְאָמְרִי לַהּ רָבִינָא לְרָבָא, וְאָמְרִי לַהּ רַב אַדָּא בַּר מַתְנָא לְרָבָא: אַדְּיָלֵיף מִמְּנָעָל, נֵילַף מִקַּפֶּנְדַּרְיָא!

אָמַר לֵיהּ: תַּנָּא יָלֵיף מִמְּנָעָל, וְאַתְּ אָמְרַתְּ מִקַּפֶּנְדַּרְיָא?! מַאי הִיא? — דְּתַנְיָא לֹא יִכָּנֵס אָדָם לְהַר הַבַּיִת לֹא בְּמַקְלוֹ שֶׁבְּיָדוֹ, וְלֹא בְּמִנְעָלוֹ שֶׁבְּרַגְלוֹ, וְלֹא בְּמָעוֹת הַצְּרוּרִים לוֹ בְּסִדִינוֹ, וּבְפוּנְדָּתוֹ מוּפְשֶׁלֶת לַאֲחוֹרָיו, וְלֹא יַעֲשֶׂנָּה קַפֶּנְדַּרְיָא. וּרְקִיקָה מִקַּל וָחוֹמֶר מִמְּנָעָל: וּמָה מְּנָעָל, שֶׁאֵין בּוֹ דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן, אָמְרָה תּוֹרָה: ״שַׁל נְעָלֶיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ״. רְקִיקָה, שֶׁהִיא דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן — לֹא כָּל שֶׁכֵּן?!

רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: ״כִּי אֵין לָבוֹא אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ בִּלְבוּשׁ שָׂק״. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר: וּמָה שַׂק, שֶׁאֵינוֹ מָאוּס, לִפְנֵי בָּשָׂר וָדָם — כָּךְ. וְרִקִּיקָה, שֶׁהִיא מְאוּסָה, לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים — לֹא כָּל שֶׁכֵּן?!

אֲמַר לֵיהּ: אָנָא הָכִי קָאֲמִינָא: נֵימָא הָכָא לְחוּמְרָא וְהָכָא לְחוּמְרָא,

דף סג.

וְאֵימָא: הַר הַבַּיִת דְּאָסוּר בְּמִנְעָל — לֵילֵף מִמִּנְעָל. אֶבָל בֵּית הַכְּנֶסֶת דְּשָׁרֵי בְּמִנְעָל, אַדְּיָלֵיף מִמִּנְעָל וּלְהֵיתֵר, נֵילַף מִקַּפְּנַדְּרְיָא וּלְאִסּוּר!

אֶלָּא אָמַר רָבָא: כִּי בֵּיתוֹ — מָה בֵּיתוֹ, אַקַּפְּנַדְּרְיָא קָפִיד אִינָשׁ, אַרְקִיקָה וּמִנְעָל לָא קָפִיד אִינָשׁ, אַף בֵּית הַכְּנֶסֶת, קַפְּנַדְּרְיָא הוּא דַּאֲסִיר, רְקִיקָה וּמִנְעָל — שְׁרֵי.

כָּל חוֹתְמֵי בְּרָכוֹת שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ וְכוּ'.

כָּל כָּךְ לָמָּה — לְפִי שֶׁאֵין עוֹנִין "אָמֵן" בַּמִּקְדָּשׁ. וּמִנַּיִן שֶׁאֵין עוֹנִין אָמֵן בַּמִּקְדָּשׁ? — שֶׁנֶּאֱמַר: "קוּמוּ בָּרְכוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם מִן הָעוֹלָם עַד הָעוֹלָם". וְאוֹמֵר: "וִיבָרְכוּ אֶת שֵׁם כְּבוֹדֶךָ וּמְרוֹמַם עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה".

יָכוֹל כָּל הַבְּרָכוֹת כּוּלָּן תְּהֵא לָהֶן תְּהִלָּה אַחַת, תַּלְמוּד לוֹמַר: "וּמְרוֹמַם עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה", עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה — תֵּן לוֹ תְּהִלָּה.

הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵא אָדָם שׁוֹאֵל בְּשְׁלוֹם חֲבֵרוֹ וְכוּ'. מַאי "וְאוֹמֵר"?

וְכִי תֵּימָא בֹּעַז מִדַּעְתֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ קָאָמַר — תָּא שְׁמַע "ה' עִמְּךָ גִּבּוֹר הֶחָיִל". וְכִי תֵּימָא מַלְאָךְ הוּא דְּקָאָמַר לֵיהּ לְגִדְעוֹן — תָּא שְׁמַע "אַל תָּבוּז כִּי זָקְנָה אִמֶּךָ".

וְאוֹמֵר: "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה' הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ". אָמַר רָבָא: הַאי קְרָא, מֵרִישֵׁיהּ לְסֵיפֵיהּ מִדְּרִישׁ, מִסֵּיפֵיהּ לְרֵישֵׁיהּ מִדְּרִישׁ.

מֵרִישֵׁיהּ לְסֵיפֵיהּ מִדְּרִישׁ — "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה'", מַאי טַעַם? — מִשּׁוּם "הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ". מִסֵּיפֵיהּ לְרֵישֵׁיהּ מִדְּרִישׁ: "הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ" מַאי טַעְמָא? — מִשּׁוּם "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה'".

תַּנְיָא, הִלֵּל הַזָּקֵן אוֹמֵר: בְּשָׁעַת הַמַּכְנִיסִין — פַּזֵּר. בְּשָׁעַת הַמְפַזְּרִים — כַּנֵּס. וְאִם רָאִיתָ דּוֹר שֶׁהַתּוֹרָה חֲבִיבָה עָלָיו — פַּזֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "יֵשׁ מְפַזֵּר וְנוֹסָף עוֹד". וְאִם רָאִיתָ דּוֹר שֶׁאֵין הַתּוֹרָה חֲבִיבָה עָלָיו — כַּנֵּס, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֵת לַעֲשׂוֹת לַה' הֵפֵרוּ תוֹרָתֶךָ".

דָּרַשׁ בַּר קַפָּרָא: זָלַת — קִבּוּץ קִנֵּה מִינֵהּ, בַּאֲתַר דְּלֵית גְּבַר — תַּמָּן הֱוֵי גְּבַר. אָמַר אַבָּיֵי: שְׁמַע מִינַּהּ, בַּאֲתַר דְּאִית גְּבַר — תַּמָּן לָא תְּהֲוֵי גְּבַר.

פְּשִׁיטָא! לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא בְּשָׁשְׁנֵיהֶם שָׁוִין.

דָּרַשׁ בַּר קַפָּרָא: אֵיזוֹהִי פָּרָשָׁה קְטַנָּה שֶׁכָּל גּוּפֵי תוֹרָה תְּלוּיִין בָּהּ — "בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ וְהוּא יְיַשֵּׁר אׇרְחוֹתֶיךָ". אָמַר רָבָא: אֲפִילּוּ לְדַבֵּר עֲבֵירָה.

דָּרַשׁ בַּר קַפָּרָא: לְעוֹלָם יְלַמֵּד אָדָם אֶת בְּנוֹ אוּמָּנוּת נְקִיָּה וְקַלָּה. מָה הִיא? אָמַר רַב חִסְדָּא: מַחְטָא דְּתַלְמִיוּתָא.

תַּנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: לְעוֹלָם אַל יַרְבֶּה אָדָם רֹעִים בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִישׁ רֹעִים לְהִתְרוֹעֵעַ".

תַּנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: אַל יְמַנֶּה אָדָם אַפּוֹטְרוֹפּוֹס בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁאִלְמָלֵי לֹא מִינָּה פּוֹטִיפַר אֶת יוֹסֵף אַפּוֹטְרוֹפּוֹס בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ — לֹא בָּא לְאוֹתוֹ דָּבָר.

תַּנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת נָזִיר לְפָרָשַׁת סוֹטָה — לוֹמַר לְךָ שֶׁכָּל הָרוֹאֶה סוֹטָה בְּקִלְקוּלָהּ יַזִּיר עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן.

אָמַר חִזְקִיָּה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי כַּהֲנָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת סוֹטָה לְפָרָשַׁת תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת — לוֹמַר לְךָ: כֹּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת וְאֵינוֹ נוֹתְנָן לַכֹּהֵן, סוֹף נִצְרָךְ לַכֹּהֵן עַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִישׁ אֶת קָדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ", וּסְמִיךְ לֵיהּ "אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ", וּכְתִיב "וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ" וְגוֹ'. וְלֹא עוֹד אֶלָּא סוֹף שֶׁנִּצְרָךְ לָהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִישׁ אֶת קָדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ".

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: וְאִם נְתָנָן, סוֹף מִתְעַשֵּׁר, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה", "לוֹ יִהְיֶה" — מָמוֹן הַרְבֵּה.

אָמַר רַב הוּנָא בַּר בֶּרֶכְיָה מְשׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר: כָּל הַמְשַׁתֵּף שֵׁם שָׁמַיִם בְּצַעֲרוֹ — כּוֹפְלִין לוֹ פַּרְנָסָתוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ וְכֶסֶף תּוֹעָפוֹת לָךְ".

רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר: פַּרְנָסָתוֹ מְעוֹפֶפֶת לוֹ כְּצִפּוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכֶסֶף תּוֹעָפוֹת לָךְ".

אָמַר רַבִּי טָבִי אָמַר רַבִּי יֹאשִׁיָּה: כָּל הַמַּרְפֶּה עַצְמוֹ מִדִּבְרֵי תוֹרָה, אֵין בּוֹ כֹּחַ לַעֲמוֹד בְּיוֹם צָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "הִתְרַפִּיתָ בְּיוֹם צָרָה צַר כֹּחֶכָה". אָמַר רַב אַמֵּי בַּר מַתְנָה אָמַר שְׁמוּאֵל: וַאֲפִילּוּ מִצְוָה אַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר "הִתְרַפִּיתָ" — מִכָּל מָקוֹם.

אָמַר רַב סָפְרָא: רַבִּי אֲבָהוּ הָיָה מִשְׁתַּעֵי: כְּשֶׁיָּרַד חֲנִינָא בֶּן אֲחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לַגּוֹלָה, הָיָה מְעַבֵּר שָׁנִים וְקוֹבֵעַ חֳדָשִׁים בְּחוּצָה לָאָרֶץ.

שִׁגְּרוּ אַחֲרָיו שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, רַבִּי יוֹסֵי בֶּן כִּיפָּר, וּבֶן בְּנוֹ שֶׁל זְכַרְיָה בֶּן קְבוּטָל. כֵּיוָן שֶׁרָאָה אוֹתָם, אָמַר לָהֶם: לָמָּה בָּאתֶם? אָמְרוּ לוֹ: לִלְמוֹד תּוֹרָה בָּאנוּ. הִכְרִיז עֲלֵיהֶם: אֲנָשִׁים הַלָּלוּ גְּדוֹלֵי הַדּוֹר הֵם וַאֲבוֹתֵיהֶם שִׁמְּשׁוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. כְּאוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ: זְכַרְיָה בֶּן קְבוּטָל אוֹמֵר: הָרְבֵּה פְּעָמִים קָרִיתִי לְפָנָיו, בְּסֵפֶר דָּנִיֵּאל.

הִתְחִיל הוּא מְטַמֵּא וְהֵם מְטַהֲרִים, הוּא אוֹסֵר וְהֵם מַתִּירִים. הִכְרִיז עֲלֵיהֶם: אֲנָשִׁים הַלָּלוּ שֶׁל שָׁוְא הֵם, שֶׁל תֹּהוּ הֵם. אָמְרוּ לוֹ: כְּבָר בָּנִיתָ וְאִי אַתָּה יָכוֹל לִסְתּוֹר, כְּבָר גָּדַרְתָּ וְאִי אַתָּה יָכוֹל לִפְרוֹץ.

אָמַר לָהֶם: מִפְּנֵי מָה אֲנִי מְטַמֵּא וְאַתֶּם מְטַהֲרִים, אֲנִי אוֹסֵר וְאַתֶּם מַתִּירִים? אָמְרוּ לוֹ: מִפְּנֵי שֶׁאַתָּה מְעַבֵּר שָׁנִים וְקוֹבֵעַ חֳדָשִׁים בְּחוּץ לָאָרֶץ.

אָמַר לָהֶם: וַהֲלֹא עֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף, הָיָה מְעַבֵּר שָׁנִים וְקוֹבֵעַ חֳדָשִׁים בְּחוּץ לָאָרֶץ! אָמְרוּ לוֹ: הַנַּח רַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁלֹּא הִנִּיחַ כְּמוֹתוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אָמַר לָהֶם: אַף אֲנִי לֹא הִנַּחְתִּי כְּמוֹתִי

בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אָמְרוּ לוֹ: גְּדָיִים שֶׁהִנַּחְתָּ נַעֲשׂוּ תְּיָשִׁים בַּעֲלֵי קַרְנַיִם, וְהֵם שִׁגְּרוּנוּ אֶצְלְךָ, וְכֵן אָמְרוּ לָנוּ: לְכוּ וְאִמְרוּ לוֹ בִּשְׁמֵנוּ: אִם שׁוֹמֵעַ — מוּטָב, וְאִם לָאו — יְהֵא בְּנִדּוּי.

דף סג:

וְאִמְרוּ לְאַחֵינוּ שֶׁבַּגּוֹלָה: אִם שׁוֹמְעִין — מוּטָב, וְאִם לָאו, יַעֲלוּ לְהַר, אֶחְיָה יְבָנָה מִזְּבֵחַ, חֲנַנְיָה יְנַגֵּן בְּכִנּוֹר, וְיִכְפְּרוּ כּוּלָּם, וְיֹאמְרוּ אֵין לָהֶם חֵלֶק בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.
מִיָּד נָעוּ כָּל הָעָם בִּבְכְיָה וְאָמְרוּ: חַס וְשָׁלוֹם, יֵשׁ לָנוּ חֵלֶק בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.
וְכָל כָּךְ לָמָּה? מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר ה' מִירוּשָׁלָיִם".
בִּשְׁלָמָא הוּא מְטַהֵר, וְהֵם מְטַמְּאִין — לְחוּמְרָא. אֶלָּא הוּא מְטַמֵּא וְהֵם מְטַהֲרִין, הֵיכִי הָוֵי?
וְהָא תַּנְיָא: חָכָם שֶׁטִּמֵּא — אֵין חֲבֵרוֹ רַשַּׁאי לְטַהֵר, אָסַר — אֵין חֲבֵרוֹ רַשַּׁאי לְהַתִּיר! קָסָבְרִי כִּי הֵיכִי דְּלָא נִגְרְרוּ בָּתְרֵיהּ.
תָּנוּ רַבָּנָן כְּשֶׁנִּכְנְסוּ רַבּוֹתֵינוּ לַכֶּרֶם בְּיַבְנֶה, הָיוּ שָׁם רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי נְחֶמְיָה וְרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. פָּתְחוּ בִּכְבוֹד אַכְסַנְיָא וְדָרְשׁוּ.
פָּתַח רַבִּי יְהוּדָה רֹאשׁ הַמְדַבְּרִים בְּכָל מָקוֹם בִּכְבוֹד תּוֹרָה, וְדָרַשׁ: "וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל וְנָטָה לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה". וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר: וּמָה אֲרוֹן ה' שֶׁלֹּא הָיָה מְרוּחָק אֶלָּא שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל אָמְרָה תּוֹרָה "וְהָיָה כָּל מְבַקֵּשׁ ה' יֵצֵא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד" — תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁהוֹלְכִים מֵעִיר לְעִיר וּמִמְּדִינָה לִמְדִינָה לִלְמוֹד תּוֹרָה, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.
"וְדִבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה פָּנִים אֶל פָּנִים", אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: מֹשֶׁה, אֲנִי וְאַתָּה נַסְבִּיר פָּנִים בַּהֲלָכָה. אֵיכָא דְּאָמְרִי כָּךְ אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: כְּשֵׁם שֶׁאֲנִי הִסְבַּרְתִּי לְךָ פָּנִים, כָּךְ אַתָּה הַסְבֵּר פָּנִים לְיִשְׂרָאֵל, וְהַחֲזֵר הָאֹהֶל לִמְקוֹמוֹ.
"וְשָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה" וְגוֹ', אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: עַכְשָׁיו יֹאמְרוּ הָרַב בְּכַעַס וְתַלְמִיד בְּכַעַס, יִשְׂרָאֵל מַה תְּהֵא עֲלֵיהֶם? אִם אַתָּה מַחֲזִיר הָאֹהֶל לִמְקוֹמוֹ — מוּטָב, וְאִם לָאו — יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן תַּלְמִידְךָ מְשָׁרֵת תַּחְתֶּיךָ.
וְהֵיכִי דְּכְתִיב: "וְשָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה". אָמַר רָבָא: אַף עַל פִּי כֵן, לֹא יָצָא הַדָּבָר לְבַטָּלָה. שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמְשָׁרְתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן נַעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל".
וְעוֹד פָּתַח רַבִּי יְהוּדָה בִּכְבוֹד תּוֹרָה וְדָרַשׁ: "הַסְכֵּת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיֵיתָ לְעָם", וְכִי אוֹתוֹ הַיּוֹם נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל? וַהֲלֹא אוֹתוֹ יוֹם סוֹף אַרְבָּעִים שָׁנָה הָיָה! אֶלָּא לְלַמֶּדְךָ שֶׁחֲבִיבָה תּוֹרָה עַל לוֹמְדֶיהָ בְּכָל יוֹם וְיוֹם כַּיּוֹם שֶׁנִּתְּנָה מֵהַר סִינַי.
אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא אִישׁ כְּפַר עַכּוֹ: תֵּדַע — שֶׁהֲרֵי אָדָם קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעַרְבִית, וְעֶרֶב אֶחָד אֵינוֹ קוֹרֵא — דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁלֹּא קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע מֵעוֹלָם.

"הַסְכֵּת" — עֲשׂוּ כִּתּוֹת כִּתּוֹת וְעִסְקוּ בַּתּוֹרָה. לְפִי שֶׁאֵין הַתּוֹרָה נִקְנֵית אֶלָּא בַּחֲבוּרָה. כִּדְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: מַאי דִּכְתִיב "חֶרֶב אֶל הַבַּדִּים וְנֹאָלוּ" — חֶרֶב עַל שׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁיּוֹשְׁבִים בַּד בְּבַד וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁמְּטַפְּשִׁים, כְּתִיב הָכָא "וְנֹאָלוּ", וּכְתִיב הָתָם "אֲשֶׁר נוֹאַלְנוּ". וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁחוֹטְאִים, שֶׁנֶּאֱמַר "וַאֲשֶׁר חָטָאנוּ".

אִיבָּעֵית אֵימָא מֵהָכָא: "נוֹאָלוּ שָׂרֵי צֹעַן".

דָּבָר אַחֵר: "הַסְכֵּת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל" — כַּתְּתוּ עַצְמְכֶם עַל דִּבְרֵי תוֹרָה. כִּדְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מְנַיִן שֶׁאֵין דִּבְרֵי תוֹרָה מִתְקַיְּימִין אֶלָּא בְּמִי שֶׁמֵּמִית עַצְמוֹ עָלֶיהָ — שֶׁנֶּאֱמַר: "זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל".

דָּבָר אַחֵר: "הַסְכֵּת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל" — הַס, וְאַחַר כָּךְ כַּתֵּת. כִּדְרָבָא, דְּאָמַר רָבָא: לְעוֹלָם יִלְמוֹד אָדָם תּוֹרָה, וְאַחַר כָּךְ יֶהֱגֶה.

אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: מַאי דִּכְתִיב "כִּי מִיץ חָלָב יוֹצִיא חֶמְאָה וּמִיץ אַף יוֹצִיא דָם וּמִיץ אַפַּיִם יוֹצִיא רִיב"?

בְּמִי אַתָּה מוֹצֵא חֶמְאָה שֶׁל תּוֹרָה — בְּמִי שֶׁמַּקִּיא חָלָב שֶׁיָּנַק מִשְּׁדֵי אִמּוֹ עָלֶיהָ.

"וּמִיץ אַף יוֹצִיא דָם" — כָּל תַּלְמִיד שֶׁכּוֹעֵס עָלָיו רַבּוֹ פַּעַם רִאשׁוֹנָה וְשׁוֹתֵק — זוֹכֶה לְהַבְחִין בֵּין דָּם טָמֵא לְדָם טָהוֹר.

"וּמִיץ אַפַּיִם יוֹצִיא רִיב" — כָּל תַּלְמִיד שֶׁכּוֹעֵס עָלָיו רַבּוֹ פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וְשׁוֹתֵק — זוֹכֶה לְהַבְחִין בֵּין דִּינֵי מָמוֹנוֹת לְדִינֵי נְפָשׁוֹת. דִּתְנַן, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: הָרוֹצֶה שֶׁיִּתְחַכֵּם — יַעֲסוֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, שֶׁאֵין לָךְ מִקְצוֹעַ בַּתּוֹרָה יוֹתֵר מֵהֶן, שֶׁהֵן כְּמַעְיָן נוֹבֵעַ.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: מַאי דִּכְתִיב "אִם נָבַלְתָּ בְהִתְנַשֵּׂא וְאִם זַמּוֹתָ יָד לְפֶה" — כָּל הַמְנַבֵּל עַצְמוֹ עַל דִּבְרֵי תוֹרָה — סוֹפוֹ לְהִתְנַשֵּׂא. וְאִם זָמַם — יָד לְפֶה.

פָּתַח רַבִּי נְחֶמְיָה בִּכְבוֹד אַכְסַנְיָא וְדָרַשׁ: מַאי דִּכְתִיב "וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל הַקֵּינִי לְכוּ סֻרוּ רְדוּ מִתּוֹךְ עֲמָלֵקִי פֶּן אוֹסִפְךָ עִמּוֹ וְאַתָּה עָשִׂיתָה חֶסֶד עִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"? וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וְחוֹמֶר: וּמָה יִתְרוֹ שֶׁלֹּא קָרַב אֶת מֹשֶׁה אֶלָּא לִכְבוֹד עַצְמוֹ — כָּךְ, הַמְּאַרֵחַ תַּלְמִיד חָכָם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וּמַאֲכִילוֹ וּמַשְׁקֵהוּ וּמְהַנֵּהוּ מִנְּכָסָיו — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

פָּתַח רַבִּי יוֹסֵי בִּכְבוֹד אַכְסַנְיָא וְדָרַשׁ: "לֹא תְתַעֵב אֲדֹמִי כִּי אָחִיךָ הוּא לֹא תְתַעֵב מִצְרִי כִּי גֵר הָיִיתָ בְאַרְצוֹ", וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וְחוֹמֶר: וּמָה מִצְרִיִּים שֶׁלֹּא קֵרְבוּ אֶת יִשְׂרָאֵל אֶלָּא לְצוֹרֶךְ עַצְמָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִם יָדַעְתָּ וְיֶשׁ בָּם אַנְשֵׁי חַיִל וְשַׂמְתָּם שָׂרֵי מִקְנֶה עַל אֲשֶׁר לִי" — כָּךְ, הַמְּאַרֵחַ תַּלְמִיד חָכָם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וּמַאֲכִילוֹ וּמַשְׁקֵהוּ וּמְהַנֵּהוּ מִנְּכָסָיו — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

פָּתַח רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי בִּכְבוֹד אַכְסַנְיָא וְדָרַשׁ: ״וַיְבָרֶךְ ה׳ אֶת עֹבֵד אֱדֹם הַגִּתִּי בַּעֲבוּר אֲרוֹן הָאֱלֹהִים״, וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר: וּמָה אָרוֹן שֶׁלֹּא אָכַל וְשָׁתָה, אֶלָּא כִּבֵּד וְרִבֵּץ לְפָנָיו — כָּךְ, הַמְּאָרֵחַ תַּלְמִיד חָכָם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וּמַאֲכִילוֹ וּמַשְׁקֵהוּ וּמְהַנֵּהוּ מִנְּכָסָיו — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

מַאי הִיא בְּרָכָה שֶׁבֵּרְכוֹ? אָמַר רַב יְהוּדָה בַּר זְבִידָא: זוֹ חֲמוֹת וּשְׁמוֹנֶה כַּלּוֹתֶיהָ שֶׁיָּלְדוּ שִׁשָּׁה שִׁשָּׁה בְּכֶרֶס אֶחָד.

דף סד.

שֶׁנֶּאֱמַר: ״פְּעָלָתִי הַשְׁמִינִי״, וּכְתִיב ״כִּי בֵרְכוֹ אֱלֹהִים״. ״כָּל אֵלֶּה מִבְּנֵי עֹבֵד אֱדֹם הֵמָּה וּבְנֵיהֶם וַאֲחֵיהֶם אִישׁ חַיִל בַּכֹּחַ לַעֲבֹדָה שִׁשִּׁים וּשְׁנַיִם לְעֹבֵד אֱדֹם״.

אָמַר רַבִּי אָבִין הַלֵּוִי: כָּל הַדּוֹחֵק אֶת הַשָּׁעָה — שָׁעָה דּוֹחַקְתּוֹ. וְכָל הַנִּדְחֶה מִפְּנֵי הַשָּׁעָה — שָׁעָה נִדְחֵת מִפָּנָיו.

מִדְּרַבָּה וְרַב יוֹסֵף. דְּרַב יוֹסֵף סִינֵי וְרַבָּה עוֹקֵר הָרִים, אִצְטְרִיכָא לְהוּ שַׁעְתָּא. שְׁלַחוּ לְהָתָם: סִינֵי וְעוֹקֵר הָרִים, אַיְיָה מֵהֶם קוֹדֶם? שְׁלַחוּ לְהוּ: סִינֵי קוֹדֶם, שֶׁהַכֹּל צְרִיכִין לְמָרֵי חִטַּיָּא. אַף עַל פִּי כֵן לֹא קִבֵּל עָלָיו רַב יוֹסֵף, דְּאָמְרִי לֵיהּ כַּלְדָּאֵי: מָלְכָתְּ תַּרְתֵּין שְׁנִין.

מָלַךְ רַבָּה עֶשְׂרִין וְתַרְתֵּין שְׁנִין, מָלַךְ רַב יוֹסֵף תַּרְתֵּין שְׁנִין וּפַלְגָא.

כֹּל הָנָךְ שְׁנֵי דְּמָלַךְ רַבָּה, אֲפִילּוּ אוּמָנָא לְבֵיתֵיהּ לָא קָרָא.

וְאָמַר רַבִּי אָבִין הַלֵּוִי: מַאי דִּכְתִיב ״יַעַנְךָ ה׳ בְּיוֹם צָרָה יְשַׂגֶּבְךָ שֵׁם אֱלֹהֵי יַעֲקֹב״, אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְלֹא אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וְיִצְחָק? מִכָּאן לְבַעַל הַקּוֹרֶה שֶׁיְּכַוֵּן בְּעָבְיָהּ שֶׁל קוֹרָה.

וְאָמַר רַבִּי אָבִין הַלֵּוִי: כָּל הַנֶּהֱנֶה מִסְּעוּדָה שֶׁתַּלְמִיד חָכָם שָׂרוּי בְּתוֹכָהּ, כְּאִילּוּ נֶהֱנֶה מִזִּיו שְׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיָּבֹא אַהֲרֹן וְכֹל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכָל לֶחֶם עִם חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים״, וְכִי לִפְנֵי אֱלֹהִים אָכְלוּ? וַהֲלֹא לִפְנֵי מֹשֶׁה אָכְלוּ!

אֶלָּא לוֹמַר לְךָ כָּל הַנֶּהֱנֶה מִסְּעוּדָה שֶׁתַּלְמִיד חָכָם שָׂרוּי בְּתוֹכָהּ — כְּאִילּוּ נֶהֱנֶה מִזִּיו שְׁכִינָה.

וְאָמַר רַבִּי אָבִין הַלֵּוִי: הַנִּפְטָר מֵחֲבֵרוֹ אַל יֹאמַר לוֹ ״לֵךְ בְּשָׁלוֹם״, אֶלָּא ״לֵךְ לְשָׁלוֹם״, שֶׁהֲרֵי יִתְרוֹ שֶׁאָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה ״לֵךְ לְשָׁלוֹם״, עָלָה וְהִצְלִיחַ. דָּוִד שֶׁאָמַר לוֹ לְאַבְשָׁלוֹם ״לֵךְ בְּשָׁלוֹם״, הָלַךְ וְנִתְלָה.

וְאָמַר רַבִּי אָבִין הַלֵּוִי: הַנִּפְטָר מִן הַמֵּת אַל יֹאמַר לוֹ ״לֵךְ לְשָׁלוֹם״, אֶלָּא ״לֵךְ בְּשָׁלוֹם״, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם״.

אָמַר רַבִּי לֵוִי בַּר חִיָּיא: הַיּוֹצֵא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת וְנִכְנָס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה — זוֹכֶה וּמְקַבֵּל פְּנֵי שְׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר ״יֵלְכוּ מֵחַיִל אֶל חָיִל יֵרָאֶה אֶל אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן״.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַב: תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֵין לָהֶם מְנוּחָה לֹא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בָּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "יֵלְכוּ מֵחַיִל אֶל חָיִל יֵרָאֶה אֶל אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן".

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ".

אַל תִּקְרֵי "בָּנָיִךְ" אֶלָּא "בּוֹנָיִךְ". "שָׁלוֹם רָב לְאוֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאֵין לָמוֹ מִכְשׁוֹל". "יְהִי שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ". "לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי אֲדַבְּרָה נָּא שָׁלוֹם בָּךְ. לְמַעַן בֵּית ה' אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לָךְ". "ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן ה' יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַּשָּׁלוֹם".

הדרן עלך הרואה וסליקא לה מסכת ברכות